

שבוע פרשת אמור (לכל העולם)

(3 - 9 May 15)

י"ד - כ' אייר תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משנת י"א שבת תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמִדְּתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לַאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ בְּמוֹדֵךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - משהו חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י) בציוץ שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

א בַּצֹּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיֵּגֶם הַיִּרְדֵּן יַסֵּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאִילִים גִּבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךְ
 הַיָּם כִּי תָנוּס הַיִּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאִילִים גִּבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חֳלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּךָ עַל־אַמְתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בִּשְׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אָזְנֵי לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יָדֵיהֶם | וְלֹא יַמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כַּמּוֹהֵם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אֶהֱרֹן בָּטַחוּ
 בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יֵרָאִי יְהוָה בָּטַחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
 יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֶהֱרֹן: יג יִבְרָךְ יֵרָאִי יְהוָה חֲקֻמָּתַיִם עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵּי דוּמָה:
 יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"ט

ברוקלין.

ש"ב הרה"ח אי"א נו"נ וכ"ו מו"ה שמואל מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ר"פ מפעולות במשך השבועות האחרונים, ויהי רצון שתצליחנה
 הפעולות באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, ובדאי למותר להאריך בגודל הזכות של המשתדלים בזה,
 ויהי רצון שיקוים בהם שכר מצוה ומצוה גוררת מצוה, שילכו מחיל אל חיל בפעולות האמורות,
 ועד לופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ועד לנחלה בלי מצרים. והרי השנה הזאת שבת היא לה'
 וכשפועלים בה ברוחניות העניינים הנרמזים בשש שנים תזרע, כידוע שכללות ענייניהם תורה ולימודה,
 שלימוד מביא לידי מעשה, אז מתקרבים למדריגה עוד נעלית יותר, משבת לה' - לשבת שבתון, וכסדר
 הפסוקים בריש פרשה בהר. עיין ג"כ לקו"ת בהר ד"ה ושבתה, ספר מאמרי אדמו"ר מוהר"ש דשנת
 תרכ"ז ד"ה ושבתה ובסופו - שבת שבתון זהו כמו לעתיד לבוא ליום שכולו שבת. וכמבואר בהמשך של
 ר"ה תרס"ו שגם בלע"ל זהו הדרגא הכי ראשונה במעלה.

בברכה לבשו"ט בטוב הנראה והנגלה.

מפתח כללי

ריב..... עין יעקב מסכת יומא..... (כ)	א) סדר הנחת תפילין..... ב
מסכת כתובות עם ביאורים..... (כא)	ב) מזמורי תהלים קיד, קטו..... ג
מדף צ עד דף צו..... ריד	ג) מאמר ד"ה גל עיני ואביטה
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	ה) שבת פרשת אמור, י"ט אייר, ה'תשל"ז..... ה
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים..... (כב)	ד) שיחת ליל ל"ג בעומר, ה'תנש"א..... יח
אדמו"ר הזקן..... רמב	ה) שיחת שבת פרשת אמור כ' אייר, ה'תנש"א..... כב
שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי..... (כג)	ו) לקוטי שיחות – פרשת אמור
אדמו"ר הזקן..... רמב	ז) (בלה"ק) כרך יב..... לב
תורה אור..... (כד)	ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
אדמו"ר הזקן..... רמה	ח) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל..... לה
שערי אורה..... (כה)	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור..... לו
אדמו"ר האמצעי..... רמו	ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת אמור..... לז
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו..... (כו)	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור..... פא
אדמו"ר ה"צמח צדק"..... רמו	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
תורת שמואל תרל"ב..... (כז)	לשבוע פרשת אמור..... פב
אדמו"ר מוהר"ש..... רמז	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור..... צד
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב..... (כח)	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... צז
אדמו"ר מוהרש"ב..... רמז	שיעורי רמב"ם
מאמרים קונטרסים – חלק ב'..... (כט)	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור..... ק
אדמו"ר מוהרי"צ..... רמט	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור..... קנח
ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק..... (ל)	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור..... קע
אדמו"ר מוהרי"צ..... רמט	יז) מסכת סוטה עם ביאורים
אגרות קודש..... (לא)	מדף כט עד דף לה..... קעד
אדמו"ר מוהרי"צ..... רנ	יח) נביאים וכתובים
ביאורים לפרקי אבות פרק ד..... רנב	ישעיה פרק ו, משלי פרק יא..... רב
חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת אמור..... רנג	יט) משניות – מסכת אהלות
לוח זמנים לשבוע פרשת אמור..... רסב	ביאור קהתי..... רד
סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק פ' אמור..... רסג	
סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק פ' אמור..... רסג	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

בתהילים מופיעה בקשת היהודי מהקדוש-ברוך-הוא:

- 1 גל גלה ופקח את עיני ואביטה ואראה נפלאות מתורתך¹, וכתב
- 2 אדמו"ר מהר"ש במאמרו על פסוק זה², דעל-פי מה
- 3 שכתוב ב'סידור' עם דא"ח (דברי אלוקים חיים = חסידות) ובו מאמרי
- 4 חסידות של אדמו"ר חוקן על נוסח
- 5 התפילה שער הל"ג בעומר³ יום
- 6 ההילולא של רבי שמעון ברי-יוחאי
- 7 שהרמז בתורה על ל"ג
- 8 בעומר הוא בפסוק⁴ בפרשת
- 9 ויצא עד הגל הזה, "גל" רמז
- 10 ל"ל"ג" גם הפסוק גל עיני שגם
- 11 בו נאמר "גל" יתבאר על ל"ג
- 12 בעומר.
- 13 ועל-פי הידוע שפך הענינים
- 14 שבתורה הם בתכלית הדייק, יש לומר, דזה שהענין דל"ג
- 15 בעומר שבפסוק גל עיני גו'
- 16 למדין מהענין דל"ג בעומר
- 17 שבפסוק עד הגל הזה היינו
- 18 שהענין אמור תחילה על הפסוק "עד
- 19 הגל הזה", וממנו למדים גם לגבי
- 20 הפסוק "גל עיני ואביטה" הוא, כי
- 21 אכן זה סדר הדברים שכן בכדי
- 22 לבא לענין גל עיני גו' הוא
- 23 על-ידי הכנה והקדמה של 'עד
- 24 הגל הזה', כפי שיתבאר להלן.
- 25 (ב) והנה השיכות דפסוק זה
- 26 "גל עיני ואביטה..." דל"ג בעומר
- 27 יום ההסתלקות דרבי שמעון
- 28 בן יוחאי (בפשטות) הוא, כי
- 29 ענינו של רבי שמעון בן
- 30 יוחאי הוא - שעל-ידו היה
- 31 הגילוי דפנימיות התורה שד
- 32 ימי רשב"י הייתה נסתרת [ונכמבואר

ביאור בדרך אפשר

- 35 בכמה מקומות⁵, בתורת החסידות שהגילוי דתורה הנגלית חלק
- 36 הנגלה שבתורה (המשנה, התלמוד וההלכה) היה על-ידי משה רבנו,
- 37 והגילוי דפנימיות התורה (החלק הפנימי והנסתר של התורה -
- 38 הוזהר, הקבלה והחסידות) (היה על-ידי רבי שמעון בן יוחאי⁶),
- 39 ועיקר הגילוי של פנימיות התורה
- 40 על-ידי רשב"י היה ביום
- 41 הסתלקותו, ל"ג בעומר,
- 42 כדאייתא כמובא בזהר⁷ שביום
- 43 הסתלקותו גילה רשב"י
- 44 לתלמידיו "מלין קדישין"
- 45 דברים קדושים שלא גילה להם
- 46 במשך כל ימי חייו (כי
- 47 הענינים שגילה אז, ביום
- 48 הסתלקותו, היו ענינים נעלים
- 49 ביותר שאפילו רבי שמעון בן
- 50 יוחאי בעצמו, שכל ימיו גילה את
- 51 סתרי התורה היה מקודם ירא
- 52 לגלותם⁸). ועל-ידי כתיבת
- 53 ה'מלין קדישין' הנעלים שרשב"י
- 54 גילה ביום הסתלקותו (על-פי
- 55 הציווי שלו⁹ לכתוב אותם, כפי
- 56 שמסופר בזהר), נתגלו אחר-כך
- 57 במשך הזמן לכל ישראל, ועד

בס"ד. שבת פרשת אמור, י"ט אייר, ה'תשל"ז*

גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך¹, וכתב
אדמו"ר מהר"ש במאמרו על פסוק זה²,
דעל-פי מה שכתוב ב'סידור' שער הל"ג
בעומר³ שהרמז בתורה על ל"ג בעומר הוא
בפסוק⁴ עד הגל הזה, גם הפסוק גל עיני יתבאר
על ל"ג בעומר. ועל-פי הידוע שפך הענינים
שבתורה הם בתכלית הדייק, יש לומר, דזה
שהענין דל"ג בעומר שבפסוק גל עיני גו'
למדין מהענין דל"ג בעומר שבפסוק עד הגל
הזה הוא, כי בכדי לבא לענין גל עיני גו' הוא
על-ידי עד הגל הזה.

(ב) והנה השיכות דפסוק זה לל"ג בעומר יום
ההסתלקות דרבי שמעון בן יוחאי

(בפשטות) הוא, כי ענינו של רבי שמעון בן יוחאי הוא - שעל-ידו היה
הגילוי דפנימיות התורה [ונכמבואר בכמה מקומות⁵, שהגילוי דתורה הנגלית
היה על-ידי משה רבנו, והגילוי דפנימיות התורה היה על-ידי רבי שמעון בן
יוחאי⁶], ועיקר הגילוי היה ביום הסתלקותו, כדאייתא בזהר⁷ שביום
הסתלקותו גילה לתלמידיו "מלין קדישין" שלא גילה במשך כל ימי חייו
(כי הענינים שגילה אז, היו ענינים נעלים ביותר שאפילו רבי שמעון בן
יוחאי היה מקודם ירא לגלותם⁸). ועל-ידי כתיבת ה'מלין קדישין' (על-פי
הציווי שלו⁹), נתגלו אחר-כך לכל ישראל, ועד שנתגלו באופן דיתפננסון¹⁰,

(* יצא לאור בקונטרס ל"ג בעומר - תנש"א, "לקראת ל"ג בעומר .. יום ה' ל"ג בעומר, ה'תנש"א". (1) תהלים קיט, יח.
(2) שבהמשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ג (ע' לט ואילך)*. וראה שם פכ"ה (ע' מא). (3) ד"ה עד הגל הזה (דש, ג ואילך).
(4) ויצא לא, נב. (5) סידור שם (דש, סע"ב). ד"ה לה"ע הילולא דרשב"י עטר"ת (סה"מ עטר"ת ס"ע תיט ואילך). ועוד.
(6) מובן בפשטות, שבמתן תורה [שהי' ע"י משה רבינו] ניתן גם פנימיות התורה*, אלא שהגילוי דפנימיות התורה הי' ע"י
רשב"י. (7) אד"ו בזח"ג רפד, ב. (8) ראה אד"ו שם (רצא, סע"א) "מלין דדחילנא לגלאה". (9) ראה אד"ו שם (רפד, ב) "ר'
אבא יכתוב". ויש לומר, דמהטעמים שצוה לכתוב הדברים שאמר אז דוקא הוא, כי בענינים נעלים צריך פעולה מיוחדת
שיהיו שייכים להעולם.

(* ראה ב"מפתח" להמשך, שפרקים כג"כ דהמשך הם מאמר בפני עצמו. ולהעיר, שלכאורה, התחלת המאמר היא "גל עיני", אלא שניתוסף
בתחילתו "וזהו שאמר דהנה" בכדי לקשרו עם המאמרים שלפניו.
(** כולל גם פנימיות התורה שתתגלה לע"ל. וכידוע שמתן תורה לא יהי' עוד הפעם (סה"נ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו.
תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. ה'תש"ט ע' 57. ועוד).

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנֵת־גִּלּוֹ אוֹתָם סְתֵרִי תוֹרָה נִעְלָמָה בְּאֹפֶן דִּיתְפָּרְנִסוֹן¹⁰, גִּלּוֹי בְּרִיבּוֹ
 2 וּבִשְׁפַע בְּהִבְנָה וְהִשְׁגָּה בְּאֹפֶן הַמּוֹכֵן בִּשְׁכָל אֲנוּשִׁי. שְׁגָם הַמִּשְׁכָּת
 3 גִּלּוֹי זֶה (הַגִּלּוֹי) שֶׁל סְתֵרִי הַתּוֹרָה הַנִּעְלָמָה הָאֲמֹרִים לְכָל יִשְׂרָאֵל
 4 וְלֹא רַק לִיחִידֵי סְגוּלָה וּבְאֹפֶן דִּיתְפָּרְנִסוֹן כֵּךְ שֶׁהַדְּבָרִים יִרְדּוּ לַחֲבִנָּה
 5 וְהִשְׁגָּה (בִּשְׁכָל) הֵיטָה בְּיוֹם
 6 הַסְתַּלְקוֹת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 7 יוֹחָאִי (עַל-יְדֵי כְּתִיבָתָן שֶׁל
 8 הַמְּלִין קִדְיִשִׁין אָז, עַל-פִּי
 9 הַצִּיּוּרִי שֶׁלוֹ) וְנִמְצָא שְׁגָם הַדְּבָרִים
 10 שֶׁלֹּא מִעֲשֵׂה הַתְּגוּלָּה וְהַתְּפָרְסָמוֹ כַּעֲבוּר
 11 זְמַן, בַּעֲצֵם הַתְּגוּלָּה וְנִמְשְׁכוּ כִּכָּר בְּיוֹם
 12 הַסְתַּלְקוֹתוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי, כִּי הַגִּלּוֹי
 13 וְהַתְּפָרְסָמוֹ מֵאֲחוֹר יוֹתֵר הִיָּה הוֹדוֹת
 14 לְכַתִּיבָתָם בְּיוֹם הַסְתַּלְקוֹת רִשְׁבִּי עַל-
 15 יְדֵי הוֹרָאָתוֹ וְצִיּוּרֵי.
 16 וְהִלְוִסְיָהּ, דְּעַל-פִּי הַדְּרֹעַ¹¹
 17 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁבִיּוֹם
 18 הַסְתַּלְקוֹתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּגַלָּה
 19 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל כָּל עֲבוֹדָתוֹ
 20 שְׁעָבַד בְּמִשְׁפָּךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו
 21 (וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב אֲדָמוֹר הֶזְקֵן בִּיאֲגָרָה
 22 הַקּוֹדֶשׁ שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיָּא: "כְּנוֹדַע שְׁכָל
 23 עֲמַל הָאָדָם שֶׁעָמַל נִפְשׁוֹ בַּחַיּוֹ
 24 לְמַעַל בְּבַחֲנֵת הָעֹלָם וְהַסְתֵּר מִתְּגַלָּה
 25 וּמֵאִיר בְּבַחֲנֵת גִּלּוֹי מִלְּמַעַל לַמַּטֵּה
 26 בַּעַת פְּטִירִיתוֹ"), מוֹכֵן דְּבִיּוֹם
 27 הַסְתַּלְקוֹת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 28 יוֹחָאִי, נִתְגַּלָּה גַּם הַפְּנִימִיּוֹת
 29 שֶׁל הַסּוּדוֹת שְׁגִילָה בְּמִשְׁפָּךְ
 30 כָּל יְמֵי חַיָּיו, הֵינּוּ שְׁגָם בְּסוּדוֹת
 31 עֲצָמָם יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת, הַסּוּר שֶׁבִּסּוּר,
 32 וּבְיוֹם הַסְתַּלְקוֹתוֹ הַתְּגַלָּה הַפְּנִימִיּוֹת
 33 שֶׁל כָּל הַסּוּדוֹת שְׁגִילָה קוֹדֵם לָכֵן.
 34 וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, בְּיוֹם ל"ג

ביאור בדרך אפשר

35 בְּעוֹמֶר, חוֹזֵר וְנִיעוֹר מִתְּעוֹרֵר וּמִתְּגַלָּה וּמֵאִיר מִחֲדָשׁ הַגִּלּוֹי שֶׁהִיָּה
 36 בְּל"ג בְּעוֹמֶר בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה¹² בְּיוֹם הַסְתַּלְקוֹת רִשְׁבִּי בְּפוּעַל –
 37 גִּלּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (תּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי).
 38 וְכִמּוֹכֵן עֵינֵינוּ זֶה שֶׁהַגִּלּוֹי שֶׁהִיָּה בְּיוֹם הַסְתַּלְקוֹת רִשְׁבִּי חוֹזֵר וּמֵאִיר בְּכָל
 39 שָׁנָה מִחֲדָשׁ, מוֹכֵן וּמוֹכַח גַּם
 40 מִהַמְּבֹאֵר בְּכִמּוֹ מְקוֹמוֹת¹³
 41 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דְּבָל"ג בְּעוֹמֶר
 42 הוּא מִתֵּן-תּוֹרָה¹⁴ דְּפְנִימִיּוֹת
 43 הַתּוֹרָה, בְּדוֹגְמַת חֵג
 44 הַשְּׁבִיעוֹת שֶׁהוּא זְמַן מִתֵּן-
 45 תּוֹרָה בְּכָלֵל. דְּמִזָּה מוֹכֵן,
 46 דְּכִמּוֹ שְׁמִתֵּן-תּוֹרָה בְּחֵג
 47 הַשְּׁבִיעוֹת הוּא בְּכָל שָׁנָה
 48 וְשָׁנָה מִחֲדָשׁ, וְלֹא רַק מֵאֲחוֹרֵי-
 49 פַּעֲמֵי שֶׁהִיָּה לְפָנֵי אֲלֹפֵי שָׁנִים, כְּמוֹ-
 50 כֵּן מִתֵּן-תּוֹרָה דְּפְנִימִיּוֹת
 51 הַתּוֹרָה בְּל"ג בְּעוֹמֶר הוּא
 52 בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִחֲדָשׁ וְלֹא דָּבָר
 53 חֲדָפְעֵמִי שֶׁהִיָּה בְּיוֹם הַסְתַּלְקוֹת
 54 רִשְׁבִּי.
 55 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לָכֵן שְׁעֵנִין
 56 ל"ג בְּעוֹמֶר הַלּוּלָא דְּרִשְׁבִּי
 57 וְהַתְּגַלּוֹת סוּדוֹת הַתּוֹרָה מְרוּמָז
 58 בְּפִסְטוֹק גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה
 59 נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתָהּ, כִּי נִפְלְאוֹת
 60 שְׁפִתּוֹרָה הַחֶלֶק הַמוֹפְלָא וְהַנְּסֹתֵר
 61 שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא פְּנִימִיּוֹת
 62 הַתּוֹרָה¹⁵, וְעֵנִין גַּל גּוֹ'
 63 נִפְלְאוֹת, הוּא גִלּוֹי (גַּל
 64 מְלִשׁוֹן גִּלּוֹי¹⁶) הַנִּפְלְאוֹת
 65 דְּתּוֹרָה (פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה)
 66 הַתְּגַלּוֹת הַחֶלֶק הַנְּסֹתֵר שֶׁל הַתּוֹרָה
 67 שְׁנִמְשָׁךְ וְכֵן לִידֵי גִלּוֹי בְּגַל
 68 (בְּל"ג בְּעוֹמֶר).

10 ראה תקו"ז ת"ו בסופו "כמה ב"ז לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כו'". ובכסא מלך שם, דפירוש "יתפרנסון" הוא יפורשו מאמריו העמוקים כו' שבינו כו'". וראה לקו"ש ח"ג ע' 873. 11 ראה סידור שם (דש, סע"א ואילך). וראה אגה"ק ביאור לסימן ז"ך (קמז, סע"א) וסימן כח (קמח, א). 12 ראה סה"מ ה'תש"ד ע' 13 ואילך. ובכ"מ. 13 המשך תרס"ו ע' ריט. סה"מ ה'תש"ד ע' 211. 14 כ"ה הלשון ("מתן תורה") בהמשך תרס"ו שם. ובסה"מ ה'תש"ד שם "הנתינה דפני התורה". ולכאורה הכוונה היא להגילוי דפני התורה – ראה לעיל הערה 6. 15 ראה הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות (ד"ה אחר כן ראה), דאביטא נפלאות הו"ע דבש וחלב תחת לשונך * (שה"ש ד, יא), ובמס' תגיגה (יג, א) ** דרבש וחלב הו"ע מעשה מרכבה – אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' תסא). 16 מצודת ציון עה"פ (תהלים קיט, יח).

(*) בפיה"מ להרמב"ם שם "ולגלות לו הסודות הגנוזות כו' ואביטא נפלאות". ויש לומר, דב"סודות הגנוזות" נכלל גם מעשה בראשית [כיון שאין דורשין בהם ברבים, רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ד ה"י], ולכן מביא הצ"צ מ"ש הרמב"ם דנפלאות הו"ע דבש וחלב שקאי על מעשה מרכבה. (** וראה גם רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב.)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) ומבאר אדמו"ר מהר"ש בהמאמר¹⁷ הנזכר לעיל בתחילת מאמר זה,
- 2 דבנפלאות שבתורה (פנימיות התורה) עצמן שתי דרגות, כפי
- 3 שממשיך ומבאר.
- 4 והענין הוא, דאיתא מובא בזהר¹⁸ שבתורה יש ארבע דרגות
- 5 מלמטה למעלה לבוש שהוא עניין
- 6 חיצוני לגבי עצם הדבר, גוף הדבר
- 7 עצמו, נשמה הפנימיות של הדבר
- 8 ונשמה לנשמה הפנימיות של
- 9 הפנימיות עצמה. גליא דתורה חלק
- 10 הנגלה של התורה הוא הלבוש
- 11 והגוף דתורה [הסיפורים]
- 12 דתורה - לבוש, וההלכות
- 13 דתורה - הגוף], והנשמה
- 14 דתורה היא פנימיות התורה,
- 15 שגולתה בכללות לשתי
- 16 דרגות. רזין דאורייתא סודות
- 17 התורה (סתים) נעלם, למעלה
- 18 מהתגלות) - נשמתא הנשמה של
- 19 התורה, ורזין דרזין הסודות
- 20 (הפנימיות) של הסודות עצמם
- 21 (סתים) דכל סתים נעלם
- 22 הנעלמים) - נשמתא לנשמתא
- 23 נשמה לנשמה, הפנימיות של
- 24 הפנימיות. והבקשה של היהודי
- 25 הלומד תורה מהקדוש ברוך הוא היא
- 26 גל עיני ואביטה נפלאות
- 27 מתורתך (נפלאות לשון
- 28 רבים) היא, שיראה את שתי
- 29 הדרגות נפלאות שבתורה,
- 30 רזין ורזין דרזין וזכה הן לגילוי
- 31 הפנימיות של התורה והן לגילוי
- 32 הפנימיות של הפנימיות.
- 33 ומבאר אדמו"ר מהר"ש ועוד,
- 34 ש'נשמתא' היא בחינת נפש-
- 35 רוח-נשמה, ו'נשמתא
- 36 לנשמתא' היא בחינת חיה-
- 37 יחידה כמבואר בקבלה וחסידות לנשמה יש חמש בחינות, מלמטה למעלה,
- 38 המתחלקות לשתי קבוצות 'נפש-רוח-נשמה', הקשורות לכוחות הנפש

הפנימיות המתלבשים בגוף ופועלים בו בגלוי, ר'חיה-יחידה, כוחות הנפש
הנעלים יותר, הכוחות ה'מקיפים' שלמעלה מהתלבשות בצורה פנימית והם
כוחות נעלמים, ועל כך מבואר כאן ש'נשמה' הן שלושת הדרגות של
נפש-רוח-נשמה, ונשמה לנשמה (הפנימיות של הפנימיות) הן שתי הדרגות
של חיה-יחידה.

ואולי יש לומר, שהחלוקה הזו
בין 'נשמתא' ל'נשמתא' דנשמתא
קיימת גם באמור לעיל לגבי ל"ג
בעומר ש'הענינים דפנימיות
התורה סודות התורה שגילה רבי
שמעון בן יוחאי במשך כל
ימי חייו¹⁹ הם בחינת נשמתא
דאורייתא, והענינים הנעלים
מאד שגילה ביום
הסתלקותו^{19א} וכאמור שכל ימיו
היה ירא מלגלות את הסודות הנעלים
הללו הם בחינת נשמתא
לנשמתא, רזין דרזין, הפנימיות של
הפנימיות.

והנה ברשימות ה'צמח צדק'
ל'תהלים', על הפסוק גל
עיני ואביטה נפלאות
מתורתך²⁰, מביא מאמר הזר הנ"ל שבתורה יש
לבושא וגופא ונשמתא,
ונשמתא לנשמתא לבוש וגוף
ונשמה, ונשמה לנשמה (שענינים
מפורט לעיל). ומבאר אדמו"ר
ה'צמח צדק', שהבקשה של היהודי
מהקדוש ברוך הוא גל עיני
ואביטה נפלאות היא
שהפנימיות של התורה והנפלאות של
התורה יתגלו לו, כך שיראה בגלוי
לא רק הלבוש לבד שהוא עניין
חיצוני לגבי עצם הדבר אלא גם
נשמתא הנשמה והפנימיות של
התורה.

ובקמשיף הענין מביא ה'צמח צדק' פירוש השל"ה²¹ ספר שני

(17 פכ"ג (ע' לט). (18 ח"ג קנב, א. 19) מהחילוקים בין נר"נ (נשמתא) לח"י (נשמתא לנשמתא) הוא, דנר"נ הם מלוכשים בגוף, וח"י הם למעלה מהתלבשות בגוף. ויש לומר, דענין ההסתלקות הוא שהנשמה יוצאת מהגבלת כלי הגוף, דכללות הו"ע ח"י שלמעלה מהתלבשות בגוף. וכאשר רשב"י "בעא לאסתלקא מן עלמא" (לשון הזהר שבעה ערה 7), (הגם שנשמתו היתה בהתלבשות בגוף), האירה אצלו בחינה זו, ולכן גילה אז בחינת נשמתא דנשמתא (שבתורה). (20 אוה"ת (יהל אור) לתהלים ס"ע תנט ואילך. (21 בתחלתו (ב, א).

ביאור בדרך אפשר

1 לוחות הברית' (מאת רבי ישעיה הלוי הורוביץ) ד'אביטא נפלאות'
 2 הוא פונת המצות והבקשה היא לזכות (גם) להתגלות הפנימיות של
 3 כוונת המצות. ולאחר ש'מביא' הצמח צדק' פירוש השל"ה,
 4 ממשיך לבאר ש'נפלאות' הוא פנימיות התורה, נשמתא
 5 דאורייתא. וצריך להבין,
 6 דלכאורה היה צריך תחלה
 7 לסים באור הפירוש
 8 ש'נפלאות' הוא נשמתא
 9 דאורייתא שבו פתח לפני שהביא
 10 את דברי השל"ה, ולאחר-כך
 11 להביא עוד פירוש
 12 ש'נפלאות' הוא פונת
 13 המצות, ומזה ש'מביא פירוש
 14 זה של השל"ה באמצע הבאור
 15 ש'נפלאות' הוא נשמתא
 16 דאורייתא, משמע, שהפירוש
 17 ש'נפלאות' הוא פונת
 18 המצות, נוגע לבאור והבנת
 19 הפירוש ד'אביטא נפלאות'
 20 הוא שיראה נשמתא
 21 דאורייתא ואינו עניין בפני עצמו
 22 שלא קשור לפניו או לאחריו, ולכן
 23 ראוי ונכון שיבוא באמצע הביאור
 24 ש'נפלאות' הוא נשמתא דאורייתא, כפי
 25 שיתבאר להלן.
 26 (ד) ויובן זה בהקדים מה
 27 שכתוב גל עיני גוי' שמבקש
 28 מהקב"ה שיפקח את עיניו,
 29 דלכאורה, כיון שהסיבה לזה
 30 שעל דרך הרגיל לולי הבקשה
 31 המיוחדת "גל עיני" אין רואים את
 32 הנפלאות דתורה ולכן מבקשים
 33 על כך בקשה מיוחדת בלתי רגילה
 34 הוא (לא מצד החסרון
 35 דהפלים, בגלל שיכולת ההכלה
 36 והקליטה של האדם חסרה ומוגבלת,
 37 ובדרך כלל אין בכוחו להכיל את
 38 הנפלאות של התורה אלא) הסיבה
 39 לכך שדרך כלל אי אפשר לראות את
 40 הנפלאות של התורה היא לפי
 41 שהנפלאות עצמם הם מכוסים
 42 ונעלמים ומצד עצם מהותם הם

ביאור בדרך אפשר

נעלים מהתגלות ויש לומר, שהעולם דבחינת נשמתא
 דאורייתא הסיבה לכך שהנשמה והפנימיות של התורה נעלמת והיא למעלה
 מגילוי הוא מפני שהיא מלוכשת בגוף דתורה (גליא
 דתורה) שמעלים על הנשמה, בדומה לכך שהנשמה האלוקית של
 האדם מלוכשת בתוך גוף גשמי
 שמעלים ומסתיר עליה, כך הנשמה
 והפנימיות של התורה נעלמת כי היא
 מלוכשת ומוסתרת בגוף התורה, חלק
 הנגלה שבה ונהעלם דבחינת
 נשמתא לנשמתא דאורייתא
 הסיבה לכך שהנשמה של הנשמה
 (הפנימיות של הפנימיות) של התורה
 היא נעלמת ונסתרת, למעלה מגילוי,
 הוא (לא שהיא מלוכשת
 באיזה דבר שמעלים עליה,
 אלא) שמצד עצמה היא
 בהעלם, מעצם מהותו, חלק זה של
 התורה הוא נעלם ונסתר, העלם
 שלמעלה מגילוי מפני גודל
 מעלתו], הנה-לילה היה לו לבקש
 שהקב"ה יגלה את הנפלאות
 דתורה²², ומהי הבקשה גל
 עיני' שהקב"ה יפקח את
 עיניו והרי ההעלם הוא לא בגלל
 מגבלה וחסרון ב'עינים' (כלי הקליטה)
 של האדם אלא בגלל שחלק זה של
 התורה נעלם מצד עצם מהותו, ולמה
 אם כן לא מבקשים שהנפלאות
 הנעלמות יתגלו אלא מבקשים "גל
 עיני"?
 ונקודת הבאור בזה, על-פי
 מה דאיתא מובא במדרש²³,
 לענין מתן-תורה, משל למלך
 שגזר ואמר בני רומי הגרים
 במקום גבוה לא ירדו לסורייתא
 הנמצאת במקום נמוך, ובני סורייתא
 הגרים במקום נמוך לא יעלו
 לרומי הנמצאת במקום גבוה. כך
 כשברא הקב"ה את העולם
 הזה התחנן, גזר ואמר השמים
 שמים לה' והארץ נתן לבני
 אדם²⁴, ולא יהיה קשר בין השמים

(22) וכמו "אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו) שהקב"ה יראה את הנפלאות. ולהעיר מהמבואר באוה"ת לתהלים שם ובהמשך
 הנ"ל שם פכ"ה, דאביטא נפלאות הוא כענין "אראנו נפלאות". (23) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד. (24) תהלים
 קטו, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והארץ כי העליונים (אלוקות) לא ירדו למטה והתחתונים (בני אדם) לא יעלו
2 למעלה, אבל **כְּשִׁבְיָקֵשׁ** הקדוש-ברוך-הוא **לִיתֵן הַתּוֹרָה** ולהוריד אותה
3 מלמעלה למטה, **בִּיטָל** הקדוש-ברוך-הוא את הַגְזֵרָה שגזר בעת הבריאה
4 וְאָמַר, כי מעתה ואילך **הַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים וְהָעֲלִיּוֹנִים יֵרְדוּ לְתַחְתּוֹנִים**, וכך יהיה חיבור
5 בין האלוקות העליונה לגשמיות
6 התחתונה וְאָנִי הקדוש-ברוך-הוא
7 **הַמַּתְחִיל** את החיבור הזה עלי-ידי
8 ירידה מלמעלה למטה, **שְׁנֶאֱמַר**²⁵
9 וְיֵרֵד הוֹי' עַל הַר סִינַי, ובד בבד
10 עלייה של האדם מלמטה למעלה
11 וּבְתִיבָה²⁶ וְאָל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֵל הוֹי'. ומבואר
12 אֵל הוֹי'. ומבואר **בְּמָקוֹם**
13 **אָחֵר**²⁷, דְּהַשְׁעָם שְׁאוֹמֵר
14 הַמְדַּרְשׁ בְּתִיבָה בִּטּוֹל הַגְזֵרָה בעת
15 מתן תורה **הַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלוּ**
16 לְעֵלְיוֹנִים לְפָנַי וְהָעֲלִיּוֹנִים יֵרְדוּ לְתַחְתּוֹנִים, אף שְׁיִרִידַת
17 הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה הִירִידָה של
18 הקדוש-ברוך-הוא מלמעלה להר סיני
19 למטה הִתְהַיָּה קוֹדֵם, כלשון המדרש
20 **אָנִי הַמַּתְחִיל**, ואם כן היה ראוי
21 לומר תחילה 'והעליונים ירדו'
22 לתחתונים, ובכל זאת נאמר תחילה
23 'והתחתונים יעלו לעליונים', וטעם
24 הדבר הוא **כִּי תַכְלִית הַפְּנוּנָה**
25 והמטרה דְּמַתְּנֵן-תּוֹרָה הוא דווקא
26 **הַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים**
27 [שְׁיִהְיוּ התחתונים כְּלִי רָאוּי
28 לְגִילּוֹי והשראת אֱלֻקוֹת בְּתוֹכָם,
29 וִיתְהַיָּה מִזֶּה שְׁגָם הַמְשַׁכֵּת
30 הַגִּילּוֹי האלוקי מלמעלה בָּהֶם,
31 תִּהְיֶה מִצַּד עֲנִיָּם של התחתונים
32 עֲצָמָם וְעַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם], אֵלָּא
33 שְׁבַכְדִּי שְׁיִוְכַל לְהִיּוֹת עֲלִית
34 הַתַּחְתּוֹנִים לְמַעַלָּה הוא עַל-
35 יְדֵי יְרִידַת הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה,
36 ולמעשה סדר הדברים בפועל הוא
37 שְׁתַּחֲלִילָה היא יְרִידַת הָעֲלִיּוֹנִים (כדברי
38 המדרש "ואני המתחיל" – "וירד ה' על
39 הַר סִינַי") שְׁהִיא הַתַּחְתּוֹלָה
40 וְהַנְּתִינָת-כַּח' עַל עֲלִית הַתַּחְתּוֹנִים מלמטה לְמַעַלָּה.
- וְעַל-דִּרְדָּרָה כֵּשֶׁם שִׁבְמֵתָן תּוֹרָה שֶׁל נִגְלָה דְּתוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת עֵינֶךָ
הַמְטָרָה וְהַתַּכְלִית הִיא הַעֲלָאת הַתַּחְתּוֹנִים מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, וְזֹאת בְּאוֹפֶן
שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים עֲצָמָם יִהְיוּ כְּלִי רָאוּי לְכָךְ שֶׁהָעֲלִיּוֹנִים יֵרְדוּ וְיִתְגַּלּוּ בָּהֶם
(שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה כְּלִי לְגִילּוֹי אֱלֻקוֹת) כִּי הוּא בְּמַתְּנֵן-תּוֹרָה דְּפָנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה שְׁבַל"ג בְּעוֹמֵר, שְׁהַפְּנוּנָה בְּבִטּוֹל הַגְזֵרָה (שֶׁל
'עֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעַלָּה') וְהַמְחִיצָה בֵּין
עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּנוֹגֵעַ לְפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הִיא, שְׁהַגִּילּוֹי דְּפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
שְׁנִמְשָׁךְ לְהָאָדָם הַתַּחְתּוֹן מִלְּמַטָּה
יִהְיֶה (גַּם) מִצַּד הָאָדָם עֲצוּמוֹ
וְלֹא הָאֵרָה מִלְּמַעַלָּה שֶׁהָאָדָם מִלְּמַטָּה לֹא
יִכּוֹל לְקַלּוֹת וְלַחֲכִיל.
וְזֶהוּ גַל עֵינִי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרָתְךָ, וְלִכְּנֹן לֹא מִבְּקָשִׁים שִׁטְרֵי
וְסוּדוֹת הַתּוֹרָה יִתְגַּלּוּ אֵלָּא הָאָדָם
מִבְּקֵשׁ "גַּל עֵינִי", הֵינְנוּ שְׁהַקְבָּה
יִפְקַח אֶת עֵינֵי הָאָדָם, וְיִרְאֶה
אֶת הַנִּפְלְאוֹת שֶׁבְּתּוֹרָה (לֹא
רַק עַל-יְדֵי שְׁהַנִּפְלְאוֹת
וְהַנִּסְתָּרוֹת יִהְיוּ בְּגִילּוֹי, אֵלָּא
גַּם) שֶׁהַגִּילּוֹי יִהְיֶה מִצַּד עֲנִיָּנוֹ
שֶׁל הָאָדָם שֶׁמִּצַּד מַהוּתוֹ יִהְיֶה כְּלִי
רָאוּי לְקַלּוֹת וְלַקַּבֵּל אֶת הַגִּילּוֹי.
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה
שְׁפָתוֹב בְּהַמָּאֵמֶר²⁸ הַנּוֹכַח, שֶׁל
הַרְבֵּי מַהֲרָ"שׁ, דְּפִירוּשׁ 'גַּל עֵינִי
וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ'
הוּא שְׁרָאִית הַנִּפְלְאוֹת דְּתּוֹרָה
שִׁיבּוּאוֹ מִהַעֲלָם אֶל הַגִּילּוֹי (וּבְשֵׁנִי
הַעֲנִינִים שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הַמְבּוֹאֵרִים
לְעֵל, נִשְׁמָתָא דְּאוֹרִיתָא
וְנִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא) תִּהְיֶה
מִתּוֹרָתְךָ, מִתּוֹרָה הַנִּגְלִית מִתּוֹךְ
לִימּוּד וְהַבְנָה שֶׁל חֶלֶק הַנִּגְלָה שִׁבְתּוֹרָה.
דְּלְכָאוֹרָה צִרִיךְ לַהֲבִין, הֲרִי
הָעֵינֶךָ הוּא שְׁרָאָה הָאָדָם אֶת
הַנִּפְלְאוֹת דְּתּוֹרָה, הֵינְנוּ שֶׁהַנִּסְתָּר
יִבּוֹא לִידֵי גִילּוֹי וְמַהוּ הִיתְרוֹן בְּזֶה
שְׁרָאָה אוֹתָם עַל-יְדֵי הָעֲנִיָּנִים שֶׁבְּגִלְיָא דְּתּוֹרָה?

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֹּשֶׁבֶת לְיִמְרָא הַבְּאוֹר בְּיָדוֹ, דָּכַל הָעֵצִים שֶׁבְּעוֹלָם וַיִּשְׁבְּאָדָם,
2 הַתְּחֵלָתָם הוּא בְּתוֹרָה²⁹ כִּלְשׁוֹן הוֹדָה (הַמּוֹבָא בַּהֲעֵרָה כֶּאֱכָן) "אִסְתַּכֵּל
3 בְּאוֹרֵייתִי וּבִרְאָ עֲלָמָא", הַקְדוּשָׁה בִּירוּחָא הַסְתַּכֵּל בְּתוֹרָה (כִּבְנָאֵי הַבּוֹנָה
4 עַל־פִּי תַכְנִית בְּנִיָּה) וּבִרְאָ אֶת הָעוֹלָם, וְכַדְבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַתּוֹרָה קִדְּמָה
5 לַעוֹלָם. וְלִכְּזֵן, עַל־יְדֵי שְׂרָאֵת

6 הנפלאות דְּתוֹרָה (הרואיה)
7 דְּהָאָדָם) הִיא עַל־יְדֵי התגלות
8 עֲנִיִּים אֵלֶּה של סודות ונפלאות
9 שֶׁבְּגִלְיָא דְּתוֹרָה, הֵינוּ
10 שֶׁהַגּוֹף וְהַלְבוּשׁ דְּתוֹרָה החלק
11 הַחיצוֹנִי שֶׁבִּדְרוֹךְ כָּלל מַסְתִּיר עַל
12 הַפְּנִימִיּוֹת, הַנִּגְלָה שֶׁהַסֹּתֵר נִעְלַם
13 בְּתוֹכוֹ, הוּא עֲצָמוֹ לֹא מַסְתִּיר אֵלָּא
14 אֲדַרְבֵּה מְגַלֶּה אֶת הַנִּשְׁמָה
15 וְהַנִּשְׁמָה לְנִשְׁמָה' דְּתוֹרָה,
16 עַל־יְדֵי־הַנִּשְׁמָה הַזֹּאת מְגַלֵּה שֶׁהַנִּשְׁמָה

17 הנפלאות והסודות של התורה היא על
18 ידי התורה ומתוך התורה (כי כל דבר
19 בעולם ובאדם מתחיל מהתורה,
20 כאמור) **נַעֲשֶׂה עַל־דְּרָכֶיהָ גַם**
21 **בְּהָאָדָם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, דְּוָה**
22 **שְׂרֹוָהָ אֶת הַנִּפְלְאוֹת דְּתוֹרָה**
23 **הוא** לא רק כי פנימיות התורה מציגה
24 נראית ומתגלית לו אלא הוא רואה
25 וקולט ומקבל את סתרי ופנימיות
26 התורה (**גַּם**) **מַצִּיר עֲנִינוֹ**
27 **דְּהָאָדָם** עצמו, לאחר שהלימוד
28 והעיסוק בתורה (החל מחלק הנגלה)
29 עשה אותו כלי ראוי לכך.

30 (ה) וְהָהָּ שְׁנֵי הָעֲנָנִים הַזֵּה
31 שֶׁבְּיָסוּל הַגִּזְרָה וְהַמְחִיצָה
32 בֵּין עָלְיוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים
33 שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בַּמִּתְחַדְּוֹת, יִירֶד
34 הָעֲלִיּוֹנִים מִלְּמַעַל מִטֶּה, וְעִלִּית
35 הַתַּחְתּוֹנִים מִלְּמִטָּה לְמַעַל הֵם
36 בְּכָל־לֵוֹת יוֹתֵר - תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
37 כִּפִּי שֶׁמִּשְׁיָךְ וּמִפְרֵט. דַּעֲנֵן יִרֶידֶת
38 הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה הַמִּשְׁכָּה

39 והתגלות אלוקות בעולם הזה, "יורד ה' על הר סיני", **שְׁנֵת־חֹדֶשׁ בְּמִתְן־**
40 **תּוֹרָה, הוּא בְּעֵינֵיךָ בְּמִתְרָה** שהיא חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא
41 יורד ממדרגה למדרגה עד שנתלכשה בדברים גשמיים בעולם הזה. **וְעֵינֶיךָ**

29) ע"ד אסתכל באוריינתא וברא עלמא (זח"ב קסא, א-ב). 30) להעיר מהידוע (תו"א בתחלתו (ושם ב, א). ובכ"מ. ובארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 65) תורה היא המשכה מלמעלמ"ט ומצוות העלאה מלמטלמ"ע. 31) ראה ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 213. ח"ב ע' 666. 32) וראה תניא פ"ד (ח, ב) "התורה ירדה ממקום כבודה כו".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 (סעיף ד) שְׁעִיקָר הַפְּנוּנָה והמטרה בְּבִטּוּל הַגְּזֵרָה דְּמִתְנִי-תוֹרָה
 45 הוא שְׁהִתְחַתּוּנִים יַעֲלוּ לְמַעְלָה, שדבר זה הוא חידוש גרול יותר
 46 וענין נעלה יותר בהמשכת וגילוי אלוות מאשר 'עליונים ירדו למטה', כי
 47 ב'תחתונים יעלו למעלה' יש שינוי וחידוש מצד גדר התחתונים עצמם,
 48 וּכְמוֹ-כֵן הוא בְּנוֹגֵעַ לְבִטּוּל
 49 הַגְּזֵרָה וְהַמְחִיצָה בְּנוֹגֵעַ
 50 לְפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (שעל זה היא
 51 הבקשה גל עיני ואביטה
 52 נְפִלְאוֹת מִתּוֹרָתָךְ) שאם כי גם
 53 כאן יש את שני העניינים, גם 'עליונים
 54 ירדו למטה' וגם 'תחתונים יעלו
 55 למעלה', בכל זאת, כמו בנוגע למתן
 56 תורה הכללי, כך גם בנוגע לפנימיות
 57 התורה, שְׁהִיעִיקָר הוא הַעֲלִיָּה
 58 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וכיוון
 59 שבחלוקה בין תורה ומצוות, המצוות
 60 הן, בעיקר, עניין 'תחתונים יעלו
 61 למעלה', לכן צָרִיךְ לִזְמַר,
 62 דְּבִ'אֲבִיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרָתָךְ
 63 נִכְלָל גַּם עֲנִין הַמְצוֹת כְּמוֹ
 64 שֶׁהֵם מִצַּד נִשְׁמָתָא דְּאוּרִיתָא
 65 שהוא עניין פנימי ונעלה יותר מאשר
 66 עניין המצוות כפי שהוא מצד חלק
 67 הנגלה שבתורה, גופא דאורייתא.
 68 וְלִכֵּן מְבִיא הַצִּמְח צָדֵק
 69 פִּירוּשׁ הַשְּׁלִיָּה דִּנְפִלְאוֹת
 70 מִתּוֹרָתָךְ הֵם פְּנוֹת הַמְצוֹת
 71 בתור חלק בלתי נפרד מהפירוש של
 72 תורת החסידות שהכוונה לפנימיות
 73 התורה, כי יש קשר ושייכות ביניהם
 74 בזה ששני העניינים קשורים
 75 ל'תחתונים יעלו למעלה', כמבואר
 76 לעיל, והבקשה 'גל עיני...' כוללת
 77 בקשה להתגלות העניין הפנימי
 78 שבמצוות, עניין המצוות כפי שהוא
 79 מצד נשמתא דאורייתא, כפי שממשיך
 80 ומבאר גם כיצד העניין קשור דווקא
 81 בכוונת המצוות, כדברי השל"ה.
 82 וְהַעֲנִין הוא, דְּבִכְדִּי שְׁקִיּוֹם
 83 הַמְצוֹת יִהְיֶה כְּדָבָעִי - הוא
 84 עַל-יְדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה, כמאמר
 85 חכמינו ז"ל דְּתַלְמוּד מְבִיא לִידֵי
 86 מַעֲשֶׂה³⁴. וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּבִכְדִּי

1 למטה, בכל זאת במצוות אֵין מוֹדָגֵשׁ כָּל-כָּךְ הַעֲנִין דִּירִידָת
 2 הָעֲלִיּוֹנִים לְמַטָּה, שְׁהָרִי אֲדַרְבָּה, עֲנִינָם ומטרתם ותכליתם שֶׁל
 3 הַמְצוֹת (צִיּוּנִים) הוא שְׁהָאָדָם יָקִים אוֹתָם ובמובן מסויים הם
 4 בעצם שייכים ללמטה יותר מאשר ללמעלה). וְעֲנִין הַתְּחַתּוּנִים יַעֲלוּ
 5 לְעֲלִיּוֹנִים' הוא בְּעִיקָר
 6 בַּמְצוֹת. אף שגם בלימוד התורה
 7 נפעל ענין של התעלות בעולם ובאדם,
 8 מכל-מקום עיקר ענין עליית התחתונים
 9 למעלה הוא במצוות ולא בתורה.
 10 דְּבִתּוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁגַם לְאֲחֵרִי
 11 שְׁפִירָדָה מִלְּמַעְלָה וּנְתַלְבֶּשֶׂה בדברים
 12 גשמיים לְמַטָּה עדיין היא דְּבִר
 13 ה', כמו שהייתה קודם הירידה, לִכֵּן
 14 גַּם בְּלִימּוּד וְעִסְק הַתּוֹרָה
 15 דְּהָאָדָם עִם הִיוֹתוֹ עוֹסֵק בתורה כפי
 16 שירדה למטה נִרְגָּשׁ בְּעִיקָר
 17 הַהִמְשָׁכָה והירידה של העליונים
 18 מִלְּמַעְלָה למטה, שְׁהַתּוֹרָה
 19 שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה
 20 מהות של 'עליונים', נִמְשָׁכָת
 21 מִלְּמַעְלָה למטה וּמִתְלַבֶּשֶׂת
 22 בְּשִׁכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְלֹא מוֹדָגֵשׁ
 23 כל כך מה שעל-ידי לימוד התורה
 24 נפעל הַבִּירּוּר וְהִזְכּוּף דְּשִׁכְל
 25 הָאָדָם אלא זיכּוּךְ הַמַּטָּה מוֹדָגֵשׁ יותר
 26 בקיום המצוות, כאמור לעיל. וְהַעֲנִין
 27 שְׁהַתְּחַתּוּנִים יַעֲלוּ לְעֲלִיּוֹנִים'
 28 מוֹדָגֵשׁ בְּעִיקָר בַּמְצוֹת, דִּכְיוֹן
 29 שְׁעֲנִין הַמְצוֹת (צִיּוּנִים) אל
 30 הַתְּחַתּוֹן) הוא שְׁהָאָדָם יָקִים
 31 אֵת הַמְצוֹת (כַּנ"ל), וְהַפְּנוּנָה
 32 כְּזֶה הִיא בְּכַדִּי לְצַרֵּף לִזְכֹּךְ
 33 ולעדן אֵת הַבִּירּוּת³³, כלומר
 34 בְּכַדִּי לְבַרֵּר וְלִזְכּוֹף וְלַהֲעֲלוֹת
 35 הַפְּחוֹת וְהָאֲבָרִים שֶׁל הָאָדָם
 36 שְׁמָקִים אֵת הַמְצוֹת, וְגַם אֵת
 37 הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם שִׁבְהֵם
 38 מְקִימִים אֵת הַמְצוֹת
 39 וְלַעֲשׂוֹתָם הֵן אֵת הָאָדָם וְהֵן אֵת
 40 הָעוֹלָם כֻּלָּם לְאֻלָּקוֹת, עֲנִין
 41 הַמְצוֹת הוּא עֲלִית הַתְּחַתּוּנִים
 42 לְמַעְלָה.
 43 וְעַל-פִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַעְשָׁה הַמְצוּה וְקִיּוּמָהּ בְּפועַל (הַגּוֹף שֶׁל הַמְצוּה³⁵) יִהְיֶה
2 כְּדָבָעִי - הוּא עַל-יְדֵי לִימוּד גְּלִיָּא דְתוֹרָה (הַגּוֹף דְתוֹרָה)
3 כְּמוֹכֵן בַּפְּשׁוּט שְׂכָדִי לְקִיָּים אֶת הַמְצוּה כִּרְאוּי יֵשׁ לְלִמּוּד אֶת הַלְכוֹת הַמְצוּה
4 בְּנִגְלָה דְתוֹרָה. וּבְכַדִּי שְׁפִנְנוּת הַמְצוּת (הַנְּשָׁמָה דְהַמְצוּת³⁵)
5 תִּהְיֶה כְּדָבָעִי - הוּא עַל-יְדֵי
6 לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
7 (נְשָׁמָתָא דְאוֹרִיָּתָא) הַמְבָאֵרָת אֵת
8 הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַמְצוּת.
9 (ו) וְהִנֵּה כְּמוֹ שְׁבִלִימוּד
10 הַתּוֹרָה (אֲפִילוֹ בְּנִגְלָה דְתוֹרָה
11 שְׁבַח הַדְּבָרִים גְּלוּיִים וְיוֹתֵר מוֹבְנִים,
12 וּמְכַל־שֶׁפֶן פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
13 שְׁבַח הַתּוֹרָה עוֹסֵקת בְּדָבָרִים נִסְתָּרִים
14 שֶׁל כּוֹלֵם יִכּוֹלִים לְקַלּוֹט וְלַהֲבִין
15 בְּאוֹתָהּ מִידָה) יֵשׁ רִיבּוּי מְדֻרְגּוֹת
16 עַד אֵין קֶץ, בְּלִי סוּף, כְּמוֹ-כֵן
17 הוּא בְּקִיּוּם הַמְצוּת, אֲפִילוֹ
18 בְּמַעֲשֵׂה הַמְצוּת שְׁבַח לְכַאוּרָה
19 כּוֹלֵם שׁוּיִים וּמְכַל־שֶׁפֶן כְּכֹנֶת
20 הַמְצוּת, שְׁיֵשׁ בָּזָה רִיבּוּי
21 מְדֻרְגּוֹת. וְעַל-פִּי־זֶה יוֹכֵן מַה
22 שְׂדִידוּעָ³⁶ שְׁמַמְעָשָׂה הַמְצוּת
23 נַעֲשִׂים לְבוֹשִׁים לְהַנְשָׁמָה
24 בְּגִן-עֵדֶן הַתּוֹחֲתוֹן וְהוֹדוֹת
25 לְלִבּוֹשִׁים, אֵלֶּה, בְּעִלְיָתָהּ לְגִן-עֵדֶן
26 הַתּוֹחֲתוֹן הַנִּשְׁמָה יִכּוֹלָה לְקַבֵּל וּלְקַלּוֹט
27 אֶת הָאוֹרוֹת הַמְאִירִים שֶׁם רְלִיָּהוּת
28 מִזִּי הַשְׂכִּינָה, הַמְאִיר בְּגִן-עֵדֶן הַתּוֹחֲתוֹן,
29 וּמְכַנֶּת הַמְצוּת נַעֲשִׂים
30 לְבוֹשִׁים בְּגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן
31 שְׁהוֹדוֹת לָהֶם הַנִּשְׁמָה יִכּוֹלָה לְרִיָּהוּת
32 מִזִּי הַשְׂכִּינָה, שֶׁל הָאוֹר הָאוֹלֵקִי הַמְאִיר
33 בְּגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן (וּכְמוֹבּוֹרָא בִּיאָגֶרֶת
34 הַקְּדוּשׁ שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיָּא: "לִהְיוֹת שִׁנְשֵׁף
35 רוּחַ וְנִשְׁמָה שְׂבָאֵדִם הֵן בְּחִינַת נִבְרָאִים
36 וְאִי אִפְשָׁר לְשׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׁיג שׁוּם
37 הַשְּׂגָה בְּבוֹרָא וְיוֹצֵר הַכּוֹל אֵין-סוּף"
38 בְּרוּךְ-הוּא, וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָאִיר ה')

ביאור בדרך אפשר

41 הַנִּפְשׁ אוֹ הָרוּחַ וְנִשְׁמָה לְמִסְבֵּל הָאוֹר כִּי טוֹב... שֶׁלֹּא תִצָּא מִנִּרְתָּקָה וְתִתְבַּטֵּל
42 מִמְצִיאוּתָהּ כְּנֵר בְּאִבּוּקָה, אִם לֹא שְׂמִכְחִינַת אוֹר זֶה עֲצֻמוֹ תִּשְׁתַּלְשֵׁל וְתִמְשָׁךְ
43 מִמֶּנּוּ אִיזוֹ הָאֵרָה מוּעֵטת בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת מְדֻרְגָּה אַחֵר מְדֻרְגָּה בְּצִמְצוּמִים
44 רַבִּים עַד שִׁיבְרָא מִמֶּנָּה לְבוֹשׁ אֶחָד נִבְרָא מֵעֵין מַהוּת אוֹר זֶה לְהַלְבִּישׁ הַנִּפְשׁ
45 רוּחַ וְנִשְׁמָה, וְדֶרֶךְ לְבוֹשׁ זֶה שֶׁהוּא מֵעֵין
46 אוֹר זֶה תּוֹכֵל לְיַהֲנוֹת מִזִּי אוֹר זֶה
47 וְלַהֲשִׁיגוֹ וְלֹא תִתְבַּטֵּל מִמְצִיאוּתָהּ,
48 וְכִמְשֵׁל הָרוּאָה בְּשִׁמְשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂית
49 זֹכָה וּמְאִירָה...". וְעַל עֵינֵין לְבוֹשִׁים
50 אֵלֶּה נִשְׁאֵלֶת הַשְּׂאֵלָה: דְּלִכְאוּרָה,
51 הֲרִי גַם בְּגִן-עֵדֶן הַתּוֹחֲתוֹן
52 עֲצֻמוֹ, וְכֵן בְּגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן
53 עֲצֻמוֹ, יֵשׁ רִיבּוּי מְדֻרְגּוֹת³⁷,
54 וְאִיךָ אֲפָשָׁר שְׁבִכָּל הַמְדֻרְגּוֹת
55 יִהְיוּ אוֹתָם הַלְבוּשִׁים הַנוֹצְרִים
56 עַל יְדֵי אוֹתוֹ לִימוּד הַתּוֹרָה וְאוֹתוֹ קִיּוּם
57 הַמְצוּת? וְהַבְּאוּרָה בָּזָה,
58 דְּכִמְעָשָׂה הַמְצוּת וְכֵן בְּכֹנֶת
59 הַמְצוּת יֵשׁ רִיבּוּי מְדֻרְגּוֹת
60 כְּכֹל וְלִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצוּת
61 בְּכָל דְּרָגָה וְדְרָגָה יוֹצֵר לְבוֹשִׁים לְנִשְׁמָה
62 בְּהַתְאָם לְדְרָגָה זוֹ.
63 וְהִנֵּה הֵגֶם שְׁפִנְנוּת הַמְצוּה
64 הִיא נִשְׁמָת הַמְצוּה שְׁשִׁיכָת
65 בְּכָל לְנִשְׁמָתָא דְאוֹרִיָּתָא,
66 כְּמוֹבּוֹרָא לְעִיל מְכַל־מְקוֹם כְּמָה
67 וְכִמְה עֲנִינִים דְּכֹנֶת הַמְצוּת
68 הֵם גַם בְּנִגְלָה דְתוֹרָה שִׁישׁ בָּה
69 לֹא רַק אֶת הַהִלְכוֹת שֶׁל קִיּוּם הַמְצוּה
70 בְּמַעֲשֵׂה בְּפועַל אֵלֶּה גַם עֲנִינִים
71 הַשְׂיִיכִים לְכוֹנוֹת הַמְצוּת. הֵן בְּנוֹגֵעַ
72 הַפְּנוּה הַכְּלִלִית³⁸ דְּמְצוּת
73 (הַכוֹנוֹת שְׁבִכָּל הַמְצוּת בְּשׁוּה)
74 לְקִיָּים רְצוֹן ה' - דְּכֹנֶת זוֹ
75 הִיא גַם עַל-פִּי נִגְלָה דְתוֹרָה
76 (אֵלֶּה שְׁעַל-יְדֵי לִימוּד
77 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי הָאֵדֶם
78 מְקַבֵּל מוֹשֵׁג וְהַבְנָה מִסּוּרִמַּת בְּגוֹדֵלֶת ה')

39 מְאוּרָו יִתְבָּרַךְ וְהַצִּיל בְּבַחֲחִינַת הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת מְדֻרְגּוֹת רַבּוֹת מְדֻרְגָּה אַחֵר מְדֻרְגָּה
40 בְּבַחֲחִינַת צִמְצוּמִים עֲצוּמִים וְלְבוֹשִׁים רַבִּים וְעִצּוּמִים... אֶף-עַל-פִּי־כֵן לֹא יִכְלָה

(35) ראה תניא רפ"ח. של"ה רמט, סע"ב. וראה בהנסמן במפתח פסוקים ומחז"ל בתניא (קה"ת תשמ"ה) ע' צ הערה 11.
(36) אגה"ק סכ"ט (קנ, ב). תו"א שמות נג, ג. ובכ"מ. (37) תו"א מקץ לב, ד. ובכ"מ. וראה בהנסמן בתו"מ סה"מ אייר ע' רכד הערה 36. (38) ראה תו"מ סה"מ תמוז ע' טו, ובהנסמן שם הערה 25, שבקיום המצוות צ"ל שתי כוונות, כוונה כללית וכוונה פרטית. (39) להעיר מתניא פלי"ט (נג, ב) "כמו שאין אדם עושה דבר בשביל חברו למלאות רצונו אא"כ אוהבו או ירא ממנו, כך אי אפשר לעשות לשמו ית' באמת למלאות רצונו לבד בלי זכרון והתעוררות אהבתו ויראתו" — והדרך לבוא

ביאור בדרך אפשר

לאהבתו ויראתו היא לימוד פנימיות התורה (כמובן גם מרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב). 40) להעיר מסה"מ ה'תש"ב ע' 53. 41) פ"ח (בסהמ"צ להצ"צ קיח, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 'דרך מצוותיך' ה'שון ("שומר הרב הגדול רבי שמשון דקינון ז"ל" –
 2 לשון ה'צמח צדק') אָני מתפלל לדעת זה התינוק שאינו יודע
 3 על קיומן של הספירות העליונות, ובודאי מתפלל אל הקדוש-ברוך-הוא
 4 בעצמו. דלכאורה, במאמר 'שרש מצות התפילה' מכאן
 5 ה'צמח צדק' את ענין התפילה
 6 [בכלל, וגם במה ענינים
 7 פרטיים דתפילה] על-פי
 8 קבלה, ועוד יותר - על-פי
 9 חסידות, ומה מקום במאמר
 10 זה להביא הענין ד'אני
 11 מתפלל לדעת זה התינוק'
 12 שהיא כוונה כללית פשוטה, והרי
 13 במאמר זה כן מדובר על עניני קבלה
 14 וחסידות שבתפילה?
 15 ויש לומר, שבה מרמז
 16 ה'צמח צדק', שהפונות דתפילה
 17 בדרגות הכי נעלות, כוונות שהן
 18 אכן על-פי קבלה וחסידות, צריכות
 19 להיות קשורות עם ענין
 20 התפילה כמו שהיא 'לדעת
 21 התינוק', היינו הכוונה הכי פשוטה,
 22 הן בנוגע לכללות ענין
 23 התפילה - שידיעת ענין
 24 התפילה בדרגות הכי נעלות
 25 תהיה כלולה גם מענין
 26 התפילה כמו שתינוק מבין,
 27 שהתחלה והיסוד שלה יהיו מענין
 28 הפשט והן בנוגע לבאור ההסבר
 29 וההבנה של תוכן הענינים
 30 (הפסוקים, בקשות וכו')
 31 שאומרים בתפילה,
 32 שהפאורים הכי נעלים גם אלה
 33 שהם על-פי קבלה וחסידות צריכים
 34 להיות בהתאם ויעד
 35 שידיעתם תהיה מתוך
 36 פירוש המילות דתפילה כמו
 37 שתינוק מבין והעומק לא יכול
 38 להיות בסתירה לפשט הפשוט. והגם
 39 שענין זה הוא בכל הענינים
 40 שבתורה, שכולם העומק והסוד
 41 הם לא דבר נפרד מהפשט, ולא
 42 בסתירה לפירוש הפשוט אלא להיפך,
 43 שהדברים כפי שהם בפשטות הם היסוד והתחלה של הביאורים בעומק
 44 ובסוד, מכל-מקום כיון שענין התפילה היא העלאה התקרבות
- של האדם לאלוקות בדרך של התעלות מלמטה למעלה, בדרך
 שפועלת בירור וזיכרון האדם, לכן בתפילה ענין זה של הקשר
 בין הענינים העמוקים לענין הפשט הפשוט הקשור יותר עם המציאות
 והגורמים של האדם נוגע יותר (על-דרך שנתבאר לעיל בנוגע
 למצות שבהם ענין התחנות יעלו
 לעליונים, וזיכרון בירור התחנות, נוגע יותר מאשר בלימוד התורה).
 ולכן, במאמר 'שרש מצות
 התפילה' מובא הענין ד'אני
 מתפלל לדעת זה התינוק' אף
 שהמאמר עוסק בעניני התפילה על-פי
 קבלה וחסידות, כי התפילה פועלת
 זיכרון והתעלות של האדם, ודווקא
 הכוונה הפשוטה קשורה יותר
 למציאות האדם.
 (ח) וזהו הקשר דשני
 הפסוקים שבהם מרמז
 הענין דל"ג בעומר, הנוכחים
 לעיל בתחילת המאמר, גל עיני
 ואביטה נפלאות מתורתך,
 ויעד הגל הזה, פי הגל של
 האבנים שבין לבן ליעקב הוא
 דוגמת הגזרה והמחיצה בין
 העליונים להתחתונים
 שהיתה קודם מתן-תורה.
 ומבואר ב'סידור' עם דא"ח
 (דברי אלוקים חיים, מאמרי חסידות)
 שער הל"ג בעומר⁴², דבהגל
 שבין לבן ליעקב, לפי המשמעות
 הפנימית העמוקה שני ענינים.
 ענין אחד:
 הגל שבין לבן העליון
 השורש הרוחני העליון של לבן
 (שלמעלה מיעקב לפי הכלל
 שהגבוה ביותר, בשורשו, נופל למטה
 ביותר) ליעקב, והוא הפרסא
 המפסקת כמסך מבריל (כתרגום
 אונקלוס על הפסוק "והבדילה
 הפרוכת לכם", פרוכת – "פרסא"),
 היינו העלם וצמצום על האור האלוני
 שבין עולמות האין-סוף
 שלמעלה מאצילות ואצילות
 שהוא עולם שעם היותו אלקות ממש, בכל זאת יש בו עשר ספירות
 מוגדרות.

ביאור בדרך אפשר

וענין שני:

1

2 והגל שבין יעקב ולבן התחתון, הפרסא המסך המבדיל שבין

3 אצילות לבריאה-יצירה-עשיה. כמבואר בחסידות שכאשר האור

4 האין-סופי עובר מעולם האצילות (העולם העליון מבין ארבעת העולמות

5 הרוחניים, שבו האלקות היא, באופן

6 כללי, בגלוי) להאיר בשלושת

7 העולמות שלמטה מאצילות, בריאה-

8 יצירה-עשיה, בהם יש מציאות של

9 גבראים (רוחניים), והאלוקות אינה

10 בגלוי כמו באצילות, האור האלוהי

11 עובר צמצום והעלם נוסף על ידי

12 ה"פרסא" שבין אצילות לבריאה-

13 יצירה-ועשיה שהיא כמו וילון ומסך

14 המעלים ומסתיר על האור.

15 והרמז דל"ג בעומר בפסוק

16 זה "עד הגל" הוא, שעל-ידי

17 רבי שמעון בן יוחאי נתברר

18 הגל והמחיצה⁴³, בשני הענינים

19 האמורים המחיצה שבין לבן

20 העליון ליעקב, וגם המחיצה

21 שבין יעקב ללבן התחתון

22 ומתבטל ההעלם והצמצום של

23 ה"פרסא". הינו, שגם בבריאה-

24 יצירה-עשיה, ועד בעולם

25 העשיה חנומן ביותר מכל העולמות

26 יהיה גילוי האצילות, וגם

27 האור-אין-סוף

28 שלמעלה מאצילות. וענין זה

29 עצמו הוא גם התוכן בפסוק

30 השני שמרמז על ל"ג

31 בעומר, גל עיני ואביטה

32 נפלאות מתורתך, שגם

33 בענינים שבנגלה דתורה

34 (שכנגד העולמות בריאה-יצירה-

35 עשיה), וגם בלבושא

36 דאורייתא, בסיפורים דתורה

37 (עשיה⁴⁴), יהיה בגילוי

38 ה"נפלאות" והנסתרות דתורה,

ביאור בדרך אפשר

39 בחינת נשמתא דאורייתא (אצילות), וגם בחינת נשמתא

40 דנשמתא (למעלה מאצילות).

41 ט) ולהוסיף, דעל-פי הידוע שכל הענינים שבתורה הם

42 בתכלית הדייק, צריך לומר, דזה שהפסוק 'עד הגל הזה'

43 [שמדבר בענין הגל

44 והמחיצה שבין לבן ליעקב

45 כמבואר לעיל] מרמז על ל"ג

46 בעומר שענינו הוא בירור

47 הגל והמחיצה ביטול ההעלם

48 וההסתרה והסרת המחיצה הוא כי

49 זה שהסימן והעדות על

50 הסיכום שעשו בנייהם יעקב ולבן

51 'אני לא אעבור אליך גו'

52 אתה לא תעבור אלי' גו'⁴

53 היה שעשו גל ערימה של אבנים

54 שהוא דבר קל לפירוק והסרה, ולא

55 שעשו חומה שהיא דבר חזק ויציב

56 וקשה להרוס אותה, הוא לרמז

57 שעשיית המחיצה בין יעקב ולבן

58 מלכתחילה היא באופן שיש

59 נתינת מקום שיהיה בעתיד

60 'אני אעבור אליך ואתה

61 תעבור אלי'⁴⁵. והינו,

62 שהפונה בעשיית המחיצה בין

63 העליונים והתחתונים

64 מלכתחילה בתחילת הברירה, וכפי

65 שהיה עד מתן-תורה היא בכדי

66 שאחר-כך ממתן-תורה והלאה

67 יהיה החיבור דעליונים

68 ותחתונים. וזה שבתחלה היה

69 צריך להיות המחיצה בין

1 ואצילות. והגל שבין יעקב ולבן התחתון,

2 הפרסא שבין אצילות לבריאה-יצירה-עשיה.

3 והרמז דל"ג בעומר בפסוק זה הוא, שעל-ידי

4 רבי שמעון בן יוחאי נתברר הגל והמחיצה⁴³,

5 המחיצה שבין לבן העליון ליעקב, וגם המחיצה

6 שבין יעקב ללבן התחתון. הינו, שגם בבריאה-

7 יצירה-עשיה, ועד בעולם העשיה יהיה גילוי

8 האצילות, וגם גילוי האור-אין-סוף שלמעלה

9 מאצילות. וענין זה הוא גם התוכן בפסוק השני

10 שמרמז על ל"ג בעומר, גל עיני ואביטה

11 נפלאות מתורתך, שגם בענינים שבנגלה דתורה

12 (בריאה-יצירה-עשיה), וגם בלבושא דאורייתא,

13 בסיפורים דתורה (עשיה⁴⁴), יהיה בגילוי

14 ה"נפלאות" דתורה, בחינת נשמתא דאורייתא

15 (אצילות), וגם בחינת נשמתא דנשמתא (למעלה

מאצילות).

17 ט) ולהוסיף, דעל-פי הידוע שכל הענינים

שבתורה הם בתכלית הדייק,

19 צריך לומר, דזה שהפסוק 'עד הגל הזה'

20 [שמדבר בענין הגל והמחיצה שבין לבן ליעקב]

21 מרמז על ל"ג בעומר שענינו הוא בירור הגל

22 והמחיצה הוא כי זה שהסימן והעדות על 'אני

23 לא אעבור אליך גו' אתה לא תעבור אלי' גו'⁴

24 היה שעשו גל, ולא שעשו חומה, הוא לרמז

25 שעשיית המחיצה מלכתחילה היא באופן שיש

26 אעבור אליך ואתה תעבור אלי'⁴⁵. והינו,

27 העליונים והתחתונים מלכתחילה היא בכדי

28 דעליונים ותחתונים. וזה שבתחלה היה צריך להיות המחיצה בין העליונים

(43) המשך חייב אדם לברך תרל"ח הנ"ל פכ"ה (ע' מב). ושם, שזהו ע"ד ענין מחצתי ואני ארפא (האזינו לב, לט. וראה קה"ר פ"א, ד) שיהי' לע"ל. (44) ראה לקו"ת ויקרא (ה, סע"א) מפע"ח (שער הנהגת הלימוד), שתלמוד ומשנה הם בבריאה וביצירה, ומקרא הוא בעשי'. ובהמשך הענין שם (ה, ב), שהסיפורים דתורה הם "דברים שלא ניתנו להתלבש למטה בחכמה ושכל כלל". ומזה מובן, שעיקר הענין ד"מקרא בעשי" הוא בסיפורים דתורה שבכתב. (45) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 136. ושם, דזה שיש נתינת מקום שיהי' "אעבור" ו"תעבור" התנו בפירוש כדיבור שלהם בענין הגל – לא תעבור גו' לרעה, ובפי' רש"י שם: אבל אתה עובר לפרקמטיא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַעֲלִיּוֹנִים לְהַתְחַתְּנוֹתָם הוּא לֹא מִשּׁוּם שֶׁזוֹ תַּכְלִית הַכוּוֹנָה אֲלֵא
2 אֲדַרְבָּה, כִּי הַכּוֹנֶה דְּדִירָה בְּתַחְתּוֹנִים הַמְטָרָה וְהַתְּכַלִּית שֶׁל בְּרִיאַת
3 הָעוֹלָם כִּדִּי שִׁיחִיה גִּילּוֹי וְהַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים הִיא
4 שֶׁהַדִּירָה תְּהִיָּה בְּתַחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ⁴⁶, הֵינּוּ
5 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְכִפִּי שֶׁמִּבְּאֵר רַבְּנוּ
6 הַזֶּקֶן בִּסְפָר הַתְּנִיָּא שֶׁלֹּא יִתְּכֵן לֹמֵר
7 שְׁכוּנַת הַבְּרִיאָה הִיא בְּשִׁבְלֵי גִילּוֹי
8 אֲלֻקוֹת בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים כִּי לִגְבִּיהֶם
9 כָּל הַבְּרִיאָה הִיא יִרְדָּה, וְהַתְּכַלִּית הִיא
10 דְּרוּקָא הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא
11 הַתַּחְתּוֹן בִּיּוֹתֵר, וְלִכְּנָן הִתְּה
12 הַתְּהוּוֹת הַתַּחְתּוֹנִים עַל-יְדֵי
13 מְחִיצָה בֵּין הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים,
14 דְּלֹא רַק שֶׁבְּפֹעֵל אֵין מְאִיר
15 בְּהֶם הַגִּילּוֹי דְּהָעֲלִיּוֹנִים, אֲלֵא
16 שִׁשְׁנָה מְחִיצָה בֵּינֵיהֶם שֶׁהִיא
17 סִמְּן וְעִדּוּת שִׁיחִיה 'לֹא
18 אֲעֵבֹר אֲלֶיהָ וְלֹא תַעֲבֹר
19 אֲלֵי⁴⁷, בְּדוּגְמַת הַגֶּל שֶׁהוּקָם כִּדִּי
20 לְהוֹיֹת סִמְּן שֶׁל הַפֶּסֶק בֵּין יַעֲקֹב וְלֹבָן,
21 וְהַסִּיבָה וְהַמְטָרָה שֶׁל הַמְחִיצָה הִיא
22 בְּכִדִּי שֶׁעַל-יְדֵי הָעֵבֹדָה
23 דִּישְׁרָאֵל יִהְיֶה הַחִיבוֹר גַּם
24 דְּתַחְתּוֹנִים אֲלֵה [שִׁישׁ גִּזְרָה⁴⁸]
25 שֶׁלֹּא יִתְּחַבְּרוּ עִם הָעֲלִיּוֹנִים
26 וִישׁ מְחִיצָה הַמְּפַסֶּקֶת בֵּינֵיהֶם] עִם
27 הָעֲלִיּוֹנִים.
28 וְזֶהוּ שֶׁהָרָמְזוּ דְּל"ג בְּעוֹמֵר
29 הוּא בְּפֶסֶק 'עַד הַגֶּל הַזֶּה',
30 כִּי זֶה שְׂרָפִי שֶׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
31 בִּירֵר הַגֶּל וְהַמְחִיצָה, וּפְעַל אֵת
32 בִּיטוּל הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתָּר, הוּא שֶׁעַל-
33 יָדוֹ נִתְּגַלָּה עֵנָן הַפְּנִימִי
34 דְּהַצְמָצוֹם עֲצוּמוֹ⁴⁹, שֶׁהִקְדוּשׁ
35 בְּרוּךְ-הוּא הָעֵלִים וְצִמְצָם אֵת אֹרֹר
36 הָאֲלֻקִּי כִּדִּי לְבִרְאוּ עוֹלָמוֹת מוֹגְבִלִּים
37 עַד לְעוֹלָם הַזֶּה שֶׁבּוֹ הָאֹרֹר הָאֲלֻקִּי הוּא
38 בְּתַכְלִית הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתָּר, וּמִבּוֹאֵר
39 בַּחֲסִידוֹת שֶׁאֵמָנָם הַצְמָצוֹם פֶּעַל הָעֵלִם
40 וְהַסְתָּר שֶׁל הָאֹרֹר הָאֲלֻקִּי אֲבָל עִם
41 הַסְתָּר הַהֶעֱלֵם מִתְּגַלָּה הַשְׁכוּנָה
42 הַפְּנִימִית שֶׁל הַצְמָצוֹם אֵינָה הַהֶעֱלֵם
- אלא שֶׁהַכּוֹנֶה וְהַמְטָרָה וְהַתְּכַלִּית בְּהַצְמָצוֹם [שֶׁהִיא עֵנָנוּ
הַפְּנִימִי] הִיא בְּשִׁבְלֵי הַגִּילּוֹי שִׁיבּוֹא בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר עִם הַסְתָּר
הַמְחִיצוֹת וּבִיטוּל הַהִסְתָּרִים.
וְזֶהוּ שֶׁהָרָמְזוּ דְּל"ג בְּעוֹמֵר בְּפֶסֶק גֶּל עֵינִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרָתָהּ, לְמַדִּין מִהָרָמְזוּ דְּל"ג
בְּעוֹמֵר שֶׁבְּפֶסֶק 'עַד הַגֶּל
הַזֶּה', וְסֹדֵר הַדְּבָרִים הוּא שֶׁתְּחִילָה
בֹּא הַגִּילּוֹי שֶׁל 'עַד הַגֶּל הַזֶּה', וְאַחֵר כֵּן
וְכַתּוּבָה מִזֶּה, בֹּא הַגִּילּוֹי שֶׁל 'גֶּל עֵינִי
וְאַבְיָטָה...', כִּי עֵיקָר הַחִידוּשׁ
וְהָעִילּוֹי דְּגֶל עֵינִי וְאַבְיָטָה
נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתָהּ הוּא, שֶׁרְאִית
הַנִּפְלְאוֹת דְּתוֹרָה תְּהִיָּה (לֹא רַק
מִפְּנֵי שֶׁהַנִּפְלְאוֹת יִהְיוּ בְּגִילּוֹי, אֲלֵא)
שֶׁהַנִּפְלְאוֹת מִצַּד עֲצוּן יִהְיוּ
בְּגִילּוֹי, אֲלֵא) עַל-יְדֵי גֶל
עֵינִי, שֶׁהַקֶּבֶ"ה יִפְקַח אֵת
עֵינֵי הָאָדָם, וְיִרְאֶה הָאָדָם אֵת
הַנִּפְלְאוֹת דְּתוֹרָה מִצַּד עֵנָנוּ
שֶׁל הָאָדָם (פְּנ"ל סְעִיף ד)
לְאַחֵר שִׁיחוּל בּוֹ שִׁנּוּי מַהוּת, וּבְכִדִּי
שֶׁהָאָדָם הַתַּחְתּוֹן יוֹכֵל לְרֹאוֹת
הַנִּפְלְאוֹת דְּתוֹרָה מִצַּד עֵנָנוּ
מִתּוֹךְ הַגְּדִירִים שֶׁלוֹ, הוּא עַל-יְדֵי
הָעֵנָן דְּל"ג בְּעוֹמֵר הַמְּרוֹמָזוּ
בְּ'עַד הַגֶּל הַזֶּה' - גִּילּוֹי עֵנָנוּ
הַפְּנִימִי דְּהַצְמָצוֹם,
שֶׁהַצְמָצוֹם הוּא בְּשִׁבְלֵי
הַגִּילּוֹי וְלְאַחֵר גִּילּוֹי זֶה (שֶׁל מְטָרָה
הַצְמָצוֹם) הָאָדָם מִגִּיעַ לְמַצֵּב שֶׁל יְכוּלָּת
לְרֹאוֹת אֵת הַנִּפְלְאוֹת וְהַנִּסְתָּרוֹת
שֶׁבְּתוֹרָה מְצִידוֹ, כִּי הַצְמָצוֹם כִּבְרָ לֹא
מַעֲלִים וּמַסְתִּיר אֲלֵא לְהִפְּךָ.
וְעַל-יְדֵי לִימּוּד וְהַפְּצַת
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, תּוֹרָתוֹ שֶׁל
רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, וּבְפֶרֶט
כְּמוֹ שֶׁנִּתְּגַלָּתָה בְּתוֹרַת
הַחֲסִידוֹת, גִּילּוֹי בְּאֹפֶן
דִּיתְּפָרְנִסוֹן, בְּרִיבּוֹי וּבְשִׁפְעָה, הִכְנָה
וְהַשְׁגָּה, וְעַד שֶׁהִשְׁכֵּל דְּהָאָדָם
גִּילּוֹי בְּאֹפֶן דִּיתְּפָרְנִסוֹן, הִכְנָה וְהַשְׁגָּה, וְעַד שֶׁהִשְׁכֵּל דְּהָאָדָם הָלּוּמֵד נַעֲשֶׂה

(46 תניא רפ"ו. 47) ובלשון המדרש (הובא לעיל ס"ד) "שגור ואמר, בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי".

(48 ראה הערה הקודמת. 49) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקלב ואילך. תו"מ סה"מ ניסן ס"ע קצג ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַלּוֹמֵד נַעֲשֶׂה 'חֵד' דְּבַר אֶחָד וּמֵהוּת אַחַת עִם הָעֵנִין בְּפִנְיִיּוֹת הַתּוֹרָה שְׁכָתָב הָרַמְבַּ"ם⁵¹ לְגַבִּי מִצַּב הָעוֹלָם לַעֲתִיד לְבוֹא, בּוֹמֵן הַגְּאוּלָּה וְלֹא
2 שְׁלֹמֹד⁵⁰ [שֶׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ הַמְּבוֹאֵר לְעִיל בְּעֵנִין גַּל עֵינִי, יִהְיֶה עֶסֶק כָּל הָעוֹלָם אֲלֹא לְדַעַת אֶת ה' בְּלִבְד כו'⁵²
3 שְׂרָאִית הַנִּפְלְאוֹת דְּתוֹרָה הִיא שְׁנֶאֱמַר⁵³ כִּי מְלָאָה הָאֶרֶץ
4 מִצַּד עֵינֵינוּ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוֹ, 1 'חֵד' עִם הָעֵנִין שְׁלֹמֹד⁵⁰ [שֶׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ דְּעָה אֶת ה' בְּפִימִים לִימִם
5 וְגַם כֹּאן הַתְּאֻחָדוֹת הָאָדָם עִם הַתּוֹרָה הַמְּבוֹאֵר לְעִיל בְּעֵנִין גַּל עֵינִי, שְׂרָאִית הַנִּפְלְאוֹת
6 מִלְּמַדֵּת שֶׁהַתּוֹרָה נַעֲשֶׂתָה חֵלֶק 3 דְּתוֹרָה הִיא מִצַּד עֵינֵינוּ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוֹ], זֻכִּים
7 מִמֵּהוּתוֹ], זֻכִּים לְגִילּוֹי 4 לְגִילּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה לְעִתִּיד-לְבוֹא, 5
8 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה 5 שְׁהִגִּילּוֹי אֲזִי 9
9 לְעִתִּיד-לְבוֹא, שְׁהִגִּילּוֹי אֲזִי 6
10 יִהְיֶה נֹסֶף עַל מִצַּד מְלַמְעָלָה 7
11 כְּלוּמֹר שֶׁהִגִּילּוֹי לֹא יִהְיֶה רַק מְלַמְעָלָה 8
12 אֲלֹא שִׁיְהִיָּה יִהְיֶה עֵינֵינוּ 9
13 דְּהָעוֹלָם הַתַּחֲתוֹן מִצַּד עֲצָמוֹ, כְּמוֹ
- וְלֹא יִהְיֶה עֶסֶק כָּל הָעוֹלָם אֲלֹא לְדַעַת אֶת ה' בְּלִבְד כו'⁵² שְׁנֶאֱמַר⁵³ כִּי מְלָאָה
הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' בְּפִימִים לִימִם מְכַסִּים, בְּגְאוּלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי
מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּקָרוֹב מְשִׁחַ.

50) ראה תניא פ"ה (ט, ב). 51) בסיום וחזרתם ספרו. 52) היינו, שזה (ידיעת ה') הוא העסק (והענין) דהעולם. 53) ישע"י יא, ט.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ רב פעלים

ש. ב. שי המכונה ד"ר אולמן.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו עם העתקה מה שכתב להרב... שי ובטח ידוע גם לו אשר בכמה
מכ"ע הנדפסים באידיש בארצות"ב, פרסמו בהנוגע לשיטתו של פרויד מעין ההערכה אודותה מזכיר
במכתבו.

וכבר אמרתי, ע"פ אחד היסודות משיטת החסידות, שאין בעולם רע בלא טוב, שהשטחיות
בה מצטיינים כו"כ מחוגי הקוראים מכ"ע, אף שתכונה רעה היא ביותר, שהרי השטחיות יש בה גרעון
אפילו לגבי העדר הידיעה, כיון שתופסים את הענין לפעמים הכי קרובות שלא לאמיתתו ומסלפים
אותו.

מאידך גיסא במצב ההווה טובה רבה צפונה בה, כיון שבעוה"ר רוב כותבי המכ"ע וענינים
הנדפסים, מוטב להם שלא היו רואים אור הדפוס והפרסום והפסדם מרובה ותועלתם בספק גדול,
מועילה השטחיות למעט ההיזק וההפסד, וברוב הפעמים תופסים ענין הנדפס רק כסנסציה, ובפרט
בנדון כהאמור, וכטבע בני"א למחרתו מחפשים סנסציה אחרת, וישן מפני חדש תוציאו.

ובודאי למותר להעיר אשר בהמכ"ע שנדפס המאמר הנ"ל ישנם מאמרים שהם בנגוד גדול
יותר ליהדות המסורתית מאשר ההערכה ע"י הנ"ל...

בכבוד ובברכה.

בס"ד. שיחת ליל ל"ג בעומר ה'תשנ"א.

בלתי מוגה

- 1 א. ל"ג בעומר הוא 'יום טוב' ויום שמחה – יום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי, שהודיע והכריז
- 2 ופרסם שיום זה הוא יום שמחתו, וצוה שכל בני ישראל ישמחו ביום שמחתו¹.
- 3 ועד כדי כך גדולה השמחה ביום שמחתו של רשב"י, כידוע² הסיפור אודות אחד מגדולי תלמידי
- 4 האריז"ל שהיה נוהג לומר ברכת "נחם" בכל יום, גם בשבתות ו'ימים טובים', ואף-על-פי-כן כשאמר
- 5 "נחם" ביום שמחתו של רשב"י, היתה טענה וקובלנא של רשב"י להאריז"ל, ולא עוד אלא שאותו תלמיד
- 6 נענש על זה.
- 7 ולהעיר אודות החידוש בסיפור זה – בשתיים: (א) העונש כשלעצמו, דבר היוצא מן הכלל לגמרי
- 8 שאינו רגיל כלל בצדיקים, כמו שכתוב³ "ענוש לצדיק לא טוב", (ב) פרסום העונש, היפך הזהירות שלא
- 9 לפרסם דבר בלתי-רצוי אפילו על בעל-חי⁴, ועל-אחת-כמה-וכמה על מדבר, ועל-אחת-כמה-וכמה על
- 10 יהודי, ועל-אחת-כמה-וכמה על יהודי שנמצא בדרגא נעלית כזו שאומר "נחם" גם בימים ששאר בני
- 11 ישראל אינם אומרים תחנון מפני קדושת היום⁵. ויש לבאר טעם הדבר – שהעונש ופרסומו הוא כדי
- 12 להוסיף בהדגשת גודל מעלת השמחה בל"ג בעומר, ושליטת הפכו כו'.
- 13 ב. ויש לבאר גודל העילוי דיום שמחתו של רשב"י, עד לשלילה בתכלית דאמירת "נחם" אצל גדול
- 14 בישראל שהיה נוהג לומר "נחם" גם בשבתות ו'ימים טובים' – על-פי הפתגם הידוע⁶ "שלפני נשמות
- 15 הגבוהות כמו רשב"י - לא נחזר הבית כלל":
- 16 ענינו המיוחד של רשב"י הוא – תורה, "תורתו אומנתו"⁷, ובתורה עצמה – חיבור נגלה דתורה עם
- 17 פנימיות התורה גם יחד, שהרי רשב"י היה מגדולי התנאים בנגלה דתורה, מחמשת התלמידים של רבי
- 18 עקיבא ש"העמידו תורה"⁸, החל מבנין העולם על-ידי לימוד הלכות התורה (נגלה דתורה), "הליכות עולם
- 19 לו"⁹, "אל תקרי הליכות אלא הלכות"¹⁰, וביחד עם זה, היה עיקר לימודו (הן הלימוד לעצמו, והן הלימוד
- 20 לתלמידיו) בנסתר דתורה (פנימיות התורה)¹¹, ושניהם יחד, שלימוד נגלה דתורה היה מתוך חיות
- 21 דפנימיות התורה, ולימוד פנימיות התורה היה בגילוי כמו נגלה דתורה.
- 22 וענין זה (החיבור דפנימיות התורה עם נגלה דתורה) קשור ושייך לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי
- 23 משיח צדקנו – כי משיח צדקנו הוא בחינת ה'יחידה' הכללית¹², וענינו בתורה פנימיות התורה, בחינת
- 24 ה'יחידה' שבתורה¹³, ולכן, החיבור דפנימיות התורה עם נגלה דתורה (שפנימיות התורה באה באופן של
- 25 התגלות) הוא ענין הגאולה, כמבואר בארוכה בדרושי אדמו"ר מהר"ש¹⁴.
- 26 וכיון שאצל רשב"י היתה פנימיות התורה בגילוי, לא היה אצלו ענין החורבן כלל, ולכן ביום שמחתו
- 27 (ביום ההסתלקות, גמר ושלמות כל עבודתו¹⁵) מושללת לגמרי אמירת "נחם", כיון שביום זה מודגש
- 28 ביותר ענין הגאולה.

(10) מגילה כח, סע"ב. וש"נ.
(11) אף שעד אז היתה "חכמת הקבלה נסתרה ונעלמה מכל תלמידי חכמים כ"אם ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים" (אגה"ק רסכ"ו), כיון ש"אין דורשין במעשה מרכבה כו'" (חגיגה רפ"ב).
(12) רמ"ו לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.
(13) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.
(14) המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה.
(15) ראה סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

(1) מ"ח מס' אייר פ"א מ"ו. פ"ח שער ספה"ע פ"ז.
(2) פ"ח שם. הובא בעט"ז לשו"ע או"ח סתצ"ג.
(3) משלי יז, כו.
(4) ראה ב"ב קכג, א.
(5) שהרי ההנהגה דאמירת "נחם" בכל ימות השנה היא חלק מהסיפור בשבחו.
(6) פלח הרמון שמות ע' ז.
(7) שבת יא, א.
(8) יבמות סב, ב.
(9) חבוקק ג, ו.

ג. ונוסף על הדגשת ענין הגאולה בל"ג בעומר בנוגע לרשב"י עצמו – הרי זה שייך גם לכל בני ישראל:

לכל לראש – בנוגע לתלמידיו, שגילה להם פנימיות התורה, ועד שנקראים בכמה מקומות בשם "חבריו" (חבריו של רשב"י), "רשב"י וחבריו"⁷, שמורה על שייכותם לדרגתו של רשב"י – מעמד ומצב של גאולה.

ועל-דרך-זה בנוגע לדורות שלאחר-זה – שעל-ידי לימוד פנימיות התורה, ובפרט כפי שנתגלתה בתורת החסידות, ועד לאופן דיפוזו מעיינותיך חוצה, נעשים תלמידיו ("חבריו") של רשב"י. ובמילא, נמצאים במעמד ומצב של גאולה.

ועוד והוא העיקר – ש"בהאי חיבורא דילך.. יפקון ביה מן גלותא"¹⁷, וכשיפוזו מעיינותיך חוצה אתי מר דא מלכא משיחא¹⁸ – שאין צורך בפירושים והסברים אם נחרב הבית או שלא נחרב הבית, כיון שתיכף ומיד באה הגאולה האמיתית והשלימה¹⁹ ובנין בית-המקדש על-ידי משיח צדקנו.

ד. וענין נוסף ועיקרי בל"ג בעומר ששייך לגאולה:

ל"ג בעומר הוא היום שבו פסקו למות תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה⁸, ונשארו התלמידים שנהגו כבוד זה בזה, על-פי הוראת רבי עקיבא רבם ש"ואהבת לרעך כמוך"²⁰ "זה כלל גדול בתורה"²¹.

ויש לקשר זה עם יום שמחתו של רשב"י:

רשב"י הוא אחד מחמשת תלמידי רבי עקיבא שמהם נבנה העולם לאחר ל"ג בעומר, שאצלו היתה ההנהגה דאהבת ישראל ואחדות ישראל בתכלית השלימות²². ויש לומר, שענין זה מודגש גם בתואר "חבריא", "חבריו" – שמדגיש החברותא והאחדות שביניהם, עד שנעשים מציאות אחת, על-ידי אהבת ישראל ואחדות ישראל.

וענין זה מודגש גם בתורתו הידועה של רשב"י על הפסוק²³ "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד"²⁴ (ששייכת במיוחד לל"ג בעומר) – שהו ענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל.

ועל-פיו-זה יש לבאר הקשר והשייכות לגאולה – כידוע שסיבת הגלות היא ההנהגה ההפכית מאהבת ישראל (כדאיתא במסכת יומא²⁵), וכדי לבטל סיבת הגלות - יש להוסיף ולהרבות באהבת ישראל²⁶, ובדרך ממילא מתבטלת הגלות ובאה הגאולה האמיתית והשלימה.

ה. ויש להוסיף, שהדגשת ענין הגאולה בל"ג בעומר היא גם בנוגע לכל העולם כולו:

איתא בגמרא²⁷ שרשב"י אמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני [כההמשך בגמרא: "ראיתי בני עליה והן מועטין.. אם שנים הן אני ובני²⁸ הן"] עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו", ולכל-לראש – לפטור מן הדין דהגלות, שתבוא הגאולה האמיתית והשלימה.

(16) ראה לדוגמא הקדמת הזהר ח, ע"א. וראה גם תורת מנחם – תפארת לוי"צ בראשית אות ו'.

(17) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק רסכ"ו.

(18) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו.

(19) וכיון שקשורה עם כל עניני גאולה ("כיון דשם גאולה עלה" – פירש"י מגילה יז, ב), ה"ז שייך גם למעמד ומצב דגאולה כמו שהיא בזמן הגלות, שהיא מעין ודוגמא והכנה לגאולה האמיתית והשלימה.

(20) קדושים יט, יח.

(21) תו"כ ופירש"י עה"פ.

(22) ולהעיר, שרשב"י אמר לתלמידיו "שנו מדותי, שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא" (גיטין סז, א).

(23) תהלים קלג, א.

(24) זח"ג נט, רע"ב.

(25) ט, ב. – ולהעיר מהרמזו בשם המסכת – "יומא" – ש"יום" (יומא) הו"ע האור והגילוי, כמ"ש (בראשית א, ה) "ויקרא אלקים לאור יום".

(26) ויש לומר, שזהו אחד הטעמים שבהתחלת כל יום, לפני התפילה, "נכון לומר הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך" (נסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 374). ובפרטיות יותר: נוסף על הקבלה במחשבה, צ"ל גם האמירה בדיבור, בה"א מוצאות הפה, ובוזה נכלל גם המעשה שבדיבור, "עקימת שפתיו הוי מעשה" (סנהדרין סה, א).

(27) סוכה מה, ב.

(28) ובפשטות – ה' ר' אליעזר בנו יחידו של רשב"י (שהרי לא מצינו בשום מקום שהי' לו עוד בן, כי אם בת, כפי שמצינו

- 1 וענין זה מרומז גם בשמו של רשב"י [שדרגתו נעלית יותר גם מדרגתו של רבי אליעזר, ש"אם חד
- 2 הוא אנא הוא"29] – רבי שמעון בן יוחאי:
- 3 יש מקומות שנקרא "בן יוחי", ויש מקומות שנקרא "בן יוחאי" (בתוספת אל"ף)³⁰. ויש לומר,
- 4 שהאל"ף (ד"יוחאי") רומזת על ההמשכה והגילוי ד"אלופו של עולם" ב"גולה" [כמאמרו של רבי שמעון
- 5 בן יוחאי "בכל מקום שגלו שכינה עמה"ן³¹], שעל-ידי-זה נעשה מ"גולה" "גאולה"³².
- 6 ו. ויש לקשר זה עם ענינו של ל"ג בעומר בספירת העומר:
- 7 ובהקדם הידוע³³ שבעבודה דספירת העומר [שהיא באופן ד"ילכו מחיל אל חיל"³⁴, מהתחלת הספירה
- 8 עד לסיומה וחותמה ביום החמישים] ישנם ב' סדרים³⁵: מלמעלה למטה – מחסד שבחסד עד מלכות
- 9 שבמלכות. מלמטה למעלה – ממלכות שבמלכות עד חסד שבחסד.
- 10 ושניהם אמת – "אלו ואלו דברי אלקים חיים"³⁶, ובפרט שבעבודה הרוחנית בנפש האדם יכולים
- 11 (ובמילא צריכים) לקיים שניהם³⁷.
- 12 ונמצא, שבל"ג בעומר ישנם ב' ענינים: בסדר מלמעלה למטה (מחסד שבחסד עד מלכות שבמלכות)
- 13 – הספירה דל"ג בעומר היא הוד שבהוד, ובסדר מלמטה למעלה (ממלכות שבמלכות עד חסד שבחסד)
- 14 – הספירה דל"ג בעומר היא תפארת שבתפארת.
- 15 ועל-פי הידוע ש"תפארת שבתפארת" קשור גם עם הענין ד"לכתחילה אריבער" (דרכו והנהגתו של
- 16 אדמו"ר מהר"ש³⁸, שיום הולדתו בספירת תפארת שבתפארת³⁹), מובן, שגם ל"ג בעומר (ספירת הוד שבהוד
- 17 מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה תפארת שבתפארת) קשור עם הענין ד"לכתחילה אריבער".
- 18 והענין בזה – שמצד ההנהגה ד"לכתחילה אריבער" נמצאים גם בזמן הגלות במעמד ומצב של גאולה
- 19 (כנ"ל סעיף ב), וזוהי הנתינת-כח להפוך ה"גולה" ל"גאולה" על-ידי המשכת וגילוי האל"ף, אלופו של
- 20 עולם.
- 21 ז. וכדי למחר ולזרז את הגאולה תיכף ומיד ממש, ביום ל"ג בעומר דשנה זו – יש להוסיף במצות
- 22 הצדקה, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁰ "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".
- 23 ולכן, יחלקו עתה מטבעות⁴¹, שוה כסף, וכל אחד ואחד מהמקבלים יתן תמורתו (ובהוספה משלו)
- 24 לצדקה (להחיות נפש העני) בהקדם האפשרי, כלילה זה [דאף שלילה אינו זמן צדקה, הרי כשנותנים
- 25 לגבאי צדקה, יכולים ליתן גם כלילה⁴²], וכל הזרז ומקדים הרי זה משובח.

"והתהלכתי בתוכם", ב' הליכות*, מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה (לקו"ת ראה כו, א. ובכ"מ).
 (36) עירובין יג, ב. וש"נ.
 (37) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שה. ועוד.
 (38) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.
 (39) "היום יום" ב' אייר. ובכ"מ.
 (40) ב"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז.
 (41) שהונפקו במיוחד בקשר ל"תפארת שבתפארת", ומופיעה בהם ההוראה של אדמו"ר מהר"ש: "און איך זאָג לכתחילה אריבער" (המו"ל).
 (42) ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 292 ואילך. וש"נ.

בשבת (לג, ב) שרפב"י ה' חתנו של רשב"י*, ובירושלמי קידושין (פ"א ה"ד"ז) שהיתה לו בת שילדה את ר' יודן.
 (29) ב"ר רפ"ה.
 (30) הרמזים בזה ע"ד הקבלה – ראה לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' רעט. אג"ק ע' שמא.
 (31) מגילה כט, א. ושם: "ר"ש בן יוחי", אבל בגירסת הע"י: "ר"ש בן יוחאי" (וראה קונטרס משיחות ש"פ אמור תש"נ).
 (32) ראה ויק"ר ספ"ב. וראה בארוכה שיחות ש"פ אחר"ק וש"פ אמור.
 (33) ראה סידור האריז"ל במקומו. ועוד.
 (34) תהליפ פד, ח.
 (35) ע"ד ב' אופני ההליכה – כמ"ש (בחוקותי כו, יב)

(* אבל לדעת הוהר (ח"ג ד, ב. רמ, ב. ועוד) – אשת רשב"י היתה בתו של רפב"י, היינו, שרפב"י הוא חותנו (ולא חתנו) של רשב"י (וראה תולדות תנאים ואמוראים (היימן) ערך רפב"י. רשב"י).
 (** ועד"ז "זאולך אתכם קוממיות" (שם, יג), ב' קומות (ב"ב עה, א. וש"נ).

- ויהי-רצון שההחלטה אודות הנתינה לצדקה (עוד לפני הנתינה לצדקה בפועל, ולפני חלוקת
המטבעות) תביא תיכף ומיד את השכר⁴³ – שעל-ידי-זה ש"החיות את נפש העני"⁴⁴ מחיה הקב"ה את
נפשם של כל בני ישראל ש"גלו מעל שולחן אביהם"⁴⁵, על-ידי-זה שנותן להם "כסעודת שלמה
בשעתו"⁴⁶ "על שולחן אביהם", שזוהי הצדקה האמיתית והעיקרית שעושה הקב"ה עם כל אחד ואחת
מישראל.
והעיקר – שיהיה בפועל ממש ותיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין"⁴⁷ – שעוד לפני תפילת הבוקר
דל"ג בעומר, ולפני קריאת-שמע שעל המיטה בליל ל"ג בעומר, ולפני הענינים שבינתיים, כמו אכילת
סעודה [להננהגים באכילת סעודת ל"ג בעומר גם בלילה, ועל-כל-פנים טעימת דבר מאכל ומשקה,
שעל-ידי-זה ניתוסף בבריאות הגוף, כמו שכתוב⁴⁸ "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"] – תיכף ובסמיכות
לתפילת ערבית וספירת העומר,
– שבה ישנו חידוש מיוחד שלא מצינו דוגמתו בשאר מצוות, שאחר הספירה נוהגים לומר "הרחמן
הוא יחזיר לנו עבודת בית-המקדש למקומה במהרה בימינו"⁴⁹, ומסיימים "אמן סלה", "כל מקום שנאמר
נצח סלה ועד, אין לו הפסק עולמית"⁵⁰, שרומז על בית-המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁵¹,
בית נצחי⁵², ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים"⁵³ –
יוצאים מהגלות כל בני ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁵⁴, ובאים "עם ענני שמיא"⁵⁵
לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, ול"מקדש אדני כוננו ידיך", ועד – לקודש
הקדשים.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל אחד ואחת מהאנשים והנשים והטף שיחיו – מטבעות מיוחדות,
ליתן תמורתן לצדקה].

(43) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.	(50) עירובין נד, א.
(44) ראה תנחומא משפטים טו.	(51) בשלח טו, יז.
(45) ראה ברכות ג, סע"א.	(52) ראה זח"ג רכא, א.
(46) ראה ב"מ רפ"ז.	(53) פירש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.
(47) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.	(54) בא יו"ד, ט.
(48) ואתחנן ד, טו.	(55) דניאל ז, יג.
(49) שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט סי"א (מתוס' מגילה כ, סע"ב).	

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז אייר, תשי"ט
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
רב פעלים הרב יוסף ע. שי

שלום וברכה!

... שמעתי לא מכבר אשר אביו שליט"א מצטיין בסגנונו האטלקית. ואולי יש מקום שיקדיש
מזמנו לכתוב מאמרים קלי ההבנה (וקלי הסגנון) בהנוגע לקיום מצות מעשיות בפועל דוקא ולאורח
חיים מסורתי בחיי היום יום - בשביל הנוער והצעירים דוברי איטלקית ומתאים לתכונות נפשם.

הדגשתי ע"ד קלות כו' כנ"ל - כי ב' הספרים מאביו שישנם אצלי - לפי ידיעתי בשפה זו (שאינה
מספיקה ופשיטא שאיני מומחה בה כלל) - מתאימים לרמה גבוהה הרבה יותר - הן בידיעת השפה והן
בידיעות בכלל.

בס"ד. משיחת שבת פרשת אמור, כ' אייר ה'תשנ"א

– תרגום מאידית –

28 שאין בה דגן.. כמצולה שאין בה דגים¹¹]וגם¹²
29 ערב רב עלה אתם¹³].

30 זאת-אומרת - הגאולה הייתה לא רק יציאה
31 ממצרים, אלא גאולה גם דמצרים (גולה) עצמו,
32 על-ידי הכנסת וגילוי האל"ף ("אלופו של עולם")
33 בעניי הגלות - תכלית בריאת דברים אלו על-ידי
34 הקב"ה ונתינתן למצרים, בכדי שבני ישראל יבררו
35 אותם על-ידי "וינצלו את מצרים" (ושעל-ידי-זה
36 יתקיים "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹⁴).

37 עד ש"וה' נתן את חן העם בעיני מצרים
38 וישאילום¹⁵, "אף מה שלא היו שואלים מהם, היו
39 נותנים להם¹⁶ המצריים בעצמם, ועוד יותר: "מלמד
40 שהשאלום בעל-כרחם.. בעל-כרחם דישאל"¹⁷ -
41 שלכאורה: (א) לשם מה המצריים "מהרו" לתת
42 מכליהם כו' (היפך טבע האדם)?! (ב) הציווי
43 ("וישאלו איש מאת רעהו גו"¹⁸) נאמר לבני ישראל,
44 לא למצריים? (ג) לאחר שהקב"ה שבר את מצרים
45 על-ידי עשר המכות, למה "פתאום" כאן הגישה
46 של המצריים היא ש"וישאלו ממצרים גו", "וה'
47 נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום" (ולא על-ידי
48 שבירתם)?

(11) "פי' שלקטו כל הניצוצין שנפלו בשבירה אליהם ונתרוקנו מצרים מהם עד שנשארו כמצולה כו' ולא השאירו שם אפי' ניצוצ' אחד" (תו"א וארא נז, סע"ד).
(12) בא שם, לח.

(13) שזה ("רב") מרמז על הר"ב ניצוצים (מהרפ"ח ניצוצים) שנתבררו ועלו אתם ממצרים (תו"א ס, ג). וע"פ המבואר בתו"א שבהערה 11, מובן, שבמצרים היו רק ר"ב ניצוצים, ונתבררו כולם*, ושאר הפ"ו (בגימט' אלקים) ניצוצים נתבררו בגליות שלאחרי זה (ראה תו"א כז, ד).

(14) לך-לך טו, יד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 823 ואילך. ועוד.

(15) בא שם, לו.

(16) פירש"י שם, ממכילתא עה"פ.

(17) ברכות שבהערה 10.

(18) בא יא, ב.

(* ראה לקו"ת וספר הליקוטים להאריז"ל ר"פ תצא, בטעם האיטור לחזור למצרים) (בשלח יד, יג. שופטים יז, טז. תבוא כח, סח) - כי "הגליות הוצרך לברר ניצוצי קדושה .. והנה במצרים באותו גלות בירור כל הקדושה שרה' בקרבם ולא נשאר דבר .. ולכן צוה שלא לראותם עוד, ולא עשה כן בשאר גלויות שעדיין לא ביררו כל מה שרה' בקרבם לגמרי".

1 א. בהמשך למדובר¹ בענין הגאולה - שהמילה
2 "גאולה", אותיות "גולה" בתוספת אל"ף², מדגישה
3 את תוכן הגאולה,

4 (יותר מד'ה' הלשונות של גאולה³): (א)
5 הגאולה מכל עניי הגלות (גולה); גאולה לא
6 שוללת את העבודה בגלות, אלא היא כוללת
7 ומעלה את הגלות - על-ידי הכנסת וגילוי האל"ף
8 ד"אלופו של עולם"⁴ ב"גולה", איך שהקב"ה הוא
9 ה'בעל-הבית' ומנהיג את כל עניי העולם גם
10 בגלות, (ב) הגאולה "נעשית" על-ידי העבודה
11 בגלות (כמו שהמילה "גאולה" בנויה - רוב
12 אותיותיה הן - מהאותיות "גולה", אלא שמוסיפים
13 אל"ף) -

14 נתעכב על עוד כמה נקודות בזה, שיוסיפו
15 הסברה בעבודה שבני ישראל צריכים לעשות
16 בעמדינו "ערב הגאולה".

17 ב. החידוש של גאולה (ההוספה וגילוי האל"ף
18 בגולה, ובשני הענינים הנזכרים לעיל) רואים מיד
19 בגאולה הראשונה (ומקור דכל הגאולות⁵) - גאולת
20 מצרים:

21 הגאולה התבטאה בזה, שנוסף על זה שכל בני
22 ישראל יצאו ממצרים ("בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
23 ובבנותינו⁶) ובשלימות, ועם כל חפציהם (על-דרך
24 מה שכתוב⁷ "כספם וזהבם אתם"), לקחו אתם
25 וגאלו גם את הענינים ד"גולה" (גלות מצרים) -
26 "וישאלו⁸ ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות גו'
27 וינצלו (וורקינו⁹) את מצרים", שעשאוה¹⁰ כמצודה

(1) שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר שנה זו.

(2) ראה ויק"ר פרשתנו ספ"ב. שהש"ר פ"ד, א (ז). קה"ר פ"ד, א (א). לקו"ת בהעלותך לה, ג. אוה"ת בא ע' רעג. בהעלותך ס"ע תכנ ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תול"ו פקל"ד.

(3) וארא ו, ו. רח. וראה שיחת הנ"ל הערה 4.

(4) ראה אוה"ת בא שם.

(5) כמובן ממאחז"ל (ב"ר פט"ז, ד. ויק"ר פי"ג, ה) "כל המלכיות נקראו על שם מצרים". וראה ד"ה כימי צאתך תשיח רפי"ב (ע' 164).

(6) בא י, ט.

(7) ישעי' ס, ט.

(8) בא יב, לה-לו.

(9) ת"א, ת"י ופירש"י עה"פ. פירש"י ברכות שבהערה הבאה (ד"ה כמצודה).

(10) ברכות ט, ב. פסחים קיט, א.

העולם²⁵ - נפעלו גם ענינים נעלים יותר (לבני ישראל), ד"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם²⁶, ו"בכבודו ובעצמו"²⁷ - עצמות אין-סוף ברוך-הוא²⁸,

עד שהכוונה²⁹ (ביציאת מצרים) היא מתן תורה, "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"³⁰, הגילוי ד"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"³¹, ובאופן ד"פנים בפנים דבר ה' עמכם"³², שלמעלה מהגילוי ד"אלופו של עולם", איך שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו ("בראשית³³ ברא אלקים את השמים ואת הארץ")³⁴, כידוע שהתורה "קדמה לעולם"³⁵, קדמה גם במעלה (למעלה) מעולם.

ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר על הגאולה האמיתית והשלימה - שאז יהיה, נוסף על הגילוי של "אלופו של עולם" (בכל הבריאה), גילוי אלקות שלמעלה מהבריאה - "אלה³⁶ תולדות פרץ מלא³⁷ שגבוה יותר מה"מלא"³⁷ ד"אלה³⁸ תולדות השמים והארץ בהבראם" (עולם על מילואו נברא³⁹), עד שיהיה חידוש שלא בערך לגבי המצב בגלות בבל מדי וכו' עתה, הן בעולם - חידוש במעשה בראשית ("הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה"⁴⁰, "השמים החדשים והארץ החדשה"⁴¹),

(25) ראה אברבנאל וארא ט, טז.

(26) הגש"פ פיסקא "מצה זו".

(27) שם פיסקא "ויוציאנו".

(28) ראה סה"מ אע"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד.

סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' סז.

(29) "עיקר תכלית המכוון" - תו"א ר"פ שמות (מט, א).

(30) שמות ג, יב.

(31) יתרו כ, ב. וראה מכילתא ופירש"י שם. שמו"ר פכ"ט, ג.

(32) ואתחנן ה, ה.

(33) בראשית א, א.

(34) כמבואר בכ"מ הטעם שבעשה"ד נאמר "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ולא "אשר בראתי שמים וארץ", כי הגילוי אלקות בייצ"מ (ומ"ת) הוא למעלה מהגילוי דבריא שמים וארץ (ראה סידור עם דא"ח רפד, ב ואילך. ובכ"מ).

(35) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד.

זח"ב מט, א.

(36) רות ד, יח.

(37) ב"ר פי"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג.

(38) בראשית ב, ד.

(39) ראה ב"ר שם. פי"ד, ז. פי"ג, ג.

(40) ישע"י סה, יז.

(41) שם סו, כב. וראה בזה לקו"ת שה"ש בסופו (נא, ג). ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך לע"ל ע' תריב ואילך. ועוד.

1 אלא מכיון שגאולה פירושה (גם) הגאולה
2 ועליה ממצרים ("גולה") עצמו על-ידי ההכרה
3 שהקב"ה הוא "אלופו של עולם" ומנהיג את
4 העולם, והמצריים (בהיותם (כמה מהם) חכמים¹⁹)
5 הבינו והרגישו זאת (סוף-סוף) (ואלו ש"לא חזו"
6 - הרי "מזליהו חזו"²⁰), "וידעו מצרים כי אני ה'²¹
7 - לכן היה זה צריך להעשות, ובפועל נעשה, לא
8 בעל-כרחם דמצריים, אלא ברצונם (נוסף על
9 הפעולה של בני ישראל בזה), באופן ד"וישאלום"
10 ("וה' נתן את חן העם בעיני מצרים"), עד ש"אף
11 מה שלא היו שואלים מהם, היו נותנים להם", עד
12 ש"בעל-כרחם של ישראל".

13 ועל-דרך-זה רואים בזה - את הענין השני הנ"ל
14 ב"גאולה" (שזה נעשה מ(המלה) "גולה" (בתוספת
15 אל"ף)): דוקא על-ידי הירידה בגלות מצרים
16 ("ועבדום וענו אותם"²²) - נפעלה עליית (גדלות)
17 וגאולת מצרים, באופן ד"ואחרי כן יצאו ברכוש
18 גדול"¹⁴ (אילו לא ירדו אבותינו למצרים, לא היו
19 (מקבלים ו)מעלים את ה"כלי כסף וכלי זהב
20 ושמלות" של מצרים).

21 מזה גם מובן בנוגע לכל הגאולות (שדומות
22 ומקורן מגאולת מצרים⁵), עד לגאולה האמיתית
23 והשלימה, שעליה נאמר²³ "כימי צאתך מארץ
24 מצרים אראנו נפלאות" - שהיא נקראת "גאולה"
25 כיון שתוכנה היא: (א) (לגאול) להעלות את עניני
26 הגולה (על-ידי-זה שמגלים בהם את ה"אלופו של
27 עולם"), (ב) דוקא על-ידי העבודה ב"גולה" מגיעה
28 ה"גאולה".

29 ג. אבל צריך להבין:

30 נוסף על זה שעל-ידי גאולת מצרים נפעל
31 הגילוי ד"אלופו של עולם" במצרים - "וידעו
32 מצרים כי אני ה'" [שזה היה אחד הטעמים על
33 המכות²⁴], שהקב"ה הוא ה'בעל-הבית' ומנהיג את

(19) כמ"ש (מ"א ה, י) "ותרב חכמת שלמה .. מכל חכמת

מצרים" (וראה לקמן ס"ו). וראה מקץ מא, ה. וארא ז, יא.

(20) מגילה ג, א*. סנהדרין צד, רע"א.

(21) נסמן בהערה 24.

(22) לך-לך טו, יג.

(23) מיכה ז, טו.

(24) ראה וארא ז, ה. יח, ו. יח. ט, יד. כט. בא יא, ז. בשלח

יד, ד. יח. וראה לקו"ש חל"ז ע' 33 ואילך.

(* ובפירש"י שם ד"ה מזליהו (הובא בחזק"א מהרש"א סנהדרין שם):
שר של כל אדם למעלה.

לעולם (אולפנא). וגילוי אלקות שלמעלה לגמרי
מהעולם, באופן מופלא ומוברל, ובמיוחד - עלידי
הנפלאות שבתורה⁵¹ שיתגלו בגאולה האמיתית
והשלמה⁵² (פלא).

הדבר הראשון⁵³ מתבטא בלגלות בכל עניני
העולם (בגלות) את האל"ף ד"אלופו של עולם",
איך שהקב"ה הוא האלוף וה'בעל-הבית' של
העולם ובעולם: העולם - עולם מלשון העלם
והסתרה⁵⁴ - נברא באופן שהוא (מצד-עצמו) מכסה
על אלקות, את דבר ה' שתמיד מהווה אותו, מחיה
ומקיים⁵⁵. והעבודה דבני ישראל היא לגלות בעולם
איך שהקב"ה הוא "אלופו של עולם", הן בכללות
העולם והן בפרטי העולם - "כי אראה שמך
מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננתה"⁵⁶,
וכך גם בכל פרטי הנבראים - הגילוי של כח
הפועל בנפעל⁵⁷.

שעל-ידי הגילוי ד"אלופו של עולם" ב"גולה"
- נפעלת הגאולה, שאז יהיה "וידע כל פועל כי אתה
פעתו"⁵⁸.

ענין נעלה יותר בגילוי האל"ף הוא - הענין
דאל"ף מלשון אולפנא ולימוד, אאלפך חכמה
אאלפך בינה: גילוי האלקות בגאולה האמיתית
והשלמה יהיה - נוסף על בחינת אלקות בבריאה
("אלופו של עולם"), כח הפועל בנפעל - גם,
אלקות שלמעלה מהעולם (כנ"ל), שבא מאל"ף
שבבחינת מוחין (חכמה ובינה), שלמעלה מהמדות
שמהם נעשה העולם⁵⁹ (עולם חסד יבנה⁶⁰);

(51) ראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' תסא. ובארוכה
קונטרס ל"ג בעומר שנה זו (לעיל כאן ע' ה ואילך). וש"נ.

(52) ראה שער האמונה פ"ס.

(53) בהבא להלן - ראה אמרי בינה פתח השער פ"א. שם
ספ"ה.

(54) ראה לקו"ת שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע'
שג. ע' א'נט. וראה לקו"ת חל"ד ע' 112 הערה 63. וש"נ.

(55) שער היחוד והאמונה פ"א.

(56) תהלים ח, ד.

(57) במכ"ש ממעשה בשרו"ם "שהוא יש מיש", ו"כאשר יצא
לצורך כלי, שוב אין הכלי צריך לידי הצורך" (שעהו"ה"א רפ"ב),
שגם שם ישנו כח הפועל בנפעל, "כידוע בהרב המגיד ז"ל ..
שאמר בפירוש על מה שהכיר לפועל הכלי מתוך הכלי כו'" (שער
האמונה ספכ"ז), ועאכ"כ ב"מעשה ה' עושה שמים וארץ",
"שהוא יש מאין", ו"צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו
ולקיימו" (שעהו"ה"א שם).

(58) תפלת העמידה דר"ה (ברכת "אלקינו כו' מלך כו").

(59) אוה"ת תבוא ס"ע תשחי ואילך. וראה ספר הערכים חב"ד
שבהערה 49 ע' עג. וש"נ.

(60) תהלים פט, ג. וראה סה"מ תש"ח ריש ע' 273. וש"נ.

1 והן בגילוי אלקות - הגילוי ד'פנימיות עתיק'⁴², עד
2 לגילוי דעצמותו יתברך למטה, ב"דירה לו יתברך
3 בתחתונים"⁴³,

4 עד ש"לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את
5 ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים
6 ויודעים דברים סתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח
7 האדם, שנאמר⁴⁴ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים
8 לים מכסים"⁴⁵; ואז יהיה חידוש בתורה: כשם
9 ועל-דרך שגלות וגאולת מצרים היו ההכנה למתן
10 תורה, כך תביא הגאולה האמיתית והשלמה
11 חידוש בתורה - גילוי פנימיות התורה⁴⁶, "סוד
12 טעמיה ומסתר צפונותיה"⁴⁷, עד "תורה חדשה
13 מאתי תצא"⁴⁸.

14 וכיון שכל ענינים אלו - שהם נעלים שלא בערך
15 מהגילוי עתה ד"אלופו של עולם" - נכללים ב(שם)
16 גאולה, מוכרחים לומר שכל זה מרומז גם
17 ב"גאולה" - אותיות "גולה" בתוספת אל"ף.

18 ד. הביאור בזה:

19 באות⁴⁹ אל"ף - שמתווספת ב(מילה) "גאולה"
20 (לגבי "גולה") - ישנם כמה פירושים: (א) אל"ף
21 מלשון אלוף, אלופו של עולם. (ב) אל"ף מלשון
22 אולפנא ולימוד, אאלפך חכמה⁵⁰ אאלפך בינה. (ג)
23 אל"ף אותיות פלא.

24 בעבודה דלהפוך גלות ("גולה") לגאולה, ישנם
25 בכללות שלשה ענינים, שלש דרגות ושלבים: גילוי
26 אלקות בתוך ובערך לעולם ("אלופו של עולם").
27 גילוי אלקות שלמעלה מהעולם, אבל יש לו איזה
28 ערך ויחס לעולם, ובמיוחד - על-ידי תורה שקדמה

(42) משא"כ כל הגילויים דעכשיו הם מחיצוניות עתיק - פע"ח

שער הק"ש רפ"ט, הובא בלקו"ת שם.

(43) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פ"ג, ו.
תניא פל"ו.

(44) ישע"י יא, ט.

(45) רמב"ם בסיום וזוה"מ ספרו.

(46) ראה תו"א ר"פ שמות (מט, א): "כמו שכל עיקר תכלית
המכוון בגלות מצרים .. ה' בכדי לזכות לקבלת התורה .. כך כל
אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי'
לע"ל כו".

(47) פירש"י ש"ה"ש א, ב.

(48) ישע"י נא, ד. ובויק"ר פ"ג, ג: חידוש תורה מאתי תצא.
וראה קה"ר פ"א, א (ח): תורה שאדם למד בעוה"ז, הבל היא
לפני תורתו של משיח.

(49) בהבא להלן - ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד מערכת
אותיות - אל"ף (ע' עב ואילך). וש"נ.

(50) לשון הכתיב - איוב לג, לג.

תהיה (גם) העבודה דמוחין מצד-עצמם (כיבוש
שלש ארצות, קיני⁷² קניזי וקדמוני⁷³).

ועל-דרך-זה גם בגילוי אלקות בגאולה
האמיתית והשלמה: נוסף לגילוי דכח הפועל
בנפעל, וגילוי אלקות שלמעלה מהבריאה, יהיה גם
הגילוי דעצמותו יתברך למטה, ואדרבה - כח
ה"עצמות" יתגלה דוקא ביש הנברא⁷⁴.

ה. על-פי-זה מובן שהפעולה של גאולה -
"גולה" בתוספת אל"ף - כוללת את כל שלשת
הענינים דגילוי האל"ף (בעבודה בגלות): אלופו
של עולם, אולפנא, פלא;

ודוקא על-ידי העבודה בגלות, על-ידי הכנסת
האל"ף (שלשת הענינים שבו) ב"גולה" - נפעלת
הגאולה, וכל שלשת הענינים ודרגות שבה (גם)
הענינים הכי נעלים שבה): גילוי כח הפועל בנפעל,
"וידע כל פעול כי אתה פעלתו" (מלכות), גילוי
שלימות האולפנא ולימוד התורה, גילוי אלקות
שלמעלה מהבריאה (מוחין), עד לגילוי הנפלאות
(מוחין בעצם, כתר)⁷⁵.

(72) לך-לך טו, יט. ובפירש"י: עתידים להיות ירושה לעתיד.
(73) וי"ל שגילוי ג' המוחין מצ"ע (בחי' פלא) דלע"ל נעשה
דוקא ע"י בירור (חכמות) העולם, קיני קניזי וקדמוני שלמטה
(שנשתלשלו לאחר צמצום ופרסא כו' מג' מוחין) - ע"ד שגאולה
נעשית דוקא ע"י גילוי האל"ף שב"גולה". וע"ד המבואר לקמן
בפנים (ס"ו) בענין "ותרב חכמת שלמה .. ומכל חכמת מצרים".
(74) ראה לקמן ס"ט.

(75) ומעין זה וההתחלה בזה בגאולת מצרים - כנ"ל בפנים,
שנוסף לגילוי אלופו של עולם במצרים ("וידעו מצרים כי אני
ה'"), אפילו "בקרב הארץ" (וארא ח, יח), כפי שבא לידי ביטוי
גם בזה ש"ה נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום" - היו שם
נפלאות* (עד שמדמים ה"אראנו נפלאות" שלע"ל ל"כימי צאתך
מארץ מצרים" - מיכה ז, טו), עד לגילוי ד"בכבודו ובעצמו" שהי'
במצרים.

ועוד ועיקר, שגלות מצרים היא ההכנה למתן תורה, גילוי
האל"ף ד"אנכי ה' אלקיך" (בחי' כתר), הכולל כל התורה כולה
(תניא רפ"כ), גם פנימיות התורה, ואדרבה - במ"ת הי' גילוי
מעשה מרכבה ("ויראו את אלקי ישראל גו' ויחזו את האלקים"
(משפטים כד, י"א. וראה גם שמור"ד פ"ג, ב. ושי"נ)), מעין הגילוי
אלקות בגאולה האמיתית והשלמה, כמ"ש (ואתחנן ד, לה) "אתה
הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", "הראת ממש
בראי' חושית" (תניא פל"ו - מו, א).

ובפרטיות יותר: הגילוי דמ"ת בא לאחר ההכנה דמ"ט ימים,
ימי הספירה, שלאחרי יציאת מצרים, שענינם (בעבודת האדם) -
בירור ז' מדות (ובשלימות - ז' מדות כלולות מז') במ"ט יום,
ועי"ז מגיעים - "תספרו חמשים יום" (אמור כג, טז) - לגילוי
שער הנר"ן (דבינה) שבערך למ"ט השערים (ע"ד בחי' מוחין

(* ראה שמות ג, כ. ועוד.

ובמיוחד - הרי זה נפעל על-ידי גילוי התורה
(שמתגלית לאחר הגאולה), ד"אלפיים שנה קדמה
תורה לעולם³⁵, "אלפיים" גם מלשון אאלפך,
אאלפך חכמה אאלפך בינה⁶¹.

ואחר-כך מגיעים לענין נעלה יותר באל"ף -
אותיות פלא - גילוי הנפלאות בגאולה, כמו שכתוב
7 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"
8 (נפלאות אפילו בערך הנפלאות בגאולת מצרים⁶²),
9 כולל ובמיוחד - הנפלאות שבתורה⁵¹ ("גל עיני
10 ואביטה נפלאות מתורתך"⁶³), גילוי פנימיות התורה,
11 "סוד טעמיה ומסתר צפונותיה", שהן מצד-עצמן
12 מופלאות ומובדלות (עד - בתכלית ההעלם⁶⁴), וגם
13 זה מתגלה, עד באופן דאולפנא ולימוד, עד
14 ב(אלופו של) עולם⁶⁵.

ובלשון החסידות - בספירות למעלה: (א)
16 "אלופו של עולם" הוא כנגד ספירת המלכות, גילוי
17 מלכותו יתברך בעולם - "אחד"⁶⁶, "אמליכיתיה
18 למעלה ולמטה ולארבע רוחות"⁶⁷. ובכללות יותר -
19 ענין המדות, שמהן הוא המקור להנהגת העולם.
20 (ב) אולפנא ולימוד (אאלפך חכמה אאלפך בינה)
21 הוא בחינת המוחין (חכמה ובינה), מוחין השייכים
22 למדות, שזה למעלה מהעולם, אבל עם כל זה,
23 ההתחלה ומקור לעולם⁶⁸. (ג) פלא הוא בחינת
24 מוחין (חכמה) מצד-עצמם, עצם המוחין⁶⁹, עד כפי
25 שזה קשור עם כתר (עד עם פנימיות הכתר),
26 שמופלא ונבדל לגמרי מהעולם⁷⁰.

וידוע⁷¹ שכעת עיקר העבודה היא בבירור שבע
המדות (כיבוש שבע ארצות), ובמוחין השייכים
למדות; מה-שאינ-כן בגאולה האמיתית והשלמה,

(61) לקו"ת שה"ש א, סע"ד. המשך והחרים תרל"א ע' כו.
סה"מ תשי"ח ס"ע 273.

(62) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). ושי"נ.

(63) תהלים קיט, יח.

(64) ומתאים גם עם זה שאל"ף אותיות "אפל", בחי' חושך
(ישת חושך סתור - תהלים יח, יב) שלמעלה מאור וגילוי (אוה"ת
יתרו ע' תתקלג).

(65) ראה ספר הערכים שם ע' עב. ע' צה. ע' קט. ע' קכט.
ושי"נ.

(66) שזהו גימט' של א'.

(67) ברכות יג, ב. וראה ספר הערכים שם ע' עט. ושי"נ.

(68) ראה אמרי בינה שבהערה 53.

(69) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' נה. ספר הערכים שם ע' קכ. ושי"נ.

(70) ראה אמרי בינה שם. ספר הערכים שם ע' קט ואילך.
ושי"נ.

(71) מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו (ע' ג ואילך).

בשכל כלל, זהו מכלל במופלא⁸⁰ ממך אל
תדרוש⁸¹, וזה גופא נמשך אחר-כך בגילוי בבחינת
"כי עשית - אלף"⁸², בשכל וחכמה (אאלףך
חכמה)⁸¹. ודוקא על-ידי העבודה בהתגברות על
חושך הגלות - מגיעים לשלימות הגילוי דפנימיות
התורה בגאולה האמיתית והשלימה⁸³.
ו. מכיון שהגאולה האמיתית והשלימה באה
על-ידי משיח צדקנו, מובן, שגם במשיח יש את
שלושת הענינים (באל"ף) של גאולה.
ובהקדים הדיוק בדברי הרמב"ם⁸⁴ שמלך
המשיח הוא "מבית דוד ומזרע שלמה"⁸⁵, דלכאורה
אינו מובן: מה שהוא כותב "מבית דוד" [כמו
שהוא כותב גם-כן בספר היד⁸⁶] הרי זה מפני
שב'בית דוד' הוא "עיקר המלכות"⁸⁷, "כיון
שנמשח דוד, וזה בכתר מלכות, והרי המלכות לו
ולבניו כו' עד עולם"⁸⁸, "מלכי דוד הם העומדים
לעולם"⁸⁹; אבל מהו הרמז ב"ומזרע שלמה"⁹⁰?
ויש לומר (בפנימיות הענינים): בימי⁹¹ שלמה
היה מעין המצב של הגאולה האמיתית והשלימה.
בזמנו של דוד היו מלחמות, עד ש"דם לרוב
שפכת"⁹² (ולכן לא יכל לבנות את בית-המקדש⁹³),

זאת-אומרת - לא מסתפקים בזה שמגלים
ב"גולה" את בחינת "אלופו של עולם" (אלקות
בערך הבריאה), על-ידי שמשמשם בעניני העולם
"לשם שמים"⁷⁶ ובשביל "דעהו"⁷⁷, אלא שגם שם
מגלים וממשיכים בחינת אולפנא (מוחין השייכים
למדות), על-ידי לימוד התורה, ועד גם - בחינת
פלא, על-ידי לימוד פנימיות התורה (נפלאות
שבתורה), כדלקמן (סעיף ח ואילך).

ויש לומר, שנוסף על העבודה (דלימוד פנימיות
התורה) בגלות, הרי זה נפעל גם על-ידי עצם הענין
(ירידה) ד"גולה" (על-ידי לגלות בגולה את
האל"ף, הכוונה העליונה בירידה) - כמו שכתוב⁷⁸
"ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת ביי",
דלכאורה: במה מתבטאת ההודאה על זה ש"אנפת
בי"?! אי אפשר לתרץ שההודאה היא על מה
שכתוב בהמשך הפסוק "ישוב אפך ותנחמני", כי
אז אין זו הודאה בשלימות: אם ההודאה היא על
"ישוב אפך" (הביטול ושלילה ד"אנפת ביי") היה
יותר טוב - והודאה יותר גדולה - אם מלכתחילה
לא היה "אנפת ביי"! מזה מוכח, שההודאה היא
דוקא על זה ש"אנפת ביי".

והביאור בזה, דוקא על-ידי הירידה בגלות
באופן ד"אנפת ביי" באה העליה דגאולה, עד
לענינים הכי נעלים שבה - גילוי בחינת אל"ף
אותיות פלא; וכאשר מגלים ב"גולה" את האל"ף
(דפלא) - הכוונה העליונה שבזה - מתגלה "אודך
ה'" ב"אנפת ביי", בחינת הודאה דוקא על דבר פלא
שלמעלה משכל וחכמה (של האדם), על-דרך מה
שכתוב⁷⁹ "אודה שמך כי עשית פלא", שזה הולך
על אריכות הגלות שהוא דבר פלא, ו"אינו מושג

השייכת למדות), ועד לבחי' הב' בשער הנו"ן שהיא שלא בערך
- מופלא ומובדל - ממ"ט השערים, בחי' נפלאות, נ' נפלאות -
שנתגלה במ"ת.

אבל בייצ"מ ומ"ת ה' הגילוי לפי שעה. ובגילוי ה' מ"ת
בעיקר הנתנה דתורה הנגלית (ראה תו"א ר"פ שמות), בחי'
אולפנא ולימוד. משא"כ בגאולה האמיתית והשלימה תהי'
שלימות הגילוי באופן תמידי ונצחי (ראה המשך תער"ב ח"ב ע'
תתקל ואילך), וגילוי פנימיות התורה (תו"א שם), בחי' נפלאות
שבתורה.

(76) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע
או"ח סרל"א.

(77) משלי ג. ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(78) ישע"י יב, א.

(79) שם כה, א.

(80) חגיגה יג, א.

(81) ביאורי הזהר להצ"צ ע' תקלא.

(82) זח"ג קצד, ב.

(83) המשך תער"ב ח"א פרכ"ה ואילך.

(84) בפיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ב. ועד"ז בסהמ"צ שלו
מל"ת שסב ("אין מלך למי שמאמין בתורת משה רבינו אלא מזרע
דוד, מזרע שלמה דוקא"). אגרת תימן פ"ג ("אי אפשר שלא
יעמוד מזרע שלמה איש כו").

(85) והוא ע"פ נתחומא ס"פ תולדות*. אגרת בראשית פמ"ד
(מה)*. וראה מפרשי הזהר ח"א קי, ב. וט"ו.

(86) הל' מלכים פ"א ה"ד: ואם יעמוד מלך מבית דוד. ובל'
תשובה פ"ט ה"ב: אותו המלך שיעמוד מזרע דוד.

(87) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח. וראה בכ"ז בארוכה לקו"ש
חכ"ה ע' 110 ואילך. חכ"ח ע' 109 ואילך. ח"ל ע' 99-100.

(88) רמב"ם שם ה"ז.

(89) שם ה"ט.

(90) דאם בא רק לשלול שאר בני דוד, הו"ל לפרש גם שם
בנו של שלמה (ראה שוה"ג להערה 85), שהרי גם לשלמה היו
כמה בנים.

(91) בהבא להלך, ראה ד"ה פדה בשלום בס' שערי תשובה
לאדהאמ"צ (שער התפלה) פ"א (נה, ד ואילך).

(92) דה"א כב, ת. וראה גם שם כח, ג.

(93) שם.

(* ונשם: חמי הוא מדוד, שנאמר (דה"א ג, י) וכן שלמה רחבעם (בנו),
אבי' בנו וגו'.

נצחית; אבל בגלל שנתערבו ענינים בלתי רצויים, 28
היה אחר-כך "קרוע אקרע את הממלכה" 102 - 29
(למלכות יהודה ומלכות ישראל), ואחרי-זה היה 30
החורבן, ולאחרי-זה - חורבן בית שני, וגלות זה 31
האחרון - עד שתחזור שלימות ענין המלכות 32
על-ידי מלך המשיח, למעלה ממלכות שלמה, 33
כש"מלך אחד יהיה לכולם למלך גוי, ולא יחצו עוד 34
לשתי ממלכות עוד" 103, "ודוד" 104 עבדי נשיא להם 35
לעולם" 105.

על-פי-זה יש לבאר ההדגשה שמשיח הוא 37
"מבית דוד ומזרע שלמה" - כי החידוש של משיח 38
יהיה ממעלת דוד (מלכות) ומעלת שלמה (שלום), 39
על-ידי-זה שלמשיח יהיה שלימות ענין המלכות, 40
כולל חכמה שבמלכות (כמו שמתבטא על-ידי 41
"גולה", חכמת מצרים), עד ש"אותו המלך שיעמוד 42
מזרע דוד, בעל חכמה יהיה יותר משלמה" 106, עד 43
שלימות ענין המוחין (בבחינת פלא), נוסף על 44
מוחין ומדות ומלכות - כמו שכתוב 107 "ונחה עליו 45
רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח 46
דעת ויראת ה'". וכידוע 108 שמשיח יהיה הן מלך 47
והן רב, "וילמד כל העם" תורה 109, כולל - 48
הנפלאות של פנימיות התורה 110.

ז. בכדי שאצל כל יהודי יהיה את הכח לקבל 50
את הגילוי של משיח, צריך להיות אצלו מעין 51
מדרגות הנ"ל באל"ף [כידוע שכל יהודי יש בו 52
ניצוץ של משיח" 111, ולכן כל אחד ואחד אומר 53
"]ויתקיים בנו מקרא שכתוב ונחה עליו גוי": 54
מלכות, מדות, מוחין השייך למדות, ומוחין בעצם. 55

מה-שאינ-כן בזמנו של שלמה שרר שלום, שלכן 1
הוא נקרא בשם שלמה, כי שלום היה בימיו 94 - 2
מעין שלימות השלום לעתיד-לבוא. 3

ויש לומר שהטעם על זה הוא, כי אצל שלמה 4
היה שלימות החכמה - "ויחכם מכל האדם" 95, 5
זאת-אומרת שנוסף לעצם ענין המלכות, היתה 6
אצלו גם שלימות בחכמה 96. ועוד יותר: "ותרב 7
חכמת שלמה.. ומכל חכמת מצרים" 97 - היתרון של 8
האל"ף (אאלפך חכמה) שמתבטא על-ידי "גולה" 9
(חכמת מצרים), 10

שבכח זה "כל חכמי הגוים נתבטלו בעצם לגבי 11
חכמת שלמה שלא על-ידי מלחמה, על כן נקרא 12
שלמה כי שלום היה בימיו" 98, עד שהאומות הביאו 13
לשלמה את ניצוצי הקדושה (כידוע בנוגע למלכת 14
שבא" 99) - מעין שלימות השלום לעתיד-לבוא, 15
ש"לא ירעו ולא ישחיתו גוי" כי מלאה הארץ דעה 16
גוי" 44, על-דרך הבירור על-ידי "עסק התורה 17
דבחכמה אתבירורו, בביטול הרע בעצם כמו 18
לעתיד-לבוא, דכתיב" 100 וראו כל בשר, בחינת ראייה 19
דחכמה כו' וידע" 58 כל פעול כו' 98.

ויש לומר שזה נוגע לשלימות ענין המלכות, 21
שלכן אצל שלמה היתה מלכות בשלימות, "וישב 22
שלמה על כסא ה'" 101 במצב של מנוחה ושלום 23
(בכללות), בערך למלכות דוד שעליה היו קטרוגים 24
וערעורים כו'. 25

ואילו זכו, היתה מלכות שלמה שלימות ענין 26
המלכות, ובית ראשון היה הבית הנצחי, בגאולה 27

94 כמ"ש (דה"א כב, ט) "שלמה יהי שמו ושלום ושקט אתן
על ישראל בימיו".

95 מ"א ה, יא.

96 ראה ספר המצות להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב, שדוקא
במלך דוד ה' המשכת בחי' חכמה במדת והנהגת המלכות שלו
(ובהמשך הענין מבאר, שדוד קיבל מאדם חכמה עילאה (עצמיות
החכמה שלא נוגע למדות), ומיוסף קיבל חכמה תתאה (להנהיג
המלוכה בפועל), משא"כ בכל המלכים שלאחריו (כולל שלמה,
שעליו נאמר ויחכם מכל האדם) לא ה' הארת החכמה מאיר בהם
לענין הנהגת מלכותם (כ"א רק בניצוץ הפרטי שלהם להבין
ולהשכיל בתורת ה' ובכל אשר בעולם). וצ"ג איך ליישב זה עם
המבואר בפנים (המצב דלעת"ל).

97 מלכים-א ה, י.

98 שערי תשובה שם (נו, א).

99 מלכים-א י, א ואילך. תו"א בראשית ו, רע"א. סה"מ
תש"ד ע' 107. ובכ"מ.

100 ישע"י מ, ה.

101 דה"א כט, כג.

102 מלכים-א יא, יא.

103 יחזקאל לו, כב.

104 שם, כה. וראה לקו"ש חל"ה (ויגש) ע' 206 ואילך.

105 ואולי יש לומר לחידודא, שענין זה מרומז גם בלשון
"גאולה האמיתית והשלמה": "אמיתית" - רומזת לשלימות
המלכות על כל בני ישראל, כי יעקב הוא מדת האמת, ונשמתו
"כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם" (אגה"ק ס"ז).
ובתיבת "שלימה" ישנם האותיות של "שלמה".

106 רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

107 ישע"י יא, ב.

108 אוה"ת תוריע (כרך ג) ע' תתטז. ובארוכה - סה"צ
להצ"צ מצות מינוי מלך.

109 רמב"ם הל' תשובה שם.

110 וראה גם סה"צ שם פ"ג. לקו"ת צו יז, א"ב. שער
האמונה פנ"ו ואילך. ועוד.

111 מאור עינים ס"פ פינחס.

112 תפלת רבש"ע בעת הוצאת ס"ת ביו"ט.

29 חלקו בתורה), "כל¹²⁴ בניך לימודי ה'¹²⁵", ו"מאן
30 מלכי - רבנן¹²⁶ שעל-ידי-זה מגיעים גם לחכמה
31 שבמלכות (בחינת שלמה), עד לשלימות המלכות,
32 כמו שזה כולל את כל ארבעה ענינים הנ"ל: חכם,
33 גיבור, עשיר, מכובד.

34 כך שיש את שלימות הכסא של ד' רגלים, גם
35 אלו ששייכים לשלימות ענין הישיבה ("וישב
36 שלמה על כסא ה'"). ולהוסיף, שעל-ידי-זה נמשך
37 גם ראשו של מלך למטה, כך שמקבלים יותר
38 שייכות למלך, ורגליו מתנשאים על "הדום
39 רגלי"¹²⁷ - שעל-ידי המשכה מלמעלה למטה
40 והעלאה מלמטה למעלה, נעשה שלימות החיבור
41 דאלקות שלמעלה מהעולם עד לבחינת נפלאות עם
42 העולם, מגילוי בחינת אל"ף במציאות העולם
43 והגלות ("גולה").

44 ובהדגשה יתירה - בעמדנו ביום השבת, שהוא
45 כנגד ספירת המלכות, ובפרט בימי הספירה בשנה
46 זו (כשהספירה התחילה "ממחרת השבת" (גם)
47 כפשוטה), שאז כל שבת מה"שבע שבתות
48 תמימות¹²⁸ היא כנגד מלכות מהספירה דשבוע
49 ההוא: מלכות שבחסד, מלכות שבגבורה, מלכות
50 שבתפארת, מלכות שבנצח, מלכות שבהוד, מלכות
51 שביסוד, מלכות שבמלכות, ובשבת זו במיוחד -
52 מלכות שבהוד (שזה כבר כולל כל הספירות, עד
53 מלכות שבמלכות, כדלקמן סעיף ח), מלכות כמו
54 שהיא קשורה עם השלימות של הודאה (בבחינת
55 פלא), כנ"ל.

56 ח. בכל הנ"ל ניתוסף עוד יותר בעמדנו ביום
57 השבת לאחר ל"ג בעומר (ובתוך שלושה ימים של
58 ל"ג בעומר¹²⁹), יום ההילולא ויום שמחתו של
59 רשב"י:

1 ויש לומר, שזהו תוכן המשנה בתחילת הפרק
2 דשבוע זה (פרק רביעי), שמפרט ארבעה דברים:
3 "איזהו חכם כו', איזהו גיבור כו', איזהו עשיר כו',
4 איזהו מכובד", וידוע שהם כנגד ארבע הדרגות
5 שמהן מתחלקות (עשר ספירות שמהן משתלשלים)
6 עשר כחות הנפש¹¹³, כנגד ד' אותיות דשם הוי"¹¹⁴:
7 איזהו חכם - חכמה, איזהו גיבור - בינה, איזהו
8 עשיר - תפארת (כללות המדות)¹¹⁵, איזהו מכובד
9 - מלכות (שענינה כבוד).

10 והיות שלכל יהודי יש חלק אלוקה ממעל
11 ממש¹¹⁶, ועוד יותר "חלק הוי" עמו"¹¹⁷ - שהעצם
12 כשאתה תופס בחלקו, אתה תופס בכולו¹¹⁸ - לכן
13 כלול בו כל ארבע האותיות של "אלוה" (בחינת
14 "אלופו של עולם"), ומהוי' (אלקות שלמעלה
15 מהעולם).

16 והעבודה שלו מתבטאת בלגלות את ארבעה
17 הענינים אצלו, עד לאופן של לפנים משורת הדין,
18 "מילי דחסידותא"¹¹⁹, בחינת נפלאות (שבתורה).

19 ועל-ידי-זה שיש לו בגלוי את כל ארבעת
20 הענינים - נעשית שלימות המלכות, שלימות כסא
21 המלכות של ד' רגלים דוקא - "וישב שלמה על
22 כסא הוי'", ומעין זה אצל כל יהודי, כי יהודים הם
23 "בני מלכים"¹²⁰ ויתירה מזה - "מלכים"¹²¹, עד
24 שעל-ידי-זה הוא מקבל שייכות ל"מכובד", שבא
25 מכבודו של הקב"ה [במכל-שכן ממלך באומות
26 העולם שאומרים עליו "שנתן מכבודו לבשר-
27 ודם"¹²²]. ועל-אחת-כמה-וכמה על-ידי שייכותם
28 לתורה (עד שלכל יהודי יש את האות שלו¹²³ ואת

(113) תניא רפ"ג.

(114) שער מאמרי רז"ל ולקוטי הש"ס לאבות כאן. וראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 446 ואילך.

(115) לכאורה ה' י"ל, שעשיר הוא בינה, וגיבור הוי"ע המדות (גבורת ותוקף המדות). והסדר במשנה היא - תחילה בחי' דוכרין (י' וו' דשם הוי' - חכמה ומדות), ואח"כ בחי' נוקבין (ב' ההי"ן דשם הוי' - בינה ומלכות). ודוחק הכי גדול הוא - דמה מוכרח לשנות סדר שם הוי"ץ?

(116) תניא רפ"ב.

(117) האזינו לב, ט.

(118) כתר שם טוב בהוספות סקט"ז. וש"נ.

(119) ראה ב"ק ל, א.

(120) שבת סז, א.

(121) תקו"ז בהקדמה (א, ריש ע"ב).

(122) ברכות נח, א. ה' ברכות הנהנין לאדה"ז סי"ג ס"ט.

(123) ראה מג"ע אופן קפו.

(124) ישעי' נד, ג.

(125) ואף שמאחז"ל "א"ת בניך אלא בוניך", ידוע ש"אל תקרי" מוסיף עוד פירוש, ואינו ממעט פירוש הראשון.

(126) ראה גיטין סב, א.

(127) ישעי' סו, א.

(128) אמור כג, טו.

(129) ולהעיר מהחידוש בשנה זו בענין שלשה: מב' ימי ראש השנה נכנסו תיכף ליום השבת, וכן ביי"ט כסלו (שחל ביום חמישי השבוע), ראש השנה לחסידות, שענינו נמשך בכ"ף כסלו, וממנו נכנסו תיכף ביום השבת. וכן בנוגע לל"ג בעומר, מ"ת דפנימיות התורה (המשך תרס"ו ע' ריט), שחל ביום חמישי, וענינו נמשך על ג' ימים (ראה שעה"כ ענין ספה"ע דרוש יא, ועד"ז בפע"ח שער ספה"ע פ"ז). וימי הפורים שלפנ"ז וכהסימן פל"ג הובא

31 (שלמעלה מהשגה), ומזה נמשך אחר-כך באל"ף
32 (הבנה והשגה). ולהוסיף, ש"הוד שבהוד" הוא גם
33 "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות" 136 - זאת-
34 אומרת שזה כולל את כל המדות (עשיר), עד
35 מלכות שבמלכות (מכובד), נוסף על ההמשכה
36 ממוחין ומדות (חכם, וגיבור). והוד היא גם
37 הספירה החמישית, שמרמזת על בחינת 'החמישית
38 לפרעה' 137, דמיניה אתגליין ואתפריעו כל
39 נהורין 138, בבחינת פרוץ, שלמעלה מסדר
40 והשתלשלות (בחינת פלא), וזה גופא נעשה הסדר
41 הקבוע (בחינת אל"ף) לעתיד-לבוא.

42 ט. ומרשב"י נמשך אחר-כך גילוי פנימיות
43 התורה בדורות שלאחרי-זה, עד לדור האריז"ל,
44 שמאז "מצוה לגלות זאת החכמה" 139, ואחר-כך -
45 נוסף בזה על-ידי גילוי תורת החסידות על-ידי
46 הבעל-שם-טוב והמגיד (מייסדי תורת החסידות
47 הכללית), ועוד יותר - על-ידי אדמו"ר הזקן (מייסד
48 תורת חסידות חב"ד) ורבותינו נשיאנו ממלאי
49 מקומו - לימוד פנימיות התורה באופן דחכמה
50 בינה ודעת, והפצת המעיינות חוצה, מתחיל מחוצה
51 שבאדם - כחות הנפש שלו, עד גם דנפש הבהמית,
52 עד לחוצה שבעולם - מעין ו'טועמיה' מגילוי
53 פנימיות התורה בגאולה האמיתית והשלמה.

54 וכך ניתוסף בזה - על-ידי רבותינו נשיאנו
55 ממלאי מקומו מדור לדור, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר
56 נשיא דורנו, עד לגילויים דפנימיות התורה בדורנו
57 זה, ובזה גופא - נוסף משנה לשנה, עד להגילויים
58 בימים אלו על-ידי כתבייד דמאמרי דא"ח שנדפסו
59 ונדפסים עתה.

60 ובאופן, כאמור, שממשיכים את הנפלאות
61 שבתורה (בבחינת פלא) בהבנה והשגה, עד בכל
62 כחות הנפש (חכמה, בינה, מדות ומלכות), ובלשון
63 תורת אדמו"ר הזקן הידועה 140 על הפסוק "משכיל
64 לאיתן האזרחי" (תחילת מזמור פ"ט) - ש'איתן
65 שבנשמה' (עצם הנשמה, בחינת פלא) "יש לו
66 משכיל, מה שעל-ידי כח המשכיל הוא האזרחי,
67 מזריח לכל הכחות והחושים", שכח המשכיל

1 על-ידי רשב"י היה גילוי פנימיות התורה
2 (בחינת נפלאות שבתורה), ועיקר הגילוי היה ביום
3 הסתלקותו, נשמתא דנשמתא דאורייתא (פנימיות
4 הסודות שגילה במשך כל ימי חייו) 130, עד שעל-
5 ידי כתיבת דברים אלו (בספר הזהר), הרי זה נתגלה
6 אחר-כך לכל בני ישראל, עד באופן דיתפרנסון 131
7 בהבנה והשגה - גילוי בחינת נפלאות שבתורה
8 בחכמה בינה ודעת. ההתחלה - ומעין ובדוגמא -
9 מגילוי פנימיות התורה דלעתיד-לבוא.

10 בנוסף לזה - רשב"י חיבר את פנימיות התורה
11 עם נגלה דתורה 132. ויש לומר, שבתורה עצמה
12 נגלה דתורה ופנימיות התורה, הרי זה על-דרך
13 החילוק בין אל"ף מלשון אולפא ולימוד (מוחין
14 השייך למדות), לאל"ף אותיות פל"א (מוחין
15 בעצם). ורשב"י חיבר את שניהם.

16 ויש לומר שבכח זה, הוא פעל את הכח לגילוי
17 אלקות (גם הדרגות שלמעלה מהעולם) (באלופו
18 של) עולם - כמאמר הידוע שלו 133: "תניא רבי
19 שמעון בן יוחאי 134 כל מקום שגלו (ישראל) שכינה
20 עמהן, גלו לבבל שכינה עמהן כו' גלו לאדום
21 שכינה עמהן", זאת-אומרת שגם בהיותם (בבבל
22 כו') "גולה" יש שם את הגילוי ד"אלופו של עולם",
23 "שכינה עמהם".

24 ועל-דרך-זה רשב"י ממשיך בכל העולם כולו -
25 כמאמר שלו 135: "יכולני לפטור את כל העולם כולו
26 מן הדין", שהוא יכול לפטור את כל העולם -
27 מלשון העלם והסתור - מן הדין, כולל דין הגלות.

28 ויש לקשר גם עם זה של"ג בעומר הוא היום
29 של "הוד שבהוד", שמציין את הענין של (הוד
30 מלשון) הודאה, והודאה שבהודאה - בחינת פלא

בסידור (וטור אר"ח סתכ"ח).

וע"ד הרמז י"ל שענין שלשה קאי על עבודת ג' מוחין מצ"ע,
ענינה של פנימיות התורה (שנתגלה ע"י הרשב"י, ובאופן של
חב"ד ע"י אדה"ז) - מעין וטועמי של העבודה דלע"ל (כיבוש
קניי קנייזי וקדמוני).

130 ראה בכ"ז ד"ה גל עיני תשל"ז (קונטרס ל"ג בעומר שנה
זו, לעיל עמוד ה ואילך).

131 ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת המק"מ לספרו.
כסא לתקו"ז שם.

132 ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ג.

133 מגילה כט, א.

134 כן הוא "יוחאי" באל"ף) בעין יעקב. וי"ל שבוה מרומז
הגילוי דבחי אל"ף, ככפנים.

135 סוכה מה, ב.

136 סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר דש, א ואילך.

137 ויגש מז, כד.

138 זח"א רי, א.

139 אגה"ק סכ"ו.

140 קונטרס לימוד החסידות ע' 6-5.

33 הבהמית בעולם הזה הגשמי והחומרי - אבל
34 על-ידי-זה שיש "כח העצמות" בגוף הגשמי (של
35 יהודי), כנ"ל, הרי זה נותן את הכח שגם למטה
36 יגיעו לדרגות הכי גבוהות, עד "תהי צדיק" (על-
37 כל-פנים על-ידי-זה ש"יעשה את שלו לקיים את
38 השבועה שמשביעים תהי צדיק כו', ועוד שההרגל
39 כו' נעשה טבע שני", "וכשירגיל כו' הרי
40 באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, וכולי האי
41 ואולי יערה כו' ויזכה לבחינת רוח משורש איזה
42 צדיק כו'")¹⁴⁹, ויש לומר שלאחרי כל הענינים -
43 של בירור וזיכוך כו' - שבני ישראל עברו במשך
44 דורות, יכול עכשיו כל יהודי להגיע לדרגות הכי
45 גבוהות, עד "תהי צדיק" בגלוי (הגילוי של "ועמך
46 כולם צדיקים"¹⁵⁰), כפי שיהיה בשלימות הגילוי
47 בגאולה האמיתית והשלימה¹⁵¹.

48 עד שעל-ידי-זה - העבודה של הפצת המעיינות
49 חוצה - יש את הכח לגלות ולהמשיך אלקות
50 בעולם, עד בחוצה שאין חוצה ממנה.

51 וכל זה נעשה הכנה וכלי - ל"ונגלה כבוד הוי'
52 גו'" בגאולה האמיתית והשלימה, "ולא יהיה עסק
53 כל העולם כולו אלא לדעת את ה' בלבד", ולגילוי
54 פנימיות התורה, עד באופן של "והיו עיניך רואות
55 את מוריך".

56 י. ההוראה מזה בפשטות - בנוגע לפעולות
57 שבני ישראל צריכים לעשות בכדי למהר עוד יותר
58 את הגאולה:

59 בנוסף לפעולות בחלקו בעולם, עד בכל העולם,
60 לגלות איך שהקב"ה הוא "אלופו של עולם"
61 בעולם ובכל דבר בעולם, ובפרט על-ידי
62 שמשמשים בכל עניני העולם "לשם שמים"
63 ול"דעהו", כך שכל דבר בעולם מגלה את "כבודו"
64 של הקב"ה -

65 צריכה להיות גם הוספה מיוחדת באולפנא
66 ולימוד התורה, ובמיוחד - בפנימיות התורה כפי
67 שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה
68 והשגה, בחכמה בינה ודעת. וגם - להשפיע על

1 (שלמעלה משכל, וביחד עם זה הוא מקור השכל)
2 ממשיך מלמעלה שבשכל¹⁴¹; והגם
3 ששלימות זריחה זו תהיה לעתיד-לבוא, הרי זה
4 נפעל גם כבר מעכשיו¹⁴².

5 ומזה נמשך הכח להמשיך ולגלות אלקות גם
6 בעולם ("אלופו של עולם") - כסיום מזמור פ"ט:
7 ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

8 ואחר-כך מגיעים למזמור צדי"ק, "תפלה למשה
9 איש האלקים", עד לסיומו - "ויהי נועם ה' אלקינו
10 עלינו גו'", הגילוי עלינו מנועם ה', שלימות
11 התענוג (עתיק¹⁴³), עד "ומעשה ידינו כוננה עלינו
12 ומעשה ידינו כוננהו", בה("נועם" אותיות) "מעון"
13 האמיתי, בית-המקדש השלישי.

14 ובפשטות - שעל-ידי לימוד התורה בכלל,
15 ובפרט פנימיות התורה, כפי שנתגלתה בתורת
16 החסידות, - כולל - על-ידי המסתכל בפני הרב,
17 במאור פניו (חכמת אדם תאיר פניו¹⁴⁴), שזה מוסיף
18 בהבנת הלימוד [כמאמר חכמינו ז"ל¹⁴⁵ "אמר רבי,
19 האי דמחדדנא מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר
20 מאחוריה. ואילו חזיתיה מקמיה, הוה מחדדנא
21 טפי, דכתיב¹⁴⁶ והיו עיניך רואות את מוריך"] -

22 נעשה כלי לגילוי אלקות בעולם, כולל גילוי כח
23 הפועל בנפעל באופן של ראייה (חכמה), ועוד יותר
24 - גילוי "כח העצמות" ביש הנברא, ש"הוא לבדו
25 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט"
26 (כמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁴⁷ בספר תניא קדישא).

27 החל כפי שזה בעבודתו של יהודי (כמבואר
28 בתחילת ספר התניא), שהעבודה אצלו היא לא רק
29 ב"סור מרע" - "אל תהי רשע", אלא גם "תהי
30 צדיק"¹⁴⁸, דאף-על-פי ש"אין כל אדם זוכה להיות
31 צדיק, ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל-כך
32 כו'")¹⁴⁹ מצד זה שנמצאים למטה נשמה בגוף ונפש

141 ראה ד"ה כי מראש צורים תשכ"ח (נעתק בקובץ י"א
ניסן שנת הפ"ט אות טז).

142 ד"ה וייצר תרפ"ה (סה"מ תש"ח ע' 63. נעתק שם אות
טו).

143 ראה קובץ י"א ניסן שנת הצדי"ק אות ו, יח, כא. ועוד.

144 קהלת ח, א.

145 עירובין יג, ב. וראה ירושלמי ביצה פ"ה ה"ב.

146 ישע"ל, כ.

147 סימן כ (קל, ריש ע"ב).

148 נדה ל, סע"ב.

149 תניא פ"ד.

(150 ישע"ל, ס, כא.

(151 כמאחז"ל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך
כולם צדיקים גו' (סנהדרין ר"פ חלק). וכפי שאומרים קודם פרקי
אבות.

- 1 אחרים מסביבו, על-ידי הפצת התורה והיהדות,
2 והפצת המעיינות.
3 ויהי-רצון שעל-ידי העבודה של לסיים
4 "להכניס" ולגלות את האל"ף ב"גולה" - הרי זה
5 יביא מיד את הגאולה, תיכף ומיד ממש, כך שכפי
6 שבני ישראל עומדים במעמדם ומצבם עכשיו ממש,
7 בלבושים ובגדים שלהם, אפילו אם הם עדיין
8 "בגדים צואים"¹⁵², כי הגאולה באה באופן שלא
9 עכבן אפילו כהרף עין¹⁵³, ורק לאחר הגאולה
10 "ויאמר¹⁵² גו' הסירו הבגדים גו' מעליו"¹⁵⁴, ועל-
11 אחת-כמה-וכמה כשזה מדובר בנוגע ל"ועמך כולם
12 צדיקים".
- 13 וכל בני ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
14 ובבנותינו", הולכים ביחד עם כל עניניהם, "כספם
15 וזהבם אתם", ועל-אחת-כמה-וכמה עם כל הבתי-
16 כנסיות ובתי-מדרשות¹⁵⁵, והספרי-תורה שבהם
17 - כולל הספר-תורה שסיימו השבוע, על-ידי
18 השתדלות של נשי ובנות ישראל, ביחד עם סיום
19 וסדר הכנסת ספר-תורה, בשמחה גדולה בריקודים
20 וכו', וקשור עם הוספה בנתינת הצדקה, המקרבת
21 את הגאולה¹⁵⁶ -
22 בארץ הקודש, בירושלים עיר הקודש, בהר
23 הקודש, בבית-המקדש השלישי, "מקדש אד' כוננו
24 ידיך"¹⁵⁷.

- (152) ראה זכרי' ג, ג ואילך.
(153) ראה מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
(154) וע"ד שנאמר בנוגע לתח"מ, שכשם שאדם הולך כך
הוא בא כו', כשם שהוא הלך לבוש בא לבוש כו' ואח"כ אני
מרפא אותן (ב"ר פצ"ה. זח"ג צא, א. וראה תשובות וביאורים
סי"א ע' 55)).
- (155) ראה מגילה כט, א.
(156) ב"ב י, א.
(157) בשלח טו, יז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ט
ברוקלין.
שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מעש"ק עם המצורף אליו, ומוסגר פה הקבלה.
ובשאלתו שאחד מבני הישיבה לוח אצלו ממון ועדיין לא פרע לו אף שכבר עבר הזמן שאמר,
ושואל אם יתן המעות במתנה בכדי שלא להכשילו, או שאפשר יבוא עוד.
והרי יכול לעשות את האמור בתנאי, וכמה ענינים בתנאי כגון זה ונמצאים בסיפורי חז"ל.
במ"ש אודות ענין הבטחון, יעיין בחובות הלבבות שער הבטחון.
ובקשר עם חג השבועות הבע"ל מוסג"פ תוכן ענינים לימים אלו.
אינו מזכיר מסידורו ובטח זהו סימן שהכל בסדר.
בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך יב

16 תרועה, ובפרשת פינחס נאמר יום תרועה כו',
17 מכיון שעדיין לא למדנו את הפסוק דפרשת פינחס,
18 הנהן כמדובר כמה פעמים - דרכו של רש"י לפרש
19 קושיא המתעוררת בלימוד פשטות הכתוב על אתר,
20 או ליישב סתירה המתעוררת אצל הלומד מפסוק
21 שלמדו כבר לפניו - ובנדון-דידן, אם כוונתו של
22 רש"י לתרץ קושיא מהנאמר בפרשת פינחס, הוה-
23 ליה לפרשו שם, שהרי אז דוקא תתעורר הסתירה
24 ממה שנאמר לעיל (בפרשתנו)¹⁰.

25 לאידך צריך להבין: בפשוטו של מקרא מנא-
26 ליה לרש"י ש"זכרון תרועה" הוא על-ידי שיאמרו¹¹
27 פסוקי זכרונות ושופרות וכו'?

28 ב. בעצם פירושו של רש"י צלה"ב:
29 פי' הפשוט ברש"י הוא ש"זכרון" פירושו
30 "פסוקי זכרונות" ו"תרועה" פירושו "פסוקי
31 שופרות"¹², ואי"מ: א) פשטות הלשון "זכרון
32 (הכ"ף בנקוד שבא - סמיכות ל)תרועה" משמע
33 "זכרון" של תרועה, והיינו ש"זכרון" סמוך ושייך
34 ל"תרועה", ואין כאן אלא ציווי להזכיר "תרועה"
35 - פסוקי שופרות, ורש"י מפרש ש"זכרון" הוא
36 ציווי אחד בפ"ע - "פסוקי זכרונות", ו"תרועה"
37 ציווי בפ"ע - "פסוקי שופרות".

38 ב) לאחר שמעתיק מהכתוב התיבות זכרון
39 תרועה למה מעתיק רש"י עזה"פ (בפנים פירושו)
40 תיבת "זכרון", לפרש שזהו "פסוקי זכרונות". ואם
41 מעתיקה להודיע שנלמד זה מתיבת "זכרון", הו"ל
42 להעתיק לאח"ז תיבת "תרועה" להודיע שממנה
43 נלמד "פסוקי שופרות"?

44 ג) רש"י ממשיך ומבאר טעם¹³ אמירת פסוקים
45 אלו "לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל"
46 - ולכאורה אין דרכו של רש"י בפשש"מ לבאר

1 א. מן הפסוק בפרשתנו¹ "דבר אל בני ישראל
2 לאמר בחודש השביעי באחד לחדש יהיה לכם
3 שבתון זכרון תרועה גו'" מעתיק רש"י את התיבות
4 "זכרון תרועה", ומפרש: "זכרון"² פסוקי זכרונות
5 ופסוקי שופרות³ לזכור⁴ לכם עקידת יצחק שקרב
6 תחתיו איל".

7 וצריך להבין: תיבות "זכרון תרועה" הרי הן
8 רגילות בלשון הקודש, ואינן זקוקות לפירוש⁵?

9 יש מפרשים⁶ דקשה ליה לרש"י בתיבות אלו
10 (שלכן מפרשם): להלן בפרשת פינחס⁷ נאמר "יום
11 תרועה", וכאן שינה הכתוב וכתב "זכרון תרועה"⁸?
12 ולכן מפרש רש"י, שכוונת הכתוב כאן היא לפסוקי
13 זכרונות ופסוקי שופרות⁹.

14 אבל קשה לפרש כן, שהרי נוסף לזה שלפי-זה
15 הוה-ליה לרש"י לפרט הקושיא בפירושו: זכרון

(1) כג, כד.

(2) ברש"י כת"י, בדפוס שני, ורש"י שברמב"ן התחלת פרש"י
היא: פסוקי זכרונות כו' (וליתא תיבת זכרון). אבל ברוב הדפוסים
(כולל דפוס ראשון) הוא כבפנים.

(3) ר"ה לב, א. תו"כ עה"פ.

בכמה דפוסים רש"י (ראה גו"א ודברי דוד) מובא גם "מלכיות",
אבל ברוב הדפוסים הוא כבפנים. וראה גו"א: שהגירסא מלכיות
. . . לא יתכן, דלא מכאן אנו לומדים מלכיות (וראה רש"י
בהעלותי י').

ברמב"ן הקשה (על גירסתנו): והי' צריך הרב להביא גם
פסוקי המלכיות מן המדרש שלא יתכן שיזכיר הכתוב פסוקי
הזכרונות כו' ולא יזכיר המלכיות - אבל לפענ"ד - רש"י לשיטתי
ואינה קושיא, כי אין ענינו של פרש"י עה"ת להודיע דינים, כ"א
לפרש פשש"מ - ראה רא"ם כאן, גו"א.

(4) ראה ר"ה טז, א. וראה רא"ם כאן.

(5) ואף שכן דר"ל בגמרא ובתו"כ (נסמן לעיל הערה 3) הרי
אין ענינו של רש"י להעתיק דרשות רז"ל על הכתובים. וכמו שלא
הביא בענין זה עצמו - דרשת הגמרא (ר"ה כט, ב) "כאן ביו"ט
כו'" (וראה רא"ם), ולא הביא דרשת התו"כ על "שבתון" ו"מקרא
קדש" שבכתוב זה עצמו.

(6) רא"ם, דבק טוב, ועוד. וראה גו"א. רמב"ן בדרשה לר"ה
(כתבי רמב"ן (שעוועל) ע' ריט).

(7) כט, א.

(8) ובקושיית הגמרא ר"ה כט, ב.

(9) המפרשים (רמב"ן, גו"א, ועוד) הקשו דדרשה זו אינה אלא
אסמכתא, כדמוכח במס' ר"ה (לב, ב). ואמירת הפסוקים היא
תקנת חכמים. וראה גו"א שתירץ: "הכתוב ר"ל כי על ידי התרועה
יהיו ישראל נזכרים, לכך כתיב זכרון תרועה, ובשביל זה תקנו
חכמים ברכות . . . כך פירושו ולא שפירש הבריייתא כי זכרון
תרועה ר"ל שיאמר פסוקי כו'".

- אבל מפשטות לשון רש"י משמע דמפרש את הכתוב
(בפשש"מ) שזהו ציווי (מפורש) שיאמרו פסוקי כו'. וראה דברי
דוד שתירץ הקושיא (גם ע"ד ההלכה): "דודאי דא' שצריך לזכור
עכ"פ קצת מאלו אלא שחכמים סדרום כו'".

(10) ואין לפרש דהוקשה לו לרש"י דהו"ל "יום תרועה"
(וכהלשון בפרשה זו עצמה (כג, כח) בעשור לחדש הזה יום
כפורים גו") - כי עדיין לא למדנו הציווי דתקיעת שופר ברה"ה,
והו"ל לרש"י להקדים ולהודיע עד"ז.

(11) ענין הזכירה הוא (גם) במחשבה ובלב - ראה רש"י יתרו
(כ, ח - הובא לקמן בפנים) "תנו לב לזכור". ולהעיר ע"ד ההלכה
- מרמב"ם בסה"מ (מ"ע קפט): זכור את אשר עשה גו' יכול
בלבד, כשהוא אומר לא תשכח כו'.

(12) ראה רמב"ן (בדרשה שם): והזכיר זכרונות לזכרון
ושופרות לתרועה.

(13) ראה רא"ם וש"ח כאן.

33 החזק) את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה
34 תהא מזמינו לשבת, הרי אפשר שבימי החול
35 ישכח האדם על זה, ולכן הזהירה התורה "זכור את
36 יום השבת" (ואל תשכחהו) גם בימי החול, "שאם
37 נזדמן לך כו".

38 [ועל-דרך-זה בבקשתו של יוסף לשר המשקים
39 (שכבר למד אותה התלמיד)¹⁹: "כי אם זכרתי אתך
40 גו" - מכיון שהבקשה היא על לאחר זמן (לאחרי
41 שיצא מבית האסורים וכשתהיה לו הזדמנות
42 מתאימה לדבר עם המלך)²⁰ לאחרי מאורע ושינוי
43 גדול בחייו²¹, שכל זה מטריד את האדם וגורם לו
44 שישכח; לכן צריך שיזכרהו לזכירה, לנתינת לב
45 מיוחדת "כי אם זכרתי".]

46 אבל בנדון-דין הרי אין צורך כלל לזכרון ונתינת
47 לב מיוחדת, שהרי אין הציווי אלא למשך יום אחד
48 ("בחודש השביעי באחד לחודש") – ועל-פי-זה
49 הוה-ליה לכתוב בפירוש "אמירת תרועה"?

50 ה. ולתרץ זה פירש רש"י דדיוק הכתוב "זכרון
51 תרועה" הוא להדגיש ולרבות (נוסף על ענין
52 השופרות) גם ענין של "זכרון" - "זכרונות"; היינו,
53 "זכרון" (אינה רק סמיכות וביאור ל"תרועה"
54 שלאחריה, כי-אם השינוי מ"אמירת" ל"זכרון") יש
55 בו לימוד בפני עצמו, שצריך להיות גם "זכרון" -
56 "פסוקי זכרונות"²².

57 ועדיין חסר ביאור: "זכרון" צריך להיות קשור
58 לענין מסוים – שעל-ידי פעולת הזכרון יזכור הענין
59 (כנ"ל בנוגע לשבת), ומהו ענינו של הזכרון
60 באמירת "פסוקי זכרונות"?

19 וישב מ, יד.

20 ברש"י (שם): מאחר שייטב לך כפתרוני. ובש"ח: והוסיף
הרב מאחר כו' מפני שאין מדרך המוסר שיזכירהו מיד בעת
שייטיב לו רק אח"כ בעת שעומד ומשרת לפניו. ולפ"ז הכרח
מפורש בכתוב (מהתיבות "כאשר ייטב לך") להמבואר בפנים
שה"זכרתי" הוא לאחר זמן. אבל פי' הש"ח בכוונת רש"י אינו,
דא"כ הו"ל לרש"י לכתוב (לא "מאחר", כ"א) "לאחרי". וגם
"כפתרוני", מיותר.

אלא כוונת רש"י היא לתרץ דלכא' ה' צריך לכתוב בכתוב
"כי אם זכרתי" או" - בהמשך למ"ש לפניו (בפסוק הקודם)
"שישא פרעה את ראשך", וע"ז מתרץ רש"י ד"כאשר ייטב לך"
זהו טעם לבקשת יוסף "מאחר שייטב לך כפתרוני".

21 ויתירה מזו בנדו"ד: שר המשקים לא ה' צ"ל רוצה לדבר
ע"ז שהרי עי"ז יצטרך להזכיר חטאו, וכמבואר בכתוב (מקץ מא,
ט): את חטאי אני מזכיר היום גר'.

22 ועפ"ז י"ל ג"כ טעם נוסף ע"ז שלא פירש"י כבגמרא (ר"ה
כט, ב) "כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כו" - כי עי"ז לא יתורץ
דיוק "זכרון" וכפנים.

1 טעמי דיני וציווי התורה (- כי בדרך הפשט אין
2 הכרח שיהי' טעם לציווי התורה)¹⁴?

3 ג. והביאור בכ"ז:

4 עיקר כוונת רש"י אינו לפרש התיבות "זכרון
5 תרועה", אלא לבאר ולהבהיר תוכן וענין ד"יהי' לכם
6 גו' זכרון תרועה" הדורש ביאור:

7 לשון הכתוב "יהי' לכם (שבתון) זכרון תרועה
8 (מקרא קודש)" משמע שזהו ציווי לבנ"י שיהי'
9 אצלם "שבתון) זכרון תרועה וגו'" - שהם יזכרו
10 תרועה¹⁵. ובפשטות - ציווי זה סתום הוא, דהרי
11 אינו מבאר מהו תוכנה וענינה של זכירה זאת¹⁶?

12 ולכן מבאר רש"י: זכרון (פסוקי זכרונות)
13 ופסוקי שופרות. וכוונתו: ציווי זה אינו ציווי זכרון
14 בעלמא, כ"א ציווי על ענין מסוים אמירת פסוקי
15 (זכרונות ו) שופרות. ומרומז זה בפי' תיבות "זכרון
16 תרועה"; ד"זכרון" ענינו שימת לב מיוחדת, וכפרש"י
17 עה"פ¹⁷ "זכור את יום השבת" "תנו לב לזכור תמיד"¹⁸
18 את יום השבת שאם נזדמן לך כו" - היינו שאי"ז
19 ציווי זכרון בעלמא, שיהי' זכרון יום השבת בלבד,
20 כ"א ציווי לנתינת לב לזכירת יום השבת המתבטאת
21 בענין מיוחד, בפעולה מסויימת - "אם נזדמן לך
22 כו", ועד"ז הוא בנדו"ד "יהי' לכם גו' זכרון
23 תרועה גו'" פירושו שתהי' נתינת לב בזכירת
24 ה"תרועה" - שתביא לפעולה - אמירת פסוקי
25 שופרות.

26 ד. אבל עדיין צריך ביאור, למה כתבה התורה
27 את הציווי דאמירת פסוקי שופרות בלשון זכירה,
28 זכרון תרועה:

29 ציווי על "זכרון" יתכן במקום ששייך הפכו -
30 שכחה, ולכן צריכים אזהרה שיתנו לב לזכור הענין.

31 ולכן צריך להיות הציווי "זכור את יום השבת":
32 מכיון שתוכן ציווי זה הוא "לזכור תמיד (גם) בימי

14 ראה לקו"ש ח"א ע' 91, 95.

15 וזהו הכרחו של רש"י לפרש דקאי על אמירת (בנ"י)
הפסוקים, ודלא כפי' הרשב"ם (ש"ע"י התרועה תזכרו למקום).

16 ואין לתרץ (בדוחק עכ"פ) שהכוונה שיזכרו זכות קיום
מצות תק"ש בר"ה - שהרי עדיין לא נצטוו ע"ז.

17 יתרו כ, ח.

18 מ"ש רש"י "תמיד", אי"ז בתור פירוש ענין "זכירה" בכלל
- ש"זכור" בכלל משמעו לזכור תמיד, כ"א רק בנוגע לזכירת שבת
- דמכיון שלא נאמר בזה הגבלה בזמן - ה"ה לזכור תמיד.

אבל בשר המשקים (דלהלן בפנים), ובפרשתנו יש זמן
מוגבל; בשר המשקים "כאשר ייטב לך", ובנדו"ד "בחדש
השביעי באחד לחודש".

25 זכרוננו של הקב"ה ל"תרועה" (פסוקי שופרות) -
 26 זכרון "עקידת יצחק שקרב תחתיו איל".
 27 ז. על-פי כל הנ"ל יובן טעמו של רש"י
 28 בהעתקתו עוד פעם (כפנים פירושו) תיבת
 29 "זכרון", ומפרש "פסוקי זכרונות כו" - דמלמדנו
 30 בזה, דההכרח לפירושו ד"זכרון" הוא ענין בפני
 31 עצמו ואינו רק מוסב ל"תרועה" שלאחריו, הוא
 32 מדיק לשון הכתוב "זכרון" ולא "אמירת" (כנ"ל
 33 סעיף ד) ולכן צריך לפרש "פסוקי זכרונות".
 34 [מה-שאין-כן פסוקי שופרות - נלמדו מפירוש
 35 הפשוט של תיבת "זכרון" תרועה", ואין צורך
 36 להעתיקה עוד פעם בפירושו].
 37 וממשיך רש"י: "פסוקי זכרונות" ופסוקי
 38 שופרות לזכור לכם כו": דמזה שנאמר "זכרון
 39 תרועה" מוכח דגם בתרועה יש ענין של "זכרון"
 40 (כנ"ל סעיף ו), ומזה מובן דשניהם - פסוקי
 41 זכרונות ופסוקי שופרות - נאמרים לתכלית אחת -
 42 "לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל".
 43 ועל-פי-זה יש לומר ביאור נוסף על זה שהקדים
 44 רש"י לפירושו תיבת "זכרון", וממשיך "פסוקי
 45 זכרונות ופסוקי שופרות" ולא הפסיק להעתיק
 46 תיבת "תרועה" ביניהם, דבזה מדגיש דגם אמירת
 47 פסוקי שופרות הם לתכלית ד"זכרון" - "שיזכור לכם
 48 עקידת יצחק שהקריב תחתיו איל"²⁴.

1 ולזה מוסיף ומבאר רש"י: "כדי לזכור לכם
 2 עקידת יצחק". היינו, ענין הזכרון (שיבוא על-ידי
 3 אמירת פסוקי זכרונות של בני ישראל - אינו לעורר
 4 זכרון ונתינת לבם של בני ישראל, אלא) הוא לעורר
 5 זכרון של הקב"ה - "לזכור לכם (זכות ד)עקידת
 6 יצחק".
 7 ו. וכתב רש"י "לזכור לכם עקידת יצחק" אחר
 8 "פסוקי שופרות" אף דשייך לכאורה לפסוקי
 9 זכרונות, כי גם אמירת פסוקי שופרות הוא לעורר
 10 זכרון הקב"ה לזכיות בני ישראל, וזהו שמסיים
 11 "לזכור לכם כו" שקרב תחתיו איל" - מדגיש
 12 הקישור שבין שופר לעקידתו של יצחק "שקרב
 13 תחתיו איל" (שמקורו עושים שופר)²³.
 14 והביאור בזה: נתבאר לעיל דניקוד תיבת
 15 "זכרון" מורה שהיא בסמיכות לתיבת "תרועה"
 16 שלאחריה (זכרון של תרועה). ומזה מובן, דעם
 17 היות שיש בתיבת "זכרון" (גם) ענין ולימוד מיוחד
 18 בפני עצמו - הוראה דאמירת פסוקי זכרונות,
 19 מכל-מקום פשוט שהיא "סמוכה" - שייכת (גם)
 20 להנאמר אחריה. והיינו, שגם ב"תרועה" - (פסוקי
 21 שופרות) יש ענין של "זכרון",
 22 וזהו הכרחו של רש"י לפרש ש(גם) אמירת
 23 פסוקי שופרות היא "לזכור לכם עקידת יצחק שקרב
 24 תחתיו איל" - ו"זכרון" (פסוקי זכרונות) בא לעורר

(משיחת ש"פ בהעלותך, תשכ"ז)

כו" ראה לעיל ס"ב ובהערה 14, דאין זו קושיא בפשט"מ,
 והביאור הוא כפנים).
 24 להעיר מהגירסא ברש"י (שבגו"א): זכרון פסוקי זכרונות
 וזכרון פסוקי שופרות, דעפ"ז מודגש המבואר שגם פסוקי שופרות
 ענינם לעורר הזכרון, כפנים.

23 ראה רא"ם: "ומה שמסיים לזכור כו" שקרב תחתיו איל
 שהוא לקוח מפ"ק דר"ה, דא"ר אבהו למה תוקעין בשופר של איל
 כו" כדי שיזכור לכם עקידת יצחק הוצרך לזה מפני שיש לטעון .
 . . פסוקי שופרות למה, ולולא הטעם הזה הנזכר בפ"ק דר"ה לא
 ה' המדרש הזה מקובל". (אמנם מ"ש הרא"ם "מפני שיש לטעון

מבוא באר לחי ראי.

ואם שיעקב ומשה ג"כ נודמנו על הבאר¹⁰, אך שם לא נגמר הדבר כלל על הבאר, וגם ה' פעם אחת בלבד וה' זה רק כעין מקור לזה, משא"כ יצחק הרי אצל עין המים שם אליעזר¹¹ הנזם והצמידים (דוהב¹² דיצחק בחי' גבורות) עלי', וכשהביאה ליצחק בא מבוא באר לחי ראי, בחי' גבורות.

ומי הוא החופר את הבארות ומוצא בהם מים הוא יצחק, קו השמאל בחי' גבורות.

ליקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שלא

קסח

רמז בפסוקים, למנהג תשל"ך ברי"ה אחר תפלת המנחה, זמן הגבורות דיצחק וכו' -

בראש השנה הולכים אחר תפלת המנחה - זמן¹³ הגבורות דיצחק¹⁴,

מחוץ לעיר דוקא, כמו ביצחק¹⁵ שיצא לשוה בשדה. אל באר מים או מעיין, כמו ביצחק שבא מבוא באר לחי ראי.

להשליך במצולות ים כל חטאתם, שלכן נקרא תשל"ך ע"ש¹⁶ ותשל"ך במצולות ים כו', להשליך הזוהמא והפסולת, הוא הגבורות.

ואומרים בהיהי רצון דתשל"ך זכרנו לחיים כו' שאז נעשה הגמר דהכתיבה לחיים, ההתחלה נעשה בעת התקיעות והגמר נעשה בעת התשל"ך שאז נדחו הגבורות הקשות ונמתקין לגמרי הדינין תקיפין.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שנו

(10) שם כט, י. "ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידי' עשרה זהב משקלם". שמות ב, טו. "ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין וישב על הבאר".

(11) בראשית כד, כב. "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל... ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וגו'".

(12) ראה תורה אור כו, ד "וזהב מצפון יאתה (איוב לו, כב) שהוא בחי' שמאל שהוא בחי' יראה". עוד שם פו, ד. מד, ג. אור התורה וישב עמוד רנג, ב. לקוטי שיחות חלק ו עמוד 159. תורת מנחם התוועדויות ה'תשנ"ב חלק ב' עמוד 82. ראה לעיל סימן צח הערה 12.

(13) זהר חלק א' דף רל ע"ב ואילך. מובא לקמן סימן קעו.

(14) יצחק בחי' גבורה, ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד.

(15) בראשית כד, סא.

(16) מיכה ז, יט. "ישוב ירחמנו יכבש עונתינו ותשל"ך במצולות ים כל חטאתם".

בראשית כד, סב - ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב

קסז

יצחק בחי' מים, ולכן כל מעשה יצחק ה' נם "באר מים", חפירת בארות, ישיבתו "באר לחי ראי", זווגו על עין המים, "ויצחק בא מבוא באר לחי ראי"

יצחק עבודתו היתה בחפירות בארות מים חיים, שהמים הללו הן מצד¹ הגבורות, המים דבאר שהן העולין מלמטה² דלמעלה, ויצחק הוא קץ חי³, היינו חיות, שהוא כמו בחי'⁴ מים, חיות⁵ גימטריא יצחק גבורה וכו'.

שיצחק בחינתו הוא מים, אין זה מים סתם, כי הרי מים סתם שיוורדים מגבוה לנמוך הוא בחי' חסד⁶ דאברהם שאמר⁷ יוקח נא מעט מים, רק מים דחפירות בארות, שבהם עולים ונובעים המים מתחת לעילא, שהמים הללו הם מים חיים, שזה רומז על בחי' גבורות העולים מלמטה למעלה.

ולכן ישיבתו דיצחק ה' בבחי' באר כמ"ש⁸ וישב יצחק עם באר לחי ראי, יען הוא העושה כ"ז.

וכן זיווגו דיצחק מה שנודמנה רבקה ובעת שהביא אותה לו, הכל ה' בבחי' באר, אליעזר ה' על עין⁹ המים ולשם יצאה רבקה, וכשהביאה ליצחק כתיב ויצחק בא

(1) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב עמוד תקפ, ובהנסמן בהערות שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד.

(2) ראה לעיל סימן קסב הערה 13. לקוטי שיחות חלק א עמוד 27 ואילך. חלק ה עמוד 71 ואילך. חלק טו עמוד 194, ובהנסמן שם בהערה 39.

(3) יצחק הוא אותיות קץ-חי, דבחי' ומדת "יסוד" הוא מועט המחזיק את המרובה, דבהטפה נמצא כל העצמות ומהות של כל האברים, שנמצאם הכל בנקודה - בטפה - אחת, וזהו "קץ" שהכל בא בבחי' צמצום וגבורה "חי" באבר חי שהוא ביסוד.

(ראה תיקונים בזהר חדש קז, ד. הובא בפרדס שער א (שער עשר ולא תשע) ריש פרק ב', לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת וירא - סוד העקידה. אור התורה שיר השירים מו, ב. ספר המאמרים ה'תרנ"ט עמוד קלא (קה"ת ה'תשע"א). שיחות קודש ה'תשמ"א י"ג ניסן סעיף יט. פרשת פקודי סעיף ה).

(4) ראה לעיל סימן כא "כי חיות שהוא המשכה בפנימיות שנמזג עם הגוף, והכלי הוא מצד הגבורות דוקא". ע"ש.

(5) חיו"ת (בג' 424), וכן יצחק (208) + גבורה (216) = 424.

(6) אברהם בחי' חסד, כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר חלק א' - בראשית - דף מז, ב. תניא - אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד וש"נ.

(7) בראשית יח, ד.

(8) שם כה, יא.

(9) שם כד, יג.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד זו"ן, שכהן דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו, שמל' ירדה פלאים, כמ"ש² ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א בגלותא סליק לעילא לעילא³, הנה שיהי' הגאולה מהגלות, שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור⁴, פניני לוי יצחק על התורה

כא, י – והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס

ג. המשחה ומלא את ידו ללבוש ר"ת אליהו, שכאשר יבוא אליהו אז יוציא את שמן המשחה ממקום שנגנזה ואז יחזרו להיות כהנים גדולים במשיחת שמן המשחה.

שמנה לחמו

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה

ד. [מצות עשה מן התורה שיספור כל אחד מישראל שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר וספרתם לכם וגו']

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט סעיף י"א

ה. ידוע⁵ החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור בברכה מן התורה, כיון שישנה המציאות (אף שאינה דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהיינה"⁷, והרי זה שבע תמים.

תורת מנחם התוועדות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא הי' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האר"י ז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על ידי שהייתם כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוחית, כן אתה כל זמן שהלחלוחית בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי. ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מות, אבל עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכן אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה, לא ישתיר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכן נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור.

קרבן שבת¹ – תוספות חול על הקודש סימן ג

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

(2) איכה א, ט.

(3) ראה זר ח"א רי, א. ח"ב נח, ב. ח"ג כ.

(4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

(5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמוות סימן קסד: ביאור הענין דע"י ההשתקקות והגעגועים של בני"י לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, זכות זה הוציאם ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות הקיווי והצפי' להגאולה, שבוה נכלל הכוסף והתשווקה לתורתו של משיח – תורה חדשה מאתי תצא.

(6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

(7) אמור כג, טו.

(1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי' שבעה, נדפס תל"ד.

♦ יום ראשון ז' אייר ♦

כא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרַתְּ אֲלֵיהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעֻמּוֹ:

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲמֹר לְכֹהֲנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן וְתִימַר לָהֶן עַל מִית לֹא יִסְתַּאֲב בְּעֻמָּה:

רש"י • אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים • (יבמות פ"ה, ת"כ): אֲמֹר וְאֶמְרַתְּ, לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים. **בְּנֵי אֶהֱרֹן** • (קידושין לה) יָכוֹל חָלָלִים? תִּלְמוּד לומר: הַכֹּהֲנִים. **בְּנֵי אֶהֱרֹן** • אֵף בְּעָלֵי מוֹמִין בְּמִשְׁמַע. **בְּנֵי אֶהֱרֹן** • וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן. **לֹא־יִטְמָא בְּעֻמּוֹ** • (ת"כ) בְּעוֹד שֶׁהֵמֶת בְּתוֹךְ עֻמּוֹ, יֵצֵא מֵת מִצָּוָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ז עמוד 151, חלק כו עמוד 165 – מתוך 'לקראת שבת')

להזהיר ולהאיר על הקטנים

בתחילת פרשתנו, נאמר "אמר אל הכהנים גו ואמרת אליהם". ופירש רש"י "אמר ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים". ויש לפרש בדרך הרמז, דהא דנקט רש"י הלשון אזהרה דוקא, שאזהרה היא גם מלשון זוהר ואור (עיין בספר המאמרים תש"ח לאדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ע' 240). ובזה מרמז שאופן ההשפעה והלימוד שפולמודים הגדולים את הקטנים, צריך להיות בדרך של קירוב והארת פנים.

וענין זה מרמז גם בכך שלשון הכתוב הוא - "אמר אל הכהנים . . ואמרת אליהם", וכידוע שאמירה היא לשון רפה (מכילתא ופירש"י יתרו יט, ג. ועוד), בניגוד לדיבור שהוא לשון קשה (מכות יא, א וברש"י שם). עוד יש להוסיף בזה, שמרמז שהלימוד וההשפעה על הקטנים, מוסיפים אור וזהר גם אצל הגדולים, דיש ללמוד הלשון "להזהיר גדולים על הקטנים", שהוא אזהרת הגדולים על ידי הקטנים, וכדברי חכמינו ז"ל (תמורה טז, א): "בשעה שתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו - מאיר עיני שניהם ה'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 61)

להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י כא, א)

התבות "אל הכהנים" בדבור המתחיל נראות כמיתרות לכאורה. ויש לבאר, דהנה להלן נאמר "וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל", ורש"י מפרש "להזהיר בית-דין על הכהנים". ולפי זה קשה: למה אין לפרש ש"ואמרת אליהם" קאי על בית-דין? אבל פיון שנאמר "אל הכהנים", מובן ש"אליהם" מתייחסת להם: הכהנים הגדולים מזוהרים לשמור על הכהנים הקטנים.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

מומין אלא למעט בנות אהרן כדלקמן ברש"י, אלא פיון שנאמר "בני אהרן", הרי זה פולל גם בעלי מומין (גרא). **בני אהרן – ולא בנות אהרן** - שאינן מזהירות להטמא למתים (רש"י כתובות נג, א). ראה גם רש"י קידושין עז, א: "לענין טומאה, הזכרים הזהירו עליה ולא נקבות, דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן". **לא יטמא בעמיו – בעוד שהמת בתוך עמיו** - שיש לו קוברים (רש"י לקמן פסוק ד).

יצא מת מצוה - שאין לו קוברים (עירובין יז, ב). אלא הוא, וכגון שמצאו מוטל בדרך (ראה נזיר מג, ב ורש"י שם), שמצוה עליו להתעסק עמו לקברו (ראה רש"י סוכה כה, ב). תורה ב

בני אהרן – וכול חללים - שגולדו מפסולי כהונה, וממילא הם מחוללים מכהונה, אבל עדין נקראים "בני אהרן". **תלמוד לומר: "הכהנים"** - ולכן נאמר גם "הכהנים" ולא הסתפק באמירת "בני אהרן" (אף שידוע שהם כהנים) כדי ללמדנו שאלו שנתחילו מהכהונה, מותר להם להטמא למת. וראה גם רש"י לעיל א, ה.

בני אהרן – אף בעלי מומין במשמע - שאסור להם להטמא למת אף שאסורים לעבוד במקדש, שהרי גם הם נקראים "בני אהרן". ודיק רש"י לכתוב "אף בעלי מומין במשמע", ולא "לרבות בעלי מומין", שכן אין הפסוק בא לרבות בעלי

(א) **אמר אל הכהנים** - נראה שתיבות אלו אינן חלק מהדיבור המתחיל, אלא העתיק בתחילת הפרשה את שם הפרשה בדרך. **אמר .. ואמרת** - שתי אמירות הללו למה? (רש"י יבמות קד, א). **להזהיר גדולים על הקטנים** - שלא יטמאו (רש"י שם). והיננו שהכהנים הגדולים הזהירו לשמור את הכהנים הקטנים מן הטומאה (הרב). ולכן נאמרו שתי אמירות, אמירה אחת עבור הכהנים לעצמם, ואמירה שניה לכהנים גדולים עבור כהנים קטנים. וראה גם רש"י לעיל יז, יב. שמות כ, ט. וראה רש"י יומא עח, ב: "והתורה הזהירה גדולים על הקטנים, שלא יעשו להם בידים דבר האסור".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות, חלק כו, עמוד 158)

ההוראה משם פְּרִשְׁתָּנוּ - אָמֹר - בַּעֲבֹדֶת ה': אָמֹר, תִּרְבֶּה בְּאֻמִּית דְּבָרִי שֶׁבַח וְלִימוּד זְכוּת עַל כָּל יְהוּדֵי בְּאֶשֶׁר הוּא. וְהָרִי הַדְּבָרִים קִלְ-וְחוּמָר: אִם הַדְּבֹר בְּגִנּוּתוֹ שֶׁל הַזֹּלֶת מְעוּרָר וּמְגֻלָּה אֶת הָרַע שָׁבוּ, שֶׁלֹּכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ערכין טו) שֶׁלִּשְׁוֹן הָרַע "קָטִיל תְּלִיתָא" (הַמִּסְפָּר, הַשּׁוֹמֵעַ וְהָאֵדָם שֶׁעָלָיו מִדְּבָרִים) - עַל-אַחַת-כֶּמֶה-וְכֶמֶה שֶׁהַדְּבֹר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַזֹּלֶת מְגֻלָּה אֶת הַטּוֹב שָׁבוּ.

(ב) **בִּי אִם-לְשֹׂאֲרוֹ הִקְרַב אֵלָיו לְאֹמְוֹ וּלְאֹבִיו וּלְבָנֹו וּלְבָתֹו וּלְאֶחָיו:**
בְּאֵלֶּהֶן לְקָרִיבָה דְּקָרִיב לָהּ לְאִמָּה וּלְאֶבְיָהּ וּלְבָרָה וּלְבָרְתָה וּלְאֶחָיוּהִי:

כ"ט"א **בִּי אִם-לְשֹׂאֲרוֹ** • (ת"כ) אֵין "שֹׂאֲרוֹ" אֵלָא אֶשְׁתֹּו.

(ג) **וּלְאֶחָתָו הִבְתּוּלָהּ הִקְרַבָהּ אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הִיָּתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא:**
ג וּלְאֶחָתָהּ בְּתֻלְתָּהּ דְּקָרִיבָא לָהּ דִּי לֹא הָיָה לָגִבֵּר לָהּ יִסְתַּאֲב:

כ"ט"א **הִקְרַבָהּ** • לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה • (ת"כ. יבמות ט). אֲשֶׁר לֹא-הִיָּתָה לְאִישׁ • לְמִשְׁכָּב. לָהּ יִטְמָא • מִצְוָה (ת"כ. יבמות

• חז

(ד) **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ:**
ד לֹא יִסְתַּאֲב רַבָּא בְּעַמָּה לְאַחֲלוּתָהּ:

כ"ט"א **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ** • (ת"כ) לֹא יִטְמָא לְאֶשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחַלֵּל בָּהּ בַּעֲוֹדָה עֲמוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּשֹׂאֲרוֹ, בַּעֲדֹ שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עַמּוֹ, שֵׁשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שְׂאִינָה מֵת מִצְוָה. וּבִאֲיֹנָה 'שֹׂאֲר' אֲמַרְתִּי? בְּאוֹתוֹ שֶׁהִיא 'לְהַחֲלוֹ', לְהַחֲלִיל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ.

(ה) **לֹא-יִקְרָחוּ קְרָחָה בְּרֵאשִׁם וּפָאֵת וְקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְבִשְׁרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָמָת:**
ה לֹא יִמְרְטוּן מְרֵט בְּרִישֵׁהוֹן וּפָאֵת דְּדִקְנָהוֹן לֹא יִגְלָחוּן וּבְבִשְׁרָהוֹן לֹא יִחַבְלוּן חֲבּוּל:

כ"ט"א **לֹא-יִקְרָחוּ קְרָחָה** • (ת"כ) עַל מֵת. וְהֵלֵא אֶף יִשְׂרָאֵל הִזְהִירוֹ עַל כֶּף? אֵלָא (קידושין לו. מכות כ) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר

אשל אברהם – הרב אלאשילי

שֶׁלֹא יִטְמָא. **בְּאוֹתוֹ שְׂהִיא "לְהַחֲלוֹ"** - רָאָה רַשִׁי הוֹשֵׁעַ יֵא, ו: "נִקְוֶה שְׁנֵי טַעֲמִים, בּוֹ הַטְּפָחָא בּוֹ הַסִּילּוּק, לְפִי שֶׁהוּא דְּבֹר בְּפִנֵּי עַצְמוֹ". **לְהַחֲלוֹ הוּא מְכַהֲנָתוֹ** - כְּלוּמַר, "לְהַחֲלוֹ" הוּא מְלִשּׁוֹן חֲלָל, וְהַלְמָ"ד הַדְּגוּשָׁה בָּאָה לְהַשְׁלִים אֶת הַלְמָ"ד הַחֲסָרָה (ע"פ רַבִּי ט). וְאִינוּ מְלִשּׁוֹן הַפְּעִיל שֶׁפִּירוּשׁוֹ: לְחַלֵּל אוֹתוֹ, אֵלָא מְלִשּׁוֹן נִפְעֵל, וּמוֹסָב עַל הַמִּתְחַלֵּל: לְהַחֲלוֹל הוּא (הַבֵּנֵת דְּמִקְרָא). תוֹרָה ד' (ה) **לֹא יִקְרָחוּ קְרָחָה** - עַל מֵת - כְּפִי שֶׁיִּפְרֹשׁ לְקַמּוֹן. וְהֵלֵא אֶף יִשְׂרָאֵל הִזְהִירוֹ עַל כֶּף - דְּבָרִים יד, א: "וְלֹא תִשְׁיִמוּ קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמָת". **אֵלָא לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׂרָאֵל "בֵּין עֵינֵיכֶם"** - בְּרֵאשׁ סְמוּךְ לַפְּדֻחַת (רש"י

אֲשֶׁר לֹא הִיָּתָה לְאִישׁ - לְמִשְׁכָּב - מִדֵּי-שְׂאִינָן אֲרוּסָה. תוֹרָה ד' (ד) **לֹא יִטְמָא - מִצְוָה** - שְׂמִצְוָה לְהַתְּעַסֵּק בְּשִׁבְעָה מֵתֵי מִצְוָה הָאֲמוּרִים בַּפֶּרֶשָׁה (רש"י ב"מ יח, א). כִּי אִם רַק רְשׁוּת, "לֹא יִטְמָא" לְמָה לִּי, מִ"כִּי אִם לְשֹׂאֲרוֹ" נִפְקָא (סוֹטָה ג, א), שְׂמִצְוָה שְׂאִמְר "לְנִפְשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוֹ כִּי אִם לְשֹׂאֲרוֹ הַקְּרֹוב אֵלָיו לְאֹמְוֹ וּלְאֹבִיו וְגו' וּלְאֶחָתוֹ הַבְּתוּלָה", מִמִּילָא שְׂמִעִינָן דְּמִטְמָא לְאֵלּוֹ (רש"י שם). **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ לְהַחֲלוֹ** - "לֹא יִטְמָא" לְאֶשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחַלֵּל בָּהּ בַּעֲוֹדָה עֲמוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא - תְּחִילָה פִּירֵשׁ אֶת הַעֲנָן וְכַעַת מִפְּרָשׁוֹ בְּלִשּׁוֹן הַכְּתוּב. **"לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּשֹׂאֲרוֹ בַּעֲדֹ שְׂהִיא בְּתוֹךְ עַמּוֹ, שֵׁשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שְׂאִינָה מֵת מִצְוָה, וּבִאֲיֹנָה שֹׂאֲר אֲמַרְתִּי**

(ב) **בִּי אִם לְשֹׂאֲרוֹ - אֵין "שֹׂאֲרוֹ" אֵלָא אֶשְׁתּוֹ** - כְּלוּמַר, אֵין "שֹׂאֲרוֹ" הָאֲמוּר כָּאֵן אֵלָא אֶשְׁתּוֹ, אֲבָל מִצְוָה לְשׁוֹן שֹׂאֲר שְׂאִמְר גַּם לְשֹׂאֲר קְרֹובִים, כְּדִלְעִיל יח, ו (רַאִים). אוֹ שֶׁ"שֹׂאֲרוֹ" סָתֵם זֶה אֶשְׁתּוֹ, אֵלָא שְׂמִשְׁתַּמְשִׁים בָּהּ גַּם לְשֹׂאֲר קְרֹובִים (גו"א). וְרָאָה בְּבֵא מִצְוָעָא יח, א: שְׂאִינוּ מִטְמָא לְאֲרוּסָתוֹ, וּבְרַשִׁי שָׁם: "הֵאֵי לֹאוֹ שֹׂאֲרוֹ הוּא, דִּלֹּא בָּאוּ עֲדִין לִידֵי קִירוּב בְּשֹׂר". תוֹרָה ג' (ג) **הִקְרַבָהּ - לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה** - שֶׁהִכְהֵן מִטְמָא לְאֶחָתוֹ הָאֲרוּסָה שְׂמִתָּה. וְאִיִּצְטְרִיק לְרַבּוּיָא [בְּתִיבַת "הִקְרַבָהּ"], דִּלֹּא תִימָא: "אֲשֶׁר לֹא הִיָּתָה", פֶּרֶט לְאֲרוּסָה שֶׁהִיָּתָה לְאִישׁ. דְּהוּנָה לְשׁוֹן קִידוּשִׁין הִיא (רש"י יבמות ט, א). אֵלָא פִּירוּשׁ "לֹא הִיָּתָה" כָּאֵן הִיָּנוּ לְמִשְׁכָּב, כְּדִלְקַמּוֹן בְּרַשִׁי.

בִּישְׂרָאֵל (דברים יד א): "בֵּין עֵינֵיכֶם". יכול לא יהא חֵיב על כָּל הָרָאשׁ? תלמוד לומר: "בְּרֹאשִׁים". ויִלְמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִהַכֹּהֲנִים בְּגִזְרָה שְׁוֹה: נֹאמַר כָּאן "קִרְחָה" ונֹאמַר לְהֵלֵן בִּישְׂרָאֵל "קִרְחָה", מֵה כָּאן כָּל הָרָאשׁ, אִף לְהֵלֵן כָּל הָרָאשׁ בְּמִשְׁמַע, כָּל מְקוֹם שִׁיקְרָח בְּרֹאשׁ, וּמֵה לְהֵלֵן עַל מַת, אִף כָּאן עַל מַת. וּפְסָת זִקְנָם לֹא יִגְלָחוּ. לְפִי שֶׁנֹּאמַר בִּישְׂרָאֵל (לעיל יט): "וְלֹא תִשְׁחִית". יכול לְקַטּוֹ בְּמִלְקָט וּבִהִיטָנִי? לְכָךְ נֹאמַר: "לֹא יִגְלָחוּ", שְׂאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל דְּכָר הַקְרוֹי "גִּלּוּחַ" וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַעֲר. וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה. לְפִי שֶׁנֹּאמַר בִּישְׂרָאֵל (לעיל יט כח): "וְיִשְׁרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ". יכול שְׂרָט חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת, לֹא יִהְיֶה חֵיב אֲלָא אַחַת? תלמוד לומר: "לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה" - לְחֵיב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה; שֶׁתִּכָּה זֶה יִתְרָה הִיא לְדָרֶשׁ, שֶׁהִיא לֹא לְכַתֵּב: "לֹא יִשְׁרְטוּ" - וְאֵנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שְׂרָטָה.

וקדישין יהיו קדם אלהיהן ולא יחלוץ
שְׁמָא דְאַלְהֵיהוֹן אֲרִי יֵת קְרַפְנָא דִּי קְרַפְנָא
אַלְהֵיהוֹן אֲנִין מְקַרְבִּין וְיִהוֹן קְדִישִׁין:

(ו) קְדִישִׁים יִהְיוּ לֹאֲלֵהִיָּהֶם וְלֹא יִחְלָלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם
כִּי אֶת־אֲשֵׁי יְהוָה לַחֵם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרְבִּים וְהִיוּ
קְדִישִׁים:

כ"ט • קְדִישִׁים יִהְיוּ • (ת"כ) -על-כִּרְחֵם יְקַדִּישוּם בֵּית־דִּין בְּכָךְ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מכות כ, סע"א.

יכול לא יהא חֵיב על כָּל הָרָאשׁ?
תלמוד לומר: "בְּרֹאשִׁים". ויִלְמְדוּ
יִשְׂרָאֵל מִהַכֹּהֲנִים בְּגִזְרָה שְׁוֹה' -
אֲבָל לֹא־לֹא גִזְרָה־שְׁוֹה הִיא נִיתָן לִזְמַר
שֶׁרַק הַכֹּהֲנִים הוֹזְהִרוּ עַל כָּל הָרָאשׁ,
מִפְּנֵי שֶׁרִיבָה בָּהֶן הַכְּתוּב מִצּוֹת יִתִּירוֹת
(מכות שם).

נֹאמַר כָּאן "קִרְחָה", ונֹאמַר לְהֵלֵן
בִּישְׂרָאֵל "קִרְחָה", מֵה כָּאן כָּל
הָרָאשׁ - "בְּרֹאשִׁים" מִשְׁמַע כָּל הָרָאשׁ
(רש"י מכות שם).

אִף לְהֵלֵן כָּל הָרָאשׁ בְּמִשְׁמַע -
כְּלוּמַר, הִגְזִירָה שְׁוֹה מִלְמַדְת ש"ב
עֵינֵיכֶם פִּירוּשׁוֹ עַל כָּל הָרָאשׁ. בְּכַמָּה
דְּפוּסִים לֹא גֹרְסִים כָּאן תִּיבַת
"בְּמִשְׁמַע", שֶׁהִרִי אֵין זֶה מִשְׁמַעוֹת
הַכְּתוּב אֲלָא לִימּוּד בְּגִזְרָה שְׁוֹה.

כָּל מְקוֹם שִׁיקְרָח בְּרֹאשׁ - רָאָה גַם
רש"י דְּבָרִים שָׁם: "לְעֶשְׂוֹת כָּל הָרָאשׁ
בֵּין עֵינֵיכֶם".
וּמֵה לְהֵלֵן - בִּישְׂרָאֵל (רש"י קידושין לו, א).

עַל מַת - דְּהִתֵּם כְּתִיב "לְמַת" (רש"י קידושין
שם).

אִף כָּאן עַל מַת - וְעַל פִּי זֶה מְבוֹאֵר מֵה

שֶׁנֹּאמַר כָּאן "קִרְחָה" שֶׁהִרִי אִף

שֶׁלְכַאֲרָה מִיּוֹתֶרֶת הִיא, אֲלָא לִגְזִירָה

שְׁוֹה' (משכיל לדוד).

וּפְסָת זִקְנָם לֹא יִגְלָחוּ - לְפִי

וּשְׂרִיטָה, שֶׁתִּכָּה זֶה יִתְרָה הִיא לְדָרֶשׁ,
שֶׁהִיא לֹא לְכַתֵּב: "לֹא יִשְׁרְטוּ", וְאֵנִי
יוֹדֵעַ שֶׁהִיא "שְׂרָטָה" - וּבִישְׂרָאֵל
לִזְמַרִּים בְּגִזְרָה שְׁוֹה' "שְׂרִיטָה"
"שְׂרִיטָה" מִכָּהֶן (ת"כ). וּמֵה שְׂרִשִׁי לֹא
כְּתוּב בְּמִפּוֹרֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁשְׂמִי עַל מֵה
שֶׁכְּתוּב עַל־דֶּרֶךְ־זֶה לְעִיל גְּבִי קִרְחָה
(רא"ש). תורה ו

(ו) קְדִישִׁים יִהְיוּ - עַל־כִּרְחֵם
[קְדִישוּם] - כֵּן הִגְרִסָא בְּדְפוּסִים
רִאשׁוֹנִים. וּבְדְפוּסִים שְׁלִפְנִינֵי:
יְקַדִּישוּם.

בֵּית־דִּין בְּכָךְ - מוּסָב עַל אִיסוּר
טוּמְאָת מַת הָאָמּוֹר לְעִיל, שְׂאֵם יִרְצוּ
לְהַטְמִא לְמַתִּים וּלְחַלֵּל אֶת קְדוּשָׁתָם.
בֵּית־דִּין מְצִוִּין לְהַכְרִיחֵם שְׂלֹא יִטְמְאוּ.
וְלִמּוּד כֵּן מֵזֶה שֶׁנֹּאמַר "קְדוּשִׁים יִהְיוּ",
וְלֹא "קְדוּשִׁים הֵם", מִשְׁמַע עַל יְדֵי
אֲחֵרִים (רא"ש). או שְׂאֵם לֹא כֵּן הִצְוִי
עֲצֻמוֹ מִיּוֹתֶר, שֶׁהִרִי כְּכָר אָמַר לְעִיל
שְׂלֹא יִטְמְאוּ לְמַתִּים וּמֵה מוֹסִיף כְּזֶה:
(גרא). אֲבָל רָאָה רש"י לְעִיל יט, ב:
"שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאִתָּה מוֹצֵא גִדָּר עֲרֻה
אִתָּה מוֹצֵא קְדוּשָׁה .. קְדוּשִׁים יִהְיוּ ..
אִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה וְגו'", מִשְׁמַע שֶׁמִּפְּרֶשׁ
ש"קְדוּשִׁים יִהְיוּ" הִיא הַקְדָּמָה לִ"אִשָּׁה
זֹנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ". וְרָאָה שָׁם
בְּפִיאור שֶׁיֵּשׁ שְׂאִינָם גֹּרְסִים קִטְעַת זֶה
בְּרש"י שָׁם. תורה ו

שֶׁנֹּאמַר בִּישְׂרָאֵל: - לְעִיל יט, כז.
"וְלֹא תִשְׁחִית" - שְׁחִיתָהּ הַשְׂעִר בְּצַד
עֵיקָר (רש"י מכות כא, א).
יכול לְקַטּוֹ בְּמִלְקָט - פְּלִינִי א
[מְקַצְוָה] שֶׁל מְצַחֲצָחִי חֲרֻבוֹת
שֶׁמִּחְלִיקִין כֵּם אֶת תֵּיק הַסִּיף (רש"י קידושין
לה, ג). אֲבָל בְּרש"י יְבִמּוֹת מַג, א פִּירֵשׁ
שְׁוֹה מְלָקָחִים.
וְהִיטָנִי - פְּלִינִי א [מְקַצְוָה]
שֶׁמִּמְחִיקִים בָּה אֶת הַתְּרִיסִין (רש"י שבת
מח, ב). וְרָאָה רש"י יִשְׁעִיָה מַד, יג:
"יִעֲשֶׂהוּ בְּמִקְצָעוֹת - וּמִחְלִיקוֹ בְּרִהֲטָנִי
וְאֵין מַל'".

[יִהְיֶה חֵיב - כֵּן הִגְרִסָא בְּכַמָּה פְּתִיבִיד
וּדְפוּסִים.] - כֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַשְׁחָתָה
(רש"י שם).

לְכָךְ נֹאמַר: "לֹא יִגְלָחוּ", שְׂאִינוּ חֵיב
אֲלָא עַל דְּכָר הַקְרוֹי גִּלּוּחַ - שְׂדֶרֶךְ
לְגַלַּח בּוֹ (רש"י שם).

וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַעֲר - אֲבָל
רְהִיטָנִי מִשְׁחִית וְאֵין דֶּרֶךְ לְגַלַּח בּוֹ,
וּמִסְפָּרִים מְגַלְחִין וְאֵין מִשְׁחִיתִים (רש"י
מכות כא, א).

וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה - לְפִי
שֶׁנֹּאמַר בִּישְׂרָאֵל: - לְעִיל יט, כח.

"וְיִשְׁרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ", יְכֹוֹל שְׂרָט
חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת לֹא יִהְיֶה חֵיב אֲלָא
אַחַת? תלמוד לומר: "לֹא יִשְׁרְטוּ
שְׂרָטָה", לְחֵיב עַל כָּל שְׂרִיטָה

(ו) אִשָּׁה זֹנָה וְחִלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה
לֹא יִקְחוּ כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לַאלֹהִיו:

כ"י זנה • שנבעלה בעילת ישראל האסור לה, כגון חיבי כריתות, או נתינ, או ממזר (יבמות סא) • חללה • שנולדה מן הפסולים שבעה, כגון בת אלמנה מכהן גדול, או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט, (קידושין ע"ו) וכן שנתחלה מן הכהנה על-ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהנה.

(ח) וְקִדְשָׁתוּ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קֹדֶשׁ אָנִי יְהוָה מְקֹדְשֶׁכֶּם:

כ"י וקדשתו • על-פיהו, שאם לא רצה לגרש, הלקהו ויפירו עד שיגרש (יבמות פח) • קדש יהיה-לך • נהג בו קדשה לפתח ראשון בכל דבר ולכרוך ראשון בסעדה (ת"כ).

(ט) וּבֵת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזִנוּת אֶת־אִבִּיהָ הִיא
מִחֻלָּלַת בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ׀

כ"י בית תחל לזנות • כשתתחלל על-ידי זנות, שהיתה בה זיקת בעל וזנותה, או מן הארוסין או מן הנשואין.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יבמות פח, ב: "שאם לא רצה כהן להקדש מן טומאה ומנשים פסולות - הכהן וקדשו בעל-פיהו".
קדש יהיה לך - נהג בו קדשה, לפתח ראשון בכל דבר - של כבוד, בין בתורה בין בשיבה הוא ידבר בראש (רש"י גיטין נט, ב).

ולכרוך ראשון בסעודה - בברכת המוציא ובברכת המזון (רש"י נדרים סב, ב), בזימון (רש"י הוריות יב, ס"ע). בגמרא שם ושם מובא גם: "ולישול מנה יפה ראשון", וברש"י גיטין שם: "אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשנה אומר לו: ברור וטול איזה שתדע". תורה ט
(ט) כי תחל לזנות - כשתתחלל - מפרש "תחל" מלשון חילול ולא מלשון תחילה (רא"ם). ומפרשו מבנין נפעל (ולא מבנין הפעיל), דהינו שהיא תקבל את פעולת החילול (גרא).

על ידי זנות - ראה גם רש"י סנהדרין נא, א.

שהיתה בה זיקת בעל וזנותה או מן הארוסין או מן הנשואין, ורבותינו נחלקו בדבר - סנהדרין נא, א-ב. אם מדובר כאן בארוסה או בנשואה או בשתייה, לרבנן מדובר כאן בנשואה, אבל ארוסה בסקילה כבת ישראל,

גרושה, חלוצה מנין? תלמוד לומר ואשה. ובתוספות יו"ט מכות פ"ג מ"א לומד מדברי רש"י אלו "דבבחוץ לחודה איבא מלקות דאורייתא, אלא דמשום שני שמות אין לחיבם כשהם ביחד". ועל פי זה מוכן שהבת שנולדה ממנה היא חללה.

מכהן הדיוט, וכן שנתחלה מן הכהנה - ומשום כך נקראת "חללה" (אף שלא נולדה חללה).

על ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהנה - כגון אלמנה שנישאת לכהן גדול, מתחלה בביתא מן התרומה ומן הכהונה, ללקות בהן הדיוט הבא עליה אחרי משום חללה. וכן גרושה שבא עליה בהן הדיוט מתחלה בביתא, וכן זונה מביתא פסולין, ואם בא עליה בהן הדיוט לוקה [גם] משום חללה, דכל איסור כהונה עושה אותה חללה בביתא (ע"פ רש"י קידושין עו, א). תורה ח

(ח) וקדשתו - על-פיהו - ראה גם לעיל פסוק ו וברש"י שם. אף שם מדובר לענין שלא יצאו מקדשתו, וכאן מדובר לענין שיהיו לקדושתו (באר בשדה).

שאם לא רצה לגרש - הלקהו ויפירו עד שיגרש - ראה גם רש"י

(ו) זנה - שנבעלה בעילת ישראל האסור לה - וזו היא "זונה" האמורה כאן.

כגון חיבי כריתות או נתינ - מהגעונים שנתגזרו בערמה בימי יהושע ונתנם יהושע עבדים לחוטבי עצים ושואבי מים, ודרך גזר עליהם שלא יבואו בקהל (ראה יבמות עח, ב וברש"י שם).

או ממזר - שאינם חיבי כריתות אלא איסורם לאו. וראה גם רש"י יבמות סא, ב: "ושנבעלה לפסול לה, כגון אחד מכל העריות, וכגון בת ישראל לנתינ וממזר".

חללה - שנולדה מן הפסולים שבעה - דסתם חלל הינו ולד פסול לכהונה, מדכתיב "ולא יחלל זרעו" (רש"י קידושין עו, א).

כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה (וחלוצה) - בכמה בתביידי ודפוסים ראשונים לא גורסים "וחלוצה", שכן איסור חלוצה הוא מדרבנן במבואר בקידושין עח, א. אבל הרא"ם גורס. וראה רש"י מכות יג, א "גרושה והיא חלוצה אינו חיב עליה אלא משום גרושה, שהחלוצה אינה כתיבה אלא מרביא מיתנין לה, דתניא בקידושין: גרושה אין לי אלא

וְרַבּוּתֵינוּ (סנהדרין נא) נִחְלָקוּ בְּדָבָר, וְהַפֶּל מוֹדִים שֶׁלֹא דָבָר הַפְּתוּב בְּפִנּוּיָהּ. אֶת־אֲבִיָּה הִיא מַחֲלֶלֶת. (סנהדרין נב) חֲלָלָה וּבִזְתָּה אֶת כְּבוֹדוֹ, שְׁאוּמְרִים עָלָיו: אָרוּר שֶׁזֶּה יָלַד, אָרוּר שֶׁזֶּה גִדֵּל!.

יִכְהֲנָה דְּאִתְרַבָּא מֵאַחוּהִי דִּי יִתְרִיק עַל רִישָׁהּ מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְדִי קָרִיב יֵת קְרִיבָנָה לְמַלְבֵּשׁ יֵת לְבוּשִׁיא יֵת רִישָׁהּ לֹא יִרְפִּי פְּרוּעַ וּלְבוּשׁוּהִי לֹא יִבּוּעַ:

(ו) וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאַחֲיוֹ אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת־יָדָיו לְלַבֵּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרָם:

רש"י - לא יִפְרָע. (ת"כ) לֹא יִגְדֵּל פְּרַע עַל אֶבֶל, וְאַיֵּהוּ גִדּוֹל פְּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם.

(יא) וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאַבְיוֹ וּלְאַמּוֹ לֹא יִטְמָא:

רש"י - וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת. בְּאֵהָל הַמֵּת. נִפְשֹׁת מֵת. (נדר לח) לְהַבִּיא רַבִּיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שֶׁמִּטְמֵא בְּאֵהָל. לְאַבְיוֹ וּלְאַמּוֹ לֹא יִטְמָא. (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה.

(יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֹל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵי כִּי נֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵי עָלָיו אֲנִי יְהוָה:

רש"י - וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא. (ת"כ, נדר לו) אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּטָּה. וְעוֹד, מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל

אשל אברהם - הרב אלאשווילי

פְּרַע פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. תוֹרָה יא (יא) וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת - בְּאֵהָל הַמֵּת - כִּי אֵין בִּיאָה אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ בּוֹ תוֹךְ, כְּמוֹ אֵהָל (רא"ם).

נִפְשֹׁת מֵת - לְהַבִּיא - מִזֶּה שֶׁאָמַר "נִפְשֹׁת מֵת", אָף שֶׁיִּכּוֹל הָיָה לְכַתּוּב "וְעַל כָּל מֵת לֹא יָבֵא".

רַבִּיעִית דָּם מִן הַמֵּת - רַבִּיעִית דָּם קְרוּיָה נֶפֶשׁ, מִשּׁוּם שֶׁבְּרַבִּיעִית דָּם הָאֶדָם מִתְקַיֵּם (ע"פ רש"י סוטה ה, א. ב"ק קא. ב).

וְהָיָה "נִפְשֹׁת מֵת", דְּבָר שְׁמִיתָהּ בָּאָה עַל יָדוֹ, הֵינּוּ רַבִּיעִית (ע"פ רש"י חולין קלח. ב).

שֶׁמֶטְמָא בְּאֵהָל - וּכְאִילוֹ כְּתוּב: וְעַל כָּל רַבִּיעִית דָּם שֶׁיֵּצֵא מִן הַמֵּת לֹא יָבֵא בְּאֵהָל שֶׁהָיָה שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חֲשׁוֹב כְּמֵת עֲצָמוֹ לְעֵנִין טוֹמְאָת אֵהָל (רא"ם).

לְאַבְיוֹ וּלְאַמּוֹ לֹא יִטְמָא - לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה - כִּי־כֵן שֶׁכְּתוּב "עַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת", הֲרִי זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת אֲבָיו וְאִמּוֹ, וְאִם כֵּן מִדּוּ שְׁאוּמֵר שׁוֹב "לְאַבְיוֹ וּלְאַמּוֹ", אֶלָּא לְלִמּוֹד: "לְאַבְיוֹ וּלְאַמּוֹ לֹא יִטְמָא", אֲבָל מִטְמֵא הוּא לְמֵת מִצְוָה (ע"פ נדר מוח, א ורש"י

שם). תוֹרָה יב

(יב) וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - אֵינוֹ

גָּדוֹל, יֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם שֶׁלְעִיל שָׁם לֹא הָיְתָה עֲדִין אֲזִיזָה בְּלִלִית, אֶלָּא לְאוֹתָהּ שְׁעָה בְּלִבָּד שֶׁל חֲנוּכַּת הַמִּשְׁכָּן, וּכְפִירוֹשׁ רִש"י שָׁם "וְאֵתָם אֵל תַּעֲרַבְבוּ שִׁמְחָתוֹ שֶׁל מִקּוֹם". וְאִילוֹ כֵּאֵן זֶה אֲזִיזָה בְּלִלִית לְכָל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת לוֹ מֵת שֶׁלֹּא יִגְדֵּל פְּרַע עַל מֵתוֹ. וְהַהֲבָרָח לְפָרֵשׁ שֶׁמִּדּוּבָר כֵּאֵן בְּפָרַע עַל מֵת דּוֹקָא וְלֹא פְּרַע בְּכָלִל, כְּתִב הֲרַמְבָּ"ן שֶׁמּוֹכֵן בֶּן מִהֲמַפּוֹרֶשׁ בְּפִסּוּק שֶׁלֹּאֲחֲרֵי זֶה "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא", שְׁנֵה נִמְשָׁךְ גַּם לְפָנָיו, וּכְאִילוֹ כְּתוּב: לֹא יִפְרַע וְלֹא יִפְרָם "עַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת", וְלֹא יָבֵא עָלָיו. וְהַגּוֹר אֲרִיָּה" כְּתִב, שֶׁרִש"י דִּיק בֶּן מִזֶּה שֶׁכְּתוּב תְּחִלָּה

"אֶת רֹאשׁוֹ" וְאַחֵר כֶּךָ "לֹא יִפְרַע" (וְלֹא כְּתִב "לֹא יִפְרַע אֶת רֹאשׁוֹ"). שֶׁלִּשּׁוֹן זֶה מוֹרָה שֶׁמִּנְהַג הָאֲנָשִׁים לְגַדֵּל שְׁעֵרוֹת רֹאשָׁם לְאַבְלוֹת, אֲבָל הַכֹּהֵן "אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע". וְהַשְׁפָּתִי חֲכָמִים

כְּתִב שֶׁלּוֹמְדִים בֶּן מִהֲאִמּוֹר לְעִיל לְאַהֲרֹן וּלְכִנּוֹ, שֶׁגַּם הֵם הוֹזְהָרוּ לֹא לְגַדֵּל שְׁעֵר רֹאשָׁם עַל מֵת.

וְאַיֵּהוּ גִדּוֹל פְּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּרִש"י בְּמִדּוּבָר שָׁם: "וְאֵין קָרוּי

לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל, מִדּוּבָר כֵּאֵן בְּאִרוּסָה אֲבָל בְּנִשְׁוָאָה מִיתְּתָהּ בְּחֻנֵּק כְּשֶׁאֵר אִשְׁתִּי אִישׁ, וְלְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מִדּוּבָר בֵּין בְּאִרוּסָה וּבֵין בְּנִשְׁוָאָה שֶׁהֵן בְּשָׂרִיפָה.

וְהַפֶּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דָבָר הַפְּתוּב בְּפִנּוּיָהּ - שְׁלוֹמְדִים גִּזְרִיה שְׁנֵה "אֲבִיָּה" אֲבִיָּה", נֶאֱמַר כֵּאֵן "אֲבִיָּה", וְנֶאֱמַר בְּדָבָרִים כב, כֹּא "לְזִנוּת בֵּית אֲבִיָּה", מִזֶּה שָׁם יֵשׁ לֵה זִיקָת בַּעַל, אָף כֵּאֵן יֵשׁ לֵה זִיקָת בַּעַל (סנהדרין שם).

אֶת אֲבִיָּה הִיא מַחֲלֶלֶת - חֲלָלָה וּבִזְתָּה אֶת כְּבוֹדוֹ שְׁאוּמְרִים עָלָיו: אָרוּר שֶׁזֶּה יָלַד, אָרוּר שֶׁזֶּה גִדֵּל. - וְלֹא שֶׁמִּחֲלָלָת אוֹתוֹ מִקְדּוּשָׁתוֹ. תוֹרָה י

(ו) לֹא יִפְרָע - לֹא יִגְדֵּל פְּרַע - "פְּרַע" פִּירוּשׁוֹ: גִּידוֹל שֶׁל שְׁעֵר (ראה רש"י במדבר ה, ח) וְ"לֹא יִפְרַע" פִּירוּשׁוֹ: לֹא יִגְדֵּל שְׁעֵר.

עַל אֶבֶל. - כְּדֹרֶךְ שֶׁהָאֲבֵלִים עוֹשִׂים. וְהַיּוֹבֵב לְאַבֵּל לְגַדֵּל שְׁעֵר, לְמִדֵּים מִמֶּה שֶׁהָהָרִי (ועל י, ח) אֶת אֲהֲרֹן וּבְנָיו "רֹאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרָעוּ" עַל מוֹת נָדָב וְאֶבִּיהוּא, כְּמַפּוֹרֶשׁ בְּרִש"י שָׁם. וּמִה שֶׁהוֹצֵרֶךְ לְהוֹדִיר כֵּאֵן שְׁנִית אֶת הַכֹּהֵן

מקריב אוֹנֵן. וְכֵן מְשַׁמְעוּ: אִם מָתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינּוּ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲלָא עוֹבֵד עֲבוּדָה. וְלֹא יַחֲלֹל אֶת הַמִּקְדָּשׁ. שְׂאִינוּ מַחֲלֵל בְּכָךְ אֶת הָעֲבוּדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכְּתוּב; הָא כֹּהֵן הַדִּיּוֹט שֶׁעֲבַד אוֹנֵן, חָלָל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ו)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחיהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם שהתורה היא תורת חסד), בשביל התיקון כו', וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המקון, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

(יג) וְהָיָא אִשָּׁה בְּתוּלָה יָקָח:

יג והוא אתה אתה בבתולה יסב:

(יד) אֲלֻמְנָה וְגִרוּשָׁה וְחֻלְלָה זֹנָה אֶת־אִלָּהּ לֹא יָקָח

יד ארמלא ומתקרא וחלילא מטעניא קת אלין לא יסב אלהן בתלתא מעמיה יסב אתתא:

כי אם־בתולה מעמיו יקח אשה:

ה"י וְחֻלְלָה • שְׁנוּלָה מִפְּסוּלֵי כְּהֻנָּה •

(טו) וְלֹא־יַחֲלֹל זָרְעוֹ בְּעַמּוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ׀

טו ולא יחל זרעה בעמה ארי אנא יי מקדשה:

ה"י וְלֹא־יַחֲלֹל זָרְעוֹ • הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זָרְעוֹ הֵימְנָה חָלָל מִדִּין קֹדֶשׁ כְּהֻנָּה •

♦ יום שני ח' אייר ♦

(טז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

טז ומליל יי עם משה למימר:

אשל אברהם – הרב אלאשולי

הולך אחר המטה - כלומר, הפסוק הזה מחובר לפסוק שלפניו "לאביו ולאמו לא יטמא", ועל זה אומר "ומן המקדש לא יצא", שלא יצא מהמקדש ללכת אחר המטה (ו"א). שאין לומר שלא יצא מן המקדש כלל, שהרי אינו יכול לאכול ולישון במקדש (משכיל לוח). ומה שכתוב "מן המקדש" הוא לא דוקא, אלא הוא הדין מביתו (באר בשדה). ופירושו: מקדושתו לא יצא. וראה גם רש"י סנהדרין יח, א: "כהן גדול אינו יוצא אחר המטה דילמא אתא למינגע, והינו דאזרה קרא ומן המקדש לא יצא - מקדושתו לא יצא, כלומר יתרחק מן הכיעור, שלא יבא לידי טומאה".

ועוד, מכאן למדו רבותינו - סנהדרין פד, א.

שבתן גדול מקריב אוֹנֵן. וְכֵן מְשַׁמְעוּ: אִם מָתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינּוּ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲלָא עוֹבֵד עֲבוּדָה. וְלֹא יַחֲלֹל אֶת הַמִּקְדָּשׁ. שְׂאִינוּ מַחֲלֵל בְּכָךְ אֶת הָעֲבוּדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכְּתוּב; הָא כֹּהֵן הַדִּיּוֹט שֶׁעֲבַד אוֹנֵן, חָלָל.

שמתו אביו ואמו (רש"י שבת קלב, א). אינו צריך לצאת מן המקדש - לפי פירוש רבותינו מפרש "מן המקדש" בפשוטו. אבל ראה ברש"י יומא יג, ב: "ואינו צריך לצאת מקדושתו כלל". וברש"י בבא קמא קי, א: "מקדושתו לא יצא".

אלא עובד עבודה, ולא יחלל את מקדש, שאינו מחלל בכך את העבודה - כלומר, "מקדש אלהיו" הכונה לעבודת המקדש. ולשון רש"י בנבחים טז, א: "שאין הקדשים מתחללים בכך".

שהתיר לו הכתוב, הא כהן הדיוט שעבד אוֹנֵן חָלָל. - שלא יצא אלא עבד במקדש. תורה יג

(יד) וְחֻלְלָה - שְׁנוּלָה מִפְּסוּלֵי כְּהֻנָּה - בְּדִלְעִיל בְּרִש"י פסוק ו. וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהונה [בדלעיל ברש"י פסוק ו]. וכן הוא בקידושין עז,

א וברש"י שם. אלא שרש"י קיצר כאן וסמך על האמור לעיל. ומה שחזר ופירש כאן מהו חללה ולא סמך לגמרי על מה שפירש לעיל, כתב ה"גור אריה", מפני שכאן נאמר "וחללה זונה", והיה ניתן לפרש: חללה שהיא זונה, לכך פירש ש"חללה" לחוד, והינו שנוקדה מפסולי כהונה, וכאילו כתוב: וחללה וזונה. תורה טו

(טו) וְלֹא יַחֲלֹל זָרְעוֹ - הָא אִם נָשָׂא - כלשון הכתוב "לא יקח". והוא הדין אם בא עליה שלא על ידי נישואין (באר בשדה).

אחת מן הפסולות - כלומר "ולא יחלל זרעו" זהו טעם (ולא אזרה). כדי שלא יחלל זרעו, ומזה מוכן שאם נשא וילד הרי הוא מחלל זרעו. זרעו הימנה חלל מדין קדשת כהנה - ומוותרים להטמא למתים ולישא גרושה (נחלת יעקב). תורה טז

יז מלל עם אהרן למימר גבר מבניו
לדריהון די יהי בה מומא לא יקרב לקרבא
קרבנא קדם אלהה:

(יז) דבר אל-אהרן לאמר איש מזרעך לדורתם אשר
יהיה בו מום לא יקרב להקריב להם אלהיו:

ח"י לַחֵם אֱלֹהֵיוּ • מַאֲכַל אֱלֹהֵיוּ; כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם", כְּמוֹ (דניאל ה א): "עֲבַד לַחֵם רֹב".

יח ארי כל גבר די יהי בה מומא לא יקרב גבר
עויר או חגיר או חרים או שריע:

(יח) כִּי כָל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב אִישׁ עוֹר
או פֶּסֶח או חָרִים או שָׂרוּעַ:

ח"י כִּי כָל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב • אִינוּ דִין שִׁיקְרָב, כְּמוֹ (מלאכי א ח): "הַקְרִיבֵהוּ נָא לִפְתָּחֶךָ".
חָרִים • (בכורות מד) שְׁחַטְמוֹ שְׂקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שְׂכוּחַל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. או שָׂרוּעַ • שְׂאָחַד מַאֲכָרְיוֹ
גָּדוֹל מִחֻבְרוֹ: עֵינֵיו אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינֵיו אַחַת קְטַנָּה, או שׂוֹקוֹ אַחַת אֶרְכָּה מִחֻבְרָתָהּ.

יט או גבר די יהי בה תבר רגלא או תבר
ידא:

(יט) או אִישׁ אֲשֶׁר-יְהִיָּה בּוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל או שֶׁבֶר יָד:

כ או גבין או דקא או חליו בעיניה או גרבן
או חזון או מרס פחדין:

(כ) אוֹגְבִין אוֹדֵק או תְּבַלֵּל בְּעֵינָיו או גָּרַב או יִלְפֹת
או מְרוֹחַ אֲשָׁד:

ח"י אוֹגְבִין • שוריצליו"ש בלע"ז, שְׁגִבְיָנִי עֵינָיו שְׁעָרָן אַרְף וְשׁוֹכֵב. אוֹדֵק • (בכורות לט) שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דֵּק
שְׁקוּרִין ט"ל"א, כְּמוֹ (ישעיה ז): "הַנוֹטָה כְּדֵק". או תְּבַלֵּל • דָּבָר הַמְבַלְבֵּל אֶת הָעֵינַן, כְּגוֹן: חוּט לִבָּן הַנִּמְשָׁךְ
מִן הַלָּבָן וּפּוֹסֵק בְּסִירָא, שֶׁהוּא עֹלֵל הַמְקִיף אֶת הַשְּׁחוֹר, שְׁקוּרָאִים פְּרוֹנִיל"א, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעֵגֶל

אשל אברהם – הרב אלאטוילי

ועל דרך שפירש ביומא ט, ב:
"מהשתרע" – "מהשתרר רע". תורה יט
(כ) או גבין – שוריצליו"ש – sorcilos,
בעל גבות ארוכות וסבוכות.

בלעז, שְׁגִבְיָנִי עֵינָיו – גבות עיניו.
שתיבת "בעיניו" האמורה בסוף הענין
מוסכת על הכל, הן על "גבין" והן על
"דק" והן על "תבלול".

שערן ארף ושובב – ששערות גביניו
גדולים ומוטלין על פניו (רש"י בכורות מג, ב).
או דק – שיש לו בעיניו דק – כמין
קרום דק פרוס על העין (רא"ם). וראה
רש"י בכורות שם שמביא פירוש נוסף:
"שיש לו מום בעפעפים".

שקורין טייל"א – teile, קרום.

כמו "הנוטה כדק" – ישעיה מ, כב.
פיריעה (רש"י שם).

או תבלל – דבר המבלבל את העין,
כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן
ופוסק בסירא, שהוא – ה"סירא".

עגל – עיגול. וברש"י בכורות לח, א
קוראו "שורה".

המקיף את השחור, שקוראים –
לשחור.

פרוניל"א – prunele, אישון. שמשם
מראית העין באה (רש"י שם).

(רא"ם).

כמו "הקריבהו נא לפתחך" –

"הירצך או הישא פניך" – מלאכי א, ח.
הפסוק מדבר על קרבן שיש בו מום,
שאין ראוי להקריבו לפני הקדוש ברוך
הוא, כיון שהוא דבר מגונה להביא
בעל מום לפני מלכים ושרים, וכך אין
ראוי לבעל מום להקריב קרבן לפני
הקדוש ברוך הוא.

חָרִים – שְׁחַטְמוֹ שְׂקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי
הָעֵינַיִם, שְׂכוּחַל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת –
שאין לו כלל חוסם בין שתי עיניו,
וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול
למשוך המכחול מעין לעין ואין החוסם
מַעֲכָבוֹ (רש"י בכורות מג, ב).

שָׂרוּעַ – שְׂאָחַד מַאֲכָרְיוֹ גָּדוֹל
מִחֻבְרוֹ, עֵינָיו אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינֵיו
אַחַת קְטַנָּה, או שׂוֹקוֹ אַחַת אֶרְכָּה
מִחֻבְרָתָהּ. – וכתב האבן עזרא שהוא
מגזרת "כי קצר המצע מהשתרע",
בישעיה כח, ח. וכן משמע מפירוש
רש"י שם: "מהשתטח להאריך אבריו".
ומדויק לשון רש"י כאן: "שאחד
מאבריו גדול מחברו", אולי יש לומר
שְׁמַרְמֵמוֹ בְּזֶה ש"שָׂרוּעַ" הוא נוטריקון
של "שר רע", הינו שאחד גדול מחברו,

(יז) לַחֵם אֱלֹהֵיוּ – מַאֲכַל "אֱלֹהֵיוּ" –
כלומר, אין הכוונה ללחם ממנו, הינו
מנחות שהן מיני לחמים (משכיל לדח),
אלא הכוונה לכל הקרבנות, ו"לחם"
מלשון מאכל. ראה גם רש"י לעיל ג.
יא.

כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם" – לחם לשון
סעודה (רש"י חולין יז, ב). וברש"י לקמן פסוק
כב: "כל מאכל קרוי לחם". וכן ברש"י
בראשית לא, נד: "כל דבר מאכל קרוי
לחם". ועל-דרך-זה ברש"י איוב ו, ז:
"כל מאכל קרוי לחם". וראה רש"י
קהלת י, יט: "ויסתם סעודה גדולה
קרויה לחם". בדפוס ראשון הגירסא
כאן: "כל הסעודה קרויה לחם", וכן
גירסת הרא"ם, ומבאר שכל מה
שאוכלים בסעודה קרוי לחם.

כמו "עבד לחם רב" – דניאל ה, א.

עשה סעודה גדולה (רש"י שם). תורה יח

(יח) כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא
יִקְרָב – אִינוּ דִין שִׁיקְרָב – שאין זו
אזהרה, שהרי כבר אמר לעיל "לא
יקרב להקריב", אלא זו נתינת טעם
לאזהרה, וכמו שמשמע גם מלשון "כי
כל איש", ו"לא יקרב" פירוש, שאינו
ראוי שיקרב, כיון שהוא בעל מום

ונכנס בשחור. ותרגום "תבלול", "חליז", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט; וכן כנוהו חכמי ישראל במומי הבכור: "חלזון", נחש' ענב' (בכורות לח). גרב וילפת. מיני שחין הם: גרב, זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת, היא חזוית המצרית. ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר (דברים כח): "ובגרב ובחרס" – כשסמוך גרב אצל חרס, קורא לילפת "גרב", וכשהוא סמוך אצל ילפת, קורא לחרס "גרב"; כך מפרש ב'כורות' (מ"ד). מרוח אשך. לפי התרגום: "מרס פחדין" שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותיין. "פחדין" כמו (איוב מ): "גידי פחדיו ישרגו".

(כא) פל-איש אשר-בו מום מורע אהרן הכהן לא יגש להקריב את-אשי יהוה מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב:

ה"א פל-איש אשר-בו מום. (ת"כ) לרבות שאר מומין. מום בו. בעוד מומו בו – פסול; הא אם עבר מומו – פשר. לחם אלהיו. כל מאכל קרוי "לחם".

(כב) לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן-הקדשים יאכל:

ה"א מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים. ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים? (ת"כ, זבחים קא) אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי הקדשים יאכל בעל

אשל אברהם – הרב אלאשולי

יעשו כמו גידילים (ע"פ רש"י שם). תורה כא (כא) פל איש אשר בו מום – לרבות שאר מומין – שלא נזכרו כאן. מום בו – בעוד מומו "בו" פסול, הא אם עבר מומו – פשר – ודבר זה בא הכתוב להשיענו. תורה כב (כב) לחם אלהיו – כל מאכל קרוי "לחם" – והקשו המפרשים: הרי גרב פירש בן רש"י לעיל בפסוק יז, ולמה חזר ופירשו שוב כאן? ויתרצו על כך תירוצים שונים. אכן שאלה זו יש לה מקום אם גורסים דבור זה בפסוק כא, משום שגם פסוק יז וגם פסוק כא מדברים על הקרבת קרבן (על ידי בעל מום), וממילא אין מקום לכפול הפירוש באותו ענין, אבל אם גורסים דבור זה בפסוק כב (וכמו שתקן בפנים), מובן בפשטות למה חזר רש"י וכתבו שוב, משום שבפסוק יז מדבר על הקרבת קרבן, שלא יקריב כל סוג של קרבן, ואילו כאן מדבר על אכילה המותרת לו, והיה ניתן לומר שרק לחם ממש הותר לו לאכול, על בן חזר רש"י ופירש שכל דבר הנאכל מהקרבן

זו החרס – שיבש בחרס (רש"י בדברים כח, כז). שקשה בחרס (רש"י בבכורות מא, א). שחין היבש מבפנים ומבחוץ. "ילפת", היא חזוית המצרית – שחין שהוכא על המצרים (רש"י בבכורות שם). ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת – דבוקה בו (רש"י בבכורות מא, א). והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים – שפיון שיבש מבפנים אינו מתרפא, והיו מום גמור (רש"י שם). ובמקום אחר קורא ל"גרב" שחין, הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר – דברים כח, כז. "ובגרב ובחרס" – וברש"י שם: "גרב – שחין לח, חרס – שחין יבש בחרס". כשסמוך "גרב" אצל "חרס", קורא ל"ילפת" – "גרב", וכשהוא סמוך אצל "ילפת", קורא ל"חרס" – "גרב", כך מפרש בבכורות – מא, א. מרוח אשך – לפי התרגום "מרים פחדין", שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותיין. "פחדין", כמו "גידי פחדיו ישרגו" – איוב מ, יז. גידי ביציו

והחוט היה פוסק את העגל ונכנס בשחור – ומלשון רש"י שכתב לעיל "בגון" משמע שכן הוא גם להיפך, שאם חוט השחור יוצא מן השחור ונכנס בלבן – הרי זה מום, וכדעת רבי מאיר בקריאת בכורות לח, ב. וכן משמע ממה שפירש "תבלול", "דבר המבלבל את העין", שכן הוא הפירוש לדעת רבי מאיר כמובא בגמרא שם, וכמו שפירש רש"י שם "שפוסק הסיקא ומערב השחור והלבן, כל היכי דעבר – הוי מבלבל". ותרגום "תבלל" – "חליז", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט. וכן כנוהו חכמי ישראל במומי הבכור – בכורות לח, א. חלזון – הרי שתבלול נקרא חלזון. נחש – בגמרא שם עמוד ב אמרו שחלזון ונחש הינו הך, וזה תואם את דברי רש"י כאן שתבלול דומה לתולעת. ענב – וזה מום בפני עצמו (ג"א), וגם הוא נכלל ב"תבלול" (נח"י). גרב וילפת – מיני שחין הם. "גרב",

מום, שְׁמַצִּינוּ שֶׁהִתְרוּ לָזֶר, שְׁאָכַל מִשֶּׁה בָּשָׂר הַמְּלוּאִים, אָכַל בְּחֹזֶה וְשׁוֹק שֶׁל קִדְשִׁים קָלִים לֹא יֵאָכַל, שְׁלֹא מַצִּינוּ זֶר חוֹלֵק בָּהֶן, לִכְךָ נֶאֱמָרוּ קִדְשִׁים קָלִים. כֵּן מִפְּרֹשׁ ב'זִבְחִים'.

כג בָּרַם לְפָרֻכְתָּא לֹא יִיעוֹל וּלְמִדְבָּחָא לֹא יִקְרַב אַרְי מוּמָא בָּהּ וְלֹא יַחַל יֵת מִקְדָּשִׁי אַרְי אָנָּא יִי מִקְדָּשֶׁהוּן:

(כג) אַךְ אֶל־הַפְּרֻכֶּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמְּזֻבָּח לֹא יִגַּשׁ בִּי־מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם:

רש"י אַךְ אֶל־הַפְּרֻכֶּת • לַהּזוֹת שְׁבַע הַזֹּאוֹת שֶׁעַל הַפְּרֻכֶּת. וְאֶל הַמְּזֻבָּח • הַחִיצוֹן; וְשִׁנְיָהֶם הִצְרִיכוּ לְהַפְתֵּב, וּמִפְּרֹשׁ ב'תוֹרַת כֹּהֲנִים'. וְלֹא יַחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשִׁי • שָׁאֵם עֶבֶד, עֲבוּדָתוֹ מַחֲלֵלֶת לְהַפְסֵל.

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וּמִלִּיל מִשֶּׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהֵי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה • הַמְצֹה הַזֹּאת. אֶל־אַהֲרֹן וְגו' וְאֶל־כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים

• (כ"ד)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 64)

לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (רש"י כא, כד) יֵשׁ לִשְׂאֵל, הֲרֵי "כֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן". וְיֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁרַק כְּשֶׁעֲסוּקִים בַּעֲבוּדַת הַכֹּהֵן זְרִיזִים הֵם, כִּי יֵרָאֵת עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם. אִךְ פְּסוּקֵנוּ מְדַבֵּר בְּזִהְרִירוֹת מְטֻמָּאָה וְאֶסוּרֵי חֲתוּן, זִהְרִירוֹת שֶׁצְרִיכָה לְהִיטֵר בְּכָל מְקוֹם (גַּם בַּחוּץ לְאֶרֶץ) וּבְכָל זְמַן (גַּם כְּשֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם), וְאֵין כָּאֵין זְרִיזוֹת הַבָּאָה מֵעֲבוּדַת הַכֹּהֵן – וְלָכֵן יֵשׁ צָרָה לְזִרְזוֹם.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

וְלֹא יַחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי – שָׁאֵם עֶבֶד, עֲבוּדָתוֹ מַחֲלֵלֶת – וּפִירוּשׁ "מִקְדָּשִׁי" – עֲבוּדוֹת הַמִּקְדָּשׁ. וְרָאָה גַם רִשְׁ"י לְעִיל פְּסוּק יב. וְרָאָה רִשְׁ"י לְעִיל ב, ג. **לְהַפְסֵל** – בְּלוּמֵר, "וְלֹא יַחַלֵּל" אֵינָה אֲזִיזָה נֹסֶפֶת, אֲלָא טַעַם לְאִיסוּר: לֹא יָבֹא וְלֹא יִגַּשׁ בְּדֵי שְׁלֹא יַחַלֵּל. תוֹרָה כד

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה – הַמְצֹה הַזֹּאת – מִצְוֹת בָּהֶן בַּעַל מוֹם, אוֹ שֶׁהַכֹּהֵן לְכָל מִצְוֹת כְּהוֹנָה שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּפָרָשָׁה זוֹ עַד עֵתָה, וְזֶה נִרְאָה יוֹתֵר, שֶׁהֲרִי בְּמִצְוֹת בָּהֶן בַּעַל מוֹם לֹא נִזְכָּרוּ (וְעַל פְּסוּק יד)

"בְּנֵי אֶהְרֹן" (הַרְבֵּי). וְהֲרִי זֶה מִקְרָא קֶצֶר, וּכְאִילוֹ כְּתוּב: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' (רא"ם).

אֶל אַהֲרֹן (וְאֶל בְּנָיו) – כֵּן הוּא בְּכֻמָּה בְּתִבְרִיד וּבְדַפּוּס רוֹמִי. **וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים – שִׁנְיָהֶירוּ בֵּית־דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֶת הַכֹּהֲנִים בַּעֲלֵי מוּמִין לְהַפְרִישָׁם מִן הָעֲבוּדָה, שָׁאֵם לֹא כֵּן מִה עֲנִין "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" בְּאֻזְרָה זוֹ הַשִּׁיבֶת לַכֹּהֲנִים (רא"ם). תוֹרָה א

הַזֶּהב לֹא הוֹצֵרָה לְאֶסוּר, שֶׁכִּינּוּ שְׂאֵסֵר לְבֹא אֶל הַפְּרוּכֶת, מִמִּילָא נֶאֱסֵר לְגִשֵּׁת אֶל מְזֻבָּח הַזֶּהב שְׁגַם הוּא בְּפָנִים (בְּהִיכָל) כְּמוֹ הַפְּרוּכֶת (רא"ם). וְרָאָה הַעֲרָה הַבָּאָה.

וְשִׁנְיָהֶם הִצְרִיכוּ לְהַפְתֵּב – אֲפָשָׁר שֶׁכִּנְגַת רִשְׁ"י לְהוֹכִיחַ בְּזֶה שֶׁ"וְאֶל הַמְּזֻבָּח" הָאֲמוּר כָּאֵן הַכֹּהֵן לְמֻזְבָּח הַחִיצוֹן כְּפִי שִׁפְרִישׁ, וְלֹא לְמֻזְבָּח הַפְּנִימִי, שְׂאֵן אֵין בִּיאֹר מִדּוּעַ הוֹצֵרָה לְהַפְתֵּב שְׁנִיָּהֶם.

וּמִפְּרֹשׁ ב'תוֹרַת כֹּהֲנִים" – שְׂאִילוֹ נֶאֱמָר "אֶל הַפְּרוּכֶת" וְלֹא נֶאֱמָר "אֶל הַמְּזֻבָּח", הִייתִי אוֹמֵר: "אֶל הַפְּרוּכֶת" שֶׁהוּא בְּפָנִים יְהִיָּה פְּסוּל, "אֶל הַמְּזֻבָּח" שְׂאִינוּ בְּפָנִים לֹא יְהִיָּה פְּסוּל, לָכֵן צָרִיךְ לוֹמַר "אֶל הַמְּזֻבָּח". וְאִילוֹ נֶאֱמָר "אֶל הַמְּזֻבָּח" וְלֹא נֶאֱמָר "אֶל הַפְּרוּכֶת", הִייתִי אוֹמֵר: "אֶל הַמְּזֻבָּח" שֶׁהוּא כְּשֶׁר לְעֲבוּדָה יְהִיָּה פְּסוּל, פְּרוּכֶת שְׂאִינָה כְּשִׁירָה לְעֲבוּדָה [אֲלָא לְזִרְיָקַת דְּמִים] לֹא יְהִיָּה פְּסוּל, וְלָכֵן צָרִיךְ לוֹמַר "אֶל הַמְּזֻבָּח" וְצָרִיךְ לוֹמַר "אֶל הַפְּרוּכֶת".

הוֹתֵר לֹא לְאָכּוֹל. וְלָכֵן דִּיק רִשְׁ"י בְּלִשׁוֹנוֹ וְכַתֵּב "כָּל מֵאָכַל" וְלֹא "כָּל סְעוּדָה" בְּלִשׁוֹנוֹ לְעִיל.

מִקְדָּשִׁי הַקִּדְשִׁים – אֵלוֹ הַקִּדְשִׁים. וּמִן הַקִּדְשִׁים יֵאָכַל – אֵלוֹ הַקִּדְשִׁים קָלִים. וְאֵם נֶאֱמָרוּ הַקִּדְשִׁים, לְמַה נֶּאֱמָרוּ הַקִּדְשִׁים קָלִים? אֵם לֹא נֶאֱמָרוּ, הִייתִי אוֹמֵר: בְּקִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים יֵאָכַל בַּעַל מוֹם, שְׁמַצִּינוּ שֶׁהִתְרוּ לָזֶר, שְׁאָכַל מִשֶּׁה בָּשָׂר הַמְּלוּאִים – הִינּוּ הַחֹזֶה, כְּדִלְעִיל ח, כט. וְכַמְפּוֹרֶשׁ בְּרִשְׁ"י שְׁמוֹת כט, כב. וּבְשֶׁר הַמְּלוּאִים הִיָּה קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, כַּמְפּוֹרֶשׁ בְּרִשְׁ"י שְׁמוֹת כט, לא, וְכֵן בְּרִשְׁ"י זִבְחִים קא, ב.

אָכַל בְּחֹזֶה וְשׁוֹק שֶׁל קִדְשִׁים קָלִים – שְׁלֵמִי יִחִיד (רִשְׁ"י זִבְחִים שם).

לֹא יֵאָכַל, שְׁלֹא מַצִּינוּ זֶר חוֹלֵק בָּהֶן, לִכְךָ נֶאֱמָרוּ קִדְשִׁים קָלִים. כֵּן מִפְּרֹשׁ בְּזִבְחִים – קא, ב. תוֹרָה כג

(כג) אַךְ אֶל הַפְּרֻכֶּת – לַהּזוֹת שְׁבַע הַזֹּאוֹת שֶׁעַל הַפְּרֻכֶּת – שָׁאֵם לֹא כֵּן, מִה לֹא לְבֹא אֶל הַפְּרוּכֶת (רא"ם).

וְאֶל הַמְּזֻבָּח – הַחִיצוֹן – אָכַל מְזֻבָּח

כב (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וַיִּנָּזְרוּ מִקִּדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקִּדְשֵׁים לִי אֲנִי יְהוָה:

ב מלל עם אהרן ועם בנהי ויפרשון מקודשיא דבני ישראל ולא יחלון ית שמא קודשי די אגון מקדשין קדמי אגא יי:

כ"א וינזרו • אין 'נזירה' אלא פרישה; וכן הוא אומר (יחזקאל יד ז): "וינזרו מאתריי"; (ישעיה א ד): "נזרו אחור", יפרשו מן הקדשים בימי טמאתן. דבר אחר: וינזרו מקדשי בני-ישראל אשר הם מקדשים לי, ולא יחללו את-שם קדשי, סרס המקרא ודרשהו. אשר הם מקדשים לי • לרבות קדשי כהנים עצמן.

(ג) אָמַר אֱלֹהִים לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִקְרַב מִכָּל-זֶרְעֲכֶם אֶל-הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וּטְמֵאתוּ עָלָיו וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה:

ג אמר להון לדריכון כל גבר די יקרב מפל בניכון לקודשיא די יקדשון בני ישראל קדם יי וסאבתה עלוהי וישמיצי אנשא הדיא מן קדמי אגא יי:

כ"ב כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִקְרַב • אין 'קריבה' זו אלא אכילה. וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון 'נגיעה': "בכל קדש לא-תגע" (לעיל יב ד) – אזהרה לאוכל; ולמדוה רבותינו מ'נזירה שוה' (ובחים מח). ואי

אשל אברהם – הרב אלאשילי

להקל להם לאכול גם בטומאת גופם, שנדאי על דעת כן הקדישו אותם שיוכלו לאכול בכל מצב, ולכך הוצרך לכך לימוד מיוחד לאיסור. תורה ג
(ג) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב – אין קריבה זו אלא אכילה – ולא נגיעה, וכדלקמן.
וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון נגיעה: "בכל קדש לא תגע" – לעיל יב, ד.
אזהרה לאוכל – ראה גם רש"י לעיל שם.

ולמדוה רבותינו – יבמות עה, א.
מנזרה שוה – הרא"ם גורס כאן "בהיקש", שכן בגמרא שם למדו זאת מהיקש ולא מגזירה שוה, שנאמר "בכל קדש לא תגע ואֵל המקדש לא תבא", מיקש קדש למקדש, מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה, אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה, ובנגיעה נטילת נשמה ליכא. ולהעיר מרש"י סנהדרין עג, א: "וכל היקש וגזירה שוה המופנית הרי הוא כמפורש במקרא. ובדוחק אפשר לפרש שפונת רש"י לאזהרת אוכל קדשים בטומאת הגוף, וכמו שכתב לעיל ז, כ: "ואזהרת טמא שאכל את הסהור אינה מפורשת

הפוך המקרא (כמו שעשה רש"י כאן) ואז תוכל להבין פירוש, כי הפסוק כמות שהוא אין לו הבנה, שכן "שם קדשי" ו"אשר הם מקדשים לי" הם שני דברים שונים, ואינם יכולים להקרא בהמשך אחד, וממילא צריך לסרס המקרא. והמשך דברי רש"י "אשר הם מקדשים לי" הוא ענין בפני עצמו, שתיבות אלו (גם לאחר הסירוס) הן מיותרות, ולכן לומדים מזה קדשי כהנים (ע"פ גר"א). וה'דברי דוד' כתב ש"אשר הם מקדשים לי" לרבות קדשי כהנים עצמן, והו' דבר אחר, כלומר פירוש שונה, שלפי פירוש זה אין צריך לסרס המקרא, כיון שלפי זה מובן מה שהפסיקה תורה "ולא יחללו" בין "קדשי בני ישראל", לבין "אשר הם מקדשים לי", כיון שכאן מדובר בקדשי כהנים, מה שאין-כן לפי הפירוש הפשוט ש"אשר הם מקדשים לי", מוסב על "קדשי בני ישראל", הרי לא מובן למה הפסיק באמצע בתיבות "ולא יחללו", ולכן בהכרח צריך להפוך המקרא.

אשר הם מקדשים לי – לרבות קדשי כהנים עצמן – שהיה ניתן לומר שבין שוה קדשי כהנים עצמן, ניתן

(ב) וינזרו – אין נזירה אלא פרישה – וכן כתב לעיל טו, לא. וראה גם רש"י בראשית מט, כו. במדבר ו, ב. ישעיה א, ד. הושע ט, י. עמוס ב, יא. וזכריה ו, ד.
וכן הוא אומר: "וינזרו מאתריי" – יחזקאל יד, ז.
"נזרו אחור" – ישעיה א, ד. אין נזירה בכל מקום אלא לשון פרישות, וכן הוא אומר: "וינזרו מקדשי בני ישראל", "נזיר אהיו", אף כאן "נזרו" – נסוגו לאחוריהם מאצל המקום (רש"י שם).

יפרשו מן הקדשים – ברש"י סנהדרין פג, ב: "ויבדלו מלעבוד".
בימי טמאתן – כמפורש בפסוק ג. וקצר כאן מפני שמפרשו בפסוק ג רא"ם (ו"א). וראה גם רש"י וזכריה טו, ב: "יתרחקו בטומאה מפל קדשים".

(ד) – בכמה כתבי-יד ודפוטים ראשונים לא גורסים זה, וכן כתב ה"לבוש" שהוא טעות סופר, שהרי אין זה פירוש אחר. וה'דברי דוד' הביא גירסא, שנה כתוב לפני הדבור שלא-חרי זה: "דבר אחר, אשר הם מקדשים לי וכו'", וכדלקמן.

וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדשים לי ולא יחללו את שם קדשי – סרס המקרא ודרשהו – כלומר

אפשר לומר שחיב על הנגיעה, שהרי נאמר ברת על האכילה ב"צו את אהרן", שתי ברות זו אצל זו, ואם על הנגיעה חיב, לא הצרך לחיבו על האכילה; וכן נדרש ב'תורת כהנים': וכי יש נוגע חיב? אם-כן, מה תלמוד לומר "יקרב"? משיכשר להקרב, שאין חיבין עליו משום טמאה אלא-אם-כן קרבו מתיריו. ואם תאמר, שלש ברות בטמאת כהנים, למה? כבר נדרשו במסכת 'שבועות' אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ט). וטמאתו עליו. וטמאת האדם עליו. יכול בכשר הכתוב מדבר, וטמאתו של בשר עליו, ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר? על-כרחך ממשמעו אתה למד, במי שטמאתו פורחת ממנו - הכתוב מדבר. וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה. ונכרתה וגו'. יכול מצד זה לצד זה, ופרת ממקומו ויתישב במקום אחר? תלמוד לומר: "אני ה'" – בכל מקום אני.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 852)

ונכרתה הנפש ההיא מלפני (כב, ג) מבאר בתנאי, שבמתנתורה בחר הקב"ה בגוף: "ובגו בחרת". . הוא הגוף החמרי, הנדמה בחמירותו לגופי אמות העולם" (פי בחירה אמתית, היינו על-שכלית, היא בין שני דברים דומים). ומצד גדל

אשל אברהם – הרב אלאשולי

"וטמאתו" של בשר "עליו" – ש"וטמאתו" מוסב על "הקדשים" האמור למעלה, וכאילו כתוב: וטמאתו של בשר הקדשים עליו (רא"ם). **ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר** – בדפוס שני נוסף כאן: הרי כבר נאמר (לעיל ז, ט): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל".

על-כרחך ממשמעו אתה למד – מזה שנאמר "וטמאתו עליו", ולא "והוא טמא", משמע שטמאתו עדיו עליו (רא"ם).

במי שטמאתו פורחת ממנו – שטהומאה מסתלקת ממנו, הינו שיכול להטהר מהטומאה שעליו.

הכתוב מדבר, וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה – דאי בבשר, לעולם הוא עליו (רש"י שם).

ונכרתה וגו' – יכול מצד זה לצד זה, ופרת ממקומו ויתישב במקום אחר?

– כלומר יתחייב עונש גלות (באר בשדה). אבל ראה רש"י לקמן כג, ל: "לפי שהוא אומר פרת בכל מקום ואינו יודע מה הוא, כשהוא אומר והאבדתי, למד על הכרת שאינו אלא אבדן".

תלמוד לומר: "אני ה'", בכל מקום "אני" – ולכן בהכרח ש"ונכרתה" הינו בריתת הנפש מהגוף, דהינו שזמנות קודם זמנו, ותהיה מיתתו בפרתו (באר בשדה). בבמה כתב ר' הגי' קסא: "מלפני אני ה', בכל מקום אני". וראה גם רש"י דברים ה, ו: "על פני – בכל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם". תורה ד

אם בן קרבו מתיריו – כל שיש לו מתירים, כגון אימורים ובשר שהדם מתירן, ושרי מנחות שהקומץ מתירן, משיקרב מתיריו. ושאין לו מתירין, כגון מנחת כהנים וכהן משיח ונסכים, משיקדשו בכלי, שהוא המכשירן לאכילה האמורה בהן (רש"י שם). והכי קאמר: "אשר יקריב" קדשים ואחר-כך יאכלם וטומאה עליו (רש"י שם).

ואם תאמר: שלש בריתות בטמאת כהנים למה? כבר נדרשו במסכת שבועות – ז, א.

אחת לכלל – הפסוק האמור כאן "אל הקדשים" שכלל את הכל (רש"י שם).

ואחת לפרט – לשלמים, והוא האמור לעיל שם פסוק כ. ומזה זו נדרשת בתורת כהנים: "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא", והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו? להקיש אליהם, מה שלמים מיוחדין קדשי מנחה, אף כל קדשי מנחה, יצאו קדשי בך הבית שאין חיבין עליהן משום טומאה (רש"י שבועות שם).

וכו' – ואחת [האמור לעיל שם בפסוק כא] ללמד על קרבן עולה ויורד, שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו (רש"י לעיל ז, ב).

וטמאתו עליו – וטמאת האדם "עליו" – הינו טומאת הגוף. ש"וטמאתו" מוסב על "כל איש אשר יקרב" האמור למעלה (רא"ם).

יכול בכשר הכתוב מדבר,

בתורה, אלא חכמים למדוה בגזרה שנה, והוא בזבחים לג, ב: נאמר לעיל שם: "וטמאתו עליו", ונאמר בטמא הבא אל המקדש (במדבר יט, יג) "עוד טומאתו בו", מה שם ישנה אזהרה (במדבר ה, א) "ולא יטמאו את מחניהם", אף כאן ישנה אזהרה.

ואי אפשר לומר שחיב על הנגיעה, שהרי נאמר ברת על האכילה ב"צו את אהרן" – לעיל ז, כבא.

שתי בריתות זו אצל זו – ושיניהם באכילה: והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה (שם פסוק כ), ונפש כי תגע בכל טמא .. ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה ונכרתה הנפש ההיא מעמיה (שם פסוק כא).

ואם על הנגיעה חיב – כפי משמעות הכתוב כאן.

לא הצרך לחיבו על האכילה – אלא ודאי שעל הנגיעה אינו חיב ברת, וגם כאן מדובר באכילה.

וכן נדרש ב"תורת כהנים" – הובא בזבחים מה, ב.

וכי יש נוגע חיב – והלא אינו חיב אלא אם-כן אכל (רש"י שם). אלא ששם רש"י לומד זאת מהאמור בפסוק שלאחרי זה, "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל".

אם בן מה תלמוד לומר "יקרב" – היה צריך לומר: יאכל.

משיכשר להקרב – ואקדשים קאי (רש"י שם).

שאין חיבין עליו משום טמאה אלא

מעלת הגוף, שבו בחר הקב"ה, עקר השקר הוא בתחית המתים, נשמה בגוף. ויש לומר, שמעלה זו מדגשת בענש כרת: גם כאשר "ונכרתה הנפש" – אין זה שיף לגוף.

(ד) איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע: כס"א בכל טמא נפש. במי שנטמא במת.

(ה) או איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו או באדם אשר יטמא לו לכל טמאתו: כס"ב בכל שרץ אשר יטמא לו. בשעור הראוי לטמא, ככעדשה (ת"כ). או באדם. במת. אשר יטמא לו. בשעורו לטמא, וזהו כזית. לכל טמאתו. לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת.

(ו) נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אסרתן בשרו במים: כס"ג נפש אשר תגע בו. באחד מן הטמאים הללו.

(ז) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא: (ז'במות עד) נדרש ב"במות", בתרומה, שמתר לאכלה בהערב השמש. מן הקדשים. ולא כל הקדשים.

אשל אברהם – הרב אלעזר

פירש שאותם טמאים שנטמאו במגע לא יאכלו בקדשים עד הערב (ספר הוכרח). תורה ז
(ז) ואחר יאכל מן הקדשים – נדרש ביבמות – עד, ב. בתרומה, שמתר לאכלה בהערב השמש – שאם טבל ביום ממתינ עד שיעריב השמש, ואזי מותר לאכול בתרומה. אבל בשאר קדשים נאמר (לעיל יב, ז) "וכפר עליה וטהרה", שאינו אוכל בקדשים עד שיעריב עד למחרת טבילתו חטאת לכפרה, וכדלעיל ברש"י שם. והינו אם הוא טמא שצריך להביא קרבן לכפרתו, כמו זב וזבה ויולדת (גרא).

מן הקדשים – ולא כל הקדשים – "מן הקדשים" משמעו חלק מהקדשים בלבד, וכאמור לעיל שבאן מדובר בקדשי תרומה ולא בשאר כל הקדשים. תורה ח

וזהו בנות – ראה אהלות ב, א. לכל טמאתו – לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת – שכל אלו טומאות אדם הן (רא"ם). בכמה דפוסים נוסף כאן: ובמצודת. וראה רש"י לעיל ד, ג. תורה ו
(ו) נפש אשר תגע בו – באחד מן הטמאים הללו – ולכן אמר "בו" ולא "בהם" (שפ"ח). והכונה לאחד מן הטמאים הנזכרים לעיל הטמאים במגע, הינו שנגע בטמא מת, או בזב וזבה נדה ויולדת, או בשרץ. אבל אין הפירוש שנגע באותם טמאים שנטמאו במגע, שהרי חלקם הם ראשון לטומאה ואינם מטמאים במגע. וכן פירוש הענין: תחילה (פסוק ד) הנזכר הכתוב שבהן צרוע או זב לא יאכל בקדשים עד אשר יטהר, ואחר כך (פסוק ה) כתב את סוגי הטמאים שגם הם לא יאכלו בקדשים, וכאן (פסוק ו)

(ד) בכל טמא נפש – במי שנטמא במת – שנגע בטמא מת, ולא שנגע במת עצמו, שהנוגע במת נזכר לקמן פסוק ה "באדם אשר יטמא לו". תורה ה
(ה) בכל שרץ אשר יטמא לו – בשעור הראוי לטמא – ולולא לימוד זה הייתי אומר שרק הנוגע בשרץ שלם אסור לאכול בקדשים, אבל הנוגע בכעדשה מן השרץ, אף על פי שהוא טמא, אינו אסור באכילת קדשים (רא"ם). או הייתי אומר להיפך שאף הנוגע בכל שהוא מהשרץ אסור לאכול בקדשים, אף על פי שאינו טמא (גרא).
ככעדשה – מפני שתחילת בריתו בשיעור עדשה – ראה חגיגה יא, א.
או באדם – במת – שנגע באדם מת. אשר יטמא לו – בשעורו לטמא – אזי אסור לאכול בקדשים, וכמבואר לעיל גבי שרץ.

(ח) נִבְלָה וטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָהּ בָּהּ אֲנִי יְהוָה: ח נִבְלָה וּטִרְפָּה לֹא יִכּוּל לְאַסְתָּאבָּא בָּהּ אֲנָא יי:

רש"י: נִבְלָה וטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָהּ בָּהּ • לַעֲנִין הַטִּמְאָה הַזֶּהִיר בָּאֵן, שְׁאֵם אָכַל נִבְלָת עוֹף טְהוֹר שְׁאִין לָהּ טִמְאָת מִגֵּעַ וּמִשָּׂא, אֲלֹא טִמְאָת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֲסוּר לֵאכֹל בְּקִדְשִׁים. וְצָרִיד לֹמֵר "וּטִרְפָּה", מִי שֵׁישׁ בְּמִינוֹ טִרְפָּה, יֵצֵא נִבְלָת עוֹף טִמָּא, שְׁאִין בְּמִינוֹ טִרְפָּה.

(ט) וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יַחֲלִלְהוּ אֲנִי יְהוָה מִקִּדְשָׁם: ט וַיִּשְׁרִיף יְת מִשְׁרַת מִימְרִי וְלֹא יִקְבְּלוּן עָלֶיהָ חוּבָא וַיִּמְתּוּן בָּהּ אַרְי יַחֲלִלְהָ אֲנָא יי מִקִּדְשֶׁהוּן:

רש"י: וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי • מִלְּאָכֵל תְּרוּמָה בְּטִמְאָת הַגּוֹף. וּמָתוּ בּוֹ • (סנהדרין פג) לְמַדְנוּ, שֶׁהִיא מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם.

(י) וְכִלְזָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ: י וְכָל חִלּוּנִי לֹא יִכּוּל קוּדְשָׁא תּוֹתָבָא דְכִהָנָא וְאַגִּירָא לֹא יִכּוּל קוּדְשָׁא: דְכִהָנָא וְאַגִּירָא לֹא יִכּוּל קוּדְשָׁא:

רש"י: לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ • (סנהדרין פג) בְּתִרּוּמָה הַפְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁכָּל הָעֲנִין דְּבַר בָּהּ. תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר • תּוֹשְׁבֵי שֶׁל בָּהֶן וְשָׂכִיר, לְפִיכָךְ "תּוֹשֵׁב" זֶה נִקְוֶה פִּתּוּחַ, לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק. וְאַיְהוּ "תּוֹשֵׁב"? זֶה נִרְצֶע, שֶׁהוּא קְנוֹי

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בִּיְדֵי שָׁמַיִם - כִּי בָּכַל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "ומתו" לשון רבים, הינו מיתה בידי שמים, שהיא מיתה בללית, מה־שְׁאִין־כֵּן מִיתָה בִּית־דִּין נֶאֱמָרָת בְּלִשׁוֹן יָחִיד, כִּי הִיא מִיתָה פְּרִטִּית לְכָל אָדָם בְּנִפְרָד. וְעוֹד, מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בָּאֵן "ומתו בו", מִשְׁמַע שֶׁהִמִּיתָה הִיא בְּאֲכִילָה הַזֹּאת, וְזֶה שִׁיךְ רַק בְּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, שֶׁעֲצָם הִמִּיתָה הִיא בְּאֲכִילָה, מה־שְׁאִין־כֵּן בְּמִיתָה בִּית־דִּין שְׁאִין הִמִּיתָה בְּאֲכִילָה אֲלֹא עַל־יְדֵי הַבֵּית־דִּין, אִם הִתְקַנְמוּ הַתְּנָאִים הַמְּחַבְּכִים זֹאת, עֲדִים וְהִתְרָאָה (גרא). תורה י

(י) **לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ** - בְּתִרּוּמָה הַפְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁכָּל הָעֲנִין דְּבַר בָּהּ. תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר - תּוֹשְׁבֵי שֶׁל בָּהֶן וְשָׂכִיר - וְלֹא תּוֹשֵׁב אוֹ שָׂכִיר שֶׁהוּא בָּהֶן, וְכִי מִפְּנֵי שֶׁנִּהְיָה תּוֹשֵׁב אוֹ שָׂכִיר, שֶׁהוּא קְנוֹי קִנְיָן עוֹלָם אוֹ קְנוֹי קִנְיָן שְׁנִי, הַפְּסִיד בְּהִנָּחוֹת שֶׁלֹּא יֹאכַל קֹדֶשׁ? (רא"ם).

לְפִיכָךְ "תּוֹשֵׁב" זֶה נִקְוֶה פִּתּוּחַ, לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק - מה־שְׁאִין־כֵּן אִם לֹא הִיָּה דְּבוּק, הִיָּה נִקְוֶה קְמ"ץ, וְאִזּוּ הִיָּה פִּירוּשׁוֹ תּוֹשֵׁב שֶׁהוּא בָּהֶן.

וְאַיְהוּ "תּוֹשֵׁב"? זֶה נִרְצֶע - עֲבָד עֲבָרֵי שֶׁנִּרְצֶע בִּיד בָּהֶן (רש"י מדרשין ה, א). שֶׁהוּא קְנוֹי לֹא עַד הַיּוֹבֵל - רָאָה

"וּטִרְפָּה" - שֶׁכֵּן מִמֶּה נִפְשָׁף, אִם מִדּוּבָר בְּטִרְפָּה שִׁמְרָתָהּ, הִרִי הִיא בְּכָלֵל נִבְלָה, וְאִם מִדּוּבָר בְּטִרְפָּה שֶׁנִּשְׁחָטָהּ, הִרִי לְמֵאֵן דָּאֲמַר שֶׁהִשְׁחִיטָה מִטְהַרֶּת אֶת הַטְּרִיפָה, אֵינָה מִטְמָאָה. וְלִמֵּאֵן דָּאֲמַר שֶׁהִשְׁחִיטָה אֵינָה מִטְהַרֶּת אֶת הַטְּרִיפָה, הִיא בְּכָלֵל נִבְלָה (ראה זכחים סט, ב).

מִי שֵׁישׁ בְּמִינוֹ טִרְפָּה, יֵצֵא נִבְלָת עוֹף טִמָּא - שְׁאִינָה מִטְמָאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה (וְגַם לֹא בְּמִגְעַ). וְרָאָה גַּם רִש"י לְעִיל יו, טו. וְצָרִיד עֵינֵן לְמַד נִצְרָף לְשִׁנֵּי הַלִּימוּדִים. וְאֵכֵן בְּדָפּוּס רֹאשׁוֹן לֹא גִוַּרְס קֹטֵעַ זֶה בְּרִש"י בָּאֵן.

שְׁאִין בְּמִינוֹ טִרְפָּה - שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אִיסוּר טְרִיפָה אֲלֹא בְּמִין טְהוֹר, רָאָה רִש"י לְעִיל יא, מז. תורה ט

(ט) **וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרְתִּי** - מִלְּאָכֵל תְּרוּמָה - שֶׁפְּסוּק זֶה בָּא בְּהִמְשָׁךְ לְפָסוּק ז' דְּלְעִיל, הַמְּדַבֵּר בְּתִרּוּמָה, בְּמִפְּרִשׁ שֶׁם בְּרִש"י (רא"ם).

בְּמִטְמָאָת הַגּוֹף - דְּמָה שֶׁאֲמַר "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרְתִּי", לְכַהֲנִים טִמְאִים דְּבַר הַפְּתוּב, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר לְעִיל "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֲהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב" (רש"י סנהדרין פג, א).

וּמָתוּ בּוֹ - לְמַדְנוּ שֶׁהִיא מִיתָה - בְּדָפּוּס רֹאשׁוֹן: שֶׁהוּא בְּמִיתָה. וְכֵן הוּא בְּרָא"ם.

(ח) **נִבְלָה וטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָהּ בָּהּ** - לַעֲנִין הַטִּמְאָה הַזֶּהִיר בָּאֵן - שְׁאֵם הַכֹּהֵן אֲכִילָה הִרִי הוּא טִמָּא וְאֲסוּר לוֹ לֵאכֹל בְּקִדְשִׁים. וְלֹא שֶׁהִתְחַבַּר בָּא לְהַזְהִיר עַל אִיסוּר אֲכִילָה, שֶׁהִרִי זֶה פְּשׁוּט שֶׁאֲסוּר לוֹ לֵאכֹל בִּישְׂרָאֵל, וְכִי גְרוּעַ בָּהֶן מִישְׂרָאֵל אוֹ מִשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "לְטִמְאָה בָּהּ", הִינוּ שֶׁהִיאִסוּר הוּא מִשׁוּם טוֹמְאָה (דברי דוד).

שְׁאֵם אָכַל נִבְלָת עוֹף טְהוֹר, שְׁאִין לָהּ טִמְאָת מִגֵּעַ וּמִשָּׂא אֲלֹא טִמְאָת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה - שֶׁנֶּאֱמַר "לְטִמְאָה בָּהּ", אֵין לָהּ אֲלֹא הָאִיסוּר בָּהּ, שְׁאִין לָהּ טוֹמְאָה אֲלֹא אֲכִילָתָה [ולא מִגְעָה] (רש"י שבעות א, א). וְרָאָה רִש"י לְעִיל יו, טו: "וְלִמְדָךְ בָּאֵן שֶׁמִּטְמָאָה בְּאֲכִילָתָה וְאֵינָה מִטְמָאָה בְּמִגְעַ". אֲבָל נִבְלָת בְּהִמָּה אֵינָה מִטְמָאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, כְּדִלְעִיל בְּרִש"י יא, מז: "יִכּוּל תְּטַמְּאוּ אֲכִילָתוֹ, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר בְּנִבְלָת עוֹף טְהוֹר נִבְלָה וטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה בָּהּ, אוֹתָהּ מִטְמָאָה בְּגִדִים בְּאֲכִילָתָה, וְאֵין נִבְלָת בְּהִמָּה מִטְמָאָה בְּגִדִים בְּאֲכִילָתָה בְּלֹא מִשָּׂא, כְּגוֹן אִם תִּחַבֶּה לוֹ חֲבִירוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה". וּמִשְׁמַע מִדְּבָרָיו שֶׁבְּבֵית הַבְּלִיעָה אֵין טוֹמְאָת מִגֵּעַ וּלֹא טוֹמְאָת מִשָּׂא.

אֲסוּר לֵאכֹל בְּקִדְשִׁים. וְצָרִיד לֹמֵר

לו עד היוכל. ואיזהו "שכיר"? זה קנוי קנין שנים, שיוצא בשש. בא הכתוב ולמדך כאן, שאין גופו קנוי לאדוניו לאכל בתרומתו.

(יא) וכהן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנִין בְּסָפוֹ הוּא יֹאכַל בוֹ ויליד ביתו הם יאכלו בלחמם:

כס"א וכהן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שְׁקָנִי לְגוֹפוֹ. ויליד ביתו • אלו בני השפחות. ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה, שאף היא קנין כספו. ועוד למד ממקרא אחר: "כל טהור בביתך וגו'", בספרי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ ספר השיחות תנש"א חלק ב, עמוד 847 – מתוך 'לקראת שבת')

איך הברכה מתירה להנות מקדשי שמים

וכהן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנִין בְּסָפוֹ הוּא יֹאכַל בוֹ (כב, יא)

איתא בגמרא (ברכות לה, א): "כל הנהנה מעולם הזה בלא ברכה כאילו מעל בקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלוואה". וצריך ביאור, היאך תועיל הברכה להפקיעו מהמעילה בקדשי שמים; וכי בכך שמברך הוא מפקיע את הקדושה מהדבר שנהנה הימנו?

ויש לבאר זה על־פי הדין שעבד של כהן, כיון שהוא "קנין כספו" הרי "הוא יאכל בו" – דמותר לו לאכול בתרומה ובקדשים. דנראה לומר, שעל־ידי הברכה ל"אלקינו מלך העולם" – מכיר האדם בכך שהוא עבדו של הקב"ה, ואזי מותר לו להנות מקדשי שמים, על־דרך שעבד של כהן רשאי לאכול בתרומה.

(יב) ובת־כהן כִּי תהיה לאיש זר הוּא בתרומת הקדשים לא תאכל: כס"א לאיש זר • ללוי וישראל.

(יג) ובת־כהן כִּי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבָה אל־בית אביה כנעוניה מלחם אביה תאכל וכל־זר לא־יאכל בו:

כס"א אלמנה וגרושה • מן האיש הזר. וזרע אין לה • ממנו (יבמות פו).

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"דמשמע אפילו נשים ועבדים". תורה יב (יב) לאיש זר – ללוי וישראל – שהם זרים מן הכהונה (רא"ס). תורה יג (יג) אלמנה וגרושה – מן האיש הזר – הנזכר בפסוק שלפניו. אכל אלמנה וגרושה מכהן, אוכלת בין אם יש לה זרע ממנו בין אם אין לה זרע ממנו (רא"ס). ואין לומר שקאן מדובר באלמנה וגרושה מכהן, כי לא שיק לומר עליה "ושבה אל בית אביה וגו'", שהרי היא אכלה גם בשותיה אצל בעלה הכהן (גרי"א).

וזרע אין לה – ממנו – כי כונת הכתוב להשמיענו שאם יש לה זרע "ממנו" אסורה בתרומה, כמו שאומר רש"י בהקדמה, ואז היא אסורה בתרומה גם אם יש לה זרע מכהן. ובמקדשי רש"י התחבטו הרבה בהבנת כונת

ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה – וכהן כי יקנה נפש. שאף היא "קנין כספו" – ולענין ארוסה – ראה רש"י יבמות נו, א: "דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת, דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" מיד, ורבנן הוא דגזרי עד שתכנס לחופה, משום גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה, כדאמרין בכתובות (נז, ב).

ועוד למד ממקרא אחר – במדבר יח, יא.

"כל טהור בביתך וגו'" – "יאכל אותו".

בספרי – על הפסוק שם. הובא ברש"י שם כפירוש שני: "כל טהור, לרבות אשתו". וראה רש"י מנחות פד, ב:

שמות כא, ו וברש"י שם. ואיזהו "שכיר"? זה קנוי קנין שנים – ולא נשלמו לו עדין שש שנים (רש"י שם).

שיוצא בשש. בא הכתוב ולמדך כאן, שאין גופו קנוי לאדוניו לאכל בתרומתו. –

כעבדים כנענים (רש"י שם). תורה יא

(יא) וכהן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שְׁקָנִי לְגוֹפוֹ. ויליד ביתו – אלו בני השפחות – אף שכתוב "יליד ביתו" בלשון יחיד, שפירושו "בן שפחתו", כפירוש רש"י בגיטין מג, א. כאן מפרשו בלשון רבים "בני השפחות", מפני שמסים הכתוב "הם יאכלו בלחמם", ולפי זה "יליד ביתו", פירושו: ילוד ביתו, הינו כל מי שנולד בביתו.

אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים. וכל־זר לא־יאכל בו • לא בא אלא להוציא את האונן, שמתר בתרומה; זרות אמרתי לך ולא אנינות.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסֶּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וַיִּתֵּן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ:

כ"ט • כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ • תְּרוּמָה. וַיִּתֵּן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ • דָּבָר הָרְאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, שְׂאִינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ מַעוֹת אֲלָא פְרוֹת שֶׁל חֲלִין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה.

(טו) וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה:

כ"ט • וְלֹא יִחַלְלוּ וּגו' • לְהַאֲכִילֵם לְזָרִים.

(טז) וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם עֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֲכָלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:

כ"ט • וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם • אֵת עֲצָמָם יִטְעֲנוּ עֹן בְּאֲכָלָם אֵת קֹדְשֵׁיהֶם – שֶׁהִבְדִּילוּ לָשֵׁם תְּרוּמָה וְקֹדֶשׁ וְנֶאֱסְרוּ עֲלֵיהֶם. וְאוֹנֶקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם: "בְּמִיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא", שֶׁלֹּא לַצֶּרֶף תִּרְגְּמוּ בֶן. וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם • זֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה

אשל אברהם – הרב אלאשולי

(משביל לדרך). ואם מדובר שהישראל אכל את התרומה במזיד, כמו שמוכן מהלשון "עון אשמה", לא שיה שחאשמה תפול על הכהן המאכיל ולא על הישראל, שהרי הישראל גרם לעצמו במה שאכל, שיכול היה שלא לשמוע לכהן (גרא). וראה גם רש"י דברים לד, ו: "וכי אחרים משיאים אותם? אלא הם משיאים את עצמם." "באכלם את קדשיהם", שהבדילו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם - מִבְּאֵר בְּנֵה: א) מהו "קדשיהם", ולא "הקדשים", ב) מה איסור יש בדבר לאכול "את קדשיהם". לכן מפרש ש"קדשיהם" הכונה מה שהם הבדילו לשם תרומה, ונקרא "קדשיהם", מפני שקדשו ונאסרו עליהם.

ואונקלוס שתרגם: "בְּמִיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא" - באכלם בטומאה. הובא גם ברש"י סנהדרין צ, ב, עין שם. שלא לצרף תרגמו בן - שכן אונקלוס תרגמו על הכהנים האוכלים תרומה בטומאה, ואין צורך בכך, כיון שניתן לפרשו בפשטות שמדובר באוכלת התרומה על ידי זרים כהמשך הפסוק שלפניו, ולא באכילת הכהנים עצמם (רא"ם גרא).

ונתן לכהן את הקדש - דבר הראוי להיות קדש, שאינו פורע לו מעות אלא פרות של חלין, והן נעשין תרומה - "את הקדש", משמע את הקדש שאכל, שכשישלם דוגמתו יהא שם קדש חל עליו (רש"י פסחים לב, א). ונאמר "ונתן לכהן את הקדש", על ידי נתינתו נעשו קדש, אלמא דבר הראוי לחול עליו שם תרומה בעינו ולא מעות

(רש"י גיטין נד, א). תורה טו

(טו) וְלֹא יִחַלְלוּ וּגו' - להאכילם לזרים - כלומר, אין זו אזהרה לישראל שלא יאכלו תרומה, אלא זו אזהרה לכהנים שלא יאכילו תרומה לישראל. תורה טו

(טז) וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם - אֵת עֲצָמָם - וְהוּא פִירוֹשׁ "אוֹתָם".

יטענו - וְהוּא פִירוֹשׁ "וְהֵשִׂיאוּ", לשון משא וטעינה. "עון" - בני ישראל יטענו וישאו על עצמם עון בשיאכלו תרומה במזיד. ואין לפרש ש"השיאו אותם" מוסב על הכהנים, שהם משיאים "עון אשמה" על ישראל על ידי שמאכילים אותם את התרומה, שכן אם מדובר שהישראל אכל בשוגג, היה צריך לומר "חטא אשמה" ולא "עון אשמה"

רש"י. ואין כאן מקומו. וְשִׁבָּה - הָאֵם יֵשׁ לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ, אסורה בתרומה - כי מבלי הן אתה שומע לאו. והוצרך לפרשו אף שפשוט הוא, מפני שרוצה להבהיר בזה שיעקר כונת התורה להודיע האיסור ולא הקותר המוכן מהמקרא, וכאילו אמר: ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה ולה זרע ממנו, לא תאכל בתרומה. כל זמן שהזרע קיים - שהזרע מישראל פוסלה מלאכול בתרומה. אבל אם לאחר מכן מת הזרע, אזי חוזרת לאכול בתרומה, שהרי נאמר "זרע אין לה", והרי אין לה (רא"ם), בשם שלאחר מיתת הבעל חוזרת לאכול בתרומה (גרא).

וכל זר לא יאכל בו - לא בא שהרי כבר אמר לעיל פסוק י' "וכל זר לא יאכל קדש".

אלא להוציא את האונן שמתר בתרומה - שהאונן אינו נקרא "זר".

זרות אמרתי לך, ולא אנינות - וזאת לומדים ממה שאמר "זר" "זר" שתי פעמים (רש"י שבת כה, א). תורה יד (יד) כִּי יֹאכֵל קֹדֶשׁ - תְּרוּמָה - שֶׁכֵּל הַעֲנָן מְדַבֵּר בְּתְרוּמָה, כְּדִלְעִיל בְּרִש"י פסוק י'.

"את"ים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה, שמדברים באדם עצמו. וכן (במדבר ו יא): "ביום מלאת ימי נזרו וביא אתו", הוא בביא את עצמו; וכן (דברים לד ו): "ויקבר אתו בגי" - הוא קבר את עצמו, כך נדרש בספרי.

♦ יום שלישי ט' אייר ♦

(יז) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דבר אל־אֶהרֹן ואל־בָנָיו ואל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואמרת אליהם איש איש מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה:

יח מלל עם אהרן ועם בנאיה ועם כל בני ישראל ותימר להון גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא בישראל די יקרב קרבה לכל נדריהון ולכל נדבהון די יקרבון קדם יי לעלתא:

כט"א נדריהם • (חולין ב) הרי עלי. נדבותם • הרי זו.

(יט) לרצונכם תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים:

יט לרענא לכוון שלים דכורא בתורי באמריא ובעזיא:

כט"ב לרצונכם • הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני, שיהא לכם לרצון, אפישישמן"ט בלע"ז; ואיזהו הראוי לרצון? תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים • אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום, אלא בחסרון אבר.

(כ) כל אשר־בו מום לא תקריבו בִּי־לֹא לרצון יהוה לכם:

כ כל די בה מומא לא תקרבון ארי לא לרענא יהי לכוון:

(כא) ואיש כִּי־יִקְרִיב וּבַחֲשָׁלְמִים לַיהוָה לִפְלֹא־נֶדֶר או לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון בל־מום לא יהיה־בו:

כא וגבר ארי יקרב נכסת קודשיא קדם יי לפרשא נדרא או לנדבתא בתורי או בענא שלים יהי לרענא כל מומא לא יהי בה:

כט"ג לִפְלֹא־נֶדֶר • להפריש בדבורו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וְהִשְׁאִיאוּ אוֹתָם - זֶה אַחֵר מִשְׁלֹשָׁה "את"ים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו. וכן "ביום מלאת ימי נזרו וביא אתו" - במדבר ו, יג. הוא בביא את עצמו - ראה גם רש"י שם. וכן "ויקבר אתו בגי" - דברים לד, ו. הוא קבר את עצמו - ראה גם רש"י שם. כך נדרש בספרי - פרשת נשא פסקא לב. תורה יז (יח) נדריהם - הרי עלי - ולאחר זמן הפרישה (רש"י מגילה ת, א). ואם לאחר

וְזָכְרוּת - מודל כתיב "לרצונכם זכר תמים" ולישתוק, למדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו (רש"י קידושין ב, ב). **וְאֵינוּ נִפְסָל בְּמוֹם אֲלֵא בְּחִסְרוֹן אֶבֶר -** ראה רש"י לעיל א, יד: "לפי שנאמר תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים, תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות, יכול אף מחוסר אבר? תלמוד לומר: מן העוף". תורה כ **(כא) לִפְלֹא נֶדֶר -** להפריש בדבורו - "לפלא" פירושו להפריש, ונדר הננו בדבור, שנדר שבלב אינו נדר. וראה רש"י לקמן כז, ב: "כי יפליא - פריש

שהפרישה מתה או נגנבה או אבדה, חיב באחריותה (ריה"א). **נִדְבוֹתָם -** הרי זו - ואם מתה או נגנבה או אבדה, אינו חיב באחריותה (ר"ה שם), כיון שלא קיבלה עליו (רש"י מגילה ת, א). תורה יט **(יט) לרצונכם -** הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני, שיהא לכם לרצון, - לשון פיוס, הקרבנות באות לפיוס ולרצות (רש"י בראשית לג, י). **אֲפִי־מִנִּי"ט -** apeiement, פיוס. **בִּלְעֻז. וְאִי־הוּא הָרָאוּי לְרָצוֹן? "תָּמִים זָכָר". בְּבָקָר בְּפִשְׁבִּים וּבְעִזִּים -** אבל בעולת העוף אין צריך תמות

וְהִשְׁאִיאוּ אוֹתָם - זה אחר משלשה **"את"ים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו. וכן "ביום מלאת ימי נזרו וביא אתו" - במדבר ו, יג. הוא בביא את עצמו - ראה גם רש"י שם. וכן "ויקבר אתו בגי" - דברים לד, ו. הוא קבר את עצמו - ראה גם רש"י שם. כך נדרש בספרי - פרשת נשא פסקא לב. תורה יז (יח) נדריהם - הרי עלי - ולאחר זמן הפרישה (רש"י מגילה ת, א). ואם לאחר**

(כב) עֲוֹרָתָ אֹ אוֹ שְׁבוֹר אוֹ-חֲרוֹץ אוֹ-יִפְלֹת אוֹ גֶרֶב אוֹ יִלְפֹת לֹא-תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא-תִתְּנוּ מֵהֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

כב עויר אוֹ תביר אוֹ פסיק אוֹ יִפְלֵן אוֹ גֶרֶבן אוֹ חֲזֹן לא תִקְרִיבוּ אֵלֶיךָ יְיָ וְאִשָּׁה לא תִתְּנוּ מֵהֶן עַל מִזְבֵּחַ קָדֶם יְיָ:

ח"י - עֲוֹרָתָ - שם דָּבָר שֶׁל מוֹם, עֲוֹרֹן בִּלְשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁלֹּא יֵהָא בּוֹ מוֹם שֶׁל עֲוֹרָתָ. אוֹ שְׁבוֹר - לא יִהְיֶה. חֲרוֹץ - (בכורות לה) רִיס שֶׁל עֵין שְׁנֹסֶדֶק אוֹ שְׁנֹפֶגֶם, וְכֵן שִׁפְתּוֹ שְׁנֹסֶדֶקָה אוֹ נִפְגָּמָה. יִפְלֹת - וּרְוֹא"ה בִּלְע"ז. גֶּרֶב - מִין חֲזוּזִית, וְכֵן יִלְפֹת; וְלִשׁוֹן "יִלְפֹת", כְּמוֹ (שופטים טז כט): "וְיִלְפֹת שִׁמְשׁוֹן", שֶׁאֲחֻזָּה בּוֹ עַד יוֹם מִיתָה, שָׁאִין לָהּ רְפוּאָה. לֹא-תִקְרִיבוּ - שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, לְהִזְהִיר עַל הַקֹּדֶשׁ וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן (תמורה ט). וְאִשָּׁה לֹא-תִתְּנוּ - אֲזַהֲרַת הַקְּטָרָתָן.

(כג) וְשׂוֹר וְשָׂה שְׂרוּעַ וְקָלוּט נִדְבָּה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגֵדָר לֹא יִרְצָה:

כג וְתוֹר וְאִמֵּר וְתִיר וְחִסִּיר נִדְבָּמָא תַעֲבִיד תַּתָּה וּלְגֵדָרָא לֹא יִהִי לְרִצְוָא:

ח"י - שְׂרוּעַ - אֲבָר גָּדוֹל מִחֲבֹרֹ. וְקָלוּט - פְּרִסוּתָיו קְלוּטוֹת. נִדְבָּה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ - לְבָדֵק הַבֵּית. וּלְגֵדָר - (ח"כ) לְמִזְבֵּחַ. לֹא יִרְצָה - אִיזָה הַקֹּדֶשׁ בָּא לְרִצְוֹת? הֲוִי אוֹמֵר: זֶה הַקֹּדֶשׁ הַמִּזְבֵּחַ.

אשל אברהם - הרב אלעזר

- אֲזַהֲרַת הַקְּטָרָתָן - הַקֹּדֶשׁ נִפִּיק מִ"כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ", וְדִרְשִׁינָן לִיָּה (תמורה ו, א): "לֹא תִקְדִּישׁוּ", וְשִׁחִיטָה מִ"לֹא תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה", וְזִיקָה מִ"לֹא תִקְרִיבוּ" דְּגַבִּי מַעוֹף וְכַתוּת (רש"י תמורה ו, א). תוֹרָה כג

(כג) שְׂרוּעַ - אֲבָר גָּדוֹל מִחֲבֹרֹ - רָאָה גַם רִש"י לְעֵיל כֹּא, יח. אֲבָל רָאָה רִש"י תַמּוּרָה ו, א: "שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה אֶחָד מֵאֲבָרָיו".

קָלוּט - פְּרִסוּתָיו קְלוּטוֹת - שָׁאִין פְּרִסַּת רִגְלָה סְדוּקָה כִּשְׂאָר מִפְּרִסֵּי פְרִסָּה, אֲלֵא קְלוּטוֹת כִּשְׁל חֲמוּר וּכְשֶׁל סוּס (ראה בכורות מ, א).

נִדְבָּה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ - לְבָדֵק הַבֵּית - לְדַמֵּי קֹדֶשׁ בִּדְק הַבֵּית (רש"י תמורה ו, א), שְׁנִמְכֹּר וְדַמִּיו לְצוּרָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (רא"ם).

וּלְגֵדָר - לְמִזְבֵּחַ - לְהַעֲלוֹת קָרְבָן (רש"י פסחים מב, א). אֵין כּוֹנֵת רִש"י לומר שְׁדוּקָא "נִדְבָּה" וְהוּא לְבָדֵק הַבֵּית, וְ"נִדְרָה" וְהוּא לְמִזְבֵּחַ, שְׁהָרִי אִם נִדָּר בְּעֵלִי מוֹמִין הָרִי וְהוּא לְבָדֵק הַבֵּית, וְאִם נִדָּב תַמִּימִים הָרִי וְהוּא לְמִזְבֵּחַ, אֲלֵא כּוֹנֵתוֹ שְׁמָה שְׁנֹאֲמַר בְּפִסּוּק "נִדְבָּה תַעֲשֶׂה" מִיָּדִי לְבָדֵק הַבֵּית, וּלְגֵדָר לֹא יִרְצָה" מִיָּדִי לְמִזְבֵּחַ, כִּאֵילוֹ אָמַר: נִדְבָּה לְבָדֵק הַבֵּית תַעֲשֶׂה אוֹתוֹ, וּלְגֵדָר לְמִזְבֵּחַ לֹא יִרְצָה וְאֵין לְעִשׂוֹתוֹ (רא"ם).

לֹא יִרְצָה - אִיזָה הַקֹּדֶשׁ בָּא לְרִצְוֹת?

שם] הוֹכֵרָח לִשְׁנוֹת וְלומר: "לֹא יִהְיֶה", וּכְאֵילוֹ נִאָּמַר: לֹא יִהְיֶה בּוֹ עֲוֹרָתָ אוֹ לֹא יִהְיֶה שְׁבוֹר (רא"ם).

חֲרוֹץ - רִיס שֶׁל עֵין - הַכּוֹנֵה לְעוֹר הַמִּכְסָּה אֶת הָעֵין שֶׁבְּקִצָּהּ שוֹרוֹת שְׁעֵרוֹת, אִף שֶׁלְפָעִמִּים נִקְרָאוֹת הַשְׁעֵרוֹת עֲצָמָן בְּשֵׁם רִיסֵי הָעֵין (ראה רש"י קידושין לא, א). וְרָאָה רִש"י סְנֵהֲדִין קֹד, ב וּבְכוּרוֹת מג, ב שֶׁקּוֹרָא לְעוֹר הַמִּכְסָּה אֶת הָעֵין "בֵּית עֵין".

שְׁנֹסֶדֶק אוֹ שְׁנֹפֶגֶם, וְכֵן שִׁפְתּוֹ שְׁנֹסֶדֶקָה אוֹ נִפְגָּמָה. יִפְלֹת - וּרְוֹא"ה - werue, יִפְלֹת. וְהוּא שֶׁמֶךְ דָּבָר שֶׁל מוֹם (רש"י עירובין קג, א). אֲלֵא שְׁרִש"י שֶׁם מִפְּרֶשׁ כֵּן אֶת יִפְלֹת שֶׁל הַמִּשְׁנָה, אֲבָל יִפְלֹת שֶׁל הַמִּקְרָא מִפְּרֶשׁוֹ שֶׁם כִּשְׁמֵ תוֹאֵר לְבִהְמָה שֵׁשׁ לָהּ יִפְלֹת). בִּלְעִזָּה. גֶּרֶב - מִין חֲזוּזִית - שְׁחִין. וְכֵן "יִלְפֹת" - הִיא חֲזוּזִית הַמִּצְרִית (רש"י לְעֵיל כֹּא, ב).

וְלִשׁוֹן "יִלְפֹת", כְּמוֹ "וְיִלְפֹת שִׁמְשׁוֹן" - שוֹפְטִים טז, כט. וְאִזָּא (רש"י שם).

שְׁאֲחֻזָּה בּוֹ עַד יוֹם מִיתָה, שָׁאִין לָהּ רְפוּאָה - רָאָה גַם רִש"י לְעֵיל שֶׁם. לֹא תִקְרִיבוּ - שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, - בְּפִסּוּק כ, בְּפִסּוּק וְהוּא בְּפִסּוּק כד. וְהוּא שְׁנֹאֲמַר עוֹד בְּפִסּוּק כה, רָאָה שֶׁם בְּרִש"י.

לְהִזְהִיר עַל הַקֹּדֶשׁ וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן, וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ

בְּפִיּוֹ. וּבְרִש"י בְּמִדְבָּר ו, ב: "יִפְלֵא - יִפְרִישׁ". וּבְרִש"י דְּבָרִים יז, יח: "כִּי יִפְלֵא - כָּל הַפְּלֵאָה לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה וּפְרִישָׁה". תוֹרָה כב

(כב) עֲוֹרָתָ - שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוֹם, עֲוֹרֹן בִּלְשׁוֹן נִקְבָּה - פִּירוּשׁ: אֵין עֲוֹרָתָ תוֹאֵר לְנִקְבָּה, שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַבְּהֵמָה עֲוֹרָתָ, שְׁהָרִי כָּל הָעֵין בִּלְשׁוֹן זָכָר הוּא: "תַּמִּים יִהְיֶה", "לֹא יִהְיֶה בּוֹ", רַק הוּא שֶׁם דָּבָר, כְּמוֹ עֲוֹרֹן, אֲלֵא שֶׁשֵּׁם עֲוֹרֹן הוּא בִּלְשׁוֹן זָכָר, וְשֵׁם עֲוֹרָתָ הוּא בִּלְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ צִדְקָה וְצִדֵּק (רא"ם). אֲבָל רָאָה רִש"י עִירוּבִין קג, א, שֶׁ"עֲוֹרָתָ" אֵינוֹ שֶׁם דָּבָר שֶׁל הַמוֹם, שָׁאִם כֵּן הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב "עֲוֹרֹן", אֲלֵא מוֹסֵב עַל הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֲוֹרָתָ, וְעַל דִּרְךָ "שְׁבוֹר" שָׁאִינוֹ שֶׁם דָּבָר שֶׁל הַמוֹם, אֲלֵא מוֹסֵב עַל הַצֶּאֱן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁבוֹר.

שֶׁ"לֹא יִהְיֶה בּוֹ" מוֹם שֶׁל "עֲוֹרָתָ" - כְּלוּמָר "כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ" שֶׁבְּפִסּוּק הַקּוֹדֶם נִמְשָׁךְ גַּם עַל "עֲוֹרָתָ", וּפִירוּשׁוֹ: לֹא יִהְיֶה בְּבִקְרָא אוֹ בַּצֶּאֱן "עֲוֹרָתָ".

אוֹ שְׁבוֹר - "לֹא יִהְיֶה" - שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁבוֹר. מִפְּנֵי שֶׁכִּשְׁהַמוֹם שֶׁם דָּבָר, כְּמוֹ עֲוֹרֹן, נּוֹפֵל עָלָיו לְשׁוֹן "לֹא יִהְיֶה בּוֹ", וּכְשֶׁהַמוֹם שֶׁם תוֹאֵר, אֵינוֹ נּוֹפֵל עָלָיו רַק לְשׁוֹן "לֹא יִהְיֶה", וְלָכֵן בְּעֲוֹרָתָ שְׁהוּא שֶׁם דָּבָר, אָמַר: "לֹא יִהְיֶה בּוֹ מוֹם שֶׁל עֲוֹרָתָ", וּבְשְׁבוֹר שְׁהוּא שֶׁם תוֹאֵר, [כִּי שֶׁם דָּבָר הוּא "שְׁבָר" - רִש"י עִירוּבִין

(כד) ומעוף וכתות ונתוק וברות לא תקריבו ליהוה
 כד ודי מרים ודי רסים ודי שליה ודי גזיר
 לא תקריבו קדם יי ובארצכם לא תעבדו:
 ובארצכם לא תעשו:

כ"ד ומעוף וכתות ונתוק וברות • בביצים או בגיד • מעוף • ביציו מעוכין ביד • כתות • כתושים יותר
 ממעוף (בכורות לה). • נתוק • תלושין ביד, עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים הם בתוך הכיס,
 והכיס לא נתלש. • ברות • ברותין בפלי ועודן פכיס. ומעוף • תרגומו: "ודי מרים", זהו לשונו בארמית
 לשון 'כתישה'. • וכתות • תרגומו: "ודי רסים", כמו (עמוס ו): "הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות", וכן (שבת
 פ ב) קנה המרסס. ובארצכם לא תעשו • דבר זה, לסרס שום בהמה וחייה, ואפילו טמאה; לכך נאמר:
 "בארצכם", לרבות כל אשר בארצכם; שאי אפשר לומר: לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס
 חובת הגוף הוא, וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

(כה) ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם
 מפלאלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו
 להם: ס

כ"ה ומיד בן נכר • נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים, לא תקריבו לו בעל מום; ואף-על-פי
 שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא-אם-כן מחסרי אבר, זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו), אבל
 על המזבח שבמשכן לא תקריבוה, אבל תמימה תקבלו מהם, (חולין יא) לכך נאמר למעלה: "איש איש",
 לרבות את הנכרים, שנודרים נדרים ונדבות פישראל. משחתם • חבולתו. לא ירצו להם • לכפר עליכם.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

ומעשרות (רשי סנהדרין לה, ב).
 וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין
 בחוצה לארץ - כמבואר בקידושין לו,
 א. וראה גם רש"י לעיל ז, כו. תורה כה
 (כה) ומיד בן נכר - גוי שהביא
 קרבן ביד כהן להקריבו לשמים - והוא
 פירוש "את לחם אלהיכם".
 "לא תקריבו" לו בעל מום - והוא
 פירוש "מפלאלה" (באר בשדה).
 ואף-על-פי שלא נאסרו בעלי מומים
 לקרבן בני נח אלא-אם-כן מחסרי
 אבר - ראה עבודה זרה ה, א.
 זאת נוהגת בבמה שבשדות - שמוותר
 להם להקריב בעלי מומים בבמות.
 אבל על המזבח שבמשכן לא
 תקריבוה - וראה גם רש"י תמורה ז, א:
 "בני נח נצטוו מלהקריב מחוסרי
 אברים, אבל על מום אחר לא נצטוו
 במזבח דידהו, ואי לא כתיב לא תקריבו
 מאת בן נכר את כל אלה, דמשמע בעל
 מום לא יקבלו מן הגוי להקריב, הוה
 אמינא ליקרב, אלא שלא יהיו מחוסרי
 אברים - קא משמע לן".
 אבל תמימה תקבלו מהם - מזה
 שאמר הכתוב: "ומיד בן נכר לא
 תקריבו .. מפלאלה", למדים שדוקא

לשונו בארמית, לשון כתישה.
 "וכתות" - תרגומו: "ודי רסים",
 כמו "הבית הגדול רסיסים" - עמוס
 ו, יא.
 בקיעות דקות - שיהיה מרסס
 לבקיעות דקות (רשי שם). ובכ"ש שבת
 פ, ב: "סדוק סדקים הרבה".
 וכן "קנה המרסס" - שבת פ, ב.
 ובארצכם לא תעשו - דבר זה,
 לסרס שום בהמה וחייה - ולא שלא
 תקריבו בארצכם מעוף וכתות, שהרי
 אין הקרבה בחוץ לארץ (ולא היה
 צריך לומר "ובארצכם"), אלא רק
 לענין סירוס אמור (רא"ש).
 ואפילו טמאה - ברש"י מנחות נו, ב:
 "אפילו בבמה חולין". וכן כתב
 בבכורות לג, ב.
 לכך נאמר "בארצכם", לרבות כל
 אשר "בארצכם" - כל בעלי החיים
 שבארצכם.
 שאי אפשר לומר לא נצטוו על
 הסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס
 חובת הגוף הוא - חובה המוטלת על
 האדם, ואינה מוטלת על הקרקע בגון
 מצות שביעית, ולא על פירות הקרקע
 בגון ערלה וכלאים ותרומות

הוי אומר: זה הקדש המזבח - לכן
 "ולנדר" פירושו למזבח, ועל זה נאמר
 "לא ירצה", ולא על "נדבה תעשה
 אותו". תורה כד
 (כד) ומעוף וכתות ונתוק וברות -
 בביצים או בגיד. "מעוף" - ביציו
 מעוכין ביד. "כתות" - כתושים
 יותר מ"מעוף" - ראה רש"י בכורות
 לט, ב: "שפתתו באבנים עד שנימוח".
 "נתוק" - תלושין ביד עד שנפסקו
 חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים
 הם בתוך הכיס - ראה גם רש"י שם:
 "נתוק ביד לגמרי, אלא שעדין תלויין
 בפכיס". וכן כתב רש"י בקידושין כה, ב.
 והכיס לא נתלש - כי אלו נתלש, הרי
 זה מחוסר אבר, ופסול אפילו לבני נח
 (דברי דוד).
 "וברות" - ברותין בפלי ועודן פכיס
 - וראה גם רש"י בכורות שם: "ברות
 בספין ועדין תלויין בפכיס". והוסיף שם:
 "ומעורין קצת, דברות הוי בציר
 מנתוק". וכן כתב רש"י קידושין שם:
 "ברות - ברותין החוטין שהביצים
 תלויין בהן בכיסן, ומעורין במקצת
 ואינן נתוקין לגמרי".
 "ומעוף" - תרגומו: "ודי מרים", והו

איש איש, לרבות את הגוים (רש"י כב, כה) וקשה, הרי אין מקבלים מגוי נדר או נדבה לחזק בדרך הבית, ומדוע מתר לקבל ממנו קרבן. ויש לומר, דהנה **בית המקדש** נועד להשראת השכינה בישראל, ואין לשותף גוי בבנינו. אף **המזבח** עמוד במקום שנקבע במקום כפרה והקרבת קרבנות מתחלת הבריאה, ושם הקריבו אדם ונח קרבנות; וגם גוי, מזרע אדם ונח, זכאי להקריב עליו קרבן.

כו ומליל יי עם משה למימר:

(כו) **וידבר יהוה אל-משה לאמר:**

כז תור או אמר או עזא ארי יתיליד ויהי שבעא יומין פתר אמה ומיומא תמינא וילחלא יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי:

(כו) **שור או-כשב או-עז פי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה:**

כז"י • **פי יולד** • פרט ליוצא דפן (חולין לח ב).

כח ותורתא או שיתא לה ולכריה לא תפסון ביומא חד:

(כח) **ושור או-שה אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד:**

כז"י • **אתו ואת-בנו** • (ת"כ, חולין עח) נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים ומתור לשחט האב והבן. **אתו ואת-בנו** • (שם פב) אף בנו ואותו במשמע.

כט וארי תפסון נכסת תודתא קדם יי לרצוא לכון תפסנה:

(כט) **וכי-תזבחו זבח-תודה ליהוה לרצונכם תזבחו:**

כז"י • **לרצונכם תזבחו** • תחלת זביתתכם, הנהירו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון? **ביום ההוא יאכל**.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ומתור לשחט האב והבן - בדרפוס רומי: או האב והבת. וכן הוא ברש"י חולין שם: "ואם שחט זכר, מותר לשחוט בנו ובתו".

אתו ואת בנו - אף "בנו" ו"אתו" במשמע - שגם אם שחט את הבת תחילה, אסור לשחוט את אמה באותו יום. והדיוק הוא מזה שכתוב **"ואת בנו"**, והרי כאילו כתוב גם: **ואת בנו ואותו** (משכיל לדוד). גם אפשר שהדיוק הוא מלשון **"ואת בנו"** (ולא **"ואת הבן"**), שמשמעות **"בנו"** שהוא מיוחד ל"אותו" (בנו של אותו), וגם אם שחט את **"בנו"** תחילה, הרי שחט **"בנו"** של **"אותו"**, וכששחט את האם אחר-כך, נמצא ששחט **"אותו ואת בנו"**. תורה כט (כט-ל) **לרצונכם תזבחו** - תחלת זביתתכם - כלומר תחילת עשיית הנזבח, זו השחיטה (באר בשו"ע).

הנהירו שתהא לרצון לכם - שיהיה ראוי לרצות אתכם לפני (רש"י לעיל פסוק

"ונרצה לו לכפר עליו" (רא"ם). וה"גזר אריה" כתב שרש"י מפרש בזה ש"לא ירצו לכם" מוסב על הקרבן, שלא יכפר עליהם הקרבן, ולא על האדם, שלא יתרצה להקריב בעל מום, כיון שאינו תלוי ברצונו. תורה כו

(כו) **פי יולד** - פרט ליוצא דפן - שהוא פסול לקרבן, כיון שלא נולד בלידה רגילה, אלא קרעו את בטן האם והוציאו את הולד. תורה כח

(כח) **אתו ואת בנו - נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת** - כיון שכתוב **"אותו ואת בנו"**, פירושו מי שבנו ברוך אחריו, ודרך הולד להיות ברוך אחר האם (חולין עח, סע"ב רש"י). ומה שכתוב **"אותו ואת בנו"** לשון זכר, והו' בגלל שכתוב **"ושור או שה"** שהוא לשון זכר, אף שהוא בולל גם את הנקבות של שור ושה (רא"ם וכו').

ואינו נוהג בזכרים - דאין חוששים לזרע האב (רש"י חולין עח, ב).

בעל מום לא מקבלים מהם, אבל תמימה מקבלים מהם.

לכך נאמר למעלה - פסוק יח.

"איש איש, לרבות את הגוים, שנזירים נדרים ונדבות בישראל - ולעיל שם לא הביא רש"י לימוד זה, כי בדרך כלל אין רש"י מפרש בפשוטו של מקרא כפל הלשון "איש איש", אף לאחר שמדוע כפן הכתוב שכן נכר אסור להקריב בעל מום, מוכן למפרע ש"איש איש" בא לרבות גוים (הרב).

משחתם - "חבולתו" - תרגום אונקלוס. כלומר: חבלתם. וראה רש"י מלאכי א, יד: **"משחת - בעל מום, כמו משחתם בהם"**.

לא ירצו לכם - לכפר עליכם - לא ירצו פירושו שהם אינם מקובלים לה, ולא שוף לומר **"לכם"** אם לא שיוסיף מלת **"לכפר"**. גם שנה מלת **"לכם"** וכתב **"עליכם"**, כי מלת כפרה אינה נופלת אלא בלשון **"על"**, כמו (לעיל א, ד)

לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן, אל תשחטוהו על-מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא יהא לכם לרצון. דבר אחר: "לרצונכם", לדעתכם; מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף-על-פי שפרט בנאכלים לשני ימים, חזר ופרט בנאכלין ליום אחד, שתהא זביחתן על-מנת לאכלן בזמן.

(ל) ביום ההוא יאכל לא-תותירו ממנו עד-בקר אני יהוה:

ל ביום ההוא יתאכל לא תשארונו מנה עד צפרא אנה יי:

כ"א ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן, שאם לקבע לה זמן אכילה, כפר כתיב (לעיל ט ט): "ובשר זבח תודת שלמיו וגו'". אני ה' דע, מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניו.

(לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני יהוה:

כ"א ושמרתם • (ת"ט) זו המשנה. ועשיתם • זה המעשה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

נקבת לעגן שתהא שחיטה על-מנת כן, כדלקמן בהערה שלאחרי-ה. **ביום ההוא יאכל** - לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן - כפר פירש כן לעיל, אלא ששם פירש כן לפירוש הראשון, וכעת מפרש שכן הוא פירוש פסוק זה גם לפירוש השני (משכיל לדוד). או שמבאר בזה מה ההקשר לפירוש כן (באר בשדח). **שאם לקבע לו זמן אכילה, כפר בתוב** - לעיל ז, טו. **"ובשר זבח תודת שלמיו וגו' - ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר"**.

אני ה' - דע מי גזר על הדבר - ראה לשון רש"י לעיל יח, ב: "דעו מי גזר עליכם". אף כאן דיק לכתוב "מי גזר על הדבר", כי הדגש הוא על "הדבר" שלא יהיה קל בעיניו.

ואל יקל בעיניו - שפיון שדבר זה הוא ענין שבמחשבה, שהרי בפועל הוא אוכל את הקרבן בזמנו, ומטבע הדברים האדם נוטה להקל ראש בדבר, לכן הוצרך להזהיר על כך במיוחד. אף צריך עיון, מדוע אמר כן דוקא לעגן שחיטה לנאכלים ביום אחד ולא לעגן שחיטה לנאכלים לשני ימים, לעיל יט, ה. ואולי משום שיותר קל לעבור על מחשבת אכילת יום אחד מאשר על מחשבת אכילת שני ימים. תורה לא

(לא) ושמרתם - זו המשנה - שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח, בענין שנאמר (משכיל כב, יח) "כי נעים כי

שתהא זביחתן על-מנת לאכלן בזמן - והוצרך לחזור ולפרט כאן, משום שהיה ניתן לומר שאם חישוב לאכלו ביום שני לשחיטתו, אין זה פיגול, כיון שיום שני לשחיטה וזה עדין זמן הראוי לאכילת שלמים, אף שאינו ראוי לאכילת זבח תודה, כי לעגן פיגול צריך שיחשוב על זמן שאינו ראוי לאכילת קדשים בכלל, ועל כן בא הכתוב לומר שבנאכלין ליום אחד צריך לחשוב בשעת השחיטה על-מנת לאכלו ביום אחד. ועל-דרך-זה מצינו בתוספות זכאים פד, א (סד"ה וחי) לעגן מחשב לאכול חוץ למקומו (וכד' ישראל). ויש לומר שזו גם פונת לשון רש"י בדיקו לכתוב "על-מנת לאכלן בזמן", ולא כתב "ליום אחד" כלשון שנקט בתהילה, כי כאמור החידוש בזה הוא שיש לו לחשב "לאכלן בזמן" דוקא, ואם לא חישוב לאכול "בזמן", אף שחישוב לאכול בזמן של אכילת קדשים אחרים - הרי זה פיגול. ומה שקבת רש"י ביאור זה כאן לאחר הפירוש השני, אף שהוא ביאור לפירוש הראשון, יש לומר שבזה בא להבהיר שביאור זה טוב רק לפירוש הראשון, אבל לפי הפירוש השני עדין יוקשה מדוע שב וכתב על הכונה בשחיטה לאחר שבכר כתב כן לעיל שם, שהרי לעגן שחיטה בכונה אינו נוגע זמן אכילה של הקדשים, ומשום כך כתבו רק בפירוש שני. גם יש לומר, משום שהסבר זה מתאים גם לדעה השנייה לעגן המבואר בפסוק ל, שלדברי הכל

ט. וראה גם רש"י לקמן כג, יא. ומהו הרצון? "ביום ההוא יאכל" - לקמן פסוק ל. באילו אומר: בשנתבדוהו, תנבחו אותו על-מנת ש"ביום ההוא יאכל", שלא תותירו ממנו עד בקר, ואז יעלה לכם לרצון (רא"ם).

לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על-מנת כן - לאכלו באותו יום, כדלקמן ברש"י שם.

אל תשחטוהו על-מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול - לאכלו שלא בזמנו.

לא יהא לכם לרצון - לא ירצה עליכם לפני (רש"י לעיל יט, ה).

דבר אחר - וכן פירש לעיל יט, ה בשם "רבותינו למדו".

"לרצונכם" - לדעתכם, מכאן למתעסק - שהתעסק בספין לחתוך

דבר אחר ושחט קדשים (רש"י מנחות ק, א). או שהיה מתעסק בספין להגביהו ושחט קדשים (רש"י חולין יג, א).

שפסול בשחיטת קדשים - שצריך שיתבנין לשחוט (רש"י לעיל שם). מהד שאין-כן בשחיטת חולין אין צריך פונה (ספר הזכרון).

ואף-על-פי שפרט בנאכלים לשני ימים - לעיל יט, ה. וכמפורש ברש"י שם: "לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על-מנת להאכל בתוך הזמן הזה", ושם מדבר בשלמים שזמן אכילתם שני ימים ולילה אחד.

חזר ופרט בנאכלין ליום אחד

שיעור יומי ליום שלישי ט' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת אמור
 (לב) וְלֹא תַחֲלֹלוּ אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם:

ה"י וְלֹא תַחֲלֹלוּ • לעבר על דברי מזידין. ממשמע שנאמר: "וְלֹא תַחֲלֹלוּ", מה תלמוד לומר "וְנִקְדַּשְׁתִּי"? מסר עצמך וקדש שמי. יכול ביהיד? תלמוד לומר: "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וכשהוא מוסר עצמו ימסר עצמו על-מנת למות, שכל המוסר עצמו על-מנת הנס, אין עושין לו נס; שכן מצינו בחנניה, מישאל ועזריה, שלא מסרו עצמן על-מנת הנס, שנאמר (דניאל ג יח): "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָהּ מִלְּפָא וְגו'", מציל ולא מציל: "יָדִיעַ לְהוֹיֵלָהּ וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב) על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל" אמרו חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות". ואף בצווי זה, החיוב של מסירת נפש על קדוש השם, כך: מצינו, שפאשר משקים אשה סוטה "השם נחקק לעשות שלום בין איש לאשתו". הרי שהקב"ה מותר על שמו הקדוש מתוך 'מסירת נפש', כבכול, כדי להשפין שלום.

(לב) **המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה: פ**
 ה"י **המוציא אתכם • על-מנת בן. אני ה' • נאמן לשלם שכר.**

אשל אברהם – הרב אלאטוילי

שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על-מנת הנס - נראה שבא לשלול בזה את הסברא שיש מעלה במסירת נפש על-מנת הנס, שכן זה מורה על גודל בטחונו בה' שיעשה לו נס, והיה ניתן לומר שדוקא בנכות הבטחון הזה ה' יעשה לו נס, ולכן מביא הוכחה מהחנניה מישאל ועזריה שמנה שלא עשו כן, משמע שלא נכון לעשות כן, כי במסירת נפש על-מנת הנס יש חסרון בעצם המצוה, כיון שהמצוה לא נעשית לשם שמים באמת אלא על-מנת להנצל, ולכן אין עושים לו נס.

שנאמר - דניאל ג, יח.
"וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָהּ מִלְּפָא וְגו'"
 - ידוע יהיה לה המלה, כי לאלהיה אין אנו עובדים.

מציל ולא מציל - זהו הפירוש "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָהּ מִלְּפָא וְגו'". וראה רש"י שם: "ואם לא יחפוץ להציל גופינו, ידע להיו לך". משמע שמפרש "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָהּ מִלְּפָא וְגו'".

המוציא אתכם - על-מנת בן (לב) **המוציא אתכם** - על-מנת בן

(א) אלא-אם-כן הוא אחד משלושה דברים שעליהם נאמר "יהרג ואל יעבור", שזהו אפילו ביהיד. **וכשהוא מוסר עצמו - ימסר עצמו על-מנת למות, שכל המוסר עצמו על-מנת הנס - אין עושין לו נס** - בהוספה זו מבאר רש"י, שמשמעותה של מצות קידוש השם היא, שעל האדם למסור את נפשו בדרך שתביא לכך שהקדוש ברוך הוא יעשה לו נס, ובכך יתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם (יותר מאשר כשהאדם ימות על קידוש השם), ולכן הוסיף רש"י שחלק ממצות קידוש השם היא שימסור עצמו על-מנת למות, כי רק בדרך זו עשוי לזכות לנס ולגרום בכך לקידוש שמו של הקדוש ברוך הוא. כלומר, ב"ונקדשתי" יש שני ענינים, א) מצות קידוש השם על ידי האדם, ב) קידוש השם על ידי הקדוש ברוך הוא, במשמעות המלה "ונקדשתי" שזהו על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ושלמות הענין נעשית בחיבור שני הדברים יחד, כשהאדם מוסר עצמו למות, אזי הוא עשוי לזכות שיעשה לו נס על ידי הקדוש ברוך הוא, ובכך יתקדם "ונקדשתי" בשלימות (ע"פ תורת מנחם).

תשמרם בבטנך", ואם שנית אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה (רש"י דברים יב כח). וראה גם רש"י קידושין לו, א: "תשמרון, זו משנה, שמביאה לידי מעשה, דכתיב תשמרון לעשות". כי אם כפשוטו, הרי הוא אומר "ועשיתם" (ספר הזכרון).

ועשיתם - זה המעשה - ועל-דרך זה בירש"י דברים ד, ו: "ועשיתם - במשמעו". וצריך עיון מה משמיענו. תורה לב

(לב) **וְלֹא תַחֲלֹלוּ - לעבר על דברי מזידין** - מוסב על כל המצות, שהרי פסוק זה הוא המשך לפסוק שלפניו "ושמרתם מצותי" (הרבי).

ממשמע שנאמר: "וְלֹא תַחֲלֹלוּ", מה תלמוד לומר "וְנִקְדַּשְׁתִּי" - שהרי זה נכלל במה שאמר "וְלֹא תַחֲלֹלוּ", שכן אם לא יחללו ממילא יהיה "ונקדשתי".
מסר עצמך וקדש שמי - ראה גם רש"י סנהדרין עד, א: "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָהּ מִלְּפָא וְגו'".
יכול ביהיד? תלמוד לומר: "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - כלומר, ברבים. שרק לעיני עשרה מישאל (לפחות) ימסור נפשו על קדושת ה', אבל לא ביהיד

♦ יום רביעי י' אייר ♦

כג (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי:

ב מליל עם בני ישראל ותימר להון מועדיא דיי די תערעון יתהון מערעי קדיש אליו אנון מועדי:

ה"י דבר אל־בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה מועדות, שיהיו ישראל מלמדין בהם; שמעברים את השנה על גליות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל, ועדין לא הגיעו לירושלים.

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לַיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ

ג שתא יומין תתעבד עבידא וביומא שביעאה שבת שבתא מערע קדיש כל עבידא לא תעבדון שבתא היא קדם יי בכל מוהבניכון:

ה"י ששת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות? ללמדך שכל המחלל את המועדות - מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות - מעלין עליו כאלו קיים את השבתות.

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בַּמוֹעֲדִים:

ד אליו מועדיא דיי מערעי קדיש די תערעון יתהון בזמניהון:

ה"י אלה מועדי ה'. למעלה מדבר בעבור שנה, וכאן מדבר בקדוש החדש.

אשל אברהם - הרב אלאשטיל

- שתמסרו עצמכם לקדש את שמי (תורת כהנים).

אני ה' - נאמן לשלם שכר - שלא תאמר שביין שהקדוש־ברוך־הוא הוציאנו על־מנת כן, אם כן אין שכר על מצוה זו, כי אנו חייבים לקימה, לכן משמיענו שגם על כך "נאמן לשלם שכר" (משכיל לדוד). תורה א

(ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' מועדי ה' - עשה מועדות שיהיו ישראל מלמדין בהם - מזה שכתוב "דבר אל בני ישראל.. מועדי ה'", שלכאורה היה צריך לומר "דבר אל עדת בני ישראל", והכונה לסנהדרין שבהם תלויה קביעת המועדים, ולמה הזכיר "אל בני ישראל", אלא ללמדנו ש"מועדי ה'" הינו קביעת המועדים, היא בשביל כל "בני ישראל", שכל ישראל יהיו מרגלים בהם, ולכן בית־דין היו מעברים את השנה בחדש נוסף ומאחרים בכך את זמן קביעת חג הפסח, עבור גלויות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל ועדין לא הספיקו להגיע.

כדי שגם הם יהיו מרגלים במועדים. שמעברים את השנה על גליות - בני הגולה הרחוקים (רשי סנהדרין יא, א).

שנעקרו ממקומם לעלות לרגל - שנשמע לבית־דין שנעקרו ממקומן לעלות לרגל לעשות פסחים (רשי שם). ועדין לא הגיעו לירושלים - שאם לא יעברוה לא ירגילו לבא בפסח (רשי שם). אבל כשיגיעו שעברו את השנה בשבילם - ירגילו עצמם לבא לרגל בכל שנה ושנה (נפש). תורה ג

(ג) ששת ימים - מה ענין שבת אצל מועדות - והרי שבת לא נקבעת על ידי בית־דין כמו המועדות.

ללמדך, שכל המחלל את המועדות - מעלין עליו כאלו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות - מעלין עליו כאלו קיים את השבתות.

לכאורה כוננו לומר, שאף שהמועדות נקבעו על ידי בית־דין ולא בידי שמים, יש להם תוקף כמו השבתות שנקבעו על ידי שמים. וה"משכיל לדוד" כתב יתרה מזו, שאף

אם המועדות נקבעו על ידי בית הדין בטעות, בא הכתוב לומר שגם אז קביעת המועדות קימת בתקפה כאילו היה זה זמנם, כמו קדושת השבת שהיא קימת בודאות. וה"גור אריה" כתב שהמועדים נקראו שבת, כיון שהם שבעה מועדים כנגד יום השבת, שני ימים של פסח, יום אחד של שבועות, יום אחד ראש השנה, יום אחד כפור, ושני ימים של סוכות. והמחלל את המועדים שהם נכללים תחת השבת, כאלו חלל שבת שהוא יום השביעי, שהמועדים הם חלקי השביתה והשבת כוללת את כל השביתה (מ"א). תורה ד

(ד) אלה מועדי ה' - למעלה - פסוק ב. מדבר בעבור שנה - שקביעת המועדים תלויה בבית־דין, שכתוב "אשר תקראו אותם", "אתם" כתיב. דהינו, שאם הוסיפו בית־דין חדש נוסף, הרי זו שנה מעוברת, ואם לא אינה מעוברת (רא"ס). וכאן מדבר בקדוש החדש - שקביעת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 98)

אָשר תקראו אתם במועדכם (כג, ד) וְלֹא תִדְּשׁוּ: "אתם, אֲפֹלוּ מוֹטְעִין". וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה הִירָח נִשְׁתַּלְשֵׁל מִן ה'רַח' לַמַּעֲלָה, וְקִבִּיעַת יוֹם הַמּוֹלָד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הָיָא בְּעֵקֶר מִצַּד ה'מוֹלָד' לַמַּעֲלָה; אֲלֵא שְׁאַנּוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְפִי הַמּוֹלָד לַמַּטָּה, כִּי מִזֶּה יוֹדְעִים שְׁאֵז הוּא ה'מוֹלָד' לַמַּעֲלָה. מוֹכֵן אִפּוּא, שְׁפָאָשׁר בֵּית־דִּין קִבְּעוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם אַחֵר, סִימָן הוּא שְׁזָהוּ יוֹם ה'מוֹלָד' לַמַּעֲלָה; אֲלֵא שְׁאִין הַעוֹלָם רֹאזִי שְׁהַדָּבָר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרָבִים פֶּסַח לַיהוָה:

כ"ט בֵּין הָעֲרָבִים • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְלַמַּעֲלָה. פֶּסַח לַה' • הַקֶּרֶבֶת קֶרֶן שִׁשְׁמוֹ "פֶּסַח".

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:

(ז) בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

(ח) וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ

כ"ט וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה וְגו' • הֵם הַמוֹסְפִין הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כָּאן? לֹאמַר לָךְ, שְׁאִין הַמוֹסְפִין מַעֲבִינִין זֶה אֶת זֶה. וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה לַה' • מִכָּל־מְקוֹם. אִם אֵין פָּרִים, הֵבֵא אֵילִים. וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים, הֵבֵא כִבְשִׁים. שִׁבְעַת יָמִים • כָּל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר "שִׁבְעַת", שֵׁם דָּבָר הוּא, שִׁבְעָה שָׁל יָמִים; שְׂטִינָא בְּלַע"ז, וְכֵן כָּל לִשׁוֹן "שְׂמוֹנֶת", "שִׁשָּׁת", "חֲמִשָּׁת", "שְׁלֹשָׁת". מִלְּאכַת עֲבֹדָה • אֲפֹלוּ מִלְּאכּוֹת הַחֲשׂוֹבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וְצִדָּק, שִׁישׁ חֲסִרוֹן כִּיס בְּכַטְלָה שְׁלֵחַן, כְּגוֹן דָּבָר הָאֶבֶד, כֶּךָ הַבְּנִי מ'תּוֹרַת כְּהָנִים', דִּקְתַּנְגִּי: יָכוֹל אִף חֲלוּ שֶׁל מוֹעֵד זֶה אֲסוּר בְּמִלְּאכַת עֲבוֹדָה וְכו'.

אשל אברהם – הרב אלעזר

וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים הֵבֵא כִבְשִׁים - "שִׁבְעָה כִבְשִׁים".

שִׁבְעַת יָמִים - כָּל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר "שִׁבְעַת" שֵׁם דָּבָר הוּא - כְּלֹאמַר שֵׁם תּוֹאֵר לְקַבּוֹץ שֶׁל שִׁבְעָה (רִאשִׁים).

שִׁבְעָה שָׁל יָמִים, שְׂטִינָא - Seiteine, קְבוּצָה שֶׁל שִׁבְעָה יָמִים שְׁוִים וְזֵהִים (מַעֲיִנִי אֲנִי). וְרָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת יב, טו. וְכֵן מִשְׁמָעוֹת לִשׁוֹן רִשִׁי

בְּבִמְדָּר לֹא, ח, וְשֵׁם נִתְבָּאָר. בְּלַע"ז. וְכֵן כָּל לִשׁוֹן: שְׂמוֹנֶת, שִׁשָּׁת, חֲמִשָּׁת, שְׁלֹשָׁת - רָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת י, כב.

מִלְּאכַת עֲבֹדָה - אֲפֹלוּ מִלְּאכּוֹת הַחֲשׂוֹבוֹת לָכֶם "עֲבוֹדָה" וְצִדָּק, שִׁישׁ חֲסִרוֹן כִּיס בְּכַטְלָה שְׁלֵחַן, כְּגוֹן דָּבָר הָאֶבֶד - רָאָה גַם רִשִׁי לְקַמֵּן פֶּסוּק לו:

לְמַצְרֵי וְיִשְׂרָאֵל אֲמַצְעִי נִמְלֵט (רִשִׁי שְׁמוֹת יב, יא). וְלֹא שְׁוִים אֲרַבְּעָה עָשָׂר קְרוֹי פֶּסַח (רִאשִׁים). תּוֹרָה ו

(ח) וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה וְגו' - הֵם הַמוֹסְפִין הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס - בְּמִדְבָּר כח, יט: "וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה עוֹלָה לַה', פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם, וְאֵיל אֶחָד, וְשִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה, תְּמִימִים יִהְיוּ לָכֶם".

וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כָּאן - שְׁאִין כָּאן מְקוֹמָם, שְׁכֵן פִּרְשָׁה זוּ הִיא פִּרְשַׁת הַמוֹעֲדוֹת וְלֹא פִּרְשַׁת הַקֶּרֶבֶת (בֹּאֵר מִים חַיִּים).

לֹאמַר לָךְ: שְׁאִין הַמוֹסְפִין מַעֲבִינִין זֶה אֶת זֶה. "וְהַקֶּרֶבֶת אִשָּׁה לַה'" - מִכָּל מְקוֹם. אִם אֵין פָּרִים - "פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם".

הֵבֵא אֵילִים - "אֵיל אֶחָד" בְּכָל יוֹם.

רִאשִׁי חֲדָשִׁים תְּלִיזָה בְּבֵית־דִּין, שְׁגָם כָּאן נֶאֱמַר "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם", "אֲתָם" כְּתִיב, שְׁאִם בֵּית־דִּין קִבְּעוּ וְקִדְּשׁוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ הִרְי זֶה מִקּוּדֶשׁ, וְאִם לֹא אֵינּוּ מִקּוּדֶשׁ (רִאשִׁים). תּוֹרָה ז

(ה) בֵּין הָעֲרָבִים - מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְלַמַּעֲלָה - שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נוֹטָה לְבֵית מְבוֹאוֹ לְעָרוֹב. וְלִשׁוֹן "בֵּין הָעֲרָבִים", נִרְאֶה בְּעִינֵי אוֹתָן שָׁעוֹת שְׁבִין עֲרִיבַת הַיּוֹם לְעֲרִיבַת הַלֵּילָה, עֲרִיבַת הַיּוֹם בְּתַחֲלַת שְׁבַע שָׁעוֹת מ'כִּי יָגִטוּ צִלְי עֶרֶב" (יִרְמִיָּה ו, ד), וְעֲרִיבַת הַלֵּילָה בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה (רִשִׁי שְׁמוֹת יב, ו).

פֶּסַח לַה' - הַקֶּרֶבֶת קֶרֶן שִׁשְׁמוֹ "פֶּסַח" - עַל שֵׁם הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה, שֶׁהַקּוֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הִיָּה מִדְּלֵג בְּתִי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין בְּתִי מִצְרַיִם, וְקוּפֵץ מִמִּצְרַיִם

(ט) וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ט ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימָר:

ימליל עם בני ישראל ותימר להון ארי
תעלון לארעא די אנא יהב לכון ותחצדון
ית חצדה ומיתון ית עומרא ריש חצדכון
לות פהנא:

(י) דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִבְאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קִצְיָהּ
וְהִבַּאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֹכֶם אֶל־הַפֶּהָן:

כ"י רֵאשִׁית קִצְיֹכֶם • שְׁתָּהּא רֵאשׁוֹנָה לְקִצִּיר. עֹמֶר • עֲשִׂירִית הָאִיפָה, כֶּף הֵיתָה שְׁמָה, כְּמוֹ (שמות טו יח):
"וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר".

(יא) וְהִנֵּיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לְרִצְנֹכְכֶם מִמַּחֲרַת
הַשָּׁבֹת וַיִּנִּיפּוּ הַפֶּהָן:

כ"י וְהִנֵּיף • (מנחות סא) כָּל תְּנוּפָה: - מוֹלִיף וּמְבִיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד; מוֹלִיף וּמְבִיא - לַעֲצֹר רוּחוֹת רְעוֹת,
מַעֲלָה וּמוֹרִיד - לַעֲצֹר טָלִילִים רְעִים. לְרִצְנֹכְכֶם • אִם תִּקְרִיבוּ כְּמִשְׁפֵּט הַזֶּה, יִהְיֶה לְרִצּוֹן לָכֶם. מִמַּחֲרַת
הַשָּׁבֹת • (שם טו) מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שָׁאֵם אֶתָּה אוֹמֵר שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית, אִי אֶתָּה יוֹדֵעַ אֵיזָהוּ.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

שמות כט, כד: "מוֹלִיף וּמְבִיא לְמִי
שְׁאֲרֵב רוּחוֹת הָעוֹלָם שְׁלוֹ".

מַעֲלָה וּמוֹרִיד - אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא נֶאֱמַר
בִּיה הָרְמָה אֶלָּא תְנוּפָה בְּלִבְד, כִּי כָּל
הַתְנוּפוֹת לֹוּמִידִים מִתְנוּפָה הָאִמּוּרָה
בְּמִילּוּאִים, שְׁנֶאֱמַר בִּיה תְנוּפָה וְהָרְמָה
(ע"פ רש"י סוכה לו, א).

מוֹלִיף וּמְבִיא - לַעֲצֹר רוּחוֹת רְעוֹת
- הַבָּאוֹת מֵאַרְבַּע רוּחוֹת (רש"י מנחות שם).

רָאָה גַם רִש"י שְׁמוֹת שָׁם.

מַעֲלָה וּמוֹרִיד - לַעֲצֹר טָלִילִים רְעִים
- הַבָּאִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה (רש"י מנחות שם).

אֶף שֶׁהַרוּחוֹת וְהַטָּלִילִים אֵינָם תְּלוּיִם
בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם כְּמוֹ הַגִּשְׁמִים, מִכָּל
־מְקוֹם הַתְנוּפָה מוֹעִילָה בָּהֶם לַעֲצוֹר
אֶת הָרְעוֹת שֶׁבָּהֶם (משכיל לדוד).

לְרִצְנֹכְכֶם - אִם תִּקְרִיבוּ כְּמִשְׁפֵּט

[ח] - כֵּן הִגִּירָסָא בְּאֶחָד מִכְתְּבֵי הַיָּד.

יִהְיֶה לְרִצּוֹן לָכֶם - רָאָה גַם רִש"י לְעִיל

יט, ח. כב, יט, כט.

מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת - מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב

- דְּיוֹם־טוֹב קְרוִי שְׁבֹת, דְּכְתִיב "בְּיוֹם

הָרֵאשׁוֹן שְׁבֹתוֹן" (רש"י מנחות סה, ב).

הָרֵאשׁוֹן - כֵּינֵן שְׁנֶאֱמַר "הַשָּׁבֹת" בְּה"א

הַיָּדִיעָה, הַכּוֹנֶנָה לְיוֹם־טוֹב הָרֵאשׁוֹן (באר

בשדה).

שֶׁל פֶּסַח, שָׁאֵם אֶתָּה אוֹמֵר שֶׁבֶת

בְּרֵאשִׁית, אִי אֶתָּה יוֹדֵעַ אֵיזָהוּ - רָאָה

גַם רִש"י מְנָחוֹת טו, א: "וְאֵם תֵּאֱמַר

מִלֵּאכָת דְּבַר הָאֶבֶד. תוֹרָה ט

(י) רֵאשִׁית קִצְיֹכֶם - שְׁתָּהּא

רֵאשׁוֹנָה לְקִצִּיר - שְׁתָּהּא רֵאשִׁית לְכָל

הַקִּצִּירוֹת (רש"י מנחות עא, א), שְׁאֲסוֹר

לְיִשְׂרָאֵל לְקַצֹּר הַשָּׂדוֹת עַד שִׁיקְצֹר

הָעוֹמֶר. וְלֹא שֶׁפִּירוּשׁוֹ שְׁבִיא מְרֵאשִׁית

קִצִּיר הַשָּׂדֶה וְלֹא מֵאֲמַצְעוֹ אוֹ סוּפוֹ,

שֶׁהֵרִי "קִצְיֹכֶם" קִצִּיר שֶׁל כּוֹלֶכֶם

מִשְׁמַע (רא"ס). וְגַם אֵין פִּירוּשׁוֹ שְׁבִיאֵשׁ

יִקְצְרוּ וְיִבְיִאוּ רֵאשִׁית מִמָּה שִׁיקְצְרוּ,

שֶׁהֵרִי הָעוֹמֶר קְבוּעַ לוֹ וְיֵמֵן מִמַּחֲרַת

הַשָּׁבֹת (גרא).

עֹמֶר - עֲשִׂירִית הָאִיפָה - אֶף שֶׁכֵּן

מְפוֹרָשׁ בְּשְׁמוֹת טו, לו "וְהָעוֹמֶר

עֲשִׂירִית הָאִיפָה", הוֹצֵרָה לְכֻתְבוֹ כֵּאֵן,

לֹוּמֵר שֶׁאֵין פִּירוּשׁוֹ מִלְשׁוֹן עוֹמֶר

כְּפִשׁוּטוֹ, כְּמוֹ (יב"ט כד, ט) "וְשִׁכְחָתָּ עוֹמֶר

בַּשָּׂדֶה" (ספר הוֹרֵק). וְשִׁיעוּרָו בְּבִיצִים -

רָאָה רִש"י שְׁמוֹת שָׁם.

כֶּף הֵיתָה שְׁמָה - הַמִּידָה שֶׁל עֲשִׂירִית

הָאִיפָה - עוֹמֶר שְׁמָה. וּפִירוּשׁ "וְהִבַּאתֶם

אֶת עוֹמֶר", שִׁיבִיאוּ כְּמִדַּת הָעוֹמֶר (רא"ס).

כְּמוֹ "וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר" - שְׁמוֹת טו, יח.

מִכָּאֵן שֶׁעוֹמֶר הוּא כְּלִי מִדִּידָה הָעֲשׂוִי

בְּמִדָּה מְסוּבָּת. תוֹרָה יא

(יא) וְהִנֵּיף - כָּל תְּנוּפָה - רָאָה גַם

רִש"י בְּמִדְּבַר ד, כה.

מוֹלִיף וּמְבִיא - לַצָּפוֹן וְדָרוֹם, מוֹרֵחַ

וּמַעֲרֵב (רש"י מנחות סב, א). וְרָאָה רִש"י

"אֶפִּילוֹ מִלֵּאכָה שֶׁהִיא עֲבוּדָה לָכֶם,

שָׁאֵם לֹא תַעֲשׂוּהָ יֵשׁ חֶסֶד כִּיס בְּדָבָר".

וְרָאָה גַם רִש"י בְּמִדְּבַר כח, יח: "אֶפִּילוֹ

מִלֵּאכָה הַצִּירִיכָה לָכֶם, כְּגוֹן דְּבַר הָאֶבֶד,

הַמוֹתֵרֶת בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲסוּרָה

בְּיוֹם־טוֹב". כִּי אִם לֹא כֵּן, מֵהִי "מִלֵּאכָת

עֲבוּדָה"? שֶׁאֵין לֹוּמֵר שְׁבִיא לְהַתִּיר

מִלֵּאכָה שֶׁאֵין בִּיה עֲבוּדָה, שֶׁהֵרִי מְפוֹרָשׁ

בְּשְׁמוֹת יב, טו "כָּל מִלֵּאכָה לֹא יַעֲשֶׂה

בָּהֶם". אֲבָל רָאָה רִש"י שְׁבֹת קְלֵא, ב:

"מִלֵּאכָת עֲבוּדָה - שֶׁל טוֹרַח". וְרָאָה

רִש"י שְׁמוֹת לא, טו: "שְׁבֹת שְׁבֹתוֹן -

לְכָף כְּפָלוֹ הַכְּתוּב, לֹוּמֵר שְׁאֲסוֹר בְּכָל

מִלֵּאכָה, אֶפִּילוֹ אוֹכֵל נֶפֶשׁ.. אֲבָל יוֹם־

טוֹב לֹא נֶאֱמַר בּוֹ כִּי־אֵם "בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן

שְׁבֹתוֹן וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבֹתוֹן", אֲסוּרִים

בְּכָל מִלֵּאכָת עֲבוּדָה, וּמוֹתֵרִים

בְּמִלֵּאכָת אוֹכֵל נֶפֶשׁ". מִשְׁמַע קֶצֶת

שֶׁ"מִלֵּאכָת עֲבוּדָה" הִיא כָּל מִלֵּאכָה

שֶׁאֵין בִּיה אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

כֶּף הַכְּנֵתִי מִ"תּוֹרַת כְּתָנִים" - אֲמוֹר

יב, ו.

דְּקִתְנִי: "יָכוֹל אֶף חֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד יֵהָא

אֲסוֹר בְּמִלֵּאכָת עֲבוּדָה? וְכוּ" -

"תִּלְמוּד לֹוּמֵר: הוּא, הוּא אֲסוֹר

בְּמִלֵּאכָת עֲבוּדָה, וְאֵין יָמִי מוֹעֵד אֲסוּרִין

בְּמִלֵּאכָת עֲבוּדָה" (הוֹבָא בְּרִש"י לְקִמֵּן

פְּסוּק לו, וְשָׁם: "תִּלְמוּד לֹוּמֵר, הִיא").

וּמִזָּה מוֹיָבן שֶׁ"מִלֵּאכָת עֲבוּדָה" הֵינּוּ

(יב) וְעִשְׂיֹתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תְּמִים
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה:
כ"י - וְעִשְׂיֹתֶם. כֶּבֶשׂ. חֹבֶה לַעֲמֹר הוּא בָּא.

(יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשָּׁה
לַיהוָה רֵיחַ נִיחַח וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵין:
כ"י - וּמִנְחָתוֹ. מִנְחַת נִסְכּוֹ. שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים. כְּפוּלָה הִיָּתָה. וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵין. (מנחות פט) אֶף־עַל־פִּי
שֶׁמֶן מִנְחָתוֹ כְּפוּלָה אֵין נִסְכּוֹ כְּפוּלִים.

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה עַד הַבֵּיאֲכֶם אֶת־קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ס

כ"י - וְקָלִי. קֶמַח עֲשׂוֹי מִכֶּרֶם לֶךְ שְׁמִינִשִּׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה. וְכֶרֶמֶל. הֵן קָלִיּוֹת שְׁקוּרִין גְּרִינִילִי"ש. בְּכָל
מִשְׁבְּתֵיכֶם. (קידושין לו) נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ שְׁלֹמֹדוֹ מִכָּאן שֶׁהִתְחַדֵּשׁ נוֹהֵג בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים:
לֹא בָּא אֱלָא לְלַמֵּד, שְׁלֹא נִצְטָווּ עַל הַחֲדָשׁ אֱלָא לְאַחֵר יִרְשָׁה וְיִשְׁכְּבָה, מִשְׁכַּבְשׁוֹ וְנִחְלָקוּ.

(טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבֵּיאֲכֶם
אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּהִיְיָה:
כ"י - מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת. מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב. תְּמִימַת תְּהִיְיָה. מְלַמֵּד שֶׁמִּתְחִיל וּמוֹנֶה מִבְּעָרֵב, שְׁאֵם לֹא בֵּן
אֵינֶן תְּמִימוֹת.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מִכָּאן שֶׁהִתְחַדֵּשׁ נוֹהֵג בַּחוּצָה לְאֶרֶץ -
לְעֵנִין שְׁלֹא לֵאכְלוּ לִפְנֵי הָעוֹמֶר (רש"י
קידושין שם). וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהִיא מִצְוָה
הַנוֹחֶגֶת בְּאֶרֶץ (בִּקְרָקע), אֵף בֵּינן
שֶׁכְּתוּב בָּהּ "בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם",
וּפִירוּשׁוֹ: בְּכָל מְקוֹם שֶׁאַתֶּם יוֹשְׁבִים
(קידושין שם).

וְיֵשׁ אוֹמְרִים - רַבִּי יִשְׁמַעֵאל.
לֹא בָּא אֱלָא לְלַמֵּד שְׁלֹא נִצְטָווּ עַל
הַחֲדָשׁ אֱלָא לְאַחֵר יִרְשָׁה וְיִשְׁכְּבָה
מִשְׁכַּבְשׁוֹ וְנִחְלָקוּ - רָאָה גַם רִש"י
קִידוּשִׁין שָׁם: "דְּכַתִּיב בִּיה
מִמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם .. לֹמֵר שְׂאֵף בְּאֶרֶץ לֹא
נִתְחַיְבוּ כָּל י"ד שָׁנָה שֶׁהִיוּ בִּגְלָגֶל
שֶׁכַּבְשׁוֹ וְשִׁחְלָקוּ, עַד שֶׁנִּתְיַשְׁבוּ בָּהּ
וְהִזְכִּיר כָּל אֶחָד אֶת שְׁלוֹ". תורה טו

(טו) מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת - מִמַּחֲרַת יוֹם
טוֹב - בְּדִלְעִיל בְּרִש"י פֶּסוּק יא.
תְּמִימַת תְּהִיְיָה - מְלַמֵּד שֶׁמִּתְחִיל
וּמוֹנֶה מִבְּעָרֵב, שְׁאֵם לֹא בֵּן אֵינֶן

שֶׁמֶן מִנְחָתוֹ כְּפוּלָה, אֵין נִסְכּוֹ כְּפוּלִים
- וּמִשׁוֹם כֶּף הוֹצֵרָה לְכַתּוּב "וְנִסְכּוֹ יֵין
רְבִיעֵת הַהֵין" (מנחות שם). תורה יד
(יד) וְקָלִי - קֶמַח עֲשׂוֹי מִכֶּרֶם לֶךְ
שְׁמִינִשִּׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה - רָאָה גַם רִש"י
שַׁבָּת קִנָּה, ב. וְרָאָה רִש"י בְּרִיתוֹת ד, ב:
"קָלִי - שְׁנִתְיַבֵּשׁ בַּתְּנוּרָה", וְאֵינֶן מִפְּרִשׁ
שְׁוֵהוּ קֶמַח.

וְכֶרֶמֶל - הֵן קָלִיּוֹת - חֲטִים קָלִיּוֹת.
"כֶּרֶמֶל" פִּירוּשׁוֹ מְלִילוֹת (רש"י לעיל ב, ד),
וְכָאן הוֹסִיף שֶׁהֵן קָלִיּוֹת, מִשׁוֹם שֶׁכָּאן
נֶאֱמַר "לֹא תֹאכְלוּ", וְאֵין דֶּרֶךְ אֲכִילָה
אֱלָא בְּמִלְלוֹת קָלִיּוֹת. אֲבָל בְּבְרִיתוֹת
ד, ב פִּירֵשׁ רִש"י "וְכֶרֶמֶל - שְׁנִתְמוֹלֵל
בִּיד וְלֹא הוֹכֵחַ בְּאוֹר".

שְׁקוּרִין גְּרִינִי"ש - graneis שְׁבָלִים,
גְּרִיעִינִים.

בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם - נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי
יִשְׂרָאֵל - קִידוּשִׁין לו, א.
יֵשׁ שְׁלֹמֹדוֹ - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

שַׁבָּת מִמֶּשׁ, צֹא וּבִדּוֹק אֵינֶה שַׁבָּת, אֱלָא
וְדֹא יוֹם־טוֹב שֶׁל פֶּסַח הוּא". תורה יב
(יב) וְעִשְׂיֹתֶם .. כֶּבֶשׂ - חֹבֶה לַעֲמֹר
הוּא בָּא - וְלֹא שֶׁהוּא חֹבֶת הַיּוֹם
כִּשְׁאָר הַמוֹסְפִין שֶׁל יְמֵי הַפֶּסַח, וּמִטַּעַם
זֶה נִכְתָּב כָּאן בִּיחִיד עִם הַבָּאָה הָעוֹמֶר
וְלֹא בְּפָרֶשֶׁת פִּינְחָס עִם שְׁאָר הַמוֹסְפִים
שֶׁל פֶּסַח (ע"פ ר"א). תורה יג

(יג) וּמִנְחָתוֹ - מִנְחַת נִסְכּוֹ - וְלֹא
מִנְחָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה בְּמִנְחוֹת הָאֻמּוֹרוֹת
בְּפָרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, אֱלָא כִּשְׁאָר מִנְחוֹת
הַבָּאוֹת עִם נִסְכֵי הַקֶּרְבֶּן. וְהוֹצֵרָה לְפָרֶשׁ
זֹאת, מִשׁוֹם שֶׁהַמִּנְחָה בָּאָה כָּאן שְׁנֵי
עֲשָׂרֹנִים לְכֶבֶשׂ וְלֹא עֲשָׂרֹן אֶחָד
לְכֶבֶשׂ כִּשְׁאָר מִנְחוֹת, וְהִנֵּה נִתֵּן לְטַעוֹת
שֶׁהִיא בָּאָה מִנְחָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה (ר"א).

שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים - כְּפוּלָה הִיָּתָה -
דִּשְׁאָר כְּבָשִׁים אֵין לָהֶם אֱלָא עֲשָׂרֹן
לְכֶבֶשׂ (רש"י מנחות פט, ב).

וְנִסְכּוֹ יֵין רְבִיעֵת הַהֵין - אֶף־עַל־פִּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטרשיחות חלק א, עמוד 270, ושם נסמן – מתוך 'לקראת שבת')

ספירת העמר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

וספרתם לכם . . שבע שבתות תמימות תהיינה: (כג, טו)

מהנאמר "תמימות תהיינה" לומדים חלק מהראשונים, כי מי ששכח יום אחד מהספירה, שוב לא יוכל להמשיך ולספור. ולהלכה נפסק בשלחן-ערוך (אורח-חיים סימן תפט) לספור בלא ברכה. ומבארים האחרונים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דשיטה זו סבירא-לה דכל ימי הספירה "הם מצוה אחת . . ובאם לא מנה יום אחד הפסיד המניין".

אך לכאורה אי-אפשר לומר פן: (א) אם היא מצוה אחת, היא תקנו לברך בכל יום ויום ברכה בפני-עצמה? (ב) אם היא מצוה אחת, נמצא שאדם ששכח באמצע ימי הספירה לספור, כל ברכותיו עד עתה היו 'ברכה לבטלה', ומחשש זה היה לחכמים לתקן הברכה בסוף כל הימים?!

ועל פן צריך לומר, דודאי אף לשיטה זו כל יום הוי מצוה בפני-עצמה, ועל פן קובעת ברכה לעצמה, ומוכן שאם חסר יום אחד באמצע, לא נהיו הימים שלפניו מצוה לבטלה.

אלא, דזה שלא יוכל להמשיך ולספור בברכה, הוא משום דהנך ראשונים סבירא-להו דאם חסר איזה יום, הרי בפעל לא יוכל ביום שלמחרת לקיים המצוה (הנוספת) של אותו היום, כיון שתלויה היא ובאה בהמשך למצות היום שקדם לה. והטעם לזה הוא, דלא תתכן ספירה של "יום שלישי" (לדגמא) פשה"יום שני" נחסר מהספירה, כי בלעדי ספירת ה'שני' אינו אוזן ב'שלישי'. ודו"ק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק א, עמוד 265 – מתוך 'לקראת שבת')

"ממחרת השבת" – דרגא שלמעלה מהעולם

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הבאיכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה: (כג, טו).

על לשון "ממחרת השבת" איתא בגמרא (מנחות סה, א) כי הביתוסים טעו ודרשו "ממחרת שבת בראשית", וחכמי ישראל הצרכו להתנבח עמם ולהוכיח שאכן הפונה לממחרת הפסח.

ואינו מוכן: מדוע כתבה התורה בלשון כזו הנותנת מקום לטעות, ולא כתבה לכתחלה בלשון שאינו מוכן לשני פנים – "ממחרת הפסח"?

והבאור בזה בדרך עבודת האדם לקונו:

ענינה של 'ספירת העמר' בעבודת ה' הוא ברור וזכוף המדות, לזככם ולהעלותם לקדושה – "ספירה" מלשון ספירות, בהירות. וכך בשבעת השבועות מתקנים אנו מדה אחר מדה משבעת המדות דנפש-הבהמית, וכפי שאומרים בגמרא התפלה שאחר הברכה "יתקן מה שפגמתי בספירה".

והנה, בכדי לברר מדה המשקעת בקלפות ובסטרוא-אחרא ולהפכה לקדושה, דרוש כח עליון ומיוחד שביכולתו לרדת למטה ולהשפיע אפילו על הרע.

וזוהי מדרגת "ממחרת השבת". דהנה, שבת היא הדרגא הנעלית ביותר בשבעת ימי השבוע, אף היא עדין בבחינה של זמן מדוד ומגבל. אף "ממחרת השבת" קאי על דרגא נעלית שלמעלה ("ממחרת") מהשבת, האור האלקי שלמעלה מגדרי העולם, זמן ומקום.

וזוהי "וספרתם לכם ממחרת השבת" – שבכדי לקחת את שבעת המדות של נפש הבהמית ו'לספרם' ולזככם, יש הכרח ב"ממחרת השבת", דרגא שלמעלה מעלה מהעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וספרתם לכם" – זו העבודה של ברור הנפש הבהמית, הארת ה"לכם".

"ממחרת השבת" – זו בחינה שלמעלה מהזמן, למעלה מ'שבעת ימי ההיקף' של בריאת העולם. ובלשון החסידות: "למעלה מסדר ההשתלשלות".

"וספרתם לכם ממחרת השבת" – הכוח לברר את השפל ביותר, המידות המושחתות של הנפש הבהמית, בא דוקא מהגבוה ביותר, "למעלה מסדר השתלשלות". כי כן היא המדה: כל הגבוה-גבוה יותר, יורד למטה-מטה יותר.

(טז) **עַד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**
טז עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה

השבת השביעית • בתרגומי: שְׁבוּעָתָא שְׁבִיעִיתָא. עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ • ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה • ביום החמשים תִּקְרִיבוּהָ, ואומר אָנִי: זהו מִדְּרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ: עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת, שהוא יום חֲמִשִּׁים, תִּסְפְּרוּ; ומקרא מסרס הוא. מִנְחָה חֲדָשָׁה • היא המנחה הראשונה, שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העמר! אינה כשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'תורת מנחם - התוועדות' חלק ג, עמוד 428 - מתוך 'לקראת שבת')

שער החמשים - תחלת עבודה חדשה

תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם (כג, טז)

אידות הקושיות הִדְוָעָה (עין תוספות דבור-המתחיל כתבו, מנחות סה, ב) מדוע נאמר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", בעוד הספירה לפעל היא רק ארבעים ותשעה ימים, מבאר בספרים (לקוטי-תורה במדבר י, ד. שיר-השירים לה, ג), אשר ארבעים ותשעה הימים הנספרים הם כנגד מ"ט דרגות (שערי בינה) שיכול האדם להשיג בעבודת ה'. וכאשר משלים את עבודתו בהשגת מ"ט השערים, הוא מקבל מלמעלה, באופן של מתנה, את "שער החמשים" ("תספרו חמשים"), שאין נתן להשיגו בכחות עצמו.

אף עדין צריך-עיון בזה, שהרי משמעות הלשון "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" היא, שעבודת האדם עצמו משיגה את חמשים הדרגות.

ויש לבאר זה בהקדים הסבר נוסף לענין "שער החמשים" המובא בספר הקדוש "תולדות יעקב יוסף" (פרשת דברים) בשם הבעל-שם-טוב הקדוש: "שער החמשים הוא חוֹזֵר ומתחיל נ' שערים למעלה מזה, וכן למעלה מעלה עד אין סוף".

ועל-פי באור זה נראה, שלאחר שהאדם התעלה בעבודתו וקבל מלמעלה את דַּרְגַּת "שער החמשים", ואזי הרי הוא צריך להתחיל נ' שערים למעלה מזה, נמצא דשער הנו"ן שקבל הוא הוא השער הראשון של עבודתו החדשה, ושפיר נחשב בכלל עבודת האדם - "תספרו".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

והקרבתם וגו'.

ומקרא מסרס הוא). - והיה צריך להיות כתוב: "עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה".

מִנְחָה חֲדָשָׁה - היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש - מהתבואה החדשה.

ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העמר - בפסח, כדלעיל פסוק י.

אינה כשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים - מנחת העמר באה מן השעורים, כדלעיל פרש"י ב, יד, והיא היתה מנחה חדשה ראשונה ממין השעורים. ואילו "מנחה חדשה" האמורה כאן, היא מנחה ראשונה הבאה ממין החטים. וראה גם פרש"י שמות לד, כב. במדבר כח, כו. תורה יז

לח' - ביום החמשים תִּקְרִיבוּהָ - הפך המקרא וכתב: "יום חמשים" במקום "חמשים יום", מפני ש"חמשים יום" מורה על כל החמשים, ו"יום חמשים" מורה על היום האחרון בלבד, שכן היא כונת הכתוב כאן. והוסיף בי"ת ("ביום החמשים"), מפני שהקרבת המנחה אינה היום עצמו, אלא באותו יום (רא"ס).

(ואומר אני - בכמה בתבייד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה. ומהלשון נראה שלא רש"י כתבו, אלא זו תוספת של אחד מתלמידיו או אחד המעתיקים על דברי רש"י. זהו מִדְּרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ: "עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה" - שהתבוננות "חמשים יום" על פי פשוטו אינן מוסבות על "והקרבתם", שאם כן היה צריך לומר: "וביום החמשים

(טז) **הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**
השביעית. כלומר, "השבת" האמורה כאן היא במשמעות שְׁבוּעָה, ולא במשמעות יום-טוב כבפסוק טו (רא"ס). וגם לא במשמעות יום השבת כפשוטו, שאם כן הרי זה כדעת הצדוקים שמתחילים לספור מִמַּחֲרַת יום השבת. עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ - ולא "עד" בכלל - שאין סופרים את "מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת", שאם לא כן הרי זה יותר משבועה שבוועות (גרא). והן ארבעים ותשעה יום - ומה שאמר "תספרו חמשים יום", אין מלת "תספרו" מחוברת עם "חמשים יום", אלא עם "עד מִמַּחֲרַת הַשְּׁבִיעִת" שלפניה, ו"חמשים יום" מוסב על "והקרבתם מנחה חדשה", כדלקמן (רא"ס). חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה

(יז) מְמוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ. לֶחֶם תִּנּוּפָה שְׁתִּיבִי שְׁנִי עֲשֹׂרִים סֵלֶת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תִּאֲפִינָה בִּבּוֹרִים לִיהוּה:

יז ממוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ לֶחֶם תִּנּוּפָה שְׁתִּיבִי שְׁנִי עֲשֹׂרִים סֵלֶת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תִּאֲפִינָה בִּבּוֹרִים לִיהוּה:

יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כִּבְשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כִּבְשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יט וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וְשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לִזְבַּח שְׁלָמִים:

יט וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וְשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לִזְבַּח שְׁלָמִים:

כ וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים • (ת"כ. מנחות מה) יָכוֹל שִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים וְהַשְּׁעִיר הָאֶחָד כָּאֵן, הֵם שִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים וְהַשְּׁעִיר הָאֶחָד בְּחֵמֶשׁ הַפְּקוּדִים? כְּשֶׁאֵתָּה מְגִיעַ אֶצֶל פָּרִים וְאֵילִם, אֵינָן הֵם. אָמַר מַעֲתָה: אֵלּוּ לְעֶצְמָן וְאֵלּוּ לְעֶצְמָן; אֵלּוּ קָרְבָּן בְּגִלְל הַלֶּחֶם וְאֵלּוּ לְמוֹסָפִין.

אשל אברהם - הרב אלעזר

(יז) מְמוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ - וְלֹא מְחֻצָּה לְאֶרֶץ. לֶחֶם תִּנּוּפָה - לֶחֶם תְּרוּמָה - "תִּנּוּפָה" מִלְשׁוֹן הַרְקָה וְהַפְּרָשָׁה (רא"ם). וְאֵין פִּירוּשׁוֹ תִנּוּפָה כִּפְשׁוּטָה שֶׁהִיא מְבִיא וּמוֹלִיךְ מַעֲלָה וּמוֹרִיד, שֶׁהִיא זֶה נֶאֱמַר אַחֲרָיָךְ בְּפִסּוּק כ "וְהִנִּיחַ הַכֹּהֵן וְגו'" (גרא). הַמִּזְבֵּחַ לִשְׁם גְּבוּהָ - שֶׁהִפְרִישׁוּ אוֹתָהּ לִפְנֵי הַבָּאֲתָה לִשְׁם ה' (רא"ם). וְזוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֶמּוּרָה לְמַעַלָּה - פְּסוּק טו. וְכֵאֵילוּ אָמַר: מְמוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ (רא"ם). בִּבּוֹרִים - רֹאשׁוֹנָה לְכָל הַמִּנְחָה, אַף לְמִנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׁעִירִים - מִנְחָה שֶׁמְבִיא הַבַּעַל לְאַחֵר שֶׁקִּינָא לְאִשׁוֹ, רֹאֵה בְּמִדְבָּר ה', טו וּבְרִשִׁי שָׁמַיִם. לֹא תִקְרַב מִן הַחֲדָשׁ קֹדֶם לְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם - שְׁשְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאִים בְּעֶצְרָת הָיוּ מִתְרִינִין הַחֲדָשׁ לְמִנְחֹת (רש"י שְׁמֹת כג, טז). כְּלוּמָר, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נִקְרָאִים "מִנְחָה חֲדָשָׁה" עַל שֶׁם שֶׁהִיא הַמִּנְחָה

וְלָכֵן לֹא פִירַשׁ כָּאֵן, כִּי הֵן מְפֹרָשִׁים בְּפָרֶשֶׁת נִסְכִּים. וְרֹאֵה רִשִׁי שֵׁם פְּסוּק י שִׁ"אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה", מוֹסֵב עַל הַמִּנְחָה וְלֹא עַל הַזֵּינ, שֶׁהִיא אֵינוֹ נִיתֵן עַל הָאֵשׁ. שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים לֶפָר - רֹאֵה שֵׁם פְּסוּק ט. וְשְׁנֵי עֲשָׂרִים לְאֵיל - רֹאֵה שֵׁם פְּסוּק ו. וְעֲשָׂרִים לְכִבֶּשׂ - רֹאֵה שֵׁם פְּסוּק ה. זֶה הִיא הַמִּנְחָה. וְהַנִּסְכִּים - זֵינ לְנִסְיוֹן עַל הַמִּנְחָה. חֲצִי תֵחִין לֶפָר - רֹאֵה שֵׁם פְּסוּק י. וְשְׁלִישִׁית הַזֵּינ לְאֵיל - רֹאֵה שֵׁם פְּסוּק ו. וּרְבִיעִית תֵּחִין לְכִבֶּשׂ - רֹאֵה שֵׁם פְּסוּק ה. תוֹרָה יט (יט) וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עִזִּים - יָכוֹל "שִׁבְעַת כִּבְשִׁים" - לְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּפִסּוּק יח. וְהַשְּׁעִיר הָאֶחָד כָּאֵן, הֵם שִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים וְהַשְּׁעִיר הָאֶחָד בְּחֵמֶשׁ הַפְּקוּדִים

כ ויורים כהנא ויהוה על לחם בפניא
ארמונא קדם יי על תרין אמרין קודשא
יהוה קדם יי לכהנא:

רש"י ויהוה הפהן אתם. תנופה. (מנחות סב) מלמד ששעונין תנופה מחיים. יכול כלם? תלמוד לומר: על-שני
כבשים. קדש יהיו. לפי ששלמי-יחיד קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי-צבור, שהן קדשי קדשים.

כא ותערעון בכרן יומא הדין מערע קדיש
יהי לכוון כל עבדת פלחן לא תעבדון קום
עלם בכל מותבניכוון לדריכוון:

(כא) וקראתם בעצם. היום הזה מקרא-קדש יהיה
לכם פלמלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם
בכל-מושבתיכם לדורתיכם:

כב ובמחצדכוון ית חצדא דארעכוון לא
תשיצי פאתא דחקלך במחצדך ולקטא
דחצדך לא תלקט לעניי ולגירי תשבוק
יהוה אנא יי אלהכוון:

(כב) ובקצרכם את-קציר ארצכם לא-תכלה פאת
שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר
תעזוב אתם אני יהוה אלהיכם: פ

רש"י ובקצרכם. חזר ושנה, לעבר עליהן בשני לאוין. אמר רבי אבדימי ברבי יוסף: מה ראה הכתוב
לתנם באמצע הרגלים: פסח ועצרת מכאן, וראש-השנה ויום-הכפורים וחג מכאן? ללמדך שכל הנותן
לקט שכחה ופאה לעני פראוי, מעלין עליו כאלו בנה בית-המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו. תעזוב.
(פאה פ"ד) הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לה לסייע לאחד מהם. אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

על שכתב.
ופאה - מונה הסדר לפי פעולות
האדם בשעת קצירה (הרב).
לעני פראוי, מעלין עליו כאלו בנה
בית המקדש והקריב עליו - על
עצמו. ובכמה בתבנית לא גורסים
"עליו".

קרבנותיו בתוכו. תעזוב - הנח
לפניהם והם ילקטו - ראה גם רש"י
חולין קלא, ב: "שצריך להניח שם
בהפקר, ולא שישלם". מה שהוצרך
לפרש זה כאן ולא לעיל יט, י, יש
לומר שלאחר שהביא לעיל את דברי
רבי אורדימס לענין המעלה של
"הנותן לקט שכחה ופאה לעני
פראוי", כאילו בנה מקדש והקריב
קרבו, היה ניתן לומר שמצד זה עדיף
שיתן הוא בידם או שישלם להם בזה,
כמו בקרבן, שהוא מביא את הקרבן
לידי הכהן, לכן פירש כאן שיניח
לפניהם והם ילקטו.

ואין לה לסייע לאחד מהם - שאין
פירוש "תעזוב" מלשון עזרה,
כבשמות כג, ה, אלא מלשון עזיבה
והנחה (דבך טוב).

"קדש יהיו", אלא לומר לה שהם קדש
בערך לזבחי שלמי יחיד, שזבחי שלמי
יחיד קדשים קלים, והם קדשי קדשים
(רא"ם). ונאכלין לפניהם מן הקלעים (רש"י
ב"ק קי, ב). תורה כא
(כב) ובקצרכם - חזר ושנה - לאחר
שכתב כתב בן לעיל יט, ט.

לעבר עליהם בשני לאוין. אמר רבי
[אורדימס ברבי יוסף]: - בשם זה רבו
הנוסחאות ברש"י. והגירסא שבפנים
היא על פי דפוס ראשון. וכן הוא
בתורת כהנים שלפנינו. וראה שבת
קיד, ב: "הינו ורדימס הינו מנחם,
ואמאי קרי ליה ורדימס? שפניו דומין
לורד". אף בגירסא המקובלת: רבי
אבדימי ברבי יוסף. ולא מצאנו בזה
שם.

מה ראה הכתוב לתנם באמצע
הרגלים - כלומר באמצע קרבנות
הרגלים.

פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום
הכפורים וחג - סוכות.

מכאן? ללמדך שכל הנותן לקט
שכחה - אמן שכחה לא נזכרת כאן,
אבל היא נזכרת בספר דברים (כד, ט)
במתנת עניים, ולומדים מלקט ופאה

הפקודים - במדבר כח, כז. כול.
כשאתה מגיע אצל פרים ואילים
איתם הם - שבאן (בפסוק יח) נאמר "ופר
בן בקר אחד ואילים שנים", ושם
נאמר "פרים בני בקר שנים איל אחד".
אמר מעתה: אלו לעצמן ואלו
לעצמן, אלו קרבו בגלל הלחם ואלו
למוספין. - בדלעיל פסוק יח. תורה כ
(כ) ויהוה הפהן אתם .. תנופה -
מלמד ששעונין תנופה מחיים -
נראה שלומד בן מזה שנאמר "אותם
.. תנופה", ולא אמר "ויהוה הפהן
אותם" בלבד, אלא לומר ש"אותם"
יעשה "תנופה", והינו כשהם חיים.
יכול כלם? תלמוד לומר: "על שני
כבשים" - הבאים לזבח השלמים.
להוציא שבעה כבשים של עולה
הבאים על הלחם בחובת היום, שאין
טעונין תנופה עם הלחם (מנחות סב, א ורש"י
שם).

קדש יהיו - לפי ששלמי יחיד
קדשים קלים, הזקק לומר בשלמי
צבור - כבשי עצרת.

שהן קדשי קדשים - פירוש: "קדש
יהיו" קרא ותיקרא הוא, שבין ששלמי
יחיד קדש, כל-שכן שלמי צבור, ומהו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 256)

הנחתו לקט שכחה ופאה . . כאלו בנה בית המקדש (רש"י כג, כב) יש לשאל, מדוע קצת מעלה זו במצות אלו דוקא, ולא במצות צדקה בכלל. ויש לומר, שכן לקט שכחה ופאה צומחים כתוצאה מיגיע פפיו של בעל השדה; ואלו צדקה יכולה להיות מכסף שהנחתו הרויח בלי מאמץ גדול. זאת ועוד: לקט שכחה ופאה שייכים לכל העניים בשנה, ואין לבעל השדה טובת הנאה; ואלו בצדקה יכול אדם לבחור בעני שהוא חפץ בטובתו.

♦ יום חמישי י"א אייר ♦

(כג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כד) דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא-קדש:

כד מלל עם בני ישראל למימר בנחא שביעאה בחד לירחא יהי לכוז נחא דוכרן יבבא מערע קדיש:

ה"א זכרון תרועה • (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכר לכם עקדת יצחק, שקרב תחתיו איל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 186)

זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות (רש"י כג, כד) אף שאמירת הפסוקים היא רק מדרבנן, היא פועלת יותר מהתקיעה עצמה, וזאת - מצד מעלת דברי תורה על קיום מצוה. וכמבאר בחסידות, ש"אמתית הגלוי שיהיה לעתיד . . נמשך עתה בראש השנה באמירת (פסוקי) שופרות". ויש להעיר מהשקלא וטריא בלשון הש"ס "אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כו". וברמב"ן כאן: "כל זה אסמכתא מדבריהם". וראה מפרשי רש"י.

(כה) כל-מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליהוה:

כה כל עבדת פלחנא לא תעבדון ותקרבון קרבנא קדם יי:

ה"א והקרבתם אשה • המוספים האמורים ב'חמש הפקודים'.

אשל אברהם – הרב אלעזר

כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן, ועד ש"אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה", כלשון רש"י שם פסוק יד. תורה כה
(כה) והקרבתם אשה – המוספין האמורים בחמש הפקודים – במדבר כט, ב: "פר בן בקר אחד, איל אחד, כבשים בני שנה שבעה". ואף ששכר פירש רש"י בן לעיל בפסוק ח, חזר וכתבו כאן, משום שבשבעות לא נזכרו המוספים אלא חובת היום בלבד, בדלעיל ברש"י פסוק יט, והיה ניתן לומר שגם כאן זהו חובת היום בלבד, לכן כתב שזהו למוספים (באר בשדה). תורה כו

סמוך ל"תרועה", אנו למדים שגם בפסוקי שופרות יש ענין של זכרון, וכדלקמן (הרב). ולענין פסוקי מלכיות – ראה רש"י במדבר י, י.
לזכר לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו איל – כלומר, אמירת פסוקי זכרונות ושופרות, היא כדי לעורר בשמים את זכרון זכות העקידה, פסוקי הזכרונות מעוררים את זכרון "עקידת יצחק", ופסוקי השופרות מעוררים את הזכרון "שקרב תחתיו איל", שמקורו עושים שופר (הרב). ויש להוסיף, שיש מעלה בזכרון "שקרב תחתיו איל", על זכרון עקידת יצחק עצמו, שכן כפי המבאר ברש"י בראשית כב, יג, בהקרבת האיל "תחת בנו", "על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואמר: יהי רצון שתהא זו

אני ה' אלהיכם – נאמן לשלם שכר – לעיל יט, י פירש "נאמן להפרע" על מצות לא-תעשה שבדבר, וכאן מפרש "נאמן לשלם שכר" על מצות-עשה שבדבר (באר בשדה). תורה כג
(כד) זכרון תרועה – "זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" – "זכרון תרועה" משמעו: "לא תרועה ממך, אלא מקראות של תרועה יאמרו" (רש"י ר"ה כט, א). כלומר, "זכרון תרועה" פירושו שיאמרו פסוקי שופרות, אלא שאם משום כך בלבד, היה צריך לכתוב "אמירת תרועה", וכיון שכתב "זכרון תרועה", מוכן ש"זכרון" אינו רק ביאור ל"תרועה", אלא הוא גם ענין בפני עצמו, שצריך להיות גם "זכרון" בפשוטו, שיאמרו פסוקי זכרונות, ומכיון שסוף סוף "זכרון"

כו ומליל יי עם משה למימר:

(כו) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כז ביום בעשרא לירחא שביעאה הדין יומא דכפוריא הוא מערע קדיש יהי לכוון ותענון ית נפשתיכון ותקרבון קרבנא קדם יי:

(כו) אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה:

כח אף • כל "אפ"ן ו"רן"ן שבתורה מעוטין - מכפר הוא לשבים, ואינו מכפר לשאינם שבים.

כח וכל עבידא לא תעבדון בכרן יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא לכפרא עליכון קדם יי אלהכון:

(כח) וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם:

כט ארי כל אנשא די לא מתעני בכרן יומא הדין וישתיצי מעמקא:

(כט) כי כל-הנפש אשר לא-תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה:

ל וכל אנש די תעבד כל עבידא בכרן יומא הדין ואובד ית אנשא ההיא מגו עמה:

(ל) וכל-הנפש אשר תעשה כל-מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את-הנפש ההוא מקרב עמה:

מ"א ויהאבדתי • לפי שהוא אומר 'פרת' בכל מקום, ואיני יודע מה הוא? כשהוא אומר 'והאבדתי', למד על הפרת, שאינו אלא אבדן.

לא כל עבידא לא תעבדון קנים עלם לדריכון בכל מותבניכון:

(לא) כל-מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורותיכם בכל משבתיכם:

מ"ב כל מלאכה וגו' • לעבר עליו בלאוין הרבה, או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום.

לב שבת שבתא הוא לכוון ותענון ית נפשתיכון בתשעא לירחא ברמשא מרמשא עד רמשא תנוחון נחכון:

(לב) שבת שבתון הוא לכם ועניתם את-נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד-ערב תשבתו שבתכם: פ

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(ביום הכפורים) - שאי אפשר לקדשו באכילה ושתייה. בהרבה בתבייד ודפוסים ראשונים וכן הרא"ם וזה גור אריה" לא גורסים תיבות אלו, מפני שכל הדבור הזה שיהי לפסוק כז המדבר על יום הכפורים, ואין צורך לכתבו. קדשהו בכסות נקיה וכתפלה - לקבלו בכרכותיו לומר: מקדש ישראל ויום הכפורים (ע"פ רש"י שבעות יג, א). ובשאר ימים טובים ובמשתה ובכסות נקיה וכתפלה - וברש"י שמות יב, טו: "מקרא שם דבר, קרא אותו קדש לאכילה ושתייה וכסות". תורה לב

כשהוא אומר "והאבדתי", למד על הפרת שאינו אלא אבדן - ורעו נכרת וימיו נכרתין (רש"י לעיל יז, ט). תורה לא (לא) כל מלאכה וגו' - לעבר עליו בלאוין הרבה - שהרי כבר אמר לעיל פסוק כח: "וכל מלאכה לא תעשו". או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום - שכן לעיל שם אמר "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה", והינו יום, שהשמש מאירה על הארץ, לכן פתב כאן "כל מלאכה לא תעשו" להזהיר גם על הלילה (רא"ם). מקרא קדש - שיהי לפסוק כז המדבר ביום הכפורים (רא"ם). אלא שמשעם מסוים כתבו רש"י לאחר דבור-המתחיל כל מלאכה (ראה גור אריה).

(כו) אף - כל "אפ"ן ו"רן"ן שבתורה מעוטין - ללמדך שפעמים שאין יום הכפורים מכפר (רש"י שבעות יג, א). מכפר הוא לשבים, ואינו מכפר על שאינם שבים - ברש"י פרייתות ז, א: "יום כפור לשבין, ולא לשאינן שביין". תורה כח (ל) והאבדתי - לפי שהוא אומר פרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא - ראה רש"י לעיל כב, ג: "ונכרתה וגו' - יכול מצד זה לצד זה, ופרת ממקומו ויתישב במקום אחר וכו'". אלא ששם נדחה הדבר משום שקתוב "אני ה'", "בכל מקום אני", ואילו ברוב המקומות לא נאמר "אני ה'" לגבי פרת.

♦ יום שישי י"ב אייר ♦

(לג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

לג ומליל יי עם משה למימר:

(לד) דבר אל-בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום
לחדש השביעי הזה חג הספות שבעת ימים
ליהוה:לד מלל עם בני ישראל למימר בחמשה
עשר יומא ליחא שביעה הדין חגא
דמטליא שבעת יומין קדם יי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 417)

חג הספות שבעת ימים (כג, לד)

שם החג נקבע על שם מצות סכה דוקא, לא על שם מצות נטילת ארבעת המינים. ויש לומר, שהדבר נובע ממצותה המיוחדת של מצוה זו. א. היא חלה מיד משקדש החג. ב. היא חלה במשך כל שבעת ימי החג (מה שאין-כן מצות נטילת ארבעת המינים חלה (מן התורה) רק ביום הראשון). ג. נתן לקימה כל שעות היום והלילה.

(לה) ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה
לא תעשו:לה ביומא קדמא קדמא מערע קדיש כל עבדת
פלחן לא תעבדון:

ה"י מקרא-קדש • [ביום הפורים] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה, ובשאר ימים טובים – במאכל ובמשקה ובכסות נקיה ובתפלה.

(לו) שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני
מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליהוה
עצרת הוא כל-מלאכת עבודה לא תעשו:לו שבועא יומין תקרבון קרבנא קדם יי
ביומא תמינא מערע קדיש יהי לכון
ותקרבון קרבנא קדם יי פגש תהון כל
עבדת פלחן לא תעבדון:

ה"י עצרת הוא • עצרתי אתכם אצלי במלך שזמן את בניו לסעדה לכך וכך ימים. כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פדנתכם. כל-מלאכת עבודה • אפלו מלאכה שהיא עבודה לכם, שאם לא תעשוה, יש חסרון פיס בדבר. לא תעשו • יכול אף חלו של מועד זהא אסור במלאכת עבודה? תלמוד לומר: "הוא".

אשל אברהם – הרב אלאשולי

מלשון כינוס ואסיפה, ובלשון רש"י בדברים טז, ט "עצרת .. כנופא של מאכל ומשקה". וראה רש"י במדבר כט, לה שתחילה מביא מדרש אחר: "לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, וכשבאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם". ואחר-כך בפסוק לו מביא המדרש שבפנים: "פר אחד איל אחד – אלו כנגד ישראל, התעבבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם קשה עלי פדנתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו'". כל

על היום היה צריך לומר "הוא" בלשון וקר, אלא הכונה על כנסת ישראל, שהיא עצורה מהקדוש-ברוך-הוא. במלך שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר, אמר: בני בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד – וזה מבואר הטעם מה שהכתוב לא צוה מלכתחילה לחגוג שמונה ימים של חג, אלא תחילה צוה לחגוג שבועה ימים של חג מבקש מהם בסיום שבועה ימים של חג מבקש מהם להתעבב ולחגוג עמו עוד יום אחד של עצרת (משכיל לדוד). קשה עלי פדנתכם – מדיוק הלשון "פדנתכם" נראה שמפרש "עצרת" גם

(לו) עצרת הוא – עצרתי אתכם אצלי – בבמדבר כט, לה על "עצרת תהיה לכם" פירש רש"י: "עצורים בעשית מלאכה, דבר אחר: עצרו מלצאת, מלמד שטענון לינה" (ורק אחר-כך מביא מדרש אגדה זה, וגם זה בשינוי לשון), משום ששם נאמר "עצרת תהיה לכם", בלשון ציווי לבני ישראל, ולכן פירש שצריך הכונה להימנע ממלאכה או מיציאה, אבל כאן נאמר "עצרת היא", הכתוב מגדיר כאן את תכנו של היום, שענינו "עצרתי אתכם אצלי" (הרבי). וזה באר בשדה כתב, שרש"י מפרש בן משום שכתוב "עצרת היא" בלשון נקבה, שאם הכונה

ביום השמיני . . עצרת היא (כג, לו)

עצרתי אתכם אצלי . . בני, עקבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם (רש"י)

לקאורה מהו הלשון "פרידתכם", היה צ"ל "פרידתנו"? ויש לומר, שהקב"ה אף פעם לא נפרד מבני ישראל, ותמיד נמצא עמם. ו"פרידתכם" הפונה פרידת בני ישראל אחד מהשני, לאחר שהיו כל ימי חג הסוכות יחד ובאחדות. והקב"ה אומר "קשה עלי" בגלל "פרידתכם", היות שבכוחותיו של הקב"ה חלות רק כשבני ישראל באחדות. והפתרון "עקבו עמי עוד יום אחד", עד עכשו בני ישראל היו באחדות מפני סבות חג הסוכות וכדומה, עכשו "עקבו עמי עוד יום אחד" ללא שום סבה מלבד עצם השהיה יחד באחדות.

לואלין מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קודש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דבר-יום ביומו:

(לו) אלה מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קודש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח ונסכים דבר-יום ביומו:

רש"י: עלה ומנחה • (מנחות מו) מנחת נסכים הקרבה עם העולה. דבר יום ביומו • חק הקצוב ב'חמש הפקודים'. דבר יום-ביומו • האם עבר יומו, בטל קרבנו.

לחבר שפיא דני ובר מתנתיכון ובר כל נדריכון ובר כל נדבתיכון די תתנין קדם יי:

(לח) מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל-נדריכם ומלבד כל-נדבתיכם אשר תתנו ליהוה:

לט פרם בחמשה עשר יומא ליחא שביעאה במכנשיכון ית עללת ארעא תחגון ית תגא קדם יי שבעא יומין ביומא קדמאה נחא וביומא תמינאה נחא:

(לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את-תבואת הארץ תחגו את-חגי יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון:

רש"י: אך בחמשה עשר יום. תחגו • קרבן שלמים לחגיגה. יכול תדחה את השבת? תלמוד לומר: "אך",

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שיש בו מוספים הרבה, ויש יום שהם מועטים, כמו שמפורש בפרשת פינחס (רא"ם). וראה רש"י תמורה יד, א: "דבר יום ביומו" – במוספי המועדים משתעי, דכתיב "אלה מועדי ה' מקראי קדש וגו' להקריב אשה", ואינו אשה מקריבין במועד יותר משאר ימים, הני אומר מוספין".

דבר יום ביומו – האם עבר "יומו" בטל קרבנו – ואינו מקריבו ביום אחר, פיון שזמנו קבוע (ע"פ רש"י ברכות כו, א). ושוב אין לו תשלומין (רש"י במדבר כח, יד. וראה גם רש"י שם פסוק י. תורה לח

(לט) אך בחמשה עשר יום .. תחגו – קרבן שלמים לחגיגה – כלומר, "תחגו" פירושו שביאו קרבן חגיגה. יכול תדחה את השבת? – אם חל חמשה עשר בתשרי בשבת.

אחר-כך למעט חול המועד מאיסור "מלאכת עבודה". יכול אף חלו של מועד יהא אסור ב"מלאכת עבודה"? תלמוד לומר: "הוא" – היא אסורה במלאכת עבודה ואין ימי חול המועד אסורים במלאכת עבודה (תורת כהנים). וראה רש"י לעיל פסוק ח בסופו. תורה לו

(לו) עלה ומנחה – מנחת נסכים הקרבה עם העולה – ואין הפונה למנחה הפאה בפני עצמה (כמשמעות הלשון "ומנחה"), שהרי לא מצאנו במועדים שום מנחה הפאה בפני עצמה (גרא). וראה רש"י שמות כט, מא שלומדים מפסוק זה "סדר הקרבנות, האיברים בתחלה ואחר-כך המנחה".

דבר יום ביומו – חק הקצוב בחמש הפקודים – במדבר כט, יב-לב. כאילו אמר: להקריב עולה ומנחה וזבח ונסכים כחק היום הקצוב לו, שיש יום

מלאכת עבודה – אפלו מלאכה שחיא "עבודה" לכם – הצריכה לכם (רש"י במדבר כח, יח).

שאם לא תעשוה יש חסרון בים בדבר – "לא תעשו" – כבר פירש רש"י לעיל כג, ח, ומה שחזר ופירשו כאן שנית, יש לומר משום ההידוש שנתחדש כאן, שהותרה בחולו של מועד, כפי שמבאר מיד. ובפרט שעקר הענין שמלאכת עבודה פירושו מלאכת דבר האבד, למד רש"י מזה שהותרה בחול המועד, במבואר לעיל שם. והמשכיל לדוד" כתב לאידך גיסא, שפיון שפירש רש"י לעיל ששמיני עצרת הוא תוספת של יום אחד על פי בקשת הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל "עקבו עמי עוד יום אחד", היה ניתן לומר שדינו כדין חול המועד בלבד, לכן הוצרך לומר שדינו כיום-טוב. ויש לומר שמשום כך גופא הוצרך

הואיל ויש לה תשלומין כל שבועה. באספכם את תבואת הארץ • שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה. מכאן שנצטוו לעבר את השנים, שאם אין העבור, פעמים שהוא באמצע הקיץ או החורף. תחגו • שלמי חגיגה. שבעת ימים • (חגיגה י) אם לא הביא בזה, יביא בזה. יכול יהא מביאן כל שבועה? תלמוד לומר: וחגתם אותו, יום אחד במשמע ולא יותר. ולמה נאמר "שבועה"? לתשלומין.

(מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ-עבת וערבי-נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים:

רש"י פרי עץ הדר • (סוכה לד) עץ שטעם עזו ופריו שוה. הדר • הדר באילנו משנה לשנה, וזהו אתרוג. כפת תמרים • חסר וי'; למד שאינה אלא אחת. וענף עץ-עבת • שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס העשוי כמין קליעה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ז ח"א ע' 165, ע"פ ביאורי החומש)

ולקחתם לכם ביום הראשון • (כג, כז) בשכר שלשה ראשון • זכו לשלשה ראשון • . ולשמו של משית, דכתיב ראשון לציון הנה הנם' (פסחים ה, א) ידוע, שסבת הגלות היא שנאת חנם, ואלו הגאלה תבוא על ידי אהבת ואהדות

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הדר - הדר - הדר"מ מלשון דירה (רש"י סוכה שם).

באילנו משנה לשנה - שהאתרוג דר וגדל באילנו שנים ושלש שנים, וכשבאין וחונטין של עכשיו, עדן גדולים של אשתקד קימין בו (רש"י סוכה שם).

וזהו אתרוג - מהכא שמעינן דאתרוג אמר קרא, שאין פרי אחר עושה כן (רש"י סוכה לא, א). מה שאין כן טעם עזו ופריו שוה, אינו מיוחד באתרוג בלבד, שכן גם הפלפלין הם כאלה, כמו שאמר בגמרא שם.

כפת תמרים - חסר וי', למד שאינה אלא אחת - ולא כתב "כף", כי אז היה משמעו על פרי התמר, "שדרבן להיות הרבה תליון ביחד במכבדות שלקחם, וקורין להם כף", וכי כתיב כפת, על שם כפות אם פרודה [שאם היתה פרודה יכפתנו], ואין לשון זה נופל אלא על [עלי] הלולב" (רש"י סוכה לב, א).

וענף עץ עבת - שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס העשוי כמין קליעה - וברש"י סוכה לב, א: "ענף עץ עבות - שכולו ענף, שהעץ מחופה בעלין על ידי שהן עשויין בקליעה, ושוכבין על אפיקו". תורה מא

יביא ביום השני, ואם לא הביא ביום השני יביא ביום השלישי וכו'. יכול יהא מביאן כל שבועה - כל יום יום (רש"י חגיגה ט, א). תלמוד לומר: - לקמן פסוק מא. "וחגתם אותו, יום אחד במשמע - ברש"י חגיגה ז, ב: "ביום ראשון משמע".

ולא יותר. ולמה נאמר שבועה? לתשלומין - יום אחד עשה הכתוב עיקר, ושלדאחריי עשה תשלומין לו (רש"י שם ט, א), שאם לא חג ביום הראשון ישלים באחד מימי השבועה. תורה מ

(מ) פרי עץ הדר - עץ שטעם עזו ופריו שוה - "פרי עץ", שהעץ כפרי בטעם שוה (רש"י סוכה לה, א). ונראה שהלימוד הוא מיתור תיבת "עץ", שהיה לו לומר "פרי הדר" (רא"ם). ועל פי זה, מובן: א) מה שמתחיל רש"י "עץ", כדי לומר שהלימוד הוא מיתור תיבת "עץ". ב) מה שמעתיק רש"י גם את תיבת "הדר" אף שאינו מפרשה, מפני ש"הדר" מוסב על הפרי ולא על העץ, ואם כן היה לו לומר "פרי הדר" בלבד. ונראה רש"י בראשית א, יא שבתחילת הבריאה היתה הכונה שכל פירות העץ יהיו העץ והפרי שוים בטעמם, אלא שהארץ לא עשתה כן. ועל פי זה מובן מה שמדגיש כאן הכתוב שיקחו דוקא "פרי עץ" שטעמיהם שווים.

תלמוד לומר: "אף" - למעט אם חל בשבת.

הואיל ויש לה תשלומין כל שבועה. באספכם את תבואת הארץ • שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה - בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית (רש"י שמות לד, כב), שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים (רש"י שמות כג, כז).

מכאן שנצטוו לעבר את השנים - וראה רש"י דברים טז, א: "שמור את חדש האביב - מקודם בואו, שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו, עבר את השנה".

שאם אין העבור, פעמים שהוא באמצע הקיץ או החורף - שביין שעונות השנה הן לפי שנת החמה, שהיא יתרה על שנת לבנה אחד עשר יום, אם לא יעברו את השנה, הרי שלאחר עשר שנים יחול סוכות באמצע הקיץ, ולאחר עשרים וחמש שנים יחול באמצע החורף (באר מים חיים). תחגו שלמי חגיגה שבעת ימים - כלומר, תיבת "תחגו" נמשכת הן על "בחמשה עשר יום" שלפניה והן על "שבעת ימים" שלאחריה.

אם לא הביא בזה יביא בזה - שאם לא הביא שלמי חגיגה ביום הראשון

ישראל, כמאמר חז"ל "אין ישראל נגאלין עד שיהיו כלם אגודה אחת". ונמצא, שנטילת ארבעת המינים - הרומזות, כידוע, לאחדות ארבעת הסוגים שבִּישְׂרָאֵל, כָּךְ שְׂכָלָם נַעֲשִׂים "אגודה אחת" - היא המביאה לידי גלוי "שמו של משיח", בגאולה השלמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט ענף 350)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מו) פֶּאֶן נֶאֱמַר "לָכֶם", וְאֵלּוּ בְּסִפּוֹת נֶאֱמַר "חַג הַסִּפּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ". בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אַרְבַּעַת הַמִּינִים מְסֻמָּלִים אַרְבַּעַת סוּגִים בְּבִגְיִי יִשְׂרָאֵל, שְׂכָלָם מֵתְאַחֲדִים בְּמִצְוָה זוֹ; אִךְ הֵם נִשְׁאַרִים מִיָּנִים שׁוֹנִים, וְהֵינּוּ שֶׁהֶאֱחָדוּת הִיא חִיצוֹנִית וְאֵינָה הוֹפֶכֶת אוֹתָם לְגוֹף אֶחָד. וְאֵלּוּ הַסִּפּוֹת מֵאֲחָדָת אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַחֲדוּת אֲמִתִּית, כְּגוֹף אֶחָד, כְּמֶאֱמַר "וְאֵינִי כָל יִשְׂרָאֵל לִישֵׁב בְּסִפָּה אֶחָת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 132 - מותר 'לקראת שבת')

כָּל הָעֲרֻבוֹת בְּשִׁרּוֹת לְבָרְכָה

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ-עֵבֶת וְעֶרְבֵי-נָחַל (כג, מ).

הֵנָּה, הַגְּמָרָא (סוכה, לא - לד) מְדַיֶּקֶת בְּמַלּוֹת הַפֶּסּוּק, וְדוֹרֶשֶׁת מֵהֶם פְּרָטִים רַבִּים בְּנוֹגַע לְד' הַמִּינִים הֵיאֵךְ צָרִיכִים לְהִיּוֹת; הָאֲתֵרוּג - "פְּרִי עֵץ" וְ"הָדָר" דּוֹקָא, הַלּוּלָב - "הָרְאוּי לְאוֹגְדֵן" דּוֹקָא וְכו'. אֲמָנָם לְגַבֵּי הָעֲרֻבָה, לֹא מְצִינוּ בְּגִמְרָא דִּיּוֹק שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת דּוֹקָא "עֶרְבֵי נָחַל", וְאֵין אֲפִילוּ שׁוּם הַדּוּר בְּכָךְ. וְטַעַמָּא בְּעִי וְיִבֵּן זֶה עַל-פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵנִינִים:

דְּדוֹעִים דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שֶׁבֶד' הַמִּינִים רְמִזִּים ד' הַסּוּגִים שֶׁבְּבִגְיִי יִשְׂרָאֵל, הַמְּחַלְקִים לְבַעֲלִיתוּרָה וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים-טוֹבִים. וְהָעֲרֻבָה רִמְזָתָה לְהִיהוּדִי שְׂאִין בּוֹ לֹא תוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְהֵנָּה, הַתְּאַחֲדוּת הָאֲתֵרוּג הַלּוּלָב וְהַכֹּהֵן אֶחָד עִם הַשָּׁנִי, הֵרִי הִיא קְשׁוּרָה עִם מַעֲלּוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיּוֹת הַמְּשִׁיכּוֹת וּמִקְשׁוֹת בִּינֵיהֶם. מִה־שְׂאִין-כֵּן זֶה שֶׁנִּמְשָׁל לְעֲרֻבָה הֵנָּה הַקְּשֶׁר עִמּוֹ הוּא רַק מִצַּד עֲצִמְיוּתוֹ, מִצַּד עֲצֵם הִיּוֹתוֹ מִעַם יִשְׂרָאֵל, לֹלֵא כָּל מַעֲלָה מְגֻדָּרֶת וּגְלוּיָהּ.

וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל לְהַלָּכָה: בְּשִׁלְשֶׁת הַמִּינִים הָרִאשׁוֹנִים, הֵנָּה סִימְנֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם צָרִיכִים לְהִיּוֹת בְּגִלּוּי, דִּהְסֻמָּנִים הֵם אֵלּוּ הַעוֹשִׂים אוֹתָם לְכָשָׁרִים וּמִיחָדִים, וּבִלְעֲדֵיהֶם הָאֲתֵרוּג אֵינוֹ אֲתֵרוּג וְהַלּוּלָב אֵינוֹ לוּלָב. מִה־שְׂאִין-כֵּן בְּעֲרֻבָה - הֵרִי עֲצֵם זֶה שֶׁהִיא מִמִּין הַכָּשֶׁר "עֶרְבֵי נָחַל" (שְׁמַבִּית יִשְׂרָאֵל הִיא), עַל אִךְ שֶׁמַּעֲלָתָהּ זֶה אֵינָה בְּגִלּוּי, וּלְפַעַל לֹא גִדְּלָה אֲצֵל נָחַל - "תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַעַפּוֹזִים" - הֵרִי הִיא כְּשֶׁרָה וְרִאוּיָהּ לְהַצְטַרֵּף לְ"אַרְבַּעַת הַמִּינִים".

מא ותחגוגו יתה חגא קדש יי שבִּעַת יומין
בִּשְׁמַתָּה קִנְיָם עָלֶם לְדִרְיָכוֹן בְּיִרְחָא שְׁבִיעָא
תַּחגּוּגוֹן יִתָּה:

מב במטליא תיתבון שבִּעַת יומין כל יציבא
בִּישְׂרָאֵל יִתְבּוֹן בְּמַטְלִיא:

מג בדיל דידעון דריכון ארי במטליות ענגי
אוֹתִבִּיתָתָה יִתָּה בְּגִי יִשְׂרָאֵל בְּאַפְקוֹתֵי יִתְהוֹן
מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם אָנָּה יי אֶלְהִכּוֹן:

(מא) וְחַגְתֶּם אִתּוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה
חֶקֶת עוֹלָם לְדִרְיָכֶם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַּחגּוּגוּ אִתּוֹ:

(מב) בְּסִפּוֹת תִּשְׁכּוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל-הָאֶזְרָח בִּישְׂרָאֵל
יִשְׁכּוּ בְּסִפּוֹת:

ישיא האזרח זה אזור. בִּישְׂרָאֵל (ת"ס) לְרַבּוֹת אֶת הַגָּרִים.

(מג) לְמַעַן יִדְעוּ דִּרְיָכֶם כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשְׁבֵתִי אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אָנִי יְהוָה
אֶלְהִיכֶם:

ישיא כי בְּסִפּוֹת הוֹשְׁבֵתִי • (סוכה יא) עֲנִי כְבוֹד.

אשל אברהם - הרב אלאשוי

שְׁחִיבִים בְּסוּפָה (רש"י סוכה כח, ב).
ד"בִּישְׂרָאֵל" מִשְׁמַע כָּל שֶׁהֵן בְּתוֹךְ
יִשְׂרָאֵל, כּוֹלֵל גָּרִים (רא"ם). וּלְפִי שֶׁהֵנִס
נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, הוֹצֵרָךְ לְרַבּוֹת אֶת
הַגָּרִים (רש"י שְׁמוֹת יב, יט). תוֹרָה מַג
(מג) כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשְׁבֵתִי - עֲנִי

בְּסוּפָה כְּמֶצְדָה. וְרִאָה גַם רש"י סוּכָה
כח, א: "אִי הוּא כְּתִיב אֶזְרָח, הוּא מִשְׁמַע
כָּל תּוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים,
כְּתִיב הָאֶזְרָח - מִיּוֹמֵן שְׁבָאֶזְרָחִים,
לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים".
בִּישְׂרָאֵל - לְרַבּוֹת אֶת הַגָּרִים -

(מב) הָאֶזְרָח - זֶה אֶזְרָח - מִישְׂרָאֵל.
וּפְשׁוּט הוּא, וְלֹא כְּתִבוּ רש"י אֶלֶּא
כְּהִקְדָּמָה לְדַבּוּר שְׁלֹאֲתִרְיָזָה. וּבִנְסוּחַ
רש"י הַמּוּבָא בְּרַמְבַּ"ן: "אֶזְרָח - זֶה
אֶזְרָח. הָאֶזְרָח - לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים,
שֶׁלֹּא תִלְמַד מִחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן לְחִיבֵן

(מד) וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶת־מַעְרֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
מד ומליל י"ג ע"ס סדר מועדיא ד"י
ואלפניו לבני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 355)

וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בסוף פרשת המועדים בפרשת פנחס כתיב "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה, ורש"י מבאר את החדוש בפתוב; מה שאין-כן כאן. ויש לומר, שפאן החדוש מובן מאליה: אף שפרשת אמור נאמרה זמן קצר לאחר חגגת המשכן, מסר משה מיד גם את הלכות הפרשה התלויות בארץ. אף בפרשת פנחס, שנאמרה זמן קצר לפני הכניסה לארץ, הפסוק נראה כמיתר.

♦ שבת קודש י"ג אייר ♦

א ומליל י"ג עם משה למימר:

כד (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ויקחו אליך שֶׁמֶן זֵית זָךְ
כ פקד ית בני ישראל ויסבון לה משה זיתא
דכ"א פתישא לאנהרא לאדלקא בוציניא
תדירא:

כ"א צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זו פרשת מצות הנרות; ופרשת "ואתה תצוה" לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צורך המנוחה, וכן משמע: ואתה, סופך לצוות את בני ישראל על כך. שֶׁמֶן זֵית זָךְ. שלשה שמנים יוצאים מן הזית: הראשון קרוי "זך", והן מפרשים ב'מנחות' (דף כו) וב'תורת כהנים'. תמיד. מלילה ללילה, כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום.

ג מבאר לפרקתא דסדהותא במשכן זמנא
יסדר יתה אהרן מרמשא עד צפרא קדם י"ג
תדירא קנים עלם לדריכון:

(ג) מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו
אהרן מערב עד־בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם
לדורתכם:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

המשכן (שמות מ, כה) "ויצל הנרות לפני ה'
כאשר צוה ה' את משה", הנה משם
מבואר שזאת הפרשה נאמרה קודם
הקמת המשכן, ואין צורך לפרש זה, כי
בתורה רבים כמזהו.

שֶׁמֶן זֵית זָךְ - שלשה שמנים
יוצאים מן הזית, הראשון קרוי "זך"
- והוא הכשר למנוחה. וראה גם רש"י
לעיל ב, ד. שמות כו, ב.

והן מפרשין במנחות - פו, א.

ו"בתורת כהנים". תמיד - מלילה

ללילה - כל לילה ולילה (רש"י שמות שם).

כלומר, לא תמיד יומם ולילה קאמר,
אלא תמיד מלילה ללילה, אבל ביום
לא היה דולק, ד"מערב עד בוקר

כתיב" (רש"י חגיגה כו, ב).

כמו "עולת תמיד" - שמות כט, מב.

במדבר כו, ו.

שאנינה אלא מיום ליום - ו"תמיד"

פירושו שלא יפסיק יום בינתיים (רש"י

שמות שם). תורה ג

ברוך־הוא, ולכן אמר

"הושבתי". תורה מד

(ב) צו את בני ישראל - זו פרשת
מצות הנרות. ופרשת "ואתה תצוה"
- שמות כו, כ"א.

לא נאמרה אלא על סדר מלאכת
המשכן, לפרש צורך המנוחה, וכן
משמע - כלומר זהו פירושו של
"ואתה תצוה את בני ישראל".

"ואתה" סופך לצוות - זהו פירוש
"תצוה".

"את בני ישראל" על כך - כתב

הרמב"ן: ואינו נכון בעיני, שפיר נאמר

(שמות מ, כה): "ויצל הנרות לפני ה' כאשר

צוה ה' את משה", אם פן המצוה

והמעשה נזכרו ונעשו כבר. ותיירץ

הרא"ם: רש"י לא בא לתקן אלא כפל

הפרשה הזאת, ואמר, שאותה

שבפרשת "תצוה" לא נאמרה אלא

לפרש צורך המנוחה, וזאת הפרשה

היא הצווי עליה, אבל לא בא לפרש

מתי נאמרה, כי מאמרו בהקמת

כבוד - כדעת רבי אליעזר, ולא

כדעת רבי עקיבא דאמר סוכות ממש

היו (סוכה יא, א). ורש"י הניח דברי רבי

עקיבא, מפני שמלת "הושבתי" מורה

על פועל אלקי, שהן ענני הכבוד, לא

על פועל אנושי, דאם כן: כי בסוכות

ישבו אבותיכם בהוציא אותם מארץ

מצרים, מבעי ליה (רא"ם). וכן משמע

מלשון רש"י סוכה ב, א: "כי בסוכות

הושבתי - צייתי לישב, הכי דריש

ליה, ואף־על־גב דאין יוצא מידי

פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו

דרישין ליה לדרשה". וראה גם רש"י

סוכה יא, ב: "וסוכה מעננים ולפינו,

שהרי זכר לענני כבוד הוא, כדכתיב

כי בסוכות הושבתי, ומתרגמינן: ארי

במטלות ענני". ואף שענני הכבוד הם

שהיו מאתו יתברך ולא ההושבה

עצמה, יש לומר שבין שהקיף אותם

בענני כבוד וכתוצאה מזה נמצאו הם

יושבים בהיקף ענני הכבוד, נקראת

גם ההושבה עצמה על שם הקדוש-

כ"ג - **לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת • שְׁלֹפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קָרוִי "עֵדוּת" (שבת כב. ת"ס) וְרִבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל גֵּר מַעֲרָבִי, שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתָן בָּהּ שָׁמֶן כְּמִדַּת חֲבִירוֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מִתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסִים. יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֵן מַעֲרָב עַד בִּקְרָ • (ת"ס) יַעֲרֹף אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלֵּילָה, וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים: חֲצִי לֵג לְכָל גֵּר וְנֹר, וְהֵן כְּדָאֵי אָף לְלֵילִי תְּקוּפַת טֵבַת, וּמִדָּה זֹו הִקְבָּעָה לָהֶם.**

(ד) **עַל הַמְּנִרָה הַטְּהֻרָה יַעֲרֹף אֶת־הַנִּירוֹת לִפְנֵי יְהוָה** וְעַל מְנִרְתָּא דְכִיתָא יִסְדֵּר יֵת בּוֹצִיעֵינָא קָדָם תְּמִיד: פ

כ"ג - **הַמְּנִרָה הַטְּהֻרָה • שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר. דְּבָר אַחֵר: עַל טְהָרָה שֶׁל מְנִרָה, שֶׁמִּטְהָרָה וּמִדְּשָׁנָה תִּחְלָה מִן הָאֶפֶר.**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

כָּל הַלֵּילָה (רא"ם).
וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים - מִנְחוֹת פֹּט, א. וְרָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת כּו, כּא.
חֲצִי לֵג לְכָל גֵּר וְנֹר - בְּלוֹמֵר, "יַעֲרֹף אוֹתוֹ" מוֹסֵב עַל "גֵּר תְּמִיד", וְהַכֹּנֶה לְכָל גֵּר וְנֹר שֶׁבְּמִנְחָה. וְהֵן כְּדָאֵי אָף לְלֵילִי תְּקוּפַת טֵבַת - הָאֶרֶבָּיִן (רש"י שְׁמוֹת שם).
וּמִדָּה זֹו הִקְבָּעָה לָהֶם - לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאִם יוֹתֵר אֵין בְּכָךְ כְּלוֹם (רש"י שְׁמוֹת שם). וְהִיכִי שִׁיעְרוֹ? אֵיכָא דְאָמְרִי: מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שִׁיעְרוֹ, שֶׁבְּתַחֲלָה נִתְּנָה שָׁמֶן בְּנֹר וּנְשִׁתִּיר בְּבִקְרָ, וּבְלֵילָה הַשְּׁנִי פָּחַתוּ, עַד שֶׁשִׁיעְרוּ הַדְּבָר שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ יוֹתֵר מִחֲצִי לֹג אֶפִּילוֹ בְּלֵיל אָרוֹךְ, וְכֵן נִתְּנָה אֶפִּילוֹ בְּלֵיל קָצֵר, וּמָה שֶׁנִּשְׁתִּיר בְּבִקְרָ זֹורֵק לַחוּץ. וְאֵיכָא דְאָמְרִי, בְּקִיץ הָיָה עוֹשֶׂה פְּתִילָה עֲבָה וּבַחֲרֹף הָיָה פְּתִילָה דְקָה כְּדִי שִׁיכָלָה בְּקִיץ נִמִּי בְּבִקְרָ. וְאֵיכָא מֵאֵן דְאָמַר מִמַּטָּה לְמַעְלָה, בְּתַחֲלָה נִתְּנָה רְבִיעִית, וְעַמְדוֹ שֶׁם וְרָאוּ שֶׁאֵין סִיפּוֹק, וְשׁוּב הוֹסִיפוּ עַד חֲצִי לֹג (רש"י מִנְחוֹת שם). תוֹרָה ד

(ד) **הַמְּנִרָה הַטְּהֻרָה - שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר** - זָהָב מוֹזָקֵק (רא"ם). רָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת לֹא, ח: "עַל שֶׁם זָהָב טָהוֹר".

דְּבָר אַחֵר: **עַל טְהָרָה שֶׁל מְנִרָה, שֶׁמִּטְהָרָה וּמִדְּשָׁנָה תִּחְלָה מִן הָאֶפֶר.**
- כִּי לְפִי הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן קָשָׁה, שֶׁ"הַטְּהוּרָה" אֵינָה מוֹסֵבָת עַל "הַמְּנִרָה" אֲלָא עַל הַזָּהָב שֶׁמִּמֶּנּוּ עָשׂוּ אֶת הַמְּנִרָה. וְגַם לֹא מוֹכֵן, מָה עֲנִין זָהָב טָהוֹר לְכָאֵן. תוֹרָה ה

יְכוֹל לְשַׁמֵּשׁ כְּעֵדוּת לְהַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה, יֵשׁ יַחֲדוּת בֵּינָם שֶׁל הַנֹּר הַמַּעֲרָבִי לְגַבִּי שָׁאֵר הַנְּסִים, שֶׁהֵנִס הַתְּרַחֵשׁ בְּאֹר, וְכִינֹן שֶׁהָאֹר הוּא מְצִיאוֹת הִכִּי מוֹפְשֻׁט שְׁאֵינָה נִיחָנָה לְמַשׁוּשׁ, הִרִי שֶׁהוּא הַמְצִיאוֹת הַקְּרוּבָה בְּיוֹתֵר לְרוֹחֲנִיּוֹת, לְכֵן דּוֹקָא הֵנִס שְׁנַעֲשֶׂה בְּאֹר שֶׁל הַנֹּר הַמַּעֲרָבִי נִבְחָר כְּעֵדוּת לְהַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן אֹרֹו שֶׁל הַנֹּר הַמַּעֲרָבִי שִׁימֵשׁ בִּישׁוּי לְאֹר הַשְׁכִּינָה בְּדֶרֶךְ גְּלוּיָה יוֹתֵר מִשָּׁאֵר הַנְּסִים (הַרְבֵּי).

שְׁנוֹתָן בָּהּ שָׁמֶן כְּמִדַּת חֲבִירוֹתֶיהָ - חֲצִי לֹג שָׁמֶן, כְּדִלְקָמֶן בְּרִשִׁי.
וּמִמֶּנָּה הָיָה מִתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסִים - שֶׁהָיָה גֵר מַעֲרָבִי דוֹלֵק לְאַחֵר שֶׁכָּבוּ שָׁאֵר כָּל הַנֹּרוֹת, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁמִמְנוֹ מִתְחִיל לְהַדְלִיק בֵּין הָעֶרְבִים, בָּהּ הָיָה מְסִים הַטֵּבַת הַנֹּרוֹת שֶׁל שְׁחִירָת, שֶׁדִּלֵּק כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוּ מְטִיבוּ עַד הָעֶרֶב, וְלֹמְדִים כֵּן בִּ"תוֹרַת כֹּהֲנִים" מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "לְהַעֲלוֹת גֵּר תְּמִיד", שֶׁהָיָה גֵר מַעֲרָבִי תְּמִיד, שֶׁמִּמֶּנּוּ יִהְיֶה מִתְחִיל וּבֹו יִהְיֶה מְסִים הַטֵּבָה, שֶׁהִשְׁאָר הָיָה מְטִיב שְׁחִירָת, וְזֶה מְטִיב בֵּין הָעֶרְבִים, וְאֹחֲזוֹ הַיִּשָּׁן בִּירוֹ אוֹ מִנִּיחָה בְּכָלִי, עַד שְׁנוֹתָן שָׁמֶן וּפְתִילָה וּמִדְּלִיקוֹ, וּמִדְּלִיק מִמֶּנּוּ אֶת הַשָּׁאֵר. וְכָל זֶמֶן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין - הָיָה דוֹלֵק כָּל הַיּוֹם, וְהֵינּוּ עֵדוּתוֹ, שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל (ע"פ רש"י שֶׁבַת שֶׁם וְיוֹמָא שם).

יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֵן מַעֲרָב עַד בִּקְרָ - "יַעֲרֹף אֹתוֹ" עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלֵּילָה - וְלֹא שֶׁהָיָה עוֹרֹף אוֹתוֹ

(ג) **לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת - שְׁלֹפְנֵי הָאָרוֹן** - מִחוּץ לְפָרֶכֶת שְׁלֹפְנֵי הָאָרוֹן. שֶׁהוּא - הָאָרוֹן.
קָרוִי "עֵדֻת" - הָאָרוֹן קָרוִי "אָרוֹן הָעֵדוּת", מִפְּנֵי שֶׁהָיָה עָשׂוּי לְצוּרָף לַוְחוֹת הָעֵדוּת, רָאָה שְׁמוֹת לֹא, ז וּבְרִשִׁי שֶׁם.
וְרִבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ - שְׁבַת כּב, ב. מִנְחוֹת פו, ב.

עַל גֵּר מַעֲרָבִי - וְכִינֹן שֶׁהַמְּנִרָה הָיְתָה סְמוּכָה לְפָרֶכֶת, נִקְרָאת "פְּרוֹכֶת הָעֵדוּת" (ג"א). וְאֵינָהוּ "גֵּר מַעֲרָבִי" לְמֵאֵן דְאָמַר (מִנְחוֹת צח, ב) שֶׁבַע הַנֹּרוֹת סְדוּרִים מְזוּרָח וּמַעֲרָב - קָרִי גֵר מַעֲרָבִי גֵר שְׁנֵי שְׁסֻמוֹף לְרִאשׁוֹן שֶׁבְּמִנְחָה, מִשּׁוֹם דְאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמְצוֹת, וּכְשֶׁנִּכְנָס לְהִיכָל - בְּרִאשׁוֹן פָּגַע תְּחִילָה, וּבֹו אֵינוּ יְכוֹל לְהִתְחִיל, דְּכִתִּיב "יַעֲרֹף אוֹתוֹ לִפְנֵי ה'", צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד חוּצָה לוֹ, דְאֵי לֹא, לֹא קָרִינֵן בֵּיהּ "לִפְנֵי ה'" (עַל פִּי רִשִׁי שְׁבַת כּב, ב וְיוֹמָא לט, א. אֲבָל רָאָה רִשִׁי מִנְחוֹת צח, ב שֶׁלְדַעָה זֹו "הַחִיצוֹן שֶׁל צֵד מַעֲרָב קָרִי לִיָּה גֵר מַעֲרָבִי", וְהוּא הַנֹּר הַסְּמוּף לְצֵד לְדֹשׁ הַקָּדְשִׁים). וְלְמֵאֵן דְאָמַר צָפוֹן וְדָרוֹם תְּנוּנִין - הָיָה אֲמֻצָּעִית פְּנִי מְסוּבִין כְּלָפֵי מַעֲרָב, וְהוּא קָרוִי מַעֲרָבִי, וְשָׁאֵר הַנֹּרוֹת מְצֻדָּדִין פְּנִיָּהֶם כְּלָפֵי אֲמֻצָּעִי (רש"י יוֹמָא לט, א. וְרָאָה רִשִׁי בְּמִדְבָר ח, ב).

שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל - אָף שֶׁבְּמִקְדָּשׁ הָיָה בְּקִבְעוּת עוֹד עֲשָׂרָה נְסִים (אֲבוֹת פִּיָּה מִידָּה), שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה

(ה) וְלִקְחִיתָ סֹלֶת וְאַפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עָשָׂר חֲלוֹת
שְׁנֵי עֶשְׂרִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת:

(ו) וְשַׁמֵּת אֹתָם שְׁתֵּים מַעֲרֻכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכֶּת עַל
הַשִּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י - שש המערכות • שש חלות המערכה האחת. השלחן הטהור • של זהב טהור. דבר אחר: על טהרו
של שלחן, שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן (מנחות צ"ו. ת"כ) •

(ז) וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֻכֶּת לְבֹנָה זָכָה וְהִיתָה לְלֶחֶם
לְאַזְכָּרָה אִשָּׁה לַיהוָה:

כ"י - ונתת על-המערכות • על כל אחת משתי המערכות היו שני בויכי לבונה, מלא קמץ לכל אחת.
והיתה • הלבונה הזאת. ללחם לאזכרה • שאין מן הלחם לגבה כלום, אלא הלבונה נקטרת כשמשלקין
אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם, שעל-ידה הוא נזכר למעלה, כקמץ שהוא אזכרה למנחה.

(ח) בַּיּוֹם הַשֵּׁשֶׁת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֻכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

(ט) וְהִיתָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וּבָאֵלֶהוּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי
קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאֲשֵׁי יְהוָה חֶק־עוֹלָם: ס

כ"י - והיתה • המנחה הזאת, שכל דבר הבא מן התבואה, בכלל מנחה היא. ובאלהו • מוסב על הלחם,
שהוא לשון זכר.

אשל אברהם - הרב אלעזר

- (ו) שש המערכות - "שש" חלות - זה על גבי זה (ראה רש"י שמות כה, כט).
"המערכות" האחת - והוא מקרא קצר (רא"ם).
השלחן הטהור - של זהב טהור. - שהיה מצופה זהב טהור.
דבר אחר: על מהרו של שלחן - על השלחן עצמו ללא דבר שיחצוץ ביניהם.
שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן. - הן הקשורות, שהיו כמין חצאי קנים חלולים, והיה מסדר שלשה קנים על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתפגס הרוח ביניהם ולא יתעפשו (ראה רש"י שמות כה, כט), והוידועך כאן שלא ישימו סניפין בין השלחן לחלה (רא"ם). תורה ז
(ז) ונתת על המערכות - על כל אחת משתי המערכות - באחד מבתי היד: לבונה זכה.
היו - בכמה כתב-יד ודפוסים ראשונים: הרי.
שני בויכי לבונה - על כל מערכה בן אחר. וראה גם רש"י שמות כה, כט: "ושתים היו, לשני קמצי לבונה, שנותנין על שתי המערכות". וכן ברש"י פסחים נח, א "לבונה הנותנה בשני בויכים, על שתי מערכות של לחם הפנים". ומסתימת לשון רש"י משמע שמפרש בדעת תנא קמא במנחות צו, א שהיו מונחים "על המערכות" ממש, ולא כאבא שאול שאמר "על" בסמוך (משכיל לדוד).
מלא קמץ לכל אחת - ראה גם רש"י שבת קלג, ב "שתי כפות מלאות לבונה".
והיתה - הלבונה הזאת. ללחם לאזכרה - שאין מן הלחם לגבוה
- כלום, אלא הלבונה נקטרת כשמשלקין אותו - את הלחם. ובדפוס ראשון: אותו. והכונה הן על הלחם והן על הלבונה. וראה גם רש"י סוכה נו, ב "ומקטירין שני בויכי לבונה שסלקו מעל השלחן".
בכל שבת ושבת - והקטרת הלבונה מתירה את הלחם לאכילת כהנים (ראה רש"י פסחים נח, א. ועד).
והיא לזכרון ללחם, שעלידה הוא נזכר למעלה, כקמץ שהוא אזכרה למנחה - כדלעיל ברש"י ב, ב ש"הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח". וראה רש"י ובהים סג, א ש"סילוק [הבויכין] מעל שלחן הפנים שבהיכל, במקום קמיצה דמנחות הנקמצות". תורה ח
(ט) והיתה - המנחה הזאת - ולכן נאמר "והיתה" בלשון נקבה, אף

י ונפק בר אתמא בת ישראל והוא בר גבר
מצראה בגו בני ישראל ונצו במשריתא בר
אתמא בת ישראל וגברא בר ישראל:

(י) ויצא בן-אשה ישראלית והוא בן-איש מצרי
בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית
ואיש הישראלי:

רש"י ויצא בן-אשה ישראלית • (ח"ט) מהיכן יצא? רבי לוי אומר: מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר: מפרשה
שלמעלה יצא; לגלג ואמר: "ביום השבת יערכנו", דרך המלך לאכל פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת
של תשעה ימים? בתמיהה. ומתניתא אמרה: מבית דינו של משה יצא מחיב: בא לטע אהלו בתוך מחנה
דן, אמרו לו: מה טיבך לכאן? אמר להם: מבני דן אני! אמרו לו: (במדבר ב:) "איש על-דגלו באתת לבית
אבתם" כתיב. נכנס לבית דינו של משה ויצא מחיב; עמד וגדף. בן-איש מצרי • הוא המצרי שהרג משה.
בתוך בני ישראל • מלמד שנתגיר. וינצו במחנה • על עסקי המחנה. ואיש הישראלי • זה שכנגדו,
שמחה בו מטע אהלו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לומר שזהו "איש מצרי" שהרגו משה,
כמו שנאמר (שמות ב, יא) "וירא איש
מצרי מכה וגו'" (גרא). ונראה שכן
רש"י לרמוז לדברי הוזהר (ח"ג קו, א)
בטעם שקלל את ה', משום ששמע
שמושה הרג את אביו בשם המפורש
עמד וקלל (משכיל לדוד).

בתוך בני ישראל - מלמד שנתגיר -
אין הכונה שהיה צריך לגרות מיוחדת,
שהרי אמו מישראל והולד הולך
אחריה, אלא שזכרם לברית במילה
וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן
תורה, ככל ישראל, דהינו שהלך אחרי
אמו ונדבק בישראל. וזהו "בתוך בני
ישראל", שהיה עמם, ולא רצה
ללכת אחרי אביו להיות מצרי.
והצטרפתם אומרים, כי טעם הגרות
מפני שהיה קודם מתן תורה, והיה
משפטו יליף אחר הזכר, ממה שאמרו
(יבמות עח, ב): באומות הלך אחר הזכר,
ובאשר נולד זה לא מלו אותו, כי
מצרי היה בדינו, אבל כשגדל נתגיר
לדעתו ונמול (רמב"ז).

וינצו במחנה - על עסקי המחנה -
כי אם לא כן, "במחנה" למה לי.
ואיש הישראלי - זה שכנגדו, שמחה
בו מטע אהלו - שלא הניח לו לטוע
אהלו שם. אף שלפני כן כתב רש"י
"אמרו לו" בלשון רבים, נראה
שכפועל היה אחד שהתנגד לו יותר
מכל, וכנראה זה שהאהל שלו היה
בסמיכות אליו. תורה יא

ואמר: "ביום השבת יערכנו" - לעיל
פסוק ח. בשבת היו מסלקין הישנה
ומסדרין את החדשה, ומקטיר הבזיכין
והן מתירים את הלחם לאכילת כהנים
(רש"י פסחים נח, א).

דרך המלך לאכל פת חמה בכל יום,
שמא פת צוננת של תשעה ימים -
שהרי הלחם היה נאפה בערב שבת,
והיה נאכל בשבת שלאחריה, שהוא
יום התשיעי לאפיתו.

בתמיהה. ומתניתא אמרה - תורת
כהנים.

מבית דינו של משה יצא מחיב, בא
לטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו:
מה טיבך לכאן? אמר להם: מבני דן
אני - מצד אמו, כדלקמן בפסוק יא.

אמרו לו: "איש על דגלו באתת לבית
אבתם" כתיב - במדבר ב, ב. ואביו
אינו מבני דן, כדלקמן בפסוק.

נכנס לבית דינו של משה ויצא
מחיב, עמד וגדף - נראה שלכל
הדעות הגידוף היה בגלל עסקי
המחנה (כמפורש בכתוב "וינצו
במחנה וגו'"), וכל המחלוקת היא רק
מהיכן יצא.

בן איש מצרי - הוא המצרי שהרג
משה - מזה שפירסמה הכתוב לומר
שהיא לבדה היתה זונה כדלקמן
ברש"י, מוכן שזהו אותו המצרי
שהרגו משה, שהוא היחידי שבא על
אשה מישראל (רא"ם). או שלומד כן
מיתור התיבות "איש מצרי", שבא

שהכונה על הלחם שהוא לשון זכר.
שכל דבר הבא מן התבואה בכלל
מנחה הוא. ואכלהו - מוכב על
הלחם, שהוא לשון זכר. - לכן
אף-על-פי שלא הוזכר בכתוב מנחה,
הכונה על הלחם, שגם הוא נקרא
מנחה (רא"ם). תורה י

(י) **ויצא בן אשה ישראלית** - מהיכן
יצא? - שאין לומר שיצא מהמחנה,
שהרי כתוב "וינצו במחנה" (משכיל לדוד).
ואם הכונה שיצא מביתו - מה
משמיענו?

רבי לוי אומר - ויקרא רבה לב, ג.
מעולמו יצא - הלימוד הוא מסמיכות
התיבות "חק עולם" ומיד "ויצא" (רבו
בחי). ובפשטות הכונה, שאבד את
עולמו, שהרי נתחייב מיתה על ידי
קללתו. או שהכונה שאבד חלקו
בעולם הבא (משכיל לדוד). וה"מתנות
כהונה" מפרש שיצא מעולמו של
האדם (עולם קטן זה האדם), שהסב
דרכו והרחיק מאד מהיות אדם, בכך
שקלל אלקים חיים.

רבי ברכיה אומר - ויקרא רבה' שם.
מפרשה שלמעלה - פרשת לחם
הפנים.

יצא - שעסק בה והסתלק ממנה (באר
מ"ם חיים). ומשם היתה אפיקורסותו
(מתנות כהונה).

לגלג - געברה גוררת עברה, ואחר-כך
כשרבו על עסקי המחנה, עמד וגידיף
(באר בשדה).

(יא) וַיִּקַּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיִּקְלָל
וַיִּבְיֹאוּ אֹתוֹ אֶל־מִשָּׁה וַשֵּׁם אָמָּו שְׁלֹמִית בַּת־דְּבָרִי
לְמִטָּה־דָן:

יא וּפֶרֶשׁ בַּר אֱתָתָא בַת יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגָּז
וְאַיְתֵיאוּ יָתָה לָזֹת מִשָּׁה וְשֵׁם אָמָה שְׁלֹמִית
בַּת דְּבָרִי לְשִׁבְטָא דָּדָן:

רש"י וַיִּקַּב • כְּתַרְגוּמוֹ: "וּפֶרֶשׁ", (סנהדרין פז) שֶׁנֶּקֶב שֵׁם הַמִּיחָד וְגִדְּף, וְהוּא שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שֶׁשֹּׁמֵעַ מְסִינִי. וַשֵּׁם
אָמָּו שְׁלֹמִית בַּת־דְּבָרִי • שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּרְסָמָה הִכְתוּב לזו, לומר שֶׁהִיא לְבָדָה הִיְתָה זֹנָה. שְׁלֹמִית •
דְּהוֹת פִּטְפֻטָּה: 'שָׁלֵם עֲלֶךָ', 'שָׁלֵם עֲלֶיךָ', 'שָׁלֵם עֲלֵיכֹן'! מִפְּטֻטָּה בְּדָבָרִים, שׁוֹאֵלֶת בְּשָׁלוֹם הַכֹּל. בַּת־דְּבָרִי •
דְּבָרְנִית הִיְתָה, מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכָף קֹלְקֶלָה. לְמִטָּה־דָן • מְגִיד שֶׁהִרְשַׁע גֹּרֶם גָּנָאי לוֹ, גָּנָאי לְאֲבִיו,
גָּנָאי לְשִׁבְטוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (שמות לא): "אֶהְיֶאֱבֹד בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָן", שִׁבְחָן לוֹ, שִׁבְחָן לְאֲבִיו, שִׁבְחָן לְשִׁבְטוֹ.

(יב) וַיִּנְיַחְהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֶשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ
על גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי:

רש"י וַיִּנְיַחְהוּ • לְבָדוֹ וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ, שֶׁשְׁנֵיהֶם הָיוּ בְּפָרֶק אֶחָד; (סנהדרין עח) וַיּוֹדְעִים הָיוּ שֶׁהִמְקוֹשֵׁשׁ

אשל אברהם - הרב אלאשילי

נִזְכָּר אֲבִיָּה "דְּבָרִי", וְהִינּוּ מִפְּנֵי שִׁבְנָה
גֶּרֶם גָּנָאי לְאֲבִיָּה. אוֹ שְׁאִין בִּנְתָן רִשִּׁי
לְבָאָר כָּאֵן כָּלֵל לְמָה נִזְכָּר "דְּבָרִי",
שֶׁהִרְשִׁי פִּירְשׁוֹ כְּבָר לְמַעֲלָה (ובפרט אם
נִאמַר שֶׁלֹּא הָיָה זֶה שְׁמָה הָאֱמִתִּי),
אֵלָּא לְמָה נִזְכָּר "לְמִטָּה דָן".
גָּנָאי לְשִׁבְטוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ: "אֶהְיֶאֱבֹד
בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמִטָּה דָן" שִׁבְחָן לוֹ,
שִׁבְחָן לְאֲבִיו, שִׁבְחָן לְשִׁבְטוֹ. - שְׁמוֹת
לֹא, ו. וְרָאָה רִשִּׁי שֵׁם לֹה, לֹד. תוֹרָה יב
(יב) וַיִּנְיַחְהוּ - לְבָדוֹ - לומר כֵּן
מְדִיּוֹק הַלְשׁוֹן "וַיִּנְיַחְהוּ", וְלֹא "וַיִּנְיַחוּ"
אוֹתוֹ [כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּמִקְוֹשׁשׁ]. כְּלוֹמַר,
הִנְיַחוּהוּ וַעֲנִיבוּהוּ לְבָדוֹ (באר בשדה).

וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ - הַנִּזְכָּר
בְּמִדְבָּר טו, לֵב "וַיִּמְצָאוּ אִישׁ מְקוֹשֵׁשׁ
עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת", וְשֵׁם בְּפִסּוֹק לֹד
נֶאמַר "וַיִּנְיַחוּ אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר".

שְׁשֵׁנִיָּהם הָיוּ בְּפָרֶק אֶחָד - נִרְאָה
שְׁלוּמִד כֵּן מִזֶּה שֶׁהַתּוֹרָה דִּיקָה לְכַתּוּב
כָּאֵן "וַיִּנְיַחוּהוּ" לְבָדוֹ, מִשְׁמַע שֶׁבֹּא
לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהָיָה עוֹד מִישְׁהוּ שֶׁהָיָה
נִתָּן בַּמִּשְׁמֶר בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְלֹא הִנִּיחוּ
אוֹתוֹ יַחַד עִמּוֹ, וְאֵין זֶה אֵלָּא מְקוֹשֵׁשׁ
שֶׁמְסוּפָּר עָלָיו בַּתּוֹרָה שֶׁהִנִּיחוּ אוֹתוֹ
בַּמִּשְׁמֶר, וְלֹא מְצִינוּ בַּמִּדְבָּר אָדָם נוֹסֵף
שִׁיבָב בַּמִּשְׁמֶר עַל חֶסְאוֹ מְלֻבָּד
מְקוֹשֵׁשׁ, לְכֹן בְּהִכָּרַח שֶׁהָיָה בְּפָרֶק אֶחָד.
וְרָאָה רִשִּׁי בַּמִּדְבָּר טו, לֵב: "בְּגִנְיָתָן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּבַר הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא שְׁמָרוּ
אֵלָּא שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנֵינָה בֹּא זֶה
וְחֻלְלָה". וְרָאָה בְּפִיאוֹר שֵׁם, שֶׁהָיָה זֶה

מִפְּטֻטָּה בְּדָבָרִים - צָרִיךְ עֵינֵינוּ לְמָה
כָּתַב פֶּרֶשׁ זֶה כָּאֵן, וּמִתְאִים יוֹתֵר
לְדַבּוּר־הַמִּתְחִיל "בַּת דְּבָרִי". וְאוֹלִי
רוֹצֵה לומר כֵּן, שֶׁשְׁאֵלוֹת הַשְׁלוֹם
שֶׁלֹּא לֹא נִבְעוּ מִתּוֹךְ הַתְּעַנְנוֹת וְדִאֲגָת
אֶמֶת בְּשָׁלוֹם הָאֲנָשִׁים, אֵלָּא סֶתֶם כְּדִי
לְפִטְפֹּט בְּדָבָרִים.
שׁוֹאֵלֶת בְּשָׁלוֹם הַכֹּל. בַּת דְּבָרִי -
דְּבָרְנִית הִיְתָה - לְפָנֵינוּ כֵּן אָמַר שֶׁהִיְתָה
שׁוֹאֵלֶת בְּשָׁלוֹם הַכֹּל, וְכַעַת מוֹסִיף
שֶׁלֹּא רַק שֶׁהִיְתָה שׁוֹאֵלֶת בְּשָׁלוֹמָם,
אֵלָּא גַם הִיְתָה מְאִרִּיכָה עִמָּהֶם בְּדַבּוּר
עַל הָאָ וְעַל דָּא. וְכָתַב ה"בָּאָר בְּשִׁדְדָה"
שֶׁכָּתַב רִשִּׁי לומר שֶׁזֶה לֹא הָיָה שְׁמָה
הָאֱמִתִּי אֵלָּא שֵׁם הַתּוֹאֵר שֶׁלֹּא בְּגִלָּל
הַתְּהַגּוּתָהּ, כִּי אִם הָיָה זֶה שְׁמָה
הָאֱמִתִּי הָיָה צָרִיךְ לומר כְּבָר בַּתְּחִילָה
"וַיּוֹצֵא בֶּן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְשִׁמָּה
שְׁלוֹמִית". וְגַם לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהוֹסִיף
"בַּת דְּבָרִי". אֲבָל רָאָה לְקַמֵּן דַּבּוּר־
הַמִּתְחִיל "לְמִטָּה דָן".

מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם - וְאֵין כֶּף דֶּרֶךְ
נָשִׁים צְנוּעוֹת, רָאָה כְּתוּבוֹת עַב, א.
לְפִיכָף קֹלְקֶלָה - וְעַל פִּי הַמְּבֹאָר
בְּרִשִּׁי שְׁמוֹת שֵׁם שֶׁהִמְצִיר "נָתַן בָּהּ
עֵינָיו", יֵשׁ לומר שֶׁהִיְתָה דְּבָרְנִית גֶּרֶם
לְמַצְרֵי לְתַת בָּהּ עֵינָיו. אוֹ יֵשׁ לומר,
שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁהִיְתָה דְּבָרְנִית, וְנִהְיָה שֶׁלֹּא
כַּהֲנָן, מִשְׁמֵים גֶּרֶם לֹה שֶׁהָיָה תְּכַשֵּׁל
בְּמַצְרֵי.

לְמִטָּה דָן - מְגִיד שֶׁהִרְשַׁע גֹּרֶם גָּנָאי
לוֹ, גָּנָאי לְאֲבִיו - וְזֶה טַעַם נוֹסֵף לְמָה

(יא) וַיִּקַּב - כְּתַרְגוּמוֹ: "וּפֶרֶשׁ" -
שֶׁאָמַר אֵת שֵׁם ה' בְּפִירּוֹשׁ. וּמְבֹאָר
בְּזֶה, שְׁאִין "וַיִּקַּב" מִלְשׁוֹן קֹלְקֶלָה, שֶׁהִרְשִׁי
בְּהִמְשֹׁךְ אוֹמַר "וַיִּקְלָל".

שֶׁנֶּקֶב - שִׁבְטָא בְּפִיו. וְרָאָה רִשִּׁי
סְנֵהֲדִין נו, א: "בְּאוֹתִיּוֹתָיו וּפִירּוֹשִׁיהָ".
שֵׁם הַמִּיחָד וְגִדְּף, וְהוּא שֵׁם הַמִּפְרָשׁ
שֶׁשֹּׁמֵעַ מְסִינִי - בְּדִיבּוּר "אֲנֹכִי ה'"
אֶלְקִיךָ.

וַשֵּׁם אָמָּו שְׁלֹמִית בַּת דְּבָרִי - שִׁבְחָן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּרְסָמָה הִכְתוּב לזו -
וְלֹא שֶׁהַתּוֹרָה פִּירְסָמָה כְּדִי לְגַנוּתָהּ,
שְׁאִין דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה לְפָרֶסֶם גְּנוּתָן שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, אֵלָּא שֶׁעַל יְדֵהּ מִתְגַּלֶּה שִׁבְחָן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְכַעַתּוֹמָה יוֹתֵר נִתָּן לומר,
שֶׁזֶה גּוֹפֵא שִׁבְחָן בְּשִׁבְלָהּ, שֶׁעַל יְדֵהּ
מוֹדִיעָה הַתּוֹרָה שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
(הַרְבֵּי). לומר שֶׁהִיא לְבָדָה הִיְתָה זֹנָה
- וְאֵף שֶׁבְּפֶרֶשׁת שְׁמוֹת ב, יֵאָּמַר פִּירְשׁ
רִשִּׁי שֶׁלֹּא יִדְעָה שֶׁהוּא מְצָרִי,
שֶׁכְּסוּבּוּרָה שֶׁהוּא בְּעֵלָה, מְכַל־מְקוֹם
כֵּיּוֹן שֶׁנִּבְעָלָה לְגוֹי עֲשָׂאָה זֹנָה (גְּרָא).

וְרָאָה לְקַמֵּן בְּפִיאוֹר לְדַבּוּר־הַמִּתְחִיל
בַּת דְּבָרִי. וּבְפֶרֶשׁ עַל פִּי הַמְּבֹאָר לְקַמֵּן
בְּרִשִּׁי שֶׁזֶה שֶׁ"קֹלְקֶלָה", מִפְּנֵי שֶׁהִיא
הִיְתָה דְּבָרְנִית, דְּהִינּוּ שֶׁמַּעֲשִׂיהָ גֶּרֶם
מִזֶּה שֶׁהִמְצִיר "נָתַן בָּהּ עֵינָיו", כְּלִשׁוֹן
רִשִּׁי בְּשְׁמוֹת שֵׁם. וְלְכַלְלוֹת הַעֲנָן
בְּדַבָּר בְּשְׁרוּתָן שֶׁל נִשְׁוֹת יִשְׂרָאֵל -
רָאָה רִשִּׁי בַּמִּדְבָּר כו, ה.

שְׁלֹמִית - דְּהוֹת פִּטְפֻטָּה: שָׁלֵם
עֲלֶךָ, שָׁלֵם עֲלֶיךָ, שָׁלֵם עֲלֵיכֹן,

בְּמִיתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא): "מַחְלִיָּה מוֹת יוֹמָת", אָבֵל לֹא פָּרַשׁ לָהֶם בְּאִיזוֹ מִיתָהּ, לְכָךְ נֶאֱמַר (במדבר טו לז): "כִּי לֹא פָּרַשׁ מִהֲיָעֵשָׂה לוֹ"; אָבֵל בְּמַקְלָל הוּא אוֹמֵר: "לִפְרֹשׁ לָהֶם", שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חֵיב מִיתָה אִם לֹא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחוהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם שהתורה היא תורת חסד), בשביל התיקון בו, וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המקוון, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

יג ומליל יי עם משה למימר:

(יג) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יד אפק ית דארגז למברא למשריתא ויסמכון
כל די שמעו ית ידיהון על רישה וירגמון
יתה כל כנשתא:

(יד) הוצא את־המקלל אל־מחוי' למחנה וסמכו
כל־השמעים את־ידיהם על־ראשו ורגמו אותו
כל־העדה:

ט"ז השמעים • אלו העדים. כל • להביא את הדינים. את־ידיהם • אומרים לו: 'דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך'. כל־העדה • (ת"כ) במעמד כל העדה, מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

במעשה, וגם אז אינו מזיק כלום כלפי מעלה בקללתו, וכלפי חוץ נראה שעונש של מיתה על קללה כזו זהו עונש חמור מדי, לכן העדים היו אומרים לו שאין הם אשמים במותו אלא הוא בעצמו, שכן התורה חיבה על כך. ומה שלגבי מקלל אביו לא אומרים לו כן, משום ששם הקללה יש לה כח להזיז, וממילא מובן החומרה שבדבר. וב"באר בשנה" כתב הסעם, מכיון שהמקלל היה הראשון שנהרג במדבר בבית־דין, והיה חשש שמא העדים בעתיד לא יבואו להעיד מתוך חשש שהם הגורמים למיתת האדם, לכן נצטוו לסמוך ידיהם ולומר שאין הם אשמים במיתתו. וב"תורת מנחם" כתב שלדעת רש"י סמיכה זו הייתה הוראת שעה, מפני שגם מיתת המקלל הייתה הוראת שעה, שהרי לא התרו בו לפני שקלל, ולכן במקרה זה היו צריכים לסמוך עליו את ידיהם ולהבהיר לו, שלמרות שלא התרו בו: "אין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך".

כל העדה - במעמד "כל העדה" - שהרי לא יתכן שכל העדה ביחד רוגמים אותו (תורת כהנים).

מכאן - וראה רש"י על הפסוק (שמות יב, ט): "וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל"

אבל במקלל הוא אומר: "לפרש להם" - ולא כתוב "מה יעשה", משמע, כל דינו היו צריכים לפרש להם (רש"י שם). ועל פי זה מובן מה שהביאו אותו רק "אל משה" (ולא אל כל העדה כמו במקושש), מפני שבאו לבקש את הכרעתו ההלכתית בדינו של המקלל (הרב).

שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו - ומה שחיבו אותו מיתה, אף על־פי שלא התרו בו שהמקלל חייב מיתת בית־דין, כדן כל התראה (ראה סנהדרין ח ב), יש לומר שהיתה זו הוראת שעה (דברי דוד). תורה יג

(יד) השמעים - אלו העדים. כל - להביא את הדינים. את ידיהם - אומרים לו: דמך בראשך - הביטוי על פי מלכים א ב, לו. וזהו מה שסומכים את ידיהם "על ראשו". ואכן באחד מכתבי־היד מעתיק רש"י בדבור זה: "את ידיהם על ראשו".

ואין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך - ראה גם רש"י לעיל ב, ט: "דמו בראשו, אין נענש על מיתתו אלא הוא, שהוא גרם לעצמו שיהרג". בטעם שרק במגדף אומרים לו כן, כתב ב"משכיל לדוד", משום שהמגדף מגיע למצב זה מתוך פעם בפעם ששאינו שולט על עצמו, וגם זה רק בדבור ולא

בכ"ט באיר של שנה ראשונה, אף לפי מה שפירש כאן רש"י לעיל פסוק י בפירוש השני והשלישי, שהסיפור של המקלל היה לאחר הציווי על להם הפנים (כלומר לאחר מתן תורה), או לאחר שנאמר "איש על דגלו וגו'", דהינו בשנה השנייה, כמפורש בפרשת במדבר שם, אם כן אין זה מתאים עם פירוש רש"י שם שהמקלל שבת היה לפני מתן תורה. ולכן צריך לומר שלפירוש רש"י כאן סיפור המקושש לא היה בשנה ראשונה אלא בשנה שנייה לאחר מתן תורה והקמת המשכן. ועדין צריך עיון.

וידעים היו שהמקושש במיתתו, שנאמר - שמות לא, יד.

"מחליה מות יומת", אבל "לא פרש" להם באיזו מיתה - ראה גם רש"י במדבר טו, לג.

לכך נאמר - במדבר טו, לד.

"כי לא פרש מה יעשה לו" - משמע בר עשייה הוא, אבל לא היו יודעין מהו (רש"י סנהדרין עח ב), אם בסקילה החמורה, אם בחנק הקל (רש"י ב"ב קט, א). ועל פי זה, יובן מה שהביאו את המקושש "אל משה ואל אהרן ואל כל העדה", שמסרו אותו לרשות ראשי הצבור שהללו יקמו בו את עונש המות המגיע לו (הרב).

(טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל
אֱלֹהָיו וְנִשְׁאַ חֲטָאוֹ:
כ"י וְנִשְׁאַ חֲטָאוֹ • בְּכֶרֶת, כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק I, עמוד 165 - מתוך 'לקראת שבת')

ענש המגדף - הוראת שעה

אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלָל וגו' וידבר משה... ויציאו את המקלל... ויגמנו אותו אבן ובני ישראל עשו כאשר צוה וגו' (כד, טו-כז)

וצריך באור מפני מה התורה צריכה לכפל ולכתב את הציוי לבני ישראל, הרי אנו למדים זאת כבר מהענש שנאמר למקלל עצמו, וכמו שמצינו במקושש, שהתורה כתבה את ענשו של המקושש, ולא כפלה שוב לבני ישראל? ויש לומר, שהנה מצינו מחלקת בין ה'פס' משנה' לה'רדב' בדעת הרמב"ם, האם מגדף צריך התראה או לא, ה'פס' משנה' למד ברמב"ם שמגדף אין צריך התראה, ואילו הרדב"ז למד שצריך התראה, וכן דעת הראב"ד. ומדברי רש"י בפ' שבתנו (כד טו) גבי מקלל, שדינו "בכרת כשאין התראה", מפרש שגם מגדף צריך התראה. והטעם על"פי הפשט, שצריך התראה אף במקלל, כי בלא התראה אין ודאות גמורה שהוא מזיד, ואיך יחזיבו הפתוב מיתה (מה-שאין-כן בנוגע למגדף שבמדבר, דכלפי שמיא גליא, והיתה הוראה מיוחדת אודות זה).

והנה מצינו חלוק בין המקושש למגדף, שבמקושש היתה התראה, מה שאין-כן במגדף (דמאחר שלא היו יודעים אם חיב מיתה, לא יכלו להתרותו), ואם כן לפי השיטות שבמגדף צריך התראה, זה שהענישו את המקלל במדבר היתה בגדר הוראת שעה, ולכן התורה צריכה לכפל שוב את הציוי בנוגע לדורות - "ואל בני ישראל תדבר לאמור".

(טז) וְנִקְבַּ שְׁם־יְהוָה מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בּוֹ
כָּל־הָעֵדָה בְּגִל בְּאֶזְרֵחַ בְּנִקְבוֹ שְׁם יוֹמָת:
כ"י וְנִקְבַּ שְׁם • אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁפְרַשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכַנּוּי. וְנִקְבַּ • לְשׁוֹן קָלָלָה, כְּמוֹ (במדבר כג ח):

"מה אקב".

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

(טז) וְנִקְבַּ שְׁם - אֵינוֹ חֵיב - מִיְתָה. עַד שִׁפְרַשׁ - "וְנִקְבַּ" לְשׁוֹן פִּירוּשׁ וּבִיטוּי, כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי פְסוּק יא. אֶת הַשֵּׁם - דִּהָא כְּתִיב "ה'", וְהוּא שֵׁם הַמִּיּוּחָד (רש"י סנהדרין טו, א). וּמִשְׁמַע שֵׁשׁ אֲדֻנּוֹת אֵינוֹ שֵׁם הַמִּיּוּחָד (משכיל לדח). וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכַנּוּי - כְּגֹוֹן שֵׁם אֱלֹקִים, רָאָה רַשִׁי שֵׁם. וְנִקְבַּ - לְשׁוֹן קָלָלָה - וְאֵף־עַל־פִּי שִׁפְרַשׁ "וְנִקְבַּ שֵׁם - אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁפְרַשׁ אֶת הַשֵּׁם", וְכֵן פִּירַשׁ לְמַעַלָּה (פְסוּק יא): "וְנִקְבַּ - כְּתִירָגוֹמוֹ "וּפְרַשׁ", שֶׁנִּקְבַּ שֵׁם הַמִּיּוּחָד וְגִדֵּף", מְכַל־מְקוֹם לְשׁוֹן קָלָלָה הוּא, אֲלֹא שְׂהִיָּא קָלָלָה מְפֻרָּשֶׁת (רא"ם). וְרָאָה רַשִׁי בְּבִמְדָּבָר לִי, כִּב, א: "קְבָה לִי - זוֹ קֶשֶׁה מֵאֲרָה לִי, שְׂהוּא נִקְבַּ וּמְפֻרָּשׁ". כְּמוֹ "מָה אֶקְבַּ" - בְּמִדְבָּר כג, ח. דִּהִינּוּ שֶׁ"נִקְבַּ" וְ"קְבָה" הֵם מֵאוֹתוֹ שׁוֹרֵשׁ, שֶׁהִנּוּ אֵינָה מִיסוּד הַתִּיבָּה. תוֹרָה יז

אף שבפועל אסור לעדף לרגום אותו, ורק "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו", משמע שיש כאן דין של שליחות, שהעדים הם שלוחי העדה. תורה טו (טו) וְנִשְׁאַ חֲטָאוֹ - בְּכֶרֶת - בְּפִסְחִים צג, ב לומדים זאת מ"חטאו ושא האיש ההוא" האמור בפי שלא הקריב קרבן פסח (במדבר ט, יג), ושם מפורש "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". אבל ראה רש"י במדבר טו, ל ש"דרשו רבותינו", שהאמור שם "את ה' הוא מגדף ונכרתה וגו'", מדובר במדבר ה'. ונראה שהם מדרשות חלוקות. כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה - אֲבָל עֲשֵׂה בְּמִזִּיד. ואם התרו בו אזי חיב מיתה בית-דין. והינו דוקא כשהודיעוהו בשעת התראה שהוא חיב מיתה בבית-דין אם יעבור עבירה זו (ראה סנהדרין טו ב). תורה טו

- וְכִי בָלֵם שׁוֹחֲטִים, אֲלֹא מִכָּאֵן שֶׁשְׁלֹוֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. וְכָתֹב ב"תורת מנחם" שצריכים לשני הלימודים, כי שם מדובר ששלוחו של אדם כמותו בדבר שנצטוו בו, שהשליח מוציאם ידי חובתם, ואילו כאן מדובר ששלוחו של אדם כמותו גם בדבר שלא נצטוו בו הם עצמם. שֶׁשְׁלֹוֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ - נִרְאָה שְׂהוּכָחָה הִיא, מִזֶּה שְׂהוּצָרָה לְהִיּוֹת הַסְקִילָה "במעמד כל העדה", אף שהיה מחוץ למחנה, מוכח שבפעם כל העדה משתתפים בסקילתו, אלא שבפועל העדים הם שסוקלים אותו, ובסקילתם הם שלוחי העדה. וּב"תוֹרַת מִנְחָם" כָּתֹב שֶׁאֵם "וְרָגְמוֹ אוֹתוֹ כָּל הָעֵדָה" פִּירוּשׁוֹ רַק שֶׁהִדְבֵּר יִהְיֶה "במעמד כל העדה", אִזִּי הִיָּה צָרִיךְ לֹאמֹר "וְרָגְמוֹ אוֹתוֹ לְפָנַי כָּל הָעֵדָה", וּמִזֶּה שֶׁאֵמֵר "וְרָגְמוֹ אוֹתוֹ כָּל הָעֵדָה",

(יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת: יוֹגֵבֵר אֲרִי יִקְטֹל כָּל נֶפֶשׁ דָּאֲנָשָׁא יִתְקַטֵּל יִתְקַטֵּל:

הש"י וְאִישׁ כִּי יִכֶּה • לְפִי שְׁנֵאֲמַר (שמות כא יב): "מִכָּה אִישׁ וְגו'", אֵין לִי אֱלָא שְׁהַרְג אֶת הָאִישׁ, אֵשֶׁה וְקָטַן מִנִּי? תִּלְמוּד לומר: "כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם".

(יח) וּמִכָּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: יח ודיקטול נפש בעירא ישלמנה נפש חלף נפשא: יט ויגבר ארי יתן מומא בחברה קמא די עבד בן יתעבד לה:

(כ) שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאֶשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשֶׂה לוֹ: כ תבכרא חלף תבכרא עינא חלף עינא שנא חלף שנא קמא די יתן מומא באנשא בן יתיהב בה:

הש"י בֶן יִנְתֵּן בּוֹ • פֶּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ שְׁאִינוּ נְתִינַת מוֹם מִמֶּשׁ, אֱלָא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן; שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לְכַף כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'נְתִינָה' - דְּכֵר הַנִּתֵּן מִיד לִיד.

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוֹמָת: כא ודיקטול בעירא ישלמנה ודיקטול אנשא יתקטל:

הש"י וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה • לְמַעַלָּה דְּכֵר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכֵאֵין דְּכֵר בְּעוֹשֶׂה בָּהּ חֲבוּרָה. וּמִכָּה אָדָם יוֹמָת • אֶפְלוּ לֹא הִרְגוּ אֱלָא עָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר כָּאן "נֶפֶשׁ". וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ דְּכֵר הַכְּתוּב, וְכֵאֵין לְהַקִּישׁוֹ לְמִכָּה בְּהֵמָה: מַה מִּכָּה בְּהֵמָה - מִחַיִּים, אֵף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מִחַיִּים, פֶּרֶט לְמִכָּה אַחֵר מִיָּתָה:

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

בגמרא, ואם בן שפיר יש לגרוס בן גם בפנים. תורה כא

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה - לְמַעַלָּה - פְּסוּק יח: "וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה".

דְּכֵר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכֵאֵין דְּכֵר בְּעוֹשֶׂה בָּהּ חֲבוּרָה - דְּהָא לֹא כְּתִיב הָכָא נֶפֶשׁ, אֱלָא הָכָא לְבָדָה, וּמִכָּל־מָקוֹם צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבְּעוֹשֶׂה בָּהּ חֲבוּרָה קְמִיירי, דָּאם לֹא בֶן מֵהוּ "יִשְׁלַמְנָה", מַה חֲסֵרוֹן עָשָׂה לָהּ עַד שִׁישְׁלַמְנָה (רא"ם).

וּמִכָּה אָדָם יוֹמָת - אֶפְלוּ לֹא הִרְגוּ אֱלָא עָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר כָּאן נֶפֶשׁ - בְּדִלְעִיל פְּסוּק יז.

וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ - הָאִמּוֹר בְּשִׁמּוֹת כֹּא, טו.

דְּכֵר הַכְּתוּב - אֲבָל בִּשְׁאָר כָּל אָדָם אֵינוֹ חֵיב מִיָּתָה אֱלָא אִם הִמִּיתוּ, רָאָה רַש"י שְׁמוֹת כֹּא, יב.

וְכֵאֵין לְהַקִּישׁוֹ לְ"מִכָּה בְּהֵמָה", מַה "מִכָּה בְּהֵמָה" מִחַיִּים, אֵף "מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" מִחַיִּים, פֶּרֶט לְמִכָּה

יִכָּה קוֹדֵם לְכֵן וּכְמָה הוּא יִכָּה עֲכָשְׁיוֹ, וּמִשְׁלֵם הַפְּחָת (ע"פ רש"י ערכין יט, ב). וְזוֹהוּ דְּמִי נֶזֶק, אֲבָל חוּץ מִזֶּה מִשְׁלֵם עוֹד אַרְבָּעָה דְּבָרִים: צַעַר, רַפּוּי, שְׁבַת וּבִשְׁת, כְּמִבּוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר [שְׁמוֹת כֹּא, יט] (רא"ם).

לְכַף כְּתוּב בּוֹ לְשׁוֹן נְתִינָה - לְאַחֵר שֶׁכְּבֵר אָמַר בְּפִסּוּק הַקּוֹדֵם "כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ" (גמרא שם ושם).

דְּכֵר הַנִּתֵּן - בְּגִמְרָא שֶׁם וְשֵׁם: הַנִּתֵּן. וְכֵן הוּא בְּרַש"י כְּתוּבוֹת לה, ב. בְּכֹא קִמָּא ה, א.

מִיד לִיד - בְּכִמָּה כְּתִבִּייד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים קָטַע זֶה. וְכֵן לֹא הוּכָא לְשׁוֹן זֶה בְּרַא"ם וּבִ"גוֹר אֲרִיָּה". וְכִנְרָאָה זֶהוּ מִשׁוּם שֶׁבְּגִמְרָא כְּתוּבוֹת שֶׁם וּבְכֹא קִמָּא פד, א דוֹרְשִׁים כֵּן מִהַפְּסוּק (דברים יט, כא) "יָד בְּיָד", וְאִילוּ מִ"כֵּן יִנְתֵּן בּוֹ" דוֹרְשִׁים: "דְּכֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְתִינָה, וּמֵאִי נִיְהוּ? מוֹמִין". אֲבָל בְּרַש"י כְּתוּבוֹת לה, ב וּבְכֹא קִמָּא ה, א כּוֹתֵב מִפּוֹרֶשׁ: "כֵּן יִנְתֵּן בּוֹ, דְּכֵר הַנִּתֵּן מִיד לִיד". וְכִנְרָאָה שֶׁכֵּף הִיָּתָה גִירְסָתוֹ

(יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה - לְפִי שְׁנֵאֲמַר - שְׁמוֹת כֹּא, יב.

"מִכָּה אִישׁ [יוֹמָת]", - כֵּן הַגִּירָסָא בְּדְפוּס רִאשׁוֹן. וּבְדְפוּסִים שְׁלִפְנִינֵינוּ: וְגו'.

אֵין לִי אֱלָא שְׁהַרְג אֶת הָאִישׁ, אֵשֶׁה וְקָטַן מִנִּי? תִּלְמוּד לומר: "כָּל נֶפֶשׁ אָדָם" - אֶפְלוּ קָטָן, אֶפְלוּ אֵשֶׁה (רש"י שְׁמוֹת שם).

וְרָאָה שֶׁם בְּרַש"י שְׁהוֹסִיף: "וְעוֹד, אִילוּ נֶאֱמַר מִכָּה אִישׁ, שׁוּמַע אֲנִי, אֶפְלוּ קָטָן שְׁהֵבָה וְהִרְג יְהִי חֵיב, תִּלְמוּד לומר: וְאִישׁ כִּי יִכֶּה, וְלֹא קָטָן שְׁהֵבָה. וְעוֹד, כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם, אֶפְלוּ נְפִלִים בְּמִשְׁמַע, תִּלְמוּד לומר: מִכָּה אִישׁ, אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיָּכֶה כֵּן קִימָא רִאשׁוֹי לְהִיּוֹת אִישׁ". תורה יח

(כ) בֶּן יִנְתֵּן בּוֹ - פֶּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ - כְּתוּבוֹת לב, ב. בְּכֹא קִמָּא פד, א. וְרָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת כֹּא, כד.

שְׁאִינוּ נְתִינַת מוֹם מִמֶּשׁ, אֱלָא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן, שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד - כְּגוֹן, אָדָם שֶׁקִּישַׁע לוֹ חֲבִירוֹ יְדוּ, שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד הַנִּמְכָּר בְּשׁוּק, כְּמָה הָיָה

שיעור יומי לשבת קודש י"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת אמור

לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חיב, הצרך לומר במכה, שפטור; ומה בבחמה בחבלה, שאם אין חבלה אין תשלומין, אף מכה אביו ואמו אינו חיב עד שיעשה בהם חבורה.

(כב) מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם בְּגֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כש"כ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֵי בְלָכֶם; כָּשֶׁם שֶׁאֲנִי מֵיחַד שָׁמַי עֲלֵיכֶם, כֹּף אֲנִי מֵיחַד שָׁמַי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל
אֶל־מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבֵן וּבִנְי־יִשְׂרָאֵל
עָשׂוּ בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כש"כ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ • כָּל הַמִּצְוָה הָאֲמֹרָה בְּסִקְלָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וּתְלִיָּה:

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

הפטרה לפרשת אמור נדפסה בעמ' רנח

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

הסקילה גבוה שתי קומות (רש"י סנהדרין מג א). וראה גם רש"י שמות שם: "מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות".
רגימה - רגימה כבר נאמרה לעיל, ולא כתבה כאן אלא לומר שעשו את הסקילה לפי הסדר הנזה: דחיה ואחר כך רגימה ואחר כך תליה, וזהו מה שכתב "**כל המצוה** האמורה **בסקילה**".

ותליה - ולומדים אותה מהפסוק (דברים כא, כב) "ותלית אותו על עץ", ובפרוש רש"י שם: "רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קלת אלהים תלוי, והמברך ה', בסקילה".

כלומר, וזהו טעם למה שנאמר לפני כן "כגר בארץ יהיה", שישאל ההורג את הגר נהרג עליו, כי אין מעלה בישראל על הגר (באר בשדה). תורה כג
(כג) **ובני ישראל עשו - כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר** - כי אם לא כן, מהו שחזור שוב "ובני ישראל עשו וגו'", לאחר שבגר אמר "ויוציאו את המקלל וגו'" (ע"פ סנהדרין מג א).

דחיה - דחיה, לא הכא בתיבא אלא מסיני (שמות יט, יג) "ירה יירה", מכאן שאחד מן העדים בא ודוחה ומפילו מגובה בית הסקילה לארץ, דבית

לאחר מיתה, לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חיב - כדלעיל ברש"י כ, ט: "אביו ואמו קלל - לרבות לאחר מיתה".

הצרך לומר במכה שפטור. ומה בבחמה בחבלה, שאם אין חבלה אין תשלומין, אף "מכה אביו ואמו" אינו חיב עד שיעשה בהם חבורה - ומשני טעמים אלו, כתוב כאן דין הפאת אביו ואמו, אף שבגר נאמר דינו בשמות כא, טו, ששני פריטים אלו לא למדנו מהפסוק שם. תורה כב (כב) **אני ה' אלהיכם - אלהי בלכם, כשם שאני מיחד שמי עליכם, כף אני מיחדו על הגרים** -

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיד בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד אייר פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום רביעי - י"ז אייר מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני - ט"ו אייר מפרק עז עד סוף פרק עח	יום חמישי - י"ח אייר פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז אייר מפרק עט עד סוף פרק פב	יום שישי - י"ט אייר מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' אייר פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר... עד עמ' 134, ויחזרו למקורו.

לצמצומים באור, כדי שיוכלו להיווצר ממנו עולמות ונבראים –
וכפי שיסביר להלן: ואלו היתה השתלשלות העולמות מאור
אין סוף ברוך הוא כלי צמצומים, רק בסדר המדרגות
מדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול – שהמדרגה העליונה

מהווה עלה וסיבה

למדרגה התחתונה,

שהיא ה"עלול" מה"עילה"

(ה"מסובב", התוצאה

מה"סיבה"). ב"עילה

ועלול" יש לשתי

המדרגות, שייכות ויחס

בין אחת לשניה. למשל:

מחשבה ודיבור, המחשבה

היא ה"עילה" לדיבור

שהוא ה"עלול", שהרי

מהמחשבה שהוא מזהיר

בה מקודם, בא לאחר מכן

הדיבור שהוא מדבר.

ובכן, מחשבה היא אמנם

למעלה מדיבור, אך בכל

זאת יש למחשבה שייכות

לדיבור, שכן גם מחשבה

מורכבת מאותיות כמו דיבור. משמעות הדבר היא, איפוא,

שהעלול (הבא מן העילה) קיים ביחס מסוים לעילה (ובדרך

עילה ועלול, אי אפשר שיווצר עלול שאינו ביחס כלשהו

לעילה). כיוון שמהאור והחיות הנמשכים מאתו יתברך באופן

של אין סוף, מתהווים נבראים בעלי גבול – מכאן שאין זה

בסדר של עלה ועלול, שהרי אילו היה כן – לא היתה העולם

הזה נברא כלל כמו שהוא עתה בבחינת גבול ותכלית,

– שכל דבר יש לו גבול וסוף: מהארץ לרקיע מהלך ת"ק

– חמש מאות, שנהי, – הרי יש בכך הגבלה של חמש מאות

שנה, וכן בין כל רקיע לרקיע, – מהלך חמש מאות שנה,

וכן עכ"ל כל רקיע ורקיע. – מהלך חמש מאות שנה – כל

האמור מהווה את העולם הזה; ואפלו עולם הבא ויג'עין

העליון – מדור נשמות הצדיקים הגדולים – והנשמות

עצמן, ואין צריך לומר המלאכים – הן בבחינת גבול

ותכלית, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף שכל רפ"ט

– הנשמות מתענגים על ה' ונהנין ומשיגין מאור"ס ב"ה – לא

קשה. כי יש גבול להשגתן – והבנתם, באור אין סוף

ברוך הוא המאיר עליהן בהתלבשות חכמה בינה דעת

כו', – על ידי שאור אין סוף ברוך הוא מתלבש בספירות

חכמה בינה דעת של העולם, יש לנבראים של אותו עולם

(נשמות ומלאכים) השגה והבנה בגדלות אין סוף – אלא

שהשגתם היא מוגבלת. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מזיו

השכינה ומתענגין באור ה', – שכן, מכיוון שהנאתם

1 פרק מח. בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום
4 בנפשו של יהודי – ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי
5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק
6 מ"ח, אותו אנו עומדים

7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
8 שכשם שבגלל אהבתו לבני
9 ישראל, צמצם הקב"ה
10 בביכול את עצמו, והרחיק
11 את כל מה שמפריע, כדי
12 לתת מקום לבריאת העולם
13 הזה – עולם, בו יהודי יקיים
14 תורה ומצוות – כך, על יהודי
15 "כמים הפנים לפני" – מצד
16 אהבתו להקב"ה, לצמצם
17 ולהרחיק את כל ההפרעות,
18 הפנימיות והחיצוניות, שישנן
19 לעבודתו את ה'.
20 והנה, כאשר יתבונן
21 המשכיל בגדלות אין
22 סוף ברוך הוא, כי

23 כשמו – "אין סוף", בן הוא – אין סוף ואין קץ ותכלית כלל
24 לאור וחיות המתפשט ממנו יתברך ברצונו הפשוט, –
25 כלומר: הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי ולא קיימות לגביו כל
26 ההגבלות של רצונו של נברא, ומיחד – הרצון, במהותו
27 ועצמותו יתברך בתכלית היחוד. – כלומר: האור והחיות
28 הנמשכים מאתו יתברך, שיווצרו ממנו עולמות מוגבלים, ושהוא
29 יחידיה אותם – אין אור זה כמו האור הנברא: למטה, בנברא,
30 ישנה, מצד אחד, מעלה ב"אור" לגבי "שפע" (שפע) מצומצם
31 ומדוד בהתאם למקבל השפע – ולדוגמה: כשרב משפיע שכל
32 לתלמיד, מדודה השפעת השכל בהתאם לפי מה שהתלמיד
33 יכול לקבל. ואילו, "אור" המאיר בדרך ממילא מהמאור – אינו
34 מצומצם) – אך, מאידך גיסא, יש חסרון באור, שהוא בא
35 בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכך רוצה המאור, אלא מכיון
36 שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם למעלה, יש לאור המעלה
37 שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו החסרון שבאור המאיר
38 בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון. והרצון למעלה להאיר,
39 אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא צינור וצמצום, עד כמה
40 ובאיזו מדה יימשך, ואילו ברצון שלמעלה קיימת רק המעלה
41 והשלימות שברצון, שאינו בהכרח, אבל אין בו הגדר והצמצום
42 שיש ברצון הנברא. כך, שהאור למעלה (למרות שהוא נמשך
43 ברצון, בכל זאת) הוא אין סוף, כמו שהמאור (הקב"ה עצמו
44 בביכול) הוא אין סוף. ומכיוון שהאור הוא אין סוף – אי אפשר
45 שיתדוו ממנו עולמות ונבראים מוגבלים. לשם כך היו צריכים

- 1 ותענוגם באים מהשגתם את אור אין-סוף ברוך הוא, הרי כמו
2 שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כי אין
3 יכולין לקבל הנאה ותענוג בנחיתת אין-סוף ממש, -
4 שהתענוג יהיה בלתי מוגבל, שלא יתבטלו ממציאותו ויחזרו
5 למקורו. - אם תענוגם
6 היה בלי גבול ובלי סוף,
7 היתה מתבטלת לגמרי 1 הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותו
8 מציאותם (המוגבלת) והיו 2 ויחזרו למקורו.
9 שבים למקורם שהוא "אין
10 סוף". הרי, שכל הנבראים, גם הנבראים של העולמות העליונים
- הרוחניים, הם נבראים מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור אין-
סוף ברוך הוא, באופן כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות
(לא בסדר של השתלשלות, אלא) על ידי צמצומים; הצמצום
פועל, שהאור הנמשך אחרי הצמצום, לא יהיה כלל בערך
ומהות האור שלפני
הצמצום. ולכן, אפשרי
הדבר, שלמרות שהאור
הוא, אין סוף, - יתהוו
ממנו נבראים שיש להם
סוף ושהם בעלי גבול - דבר זה בא מהצמצום.

ליקוטי אמרים

יום שני ט"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' סח, ותכלית.

- 21 והנה, פרטיות - אופן, הצמצומים, איך ומה - אין כאן
22 מקום ביאורם. אך דרך כלל, הן הם בחינת הסתר והעלם
23 המשכת האור והחיות, שלא יאיר - האור, וימשך
24 לתחתונים - לנבראים התחתונים, בבחינת גילוי, - הצמצום
25 פועל שהחיות בנבראים
26 לא תהיה גלויה,
27 להתלבש ולהשפיע בהן 3
28 - בנבראים התחתונים, 4
29 ולהחיותם להיות יש 5
30 מאין, כי אם מעט מוצר 6
31 אור וחיות בכדי שיהיו 7
32 בבחינת גבול ותכלית, - 8
33 אם החיות היתה בהם 9
34 בהתגלות, לא היו 10
35 הנבראים באופן של גבול 11
36 ותכלית; הצמצום פועל, 12
37 שהאור והחיות לא יחיו 13
38 בהתגלות בנבראים, ומה 14
39 שכן בא בהתגלות, וזה 15
40 מעט מאד מהאור והחיות 16
41 - ולכן הם יכולים להיות 17
42 נבראים בעלי גבול 18
43 ותכלית, שהיא - מעט 19
44 האור והחיות הבאים
45 בהתגלות בנבראים אחרי הצמצום, הוא, הארה מועטת מאד,
46 וממש פלא חשיבי - אינה נחשבת כלל, לגבי בחינת הארה
47 בלי גבול ותכלית, - שזהו כשהארה היא לפני הצמצום,
48 ואין ביניהם ערך ויחס כלל, - בין ההארה שבלי גבול
49 המוסתרת ונעלמת, לבין ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום).
50 המתגלה בנבראים - אין ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו
51 מתבטא רק בין הרבה לבין מעט - אף שזהו הבדל בין הרבה
52 מאד לבין מעט מאד - כי אם, אין ביניהם ערך ויחס כלל, פנודע
- פרוש מלת ערך במספרים, שאחד במספר יש לו ערך לגבי
מספר אלה אלפים, - המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר
אחר יש "ערך" לגבי מיליון בכך שהוא - המספר אחד מהווה
חלק אחד מני אלה אלפים, - מאחר שהמספר הכולל של
מיליון, מורכב מאלף
פעמים אלף יחידים - הרי
מובן, שלמספר אחד יש
ערך ויחס לגבי המספר
של אלף פעמים אלף -
מיליון חסר אחד, אינו
מיליון; אבל לגבי דבר
שהוא בבחינת בלי גבול
ומספר כלל - אין כנגדו
שום ערך במספרים, -
אין מספר, ככל שיהיה
גדול, שיהיה לו ערך ויחס
לעומת דבר שאין לו
מספר ואין לו סוף. שאפילו
אלף אלפי אלפים
ורבוא רבבות, - מספר
של מיליונים ומיליארדים,
אין אפילו כערך מספר
אחד לגבי אלה אלפי
אלפים ורבוא רבבות, -
שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים, יש לו, כאמור, איזה ערך,
ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים לעומת דבר שהוא בלי
גבול - אין ביניהם ערך כלל, אלא פלא ממש חשיבי. - הם
נחשבים לכלום. המספר הגדול ביותר אין לו ערך ויחס כלל
לגבי דבר שהוא בלי גבול. וככה ממש היא בחינת ההארה
מועטת זו, - מעט האור שאחרי הצמצום, המתלבשת
בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם, - אין
לה ערך כלל והיא נחשבת לכלום, לגבי ערך אור הננו ונעלם,

30 ההשפעה שמקבלים, - הרי שההשפעה באה בהם בפנימיות
31 בהשגתם; מה שאין כן ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא
32 בהסתתר והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה
33 נקראת מתלבשת - בעולמות, אלא מקפת וסובבת. הלכך,
34 מאחר שהעולמות הם
35 בבחינת גבול ותכלית -
36 לכן, נמצא שאין השפעת
37 אור אינסוף - שהוא בלי
38 גבול, מתלבש ומתגלה
39 בהם בבחינת גילוי, רק
40 מעט מועד, הארה
41 מועצת מצומצמת מאד
42 מאד, והיא - מאירה
43 בהם, רק כדי להחיותם
44 בבחינת גבול ותכלית. -
45 כדי להחיות עולמות
46 ונבראים, מן ההכרח
47 שתהיה בהם התגלות
48 מהארה זו. אלא, התגלות
49 זו היא מהארה מצומצמת
50 מאד מאד, שלכן אפשרי
51 הדבר שהעולמות יהיו
52 באופן של גבול ותכלית.
53 אבל עקר האור - שהוא
54 בלי צמצום כלל - נקרא "מקיף" ו"סובב", מאחר שאין
55 השפעתו מתגלית בתוכם, - בעולמות, מאחר שהם בבחינת
56 גבול ותכלית. - ואי אפשר שיתגלה בהם אור שהוא בלי גבול,
57 אלא, האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצויין אור זה כ"סובב".
58 "מקיף" מעליהם.

1 שהוא בבחינת "אינסוף", ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות
2 בבחינת גילוי להחיותם, אלא מקיף עליהם מלמעלה, -
3 בהיותו במדרגתו הגבוהה, הוא משפיע בעולמות, ונקרא "סובב"
4 כל עולמין". - מקיף כל העולמות, לא "ממלא כל עלמין" שהוא
5 מתלבש בפנימיות
6 בעולמות, כמו שהנשמה
7 מתלבשת בפנימיות בגוף, 1
8 אלא "סובב כל עלמין" - 2
9 ואין הפרש סובב ומקיף 3
10 מלמעלה בבחינת מקום 4
11 חסידים, - שבעולמות 5
12 עצמם אין הוא נמצא חס' 6
13 ושלום, אלא הוא נמצא 7
14 מעליהם, במובן של מקום, 8
15 חסידים, כי לא שייך 9
16 כלל בבחינת מקום 10
17 פרונקציות, - בדבר גשמי, 11
18 שבגדר "מקום", מתאים 12
19 לומר שהוא מעל דבר שני 13
20 במקום, אך כשאומרים 14
21 "סובב" ומקיף ברוחניות, 15
22 שאינו בגדר מקום - אין 16
23 במשמעו ענין של מקום.
24 אלא רוצה לומר סובב
25 ומקיף מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה, - המושגים
26 "סובב" ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות ההשפעה
27 בדבר, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות - זו
28 הנקראת "ממלא כל עלמין" נקראת בשם "תלכשת",
29 שמתלבשת בעולמות, כי הם - העולמות מלבישים ומשיגים

ליקוטי אמרים

מתלבש ומשפיע בעולמות בבחי' גילוי להחיותם אלא
מקיף עליהם מלמעלה ונקרא סובב כל עלמין. ואין
הפי' סובב ומקיף מלמעלה בבחי' מקום ח"ו כי לא
שייך כלל בחי' מקום ברוחניות. אלא ר"ל סובב ומקיף
מלמעלה לענין בחי' גילוי השפעה כי ההשפעה שהוא
בבחי' גילוי בעולמו' נקראת בשם הלכשה שמתלבשת
בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים
משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גילוי אלא בהסתתר
והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת
מתלבשת אלא מקפת וסובבת הלכך מאחר שהעולמות
הם בבחי' גבול ותכלית נמצא שאין השפעת אור א"ס
מתלבש ומתגלה בהם בבחי' גילוי רק מעט מועד
הארה מועטת מצומצמת מאד מאד והיא רק כדי
להחיותם בבחי' גבול ותכלית. אבל עיקר האור בלי
צמצום כ"כ נק' מקיף וסובב מאחר שאין השפעתו
מתגלית בתוכם מאחר שהם בבחי' גבול ותכלית.

יום שלישי ט"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סח, והמשל בזה... עד עמ' 136, בפועל ממש.

73 הארץ כבודו, והינו אור אינסוף פרודי-הוא, - לא רק
74 הארה מצומצמת, אלא הארץ מלאה באור שהוא אין סוף, כמו
75 שכתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם
76 ה'" - הרי שהוא אומר "אני מלא", והכוונה היא לאור אין סוף
77 ברוך הוא, ואור זה "מלא"
78 בשמים ובארץ, אף-על-
79 פי' אין מתלבש
80 בתוכה - ב"ארץ",
81 בבחינת גילוי ההשפעה,
82 רק חיות מעט מועד,
83 בבחינת דומם וצומח
84 לבד. - עד כמה שהחיות
85 נראית ב"דומם" ו"צומח" - הארץ היא דומם, וממנה בא
86 ה"צומח", וכל אור אינסוף פרודי-הוא - הממלא את כל

59 להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה
60 הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת
61 הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח
62 מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי
63 ומדבר, הרי שהחיות
64 האלקית ב"ארץ" מתגלה
65 רק באותה מדה שהיא
66 באה לידי ביטוי ב"דומם"
67 וצומח" - ובכל זאת -
68 "מלא כל הארץ כבודו",
69 שהארץ מלאה באור אין-
70 סוף ברוך הוא, אלא
71 שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף. ובלשון ה"תניא":
72 והמשל בזה, הנה הארץ הלזו הגשמיות, אף שגילא כל

הָאָדָם שְׂמִיץ בְּדַעְתּוֹ אִיזָה דְּבַר שְׂרָאָה אוֹ שְׂרֹאָה, הִנֵּה
אִף שְׂכַל גּוֹף עֵצִים תְּדַבֵּר הַחַוָּה וְגַבּוֹ וְתוֹכוֹ וְתוֹךְ תוֹכוֹ,
כִּלּוֹ מְצִיר בְּדַעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, מִפְּנֵי שְׂרָאָהוּ כִּלּוֹ אוֹ
שְׂרֹאָהוּ, הִנֵּה נִקְרָאת דַּעְתּוֹ מִקְפַּת תְּדַבֵּר הַחַוָּה כִּלּוֹ, -
זֶהוּ מִבְחִינַת ה"דַּעַת",
שְׂדַעְתּוֹ מְקִיפָה אֶת הַדְּבַר
מִכֹּל צַדִּיּוֹ הַפְּנִימִיִּים
וְהַחִיצוֹנִיִּים. וְכֵן גַּם
מִבְחִינַת הַדְּבַר עֲצָמוֹ -
וְהַדְּבַר הַחַוָּה מְקַף
בְּדַעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ, רַק
שְׂאִינוֹ מְקַף בְּפִעֵל
מִמֶּשׁ, רַק בְּדִמְיוֹן
מַחְשַׁבַת הָאָדָם וְדַעְתּוֹ.
- הַדְּבַר מוֹקֵף, אֲבָל לֹא
בְּפִעֵל מִמֶּשׁ. שְׂכֹן,
מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם
מוֹגְבֵּלֶת, וְלֹא שִׁיךְ שֶׁתִּקְוֶה
מִמֶּשׁ אֶת הַדְּבַר; הִיא רַק
מַהֲדַרְתּוֹ בְּאוֹתוֹ דְּבַר, וְרַק
מִבְחִינָה דִּמְיוֹנִית אוֹתוֹ
דְּבַר מוֹקֵף. אֲכַל הַקְּדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא דְּכִתְיָב בִּיה: -
שְׁלַגְבִּי כְּתוּב: "כִּי לֹא מַחְשַׁבְתִּי מַחְשַׁבּוֹתֶיכֶם כֹּו", -
מַחְשַׁבּוֹתֵי שֶׁל הַקֵּב"ה כְּבִיכּוֹל, שׁוֹנוֹת לַגִּמְרִי וְאֵינָן כֹּלל בְּגֵד
מַחְשַׁבּוֹת הָאָדָם, הֲרִי מַחְשַׁבְתּוֹ וְדַעְתּוֹ - שֶׁל הַקֵּב"ה, שִׁיּוּדָע
כָּל הַנִּבְרָאִים, מִקְפַּת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא מֵרֵאשִׁי וְעַד
תַּחְתִּיתָיו, וְתוֹכוֹ וְתוֹךְ תוֹכוֹ, הִכָּל - מוֹקֵף בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל
הַקֵּב"ה, בְּפִעֵל מִמֶּשׁ. - שֶׁלֹּא כִּמוֹ שֶׁהַדְּבַר הוּא בְּאָדָם,
שֶׁהַקֵּפָה הִיא רַק בְּדִמְיוֹן, אֲלֵא כֵּן מְדוּבָר בְּפִעֵל מִמֶּשׁ.

1 הארץ באופן בלתי גלוי, נקרא סוכב עליה, אף שהוא - אור
2 זה נמצא בתוכה ממש, - הרי, שלמרות ש"מלא כל הארץ
3 כבודו", בכל זאת, זהו רק באופן של "סוכב ומקיף". מדוע, אכן,
4 זה נקרא "סוכב" ו"מקיף"? - הרי זה: מאחר שאין השפעתו -
5 של אור זה, מתגלית בה
6 - בארץ, יותר, - מאשר
7 החיות שבדומם וצומח,
8 רק - אור אינסוף זה,
9 משפיע בה בבחינת
10 הסתר והעלם, וכל
11 השפעה שבבחינת
12 הסתר נקרא מקיף
13 מלמעלה, - השפעה
14 שמקיפה מלמעלה, כי
15 "עלמא דאתכסיא" -
16 העולם המכוסה, הוא
17 למעלה במדרגה
18 מ"עלמא דאתגליא". -
19 מהעולם המגולה.
20 ההשפעה שבבחינת
21 "אתכסיא" - מכוסה - היא
22 בבחינת "עלמא
23 דאתכסיא" - עולם מכוסה
24 . שלמעלה במדרגה מההשפעה שבהתגלות, שהיא בבחינת
25 "עלמא דאתגליא" - עולם מגולה . ולכן נקראת השפעה זו
26 "מקיף מלמעלה", מפני שהיא למעלה במדרגה. ולקרב אל
27 השכל יותר, - להבין בקלות יותר את אופן ההשפעה
28 והפעולה של "סוכב כל עלמין", שאור אינסוף נמצא בכל מקום
29 בעולם, ובכל זאת אור זה "סוכב" ו"מקיף", מכיוון שאין אור זה
30 בא בצורה של התלבשות גלויה - הוא בדרך משל, כמו

ליקוטי אמרים

עליה אף שהוא בתוכה ממש. מאחר שאין השפעתו מתגלית בה יותר רק משפיע בה בבחי' הסתר והעלם וכל השפעה שבבחי' הסתר נקרא מקיף מלמעלה כי עלמא דאתכס' הוא למעלה במדרגה מעלמ' דאתגליא ולקרב אל השכל יותר הוא בדרך משל. כמו האדם שמיציר בדעתו איזה דבר שראה או שרואה הנה אף שכל גוף עצם הדבר ההוא וגבו ותוכו ותוך תוכו כולו מצוייר בדעתו ומחשבתו מפני שראהו כולו או שרואהו הנה נקראת דעתו מקפת הדבר ההוא כולו. והדבר ההוא מוקף בדעתו ומחשבתו רק שאינו מוקף בפועל ממש רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו' הרי מחשבתו ודעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא מראשו ועד תחתיתו ותוכו ותוך תוכו הכל בפועל ממש.

יום רביעי י"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, למשל כדור הארץ הלזו... עד עמ' 136, כמ"א.

73 לְמִשְׁלַּל, כְּדוֹר הָאָרֶץ הַלֵּז, - הַמִּשְׁלַּל בֹּא לְהַמְחִישׁ כִּיצַד
74 לִישׁ, וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁהִידִיעָה שְׁלֵמַעְלָה יוֹדַעַת אֶת כָּל כְּדוֹר
75 הָאָרֶץ. רַק שְׁלֹא הָיָה
76 מִתְחַוֶּה - כְּדוֹר הָאָרֶץ,
77 כְּמוֹת שֶׁהוּא עֲתָה,
78 פֶּעַל גְּבוּל וְתַכְלִית
79 וְחַיּוֹת מוֹעֲטָת מֵאֵד,
80 כִּדִּי בְּחִינַת דּוּמָם
81 וְצוּמָה, - וְלֹא לְמַעְלָה
82 מִזֶּה - אִם לֹא - מִה
83 שְׂכוֹר הָאָרֶץ נִתְחַוֶּה
84 עַל-יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים

ליקוטי אמרים

למשל כדור הארץ הלזו הרי ידיעתו ית' מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו עד תחתיתו הכל בפועל ממש שהרי ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש רק שלא היה מתהווה כמות שהוא עתה בעל גבול ותכלית וחיות מועטת מאד כדי בחי' דומם וצומח. אם לא ע"י צמצומים רבים ועצומים עצמצמו האור והחיות

61 לְמִשְׁלַּל, כְּדוֹר הָאָרֶץ הַלֵּז, - הַמִּשְׁלַּל בֹּא לְהַמְחִישׁ כִּיצַד
62 נִבְרָא פְּרִטִי מוֹקֵף בְּמַחְשַׁבָּה וּבִידִיעָה שְׁלֵמַעְלָה - הֲרִי יוֹדִיעָתוֹ
63 יִתְבָּרַךְ מִקְפַּת כָּל עֹבֵי
64 כְּדוֹר הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר
65 כְּתוּב וְתוֹךְ תוֹכוֹ עַד
66 תַּחְתִּיתוֹ, - אֶת הִכָּל
67 מְקִיפָה יוֹדִיעָתוֹ שֶׁל
68 הַקֵּב"ה, בְּפִעֵל מִמֶּשׁ,
69 שְׁחִירֵי יוֹדִיעָה זֶה - שֶׁל
70 הַקֵּב"ה, הִיא חַיּוֹת כָּל
71 עֹבֵי כְּדוֹר הָאָרֶץ כִּלּוֹ,
72 וְהַתְּחַוּוֹת "מֵאִין"

1 וְעֲצוּמִים, שְׁעֲצוּמָם הָאֵזֶר וְהַחַיִּית שְׁתִּלְכֹּשׁ בְּכִדּוּר הָאֵרֶץ
 2 לְהַחֲיוֹתוֹ וְלִקְיָמוֹ בְּבַחֲנִית גָּבֹל וְתַכְלִית, וּבְבַחֲנִית דּוֹמָם
 3 וְצוּמָה בְּלִבָּהּ. – שֶׁהָאֵרֶץ הַבָּאָה עַל יְדֵי צִמְצוּמִים, נוֹתֶנֶת
 4 חַיִּית בְּכִדּוּר הָאֵרֶץ, בְּאֹפֶן שְׂכִדּוּר הָאֵרֶץ יִהְיֶה בְּבַחֲנִית גָּבֹל,
 5 וּבְבַחֲנִית "דּוֹמָם" ו"צוּמָה"
 6 בְּלִבָּהּ. וְאִילוּ הִידִיעָה
 7 שְׁלִמְעֵלָה, שְׁהִיא
 8 מְאוּחָדֶת עִם הַקֶּבֶ"ה
 9 עֲצוּמָה – "מְקִיפָה" מַעַל
 10 כְּדוּר הָאֵרֶץ, מְכִיוּן
 11 שֶׁהִידִיעָה הִיא "אֵין סוּף",
 12 וְכִדּוּר הָאֵרֶץ הוּא בַּעַל
 13 גָּבֹל. וְהִגֵּם שֶׁהִידִיעָה

ליקוטי אמרים

שְׁתִּלְכֹּשׁ בְּכִדּוּר הָאֵרֶץ לְהַחֲיוֹתוֹ וְלִקְיָמוֹ בְּבַחֲנִית גָּבֹל
 וְתַכְלִית וּבְבַחֲנִית דּוֹמָם וְצוּמָה בְּלִבָּהּ אֵךְ יִדְעֵתוּ יִת'
 הַמְּיוּחָדֶת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצוּמָתוֹ. כִּי הוּא הַמְּדַע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ
 וְהוּא הַיּוֹדֵעַ וּבִידִיעָת עֲצוּמָה כְּבִיכּוֹל יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים
 וְלֹא בִידִיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ כִידִיעָת הָאָדָם. כִּי כוֹלָם
 נִמְצָאִים מֵאֲמִיתוֹ יִת'. וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכּוֹלָת הָאָדָם

14 הִיא הַחַיִּית וְהַתְּהוּוֹת שֶׁל כְּדוּר הָאֵרֶץ מֵאֵין לִישׁ, הִרִי שִׁשְׁנו
 15 בִידִיעָה זֶה, כְּדוּר הָאֵרֶץ כּוֹלוֹ עַל כָּל פִּרְטוֹ – בְּכָל זֹאת זֶה
 16 נִקְרָא רַק שֶׁהִידִיעָה הִיא בְּבַחֲנִית "מְקִיפָה", הִיא "מְקִיפָה" אֵת
 17 כְּדוּר הָאֵרֶץ. אֵךְ יִדְעֵתוּ יִתְבָּרַךְ הַמְּיֻחָדֶת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצוּמָתוֹ,
 18 כִּי הוּא הַמְּדַע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַיּוֹדֵעַ, – כְּפִי שֶׁכָּבֵר לְמַדְנו
 19 בְּפֶרֶק ב', מִה שֶׁהֶרְמַב"ם אָמַר שֶׁבַּחֲקֶ"ה עֵנִין הִידִיעָה וְהַשְׁכָּל
 20 אֵינוֹ כְּמוֹ הִידִיעָה וְהַשְׁכָּל בְּאָדָם – כְּשֶׁאָדָם, לְמַשָּׁל, יוֹדֵעַ וּמִבִּין
 21 דָּבָר הַלְכָה, יִשְׁנֵם כֹּאֵן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: (א) ה'יודע' – נֶפֶשׁ הָאָדָם
 22 הִיא הַיּוֹדֵעַת וּמִבִּינָה אֵת הַהִלְכָה; (ב) "מַדַּע" – כּוֹחַ הַהִבְנָה שֶׁבו
 23 נֶפֶשׁ הָאָדָם יוֹדַעַת וּמִבִּינָה; (ג) "יודע" – הַהִלְכָה, שְׁאוּתָהּ נֶפֶשׁ
 24 הָאָדָם יוֹדַעַת וּמִבִּינָה. וְאִילוּ, בַּהֲקֶב"ה – הוּא הַמְּדַע הוּא הַיּוֹדֵעַ
 25 וְהוּא הַיּוֹדֵעַ – שְׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים הֵם הוּא – הוּא עֲצוּמָה יִתְבָּרַךְ. הִרִי
 26 שֶׁ"יִדְעָה" הִיא דָּבָר אֶחָד עִם הַקֶּבֶ"ה, וּבִידִיעָת עֲצוּמָה כְּבִיכּוֹל
 27 – הַקֶּבֶ"ה, יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, – שְׁהִרִי, כָּל הַנִּבְרָאִים בָּאִים
 28 מֵאֲמִיתָת הַיִּמְצָא, וּבִידִיעָת עֲצוּמָה הוּא יוֹדֵעַ אֵת כָּל הַנִּבְרָאִים,
 29 וְלֹא בִידִיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ בִידִיעָת הָאָדָם, – שֶׁכֵּן, אָדָם יוֹדֵעַ
 30 דָּבָר בִידִיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, הִידִיעָה מִקְרַבַּת וּמוֹסִיפָה אֵת הַדָּבָר
 31 לְנִפְשׁוֹ. וְאִילוּ, מִה שֶׁהַקֶּבֶ"ה יוֹדֵעַ אֵת כָּל הַנִּבְרָאִים, אֵין זֶה
 32 חֲסִיּוּשָׁלוֹם בִידִיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, אֵלָּא "בִידִיעָת עֲצוּמָה", כִּי כָּלָם
 33 – כָּל הַנִּבְרָאִים, נִמְצָאִים מֵאֲמִיתָתוֹ יִתְבָּרַךְ, – שְׁמִמָּה שְׁהוּא
 34 נִמְצָא בְּאֵמָת, יִשְׁנֵם כָּל הַנִּבְרָאִים. וּמִמִּילָא כְּאֹמַר, בִידִיעָת
 35 עֲצוּמָה כְּבִיכּוֹל, הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים. וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכּוֹלָת
 36 הָאָדָם לְהַשִּׁיגוֹ עַל בּוֹרְיוֹ וְכו' – שֶׁכָּל הָאָדָם אֵינוֹ מְסוּגֵל לְהִבִּין
 37 יִדְעָה כּוֹז, שְׁמִי שִׁיּוֹדֵעַ וּבִמָּה שִׁיּוֹדֵעַ וְהַדָּבָר שִׁיּוֹדֵעַ – הֵם כּוֹלָם
 38 הוּא עֲצוּמָה. שֶׁכֵּן, כְּשֶׁאָדָם רוֹצֵה לְהִבִּין דָּבָר, הוּא מֵתָאֵר אֵת
 39 הַדָּבָר כְּפִי שֶׁזֶה אֲצֵלוֹ, אֵלָּא – הוּא גַם מִבִּין, שְׁאֲצֵל הַקֶּבֶ"ה אוֹתוֹ
 40 דָּבָר הוּא בְּאֹפֶן נִעְלָה וּמוֹפְשֵׁת בְּהִרְבָּה. כִּךְ הִידִיעָה שְׁלִמְעֵלָה,
 41 מְכִיוּן שְׁהִיא אַחֲרֵת לְגַמְרִי מֵאִשֶּׁר הִידִיעָה שְׁבָאָדָם, – אֵין לְאָדָם
 42 שׁוֹם צִיּוֹר לְתֹאֵר בּוֹ יִדְעָה כּוֹז, וְלִכֵּן אֵין שְׁכָלוֹ מְסוּגֵל לְהִבִּין זֹאת.
 43 הִגְהָה – עַל מִה שֶׁהֶרְמַב"ם אָמַר, שֶׁהִידִיעָה לְמַעֲלָה הִיא בְּאֹפֶן
 44 שְׁהוּא הַמְּדַע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ וְכו', שֶׁ"מַדַּע", הַשְׁכָּל וְהִידִיעָה, הוּא
 45 "הוּא" – הוּא עֲצוּמָה כְּבִיכּוֹל (וּבִידִיעָת עֲצוּמָה כְּבִיכּוֹל, הוּא יוֹדֵעַ
 46 כָּל הַנִּבְרָאִים הַבָּאִים מִמֶּנּוּ) – יִשְׁנֵם גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל שְׁאִינֵם
 47 מְסִכְמִים לְדַעְתּוֹ שֶׁל הֶרְמַב"ם. אֶחָד מְגִדּוּלֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים, הוּא
 48 הַמְּהַר"ל מִפְּרָאג, שֶׁבַּהֲקִדְמָה לְסִפְרוֹ "גְּבוּרוֹת ה'", סוֹתֵר אֵת
 49 דְּבָרֵי הֶרְמַב"ם. אַחַת מִקּוּשִׁיּוֹתָיו הָעִיקְרִיּוֹת, הִיא: הַתּוֹאֵר שֶׁל

יִדְעָה וְשֶׁכָּל, מִשְׁמַעוֹ הַגְּדֵרָה מְסוּיִימָת, זֶהוּ עֵנִין שֶׁל הַבְנָה וְלֹא
 עֵנִין שֶׁל רִגֵּשׁ וְכִדּוּמָה. כִּיצַד, אִיפּוּא, אֲפֹשֶׁר לּוֹמַר עַל הַקֶּבֶ"ה,
 שְׁהוּא מוֹגֵדֵר בְּאִיזָה גְּדֵרָה שְׁהוּא? הַקֶּבֶ"ה הוּא הִרִי פְשׁוּט בְּתַכְלִית
 וְאֵינוֹ מוֹגֵדֵר חֲסִיּוּשָׁלוֹם בְּשׁוֹם דְּבָרִי וְגַם כְּשֶׁאֹמְרִים שֶׁהִידִיעָה
 וְהַשְׁכָּל לְמַעֲלָה הֵם (לֹא)
 כְּמוֹ בְּאָדָם, אֵלָּא) בְּצוּרָה
 מוֹפְשֵׁטָת וּבְלִיתִי מוֹשְׁגָת,
 בְּאֹפֶן שֶׁל "הוּא הַיּוֹדֵעַ
 וְהוּא הַמְּדַע וְכו'" – הִרִי
 בְּכָל זֹאת, זֶהוּ בְּגֵדֵר שֶׁל
 שְׁכָל וִידִיעָה וְלֹא שֶׁל
 מִשְׁהוֹ אַחֵר, דָּבָר שְׁאִי
 אֲפֹשֶׁר לִיחְסוֹ לְהַקֶּב"ה.
 וְהַמְהַר"ל מִפְּרָאג אָמַר שֶׁ, שְׁחֲכִמִינוּ ז"ל קוֹרְאִים לְהַקֶּב"ה
 "הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא" – לֹא הַשְׁכָּל בְּרוּךְ הוּא, מִפְּנֵי שֶׁ"קְדוּשָׁה"
 מִשְׁמַעוֹ, שְׁהוּא מוּבְדֵל וְנִעְלָה לְגַמְרִי מִכָּל דָּבָר שִׁיכּוֹלִים לְצִיּוּנו
 בְּתוֹאֵר מְסוּיִים; וּמַחֲמַת הָעוֹבֵדָה שְׁהוּא קְדוּשׁ וּמוּבְדֵל מִהֶכָּל –
 לִכֵּן הֶכָּל בָּא מִמֶּנּוּ, כִּי אֵין הוּא מוּגַבֵּל בְּשׁוֹם דָּבָר שְׁמַפְאָתוֹ יִהְיֶה
 נִמְנַע דָּבָר אַחֵר. אֵלָּא – אָמַר הַמְהַר"ל – עֵנִין הַשְׁכָּל הוּא פְּעוּלָה
 בְּלִבָּהּ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְמִה שְׁאֹמְרִים "יודע אלקים" יֵשׁ לִכֵּךְ אוֹתָהּ
 מִשְׁמַעוֹת כְּמוֹ ל"יֵאֵמַר אֱלֹקִים" אוֹ ל"יִדְעֵשׁ אֱלֹקִים", כְּלוּמֹר: הוּא
 יֵצֵר וּבֵרָא אֵת הַפְּעוּלָה שֶׁל שְׁכָל וִידִיעָה. ב"הִגְהָה" אוֹתָהּ אֵנו
 עוֹמְדִים לְלִמּוּד, אָמַר רַבְּנוּ הַזִּקֵּן, שְׁחֲכִמִי הַקֶּבֶלָה הַסְכִּימִי לְדַעַת
 הֶרְמַב"ם, שֶׁהִידִיעָה שְׁלִמְעֵלָה הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל "הוּא הַמְּדַע וְהוּא
 הַיּוֹדֵעַ וְכו'". אֵלָּא שְׁדָּבָר זֶה אָמַר רַק, כְּשֶׁאֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-
 הוּא מִצְמָצֵם עֲצוּמָה בְּעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת: חֲכָמָה, בִּינָה, דַּעַת וְכו', זֹאת
 אֹמַרְתָּ, אַחֲרֵי שֶׁהָאוֹרוֹת הַתְּלַבְּשׁוּ בְּכָלִים, כְּשֶׁאֹר הַחֲכָמָה
 מֵתַלְבֵּשׁ בְּכָלִי שֶׁל סְפִירַת הַחֲכָמָה, וְאוֹר הַבִּינָה – בְּכָלִי שֶׁל
 סְפִירַת הַבִּינָה; כְּלוּמֹר, קִיִּים כָּבֵר עֵנִין הַחֲכָמָה וְהִידִיעָה, וְאֵנו
 הַחֲכָמָה וְהִידִיעָה הֵן דָּבָר אֶחָד עִם הַקֶּבֶ"ה. אֵךְ, כְּפִי שֶׁהַקֶּבֶ"ה
 הוּא בְּעֵצֵם, לִפְנֵי שְׁהוּא מִצְמָצֵם עֲצוּמָה בְּעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת – הוּא
 אֵז לְמַעֲלָה לְגַמְרִי מִשְׁכָּל וִידִיעָה, לְמַעֲלָה גַם מִהַדְרָגָה הָעֲלִיוֹנָה
 בְּיוֹתֵר, הַשְׁכָּל הַמוֹפְשֵׁט וְהַבְּלִיתִי מוֹשֵׁג שֶׁל הוּא הַמְּדַע וְהוּא
 הַיּוֹדֵעַ וְכו' (כְּפִי שֶׁהֶרְמַב"ם אָמַר). בְּהִתָּאֵם לְהַסְבֵּרָה זֶה, שְׁתוֹרֶת
 הַחֲסִידוֹת מְסַבֵּרָה אֵת הָעֵנִין, וְעֵינֵיקָר לִפִּי קִבְּלָתוֹ שֶׁל הָאֵרִיז"ל,
 שְׁגִילָה אֵת עֵנִין הַצְמָצוּם – יוֹצֵא, שְׁשֵׁנִידֵם, גַם הֶרְמַב"ם וְגַם
 הַמְהַר"ל, צוּדְקִים: כְּפִי שֶׁהַקֶּבֶ"ה הוּא בְּעֵצֵם, לִפְנֵי שְׁהוּא מִצְמָצֵם
 אֵת עֲצוּמָה – צוּדְקִים הַמְהַר"ל, שְׁהוּא לְמַעֲלָה מִכָּל גְּדֵרָה שֶׁל שְׁכָל
 וִידִיעָה, גַם מִשְׁכָּל מוֹפְשֵׁט כּוֹז שֶׁל הוּא הַמְּדַע הוּא הַיּוֹדֵעַ וְכו';
 אֵךְ, אַחֲרֵי שֶׁהַקֶּבֶ"ה צְמָצֵם עֲצוּמָה בְּעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת – צוּדְקִים
 הֶרְמַב"ם – כִּי סְפִירוֹת אֵינֵן "נִבְרָאִים", אֵלָּא – אֱלֻקוֹת, וְהֵן דָּבָר
 אֶחָד אֶתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ הַלְשׁוֹן: "אִיהוּ וְחִוְיָהּ חַד, אִיהוּ וְגִרְמוּהּ
 חַד" – שְׁאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא וְהָאוֹרוֹת וְהַכְּלִים שֶׁל הַסְפִּירוֹת,
 הֵם "חַד", דָּבָר אֶחָד, זֶהוּ אוֹתוֹ עֵנִין שֶׁל הוּא הַמְּדַע הוּא הַיּוֹדֵעַ
 וְכו'. שֶׁכֵּן, עֵנִין הִידִיעָה שֶׁל הַסְפִּירוֹת הוּא דָּבָר אֶחָד עִם הַקֶּבֶ"ה,
 וְלֹא עֵנִין שֶׁל "בְּרִיאָה", כְּדַעַת הַמְהַר"ל, כִּי עַל מִה שֶׁהַמְהַר"ל
 אָמַר, שִׁידִיעָה וְשֶׁכָּל הֵם "בְּרִיאָה" – יִשְׁנֵן קוּשִׁיּוֹת חֲזָקוֹת. שְׁהִרִי
 אֵנוֹ מוֹצֵאִים, שְׁפִסּוּקֵי הַתּוֹרָה מֵיִיחָסִים אֵת עֵנִין הִידִיעָה לוֹ יִתְבָּרַךְ;
 וְלִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפֵּר" וְכִדּוּמָה, גַם עַל פִּי הַשְׁכָּל, אִי אֲפֹשֶׁר הִיא

26 זאת גם ביחס לנבראים. ובלשון ה"תניא": **הרי ידיעה זו, מאחר**
 27 **שהיא בבחינת "אין-סוף",** - ובלי גבול, **אינה נקראת בשם**
 28 **"מתלבשת" בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית,** -
 29 והידיעה היא הרי "אין סוף", **אלא "מקפת" ו"סוכבת",** - את
 30 כדור הארץ. **אף שידיעה**
 31 **זו כוללת כל ענין ותוכן**
 32 **בפעל ממש,** - שלא כמו
 33 שהדבר באדם, שאצלו זה
 34 דמיון בלבד, אלא, בידיעה
 35 למעלה ישנו כל כדור
 36 הארץ על תוכו וברו,
 37 **ומתנה אותו** - את כדור
 38 הארץ, **על-ידיעה** -
 39 שהידיעה שלמעלה
 40 כוללת אותו בתוכה,
 41 **מ"אין" ל"יש",** -
 42 ההתהוות מאין ליש היא דוקא על ידי הידיעה שלמעלה הסובבת
 43 ומקפת, ולא על ידי ההארה הבאה למטה אחרי הצמצום,
 44 מההארה הזו באה רק חיות הנברא באופן של דומם וצומח; הרי
 45 למרות שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא לברוא אותו מאין
 46 ליש, בכל זאת נקרא הדבר שהידיעה סובבת ומקיפה על הנברא
 47 בלבד, ולא שהיא מתלבשת בו, כיוון שידיעה זו היא "אין סוף"
 48 ואילו הנברא הוא "בעל גבול". **וכמו שנתבאר במקום אחר:** -
 49 שהתהוותו של נברא מאין ליש, היא דוקא על ידי האור של
 50 "סובב כל עלמין".

ליקוטי אמרים

הגהה

(כמ"ש הרמב"ם ז"ל והסכימו
 עמו חכמי הקבלה כמ"ש
 בפרד"ם מהרמ"ק ז"ל וכ"ה לפי
 קבלת האר"י ז"ל בסוד הצמצום
 והתלבשות אורות בכלים כמש"ל
 פ"ב):

**ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו עי"ז מאין ליש וכמ"ש
 במ"א:**

1 לומר, שכל ענין הידיעה למעלה בא על ידי נברא שברא הקב"ה.
 2 אלה הם נקודות מתוכן ההגהה הבאה: הגהה (כמו שכתב
 3 הרמב"ם ז"ל, - שבהקב"ה - הוא המדע והוא היודע והוא
 4 הידוע. **והסכימו עמו חכמי הקבלה,** - שגם על פי קבלה -
 5 הענין אמת, **כמו שכתוב**
 6 **ב'פרד"ם' מהרמ"ק ז"ל.** -
 7 רבי משה קורדובירו, **וכן** 1
 8 **הוא לפי קבלת האר"י** 2
 9 **ז"ל,** - האר"י ז"ל גילה את 3
 10 ענין הצמצום, שלפיו 4
 11 מודגשת יותר ההפלאה, 5
 12 איך אור אין-סוף ברוך 6
 13 הוא מופלא ולמעלה בלי 7
 14 גבול מענין ה"ספירות". 8
 15 בהתאם לכך היה מקום 9
 16 לומר, שענין זה של "הוא
 17 המדע והוא היודע וכו'" אינו נכון, שתואר מיוחד של חכמה
 18 וידיעה יצוין בתור דבר אחד עם אור אין-סוף - ובכל זאת הדבר
 19 כך הוא (כמו שסובר הרמב"ם) גם לפי קבלתו של האר"י ז"ל -
 20 אלא, מתי הדבר כך? - **בסוד הצמצום והתלבשות אורות**
 21 **בבליים,** - כשאורות הספירות מתלבשים בכלים של הספירות,
 22 **כמו שנתבאר לעיל פרק ב:)** - למדנו, הרי, בפנים ה"תניא",
 23 שהידיעה שלמעלה היא דבר אחד אתו יתברך, שהוא אין סוף -
 24 ולהלן יוסבר, שמכיוון שהידיעה היא "אין סוף", לכן אין זה נקרא
 25 שהיא מתלבשת בכדור הארץ, אלא, היא מקיפה עליו. וכך נבין

יום חמישי י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

71 ומוגבלת, אלא עליו לעשות את עבודתו באופן בלתי מוגבל, להפקיד את
 72 הכל בגלל אהבתו את ה'; ואפילו ההגבלות שהטביע הקב"ה בעולם -
 73 לא תפריעו לו בעבודתו את ה'.
 74 **והנה, אף כי פרטי בחינת ההסתתר וההעלם אור אין-סוף**
 75 **ברוך-הוא,**
 76 **בהשתלשלות העולמות**
 77 - המשתלשלים ויורדים
 78 מטה מטה, **עד שנברא**
 79 **עולם הזה הנשמי** - היו
 80 זקוקים להרבה צמצומים
 81 והעלמות והסתרים, כדי
 82 שהאור ירד למדריגה כזו
 83 שיוכל להתהוות עולם
 84 גשמי - הרי שהפרטים של העלמות והסתרים הם כל כך רבים,
 85 עד שהם - **עצמו מספר,** - ההעלמות וההסתרים הם בלי מספר
 86 בכמות, ובאיכות הם **ומינים ממינים שונים,** - שאינה דומה
 87 איכותו של צמצום והסתר אחד, לצמצום והסתר שני, **פינוע**
 88 **לפועמים מעין החיים,** - לאלה שטעמו מחכמת הקבלה. **אך**
 89 **דרך כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים בלליים,**
 90 **לשלשה מיני עולמות בלליים, ובכל כלל יש רבוא רבבות**

ליקוטי אמרים

פרק מט והנה אף כי פרטי בחי' ההסתתר וההעלם
אור א"ס ב"ה בהשתלשלות
העולמות עד שנברא עו"ה הגשמי עצמו מספר ומינים
ממינים שונים כידוע למועמים מעין החיים: אך דרך
כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים.
לשלשה מיני עולמות כלליים. ובכל כלל יש רבוא

51 **פרק מט.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמאחר שהאור והחיות
 52 הנמשכים מהקב"ה, הם "כשמו" - אור אין-סוף, הרי, אם האור והחיות
 53 היו נמשכים בסדר של מדריגות - לא היה העולם הזה מתהווה כפי
 54 שהוא אכן נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים
 55 באור, כדי שתוכל להיות
 56 התהוותם של נבראים בעלי
 57 גבול מאור אין-סוף שהוא
 58 בלי גבול. כל הצמצומים
 59 האלה נעשו - כפי שיתבאר
 60 להלן - בגלל אהבת הקב"ה
 61 לישראל, שיהיה עולם שבו
 62 יעשה יהודי את העבודה
 63 בקיום התורה והמצוות. בפרק
 64 מ"ט, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, ענין הצמצומים באופן
 65 כללי, ויסיים, שכשם שהקב"ה בגלל אהבתו לישראל, סילק והרחיק את
 66 כל מה שהפריע להתהוות העולמות והנבראים - כך על יהודי, "במים
 67 הפנים", בגלל אהבתו להקב"ה, לסלק ולהרחיק את כל הדברים
 68 המפריעים בעבודת ה'; וכשם שהקב"ה המשיך אור וחיות ממנו יתברך
 69 שלא לפי סדר של מדריגות (שכן, אז, כאמור, לא היו נוצרים נבראים
 70 מוגבלים) - כך על יהודי בעבודתו את ה', לא להסתפק בעבודה מודודה

האדם, וְלִהְיוֹת יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ, - כשמרחיקים את
 החושך, ויתירה מזו, כשהחושך עצמו נדחק לאור - מיתוסף על
 ידי כך יתרון באור - וזה נעשה על ידי: פְּתֻעֵלוֹת הָאָדָם - כשאדם
 מעלה למדריגה נעלה יותר, אֶת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיִּינִית -
 הנפש החיונית מקבלת
 חיות מן הקליפות, ועל ידי
 עבודת האדם, היא
 מתעלה ונכללת בקדושה,
 וְלִבְוִשִׁיהָ - מחשבה, דיבור
 ומעשה, וְכָל כַּחוֹת הַגּוֹף
 פֶּלֶן - מעלה אותם האדם
 על ידי עבודתו, לַה' לְבָדּוֹ,
 פְּנוּכָר לְעֵל בְּאֲרִיכוֹת, -
 כיצד, על ידי תורה ומצוות
 שיהודי לומד ומקיים,
 מתעלים נפשו האלקית,
 נפשו החיונית, לבושיה,
 וכל כוחות הגוף. בִּי זֶה
 תְּכָלִית הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
 הָעוֹלָמוֹת. - מה
 שהעולמות השתלשלו
 ממדריגה למדריגה,
 מעולמות עליונים יותר
 לעולמות תחתונים יותר,
 הרי התכלית היא - "עולם"

ליקוטי אמרים

רבבות פרטיים. והם שלשה עולמות ב"ע. כי עולם
 האצילות הוא אלהות ממש. וכדי לברוא עולם הבריאה
 שהן נשמות ומלאכים עליונים אשר עבודתם לה'
 בבחי' חב"ד המתלבשים בהם והם משיגים ומקבלים
 מהם היה תחלה צמצום עצום כנ"ל. וכן מבריאה
 ליצירה. כי אור מעט מזער המתלבש בעולם הבריאה
 עדיין הוא בבחי' א"ס לגבי עולם היצירה. ואי אפשר
 להתלבש בו אלא ע"י צמצום והעלם וכן מיצירה לעשיה
 [וכמ"ש במ"א ביאור שלשה צמצומים אלו באריכות
 לקרב אל שכלינו הדל] ותכלית כל הצמצומים הוא
 כדי לברוא גוף האדם החומרי ולאכפייא לס"א ולהיות
 יתרון האור מן החושך בהעלות האדם את נפשו האלהית
 והחיונית ולבושיה וכל כחות הגוף כולן לה' לבדו כנ"ל
 באריכות. כי זה תכלית השתלשלות העולמות. והנה
 כמים הפנים לפנים כמו שהקב"ה כביכול הניח וסילק
 לצד אחד דרך משל את אורו הגדול הבלתי תכליתי
 וגנוז והסתירו בג' מיני צמצומים שונים. והכל בשביל
 אהבת האדם התחתון להעלותו לה'. כי אהבה דוחקת

1 פְּרִטִּיִּים. וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת: בְּרִיאַתְהִי־יִצְרֵהָ־עֲשִׂיהָ. כִּי
 2 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוּת מִמַּשׁ, - ואינו נחשב כענין של
 3 בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות", מלשון האצלה והפרשה,
 4 ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה והופרשה מהקב"ה,
 5 והוא אלקות ממש. וּבְרִי
 6 לְבְרָא עוֹלָם הַבְּרִיאָה,
 7 שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת וּמַלְאָכִים
 8 עֲלִיּוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוֹדָתָם
 9 לַה' - היא, בְּבָחִינִת
 10 חֲכֻמָּה־בִּינָה־דַעַת
 11 הַמִּתְלַבְּשִׁים בָּהֶם, -
 12 שאלקות מתגלה בהם
 13 באופן של הבנה, המתגלה
 14 על ידי חכמה, בינה ודעת,
 15 וְהֵם - הנשמות
 16 והמלאכים, מְשִׁיגִים
 17 וּמִקְבָּלִים מֵהֶם -
 18 מחכמה, בינה ודעת
 19 המאירות בהם. - הרי, כדי
 20 שיתהווה עולם כזה עם
 21 נבראים שאינם בטלים
 22 ומאחדים עם אלקות, כמו
 23 הנשמות והנאצלים
 24 שב"עולם האצילות",
 25 אלא, יש בהם ענין ההשגה
 26 וההבנה, וכל ענין של השגה, הוא הרי בחינה של "יש", שיש מי
 27 שמשיג, - הרי כדי לברוא את "עולם הבריאה" - הִיָּה תְּחִלָּה
 28 צְמֻצוֹם עֲצוּם, פְּנוּכָר לְעֵל. - היו זקוקים לצמצום רב וחזק,
 29 שיאיר אור מצומצם, שממנו יוכלו להתהוות נבראים שהם
 30 בבחינת בריאה "יש מאין". וְכֵן מְבִרְיָאָה לִיצִירָה, - כדי
 31 שיתהווה "עולם היצירה" שהוא למטה בהרבה מ"עולם
 32 הבריאה", היו צריכים שוב לצמצום עצום חזק, בִּי אוֹר מְעַט
 33 מְזַעֵר הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, - כלומר, לגבי האור של
 34 "עולם האצילות", נקרא האור שב"עולם הבריאה" - "מעט
 35 מזעיר", אַךְ, עֲדֵן - אור זה שב"עולם הבריאה", הוּא בְּבָחִינִת
 36 אֵינֶם־סוֹף לְגַבִּי עוֹלָם הַיִּצִירָה, - ולכן היה צריך להיות צמצום
 37 גדול באור המאיר ב"עולם הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך
 38 להתלבש ב"עולם היצירה", וְאִי אֶפְשָׁר - שהאור של "עולם
 39 הבריאה" יוכל לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ - ב"עולם היצירה", אֶלָּא עַל־יְדֵי
 40 צְמֻצוֹם וְהַעֲלֵם - באותו אור. וְכֵן מִיצִירָה לְעֲשִׂיָּה - גם כן היה
 41 צריך להיות צמצום רב וחזק באור של "עולם היצירה", שיהיה
 42 שייך ל"עולם העשיה", שהוא למטה מ"עולם היצירה", [וּבְכֻמּוֹ
 43 שְׁנֵתָבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאוֹר שְׁלֹשָׁה צְמֻצוּמִים אֵלּוּ
 44 בְּאֲרִיכוֹת, - כדי לְקַרֵּב אֶל שְׁכֻלְנוּ הָדֵל - ששכלנו הדל יהיה
 45 מסוגל להבין זאת]. וְתְּכָלִית כָּל הַצְמֻצוּמִים הוּא, - המטרה
 46 והיעד שלהם הם, בְּרִי לְבְרָא גּוֹף הָאָדָם הַחֲמָרִי, וּלְאַכְפִּיָּא
 47 לְסִטְרָא־אַחֲרָא, - להכניע את ה"סטרא אחרא", על ידי עבודת

- 1 בשר אין בו משום הפרעה ועיכוב לאהבה. משמעות הדבר,
2 שהקב"ה מצד אהבתו לבני ישראל, סילק כביכול לצד, את אורו
3 הגדול וצמצמו בצמצומים רבים. ואם כך – הרי, על־אחת־כמה
4 וְכִמְהָ, כְּכִפְלֵי כִפְלִים לֵאמֹר קֵץ, – מחייב הדבר, כִּי רְאוּי לְאָדָם
5 גַּם בֶּן לְחַיִּית וְלַעֲזוֹב כָּל
6 אֲשֶׁר לוֹ מִנְפֶּשׁ וְעַד בָּשָׂר
7 וְלִהְפֹּקֵר הַכָּל – שעזיבת
8 האדם את עניניו, לא
9 תהיה מתוך חשבון
10 ומדידה, אלא בלי חשבון
11 וגבול, באופן של הפקר,
12 שכל עניניו אינם תופסים
- מקום אצלו – חזת, בְּשִׁבְלֵי לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדִבְקָה חֲשִׁיקָה
וְחִפְצָה, – בחשק ותענוג רצוני פנימי, וְלֹא יִהְיֶה שׁוֹם מוֹנֵעַ
מִבֵּית וּמִבְּחוּץ – לֹא גּוֹף וְלֹא נֶפֶשׁ, – שגם ענינים פנימיים לא
ימנעו, וְלֹא מִמּוֹן, וְלֹא אִשָּׁה וּבָנִים – שהם ענינים חיצוניים – לא
ידיה בהם משום מניעה
לענינים שעל ידם מתדבק
האדם עם הקב"ה; וכל
האמור, משמעו: שהאדם
מסלק את כל המונעים, גם
את אלה שנובעים
מהענינים הנחוצים ביותר,
בגלל אהבתו להקב"ה.

ליקוטי אמרים

הבשר. עאכ"ו בכפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם
ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר
ולחפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדביקה חשיקה
וחפיצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא
נפש ולא ממון ולא אשה ובנים.

יום שישי י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, ובוה יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

- 25 וְבוֹה יוֹבֵן טוֹב טַעַם וְדַעַת לְתַקְנַת חֻכְמִים, שְׂתַקְנֵנוּ בְּרִכּוֹת
26 קְרִיאַת־שְׁמַע "שְׁתִּים לַפְּנִיָּה כו"¹, דְּלִכְאוּרָה אֵין לָהֶם
27 שְׂכִיבֹת בְּלֵל עִם קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַרְשֵׁב"א
28 וְשֹׁאֵר פּוֹסְקִים, – שאין לברכות אלו שייכות לקריאת שמע –
29 שלא כמו בברכות אחרות
30 שתיקנו חכמים למצוות
31 שונות, שבהן מדובר
32 מתוכן המצוה (כמו למשל
33 הברכה על תפילין –
34 "להניח תפילין" – הרי
35 מדובר בברכה אודות
36 תפילין, וכך גם ביחס
37 למצוות אחרות, ואילו
38 בברכות קריאת שמע לא
39 מדובר לגמרי אודות
40 קריאת שמע – וְלָמָּה
41 קְרִאוּ אוֹתָן "בְּרִכּוֹת
42 קְרִיאַת־שְׁמַע"? וְלָמָּה תִקְנוּ אוֹתָן לַפְּנִיָּה דְּוָקָא? – מאחר
43 שאין להן שייכות לקריאת שמע? מסביר רבנו הזקן להלן: ענין
44 של ברכות אלו יש בו משום הכנה, שיוכלו לקיים את ענין
45 קריאת שמע, שהרי עיקר ענינה של קריאת שמע, הוא להגיע
46 ל"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך – בשני יצריך" – שתהיה
47 ליהודי אהבה להקב"ה גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע. וכדי
48 להגיע לכך – נדרשת התבוננות בענינים אודותם מדובר
49 בברכות קריאת שמע; התבטלותם של המלאכים, וכדומה. הרי,
50 שמפני שלגבי כל מצוה, המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה
51 (שהיא מדרבנן) תיקנו חכמים כדי שעל־ידה יהיה יהודי כלי
- להמשכה העליונה הנמשכת בנפש היהודי על ידי אותה מצוה
– כך גם תיקנו החכמים ברכות קריאת שמע, כדי שאותו יהודי
יוכל על ידן לקיים את ענין קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": אֵלֶּא
מִשּׁוֹם שֶׁעֵקֶר – ענין, קְרִיאַת־שְׁמַע – הוא, לְקַיֵּם "כָּכָל לְכַבֵּד
כו" – "בְּשְׁנֵי יִצְרֵיךְ
כו"², – שיהודי יאהב את
הקב"ה בכל לבו, גם
בנפשו הבהמית ויצרו
הרע, דְּהֵינּוּ לְעַמּוֹד נֶגֶד
כָּל מוֹנֵעַ מֵאַהֲבַת ה'; –
שגם הנפש הבהמית
והיצר הרע, המפריעים
לאהבת ה', יוחדר בהם
רגש אהבת ה'. וכך גם
שאר הענינים, שאפשר
הדבר שהם יפריעו
לאהבת ה' – לא יפריעו,
שכן, גם הם כלולים במשמעות המלה "לבבך" ו"לְכַבֵּד" הֵן
הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ, – הם מתוארים במלה "לבבך", מפני שְׁלֻכְבוֹ
שֶׁל אָדָם קְשׁוּרָה בְּהֵן בְּמַכְעוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָהּ עַל פְּסוּקָה: "הוּא אָמַר וַיְהִי" – "זוֹ אִשָּׁה",
"הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֵד" – "אלו בָּנִים"; – זו משמעות "לבבך",
שהדברים אליהם קשור לבו של האדם – לא יפריעו לאהבת ה',
וְנִפְשֶׁךָ, ו"מֵאֲדָרְךָ" בְּמִשְׁמַעוֹ, חַיִּי וּמּוֹזוֹנִי, – נפש" משמעה
חיים, ו"מֵאֲדָר" – כסף, כלומר מוֹזוֹנוֹת וּפְרִנָּסָה – לא יהיה בכל
אלה משום הפרעה, אלא: לְהַפְקִיר הַכָּל בְּשִׁבְלֵי אֲהֲבַת ה'. –
הרי, שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו הנפש הבהמית ויצר

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו בתניא. והעיקר – לא נתבארו בתירוצו. ואדרבא – בקושיי מדייק (בסיומה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחריו", גם לא בתיבת "כו". ועוד דלאחר – שייכת, דמדברת בקעומ'ש וביצי'מ" (דהיינו ק"ש – כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" – מרבה דערבית, או מרמז הסיום דמאמר חז"ל זה: שתיים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות דבבוקר – מהם יובן גם לאלו שבערב". 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מו. 4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט.

מדובר אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה –
הוא מבין מכך גדולת ה' איך כל המלאכים בטלים לו יתברך.
ואחר־כך בִּרְכָה שְׁנִיָּה, – המטבירה את אהבתו הגדולה של
הקב"ה לבני ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם

של כל המלאכים

העליונים – בחר הקב"ה

שתענגו יהיה מעבודת

נשמות ישראל למטה;

שזהו מפני: "אֲהַבֶּתָּ עוֹלָם

אֲהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ",

כְּלוּמָה, שְׁהֵנִית – הקב"ה,

כָּל צָבָא מַעְלָה

הַקְדוּשִׁים, – את

המלאכים והשרפים של

העולמות העליונים –

הניח בצד, שאין הם

תכלית הכוונה, וְהִשְׁרָה

שְׂכִינָתוֹ עֲלֵינוּ – בני

ישראל, לְהוֹיֹת נִקְרָא

"אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אֱלֹהֵי

אֲבֹרָהם כו'" – שכן,

אברהם היה כולו בטל

ומאוחד בהקב"ה, כך הוא

נקרא "אלקינו" – האלקה

שלנו, על ידי תורה

ומצוות שיהודי מקיים,

שעל ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה, בְּנִזְכָּר לְעֵיל. וְהֵינּוּ, בִּי

אֲהַבָה דוֹחֶקֶת תְּשֻׁרָה, – אהבה פועלת צמצום והעלם – כך

חייבה אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, ופעלה שיצמצם את

עצמו ויבחר בעבודת נשמות ישראל, כפי שהן למטה בגוף

ובעולם הגשמי. וְלִבֵּן נִקְרָא – אהבתו של הקב"ה, "אֲהַבֶּתָּ

עוֹלָם", – כמו שאנו אומרים "אהבת עולם אהבתנו", שְׁהֵי־אִם

בְּחִינַת צִמְצוּם – שצמצם הקב"ה את אורו הַגָּדוֹל הַבְּלִי

תְּכָלִית – ובלי גבול, לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבְּחִינַת גָּבֹל הַנִּקְרָא "עוֹלָם",

– "עולם" הוא מושג (של מציאות, וגדר) של מקום וזמן – ענין

של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום – והקב"ה צמצם

עצמו ב"גבול" זה – בְּעֵבֹר אֲהַבֶּתָּ עָמוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּדִי לְקִרְבָּם

אֱלֹהֵי, לְכָלֵל פִּיחֻדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְפַּדֶּה. – על ידי תורה ומצוות.

וְזֶה שְׁאֹמְרִים בהמשך ברכת "אהבת עולם אהבתנו": "חֲמִלָה

גְּדוֹלָה וִיִּתְרָה", – ברחמנות גדולה ורבה יותר מאשר על

אחרים, ריחם הקב"ה עלינו, פָּרוּשׁ – המלה יִתְרָה – הוא יותר

מאשר על קִרְבַּת אֱלֹהִים שֶׁבְּכָל צָבָא מַעְלָה; – קירובם של

צבא מעלה בא הרי מהרחמנות שעליהם – ועל בני ישראל היתה

רחמנות של הקב"ה במידה רבה יותר, לקרב אותם הרבה יותר.

1 הרע, וגם הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו אשה, ילדים ופרנסה

2 – לא יהיה בכל אלה משום מניעה לענינים הקשורים לאהבת

3 ה'. ואִיךָ יבא האדם תְּחַמְרֵי לְמַדָּה זו? – לאהבת ה' כזו,

4 ששום דבר לא יהיה בו משום מניעה לה, לְכָךְ סָדְרוּ תְּחִלָּה –

5 לומר, בְּרִכַּת "יוצֵר

6 אֹר", וְשֵׁם – בברכת

7 "יוצֵר אֹר", נֶאֱמַר וְנִשְׁנָה

8 בְּאַרְיֻכּוֹת – כי

9 בהתבוננות נדרש שכל

10 ענין יהיה באריכות,

11 בהרבה פרטים, עֲנִין וְסָדֵר

12 הַמְּלָאכִים "הַעוֹמְדִים

13 בְּרוֹם עוֹלָם", לְהוֹדִיעַ –

14 לאדם, גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל

15 תְּקֻדַּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אִיךְ

16 שֶׁכֵּלֵם – כל המלאכים,

17 בְּמִלִּים לְאוֹרוֹ וְתִפְרָה,

18 "וּמִשְׁמִיעִים בִּירָאָה כו",

19 – שהם עומדים ביראה

20 ובביטול לפני הקב"ה,

21 וּמִקְדִּישִׁים כו', וְאוֹמְרִים

22 בִּירָאָה קְדוֹשׁ כו",

23 כְּלוּמָר, – משמעות

24 אמירתם "קדוש", שְׁהוּא –

25 הקב"ה, מְבָרֵךְ מִתְּחִלָּה וְאֵינוֹ

26 מְתַלַּבֵּשׁ בְּתֵּן בְּבְּחִינַת

27 גָּלוּי, אֵלֵא – היכן מתגלה הקב"ה? – במקום ש"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ

28 בְּבוֹדוֹ", הִיא בְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה – מלכות דאצילות, מקור

29 נשמות ישראל למעלה, הנקראת "ארץ", וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, –

30 שבארץ שלמטה, ישנן נשמות ישראל המקיימות תורה ומצוות

31 – הרי כאן דוקא מלא כבודו יתברך, כאן הוא מתגלה ומתלבש,

32 בְּנִזְכָּר לְעֵיל, – את כל האמור, משיגים המלאכים העליונים,

33 השרפים, איך הקב"ה קדוש ומובדל מהם – ודוקא "כל הארץ"

34 – "מלא כבודו". וְכֵן – מסופר גם ב"ברכת יוצר", ש"הָאֱלֹהִים

35 וְחַיּוֹת הַקִּדָּשׁ – שמקומם בעולם ובמדריגה שלמטה מהשרפים,

36 והם אינם בעלי השגה גדולים כל כך, להבין שאור אין סוף

37 קדוש ומובדל מהם, אלא עבודתם היא – בְּרַעַשׁ גָּדוֹל וְכו', –

38 ובהתפעלות המדות, הם שרים: בְּרוּךְ בְּבוֹד ה' מְמַקְּמוֹ", –

39 מהמקום שם הוא נמצא, לְפִי שְׁאֵין יוֹדְעִים וּמִשְׁיָגִים מְקוֹמוֹ,

40 – המקום בו מתגלה אור אין־סוף – שלא כמו שהשרפים יודעים.

41 ולכן אומרים האופנים וחיות הקודש "ממקומי" סתם, מהמקום

42 שם הוא נמצא – יימשך ויתגלה; וְכֵמוֹ שְׁאֹמְרִים: "כִּי הוּא

43 לְבִדּוֹ מְרוֹם וְקְדוֹשׁ". – שכל הענינים האמורים, של ביטול

44 ויראה, של המלאכים השונים – שרפים, אופנים וחיות הקודש –

7. על מה שרבנו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" – מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי" בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב – שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל (ברכות, ב): קדוש הוא – מנא ידעה) כ"א כלומר – להיפך – קדוש שאינו יודע כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך "משמיעים ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']". 8. בברכות קריאת שמע.

ובחומריותו הוא דומה לגופו של גוי – והקב"ה בחר בגוף יהודי, 15
שיהיה כלי לנשמה, ושעל ידי הפעולות הנעשות עם הגוף 16
(שהרי כל פעולה גשמית של מצוה, באה על ידי הגוף דוקא), 17
יתאחד יהודי עם הקב"ה – וכפי שרבנו הזקן מסביר: "וְכַתְּבָנוּ 18
וְכו' לְהוֹדוֹת וְכו'", 19
וּפְרוֹשׁ הוֹדָאָה – המעלה 20
המיוחדת של ביטול הבא 21
מתוך הודאה, יתְפַּאֵר 22
בְּמָקוֹם אַחֵר; "וְלִיחְדָּךְ 23
כו'", לְכַלֵּל בְּיַחוּדוֹ 24
יְתַפְּרָךְ, – להיכלל לגמרי באחדות ה' בְּנוֹכַח לְעֵיל. רבנו הזקן 25
יסביר להלן, שבשעה שיתעמק יהודי בענינים אודותם מדובר 26
בקריאת שמע, יביא אותו הדבר לקיים קריאת שמע, שיגיע 27
לאהבה גדולה לה'. 28

ליקוטי אמרים

1 בברכת "אהבת עולם" אומרים להלן: "וְכַנּוּ בְּחֶרֶת מִכָּל עִם
2 וְלִשׁוֹן", – שמשמעו, הוא – שהקב"ה בחר את הַגּוֹף הַחֲמִירי
3 הַנְּדָמָה בְּחֲמִירִיתוֹ לְגוֹפֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם; – שכן, בחירה שייכת
4 דוקא בשני דברים שווים, שעליהם מתאים לומר שבחרים
5 בדבר אחד ולא בשני,
6 למרות שהם דומים אחד
7 לשני, ואילו בשני דברים 1
שוים, לא מתאים לומר 2
9 "בחירה" במשמעותה 3
10 האמיתית, לבחור באחד
11 מן השנים, ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו בחרת" הכוונה מצד
12 נשמות ישראל, שכן, נשמתו של יהודי שהיא "חלק אלקה
13 ממעל" – אין לה דמיון ונקודת-מפגש לנפש של גוי להבדילו;
14 אלא הכוונה ב"ובנו בחרת" היא על גופו של יהודי, שבחיצוניותו

יום שבת קודש כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישים המשכיל... עד עמ' ע, ומאודו כנ"ל.

הָאֱלֹהִים כּו' עַל לִבְךָ, וְדַבַּרְתָּ בָם כּו', – האדם מגיע 58
לדביקות האמורה על ידי התעמקותו בתורה ועל ידי הדיבור 59
בתורה, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב ב'עֵין חַיִּים', שְׂיַחְדּוֹ הַנְּשִׁיקוֹן – שבו 60
ישנו ענין הדביקות של "רוח ברוח", עֶקְרֵוֹ הוּא יַחּוּד 61
חֲכֵמָה-בִּינָה-דַעַת 62
חֲכֵמָה-בִּינָה-דַעַת, 63
וְהוּא – ענין, עֵינִן 64
חֲתוּמָה; – ההתעמקות 65
העמוקה והבנת התורה, 66
שעל-ידן מתאחדים 67
חכמתו, בינתו, דעתו 68
ושכלו של האדם בחכמה 69
בינה-דעת ושכל 70
שלמעלה שבתורה, וְהִפָּךְ 71
– על ידי שהאדם מדבר 72
בפיו בתורה "ודברת בם", 73
הוּא מוֹצֵא – מקור הָרוּחַ 74

ליקוטי אמרים

29 וְהִנֵּה, כְּאִשֶּׁר יֵשִׁים הַמִּשְׁכֵּל אֶלֶּה הַדְּבָרִים אֶל עוֹמְקֵי הַלֵּבָא
30 וּמוֹחָא – כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אִזִּי מְמִילָא,
31 "כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים", – מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה
32 כל כך לבני ישראל, תעורר גם בבני ישראל אהבה גדולה
33 להקב"ה – בכך מסיים
34 רבנו הזקן להסביר את
35 ענין האהבה של "כמים" 4
36 הפנים לפנים" שהחל 5
37 להסביר בפרק מ"ו, ועליה 6
38 הוא אומר, שבקריאת 7
39 שמע וברכותיה מסוגל 8
40 יהודי במיוחד לעורר 9
41 אהבה זו. ואז – וְתִלְחֹט 10
42 נִפְשׁוֹ – באהבה להקב"ה, 11
43 וְתִלְחֹט בְּ"רוּחַ נְדִיבָה", 12
44 לְהִתְנַדֵּב לְהִנִּיחַ וְלַעֲזוֹב 13
45 כֹּל אֲשֶׁר לוֹ מִנֵּה, –

וְגִלּוּי – של הרוח, בְּכַחֲשֵׁי גִלּוּי, וְהִנֵּה בְּחִינַת הַדְּבָרִים 75
תוֹרָה, – שבדברו דברי תורה, באה ה"רוח" באופן של התגלות, 76
– הרי שעיקר היחוד ודביקות "רוח ברוח", בא על ידי העיון 77
בתורה, וטעמו של דבר מסביר רבנו הזקן להלן: "כִּי עַל מוֹצֵא 78
פִּי ה' יִחְיֶה הָאָדָם". – הרי שענין הפה הוא להיות ה"מוצא" 79
של ה"רוח". הרי שהעיקר הוא ההבנה בתורה, שעל ידה באה 80
הדביקות של "רוח ברוח"; מדוע, איפוא, נדרש לאהבה זו, 81
לבטא דברי התורה בדיבור? יסביר רבנו הזקן להלן, אכן, לגבי 82
ה"אדם", לגבי הנפש האלקית, עיקר היחוד והדביקות העליונה 83
ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה. אך, הכוונה העליונה היא 84
הרי שאור אינסוף ברוך הוא יימשך גם בנפש החיונית ובעולם 85
– דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו את דברי 86

שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר, וְרַק לְדַבְּקָה בּוֹ יְתַפְּרָךְ 46
וְלְכַלֵּל בְּאוֹרֵי בְּדִבְיָה חֲשִׁיקָה וְכו', בְּכַחֲשֵׁי נִשְׁקִין 47
וְאִתְּדַבְּקוֹת רִוְחָא בְּרִוְחָא – התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם 48
49 תתאחד ברוח שלמעלה, בְּנוֹכַח לְעֵיל – שבשם ש"נשיקין"
50 בגשמיות, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של אחד לפיו
51 של שני, אלא גם התחברות הרוח וההבל של השני – כך גם
52 באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמטה מתאחדת עם
53 הרוח שלמעלה – וזאת ירצה האדם מפאת אהבתו הגדולה
54 להקב"ה, להיכלל באורו יתברך בבחינת "נשיקין". אֵךְ אִיךָ הִיא 54
55 בְּחִינַת אִתְּדַבְּקוֹת רִוְחָא בְּרִוְחָא? – על ידי מה מגיעים
56 להתדבקות רוח ברוח, למילוי רצונו "לדבקה בו יתברך וכו'" –
57 לִזֶּה אָמַר – אחרי "אהבת בכל לבבך" וכו': "וְהִיוּ הַדְּבָרִים

1 התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על ידי הנפש
2 החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור איך-סוף
3 בנפש החיונית; והיות שהכוון לדיבור בא ממה שהאדם אכל
4 ושתה דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו לו
5 כוח לדבר את הדיבורים –
6 נמשכים עלי-דייה
7 קדושה ואור איך-סוף בכל
8 עניני העולם, ומתבצעת
9 הכוונה העליונה שאור
10 איך-סוף יימשך למטה
11 בעולם, שהיה "מלא כל
12 הארץ כבודו". לכן, נדרש
13 לבטא דברי התורה
14 בדיבור (ומזה גופא מובן,
15 שאותו טעם אמור גם לגבי
16 מצוות מעשיות, היות
17 שעל ידן בעיקר נמשך אור
18 איך-סוף בנפש החיונית
19 ובעולם. אלא, כאן מדובר

ליקוטי אמרים

ה' יחיה האדם ומ' לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון
לברו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ס ב"ה
למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם המתהווה
מדומם צומח חי כדי להעלות כולן לה' עם כל העולם
כולו ולכללן ביחודו ואורו ית' אשר יאיר לארץ
ולדרים בבחי' גילוי ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו'
שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה'
מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי' גילוי לאהפכא חשוכא
לנהורא ומרירא למיתקא כנ"ל באריכות. וזהו תכלית
כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך
הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו
נפשו ומאורו כנ"ל:

47 רוצה, שיימשך אור איך-סוף למטה בעולם, דבר שנוצר על ידי
48 הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות). אלא שבכל זאת, לפני
49 שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על לבבך" ול"דברת בם" – שהם
50 תורה, אומר הכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל
51 נפשך ובכל מאודך", כי
52 לפני המשכת אור איך-סוף
53 ברוך הוא למטה על ידי
54 תורה נדרשת בתחילה
55 "העלאת מ"ן", התעוררות
56 מלמטה של אהבת האדם,
57 שעל-ידיה נמשכת
58 לאחר מכן המשכה על ידי
59 תורה ומצוות. רק שצריך
60 תחלה העלאת מ"ן
61 נוקבין, – שבלשון
62 הקבלה, הכוונה היא
63 להתעוררות תשוקה
64 ועליה מהמקבל. "נוקבא"
65 היא בחינת ה"מקבל",

66 למסר לו נפשו ומאורו פנוקר לעיל: – שכדי שתהיה ההמשכה
67 על ידי תורה ומצוות כמו שצריך להיות, צריכה להיות בתחילה
68 "העלאת מ"ן" של אהבת האדם באופן של מסירת "נפשו
69 ומאורו" להקב"ה – למסור, כאמור, את הכל לה'. בכך סיים רבנו
70 הזקן להסביר ענין "אהבה כמים הפנים לפנים", אודותיו החל לדון
71 בפרק מ"ו והמשיך בכך עד לסוף פרק זה.
72 ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא
73 כו' והפה הוא... יחיה האדם ומ' לא יצא כו' שזהו תכלית כו'.
74 (1) תוכן כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "והפה... האדם" מיותר, (3)
75 "כי על... האדם" – מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן
76 כפשטות הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4)
77 מוצא הרוח וגילוי – הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך
78 לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בנדר"ד בספמ"ז? (6) ובפרט שזהו תכלית
79 ההשתל' – מקומו בפל"ו וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם
80 בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל בדא"פ: עפ"י משנ"ת כאן
81 התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש
82 – שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים כו' תתלה נפשו כו'
83 לדבקה בו ית' וליכלל באורו כו' – עלי' מלמטלמ"ע – לכאורה,
84 כלות הנפש באהבה כו', ומבאר: אך (דלא כקס"ד הנ"ל) איך
85 היא כו' לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו הדברים... לבבך
86 (עיון בתורה. ועוד יותר) דוברת בם (היפך מעלי' מלמטלמ"ע) –
87 כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חכ' דלמע'
88 תורה, וע"י העיון (עיון לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד.
89 (והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ
90 היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת דוברת בם ותו לא (היפך
91 המבואר פמ"ה ופמ"ו וממ"ז ישקני מנשיקות פיהו, ומהמשל
92 באדם דנושק פה לפה ולא – במוח ובפה מספר ע"ד היחוד

20 איך מתבטא הדבר ב"תורה", שלנפש האלקית באים היחוד
21 הנעלה ביותר ודביקות רוח ברוח, על ידי ההבנה בתורה – ובכל
22 זאת צריכים גם לדיבור בתורה, כדי להמשיך אור איך-סוף גם
23 בנפש החיונית ובעולם). ומב"ל-מקום, לא יצא ידי חובתו
24 ב"הרהור ועיון לברו" – כשאדם לומד תורה במחשבה והרהור
25 בלבד, אין הוא יוצא ידי חובתו, למרות שעל-ידיה נעשה
26 היחוד הגדול של נפשו האלקית באופן של דביקות "רוח ברוח",
27 עד שיוציא – את דברי התורה, בשפתי, כדי להמשיך אור
28 איך-סוף ברוח-הוא למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם
29 האדם, המתהווה מדומם-צומח-חי, – שהאדם אוכל ושותה,
30 מכך נוצר אצלו הדם בו שוכנת הנפש החיונית – ובכל אלה
31 נמשך אור אין סוף, על ידי שהוא מוציא דברי תורה בדיבור, כדי
32 להעלות כולן – את נפש החיונית והדומם, צומח, חי, של העולם,
33 לה' עם כל העולם כולו, ולכללן ביחודו ואורו יתברך, אשר
34 יאיר לארץ ולדרים בבחינת גילוי, ונגלה כבוד ה', וראו כל
35 בשר וכו'¹⁰, שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות,
36 להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחינת גילוי,
37 לאהפכא חשוכא לנהורא – להפוך את חושך (הקליפות) לאור
38 (הקדושה), ומרירא למיתקא, – ומרירות (העולם, שמקבל את
39 חיותו מ"קליפת נוגה" – להפוך) למתוק (לטוב ולקדושה). פנוקר
40 לעיל – בפרק ל"ו, באריכות – שבכך מתבטאת כל תכלית סדר
41 ההשתלשלות כולו. וזהו תכלית פונת האדם בעבודתו,
42 להמשיך אור איך-סוף ברוח-הוא למטה, – ולכן, למרות
43 שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו העמוקה בתורה – באפשרותו
44 למלא את ה"מבוקש" של אהבתו, להיות דבוק בהקב"ה
45 בדביקות "רוח ברוח" – אבל צריכה להיות הכוונה בעבודתו: לא
46 מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, אלא למלא מה שהקב"ה

תכלית כוונת כו' (שההשתל' כו' להיות כבו' כו' ושהאדם
יעבדו ית' – זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'), (ועדיין אינו מובן
השייכות לואהבת. ומתוך) רק (וא"א בלאה"כ) שצריך תחלה
כו' למסור לו נפשו ומאדו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ
הנ"ל מבוארים כמה ענינים בתניא: בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד
(ולא סתם ידיעת התורה כסיומו – כשמדבר בנוגע ליחוד סתם
ולא "מכלל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו מדייק – דבר ה' זו הלכה
(ולא שקו"ט לבד), ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה,
מ"ו) שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) – והרי כל העילוי
דנשיקין – שאינו יכול לבוא בהגבלה דדבור, ומובן עפמשנ"ת
בלקו"ת שה"ש (א, ד.) דמש"נ על התורה ישקני גו' – דכמו
אה"ר דהאב כו' כ"א בבחי' צמצום גדול כו' כו'. ועפמשנ"ת
שם (ברמז ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע'
קמ"ב)) יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחידיש) של ודברת בם,
ואיך שאי"ז רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת
בכל מאדך ועוד ואיך שאעפ"כ עיקרו בחב"ד – כי אז נעשה
החידיש וההמשכה שהקב"ה יהי' יושב. והצע"ג – שבכ"מ הבי'
דנשיקין דהיינו מהאזה"ר של הנושק ומזי השייכות לחב"ד
מוחזק. אלא שהענין שהאזהבה פנימית מאכט איבער (או מאכט
אויף) חב"ד, וכדלמע' ששמו הגדול נמשך כו'. ועיין בס' דרושי
חנוכה (רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל"
עכ"ל.

1 (דחב"ד) ומבאר: והפה (דלמע' ודאדם התחתון) הוא מוצא
2 (בלי תוס' ביאור), היינו כפשוטו – מוציא הרוח (החכ' שמעיין)
3 וגילוי (דהעיון ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאתג' ולא רק
4 מסקנא בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק
5 עיון כ"א מסקנא וגילוי דהעיון). כי על כל מוצא (כפשוטו,
6 כנ"ל, כשיצא מן) פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי
7 ומסקנת העיון. ובלימוד התורה עצמה – ה"ז דבר הלכה ולא
8 העיון והשקו"ט). (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העיון
9 בתורה מוכרח, כי אחרת אפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' – אבל
10 מהו ההכרח דכאשר ישים אל לבו ויתלהט וירצה לכלול
11 באורו – יבוא ויוכרח גם לודברת בם – תנועה הפכית –
12 מלמעל"ט. ולזה מבאר דאמת כן הוא) ומ"מ לא יצא יד"ח כו'
13 כדי להמשיך כו' (אבל לכאורה עפ"ז – ה"ז ענין וחובה בפ"ע,
14 ואין לזה שייכות לאתדבקות שלו רוח ברוח כו' דבזה עבודתו
15 בק"ש וע"י ההכנה דברכות ק"ש. ומתוך דשייך, כי ע"י ודברת
16 כו' יעלה) כולן כו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל
17 בעצמו ע"י העיון). (ועדיין אינו מובן – השייכות דמוכרת
18 העבודה להעלות הדצ"ח והעולם – לתוכן ברכות ק"ש
19 והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"והיו הדברים) כ"א זהו ציווי
20 ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר
21 המסקנא דכשיתלהט, ותנועה הפכית וכנ"ל, אף שהיא מענינה
22 ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' כו' וזהו

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' א

20 הנכסים בשעת מיתה מועטין, שלא היה בהם מותר דינר על ערך
21 שתי הכתובות, ונתרבו קודם חלוקה על ידי שתיקרה הקרקע,
22 ועתה יש בהם מותר דינר, מאי – האם באופן זה נוהג הדין של
23 כתובת בנין דכרין או לא.
24 הגמרא מביאה מעשה שממנו יש להשיב על שאלה זו: תא שפיע,
25 דניכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הוו – שנכסיהם של בית בר
26 צרצור ושהיה נשוי לשתי נשים, ולאחת מהן כתב כתובה בערך
27 גדול ולשניה כתב כתובה בערך קטן, ומתו בחייו היו בשעת מיתה
28 מועטים, שלא היה בהם מותר דינר על ערך שתי הכתובות,
29 ולאחר מותו נתייקרו הנכסים עד שהיה בהם מותר דינר, ואתו
30 לקמיה דרב עמרם – ובאו היורשים לפני רב עמרם לשאול כיצד
31 יש לחלק את הנכסים, אמר להו רב עמרם לבני הכתובה הקטנה,
32 וילו פייסניה – לכו ותפייסו את בני הכתובה הגדולה שמעיקר
33 הדין הם רשאים לקבל כתובת אמם. לא אשנחו – לא עשו בני
34 הכתובה הקטנה כדבריו, ולא פייסו אותם, אמר להו רב עמרם, אי
35 לא מפייסיתו להו – אם לא תפייסו אותם כמו שפסקתי לכם מחינא
36 לבו – הריני מלקה אתכם פסילינא דלא מפע דמא – בקוץ שאינו
37 מוציא דם כשהוא נוקב בבשר, כלומר אגזור עליכם שמתא ונידוי.
38 שפייסניה – שלח רב עמרם את היורשים לקמיה דרב נחמן, כדי
39 שיפסוק להם את הדין, אמר להו רב נחמן, בשם שבאופן שבשעת
40 מיתה היו הנכסים מרובין מותר דינר' על ערך שתי הכתובות
41 ולאחר מכן בשעת החלוקה נתמטין,

1 אחריות – מטלטלים, אינן בלום להחשב כמותר דינר, עד שיהיו
2 שם נכסים שיש להן אחריות – קרקעות) יותר על שתי הכתובות
3 דינר.

* * *

גמרא

5 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה אופן דין 'מותר דינר': תנו
6 רבנן בברייתא, אם כתב לזו – לאחת מנשוי, כתובה של אלה, וזו
7 – ולאשתו השניה כתב כתובה של חמש מאות, ומתו הנשים בחייו,
8 ואחר כך מת הוא, ורוצים בני בעלת הכתובה הגדולה ליטול
9 מהנכסים כתובת בנין דכרין, אם יש שם מותר דינר על ערך שתי
10 הכתובות, אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן, ואם
11 לאו – ואם אין שם מותר דינר, הדין הוא שלא יטלו כשיעור
12 הכתוב בכתובת, אלא יחלקו הנכסים בשווה.
13

* * *

14 הגמרא מביאה כמה דינים בענין כתובת בנין דכרין: פשיטא – דבר
15 פשוט הוא שאם הנכסים היו מרובין מותר דינר' על ערך שתי
16 הכתובות בשעת מיתה האב, ובשעת חלוקה נתמטין מערכם על
17 ידי שהזלה הקרקע, עד שאין בהם מותר דינר, כבר זכרנו יורשין
18 של הכתובה הגדולה ונוטלים כתובת בנין דכרין. אבל אם היו

יום ראשון

יום רביעי

יד אייר, פסח שני, כט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: והמשל . . . "סח" האדם ודעתו.

פסח שני ענינו איז – עס איז ניטאָ קיין "פאַרפאַלען", מען קען אלע מאָל פאַריכטען. אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה. און אפילו "לכם", אַז דאָס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגען קען מען מתקן זיין.

פֿסח שני ענינו הוא – אין "אבוד" [=להתיאש מלתקן], תמיד אפשר לתקן. גם מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו – "לכם", שהדבר היה ברצונו, אף-על-פי-כן אפשר לתקן.

יום שני

יום חמישי

טו אייר, ל לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: אבל הקב"ה . . . 136- בלבד.

בימי רבינו הזקן הי' שגור בפי החסידים הפתגם: דער שטיקעל ברויט וואָס איך האָב, איז ער דיינער ווי מיינער. והיו מקדימים מלת "דיינער" – דיינער ווי מיינער.

בימי רבינו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פרוסת הלחם שיש לי, היא שלך כמו שלי. והיו מקדימים תבת "שליך" – שלך כמו שלי.

יום שלישי

יום ששי

טז אייר, לא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אך ידיעתו . . . במ"א.

אאמו"ר כשהי' נוטל צפרניו, הי' מערב עמהם קיסם, קודם השריפה. אאמו"ר אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו – כשנכנס אליו ליחידות: אלי' איך בין דיר מקנא. פאָהרסט אויף מערק זעהסט א סך מענשען, איז ווען אינמיטען עסק רעדט מען זיך מיט יענעם פאנאנדער אין א אידישען וואָרט א עין יעקב וואָרט, און מ'איז מעורר אויף לערנען נגלה און חסידות, פון דעם ווערט א שמחה למעלה. און די מעקלעריי צאָהלט דער אויבערשטער אָפּ בבני חיי ומזוני. און וואָס גרעסער דער מאַרק מעהר ארבעט, איז גרעסער די פרנסה.

אָדוני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] כִּשְׁהָיָה נוטל צַפְרָנָיו, הָיָה מְעַרֵב עִמָּהֶם קִיסָם קֹדֶם הַשְׂרִיפָּה. אָדוני אָבי זְקֵנִי מורי ורבי [מהר"ש] אָמַר לְהַחֲסִיד ר' אֱלִיהוּ אֲבַעְלֵעֶר – אִישׁ פְּשׁוּט מְצַד כְּשֶׁרֻנּוֹתָיו וִידִיעוֹתָיו – כְּשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו לִיְחִידוּת: אֱלִיהוּ, אֲנִי מְקַנָּא בָּךְ. אַתָּה נֹסֵעַ לִירִידִים, נִפְגָּשׁ עִם הַרְבֵּה אָנָּשִׁים, כְּאֶשֶׁר תּוֹךְ כְּדֵי הָעֶסֶק מְשׁוֹחָחִים עִם הַזּוּלָת בְּעֵינֵי יְהוּדֵי, 'וואָרט' [=פתגם] מ"עֵין יַעֲקֹב", וּמְעוֹרְרִים אוֹדוֹת לְמוֹד נִגְלָה וְחֲסִידוֹת – מְכַף נּוֹצֵרֶת שְׂמִיחָה לְמַעְלָה. וְאַתָּה דְּמִי ה'תּוֹנֶה מְשַׁלֵּם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּבִנֵי חַיִּי וּמְזוֹנֵי. וְכָכָל שֶׁהַשּׁוּק גָּדוֹל יוֹתֵר, יוֹתֵר עֲבוּדָה – כִּף הַפְּרָנְיָה גְּדוּלָּה.

יום
רביעי

שבת

יז אייר, לב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"פז.

תניא: פרק מט. והנה . . . 138- אהבת ה'.

אין אומרים צדקתך.

בק"ש שיש אומרים בבוקר - קודם התפלה - כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ כופלים ג' התיבות, ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפלין דר"ת ושמ"ר אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד - לערך - סיפר הצ"צ תורת הבעש"ט: עס שטעהט כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האט טובע געווען בארץ, אז הכל הי' מן העפר, אט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואס ליגען אין אידען, וואס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ. וסיים הבעש"ט: איך וויל מאכען פון אידען, אז זיי זאלען געבען דעם יבול, וואס דעם אויבערשטענס ב"ה א ארץ חפץ קען געבען.

בקריאת שמע שיש אומרים בבקר - קדם התפלה - כדי לצאת חובת קריאת שמע בזמנה, גם כן כופלים ג' התיבות [אני ה' אלוקים], ומסיימים בתיבת "אמת". בקריאת שמע דתפלין דרבנו-תם ושמושא-רבא אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעמר שנת תר"ד - לערך - ספר ה"צמח צדק" תורת הבעל-שם-טוב: כתוב "כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות". בשם שהחכמים הגדולים ביותר לעולם לא ישיגו את אוצרות הטבע הגדולים שה' יתברך הטביע בארץ, שהכל היה מן העפר, כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים שחבויים ביהודים, שהם הארץ חפץ של הקדוש-ברוך-הוא. וסיים הבעל-שם-טוב: רצוני להפיק מהיהודים שהם יתנו את היבול שהארץ חפץ של הקדוש-ברוך-הוא יכולה לתת.

יום
חמישי

יום ראשון

יח אייר, לג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: ואיך יבא . . . 138- וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגען אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אבער נעהמען משקה, וואס מצד הבריאות האט ער עס ניט געטארט. מען האט דעמאלט געזעהן א סך מופתים. דאס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און א גאנץ יאהר האט מען געווארט אויף לג בעומר.

אצל אדמו"ר האמצעי היה לג בעמר מיו"ט [יום-טוב] המצינים [=חגים חשובים]. היו יוצאים לשדה, הרבי לא היה נוטל ידיו אף היה אומר 'לחיים' על 'משקה' - דבר שמטעמי בריאות היה אסור עליו. היו רואים אז הרבה מופתים. רב המופתים היו בנוגע לילדים, וכל השנה יחלו וצפו ללג בעמר.

יום
שישי

יום שני

יט אייר, לד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקותי, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: ואח"כ . . . ע"י ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג'טליכער פארשטאנד, דער פארשטאנד וואס ווייזט דעם מענשען
ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חסידות היא הבנה אלקית, ההבנה המראה לאדם עד כמה הוא קטן, ולא יזו גדלות הוא יכול
לרומם את עצמו.

שבת
קודש

יום שלישי

כ אייר, לה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקותי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צו"קג.
תניא: והנה כאשר . . . ע"י בד"ת.

ניטא בא וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף הארעווען, מיט סבלנות און קירוב
הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכזעצן, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט
מען חלילה אלץ אן.

"אין כלפי מי להתנער מאחריות". צריך להתנגע, בסבלנות וקירוב הדעת אפשר, בעזרת ה'
יתברך, לסדר הכל. בבטול הזולת והגבהת עצמו מפסידים, חלילה, הכל.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ג' והקודם, בו מודיע אשר קבל הניירות שלו והכל עבר ב"ה
בכי טוב.

ובודאי למותר להאריך ברמיזות הענין, כשרואים שהשי"ת מסיר טרדות ודאגות צריך להבין
הרמז, אשר ביכולתו ובמילא גם מזכותו וחובו להתעמק בלימוד תורתנו תורת חיים בהעמקה
הדרושה ובלשון התניא התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו
בחוזק וכו' ואינו מסיר דעתו כו' שזהו ג"כ הצנור והכלי להוספה בברכת השי"ת מכאן ולהבא הן
בגשמיות והן ברוחניות

ואם בכל אחד הדברים אמורים, עאכ"כ בזה שזכה ללמוד בשיבת תומכי תמימים, ובפרט
שע"י הנהגה טובה בכל האמור ישפיע גם על הרבים חבריו שגם הם ינהגו באופן האמור שזכות הרבים
מסייעתו ויהי רצון שבכל האמור יהי באופן דמוסיף והולך ומעלין בקדש והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

דבר שיש לו מתירין' בביכורים ובבישולי שבת יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ה

אסורה אף לישראל "כיון דלכהנים הוי דבר שיש לו מתירין, דיכולין לאוכלו בירושלים, אף לזרים אסור" (מג"א שם). ואם כן, הוא הדין בתבשיל שנתבשל בשבת שלאחרים הוא 'דבר שיש לו מתירין' לאחר השבת – יש לאסור את התערובת על המבשל.

ו'פריימגדים' (י"ד סי' קב, שפ"ד טו) מסתפק בכוונת ה'מגן-אברהם' – האם התערובת אסורה על המבשל רק אותה שבת אבל במוצאי שבת כשהתבשל מותר לאחרים, האיסור בטל והתערובת מותרת גם למבשל או שהתערובת נאסרה על המבשל לעולם "הואיל וחל פעם אחת דבר שיש לו מתירין".

ואדמו"ר הזקן (א"ח שם סי"ד) פסק כה'מגן-אברהם' ובדבריו מפורש שהתערובת אסורה על המבשל לעולם, וכך כתב: "אם בישל במזיד ונתערב התבשיל.. בשבת, כיון שבו ביום חל עליו שם דבר שיש לו מתירין לגבי אחרים שאין בטל להם ברוב – חל עליו שם דבר שיש לו מתירין גם לגבי המבשל ונאסר לו התערובת הזה לעולם".

הלכות בכורים פרק ד, הלכה טו: הפכורים.. אם נתערבו בחלין בירושלים – אסורין בכל שהן פמינא, כמעשר שני. מפני שהוא מקום אכילתו, עשאום כדבר שיש לו מתירין. המבשל בשבת במזיד אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד (ש"ע א"ח סי' שיח ס"א). ומה הדין אם נתערב התבשיל שבושל בשבת עם מאכלים מותרים? ה'מגן אברהם' (שם סק"ב) כתב שהתערובת אסורה כדין 'דבר שיש לו מתירין', כיון שלאחרים המאכל מותר במוצאי שבת, ודבר שיש לו מתירין אינו בטל אפילו באלף, ולכן התערובת אסורה על המבשל לעולם.

ומדוע נחשבת התערובת ל'דבר שיש לו מתירין' גם לגבי המבשל – והרי לו אין התבשיל מותר לעולם? מביא ה'מגן-אברהם' ראייה מהלכה זו שתערובת ביכורים בחולין נחשבת כדבר שיש לו מתירין: הביכורים מותרים באכילה לכהנים רק בירושלים, ואילו לישראל אסור לאוכלם בכל מקום. אך כאשר נתערבו בחולין, התערובת

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ה

האם מותר להיפטר ממצוה?

בנידון דידן בוודאי אין לחוש שיפסיקו לחלוטין לאפות לחם שהוא עיקר מזון האדם. ועוד יש לומר:

קיים הבדל מהותי בין חובת הפרשת חלה לחובת ברכת המזון: חיוב ברכת המזון חל רק כתוצאה מהאכילה, וממילא אין איסור לגרום לשינוי ברכתו של המאכל על ידי מעשה המוציא אותו מתורת לחם, כי כל עוד אין האדם אוכל לחם אין כל סיבה לחייבו בברכת המזון, אבל חיוב הפרשת חלה חל מצד עצם העיסה ואינו תלוי באכילת האדם, אלא מיד כשנגמרה הלישה הרי היא 'טבל' וחייבת בחלה, וכאשר אופה פחות מכשיעור הפרשת חלה הרי הוא מפקיע אותה מהמצוה ולכן אסור לעשות כן

(שול"ת קנה ברשם ח"ג, ט).

הלכות בכורים פרק ו, הלכה טז: אסור לאדם לעשות עֲשֵׂתוּ פָחוֹת פָּחוֹת מִבְּשֻׁעֵר, כְּדִי לְפַתֵּרָה מִן הַחֵלָה. האם מותר לבשל חתיכות לחם או מצה בחלב כאשר בכך משתנית ברכתם מ'המוציא' ל'מזונות'? בהלכה זו מבואר שאסור לאדם לחלק את העיסה לחלקים קטנים ולאפותה כדי שתיפטר מחיוב חלה, הרי שאסור לעשות מעשה הגורם להפקיע ממצוה, ולפי זה לכאורה ייאסר לבשל את הלחם, מאחר שבכך מפקיעו מברכת 'המוציא' וברכת המזון מהתורה. אך למעשה מפורש בדברי הראשונים שמותר לעשות כן לכתחילה (ראה תוספות ברכות לו, ב ד"ה אמר רבא), ובביאור החילוק יש לומר:

טעם האיסור לגבי חלה הוא משום שאם תמיד יעשו כן, לבסוף תישכח לחלוטין תורת חלה (ב"י יו"ד סי' שכד), אבל

יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ה

ראשית הגז בצאן של הקדש

והערכה' נאמר רק בקדשי מזבח אבל קדשי בדק הבית ראויים לפדיון גם אם אינם בני 'העמדה והערכה' (ולכן גם אם מתו - ייפדו). ולדעת חכמים גם קדשי בדק הבית צריכים 'העמדה והערכה' (ואם מתו - לא ייפדו).

ומבואר בגמרא (חולין קלה, א) שבהמות קדשי בדק הבית פטורות מראשית הגז שנאמר "צאנך", ולא צאן הקדש, וללא לימוד זה היינו אומרים שבהמת בדק הבית חייבת ועל הבעלים לפדות את הגזיה וליתנה לכהן. אך זהו רק לדעת רבי שמעון שקדשי בדק הבית אינם צריכים 'העמדה

הלכות בכורים פרק י, הלכות א"ב: מִצְוַת עֲשֵׂה לֶמֶן לִבְהֵן רִאשִׁית הַגֶּז... וְנִהְיֶה בְּחֵלִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשֶׁיךָ. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁקִּדְשִׁי בְּהֵמוֹת לְבֶדֶק הַבֵּית וְנִזְוֶה, יָכוֹל יִהְיֶה חֵיב לְפִדּוֹת וְלִמֵּן לִבְהֵן... תִּלְמֹד לִזְמַר: צֶאֱנֹךְ – אֵין אֱלֹו צֶאֱנֹו. בפדיון קדשים נאמר: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך כהן אותה" (ויקרא כז, א). מכאן שפדיון קדשים נעשה כשהבהמה עומדת בשעה שמעריכים את דמיה, ולכן אין פודים קדשים שמתו שאינם יכולים לעמוד. ונחלקו תנאים בדבר (תמורה לב, א"ב): רבי שמעון סובר שדין 'העמדה

ותירץ: הרמב"ם סובר, שאמנם הבהמה עצמה שיש בה רוח חיים טעונה 'העמדה והערכה' בשעת פדייתה לחולין, אבל את הגיזה אפשר לפדות אף ללא העמדה, דוגמת עצים ואבנים שאין בהם חיות ולא נאמר בהם דין 'העמדה והערכה'.

וה'לב אריה' (חולין שם בתור"ה והא בעי) תירץ:

כאן מדובר שקודם גיזת הצמר היתה העמדה של הבהמה לצורך פדיית הגיזה (והעמדה זו מועילה אף שהפדיה תהיה לאחר הגיזה, כי הרמב"ם סובר שכל העומד לפדות כפדיו דמי), ואם כך בת פדיון היא ועל כך בא הלימוד מ'צאנך' שגיזת צאן הקדש פטורה.

והערכה, אבל לדעת חכמים שצריכים 'העמדה והערכה' אין צורך בלימוד זה כי בלאו הכי אין גיזת קדשי בדק הבית בת פדיון, שהרי לאחר שגוזה אין בה חיות ואינו יכול להעמידה, וכיון שכך הרי היא של הקדש ואינה ניתנת לכהן.

והקשה מהר"י קורקוס:

לדעת הרמב"ם (הל' ערכים וחרימים פ"ה ה"ב) גם בהמת קדשי בדק הבית טעונה העמדה קודם ההערכה והפדיון, ומדוע אם כן כתב הרמב"ם כאן שלמדים מ'צאנך' שאינו חייב לפדות גיזת הקדש, הרי בלאו הכי אין גיזה זו בת פדיון כי אי אפשר להעמידה?

מכירה אסורה, אך שרירה וקיימת יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ה

המכירה בטלה, אך כאשר האיסור מוטל רק על המוכר אין לבטל את המכירה ולגרום הפסד לקונה שלא עבר על איסור. ולכן שנשבע שלא למכור אין המכירה בטלה כי האיסור הוא רק על המוכר, וכן במוכר עובר חמורו לגוי האיסור מוטל רק על היהודי המוכר ולא על הגוי הקונה, ולכן אין המכירה בטלה (שי למורא בכורות ב, א במשנה. הר צבי י"ד סי' רנט).

ועוד יש לומר:

כאשר איסור המכירה הוא משום שפוגע באחרים, כגון במוכר נכסי אחיו המת שפוגע בזכותה של האלמנה, המכירה בטלה, אך כאשר האיסור הוא מטעם אחר, כגון איסור מכירת עובר לגוי, אין בכך כדי לבטל את הקנין. וכן מצאנו בגמרא (ב"מ ט, א) שהמגביה ארנק של הפקר בשבת זוכה בו למרות שעבר איסור בהגבהתו, הרי שכאשר טעם האיסור אינו משום פגיעה בזכויות אחרים אין הקנין בטל למרות שנעשה באיסור (חיי אריה בכורות שם).

הלכות בכורים פרק יב, הלכה טו: תְּלוּקָה עֶבֶר חָמורוֹ שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אוֹ הַמוֹכֵר עֶבֶר חָמורוֹ לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רָשָׁאִי – הָרִי זֶה פְטוּר מִן הַבְּכוּרָה.

אף שמכירת העובר לנכרי אסורה, מכל מקום אם עבר ומכר חלה המכירה. כיוצא בזה נפסק (חושן משפט סי' רח, א) לגבי אדם שנשבע שלא ימכור חפץ מסוים שאם עבר ומכרו, על אף שעבר איסור, מכל מקום המכירה חלה.

מאידך, מבואר בגמרא (כתובות פא, ב) שחכמים אסרו לאדם למכור מנכסי ירושת אחיו שמת והשאיר אלמנה, שמא לא ישארו נכסים לגביית הכתובה והאלמנה תצטרך לטרוח ולגבות את הנכסים שנמכרו מהלקוחות ולכן אף אם מכר אין המכירה חלה, שכן האיסור המוטל על המכירה מונע את קיומה. מדוע אם כן כאן בבכור אין האיסור מונע את המכירה?

והביאור:

כאשר האיסור מוטל הן על הלוקח והן על הקונה

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ה הפסד פירות שביעית

ואסור להפסיד תרומה" (רש"י שם). ומדוע אין המשנה אוסרת גם נטילת אתרוג של שביעית מפני שנפסד על ידי משמוש היד? אלא מוכח שכל שאין ההפסד בידים אלא 'גרמא' בלבד מותר, ורק בתרומה אסור להפסיד גם על ידי 'גרמא' כי מהפסוק "משמרת תרומותי" – לומדים "עשה לה שימור".

ומטעם זה מותר גם לתת פירות שביעית לתינוק, אף שמפורר ומפסיד את הפרי, כי נתינת הפרי לתינוק היא גרימת הפסד ולא הפסד בידים.

והקשה על זה הגר"נ ווידנפלד: שנינו (שבויעות פ"ה) "אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול". ופירשו הרמב"ם והרע"ב שהחשש הוא שמא יטמא שמן התרומה ויהא טעון שריפה ונמצא מפסיד את הירק של שביעית. ואם מותר לגרום הפסד של פירות שביעית מדוע אסרו לבשל ירק שאינו אלא 'גרמא' וחשש בעלמא שמא יטמא?

הלכות שמיטה ויובל פרק ה, הלכה יז: מִשְׁתַּחֲתִיל לַעֲשׂוֹת פְּרִי – לֹא יִקֵּץ אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי מִפְּסִיד הָאֶכָל, וְנִאֲמַר: לָכֵם לְאֶכְלָה – וְלֹא לְהַפְסִיד.

איסור הפסד פירות שביעית נלמד מ'לאכלה ולא להפסיד', אבל אין שיעורו ב'כזית' כשיעור אכילה, כי מה שנמנע מ'לאכלה' (הפסד) אינו 'אכילה', ואסור אפילו כל שהוא (בית רידב"ז הל' שביעית פ"ה ס"א).

ולענין הפסד פירות שביעית על ידי 'גרמא' כתב מהררי"ט (ח"א סי' פ"ג) שכאשר אינו מפסיד בידים הדבר מותר, והוכיח כן מהירושלמי (שביעית פ"ז ה"ב) המתיר להעלות ירק לגג כדי לייבשו אף שמפסידו, כיון שאינו עושה זאת בידים.

והרידב"ז (בית רידב"ז שם) הוסיף והביא ראייה להיתר זה אף מדין המשנה (סוכה לד, ב) האוסרת ליטול אתרוג של תרומה טהורה למצות ד' מינים, ולדעה אחת בגמרא (שם לה, ב) הסיבה היא כי "הקליפה החיצונית נמאסת במשמוש הידים

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צט

ומבאר הרידב"ז (שם, משמרת להבית ס"ק יח) שיש לחלק: יצטרך לשרוף את ירק השביעית בידים, וגרם הפסד מותר בבישול ירק של שביעית בשמן תרומה החשש הוא שמה

משלוח מנות מפירות שביעית יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ה

מוגדר כחיוב ממוני להקדש, אך חיוב של מצוה בלבד אינו נחשב כפריעת חוב (להורות נתן י, ס' נח, יח). ויש שנתנו טעם נוסף להתיר: כתבו ראשונים (ריטב"א ע"ז סב, א) שאין פורעים חוב ממעות שביעית כי זהו כעין סחורה, כיון שעל ידי שפרע חובו ממעות שביעית נשאר בידו הממון שהיה צריך לתת אילו לא היה פורע מדמי שביעית, והרי זה כסחורה, שתמורת פירות השביעית קיבל דבר אחר. אך סברא זו שייכת רק בחוב גמור שחל מכוחו שעבוד על הנכסים לבעל חוב, ונמצא שכאשר הלווה פורע את החוב מפירות שביעית ונפטר מהחוב והשעבוד, הרי זה כאילו קיבל לידי דבר חדש, אך משלוח מנות היא מצוה מדברנן ואין כופים לקיימה (רש"י כתובות צא, ב ד"ה מצוה), ולכן כשמקיים זאת על ידי פירות שביעית אין כאן רווח ממון, שהרי בלאו הכי לא היו נוטלים את ממון, ואין זה נחשב כסחורה בפירות שביעית (להורות נתן שם ס' נז, ח).

הלכות שמטיטה ויובל פרק ו, הלכה י: דמי שביעית – אין פורעין מהם את החוב. האם מותר לשלוח משלוח מנות מפירות שביעית? יש אומרים שהדבר אסור שהרי אסור לפרוע חוב בפירות שביעית, ולכן אסור לשלוח משלוח מנות מהם שהרי בכך הוא פורע את החוב המוטל עליו מצד מצות חכמים (שבת הלו"ז, קפג. משנת יוסף א, כז). אך יש מתירים בנימוק שאין לפרוע בפירות שביעית חוב ממוני שבין אדם לחברו, אך משלוח מנות אינו חוב כלפי חברו אלא מצוה (אלא שהמצוה היא לתת לחברו), והרי זה כקניית אתרוג מפירות שביעית שמותרת ואינה נחשבת כפריעת חוב, כי אין זה חוב ממוני אלא מצוה. ואף שמבואר בהמשך ההלכה שאין מביאים קרבנות חובה מדמי שביעית, ואם כן גם פריעת חיוב של מצוה אסורה, יש לומר שחיוב זה נחשב כפריעת חוב כי הוא

ספירת השנים עד היובל שבת קודש כי אייר ה'תשע"ה

החמישים (ראה רמב"ן עה"ת אמור כג טו). ב. לדעת דודו של הגרע"א (שם סי' לא), אין צורך לספור בפה, אבל צריך להרהר בלב כל שנה, שהיא כך וכך ביובל, שהרי נאמר 'וספרת...'. ולדעת הרמב"ם שצריך לספור את השנים ליובל אומר הגר"ח מברסקי (חדושים ובאורים על הרמב"ם, פ"י ה"ה) כי משמעות הגמרא (ר"ה ח, ב) היא שקידוש היובל על ידי בית דין (שאומרים 'מקודשת השנה' - רש"י ויקרא כה, י) דומה לקידוש החודש שאם לא קידשוהו בית דין אינו ראש חודש, וכך בקידוש שנת החמישים שאם לא קידשוהו בית דין אין דין יובל על השנה. וכיון שהרמב"ם כלל יחד את שתי המצוות - לספור שנים ולקדש שנת החמישים - שהן 'מסורין לבית דין הגדול בלבד', משמע שכשם שאין היובל חל אם לא קידשוהו, כך אינו חל אם לא ספרו את השנים. אבל לדעת הראב"ד (בה"ז) שגם אחר חורבן הבית וכשביטל דין הגדול אינו קיים, מונים יובלות (אף שאין בהם קדושה), ודאי שהספירה אינה מעכבת, ושנת החמישים היא יובל אף שלא ספרו את השנים הקודמות.

הלכות שמטיטה ויובל פרק י, הלכה א: מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמישים, שנאמר: וספרת לך שבע שפחת שנים... וקדשתם את שנת החמישים. ושתי מצוות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד. בספר המצוות (מ"ע קמ) כתב הרמב"ם: "ספירת שני השמיטה היא נמסרת לבית דין... שימנו שנה שנה מן החמישים שנה, כמו שימנה כל איש ואיש ממנו [מאתנו] ימי העומר". ובספר 'החינוך' כתב (מצוה של) "שציווי וספירת לך דיובל צריך מנין בפה", ואינו דומה לספירה האמורה בזב וזבה (יוספר לו' וספרה לה) שאינה חיוב לספור בפה אלא להשגיח על מנין הימים (ראה רמב"ן עה"ת, ויקרא כג טו). ולשיטת הר"ן (סוף פסחים, הביאור הט"ז אר"ח סי' תפט סק"א) ספירת השנים ליובל אינה מנין ממש, ואינה כספירת העומר שהיא מצוה לספור שבעה שבועות. ושתי דעות נאמרו בשיטת הר"ן: א. הגר"ע איגר (שו"ת פסקים, סי' ל ד"ה מתוך) נקט בדעת הר"ן שאין צריך לספור כל שנה שהיא כך וכך ליובל לא בדיבור ולא בהרהור, אלא לשמור על מנין השנים ולקדש את שנת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – י"ד-ב' אייר ה'תשע"ה

יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ה

הלכות בכורים עם שאר
מתנות כהנה שבגבולין

פרק שלישי

- 1 א. הבכורים נותנין [אותן] לאנשי משמר² והן מחלקים
- 2 אותן ביניהן, כקדשי המקדש³. וכבר בארנו שהן קרויין
- 3 תרומה. ולפיכך, זר⁴ שאכל בכורים בכל מקום⁵ - חייב
- 4 מיתה בידי שמים⁶. והוא שיאכלם מאחר שנכנסו
- 5 לחומת ירושלים.
- 6 ב. היו מקצתן⁷ בפנים⁸ ומקצתן בחוץ: זה שבפנים -
- 7 חבין עליה⁹ מיתה, והרי הוא הקדש¹⁰ לכל דבריו; וזה
- 8 שבחוץ - הרי הוא חלין לכל דבריו.
- 9 ג. כהן¹¹ שאכל בכורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו
- 10 לפנים מן החומה¹² - לוקה מן התורה. שנאמר: לא
- 11 תוכל לאכל בשעריך וגומר ותרומת ידך; והם הבכורים,
- 12 כמו שבארנו בהלכות תרומה. וכן¹³ אם אכלן הפהן
- 13 בירושלים קדם הנחה בעזרה - לוקה מן התורה כמי

- 14 שאכלן בחוץ; לפי שהן טעונין הנחה בעזרה, שנאמר: 18
- 19 והנחתו לפני מזבח יי אלהיך.
- 20 ד. ומשיניחם המביאם בעזרה התרו לכהן ואף על פי
- 21 שעדיין לא התודעה עליהן, שאין הקריאה מעכבת
- 22 אכילתן. ובכורים שיצאו חוץ למחיצתן¹⁴ וחזרו¹⁵ -
- 23 מתרין באכילה¹⁶.
- 24 ה. אכילת בכורים - באכילת תרומה לכל דבריו. יתר
- 25 בבכורים¹⁷: שהן¹⁸ אסורין לאונן, וטעונין הקצאת
- 26 מקום¹⁹, וכהן²⁰ טהור שאכל בכורים טמאים - לוקה,
- 27 כשם²¹ שלוקה ישראל טהור שאכל מעשר שני שנטמא.
- 28 מה שאין בן בתרומה²².
- 29 ו. ומניין שהבכורים אסורין לאונן? שהרי נאמר בהן: 29
- 30 ושמתה בכל הטוב; מכלל שהוא חייב לאכלן
- 31 בשמחה²³, לא באנינות²⁴. והאכלן באנינות - מפין
- 32 אותו מפת מרדו²⁵.
- 33 ז. הבכורים טעונין פלי, שנאמר: ושמת בטנא. ומצוה
- 34 מן המבחר להביא כל מין ומין²⁶ בכלי פגיו עצמו²⁷;
- 35 ואם הביאם בכלי אחד - יצא. ולא יביאם בערבוב²⁸,
- 36 אלא שעורים מלמטה²⁹, וחטים על גביהן, ויתים על
- 37 גביהן, וחקרים על גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- 1 יבאר שהבכורים נותנין אותם לאנשי משמר, ושהם קרויין תרומה. כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים, אחרי שנכנסו
- לחומה. מאימתי הותרו לכהן. ואם הקריאה מעכבת אכילתן. בכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו. ומה בין אכילת בכורים
- לתרומה. שהבכורים טעונין כלי, ושלא יביאם בערבוביא. ואם הכלי הוא לכהן. תורים ובני יונה שמביאין עם הבכורים.
- ושיתודה עליהם. אם יש לאדם רשות ליתן הבכורים לעבדו בדרך. והסדר של התנופה. אם הבכורים טעונים לינה.
- 2 כלומר, לכהנים של המשמר העובד באותה שעה. (3 כלומר, אם באו לחלק ביכורים של כל אחד ואחד בפני עצמם,
- אבל ביכורים של אחד כנגד ביכורים של שני - אין מחלקים. (4 מי שאינו כהן. (5 כלומר: בעזרה, בירושלים וחוצה
- להן. (6 כתרומה. (7 של פירות הביכורים. (8 בתוך החומה. (9 זרים האוכלים אותו. אבל כהנים אינם חייבים עליו
- אלא מלקות. (10 שהרי הם כתרומה ותרומה קרוייה "קודש", ועוד שהרי הם קדשי המקדש. (11 ולפי שאין עונשין
- מן הדין (=מדין קל וחומר) אין לחייבו מלקות מקל וחומר ממעשר שני, אלא מן המפורש בפסוק. (12 שהרי קודם לכן
- הם כחולין. (13 משנה במכות שם: "האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם וכו' לוקה ארבעים". ובגמרא: "אמר רבי יוחנן
- זו דברי רבי עקיבא סתימתה, אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת בהן, קריאה אין מעכבת בהן", ולכן שינה
- רבינו מלשון המשנה וכתב "קודם הנחה בעזרה". (14 חוץ לירושלים, שהיא מקום אכילתם. (15 אבל בחוץ אסורים.
- (16 ואף על פי שביכורים קדשי מקדש הם, אינם נפסלים ביוצא כשאר קדשים, כיוון שאמרה התורה: "לא תוכל לאכול
- בשעריך" משמע: "בשעריך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין". (17 על התרומה. (18 הביכורים.
- (19 שנאמר "ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה'". (20 ביבמות עג: "יש במעשר וביכורים מה שאין כן בתרומה
- וכו', ואילו אסור לבער מהן בטומאה, ואוכלן בטומאת עצמן (שהאדם טהור והם טמאים) לוקה, מה שאין כן בביכורים,
- לא קתני, אלמא תני ושייר". וכתב "כהן" לפי שזר האוכל ביכורים טמאים חייב מיתה בידי שמים, כאוכל תרומה טמאה.
- (21 שהרי הוקשו ביכורים למעשר שני. (22 שאינה אסורה לאונן ואינה טעונה הבאת מקום, וכהן שאכל תרומה טמאה,
- אינו אלא בעשה וקל וחומר לכהן טמא שאוכל ביכורים טהורים, שהוא לוקה, שהרי גם בתרומה הוא לוקה. (23 כן הוא
- בפסחים לו: אבל ביבמות שם, למדו כן בהיקש ממעשר שני. ואם כן היה לרבינו לומר שלוקה מן התורה, כמו במעשר
- שני. (24 אפילו אנינות של תורה. (25 כיוון שאין בהם אלא לאו הבא מכלל עשה, שדינו כעשה. (26 משבעת המינים
- שחייבים בביכורים. (27 בתוספתא שם: "מצוה להביאם בשבעה כלים", והיינו כשיש לו ביכורים מכל שבעת המינים.
- (28 כל המינים יחד. (29 כן הוא בתוספתא. וטעם לסדר זה, שכל הנשמר (=אינו מתקלקל) ניתן למטה, וכל שאינו נשמר
- ניתן למעלה.

- 1 למעלה מן הכל. ויהיה דבר אחד מפקיץ בין מין ומין,
- 2 כגון הוציץ³⁰ וחלף³¹ או עליו וכיצא בזה. ומקיץ
- 3 לתאנים אשכולות של ענבים מבחוץ³².
- 4 ח. הביאם³³ בכלי מתכות - נוטל הכהן הכפורים וחוזר
- 5 הכלי לבצעליו³⁴. ואם הביאם בכלי ערבה וחלף וכיצא
- 6 בהן - הרי הכפורים והסלים לפניהם³⁵. ואם נטמאו³⁶
- 7 הכפורים³⁷ - אין הסלים³⁸ לפניהם³⁹.
- 8 ט. פשהו מביאין את הכפורים, היו מביאין בידם
- 9 תורין ובגדי יונה⁴⁰. וכן היו תולין מצדי הסלים⁴¹ תורין
- 10 ובגדי יונה, כדי לעטר את הכפורים. אלו שעם הסלים
- 11 היו קרבים עולות⁴², ואלו שבידיהן היו נתנים לפניהם⁴³.
- 12 י. מצות עשה⁴⁴ להתודות⁴⁵ במקדש על הכפורים
- 13 בפשה שמביאם. מתחיל וקורא: הגדתי⁴⁶ היום ליי
- 14 אלהיך כי באתי אל הארץ וגומר. ארמי⁴⁷ אבד אבי. עד
- 15 שיגמר כל הפרשה עד אשר נתת לי יי⁴⁸. ואין⁴⁹ קורין

- 16 אותה אלא בלשון הקדש; שנאמר: וענית ואמרת -
- 17 בלשון הזאת⁵⁰.
- 18 יא. פראשונה, כל מי שהיה יודע לקרות⁵¹ - קורא, וכל
- 19 מי שאינו יודע לקרות⁵² - מקרין אותו. נמנעו אלו שאין
- 20 יודעין לקרות מלהביא⁵³, כדי שלא יפלו. התקינו בית
- 21 דין, שהיה מקרין את מי שהוא יודע כמי שאינו יודע.
- 22 יב. המביא את הכפורים - יש לו רשות לתנם לעבדו
- 23 וקרובו בכל הדרך⁵⁴ עד שמגיע להר הבית. הגיע להר
- 24 הבית - נוטל הסל על כתפו הוא בעצמו⁵⁵, ואפלו היה
- 25 מלך גדול שבישראל⁵⁶, ונכנס⁵⁷ עד שמגיע לעזרה,
- 26 וקורא ועודה הסל על כתפו: הגדתי היום ליי אלהיך
- 27 וגומר⁵⁸, ומוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתיו,
- 28 והכהן מניח ידו תחתיו ומניח, וקורא⁵⁹: ארמי אבד אבי
- 29 ויגד מצרימה וגומר, עד שגומר כל הפרשה, ומניחו
- 30 בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(30) עלי דקל. (31) עשב בר, שהיו עושים ממנו מחצלאות. (32) כלומר, בתורת אחד מהמינים (שהרי עדיין לא מנה ענבים). (33) בביכורים שם משנה ח: "העשירים מביאים ביכוריהם בקלתות (סלים) של כסף וכו', והעניים מביאים אותם בסלי נצרים וכו', והסלים והביכורים ניתנים לכהנים". ובבבא קמא צב. "מנא הא מילתא דאמרי אינשי, בתר ענייא אזלא עניותא, אמר ליה דתנן, עשירים מביאים ביכוריהם וכו'". וברש"י שם: והעשירים לא היו נותנין קלתותיהן לכהן (כלומר, היו נותנין להם והכהנים היו מחזירים אותם ולא מניחים אותם אצלם), וטעמו של דבר, שסלי כסף וזהב אינם טפלים לביכורים, אבל סלי נצרים בטלים אגב הביכורים. ויש שלמדו כן מן הפסוק "ולקח הכהן הטנא מידך", וטנא הוא סל של נצרים, הרי הכהן נוטל גם את הביכורים וגם את הטנא ואילו בכלי זהב ובכלי כסף לא נאמר כן. וזהו מה שאמרו בספרי שם: "ולקח הכהן הטנא מידך, מיכן אמרו העשירים וכו' ועניים וכו' וסלים ניתנים לכהנים". (34) כיוון שאינו בטל אגב הביכורים, מחמת יקרו. (35) שהסלים בטלים אגב הביכורים. ואף שבפרק ד מהלכות אבל הלכה א כתב רבינו, שהשוו חכמים עשירים לעניים שכולם מביאים בסלים של נצרים - כאן לא תקנו כן, מפני כבוד המקדש (שהביכורים יובאו בסלים יפים). ועוד, שזה שנוטלים הכהנים את הסלים במתנה, כבוד הוא לעניים. (36) בירושלמי ביכורים פרק א הלכה ז: "נטמאו הביכורים, הסלים ניתנים לכהנים, דכתיב: ולקח הכהן הטנא מידך". ונראה שרבינו גרס "אין הסלים ניתנים לכהנים". (37) שהוא נופצם. (38) העשויים מערבה וחלף, שהם לכהנים. (39) שכיוון שאין ביכורים, שהם עיקר, אין נתינת סלים, שהם טפל לביכורים. וביאור דברי הירושלמי הוא כן: "ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגו'" - כשמניחו לפני ה', אז לוקח הוא הטנא, אבל כשנטמאו, שאינו מניח, אין הכהן לוקח הטנא. (40) להידור מצוה. (41) ולא היו נותנין אותן על גבי הסלין, שלא ינבלו הביכורים. (42) שהרי נדבת עוף אינה באה אלא עולה. (43) ונאין בזה משום מביא חולין בעזרה, כיוון שאין בהם שום פעולת הקרבה כלל. (44) שנאמר "ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו וגו' וענית ואמרת לפני ה' אלוך". (45) היינו להודות לה'. (46) מתחיל מאמצע הפסוק ולא מתחילתו, שמה שכתוב שם: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", אינו אלא ציווי. (47) דהיינו, שמדלג על הכתוב: "וענית ואמרת לפני ה' אלוך", שאף הוא אינו אלא ציווי. (48) ואינו מסיים הפסוק: "והנחת לפני ה' אלוך וגו'", שאף הוא אינו אלא ציווי. (49) משנה בסוטה לב. "ואלו נאמרים בלשון הקודש, מקרא ביכורים וכו' כיצד (כלומר, היכן לומדים זאת), וענית ואמרת לפני ה' אלוך. ולהלן הוא אומר וענו הלויים וכו', מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש". (50) בגמרא שם לג. למדו זאת בגזירה שווה, נאמר כאן: "וענית ואמרת" ונאמר בברכות וקללות "וענו הלויים ואמרו", ושם למדו עוד בגזירה שווה, נאמר שם "קול רם" ונאמר במתן תורה "משה ידבר והאלוקים יענו בקול" מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש". (51) פרשת ביכורים בלשון הקודש. (52) "מפני שכל בני אדם לא היו יודעים (כלומר: לא כל בני אדם היו יודעים) לשון הקודש. (53) ביכורים. (54) להקל על משאו, ויכול לקרוא לאחר מכן פרשת ביכורים. שלא אמרו שאם אין לקיחת הביכורים והבאתם על ידי אדם אחד, שאין לקרוא, אלא כשמסר לשליח על מנת שיביאם לעזרה, ומת השליח, שאז אפילו אם יביאם בעצמו, אינו קורא, לפי שהלקיחה וההבאה לא היו על ידי אחד. אבל אם מוסרם לקרובו, לשעה, כדי להקל על משאו, אין זו לקיחה כלל, והרי זו לקיחה וההבאה באחד. (55) "לשון התורה הוא, שיהיה אדם בעצמו נושא הביכורים ונותנן ביד הכהן, אמר השם יתברך: ולקח הכהן הטנא מידך". (56) אפילו אגריפס המלך, ופירש רבינו: אגריפס המלך ממלכי בית שני, בעל נפש גדולה ושררה רבה. (57) להר הבית. (58) עד סוף הפסוק: "לתת לנו". (59) הבעלים.

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה⁶⁰ וַיֵּצֵא. וּמִנֵּין שֶׁהֵן⁶¹ טַעֲוִינִין תְּנוּפָה?
2 שְׁנֵאמָר: וְלָקַח הַפֶּהן הַטָּנָא מִיֶּדְךָ⁶² - לְרִבּוֹת אֶת
3 הַכְּפוּרִים לְתִנּוּפָה. וְכָשֶׁם שֶׁטַעֲוִינִין תְּנוּפָה, כִּךָּ טַעֲוִינִין
4 קָרְבֵן שְׁלָמִים [וְשִׁיר]. שְׁנֵאמָר בְּהֵן: וְשִׁמְחָת בְּכָל
5 הַטּוֹב, וּבְרָגִלִים אֹמֵר: וְשִׁמְחָת בְּחֶגֶד; מַה שִׁמְחָת
6 הַחֵג - בְּשָׁלְמִים⁶³, אִף כָּאֵן - בְּשָׁלְמִים. וְאֵין הַקָּרְבֵן
7 מַעֲבָב.
8 יג. וְאִמְתִּי קוֹרִין בְּשִׁיר עֲלִיהֵן? מְשַׁנְּיָעוּ⁶⁴ לַעֲזָרָה
9 הַלּוּם: הֵיוּ⁶⁵ מִתְּחִילִין וְקוֹרִין: אָרוּמָךְ יי פִּי דְלִיתְנִי⁶⁶.
10 יד. הַכְּפוּרִים טַעֲוִינִים לִינָה. פִּיֶּדָה? הֵבִיא בְּכּוּרִיו
11 לְמִקְדָּשׁ וְקָרָא וְהִקְרִיב שְׁלָמִיו⁶⁷ - לֹא יֵצֵא פֹאטוֹ הַיּוֹם
12 מִירוּשָׁלַם לַחֲזוֹר לְמִקְוֵמוֹ, אֲלֹא גִלִין שֵׁם וְיִחַזֵּר לְמִחַר
13 לַעֲיּוֹ; שְׁנֵאמָר: וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ - כָּל
14 פּוֹנוֹת שְׂאֵתָה פּוֹנָה מִן הַמִּקְדָּשׁ לְכַשְׁתְּבוֹא לֹא⁶⁸ יִהְיֶה
- א. כָּל הַמְּבִיא² בְּכּוּרִים טַעֲוִין קָרְבֵן וְשִׁיר³ וְתִנּוּפָה⁴
וְלִינָה⁵, אֲבָל הַדּוּדִי אֵינּוּ שׁוֹה בְּכָל, לְפִי שִׁישׁ⁶ שְׁחִיבִין
לְהֵבִיא בְּכּוּרִים וְאֵין קוֹרִין עֲלֵיהֶם.
ב. וְאֵלּוּ מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין: הָאֵשָׁה⁷ וְהַטְּמֻטִים⁸
וְהַאֲנָדְרוּגִינוֹס⁹, לְפִי שֶׁהֵן סִפֵּק אֵשָׁה¹⁰, וְאֵין יְכוּלִין
לֹמַר: אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי יי¹¹. וְכֵן הָאֲפּוֹטְרוֹפִין¹² וְהַעֲבָדִים¹³
וְהַשְּׁלִיחִים, לְפִי שֶׁאֵין יְכוּלִין לֹמַר: אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי
יי¹⁴.
ג. הַגֵּר¹⁵ - מְבִיא וְקוֹרָא. שְׁנֵאמָר לְאַבְרָהָם: אַב הֵמוֹן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

60 שנאמר: "והשתחוית לפני ה' אלוךך". 61 הביכורים. 62 ולמדו (שם) בגזירה שווה "ידיד" משלמים. 63 ושיר למדו שם: "נאמר כאן, בכל הטוב, ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים וכו' ומיטיב נגן". 64 מביאי הביכורים. 65 הלויים. 66 מזמור זה אמרוהו הלויים בתורת הודאה לה' על חסדיו, כדרך שאמרוהו בשיר של תודה. 67 אין כוונת רבינו לומר, שאינו חייב בלינה אלא אם הקריב קרבנו, שהרי מפורש בירושלמי שאם לא הביא קרבן, טעון לינה משום הביכורים, אלא כתב סדר הדברים של מביא ביכורים. ולא הזכיר רבינו שיר ותנופה, לפי שאינם חובותיו של מביא הביכורים, אלא שיר בלויים, ותנופה בכהן. וכן לא הזכיר רבינו קרבנות העולה, לפי שאינם חובה, אלא מנהג כדי לעטר את הביכורים. 68 אליו. 69 וזהו בנין-אב לכל הקרבנות, שטעונים לינה. 1) יבאר שהיודי אינו שוה בכל, ושיש מביא ואינו קורא, ומי הוא. הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו, או המוכר שדהו לפירות. אם צריך לקיחה והבאה כאחת. וזמן הבאת הביכורים. ודין התרומות והחלה והביכורים אם הם נכסי כהן ממש. הביכורים אם אוסרין בכל שהן. וכיצד מעלין אותם לירושלים. 2) המדובר כשכבר הביא בעזרה, ואם כן אין לדבר עוד על "הבאת מקום" (למעלה פ"ג הלכה ה) ועל "טעונין כלי" (שם הלכה ז), שהרי כבר קיימן. 3) שם הלכות יב"ד. 4) ואף ביכוריהם של אשה, טומטום ואנדרוגינוס ביכורים, שהן עצמן אינן יכולות להניף, ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז – קרבנן טעון תנופה על-ידי כהן (מנחות סא: והלכות מעשה הקרבנות שם). 5) למד כן רבינו (שכל הביכורים טעונים הדברים הנ"ל), ממה ששנינו (ביכורים פ"א משנה א): "יש מביאים וקורין, (ויש) מביאין ולא קורין, ויש שאינן מביאין וכו'". הרי שרק לענין קריאה יש חילוק, אבל בשאר דברים שהביכורים טעונים – לא חלקו. 6) משנה שם. 7) שם משנה ה. אבל מביא הבעל מנכסי אשתו וקורא, כדלהלן הלכה ו. 8) "אינו ניכר אם זכר או נקבה" (פירוש המשנה). 9) "מי שיש לו אברי הזרע הידועים לזכר ולנקבה וכו' והוא מסופק" (שם). 10) ראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה ב, ובהשגות הראב"ד שם. 11) "לפי שארץ ישראל לא נתחלקה אלא לזכרים וכו' והוא שאמר השם יתברך (במדבר כו, נה) לשמות מטות אבותם ינחלו" (פירוש המשנה). [ואף-על-פי-כן הן מביאות, שלענין הבאה לא נאמר "אשר נתן ה'" אלא (שמות כג, יט) "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך" (ועיין רשב"ם ותוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא), והפסוק "האדמה אשר נתת לי ה'", אינו מכוון לקרקע שממנה הביא הפירות, שבוה מספיק אם קנה אותה, אלא הכוונה לחלקו בארץ ישראל בכל מקום שהוא. ולפיכך האשה שקנתה קרקע, מביאה ביכורים שזוהי "אדמתך", ואינה קוראה שאין כאן "אשר נתת לי ה'". והקונה שני אילנות בתוך של חבירו, שהדבר ספק אם קנה קרקע או לא, אף-על-פי שיש לו חלק בארץ ישראל, מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" "דמיחוי כשיקרא" (בבא בתרא פב). כלומר, נראה כמשקר, שנראה כאילו אומר על האדמה, שממנה יצאו ישראל כנ"ל]. וראה בתוספות הגרע"א שהביא בשם טורי-אבן למה אינה פטורה גם מהבאה, משום מצות-עשה שהזמן גרמא, עיין שם. 12) משנה שם. והם "הממונים שממנים על היתומים, בין שמינה אותם אבי היתומים או בית-דין" (פירוש המשנה). [והנה במשנה שם חוברו אשה טומטום ואנדרוגינוס בבבא אמת עם אפוטרופסין עבד ושליח, ורבינו חילקם, לפי שאין טעמם שוה: שלוש הראשונות נתמעטו מן "האדמה אשר נתת לי ה'", לפי שאין להם חלק בארץ. ואילו האפוטרופסים והשליח, שיש להם חלק בארץ – לא נתמעטו אלא מ"פרי האדמה אשר נתת לי ה'", שהפרי אינו שלהם, שהרי אינם אלא שלוחים בשביל אחרים, וגם עבד לא נתמעט אלא מ"פרי", שהרי כשישתחרר יהיה גר ויהיה לו חלק בארץ, ראה בהלכה הסמוכה]. 13) [עבד כנעני המביא ביכורים של רבו, ונתמעט מ"פרי" (ראה למעלה). ולהביא מקרקע שלו, לא יתכן, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, ראה בפ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג. ולדעת הסובר שיש מציאות שלא קנה רבו (קידושין כג:)] – מביא הוא ביכורים וקורא, כמו גר, בהלכה הסמוכה]. 14) כלומר, הפירות אינם שלהם, כמבואר למעלה. 15) שם משנה ד: "אלו מביאין ולא קורין, הגר מביא ולא קורא, שאינו יכול לומר אשר נשבע

- 1 גוים נתתיך - הרי הוא אב כל העולם כלו שנכנסין תחת
- 2 פנפי שכינה¹⁶; ולאברהם היתה השבועה תחלה¹⁷
- 3 שירשו בניו את הארץ. וכן¹⁸ פהנים ולוים - מביאין
- 4 וקורין, מפני שיש להן ערי מגרש¹⁹.
- 5 ד. הקונה²⁰ שני אילנות בתוך [שדה] של חברו - מביא
- 6 ואינו קורא, לפי²¹ שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין
- 7 לו²². וכיצד עושה? מקדיש²³ אותם תחלה²⁴ לבדק
- 8 הפית²⁵, מפני שהן ספק חלין ואין מכניסין חלין
- 9 לעזרה²⁶, ותכנה אותן מיד ההקדש ואחר כך
- 10 אוכלן. ומפריש²⁷ מהן תרומה ומעשר, מפני שהן ספק
- חלין²⁸. ונותן המעשרות²⁹ שלחן לכהנים³⁰, שמא
- בפורים הם ואסורין לזרים³¹. ואינו מביא אותן בעצמו,
- אלא משלחן ביד שליח³², כדי שלא תעכב אותן³³
- הקריאה מלאכלן; שכל³⁴ שאינו ראוי לקריאה מפני
- הספק - הקריאה מעכבת בו.
- ה. הפריש³⁵ בפוריו ומכר שדהו - מביא³⁶ ואינו קורא;
- שאינו יכול לומר: אשר נתת לי יי³⁷, שהרי אין לו³⁸.
- והלוקח³⁹ אינו חייב להפריש בפורים אחרים מאותו
- המין שפכר הפריש ממנו המוכר; ואם הפריש - מביא⁴⁰
- ואינו קורא⁴¹. אבל ממין אחר - מפריש ומביא וקורא⁴².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ה' לאבותינו לתת לנו". ובירושלמי שם: "תני בשם רבי יהודה, גר עצמו מביא וקורא. מה טעם, כי אב המון גויים נתתיך, לשעבר היית אב לארם, ועכשיו מכאן ואילך אתה אב להמון גויים. רבי יהושע בן לוי אמר, הלכה כרבי יהודה". וכן פסק רבינו בתשובה (הוצאת פריימן סימן מב). וראה בעיניי למשפט להגר"י אריאלי למכות יט. ובמשנה-למלך. (16) ולכן יכול הוא לומר: "אשר נשבע ה' לאבותינו", ויכול לומר: "לתת לנו", שלעתי-לבוא יקבלו הגרים חלק בארץ, כמפורש ביחזקאל מז, כב (הגהה במשנה-למלך בשם כפות תמרים). [ומה שהוא אומר: "האדמה אשר נתת לי", כיון שהבטיח הקב"ה, הרי זה כאילו כבר נתן, אבל נשים שלא הבטיח להן, אינן בכלל זה]. (17) כלומר, לפני שנשבע ליצחק וליעקב. ואם כן "נשבעת לאבותינו" הכוונה לאברהם, שהוא אב לגרים, ולא ליצחק וליעקב (שאגת אריה סימן מט). (18) תוספתא ביכורים פ"א הלכה ב, כרבי יוסי. (19) ואף שישראל נתנו לכהנים את ערי המגרש, כיון שנתנו על-פי צווי ה', הרי זה בכלל: "אשר נתת לי ה'" (רדב"ז). וראה בתוספתא כפשוטה שם. (20) ביכורים פ"א משנה ו, כחכמים ולא כרבי מאיר. (21) בבא בתרא פא: (22) ולכן אינו קורא, שהרי אם אין לו קרקע, אינו חייב בביכורים כלל. ושאלו שם פב. "מכדי פסוקי נינהו, ליקרי (כלומר, מה בכך אם יקרא את הפסוקים של פרשת ביכורים). אמר ליה, משום דמיחזי כשיקרא (= נראה כמשקר שאומר "האדמה אשר נתת לי") (וראה למעלה הלכה א). רב משרשיא בריה דרב חייה אמר, דלמא אתי לאפקועי מתרומה ומעשר (יחשוב שהביכורים הם ודאי, ופטורים מתרומה ומעשר, ואין הדבר כן, כדלהלן). אבל צריך עיון: הרי למעשה לא קנה קרקע (משנה שם פא. ופכ"ד מהלכות מכירה הלכה ו), שכיון שהדבר ספק, אמרו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" ולמה חייב להביא, הרי אין כאן "ראשית ביכורי אדמתך", ראה במשנה ראשונה שם, ובאור-שמח לפ"ב הלכה יג. (23) שם. (24) קודם שמביא למקדש. (25) וקדושתם מספק, שמא חולין הם. אבל אם ביכורים הם, אינם קודש, שהרי הם ממון כהן, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכה טז ורדב"ז שם). (26) ראה בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה ג, וברשב"ם בבא בתרא שם: ד"ה דילמא. (27) כלומר, מביא הפירות (שם). (28) אבל ביכורים פטורים מתרומות ומעשרות, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה כג, שהפרשת ביכורים קודמת לכל. ואם כן, הם פטורים מכל חיובי התרומות והמעשרות שאחריהם. (29) כלומר, אפילו מעשר שני שהוא תמיד לבעלים, ומעשר ראשון שהוא ללוי. אבל תרומות, פשוט הוא שניתנות לכהנים. (30) בבא בתרא שם, כרבי אלעזר בן עזריה, שמעשר ראשון ניתן מעיקר הדין, אף לכהן. וראה בפ"א מהלכות מעשר, הלכה ד. (31) כנ"ל בפ"ג הלכה א. (32) והשלוח אינו קורא, כנ"ל בהלכה ב. (33) את הביכורים. (34) בבא בתרא שם: "קריאה לא מעכבת. ולא (בתמיה), והאמר ר' זירא כל הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו. ושאנו ראוי לבילה (כמו כאן, שאין קורא מחמת הספק), בילה מעכבת בו". (35) ביכורים שם, משנה ז, ותוספתא הלכה ג. ובירושלמי שם הלכה ה העמידו משנתנו כשהפריש על דעת למכור שדהו, שמתחילה לא נתחייבו בקריאה. אבל אם מתחילה נתחייבו בקריאה – כיון שנדחו אחר-כך מקריאה אחרי שמכר שדהו, דינם שייקבדו וראה להלן בהלכות יג"ד. (36) המוכר. (37) כלומר, נתת לי, ועדיין ישנה ביד. וראה למעלה הלכה ב, שעיקר פסוק זה לא על קרקע זו, אלא על חלקו בארץ, ואם-כן צריך לפרש כי גם כאן הכוונה שהוא נראה כמשקר. וראה בהלכה הקודמת. (38) ואף-על-פי-כן הוא מביא, שכיון נתחייב שוב אינו נפטר. (39) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובירושלמי: "מה טעמון דרבינן (שאינן השני מביא), הגדתי היום, פעם אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שניה. הנה הבאתי, פעם אחת הוא מביא ואינו מביא פעם שנית" (כן היא גירסת הגר"א). ופירושו, שהפירות עצמם נפטרו מהבאה שניה, לאחר שהביאו מהם פעם אחת. (40) שהרי למדו כן בירושלמי (ראה למעלה) ממה שנאמר "הגדתי היום", ומתוך זה למד רבינו שלא נתמעטה ההבאה, אלא ההגדה (תוספות אנשי-שם). וכמו כן המביא ביכורים וחוזר והביא הוא עצמו ממין אחר – ביכוריו ביכורים, אלא שאינו קורא, כמפורש להלן הלכה יא (תוספתא כפשוטה). וראה בפירוש המשנה ובתוספות הגרע"א. (41) אף-על-פי שהמוכר לא קרא, כנ"ל, ואם כן עדיין לא קראו על פירות שזה זו כלל, מכל-מקום אינו קורא שאינו יכול לומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה", לפי שאינם ראשית, כדלהלן בהלכה ט. וראה ברדב"ז. (42) שביכורי מין אחד, שהביא המוכר, אינם פוטרים את המין השני מהפרשת ביכורים.

- 1 ו. המוכר⁴³ שדהו לפרות⁴⁴ – הלוקח מביא ואינו קורא; 2
3 שקנן פרות אינו פקנן הגוף⁴⁵. אבל⁴⁶ מביא אדם 4
5 מנכסו אשתו⁴⁷ בכורים וקורא, אף על פי שאין לו גוף 6
7 הקרקע; שנאמר: אשר נתן לך יי אלהיך ולביתך⁴⁸. אף 8
9 על פי שמתה⁴⁹ אשתו אחר שהפריש והוא בדרך⁵⁰ – 10
11 מביא וקורא⁵¹. 12
13 ז. המוכר⁵² שדהו⁵³ או שמכר⁵⁴ אילנות וקרקע⁵⁵ בזמן 14
15 שהיובל נהג – הרי זה מביא וקורא ביובל ראשון 16
17 בלבד⁵⁶, שעדין לא סמכה דעתו של מוכר שמתחזר לו 18
19 הקרקע⁵⁷. אבל אם חזר ומכרה ביובל שני⁵⁸ – הרי זה 20
21 מביא ואינו קורא⁵⁹; שהרי סמכה דעתו⁶⁰ שאין לו אלא 22
23 הפרות, וקנן פרות אינו פקנן הגוף⁶¹. 24
- ח. הפריש⁶² בכוריו וחלה וחריו הוא מספן⁶³ – זה 13
14 שראוי לירשו מביא⁶⁴ ואינו קורא⁶⁵. הפריש⁶⁶ בכוריו 15
16 ושלחן ביד אחר, ומת השליח בדרך, אף על פי שחזר 17
18 הוא⁶⁷ והביאן – אינו קורא; שנאמר: ולקחת וכתת – 19
20 עד שתהיה לקיחה⁶⁸ והכתת קצחת. 21
22 ט. הפריש⁶⁹ בכוריו ואבדו⁷⁰ קדם שיגיע להר הבית, 23
24 והפריש אחרים תחתיהן⁷¹ – מביא השניים ואינו קורא; 1
2 לפי שאינו יכול לומר: את ראשית כל פרי האדמה, לפי 3
4 שאין ראשית. ואלו השניים – אין חביבים עליהן חמש 5
6 כבכורים⁷². 7
8 י. הביא⁷³ בכוריו ונטמאו בעזרה⁷⁴ – נופצים⁷⁵ שם ואינו 9
10 קורא⁷⁶. 11

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(43) גיטין מז: כריש לקיש ולא כרבי יוחנן, כיון שרבה אומר שם מח. "קרא ומתניא מסייעי ליה לריש לקיש וכו'" (רדב"ז).
(44) בזמן שאין היובל נהג. ופירש שאינו מוכר אלא לפירות, אבל אם מכר סתם, כוונתו גם לגוף השדה. וראה בהלכה הסמוכה. (45) ולפיכך אינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" [שהרי הקב"ה נתן גם קנין הגוף, אבל לענין הבאה, שלא נאמר אלא "ביכורי אדמתך", כיון שיש לו קנין פירות הרי הוא מביא. ועיין תוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא. אלא שצ"ע הרי הפסוק הזה (= האדמה אשר נתת לי ה') אינו מכוון לקרקע זו שממנה יצאו הפירות, אלא לחלקו בארץ ישראל, ראה למעלה הלכה ב]. (46) ברייתא שם. (47) נכסי מלוג, שאין לו בהם אלא פירות. וראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה ג. (48) ואף-על-פי שאין אכילת הפירות שאוכל הבעל אלא מדבריהם (כנ"ל שם), מכל-מקום כיון שכך היתה דרכם של דורות הראשונים, לתת מהר ומתן (בראשית רבה פרשה פ), לכן חידשה התורה שמביא וקורא (מאירי לגיטין עמ' 205). ועיין תוספות שם ד"ה ולביתך. (49) ברייתא שם. (50) שכבר יצא מביתו כדי לעלות לירושלים, ודוקא בכהאי-גוונא שהוא בדרך, כדלהלן. (51) שהרי יש לו גם גוף הקרקע. והחידוש בזה, אמרו בגיטין שם: "סלקא דעתך אמינא, ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא דאמר וכו', בדרך ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך (ולכן נקט רבינו למעלה: "והוא בדרך") מביא ואינו קורא (ראה להלן הלכה ח) וכו', קא משמע לן". כלומר: כיון שבשעת לקיחה מן הבית היו לו רק פירות, ולאחר מיתת אשתו יש לו גם גוף הקרקע, היה מקום לטעות שאין זה "לקיחה והבאה כאחת". ואף-על-פי שדעת רבינו, שירושת הבעל אינה אלא מדבריהם (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ח, והלכות אישות שם), מכל-מקום קורא, שכיון שתיקנו חכמים ירושת האשה לבעל, מדין "הפקר בית-דין הפקר", הרי היא שלו מן התורה. ש"הפקר בית-דין הפקר", הוא דין תורה. וראה באבני-מילואים להלכות קידושין סימן כח את לג. (52) גיטין שם. (53) סתם, שאז הכוונה בין לקרקע ובין לפירות. וראה בהלכה הקודמת. (54) שם מח. (55) כלומר, מכר אילן אחר או שני אילנות, ופירש שהוא מוכר גם הקרקע עמהם. (56) שם, כרב חסדא. (57) כיון שלא הורגלו עדיין להחזיר השדות ביובל, ולכן מכר לו גם את גוף הקרקע, אלא שהתורה הפקיעה את השדה מן הלוקח והחזיר לו מוכר. וראה בפ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. (58) שכבר הורגלו להחזיר שדותיהם ביובל הראשון. (59) שם, כריש לקיש ולא כרבי יוחנן. (60) של המוכר. (61) כבהלכה הקודמת. (62) ירושלמי ביכורים פ"א הלכה ה, בשם רבי יוחנן. (63) לפנינו בירושלמי: "חולה או מסוכן". ורבינו גרס: "חולה ומסוכן" (כסף-משנה). (64) שמן הסתם רצונו שיהא הקרוב הראוי ליורשו, שלוחו להבאת הביכורים. ולכן סמך רבינו דין זה לדין שליח דלהלן. אבל אם חלה והוא אינו מסוכן, אין להביא ביכוריו עד שיעשה שליח במפורש. (65) כדין שליח הנזכר למעלה בהלכה ב. והשמיענו בזה שאף-על-פי שאם מת המשלח אחר ההפרשה, מביא היורש וקורא, שהם שלו – כל זמן שלא מת, אף-על-פי שהוא מסוכן, אינו אלא כשליח (ירושלמי שם). ואם מת החולה אחר שיצא השליח, גם כן אינו קורא, שהרי הלקיחה היא בתורת שליח, וההבאה בתורת בעלים שהרי הוא יורשו, ואין זה "לקיחה והבאה כאחת", כדלהלן. (66) מימרא של ר' יוסי בר חנינא בגיטין מז: (67) כלומר, המשלח, בעל הפירות. (68) כלומר, לקיחה מן הבית. כרבינו תם שם, בתוס' ד"ה בצרן ולא כרשב"ם. (69) ביכורים פ"א משנה ח. (70) או נמקו או נבזזו וכיוצא בזה, למעלה פ"ב הלכה כ, וקיצר רבינו כאן (המגיה על גליון רבינו). וראה ב'תוספות יום-טוב' שם. (71) כיון שהוא חייב באחריותם, כנ"ל שם. (72) שדינם כתרומה (למעלה פ"ג הלכה ה), והאוכל תרומה בשוגג מוסיף חומש (פ"ו מהלכות תרומות הלכה ו). כן הוא במשנה שם, ועיין שם ברע"ב. (73) ביכורים שם. (74) ששוב אינו חייב באחריותם, למעלה פרק ב שם, עיין שם. (75) [כלומר מריקם מן הסל, שבאופן זה שנטמאו – אין הסל לכהנים (למעלה פרק ג הלכה ח). ונראה שלאחר כן הם נשרפים, כדין תרומה וקדשים שנטמאו (שבת כה). אלא שאסור ליהנות מהם בשעת שריפה, לפי שדינם כקדשי שמים, כמפורש למעלה שם הלכה ג (משנה ראשונה). והראב"ד (למעלה שם), סובר שאף באופן זה הכל ניתן לכהנים, ולכן הוכרח לפרש כאן "נופצים" – "ניניחו עד שירקבו או עד שיתמססו". ועיין ר"י קורקוס]. (76) שאין קריאה אלא בשעת שמחה (להלן הלכה יג), וכיון שנטמאו אין כאן שמחה (הר"ש שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ד אייר – ספר זרעים – הלכות בכורים קה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יא. הביא⁷⁷ בפניו מאחד מן המינים⁷⁸ וקרא, וחזר
- 2 והביא בפניו ממין אחר – אינו קורא עליהן; שגאמר:
- 3 הגדתי היום – פעם אחת בשנה הוא מגיד, ולא שתיים⁷⁹.
- 4 יב. הפריש⁸⁰ בכוריו⁸¹ ויבש המעין⁸² או שנקצץ
- 5 האילן⁸³ – מביא⁸⁴ ואינו קורא; לפי שנה כמי שאין לו
- 6 קרקע⁸⁵, שגרי אבדה⁸⁶.
- 7 יג. המביא⁸⁷ בכורים מאחר חג הסוכות ועד חנוכה⁸⁸, אף
- 8 על פי שהפריש קדם הקציר⁸⁹ – מביא⁹⁰ ואינו קורא.
- 9 שגאמר: ושמתה בכל הטוב; ואין⁹¹ קריאה אלא בשעת
- 10 שמחה – מחג השבועות⁹² עד סוף הקציר⁹³. ושאר
- 11 המביאין חוץ מאלו⁹⁴ – מביאין וקורין.

- 12 יד. הבכורים⁹⁵ והתרומות⁹⁶ והחלה⁹⁷ והקרבן והחמץ⁹⁸
- 13 ומתנות בהמה⁹⁹ הם נכסי כהן. יש לו¹⁰⁰ לקנות מהן
- 14 עבדים וקרקעות ובהמה טמאה¹⁰¹, ובעל חוב נוטלן
- 15 בחובו, והאשה בכתבתה, וקונה בהן ספר תורה¹⁰².
- 16 טו. אף על פי שהבכורים והתרומות אסורים¹⁰³ להאכל
- 17 לזרים¹⁰⁴, ואף על פי שהבכורים עולין באחד ומאה¹⁰⁵
- 18 בתרומה¹⁰⁶, אם נתערבו¹⁰⁷ בחלין בירושלים – אסורין
- 19 בכל שהן¹⁰⁸ במינם¹⁰⁹, כמעשר שני¹¹⁰. מפני¹¹¹ שהוא
- 20 מקום אכילתן¹¹², עשאו¹¹³ כדרך שיש לו מתירין¹¹⁴;
- 21 ואף על פי שהבכורים אסורים לזרים אף בירושלים¹¹⁵
- 22 – הרי הן אסורין בכל שהן¹¹⁶. אפלו זרע הבכורים¹¹⁷

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(77 שם סוף משנה ט. (78 כלומר, משבעת המינים. (79 ירושלמי שם ה"ז. וראה בתוספתא פ"א ה"ד ובתוספתא כפשוטה שם. (80 שם מ"ו, כחכמים ולא כרבי יהודה. ואע"פ שבברכות מ. העמיד סתם משנה כרבי יהודה – סמך רבינו על משנתנו כאן, שרבי יהודה יחיד הוא כנגד רבים. (והרי זה כסתם ואחר-כך מחלוקת, שאין הלכה כסתם). וראה בתוספות ר"י שירילאו ובתוספות הרא"ש ובשיטה מקובצת לברכות שם, שפסקו כרבי יהודה. (81 בירושלמי שם הלכה ה, העמידו משנתנו שיבש המעיין קודם שהפריש ביכוריו, שאם לא כן, הרי כבר נראו לקריאה. וכיון שכן, נדחו וירקבו (ראה ב"משנה ראשונה" שם). וראה בהלכה הסמוכה. (82 "שממנו היה משקה שדהו" (פירוש המשנה). (83 שממנו הביא ביכוריו. (84 כיון שבשעת ההפרשה, היתה לו קרקע. וראה למעלה הלכה ה ובפ"ב הלכה יד. (85 לפי זה אמרו בברכות שם שלענין ברכות, אם ברח על פרי העץ "בורא פרי האדמה" – לא יצא. וזה מתאים לנוסחא בדברי רבינו פ"ח מהלכות ברכות ה"י, ועיין שם בכסף-משנה. (86 כלומר, הקרקע. שאינה קרויה קרקע אלא-אם-כן יש לה מעיין המשקה ואילנות גדלים בה. ולכן אינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", כמבואר למעלה בה"ה, ע"י שם. ועיין ברש"י לברכות שם. (87 משנה שם, כחכמים ולא כרבי יהודה בן בתירא. (88 שהרי לאחר חנוכה אין מביאין ביכורים, כנ"ל. (89 חג הסוכות שאז הוא זמן קריאה. (90 ואף-על-פי שבמכות יח: אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, הפריש ביכורים קודם לחג ועבר עליהן החג, ירקבו, כיון שהיו ראויים לקריאה ונדחו, וכרבי זירא, שכל שאינו ראוי לבילה, בילה מעכבת בו. ואם כן, מדוע כתב רבינו כאן שמביא. ונראה, שסמך רבינו על מה שאמרו בגיטין מז: (כתבו רבינו למעלה בהלכה ח), שאם הפריש ביכורים ושלחן ביד אחר ומת וחזר הוא והביאן, שאינו קורא, ולא חילקו בין הפריש על דעת לשלחן, לבין הפריש שלא על דעת לשלחן, שאז כבר נראו הביכורים לקריאה, הרי שהגמרא שם אינה סוברת כהגמרא במכות שם (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ה וההלכה הקודמת. (91 ספרי לפרשת כי-תבוא. וכן הוא בפסחים לו: ובירושלמי ביכורים פ"א סוף הלכה ז: "אמר רבי יונתן תני רבי שמעון בן יוחאי כן, "ואמרת", "ושמתה", הוי אומר (וידוי ביכורים) על השמחה". וראה באור-שמח. (92 שמתחילין להביא בו ביכורים, ונאמר בהם: "ושמתה בכל הטוב". (93 חג הסוכות, שנאמר בו: "ושמתה לפני ה' אלהיכם". וראה בפירוש המשנה. (94 שהזכרנו בפרק זה. וראה למעלה פ"ב סוף הלכה יג. (95 ביכורים פ"ב משנה א. (96 תרומה גדולה ותרומת מעשר. (97 חלה פ"א משנה ט. (98 שמשלם זר האוכל תרומות בשגגה, שדינם כתרומה (פ"י מהלכות תרומות הלכה טו) – חולין קלא. (99 הם זרוע ולחיים וקיבה (שם). (100 ביכורים פ"ג משנה יב. (101 מה-שאין-כן במעשר שני, שהוא ממון גבוה, כנ"ל בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכות י"ז. (102 כלומר: לא רק עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאפשר למכרם שוב ולקנות בדמיהם צרכי אכילה, מותר לקנות בהם, אלא אפילו ספר תורה שאסור למכור אותו (פ"י מהלכות ספר תורה הלכה ב), בכל זאת מותר לקנותו (מעשה רוקח). (103 צ"ל: אסורים. (104 ביכורים פ"ב משנה א, וראה להלן. (105 שם. וראה בפט"ו מהלכות תרומות הלכות כ"א. (106 [שעיקר דין "אחד ומאה" נלמד מתרומה, שנאמר בה (במדבר יח, כט) "את מקדשו ממנו", ומזה למדו חז"ל (ירושלמי תרומות פ"ד הלכה ו) "דבר שאתה מרים ממנו, אם נפל לתוכו מקדשו". (107 שם, משנה ב, כחכמים ולא כרבי שמעון. (108 כלומר: לזרים אסורים באכילה, כביכורים, וכהנים חייבים לאכלם בקדושה (רדב"ז). (109 שהרי מין בשאינו מינו בטל, אפילו אם הוא דבר שיש לו מתירין, כמו שכתב בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י (כסף-משנה). (110 ראה בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכות יד-טו, ובהערות. (111 ירושלמי שם. (112 כלומר, לכהנים. (113 חכמים. (114 "שאפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל" (הלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י). כיון שלגבי כהנים, שיכולים לאכלם בקדושה, הם דבר שיש לו מתירין. (115 כנ"ל בפ"ב הלכה א. כלומר, ואם כן הרי הם דבר שאין לו מתירין, והיה להם להתבטל בתערובת. (116 כיון שהם מותרים לכהן, כנ"ל. וראה בפירוש המשנה שם. (117 במשנת ביכורים שם: וגידוליהן (של המעשר והביכורים) אסורים מלאכול בירושלים וכו'. ובתרומות פ"ט משנה ד "והביכורים גידוליהן חולין". והקשו בירושלמי ביכורים שם ממשנה זו על משנת ביכורים הנ"ל, ותיצו: "הן דתימר: (= מה שאמרו) גידוליהן אסורים, איסור מחיצה (שזרעם בתוך מחיצת ירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרים, היתר זרות" (שזרעם מחוץ לתומה).

יז. כל בצלילי¹⁴¹ אַמְנִיּוֹת שְׁבִירוּשָׁלַיִם עֹמְדִין מִפְּנֵיהֶם¹⁴² 23
 וְשׁוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמָן: אַחֲנֵנו, אֲנָשִׁי מְקוּם פְּלוֹנִי, בּוֹאֲכֶם 24
 בְּשִׁלּוּם. וְהֵם מְהַלְכִין בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם וְהַחֲלִיל¹⁴³ מִכָּה 25
 לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁהֵם מַגִּיעִים לְהַר הַבֵּית. הַגִּיעוּ לְהַר הַבֵּית, 26
 נֹטֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד¹⁴⁴ סֵלֹו עַל כֶּתְפוֹ וְאוֹמְרִין¹⁴⁵: 27
 הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶל בְּקָדְשׁוֹ וְכוּ' עַד כָּל הַנְּשֻׁמָּה¹⁴⁶ תִּהְלַל 28
 יָהּ הַלְלוּיָהּ. וְהֵם מְהַלְכִים בְּהַר הַבֵּית וְקוֹרְאִין, עַד 29
 שֶׁמַּגִּיעִין לְעֶזְרָה. הַגִּיעוּ לְעֶזְרָה, דְּבָרוּ הַלּוּיִם¹⁴⁷ בְּשִׁיר: 30
 אֲרוֹמְמֶךָ יי כִּי דִלִּיתָנִי וְגוֹמֵר. 31

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִן הָעֶסֶה לִכְהֵן, 33
 שֶׁנֶּאֱמַר: רֹאשִׁית עֲרֻסְתְּכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה. וְרֹאשִׁית 34
 זוֹ אֵין לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה. אֲפֹלוּ הַפְּרִישׁ בְּשַׁעוֹרָה - 35
 פָּטֹר אֶת הָעֶסֶה. וְהַעוֹשֶׂה כָּל עֲסָתוֹ חֲלָה - לֹא עֲשֵׂה 36
 כָּלוּם, עַד שִׁישֵׁר מִקְצָתוֹ. 37
 ב. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמִּפְּרִישֵׁין אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים 38
 מִן הָעֶסֶה, כְּדִי שִׁיְהִי בָּהּ כְּדִי מִתְּנָה לִכְהֵן; שֶׁנֶּאֱמַר: 39
 תִּתֵּן לוֹ - תֵּן לוֹ דְּבַר הָרָאִי לְתֵנוּ מִתְּנָה. וְהִנְחָתוֹם 40
 הַעוֹשֶׂה לְמַכּוֹר בְּשׁוֹק - מִפְּרִישׁ אֶחָד מִשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים; 41
 לִפִּי שְׁעָסָתוֹ מִרְבָּה, יֵשׁ בְּשַׁעוֹר זֶה כְּדִי מִתְּנָה. 42
 ג. הַעוֹשֶׂה עֶסֶה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מִרְבָּה 43

1 אַחֵר שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם - הָרִי הַגְּדוֹלִין אֲסוּרִין, וְאוֹסְרִין 1
 2 בְּכָל שָׁהֵן אִם נִתְעַרְבוּ¹¹⁸ בִּירוּשָׁלַיִם¹¹⁹; אֲבָל הַזֹּרֵעַ 2
 3 בְּפוּרִים קָדָם שֶׁיִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם - הַגְּדוֹלִין חֲלִין¹²⁰. 3
 4 טז. בִּיצֵד¹²¹ מַעֲלִין אֶת הַכֹּכָרִים? כָּל הַעֲוִרוֹת 4
 5 שֶׁבַּמְעַמְד¹²² מִתְּכַנְסוֹת לַעֲוִרוֹ שֶׁל מַעְמָד, כְּדִי¹²³ שְׁלֹא 5
 6 יַעֲלוּ יַחֲדִידִים; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּרַב עִם הַדֶּרֶת מִלֶּךָ. וּבָאִים 6
 7 וְלֹנִים בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר. וְלֹא יִכְנְסוּ¹²⁴ לְבָתִּים, מִפְּנֵי אֱהֵל 7
 8 הַטְּמֵאָה¹²⁵. וּבִשְׁחַר הַמַּמְנָה אוֹמֵר: קוֹמוּ וְנַעֲלָה צִיּוֹן אֶל 8
 9 יי אֶלְהֵינוּ¹²⁶. וְהַשּׁוֹר¹²⁷ הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְקִנְיֹו מַצְפִּין 9
 10 זָהָב, וְעֶטְרָה שֶׁל זֵית בְּרָאשׁוֹ, לְהוֹדִיעַ¹²⁸ שֶׁהַכֹּכָרִים 10
 11 מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין¹²⁹. וְהַחֲלִיל מִכָּה לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁהֵם 11
 12 מַגִּיעִין קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם. וְהֵם הוֹלְכִין בְּכָל הַדֶּרֶךְ וְקוֹרְיִין: 12
 13 שְׁמַחְתִּי בְּאֲמִירָם לִי בֵּית יי גִּלְיָה¹³⁰. וְלֹא הִיוּ¹³¹ מְהַלְכִין 13
 14 בִּיּוֹם¹³² אֶלָּא שְׁתֵּי יָדוֹת¹³³ בְּלִבָּד. הַגִּיעוּ קְרוֹב 14
 15 לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁלְּחוּ לִפְנֵיהֶם שְׁלוּחִין לְהוֹדִיעַ לְאֲנָשֵׁי 15
 16 יְרוּשָׁלַיִם, וְעֶטְרוּ אֶת כֹּכָרֵיהֶם וּפְרָכְסוּ¹³⁴ אוֹתָן. וְאִם 16
 17 הָיָה לָהֶם לַח וְיָבֵשׁ - מֵרָאִין אֶת הַלַּח¹³⁵ מִלְּמַעְלָה. 17
 18 וְהַפְּחוֹת¹³⁶ וְהַסְגִּיּוֹם¹³⁷ וְהַגְּזָבִּירִים¹³⁸ יוֹצְאִין לְקִרְאָתָן 18
 19 מִירוּשָׁלַיִם. לִפִּי הַבָּאִים¹³⁹ הֵם יוֹצְאִין. אִם בָּאוּ אֲנָשִׁים 19
 20 הַרְבֵּה - יוֹצְאִין לְקִרְאָתָן רַבִּים, וְאִם מְעַט - מְעַט. 20
 21 וּמִשִּׁכְּנֵם¹⁴⁰ כָּלֵן בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם יִתְחִילוּ לְקִרוֹת: 21
 22 עֲמֻדוֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם. 22

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(118) במשנה שם: "וגידוליהן אסורים מלאכול בירושלים וכו' הרי אלו במעשר וביכורים, מה שאין כן בתרומה". (ותמה על זה ה'תוספות יום טוב', שהרי גם תרומה גידוליה אסורים (פי"א מהלכות תרומות הלכה כא). וראה בתוספות חדשים שכתב, שליישב תמיהה זו פירשה (הר"מ) והרע"ב שם בורע תערובתם, שבאופן זה גידולי תרומה מותרים (הלכות תרומות שם הכ"ב "והמדומע וכו' גידוליהן מותרין"). וכאן פירשה רבינו להיפך: בגידולין שנתערבו. וסובר רבינו שכשם שלא אסרו גידולי גידולין (הלכות תרומות שם) וכשם שלא אסרו גידולי תערובת תרומה, כמו"כ לא אסרו תערובת גידולים). (119) כנ"ל. (120) משנה בתרומות שם. שאע"פ שבתרומה גזרו חכמים משום תרומה טמאה ביד כהן, שמא ישהה אותה לזרעה, ויבוא לאכלה (הלכות תרומות שם הכ"א) – בביכורים שאינם שכיחים כל כך, שהרי אינם נוהגים אלא בשבעת המינים, לא גזרו (רע"ב בתרומות שם). וראה בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכה טו. (121) ביכורים פ"ג משנה ב, ותוספתא שם פ"ב הלכה ח. (122) ראה להלן בפ"ו מהלכות כלי המקדש ה"א. (123) תוספתא שם. (124) משנה שם. (125) ירושלמי ותוספתא שם. כלומר, שלא יטמאו עלי ידי שיהיו עם מת תחת אהל אחד, ולא יוכלו להכנס לעזרה. ועוד, שיטמאו הביכורים. (126) כ"ה בירמיה לא, ה. במשנה: "אל בית ה' אלהינו". ובמלא"ש שם, תיקן לפי המקרא. (127) שם מ"ג. (128) ירושלמי שם. (129) "ולפי שאין באילנות נאה כמו הזית, היו עושין העטרה מענפי הזית לבד" (פירוש המשנה). (130) ירושלמי שם הלכה ב. (131) תוספתא שם. (132) בתוספתא שם "כל היום". (133) כלומר, שני שלישי היום. וראה בתוספתא כפשוטה. (134) ראה למעלה בפ"ג הלכה ט. (135) ובירושלמי: תני, מי שהיו לו ביכורים גורגרות, היה מעטרו תאנים. וצמוקים, היה מעטן ענבים. וטעמו של דבר, שהלח נאה ומהודר יותר מן היבש. וראה למעלה בפ"ב הלכה ה. (136) סגני הכהנים. וראה בירמיהו נא, כג. (137) סגני הלויים (תוס' יו"ט). (138) הם הממונים על עסקי ההקדש ועל נכסיו (פירוש המשנה). (139) במשנה: "לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים". ובירושלמי: "וכי יש קטן גדול בישראל (כן גורס הגר"א), אלא וכו' לפי רוב הנכנסים, היו יוצאין". (140) ירושלמי שם הלכה ב. (141) משנה שם. (142) בקידושין לג. "בא וראה כמה חביבה מצוה (של הבאת ביכורים) בשעתה, שהרי מפניהם (של מביאי הביכורים) עומדים, מפני תלמידי חכמים אינם עומדים" (בשעה שהם עוסקין במלאכתם – פ"ו מהלכות תלמוד תורה הלכה ב). (143) שם, משנה ד. (144) אפילו היה מלך, למעלה בפ"ג הלכה יב. (145) ירושלמי שם. (146) כלומר, ו'כל הנשמה וכו' בכלל. אבל בירושלמי שם אמרו: "בעזרה היו אומרים כל הנשמה". (147) ראה למעלה שם הלכה יג. 1) יבאר שמצות עשה להפריש חלה מן העיסה וליתנה לכהן, ואם יש לה שיעור. עיסה שנטמאה בשוגג או באונס. ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ או בהפך. שלשה דינין לחלה בשלש ארצות. ואם היה כהן קטן בחוצה לארץ ורצה להפריש חלה. המפריש חלה מה מברך. ואם הערומה מברכת ומפרשת חלה, ואם הנדה מברכת ומפרשת חלה בחוצה לארץ. אם היא מדמעת. ואם רצה לאכול תחילה ואח"כ יפריש. והדברים שחלה ותרומה שוים בהם.

ט. בזמן הזה, שאין שם עסה טהורה מפני טמאת המת
מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל אחד מארבעים
ושמונה ושוורפין אותה, מפני שהיא טמאה ויש לה שם
מן התורה. ומפני עד אמנה - מפרישין שניה לכהן
לאכילה, ואין לה שעור, כשהיה הדבר מקדש.
י. חלת חוצה לארץ, אף על פי שהיא טמאה, הואיל
ועקר חיובה מדבריהם - אינה אסורה באכילה אלא על
כהן שטמאה יוצאה עליו מגופו, והם: בעלי קריין
ונבים ונבות ונדות וילדות ומצרעין; אבל שאר
הטמאים במגע שאר הטמאות, אפלו טמאי מת -
מתרים לאכלה. לפיכך, אם היה שם כהן קטן בחוצה
לארץ, בין בסוריא בין בשאר ארצות, ורצה להפריש
חלה אחת - מפריש אחד מארבעים ושמונה, ונאכלת
לקטן שעדין לא ראה קרי או לקטנה שעדין לא ראתה
נדה, ואין צריך להפריש שניה.
יא. וכן אם היה שם כהן גדול ששכל משכבת ורעו או
מזיבתו, אף על פי שלא העריב שמשו, ואף על פי
שהוא טמא מת - הרי זה מתיר לאכל החלה הראשונה,
ואינו צריך להפריש שניה בחוצה לארץ. כל המפריש
חלה - מברך תחלה: אשר קדשנו במצותיו וצונו
להפריש חלה. בין בארץ בין בחוצה לארץ. וכשם
שמברך על הטהורה, כך מברך על הטמאה. לפיכך אין
האיש ערם מפריש חלה, שאינו יכול לברך. אבל האשה
הערומה שישבה וכל פניה טוחות בקרקע - מברכת
ומפרישת חלה.
יב. הנדה וכיוצא בה - מברכת ומפרישת חלת חוצה
לארץ; שאינה מזהרת על מגע, אלא על אכילה. ואם
היה שם כהן קטן או כהן ששכל, שהיא מתרת לו
לאכילה כמו שבארנו - הרי זה מתיר לאכלה עם הנזר
על שלחן אחד, לפי שאינה מדמעת ואפלו נתערבה
שנה בשנה. ונותנין אותה לכהן עם הארץ, מפני שהיא
טמאה באויר ארץ העמים. ואין בה משום כהן המסיע
במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה לאכל תחלה ואחר
כך יפריש החלה בחוץ לארץ - מתיר; שאין עקרה אלא
מדבריהם.
יג. החלה נקראת תרומה. לפיכך אינה נטלת אלא מן
המקף, בתרומה; ואינה נטלת מן הטהור על הטמא
לכתחלה.
יד. וכל שאמרנו בתרומה: לא יתיר, ואם תירם - אינה
תרומה, כך בחלה. וכל שאמרנו בתרומה: לא יתירם
מזה על זה, כך בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה - אינו
אוכל חלה; וכל האוכל תרומה - אוכל חלה.
טו. הסומא והשכור מפרישין חלה לכתחלה; שאין
בעסה רע ויפה כדי שיכוננו ויפישו מן היפה.

1 - מפריש אחד מעשרים וארבעה; שלא לחלק בעסת
2 בעל הבית. והנחתום שעשה עסה קטנה - אחד
3 מארבעים ושמונה; שלא לחלק בעסת הנחתום.
4 ד. נטמאת העסה בשוגג או באנס - מפריש אחד
5 מארבעים ושמונה. ואם טמאה בזדון - מפריש אחד
6 מעשרים וארבעה, כדי שלא יהיה חוטא נשכר. וחלה
7 טמאה [מוותרת] (לכהן) להסקה, בתרומה טמאה.
8 ה. אין חיבין בחלה מן התורה אלא בארץ ישראל
9 בלבד, שנאמר: והיה באכלכם מלחם הארץ וגומר;
10 ובזמן שכל ישראל שם, שנאמר: בבאכם - ביאת בלכם,
11 ולא ביאת מקצתכם. לפיכך, חלה בזמן הזה, אפלו בימי
12 עזרא בארץ ישראל, אינה אלא מדבריהם, כמו שבארנו
13 בתרומה.
14 ו. פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ - חיבין בחלה,
15 ופרות הארץ שיעצאו חוצה לארץ - פטורין; שנאמר:
16 אשר אני מביא אתכם שמה - שמה אתם חיבין בין על
17 פרות הארץ בין על פרות חוצה לארץ.
18 ז. מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים, כדי
19 שלא תשתפח תורת חלה מיישראל. ואין מביאין חלות
20 חוצה לארץ לארץ, כשם שאין מביאין תרומה ובכורים
21 משם. ואם הביא - מניחה עד ערב הפסח ותשרף,
22 בתרומה.
23 ח. שלשה דינין לחלה בשלש ארצות: כל הארץ
24 שהחזיקו בה עולי בבל עד כזיב - מפרישין בה חלה
25 אחת בשעור, והיא נאכלת לכהנים. ושאר ארץ ישראל
26 שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל, שהיא מפני
27 ועד אמנה - מפרישין בה שתי חלות: האחת נשרפת,
28 והאחת נאכלת. ומפני מה מפרישין בה שתי חלות?
29 מפני שהחלה הראשונה טמאה, שהרי לא נתקדשה
30 אותה הארץ בימי עזרא, וקדשה ראשונה בטלה
31 משגלו; והואיל והיא ארץ ישראל - מפרישין בה חלה
32 אחד מארבעים ושמונה ושוורפין אותה; ומפרישין חלה
33 שניה ונותנין אותה לכהן לאכלה, כדי שלא יאמרו:
34 תרומה טהורה נשרפת, שהרי נשרפה הראשונה אף על
35 פי שלא נטמאה טמאה ידועה לכל. וזו שניה אין לה
36 שעור, אלא כל שרופה מפריש, מפני שהיא מדבריהם.
37 וכל הארץ מאמנה ולחויץ, בין בסוריא בין בשאר
38 הארצות - מפרישין שתי חלות: אחת לשרפה, כדי
39 שלא יאמרו: ראינו תרומה טמאה נאכלת; ואחת
40 לאכילה, כדי שלא תשתפח תורת חלה מיישראל.
41 והואיל וזו מדבריהם, מוטב לרבות בנאכלת.
42 לפיכך: של שרפה - אין לה שעור, אלא כל שהוא;
43 ושל אכילה - אחד מארבעים ושמונה. ומתרת לזבים
44 ולנבות, ואין צריך לומר לשאר טמאים.

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ה

פרק ששי

- 1 א. הלוקח מן הנחתום² - חייב בחלה. ומפריש מן
- 2 החמה³ על הצוננת⁴ ומן הצוננת על החמה, אפילו
- 3 מן פוסין⁵ הרבה.
- 4 ב. אין חייבין בחלה אלא חמשה מיני תבואה בלבד,
- 5 והם: החטין, והשעורים, והפססין, ושבלת שועל,
- 6 והשיפון; שנאמר: באכלכם מלחם הארץ⁶, ואין קרוי
- 7 לחם אלא פת הנעשית מאלו. אבל העושה פת ארז או
- 8 דחן וכיוצא בהן מן הקטניות - אינן חייבין בחלה כלל.
- 9 ג. הלוקט והשכחה והפאה וההפקר והתבואה שלא
- 10 הביאה שליש, אף על פי שהן פטורין מן התרומה⁷ -

- 13 חייבין בחלה⁸. וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבילים
- 14 שנטלה תרומתו⁹, אף על פי שיש בו חלק תרומה
- 15 גדולה¹⁰, ומעשר שני¹¹ והקדש שנפדו, ומותר העמר¹²
- 16 ושתי הלחם ולחם הפנים¹³ כשנפדו כל אותן המותרות
- 17 - הכל חייבין בחלה¹⁴.
- 18 ד. עשה של מעשר שני¹⁵ בירושלים, ועסת שביעית¹⁶,
- 19 וספק מדמע¹⁷ - חייבין בחלה. אבל המדמע¹⁸ - פטור
- 20 מן החלה¹⁹.
- 21 ה. חלות תודה ורקיקי נזיר²⁰: עשאן לעצמו - פטורין
- 22 מן החלה, מפני שהן קדש²¹; למכרן בשוק לגזירים
- 23 ולמקריבי תודה - חייבין בחלה, לפי שבדעתו, שאם לא
- 24 תמכר - יאכלנה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שהלוקח מן הנחתום חייב בחלה. וכמה מינים חייבים בחלה. לקט שכחה ופאה ותבואה שלא הביאה שליש אם חייבין בחלה. חלות תודה ורקיקי נזיר ועיסת השותפין. והעושה עיסה מן הטבל. ודין עיסת כלבים. ועיסה שישאל וגוי שותפין בה. המערב קמח חטים ואורז, ועיסה עשירה. העושה עיסה לייבשה בחמה ולחם העשוי לכותח. וכמה שיעור העיסה החייבת בחלה. אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור. והככרות שנושכות זו בזו. קמח שלשו בסובין שלו. והעושה עיסה לחלה בצק. (2) שהוא חב. (3) "הוא הלחם החם". (4) "הוא הלחם הקר". (5) מצורות רבות, שיש לחשוש שמא ישנם בין הכיכרות מחיטה ישנה, ואין מפרישין חלה מן החדש על הישן. וטעמו של דבר (שמפריש מן החמה על הצוננת), שאין זה מצוי שיאפה הנחתום מחיטה ישנה, אלא נוטל חיטה חדשה ואופה. ורק לגבי מעשר החמירו שאין מעשרין מן החמה על הצוננת אפילו בדפוס אחד, כיוון שמעשר שייך גם בקונה תבואה ופירות, ושם מצוי הדבר שיהיו בידו חדשים גם ישנים, שהרי קונה מבני אדם הרבה, ולכן לא חילקו והחמירו גם בלוקח מנחתום ואפילו בדפוס אחד, אבל בחלה שאינה שייכת אלא בלוקח מנחתום - לא חששו. (6) ירושלמי שם: "נאמר לחם בפסח (לחם עוני), ונאמר לחם בחלה, מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשה המינים בלבד, ושאר כל הדברים אינם באים לידי מצה וחמץ, אלא לידי סירחון". (7) וטעמו של דבר, "שנאמר: ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עימך. מה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו יצא הבקר שידך וידו שווין בו, היא לקט היא שכחה היא פאה היא הבקר". ותבואה שלא הביאה שליש פטורה משום שאינה בכלל תבואה. ובאופן זה, שהפקיר לאחר נתינת המים בקמח, שאז דינה כשיבילים, חייב בחלה, אבל אם היה הגלגול בהפקר פטור גם מן החלה. (8) כיוון שבשעת גלגול לא היו הפקר. ותבואה אף שלא הביאה שליש יכולה לבוא לידי חמץ ולכן חייבת בחלה. (9) תרומת מעשר. (10) שפטור הלוי מלהפרישה. (11) בירושלמי העמידו את המשנה במעשר שני שהקדימו בשיבילים. אבל זה אינו אלא להאומר: מעשר שני ממון הדיוט, שאם לא כן אין שום חידוש לדבריו שחייב בחלה, אבל לרבינו הפוסק: מעשר שני ממון גבוה הוא - אפילו אם לא הקדימן בשיבילים חידוש הוא שחייב בחלה אף שקודם לכן היה קדוש ופטור. והמדובר במעשר שני שהוא מחוץ לירושלים, שאילו הוא בירושלים חייב הוא בחלה אפילו אם לא נפדה. (12) כי היו קוצרים שלוש סאים והיו מנפים אותו עד שנשאר עישרון לעומר, והשאר הוא מותר העומר. ומותר זה היה נפדה ונאכל לכל אדם. (13) המדובר כשנטמאו עד שלא קדשו בכלי שרת שאז יש להם פדיון, כיוון שלא חלה עוד עליהם קדושת הגוף, ולוקחים אחרים תחתיהם ולפיכך קורא להם "מותר שתי הלחם ולחם הפנים". (14) כיוון שבשעת גלגול העיסה, שהיא שעת חיוב חלה, הייתה העיסה חולין. אבל ממעשרות - פטורים, כיוון שבשעת מירוח הייתה התבואה הקדש. (15) אף על פי שרבינו פוסק כר' מאיר, שמעשר שני ממון גבוה הוא ולדבריו פטורה עיסת מעשר שני אפילו בירושלים, ואם כן מדוע חייב בחלה? ותיירצו רבינו מנחם ומהר"י קורקוס כאן, שרבינו פוסק כר' חייא בסוכה לה. שאין צורך שיהיה ממנו כדי שיהא חייב בחלה, אלא שיהא לו היתר אכילה בעיסה, ולכן בירושלים שמותר לו לאכול מעשר שני, חייב בחלה, אף למאן דאמר ממון גבוה הוא. (16) וטעם הדבר, שדין עיסה זו כדין עיסה של הפקר. (17) כגון שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפלה, שאנו אומרים לתוך של תרומה נפלה והקופה של חולין מותרת וחייבת היא בחלה. (18) והיינו כשנפלה סאה של תרומה לפחות ממאה חולין שכולם נאסרו. ואף על פי שדימוע זה אינו אוסר אלא מדרבנן, מפקיע הוא מחיוב חלה, שהרי גם חלה אינה אלא מדרבנן בזמן הזה. (19) שנאמר: תרימו תרומה, ולא שכבר נתרמה. (20) בתודה תפסו לשון "חלות" כיוון שישנם שני מיני חלות (=בלולות בשמן וסולת רבוכה), אבל בנזיר אין אלא מין אחד של חלות ולכן תפסו לשון "רקיקין". (21) אף על פי שאין החלות מתקדשות קדושת הגוף, אלא בשעת שחיטת הקרבן - קדושת דמים יש בהן מיד.

- 1 ו. עֶסֶת הַשְּׂתֵפִין²² וְהַעוֹשָׁה עֶסֶה לְרִבִּים²³ - חֵיבֵת
- 2 בַּחֲלָה²⁴.
- 3 ז. הַעוֹשָׁה עֶסֶה מִן הַטֹּבֵל²⁵, בֵּין שֶׁהָקֵדִים חָלָה לְתִרּוּמָּה
- 4 בֵּין שֶׁהָקֵדִים תִּרּוּמָּה לְחֲלָה²⁶ - מֵה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי²⁷. וְאִם
- 5 הַפְּרִישׁ הַחֲלָה תַּחֲלָה - לֹא תֹאכַל עַד שִׁיּוּצִיא עָלֶיהָ
- 6 תִּרּוּמָּה וְתִרּוּמַת מַעֲשֶׂר; וְאִם הַפְּרִישׁ תַּחֲלָה תִּרּוּמָּה -
- 7 לֹא תֹאכַל עַד שִׁיּוּצִיא עָלֶיהָ חֲלָה.
- 8 ח. הַעוֹשָׁה²⁸ עֶסֶה לְהֹאכִיל הַפֶּת שֶׁלָּהּ²⁹ לְבִהְמָה אוֹ
- 9 לְחֵיָה - פְּטוּרָה. עֶסֶת הַפְּלָבִים, בְּזִמְנֵן שֶׁהָרֹעִים אוֹכְלִין
- 10 מִמֶּנָּה - חֵיבֵת בַּחֲלָה³⁰. עֶסֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - פְּטוּרָה³¹.
- 11 ט. הֵיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁתִּפְּסִין בְּעֶסֶה, אִם הָיָה
- 12 בַּחֲלָק יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹר עֶסֶה הַחֵיבֵת בַּחֲלָה - הָרִי זֶה³²
- 13 חֵיבֵת בַּחֲלָה³³.
- 14 י. עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁהַפְּרִישׁ חֲלָה³⁴, אִפְּלוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³⁵
- 15 - אֵינָה חֲלָה³⁶; אֲלֹא מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ צְרִיד³⁷.
- 16 וְתֹאכַל לֶזֶן³⁸. וְלִמָּה לֹא חֲשִׁשְׁנוּ לָהּ³⁹ שֶׁמָּא עֶסֶה שֶׁל
- 17 יִשְׂרָאֵל הִיא וְתִלָּה אוֹתָהּ בֵּיד עוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁴⁰ כְּדִי
- 18 לְפַטְרָהּ⁴¹? שְׂאֵם יִרְצָה יִשְׂרָאֵל - יִפְטֹר עֲצָמוֹ וַיַּעֲשֶׂה
- 19 יִשְׂרָאֵל עֶסֶתוֹ פָּחוֹת מִשְׁעוֹר חֲלָה⁴².
- 20 יא. הַמַּעֲרֵב קָמַח חֲטִיין⁴³ וְקָמַח אֲרִז⁴⁴ וְעָשָׂה מִהֶן עֶסֶה:
- 21 אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן⁴⁵ - חֵיבֵת בַּחֲלָה⁴⁶, וְאִם לֹא -
- 22 פְּטוּרָה. אִפְּלוּ הֵיחָה הַשְּׂאֹר חֲטִיין⁴⁷ לְתוֹךְ עֶסֶת אֲרִז⁴⁸:
- 23 אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן - חֵיבֵת בַּחֲלָה⁴⁹, וְאִם לֹא -
- 24 פְּטוּרָה.
- 25 יב. עֶסֶה⁵⁰ שְׁנִלוּשָׁה בֵּינָן אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְּבִשׁ⁵¹ אוֹ מִים
- 26 רוֹתְחִים⁵², אוֹ שֶׁנִּתֵּן לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין⁵³, אוֹ הִתִּיחַ הַמִּים
- 27 וְהִשְׁלִיךְ הַקָּמַח לְתוֹכוֹ וְלָשׁוֹ, אִם אֶפְסָה⁵⁴ - בֵּין בַּתְּנוּרָה⁵⁵,
- 28 בֵּין בְּקִרְקַע⁵⁶, בֵּין עַל הַמַּחְבֵּת וְהַמְרַחֶשֶׁת, בֵּין שֶׁהִדְבִּיק
- 29 אֶת הַבֶּצֶק בַּמַּחְבֵּת וּבַמְרַחֶשֶׁת וְאַחֵר כֹּף הִתִּיחַן⁵⁷ בְּאֵשׁ
- 30 מִלְמָטָה⁵⁸ עַד שֶׁנֶּאֱפַת הַפֶּת, בֵּין שֶׁהִתִּיחָה וְאַחֵר כֹּף

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(22) והחידוש בזה שאף על פי שאין לכל אחד ואחד מהשותפים שיעור עיסה - חייבת בחלה. והמדובר כשלא היה בדעתם לחלקה עד לאחר אפייה, שאם היה בדעתם לחלקה בצק, הרי זו פטורה מן החלה. (23) כלומר, נותן רשות לרבים לאכול מן העיסה שלו, אבל אינו מפקירה. (24) שאין זה כמפקיר עיסה ומגלגלה להפקר שהיא פטורה מחלה, - שהרי לא הפקירה. (25) כלומר, מחיטים שעדיין לא הוציאו מהן תרומות ומעשרות. (26) [לא דיברו אלא על תרומה וחלה, שבזה השמיענו שאף על פי שמדומע פטור מן החלה - אין התרומה פטורה מן החלה, כיוון שבשעת גלגול לא הייתה תרומה, ונתחייבה בחלה, ושוב לא פקע, אבל במעשר שני אין שום חידוש, שהרי מעשר שני בירושלים חייב בחלה]. (27) כלומר: אף על פי שצריך להקדים תרומה, שכבר נתחייב בה מקודם, לחלה, שמתחייב בה זה עתה בשעת גלגול, בכל זאת הפרשתו הפרשה. (28) בספרי זוטא לפרשת שלח: "עריסותיכם, שלכם חייבת, של חיה אינה חייבת". (29) אפילו אם הפת נאפתה כדרך שאופים לבני אדם. (30) אבל אם אין הרועים אוכלים ממנה, אף על פי שעשאוה גלוסקין, כלומר, עוגה יפה - פטורה מחלה. (31) למדו כן ממה שנאמר: "עריסותיכם" - "עריסותיכם ולא של גוי", ואפילו עשאה ישראל. (32) כלומר, כל העיסה כולה אף חלק הגוי, כיוון שיש לישראל בכל העיסה כולה. (33) אבל אם אין בחלקו של ישראל, שיעור עיסה, הרי היא פטורה מחלה. (34) מעיסה שברשותו. (35) שישראל חייב בה בחלה מן התורה, כשכל ישראל שם. (36) שהרי עיסתו פטורה. (37) כלומר, שהוא פטור מחלה. וכל זה כדי שלא יחשוד באלו שאכלו את חלתו, שהם מזלזלים בקדשים. (38) ואף על פי שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המצוות, כיוון שגלגול העיסה שהוא שעת החיוב, היה ברשותו, לא חל חיוב חלה. וכן הוא לענין תרומות ומעשרות, שמירוח של גוי פוטר מתרומות ומעשרות. (39) לעיסה. (40) כלומר, נתנה לו ללוש אותה. (41) כלומר, וישראל זה אינו יודע הלכות חלה וחושב שהעיסה פטורה באופן זה, אבל האמת היא שאינה פטורה, שכשם שעיסת גוי פטורה אפילו כשלשה ישראל, כיוון שהיא עיסה של גוי, כמו כן עיסת ישראל חייבת אפילו לשה גוי. (42) ואף על פי שאסור לעשות כן, כדלהלן בהלכה טו - כיוון שאין הישראל יודע הלכות חלה, כנ"ל, אף דין זה אינו יודע. [וייתכן עוד כי כשם שאסור להפקיע מן החלה על ידי עשייה פחות מכשיעור, כן אסור להפקיעה מן החלה (=כפי טעותו) על ידי מסירה לגוין]. (43) שהם מחמשת מיני דגן החייבים בחלה. (44) שאינו מחמשת המינים. (45) כלומר, טעם חיטים. (46) אף על פי שיש בעיסה רוב אורז, ואף על פי שאין בחיטים לבד כדי שיעור עיסה החייבת בחלה - שהחיטים גוררות את האורז ומהפכות אותו לדגן. ולכן תפסה המשנה "חיטים ואורז" דווקא, שכן דרכן של החיטים, שהן גוררות אחריהן את האורז. (47) שעדיין לא הורמה ממנה חלה. (48) כלומר, נטל שאור מעיסת חיטים ונתן לתוך עיסת אורז. (49) ואין השאור מתבטל בעיסת האורז, כיוון שמין בשאינו מינו בנותן טעם. (50) "עיסה שנילושה במי פירות (כלומר, בכל המשקין חוץ משבעת המשקין שהן: יין דבש שמן חלב טל וכו') מיס" חייבת בחלה". (51) דבש דבורים שהוא משבעת המשקים, אבל דבש תמרים אינו אלא מי פירות ואינו מחייב. (52) כלומר, שפך המים לקמח ולשו. (53) בברכות מב. אמרו שפת הבאה בכסנין (כלומר, שנתנו לתוכה תבלין) מברך עליה המוציא אם קבע סעודתו עליה. הרי שפת זו לחם היא, וחייבת בחלה. וסופגנין ודובשנין, שפירשם רבינו שם שהם הנילושים בדבש או בתבלין, ופטורים מן החלה, אינם עניין לכאן, שאלו שבמשנה "אופים אותם במינים משונים ממיני האפייה". כמו שהוסיף שם רבינו בפירושו, ואילו העיסה שבדברי רבינו היא הנאפית כדרך הלחם. (54) אבל בלא אפייה פטור מחלה. (55) כדרך שאופים לחם. (56) בברכות לו: "כי אתא רבין אמר ר' יוחנן, טרוקנין חייבין בחלה. מאי טרוקנין אמר אביי כובא דאדעא" (שעושין חפירה בקרקע ואופים בה). (57) כלומר, לא כדרך שאופים בתנור שמרתיחים ולאחר מכן מדביקים הבצק. (58) ואם האש מהלכת אף מן הצד כמו בתנור - אף ריש לקיש מודה שחייב בחלה.

- 1 הדביק הבצק⁵⁹ - כל אלו חיבין בחלה. אבל העושה
 2 עשה ליבשה בחמה⁶⁰ בלבד, או לבשלה בקדרה⁶¹ - הרי
 3 היא פטורה מן החלה; שאין מעשה חמה לחם. בין
 4 שלשה במים, בין שלשה בשאר משקין⁶². וכן קלי⁶³
 5 שלשין אותו במים או בדבש⁶⁴ ואוכלין אותו בלא
 6 אפייה⁶⁵ - פטור. שאין חיבת אלא עשה שסופה להאפות
 7 לחם למאכל אדם⁶⁶.
 8 יג. עשה שלשה⁶⁷ תחלה⁶⁸ לעשותה מעשה חמה⁶⁹
 9 והשלימה⁷⁰ לעשות פת⁷¹, או שהתחיל בה לאפותה
 10 פת⁷² והשלימה לעשות מעשה חמה, וכן קלי שלשו
 11 לאפותו פת - חיבין בחלה.
 12 יד. לחם העשוי לכויתח⁷³ - מעשיה מוכיחין עליה:
 13 עשאה כעכין⁷⁴ - חיבת בחלה⁷⁵; עשאה כלמודין⁷⁶ -
 14 פטורה מן החלה⁷⁷.
 15 טו. כמה שעור העסה שחיבת בחלה? מלא העמר⁷⁸
 16 קמח. בין מאחד מחמשה מינים בין מחמשתן - כלם⁷⁹
 17 מצטרפין לשעור. וכמה הוא שעור העמר? שני קבין
 18 פחות חמש⁸⁰. והקב - ארבעה לגין, והלג - ארבע
 19 רביעיות, והרביעית - ארבעים על ארבעים ברום
- 20 ארבעים וחצי ארבע וחמש ארבע⁸¹, וכל הארבעות הם
 21 רחב גודל של יד⁸². נמצאת למד, שהמדה שיש בה
 22 עשר ארבעות על עשר ארבעות ברום שלש ארבעות
 23 ותשיע ארבע בקרוב⁸³ - הוא העמר. וכן מדה שיש בה
 24 שבע ארבעות פחות שני תשיעי ארבע על שבע
 25 ארבעות פחות שני תשיעי ארבע ברום שבע ארבעות
 26 פחות שני תשיעי ארבע - היא מדת העמר⁸⁴. ושתי
 27 המדות כאחד הם עולים⁸⁵. וכמה מכילה מדה זו? כמו
 28 ארבעים ושלש ביצים בינוניות וחמש ביצה⁸⁶. והם
 29 משקל ששה ושמנים סלעים ושני שלישי סלע מקמח
 30 החטים שבמצרים, שהם משקל חמש מאות ועשרים
 31 זוז⁸⁷ מזוי מצרים בזמן הזה. ומדה שמכילה כמשקל
 32 הזה מקמח החטים הזה - בה מודדין לחלה בכל מקום.
 33 טז. אסור לאדם לעשות עסו פחות פחות מפשעור,
 34 כדי לפטרה מן החלה⁸⁸. והמפריש חלה מעסה שהיא
 35 פחותה מפשעור - לא עשה כלום⁸⁹, והרי היא⁹⁰ חלין
 36 כשהיתה. עשה עסה פחותה מפשעור ואפאה ונתן הפת
 37 לסל, וחזר ואפה פת אחרת ונתן לסל, אם נתקבץ בסל
 38 שעור חלה - הסל מצרפן לחלה⁹¹, ומפריש החלה מן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- (59) שאף ריש לקיש מודה בזה. (60) שגם ר' יוחנן מודה בזה, שפטור מחלה. (61) ולא לאפות אותה. (62) ירושלמי חלה שם הלכה ג: "רבי שמעון בן לקיש אמר, כל שהאור מהלך תחתיו (כלומר, נאפה במחבת), אינו חייב בחלה וכו' אמר ליה ר' יוחנן, ובלבד על ידי משקה (כלומר, שמבשל את העיסה ואינו אופה אותה)". (63) בירושלמי שם סוף הלכה ד: "קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה. רבי יוסי בשם רבי יוחנן, והוא שאפיין", כלומר, על דעת לאפותו פת. (64) שהם משבעת המשקים שהם חיבור לחלה. אבל אם לש במי פירות פטור מחלה אפילו אם אפה. (65) כלומר, לש על דעת כן, שלא יאפהו לחם. (66) כלומר, לש על דעת כן, אף על פי שלמעשה לא אפה אותה. (67) עשה אותה עיסה עבה. (68) התחיל ללוש אותה. (69) שאז היא פטורה מחלה. (70) [כנראה שכן פירש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "תחילתה סופגנין וסופה עיסה וכו' חייבת". היינו שבתחילת הלישה חשב לעשותה סופגנין ובסוף הלישה חשב לעשותה עיסה, חייבת, אף על פי שלמעשה לא עשאה פת]. (71) והרי זו "עיסה שתחילתה סופגנין וסופה עיסה", שחייבת. אבל אם בסוף עשאה מעשה חמה הרי היא עיסה שתחילתה סופגנין וסופה סופגנין, שפטורה. אבל לדעת רבינו תם שם, לא במחשבה הדבר תלוי, אלא מעשה העיסה מחייב, ולפיכך אם עשה עיסה, אפילו חשב על דעת לעשותה סופגנין, ועשאה סופגנין - חייבת, כיוון שעשאה עיסה בתחילה, והרי זה "תחילתה עיסה וסופה סופגנין". ורק אם לא לש אותה כעיסה, אלא כסופגנין, שבלילתם רכה, ולבסוף אפה אותם כסופגנין, אז הם פטורים. (72) זהו "תחילתה עיסה וסופה סופגנין", שחייבת. (73) הוא תערובת של נסיובי דחלבא (=השיריים שבחלב לאחר עשיית החמאה) ופירורי לחם. ואופה אותו על מנת לשוחקו ולעשות ממנו כותח. (74) עוגות דקות. (75) שגילה דעתו בזה שעשאה ללחם ולא לכותח. (76) כלומר, שחיבר חתיכות בצק קצתן אל קצתן, ובוה נראה שהוא רוצה להפרידם לאחר מכן ולשוחקן. (77) שאינה נקראת לחם. (78) למדו כן ממה שנאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו", היינו כדי עיסת מדבר, שהיא עומר לגולגולת. והעומר עשירית האיפה. (79) המדובר כשנילושו יחד, אבל על ידי נשיכה לחוד, אין כולם מצטרפים. (80) שהרי האיפה היא שלוש סאים שהן שמונה עשר קבים, ועשירית מזה היא 1,8. כלומר קב ושמונה עשיריות, שהן ארבע חמישיות. (81) שהן בסך הכל 10,8 אצבעות מעוקבות. (82) שהרי במנחות לט: אמרו: תנא, אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל האדם. (83) כלומר, מעט פחות, שהרי נפח העומר הוא: 309,44 אצבעות מעוקבות. ואילו מדה זו: 311,1. (84) בערך. שהרי מדה זו: 310,11. (85) בערך, כנ"ל. (86) שהרי האיפה - 3 סאים, הסאה - 6 קבים, הקב - 4 לוגים והלוג - 6 ביצים, הרי בכל איפה 432 ביצים, והעומר, שהוא שיעור חלה, הוא עשירית האפה - 43,2 ביצים. (87) הם חמש מאות ועשרים דרהם. ולפי המדה שלנו הם בערך: 1.728 קילו גרם, שהם 7.2 אוקיה. וראה בספר "שיעורי תורה" להרב חיים נאה עמודים קע-קעג. (88) כלומר, יש לו כדי שיעור חלה, והוא רוצה לפטור עצמו, אבל אם אינו עושה כן כדי להפקיע חיוב חלה, אלא שאין לו אלא עיסה קטנה, פשוט הוא שמותר. (89) שאם הוסיף אחר כך וצירף כשיעור חלה, אינו נפטר בהפרשה ראשונה, וחייב להפריש חלה מחדש. (90) החלה שהפריש. (91) אף על פי שלא נשכו זה בזה (כלומר, לא נדבקו) בעודם בעיסה.

פרק שביעי

א. שתי עסות² שיש בשתיקה³ שעור החיב בחלה⁴, ואין
באחת מהן פשעור, ונגעו זו בזו ונשכו⁵ זו את זו: אם
היו של שנים, אפלו הן ממין אחד⁶ - פטורין מן החלה;
שסותם⁷ שנים מקפידין. ואם ידוע שאינן מקפידין על
ערוב העסות - הרי אלו מצטרפות⁸.
ב. היו שתיקה⁹ של איש אחד: אם היו ממין אחד¹⁰ -
מצטרפין¹¹ וחיבות בחלה, ואם משני מינין היו - אין
מצטרפין; שסותם¹² אחד אינו מקפיד¹³. ואם היה
מקפיד¹⁴ שלא תגע עסה זו בזו ולא תתערב עמה, אפלו
היו ממין אחד - אין מצטרפות¹⁵.
ג. וכיצד מצטרפות¹⁶ אם היו של אחד¹⁷ ממין אחד?
עסת החטים שנגעה¹⁸ בעסת הפסמין - מצטרפות¹⁹;
נגעה בשאר המינין - אין מצטרפות²⁰. וכן עסת שעורין
שנגעה בעסת הפסמין²¹ או שבלת שועל או שיפון, וכן
עסת פסמין²² ושל שבלת שועל ושל שיפון שנגעה כל
אחת משלשתן בחברה²³ - הרי אלו מצטרפות²⁴.

הפת. שנאמר: והיה באכלכם מלחם הארץ - מלמד,
שהוא מפריש מן האפרי. ואין התנור⁹² מצרפן לחלה⁹³.
זי. היו הפירות⁹⁴ נושכות זו בזו⁹⁵ ונתקבצו מן הכל
שעור חלה - חיבין בחלה⁹⁶ אף על פי שאינן בסל. אפה
מעט מעט⁹⁷ וקבץ הכל על לוח שאין לו תוף - הרי זה
ספק⁹⁸. ואם חלה של דבריהם⁹⁹ היא - אינו חיב
להפריש עד שיצטרף אותו פלי שיש לו תוף¹⁰⁰.
יח. קמח שלא רקדו אלא לשו בסבין שלו, הואיל ויש
בכל הקמח עמור¹⁰¹ - חיב בחלה. אבל אם נטל
המרסן¹⁰² מן הקמח וחזר והשלים שעור העסה במרסן
שהחזירו לקמח - אינו חיב בחלה¹⁰³.
יט. נחתום שעשה עסה¹⁰⁴ לעשותה שאור¹⁰⁵ לחלה¹⁰⁶
- חיבת בחלה; שאם לא תמכר, יעשה פת¹⁰⁷. אבל
העושה¹⁰⁸ עסה לחלה בצק¹⁰⁹ - פטורה¹¹⁰.
כ. נשים שנתנו קמח לנחתום לעשות להם שאור, אם
אין בשל אחת מהן¹¹¹ פשעור, אף על פי שיש בכללן
כשעור - פטורה¹¹².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(92) בפסחים שם, חולקים רבי אליעזר ורבי יהושע, שלדעת ר' אליעזר, הסל מצרפן, ולדעת ר' יהושע, התנור מצרפן.
(93) וטעמו של דבר, שבתנור עדיין אינו קרוי "לחם", ומכלל "עריסותיכם" כבר יצא, ואינו מצרף אפילו אם נושכות זו
בזו. (94) שאין בכל אחד מהם לבד, שיעור חלה. (95) בעודן עיסה. והנה בתוספתא טהרות פרק א הלכה ב אמרו:
"ואיזהו הנשוך, התולש ממנו כל שהוא". כלומר, אי אפשר שיפרידים מבלי שיתלוש קצת מן השני. (96) ואף על פי
שבשעת גלגול העיסה, שהיא שעת חיוב חלה, הייתה העיסה פטורה, חייבת בחלה, שאין הולכים אחר שעת הגלגול אלא
כשיש בעיסה שיעור חלה. ואף על פי כן היא פטורה, מסיבה צדדית, כגון שעשאה לייבשה בחמה וכיוצא בזה. אבל כשאין
בעיסה שיעור חלה, הרי לא באה לכלל חיוב כלל, ולא שייך לומר שנפטרה, ולכן כשנשכה בעיסה אחרת אפילו לאחר
גלגול, נתחייבה עכשיו בחלה. (97) פחות מכשיעור חלה. (98) שם: תוך כלי בעינן והא ליכא, או דילמא אוויר כלי
בעינן והא איכא. (99) כמו בזמן הזה. (100) שספק דרבנן - לקולא. (101) שהוא שיעור חלה. (102) צריך עיון, אם
דווקא במורסן שהחזירו פטור מחלה אבל בסובין שהם דקים - חיב, או לאו דווקא. (103) "לפי שהמורסן אינו חיב
בחלה". ובירושלמי שם הלכה ג "אמר רבי יוחנן, דרך עיסה שנו (בתורה) כאן, וכאן מכיוון שניטל מורסן וחזר לתוכן אין
זה דרך עיסה". (104) שיש בה שיעור חלה. (105) כלומר, אפילו דעתו לשאור ולא לבצק, שאינו חפץ לאפותה.
(106) ואפילו אם לא יהא בכל אחד מחלקי השאור כשיעור חלה. (107) והרי זה כאילו גלגלה לשם כך. (108) כלומר,
מי שאינו נחתום. (109) לכמה אנשים, באופן שבכל חלק וחלק לא יהיה שיעור חלה. (110) ואין חוששין שמא יימלך
לעשות אותה עיסה אחת. (111) כלומר, אף באחת מהן. (112) שהרי הוא כעושה עיסה על מנת לחלקה. ולולא זאת
הייתה הלישה מחייבת בחלה, אף על פי שערכה שלא מדעת הבעלים, שהרי "הגומר פירותיו של חבריו שלא מדעתו וכו'
הרי אלו טבלו למעשר". (1) יבאר שתי עיסות שיש בשתיקה חיוב חלה ולא באחת מהן, אם מצטרפות. עיט מין אחד
אם מצטרפת עם מין אחר, או חדש עם ישן. עיסה פחותה מכשיעור מכאן ועיסה פחותה מכשיעור מכאן ואחרת באמצע.
שני גויים שעשו עיסה כשיעור וחלקה ואח"כ נתגייירו. הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה. עיסה הטבולה לחלה.
ואם היא כחולין לענין טומאה. (2) חלה פ"ד משנה א. (3) ביחד. (4) ראה למעלה בפ"ו הלכה טו. (5) שבאופן זה
אם היו של אדם אחד, מצטרפות (שם הלכה יז). (6) ראה להלן הלכה ג. (7) ירושלמי שם. (8) שם: שתי נשים שאינן
מקפידות, עשו אותן כאשה אחת. וראה להלן. (9) משנה שם. (10) ראה בהלכה הסמוכה. (11) והמדובר כשאין בדעתו
לחלק העיסה לכמה בני אדם, ראה למעלה שם הלכה יט. (12) ירושלמי שם. (13) כלומר, ולכן מצטרפות העיסות אם
היו ממין אחד. (14) כלומר, ידוע שהוא מקפיד. (15) שם: אשה אחת שהיא מקפדת, עשו אותה כשתי נשים. (16) שם,
משנה ב. (17) ראה למעלה בהלכה א. (18) כלומר, נגעה ונשכה, כנ"ל שם. (19) אף-על-פי שלענין כלאים אינם מין
אחד (ראה בפ"ג מהלכות כלאים הלכה ג) - כאן לענין חלה, הם מין אחד, לפי שהעיסות שלהם דומות (עיי' ר"ש ורע"ב
בכלאים פ"א משנה א). ולא גזרו חכמים שמא יבואו לתרום מזה על זה, ובאמת אין תורמין מזה על זה, כיון שהם כלאים
זה בזה, ראה בהלכות כלאים שם, ובפ"ה מהלכות תרומות הלכה ג - שהכל יודעים שאין תורמין ממין על שאינו מינו
(ירושלמי חלה פ"ד הלכה ב). וראה בהלכה הסמוכה, לענין ישן וחדש. (20) וכל זה אינו אלא בנושכות זו את זו, אבל
הבולל קמח ועושה עיסה - כל חמשת המינין מצטרפים, כבסוף ההלכה הסמוכה. (21) וממה שאמרו (מנחות ע.) "כוסמין
מין חיטין", ראה להלן פ"ח הלכה ד. (22) משנה שם, כרבי יוחנן בן נורי. ויתכן שלא נחלק תנא-קמא על רבי יוחנן בן
נורי בענין זה (כסף-משנה, וביאור הגר"א ליו"ד סימן שכד אות י). (23) שהכוסמין הם גם מין חיטים וגם מין שעורים.

- 1 ד. עַסְתָּ חֲדָשׁ²⁴ - אֵינָהּ מִצְטָרֶפֶת²⁵ לְשָׁל יִשְׁנָן²⁶, אָף עַל
 2 פִּי שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד; כִּדִּי שְׁלֹא יֵאָמְרוּ²⁷: תּוֹרְמִין²⁸ מִן
 3 הַחֲדָשׁ עַל הַיִּשְׁנָן²⁹. וְלֹא יִתְרַם³⁰ מֵאֲמָצֵעַ שְׁתִּיחָן³¹, אֲלֹא
 4 יִבְיֵא³² עִסָּה אַחֲרֵת חֲדָשׁ אוֹ יִשְׁנָן וְיִצְטָרֵף לָהֶם לְהַשְׁלִים
 5 הַשְּׁעוֹר³³. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים³⁴? בְּעִסָּה שְׁנִגְעָה³⁵
 6 בְּעִסָּה אַחֲרָת; אֲכָל הַבּוֹלָל קָמַח חֲמִשָּׁת הַמִּינִין וְעוֹשֶׂה
 7 מֵהֶם עִסָּה אַחַת - הָרִי חֲמִשָּׁתָן מִצְטָרֶפִין לְשַׁעוֹר עִסַּת
 8 חֲלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁶.
 9 ה. עִסָּה³⁷ שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִפְּשָׁעוֹר מִכָּאֵן³⁸, וְעִסָּה
 10 פְּחוּתָה מִפְּשָׁעוֹר מִכָּאֵן, וְעִסָּה שֶׁאֵינָה חֲכִיבַת בְּחֲלָה
 11 בְּאֲמָצֵעַ, כְּגוֹן עִסַּת אֲרֻזָּה³⁹ אוֹ עִסַּת תְּרוּמָה⁴⁰ אוֹ מִדְּמַעַ⁴¹
 12 אוֹ עִסַּת עוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁴², אָף עַל פִּי שְׁנִגְעוֹת⁴³ זֹו כְּזוֹ -
- 13 אֵינָן מִצְטָרֶפֹּת; שֶׁהָרִי דְּכָר הַפִּטּוֹר מִן הַחֲלָה מִבְּדִיל
 14 בְּאֲמָצֵעַ⁴⁴.
 15 ו. הִיָּה⁴⁵ בְּאֲמָצֵעַ עִסָּה שֶׁהוֹרְמָה חֲלָתָה - מִצְטָרֶפֹּת;
 16 שֶׁהַעִסָּה שֶׁבִּינִיחָן כְּכָר הִיָּתָה מְחִיבַת בְּחֲלָה⁴⁶. וְכָן⁴⁷ אִם
 17 הִיָּה בִּינִיחָן עִסַּת הַקֶּדֶשׁ - מִצְטָרֶפֹּת; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּי
 18 לְפִדּוּתָהּ וְתִתְחַיֵּב בְּחֲלָה⁴⁸. וְכָן⁴⁹ אִם הִיָּתָה בִּינִיחָן עִסַּת
 19 מִין אַחֵר⁵⁰ אוֹ עִסַּת אִישׁ אַחֵר אוֹ עִסַּת חֲדָשׁ - הָרִי שְׁתִּי
 20 הָעִסוֹת שֶׁבִּצְדָּדִין מִצְטָרֶפֹּת לְחֲלָה⁵¹.
 21 ז. שְׁתִּי עִסוֹת⁵², שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן פְּחוּתָה מִפְּשָׁעוֹר,
 22 שֶׁהַפְּרִישׁ חֲלָה מִזֹּו וְחֲלָה מִזֹּו, וְחֲזָרוּ וְנִגְעוּ⁵³ זֹו כְּזוֹ וְהָרִי
 23 בְּשְׁתִּיָּהֶם פְּשָׁעוֹר - חֲכִיבִין לְהַפְרִישׁ מֵהֶן חֲלָה; שֶׁהַחֲלוּת
 24 הָרְאשׁוֹנוֹת אֵינָן כְּלוּם⁵⁴.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(24 מתבואה של שנה זו. (25 שם משנה ד: "קב חדש וקב ישן שנשכו זה בזה, רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע (ממקום שנושכים זה את זה, ונמצא מפריש משתיהן - רע"ב), וחכמים אוסרים". אבל להפריש מזה על זה, לדברי שניהם, אי אפשר. (26 מתבואה של השנה הקודמת. (27 ירושלמי שם. (28 תרומה גדולה. (29 והלא דין הוא שאין תורמין מזה על זה, ראה בפ"ה מהלכות תרומות הלכה יא. (30 כחכמים הנ"ל, ולא כרבי ישמעאל. (31 שגם באופן זה יש חשש, שמא יאמרו: תורמין מן החדש על הישן. (32 כלומר, כיון שמן התורה נתחייבה עיסה זו (של חדש וישן) בחלה, אין להפרידה ולעשותה שתי עיסות. (33 כלומר, אם יביא עיסת חדש, נצא שחדש וחדש מכאן, וישן באמצע, והוא מצרפם, וכן להיפך, כדלהלן בסוף ה"ו. וכשהוא מפריש, מפריש על כל העיסה, כיון שבאופן כזה, אין חשש שמא יאמרו: תורמין מן החדש על הישן, שבני אדם רואים שצירף עיסה נוספת, וחושבים שאינו מתקן אלא מחדש על חדש ומישן על ישן. ועיין ברדב"ז. (34 שאין חיטים מצטרפים אלא עם הכוסמין בלבד (הלכה הקודמת). (35 ונשכה, כנ"ל. ירושלמי חלה פ"א הלכה א. (36 למעלה בפ"ו ראש הלכה טו. ומזה שכתבו רבינו כאן, ולא בסוף הלכה הקודמת, נראה שאפילו עיסת חדש ועיסת ישן, מצטרפות, אם נילושו יחד. ועיין ר"י קורקוס ו"משנה ראשונה" שם. (37 חלה פ"ד משנה ג. (38 ושתיחן ממין אחד. (39 שאינה חייבת בחלה, ראה למעלה בפ"ו הלכה ב. (40 כלומר, עיסה העשויה מקמח של תרומה. והתרומה פטורה מן החלה משום שנאמר: תרימו תרומה, ולא שכבר נתרמה. וראה למעלה שם סוף הלכה ד. (41 ירושלמי שם הלכה ג, ותוספתא שם פ"ב הלכה ד. שהרי הוא פטור מחלה, ראה למעלה שם. (42 ירושלמי שם. שפטורה מחלה, ראה למעלה שם סוף הלכה ח. (43 ונושכות. וראה שם הלכה יז, ובהערות, וברדב"ז להלן סוף הלכה ז, ולמעלה הלכה א והלכה ג. (44 וכל זה כשהעיסות נושכות זו את זו, אבל אם הן בלולות, ויש בעיסות החייבות בחלה כשיעור החייב בחלה, אין העיסות שאינן חייבות בחלה מעכבות את חיוב החלה. וראה למעלה שם הלכה ט, וביו"ד שם סעיף ו ואילך, ובביאור הגר"א שם ס"ק יג. (45 משנה שם. (46 ולא מיעטו מהכתוב: "תרימו תרומה", ולא שכבר נתרמה, אלא עיסה שאינה שייכת עתה בחיוב חלה, כמו עיסת תרומה. אבל עיסה שהורמה חלתה, שייכת גם עכשיו לחיוב חלה, אלא שנפטרה לאחר שהפרישו ממנה. (47 ירושלמי שם. (48 שם: "קב הקדש מצרף, קב חלה אינו מצרף וכו' הקדש ראוי לפדותו ולחייבו, חלה אינה ראויה לפדותה ולחייבה". [והוצרכו לסברא זו בהקדש, אף-על-פי שוודאי הקדישוה לאחר הגלגול, שאם לא כן, לא מועיל הפדיון והיא פטורה מן החלה (להלן פ"ח הלכה ז), ואם-כן הרי "כבר היתה מחוייבת בחלה" (כמפורש בסמוך, בעיסה שהורמה חלתה - שאין לדמות עיסת הקדש שנפטרה מן החלה ואין לה זיקה לחלה כלל, לעיסה שהורמה חלתה, שיש לה זיקה לחלה, וראה להלן. ואף-על-פי שיכול להשאל על החלה, כדרך שיכול להשאל על התרומה - אין לדמות שאלה בחלה שאינו חייב להשאל, לפדיון הקדש, שחייב הוא לפדותו לטובת בדק הבית, ראה בנדרים נט. ובר"ן שם ד"ה תרומה, וברדב"ז כאן. ובחלה אין הסברא ש"כבר היתה מחוייבת בחלה", שרק בעיסה שהורמה חלתה אמרו כן (ראה למעלה), אבל חלה עצמה ההפרשה אינה פוטרת אותה, אלא את העיסה, ולגבי עצמה שם חלה פוטר אותה, שכשם שתורמה אינה חייבת בחלה, כמו כן חלה אינה חייבת עוד בחלה, ואין לה זיקה להפרשת חלה]. (49 ירושלמי ותוספתא שם. (50 מחמשת המינים. ואף-על-פי שאין עיסת חיטין מצטרפת עם עיסת שעורים לשיעור חלה (אם לא בללן יחד, כנ"ל בהלכה ד), בכל זאת אין עיסת השעורים מפסיקה בין שתי עיסות חיטים שאין בכל אחת מהן כשיעור. וטעמו של דבר, שכדי שיצטרפו שתי עיסות ושהשלישית שביניהן לא תפסיק, די שתהא האמצעית בת חיוב חלה, אף-על-פי שאינה יכולה להצטרף בעצמה, כנ"ל, וראה בתוספתא כפשוטה. (51 אף-על-פי שאין עיסת איש אחד ועיסת חדש מצטרפות בעצמן, כנ"ל בהלכות א"ד - אינן מפסיקות, כנ"ל. (52 שם משנה ה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. (53 וגם נשכו, כנ"ל. (54 שהרי הופרשו בשעת פטור.

- 1 ח. שני⁵⁵ עובדי כוכבים שעשו עסה בשעור⁵⁶
 - 2 וחלקוה⁵⁷, ואחר כך נתגזרו⁵⁸, והוסיף כל אחד על חלקו
 - 3 אחר שנתגזר עד שהשלימו לשעור⁵⁹ - הרי זו חִבָּת; שְׁלֵא הִיתָה לה⁶⁰ שעת חובה כשהיו עובדי כוכבים,
 - 4 שְׁהָרִי פחות מפשעו הִיָּה ביד כל אחד מהן⁶¹.
 - 5 ט. אֲבָל שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים⁶² שעשו כך⁶³, וחזר כל אחד
 - 6 אחר שחלקו והוסיף על חלקו עד שהשלימו לשעור -
 - 7 הרי זו פְּטוּרָה; שֶׁכָּבֵר הִיתָה לה שעת חובה⁶⁴, והן היו
 - 8 פְּטוּרִין בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה מִפְּנֵי שֶׁעָשׂוּהָ לְחֵלֶק⁶⁵.
 - 9 י. הִיתָה⁶⁶ העסה ביד העובד כוכבים והיִשְׂרָאֵל
 - 10 בְּשִׁתְּפוֹת⁶⁷ וחלקו, ואחר כך נתגזר העובד כוכבים,
 - 11 והוסיף הגזר על שלו (ויִשְׂרָאֵל על שלו) עד שהשלימו
 - 12 כל אחד עֲשׂוֹתוֹ לשעור - שֶׁל יִשְׂרָאֵל חִבָּת⁶⁸, וְשֶׁל עוֹבֵד
 - 13 כוכבים פְּטוּרָה⁶⁹.
 - 14
- יא. הנוטל⁷⁰ שאור מעסה שלא הורמה חלתה⁷¹ ונתנו
- לתוך עסה שהורמה חלתה⁷² - הרי זה מביא עסה
- שניה⁷³, שיהיה בה עם שאור זה שעור עסה שחִבָּת
- בחלה, ונותנה בתוך העסה⁷⁴ שהורמה חלתה, ומפריש
- מן העסה השניה שעור חלה עליה ועל השאור, כדי
- שיטל⁷⁵ מן המֶקֶף. ואם אין לו עסה שניה - נעשית זו
- כלה טבל ומפריש חלה על הכל; שֶׁהִטָּבַל בְּמִינוֹ אוֹסֵר
- בְּכָל שְׁהוּא⁷⁶.
- יב. עסה הטבולה לחלה - אינה בחלה⁷⁷, והרי היא
- בחלין לענין הטמאה, שאין השני עושה שלישי בחלין,
- כמו שיתבאר במקומו⁷⁸. ומתיר⁷⁹ לגרם טמאה לחלין⁸⁰
- שבארץ יִשְׂרָאֵל. לפיכך, שְׁמֵי עֲסוֹת⁸¹, אחת טמאה⁸²
- ואחת טהורה⁸³ - נוטל כדי חלת שתייהם מעסה שלא
- הורמה חלתה⁸⁴ ונותנו באמצע סמוך לעסה הטהורה⁸⁵,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(55) ירושלמי חלה פ"ג הלכה ד. (56) [שעיסת שותפין ישראלים שאין בה אלא שיעור אחד - חייבת (למעלה פ"ו הלכה ו), לפי שיש כאן צירוף לחובה. אבל שותפים גויים, שאין עיסתם מצטרפת לכשיעור לחייבה בחלה, אינה מצטרפת גם להקל ולפוטרה כעיסת שני ישראלים שגלגלו על דעת לחלקה, בהלכה הסמוכה]. (57) כנראה שהמדובר כשעשו עיסה זו על דעת לחלקה, ראה בהלכה הסמוכה. וישנם כאן שני פטורים: א. גלגול על-מנת לחלק שפטור (למעלה שם הלכה יט): ב. גלגול גוי הפטור מן החלה (שם הלכה ח). (58) [שכשנתגזרו כבר לא היה שיעור בעיסה. אבל אם נתגזרו ואחר-כך חלקו, אף-על-פי שהוסיפו אחר כך, פטורים מחלה, שהרי היתה העיסה כשיעור כשנתגזרו, והיה בדין לצרפה לחיוב ובכל זאת פטורים הם אז, לפי שהגלגול היה בגיותם - דינה כעיסה של שני ישראלים (בהלכה הסמוכה) שגלגול של פטור פוטרה לעולם]. (59) כלומר, ואין בעיסה השנייה לבדה כשיעור, שאם לא כן, בוודאי חייבת, כנ"ל שם הלכה ט. (60) לעיסה. (61) (ואין גלגול הגוי פטור, אלא באופן שהיה כשיעור, ונפקע על ידי הגלגול. וכמו כן אין הגלגול על-מנת לחלק פטור, אלא כשיש שיעור המחייב, אבל כאן בגוי שאין עיסתם מצטרפת לחיוב, אינה מצטרפת גם לגרום קולא, כנ"ל). (62) ירושלמי שם. (63) על-מנת לחלקה בצק. (64) בשעת לישא, שהרי היה בה שיעור, והיא עיסת ישראל. (65) ראה למעלה בפ"ו הלכה יט. (66) ירושלמי שם. (67) מלשון זה משמע, שלשוה שלא על דעת לחלקה, ראה בכסף-משנה וביו"ד סימן של סעיף ו, ובביאור הגר"א שם אות ז. (68) שהרי בחלקו של הישראל אין גלגול הגוי פטור (יו"ד שם סעיף א). (69) צריך עיון, הרי לא היתה לה שעת חובה, שהרי פחות מכשיעור היתה בידו, ראה למעלה הלכה ח. וראה בראב"ד. [ותיכין כי רק למעלה שם, שישנם שני פטורים: גלגול על-מנת לחלק, וגלגול כיון שיש כאן גלגול של גוי, סותר לשני, כלומר: גלגול על-מנת לחלק אינו מפקיע החיוב, שלא היתה לה שעת חובה כיון שיש כאן גלגול של גוי, וגלגול של גוי אינו מפקיע, שלא היתה לה שעת חובה מצד הגלגול על-מנת לחלק. וכאן שלא גלגלו על-מנת לחלק (ראה למעלה), גלגול הגוי מפקיע, אף-על-פי שבחלקו של הגוי בלבד לא היה כשיעור. אבל מלשון רבינו למעלה שם, נראה שהעיקוב הוא מצד פחות מכשיעור, ולא מצד שגלגל על-מנת לחלק]. (70) חלה פ"ג משנה ח, ותוספתא שם, פ"ב הלכה ב. (71) ואם כן, השאור טבל לחלה. (72) ודין תורה הוא שתיבטל ברוב, אבל חכמים אמרו שהטבל אינו בטל, ראה להלן. (73) מהעיסה הנ"ל שלא הורמה חלתה, אי אפשר להפריש על זה שנתערב, שהרי העיסה הנ"ל מחייבת בחלה מן התורה. ואילו השאור הנ"ל, אינו חייב אלא מדרבנן. אבל מהעיסה השנייה, שאין בה כשיעור בלי השאור הנ"ל, יכול להפריש (משנה ראשונה). (74) כלומר, מערובה בעיסה, באופן כזה שיוכל להפריש מן העיסה החדשה, שאף-על-פי שעיסה שהורמה חלתה הנמצאת בין שתי עיסות שאין בכל אחת כשיעור, הרי היא מצרפתן (למעלה הלכה ו), כל זה לענין שתהיינה העיסות כעיסה אחת שיש בה שיעור, אבל לענין שיהא זה מן המוקף, העיסה מפקת. ובספר מוגה: "סמוך לעיסה" (ר"י קורקוס, וכעין זה העתיק הסמ"ג עשין קמא). ולפי זה, העיסה שהורמה חלתה מצרפת אף לענין שיחשב מן המוקף, וכן הוא בשו"ת הרא"ש כלל ב סימן ב. אלא שלפי זה, לא מובן מה שסיים רבינו "כדי שיטול מן המוקף", הרי חוץ מדין מוקף, צריך להסמיך את העיסה השניה כדי שתצטרף לשאור ויהיו יחד כשיעור (תוספתא כפשוטה, וראה בהערה 21 שם). (75) כלומר, זהו הטעם למה שכתב: "ונותנה בתוך העיסה", ולא די בנתינת העיסה השנייה סמוך לה, כנ"ל. (76) שכיון שאפשר לתקנו, הרי הוא דבר שיש לו מתירין, ואפילו באלף אינו בטל. וראה בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו. (77) כן היא מסקנת הגמרא בסוטה ל: (78) בפ"א מהלכות אבות הטומאות הלכות ב, טו. (79) סוטה שם, ועבודה זרה נו. וראה בהלכות טומאת אוכלין פט"ז הלכה ט. (80) כלומר, חולין שאינם מתוקנים, אבל חולין מתוקנים, מותר לטמא גם בידיים, כנ"ל שם. (81) חלה פ"ב משנה ח, כרבי אליעזר שפסקו בירושלמי כמותו, ולא כחכמים. (82) כלומר, ראשונה לטומאה (סוטה שם). (83) ועדיין לא הורמה חלה מהן. (84) כן הוא במשנה שם. ופירש שם בספר בית דוד, שאינו מפריש מן העיסה הטהורה שלפניו, אלא מעיסה אחרת (תוספות אנשי-שם). וצ"ע למה לא יפריש מאותה עיסה הטהורה, ועיין רע"ב שם. (85) ונוגע בה כדי שיתרום מן המוקף. ואף-על-פי שאין צריך נגיעה במוקף - טמא וטהור

- 1 ומושף⁸⁶ מן הטמאה לטהורה כדי ביצה⁸⁷, כדי לתרם
2 מן המקף⁸⁸.
- 3 יג. עושה אדם⁸⁹ עסה טהורה⁹⁰ ואינו מפריש חלתה,
4 ומניחה או מניח מקצתה להיות מפריש עליה והולך
5 חלות של עסות אחרות ואפלו נטמאו העסות⁹¹, עד
6 שתעשה העסה שהניח בלה חלה ויתננה לכהן. והוא
7 שלא תפסל מאכל אדם⁹²; אבל משתסרח⁹³ אינו מפריש
8 עליה. במה דברים אמורים? כשהיו אותם העסות
9 שמפריש עליהן ספק אם הורמה חלה מהן או לא
10 הורמה⁹⁴; שחלת דמאי⁹⁵ נשלת מן הטהור על הטמא
11 לכתחלה ושללא מן המקף.
- 12 פרק שמיני
- 13 א. המפריש חלתו קמח – אינה חלה, וגזל ביד כהן,
14 ושאר העסה חייבת בחלה. ואותו הקמח שהפריש לשם
15 חלה, אם יש בו עמר ועושהו עסה – הרי זה מפריש
16 ממנו חלה, כשאר כל קמח חלין.
- 17 ב. אימתי מפרישין חלה? כשישן את המים ויתערב
18 הקמח במים, מפריש החלה מתחלת דבר שגלוש;
19 שגאמר: ראשית ערסתכם. והוא שלא ישאר שם בערבה
20 קמח שלא נתערב במים שעור עמר. ואם אמר: הרי זו
21 חלה על העסה ועל השאור ועל הקמח שגשתי,
22 ולכשתעשה בלה עסה אחת תתקדש זו שבידו לשם
23 חלה – הרי זה מותר.
- 24 ג. הניח העסה עד שלש הכל וערבה ואחר כך הפריש
- 25 - אין בכך כלום. ואם לא הפריש החלה בצק, אלא
26 אפה הכל – הרי זה מפריש מן הפת, כמו שבארנו.
- 27 ד. מאימתי תחייב העסה בחלה? משתגלגל בחטים
28 ויתערב הקמח במים, או שתטמטם בשעורים ותעשה
29 בלה גוף אחד. ואוכלין צראי מן העסה עד שתתגלגל
30 בחטים ושתטמטם בשעורים. והפסמין – בחטים, ושבילת
31 שועל והשיפון – בשעורים.
- 32 ה. נתגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים, האוכל ממנה
33 קדם הפרישת חלה – חייב מיתה, מפני שהיא טבל.
34 לפיכך: אם היתה העסה חייבת בחלה מן התורה,
35 האוכל ממנה – לוקה, ככל אוכל טבל; ואם היתה חייבת
36 מדבריהם – מפין אותו מפת מדרות.
- 37 ו. עסה שנדמעה עד שלא תתגלגל – פטורה;
38 משתתגלגל – חייבת. וכן המקדיש עסתו או המפקיר
39 אותה קדם שנתגלגלה, ופדאה או זכה בה ואחר כך
40 גלגלה, או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה,
41 ופדאה או זכה בה – הרי זו חייבת בחלה.
- 42 ז. הקדישה קדם שתתגלגל, ונתגלגלה ביד ההקדש
43 ואחר כך פדאה – פטורה; שבשעת חובתה היתה
44 פטורה.
- 45 ח. וכן עובר פוככים שנתן לישראל לעשות לו עסה,
46 ונתנה לו במתנה עד שלא גלגלה – חייבת; ומשגלגלה
47 – פטורה.
- 48 ט. גר שנתגזיר והיתה לו עסה: נתגלגלה עד שלא
49 נתגזיר – פטורה; ואם משנתגזיר – חייבת. ואם ספק –

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

דינם כדבר שהוא מקפיד על תערובתו, וצריך נגיעה (ר"י קורקוס). וכאן אין צריך נשיכה, ראה להלן. (86) [צ"ל "ומנשק", וראה להלן. ועיין במשנה ראשונה שם. ואף-על-פי שעלידי נשיכה נעשה הכל כגוף אחד וכולם טמאים בעת מעשה כראשון לטומאה (פ"ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה יח) – לאחר שפירשו לא נשאר בהם אלא טומאת מגע בלבד, כמפורש שם]. (87) [כדי-ביצה" זה הוא מן הטהורה, ועושה כן כדי שהעיסה הטמאה תהא נושכת עם ה"כדי-ביצה", ועם ה"כדי-חלה", ועלידי-זה הן נעשות כעיסה אחת, ורק באופן זה, כשהכל גוף אחד, מותר לתרום מן הטהור על הטמא, כמפורש למעלה בפ"ה מהלכות תרומות הלכה ז, אבל באופן אחר אסור, ראה למעלה פ"ה הלכה יג. וראה במשנה ראשונה. ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו, ונותן פחות מכביצה באמצע – פסק רבינו כברייתא בסוטה שם, שנותן כביצה באמצע, מפני: שאין שני עושה שלישי בחולין, וחולין הטבולין לחלה אינה כחלה אלא כחולין, ולפיכך אין שלישי בהם כנ"ל, וגם מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל (אלא שצ"ע שאין זה "גורם", אלא מטמא בידים), ולפיכך מותר לתת כדי ביצה, שאף-על-פי ש"כדי-ביצה" זה נוגע בראשון, ומיטמא ונעשה שני, אף לאחר שפירש (ראה למעלה), אין הוא מטמא את ה"כדי-חלה", שמפרישה ואחר-כך קורא עליה שם חלה]. (88) [זהו טעם למה שכתב "ונותנו באמצע סמוך לעיסה הטהורה", כנ"ל. וכאן אין צריך נשיכה, שכיון שהכביצה וה"כדי-חלה" נשוכים כולם לעיסה הטמאה, די בכך להתיר לתרום מן הטהור על הטמא]. (89) חלה פ"ד משנה ו. (90) כדי שתהא החלה שיפריש, טהורה. (91) כלומר, שיש כאן שתי ריעותות: שמפריש מן הטהור על הטמא, ושלא מן המוקף (רדב"ז). (92) ירושלמי שם. (93) משנה שם. (94) כגון ששני עדים אומרים שהורמה, ושנים אומרים לא הורמה. אבל אין הכוונה שלקחה מעם הארץ, שהרי עמי הארץ מפרישין חלה, כשם שמפרישין תרומה גדולה (משנה ראשונה). וראה באור-שם. (95) כאן "דמאי" פירושו, ספק, ולא שלקחו מעם הארץ, כנ"ל. וראה בפ"ט מהלכות מעשר הלכה א, ובמשנה-למלך שם. (1) יבאר המפריש חלתו קמח אם היא חלה. ואימתי מפרישין חלה. מאימתי תחייב העיסה בחלה. ואם נתגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים. עיסה שנדמעה בטומאה, אם לשין ועורכין עמה. הלוקח מנחתום עם הארץ בסוריא ואמר לו הפרשתי חלה. והלוקח בחוצה לארץ מנחתום או מבעל הבית.

29 שלא נחשדו כל ישראל בארץ על תרומה גדולה, כן
30 לא נחשדו בסוריא על החלה.
31 טו. הלוקח בחוצה לארץ מן הנחתום - צריך להפריש
32 חלה מספק. אבל הלוקח מבעל הבית, ואין צריך לומר
33 המתארח אצלו - אינו צריך להפריש חלה מספק.

יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ה

פרק תשיעי

34 א. מצות עשה לתן כל זבח בהמה טהורה לפניה
35 הזרוע והלחיים והקבה, שנאמר: וזה יהיה משפט
36 הפהנים. ואלו הם הנקראים בכל מקום מתנות.³ ומצוה
37 זו נוהגת תמיד, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית;⁴
38 ובכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; ובחלין, אבל
39 לא במקדשין.⁵
40 ב. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשין ונפדו -
41 חיבין במתנות;⁷ ואם קדם מום עובר להקדשין,⁸ או
42 שהקדישן תמימים ואחר כך נולד בהם מום,⁹ ונפדו -
43 הרי אלו פטורין מן המתנות.¹⁰
44 ג. ספק בכור¹¹ - חיב במתנות מכל צד¹²; שאם בכור
45 הוא - פלו לפנה, ואם אינו בכור - מתנותיו לפנה. ואם
46 נסתפק בשנים¹³, ולקח הכהן האחד מספק - הרי השני
47 פטור מן המתנות; עשאוהו כמי שזכה בו הכהן ונתנו¹⁴
48 במומו לבצעליו.¹⁵ אבל ספק מעשר¹⁶ - פטור מכל
49 מקום¹⁷, שהמוציא מחברו עליו הראיה.¹⁸
50 ד. בהמת קדשים שנפסלה במומה¹⁹ ואינה חייבת
51 במתנות שנתערבה בהמות אחרות, אפלו אחת במאה,
52 בזמן שכל בהמה מהן לאחר²⁰ - פלן פטורין²¹; שכל

1 חייבת בחלה, לפי שהוא עזון מיתה. וזר שאכל חלת
2 ספק זו וכיוצא בה - אין חיב עליה חמש.
3 י. עסה שנולד בה ספק טמאה קדם שתתגלגל - יעשנה
4 בטמאה, לפי שמתר לטמא חלין שבארץ ישראל,
5 ותשרף חלתה. נולד לה אחר שנתגלגלה ספק טמאה
6 שוודאה מטמא את החלין מן התורה - יגמרנה בטהרה;
7 שכל שוודאה מטמא את החלין - גזרו על ספקו בחלין
8 הטבולים לחלה שלא יטמאו אותן, הואיל ונטבולו
9 לחלה. ותהיה החלה תלויה, לא נאכלת ולא נשרפת.
10 יא. לא יעשה אדם עסוה בטמאה לכתחלה, אלא יזהר
11 וישתדל ויטהר הוא וכליו, כדי להפריש חלה טהורה.
12 ה'ה בינו ובין הפנים יתר על ארבעה מילין - יעשנה
13 בטמאה ויפריש חלה טמאה.
14 יב. אין עושים חלת עם הארץ בטהרה, אבל עושים
15 עסת חלין בטהרה. כיצד? מגבל העסה זה החבר,
16 ומפריש ממנה כדי חלתה, ומניחה בכלי גללים או כלי
17 אבנים או בכלי אדמה שאין מקבלין טמאה; וכשיבוא
18 עם הארץ - נוטל את שתיהן, את העסה ואת החלה,
19 ואומרים לו: הנהר שלא תגע בחלה, שמא תחזר
20 לטבולה. ומפני מה התירו לו זה? משום כדי חייו של
21 גבל.
22 יג. אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת עם הארץ;
23 אבל משתטיל מים בעסה לא תסיע אותה, מפני שהיא
24 עושה עסתה בטמאה. וכן הנחתום שעושה בטמאה -
25 לא לשין ולא עורכין עמו, שאין מחזיקין ידי עוברי
26 עברה; אבל מוליכין עמו פת לפלטר.
27 יד. הלוקח מנחתום עם הארץ בסוריא, ואמר לו:
28 הפרשתי חלה - אינו צריך להפריש חלה מספק. כשם

(1) יבאר שמצות עשה ליתן הזרוע והלחיים והקבה לכהן. הקדשים שקדם מום קבוע להקדשין ונפדו. בהמת כלאים או בהמת שותפין או בהמת פירות שביעית, או של כהנים ולוים. השוחט לגוי ולכהן, והמשתתף עם הכהן. גר שנתגייר והייתה לו בהמה שחוטה, ובהמה שלא הורמו מתנותיה. השולח בשר לחבירו והיו בה מתנות, ומקום שאין בו כהן. הרוצה ליתן המתנות לשני כהנים, ואיזהו זרוע ולחיים וקבה. מי הוא הכשר לאכול את המתנות. ואם מזכה אותם לישראל. אם יחטוף הכהן המנות, או ישאל לישראל בפיו. (2) אף על פי שבחולין קל: אמר רבי יונתן שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ - סתם ורבינו כדברי המשנה שהן ניתנות לכל כהן. (3) נקראות כן לפי הפסוק: "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה" (דב"ז). (4) שהרי לא נזכר בהם בתורה בית כמו שזכר בביכורים. (5) במשנה שם: תלמוד לומר: "ואתן אותם (חזה ושוק של שלמים) לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם", אין לו (לכהן) אלא מה שאמור בעניין, כלומר: רק חזה ושוק, ולא זרוע ולחיים וקבה. (6) כלומר, כשהקדישם היה בהם מום קבוע, שלא נתפסה בהם קדושת הגוף, אלא קדושת דמים. (7) שכיוון שלא נתפסה בהם אלא קדושת דמים, כיוון שנפדו הרי הם כחולין גמורים, שהרי הם מותרים אז בגיזה ועבודה. (8) שדינם להיאסר בגיזה ועבודה אף לאחר פדיונם. (9) קבוע. (10) כיוון שקדושתם חמורה, ואף לאחר שנפדו נותר בהם איסור גיזה ועבודה. (11) והמדובר ברחל שלא ביכרה שילדה זכר ונקבה, ולא ידוע מי יצא תחילה, הזכר או הנקבה. (12) כלומר, ממה נפשך. (13) וכגון שילדה שני זכרים שאי אפשר שלא קדם אחד מהם. והואיל ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון, הכהן נוטל את הכחוש, והשני ספק בכור. (14) שכיוון שהכהן לקח אחד מספק, עשו את השני כחליפי הראשון. (15) שאין כאן אלא צד אחד בלבד ש"אם אינו בכור מתנותיו לכהן", אבל הצד השני "שאם בכור הוא כולו לכהן" איננו כאן, כיוון שמכרו לישראל. (16) מעשר בהמה שאין לכהן חלק בו אלא כולו לבעליו. (17) כלומר, בין נסתפק באחד ובין נסתפק בשניים. (18) ולא שייך לחייבו מכל צד, שאם מעשר הוא - כולו לבעלים. (19) כלומר, שנולד בה מום לאחר שהקדישה. (20) כלומר, שכל בהמה שייכת לאדם אחר. (21) שאין הכהן יכול לבוא עליו משני צדדין כמו בבכור,

- 1 אָחד ואָחד סָפֵק, וְהַמוֹצֵיא מִחֶבְרוֹ עָלָיו הָרָאָה. הָיָה
- 2 אָחֵד הוּא הַשּׁוֹחֵט אֶת כָּלָם - פּוֹטֵר מִתְּנֻת אַחַת מֵהֶן
- 3 בְּלִבְדִּי.²²
- 4 ה. אֵין חֵיב בְּמִתְּנֻת אֲלָא בְּהִמָּה²³ טְהוּרָה²⁴ בְּלִבְדִּי;
- 5 שְׁנָאָמֵר: אִם שׁוֹר אִם שֶׁהָיָה²⁵. כְּלָאִים הֵבֵא מִכָּבֶשׂ וְעִזִּים²⁶
- 6 - חֵיב בְּמִתְּנֻת²⁷. וְהַכּוֹי²⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק -
- 7 מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ²⁹ כָּל הַמִּתְּנֻת³⁰. צְבִי³¹ הֵבֵא עַל הַעִזִּים³²
- 8 וְיִלְדָּה - הוֹלֵךְ חֵיב בְּחִצֵּי מִתְּנֻת³³; שְׁנָאָמֵר: אִם שֶׁהָיָה
- 9 - אֲפִלּוּ מִקְצֵת שָׁה. תֵּישׁ הֵבֵא עַל הַצְּבִיָּה - הוֹלֵךְ
- 10 פְּטוֹר מִן הַמִּתְּנֻת³⁴.
- 11 ו. אָחֵד הַשּׁוֹחֵט לֹאכִילֵת עוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ לֹאכִילֵת
- 12 כְּלָבִים אוֹ לְרִפּוּאָה³⁵ - חֵיב בְּמִתְּנֻת³⁶.
- 13 ז. בְּהִמָּה שֶׁתִּפֵּין - חֵיב; שְׁנָאָמֵר: זֹכָחִי הַזֶּבֶב.
- 14 ח. הַלּוֹקֵחַ בְּהִמָּה מִפְּרוֹת שְׂבִיעִית - חֵיב בְּמִתְּנֻת³⁷.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שהרי אין לכהן בבהמת קדשים כלום. (22) שהרי אחת מן הבהמות (היא בהמת הקדשים הנ"ל) פטורה. (23) ולא היה ולא עוף. (24) ולא טמאה. (25) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדו ממה שאמרו שכלאיים הבא מן התייש ומן הצבייה פטור מן המתנות. הרי שחיה פטורה מן המתנות. (26) ששתיהן בהמות טהורות, אלא שהן שני מינים. (27) ברייתא שם: "תנו רבנן, הזרוע והלחיים והקיבה נוהגים בכלאיים ובכווי". וברייתא אחרת הביאו שם: דתניא, שור (כלומר, כך היה צריך להיות כתוב בתורה ולא יותר), מה תלמוד לומר "אם שור", לרבות את הכלאיים. (28) שהוא ספק חיה ספק בהמה, ודעת רבינו, שהוא ברייה בפני עצמה. (29) כלומר, מפרישים ונותנים לכהן. (30) ולא חציין. (31) שהוא חיה טהורה. (32) שהיא בהמה טהורה. (33) שהרי ספק הוא אם חוששין לזרע האב והוולד הוא גם מין חיה ופטור מן המתנות, או אם חוששין לזרע האם ואין הוא אלא בהמה וחייב במתנות. (34) כרב פפא. וטעמו של דבר, שכיוון שהדבר ספק אם חוששין לזרע האב או לא, ייתכן שאין חוששין, ואז הוולד כולו חיה כאמו, ולכן פטור ממתנות שהמוציא מחבירו עליו הראיה. (35) שאין זה נקרא שוחט לאכילה. (36) שאף על פי שהשוחט ונתנבלה בידו פטור מן המתנות, משום שנאמר "ונתן לכהן" - "לו ולא לכלבו" - כאן שהשחיטה כשרה, אלא שנתכוון להאכילה לגוי או לכלבים או לרפואה, חייב הוא במתנות. (37) אבל מן הבכורה פטורה הבהמה שלקח, שאם תהא חייבת נמצא שהוא משתכר בבכור שהוא פטור מלבערו. אבל כאן שהבהמה היא חולין, וחייבת בביעור, אינו משתכר בפירות שביעית. (38) בחולין קלב: דרש רבא "מאת העם", ולא מאת הכהנים. (39) שם קלא. "ההוא ליואה (=לוי) דהוה חטף מתנא, אתו אמרו ליה לרב. אמר להו, לא מסתייה (=לא דיו) דלא שקלינן מיניה, אלא מיחטף נמי חטף, וכו', מספקא ליה אי אקרו "עם", אי לא אקרו "עם". - ושם: - דרש מרימר, הלכתא כוותיה דרב". (40) אבל לוי אין לו זכות לקבל מתנות כהונה, שנאמר "וזה יהיה משפט הכהנים". (41) דעת רבינו שתפיסה מועילה אפילו לאחר שנולד הספק. (42) שכהנים פטורים ממתנות. (43) כלומר, בהמה שלו. אבל אם שוחט לעצמו בהמת ישראל, פשוט הוא שחייב במתנות, כיוון שהבהמה של ישראל. (44) שם קלב: "דרש רבא, וכו', כשהוא אומר "מאת זובחי הזבח", הוי אומר, אפילו טבח כהן במשמע". ופירשה רבינו, שהכוונה היא בשוחט בהמות שלו ומוכרן. (45) בהמות שלו. (46) [ביבמות (סד: סה). פסקו בנישואין ובמלקיות כרב, שבשתי פעמים הוחזק, וביוסדות ושור המועד כרבן שמעון בן גמליאל, שבשלוש פעמים הוחזק, וייתכן כי גם כאן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, והדבר תלוי כמה פעמים שחט למכור בשוק, ו"שתי שבתות" היינו מיום ו עד יום ו השני, שהספיק לשחוט שלוש פעמים לצורך יום השבת, ו"שלוש שבתות" היינו מיום א עד יום א השלישי, שרק אז נזדמנו לו שלוש פעמים. אבל מיום א עד יום א השני, אין שם שלוש פעמים. (47) ואין הכהן נוטלו לעצמו, שכיוון שהוא טבח המוכר בשוק, דינו לעניין המתנות כישראל גמור. (48) שגילה דעתו בזה שהוא מוחזק מיד, לשחוט על מנת למכור בשוק. (49) לאחר שתיים ושלוש שבתות, או הקובע בית מטבחיים, ומיד. (50) ומדובר בשוחט ישראל. (51) כלומר, בהמה שכולה של גוי או של כהן. (52) שאין הדבר תלוי בשוחט אלא בבהמה, וכיוון שהיא של כהן הרי היא פטורה. והוא הדין אם הוא שוחט בהמה של לוי שהוא פטור מספק. (53) במשנה שם קלב. "השוחט לכהן ולנכרי פטור מן המתנות, והמשתתף עמהן צריך שירשום". ובמסקנת הגמרא קלג. "סתם עכו"ם מפעא פעי (=מודיע לכל שהוא שותף)" ומפרש רבינו שהמדובר אפילו באינו עומד בבית המטבחיים ואינו נושא ונותן, ואף על פי כן ידוע שהוא שותפו של ישראל, ואין הבריות חושדות בישראל שהוא חייב במתנות ואינו נותן, אבל כהן שצנוע הוא ואינו מודיע ברבים [=שהוא שותפו של ישראל], חייבו את ישראל לרשום את חלקו, מפני מראית העין. ולפי זה, מה שאמרו במשנה שם "והמשתתף עמהן צריך שירשום", הכוונה, עם הכהנים, אבל עם הגוי, אף פעם אינו צריך לרשום. (54) שיסמן חלקו, מפני מראית העין. (55) ולא יבוא לידי חשד. (56) מדרבנן. אבל מן התורה, כיוון שהוא שותף עם הכהן או עם הגוי, הרי הוא פטור ממתנות.

- 1 במטבחים ונושא ונותן עמו - אינו צריך לרשם.
- 2 והמשפתף עם העובד כוכבים - אינו צריך לרשם⁵⁷;
- 3 שסתם עובד כוכבים מרבה דברים ומודיע לכל שהוא
- 4 שתרף, ואף על פי שאינו עמו בשעת מכירה.
- 5 יא. התנה הכהן עמו⁵⁸ שהוא שתרף חוץ מן המתנות -
- 6 הרי המתנות לכהן; כיון שאמר לו חוץ - הרי שיר לו
- 7 הכהן חלק במתנות⁵⁹, ולפיכך הם שלו⁶⁰. אבל אם אמר
- 8 לו הכהן: על מנת שהמתנות שלי⁶¹ - הרי המתנות של
- 9 ישראל זה⁶², ונותן לכל כהן שירצה. אף על פי שהתנה
- 10 עמו שהן שלו - לא נפטר מן המתנות⁶³. שהאומר על
- 11 מנת - לא שיר לו בעצמן של מתנות כלום. הואיל ולא
- 12 שיר לו כהן שתפוח⁶⁴ - לא קנאן בתנאי זה.
- 13 יב. היה הכהן שתרף בראש⁶⁵ - פטור מן הלחי; שתרף
- 14 ביד - פטור מן הזרוע; שתרף בבני מעים - פטור מן
- 15 הקבה. אמר לו הכהן: הרי הבהמה בלה שלי והראש
- 16 שלך - חייב בלחי; שהדבר החייב הרי הוא של
- 17 ישראל⁶⁶.
- 18 יג. גר שנתגרר והיתה לו בהמה שחוטת: אם נשחטה
- 19 עד שלא נתגרר - פטור⁶⁷, ואם אחר שנתגרר - חייב. ואם
- 20 ספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.
- 21 יד. בהמה שלא הורמו מתנותיה - מותר לאכל ממנה.
- 22 שאינה דומה לטבל⁶⁸, שהרי מתנות כהנה מבדלין.
- 23 והמתנות עצמן - אסור לישראל לאכלן אלא ברשות
- 24 כהן⁶⁹. עבר ואכלן⁷⁰ או הדיקן או מכרן - אינו חייב
- 25 לשלם⁷¹, מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע⁷².
- 26 והקונה אותם, אף על פי שאינו רשאי⁷³ - הרי זה מותר
- 27 לאכלן, מפני שמתנות כהנה נגזלות.
- 28 טו. אמר לטבח: מכר לי בני מעיה של פרה, והיו בה
- 29 מתנות⁷⁴ - נותן⁷⁵ לכהן ואינו מנכה לו⁷⁶ מן הדמים⁷⁷.
- 30 לקחם ממנו במשקל⁷⁸ - נותנם לכהן ומנכה לטבח⁷⁹ מן
- 31 הדמים.
- 32 טז. המשלח בשר לחברו והיו בהם⁸⁰ מתנות⁸¹ - אינו
- 33 חושש שמא עבר זה וגזל⁸². מקום שאין בו כהן -
- 34 מעלה⁸³ המתנות בדמים ואוכלן, מפני הפסד כהן⁸⁴,
- 35 ויתן הדמים לכל כהן שירצה.
- 36 יז. הרוצה לתן המתנות לכהן אחד - נותן. ואם רצה
- 37 לחלק אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי זרוע,
- 38 אלא זרוע לאחד, וקבה לאחד, ולחיים לשנים⁸⁵;
- 39 שגאמר: תתן לו - שיהיה בה כדי מתנה⁸⁶. ואם היו של
- 40 שור⁸⁷ - חולק אותן חתיכות; והוא שיהיה בכל חתיכה
- 41 כדי מתנה.
- 42 יח. אי זהו הזרוע? זרוע של ימין⁸⁸, מן הפרק של
- 43 ארבעה⁸⁹ עד כף של ידו⁹⁰, שהן שני אברים⁹¹ זה מערה
- 44 בזה. ולחיים - מן הפרק של לחי ועד פיקה של
- 45 גרגרת⁹², טבעת גדולה⁹³ עם הלשון שביניהן, הפל
- 46 לכהן.
- 47 יט. אין מולגין אותן⁹⁴ ואין מפשיטין אותן, אלא יתנו
- 48 לו בעורן ובצמרן, והקבה⁹⁵ בחלב שעליה ובחלב
- 49 שבתוכה. וכבר נהגו הכהנים להניח חלב הקבה
- 50 לבעלים⁹⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(57 כיוון שהכל יודעים שהוא שותף ואין חושדים בישראל. (58 עם ישראל. (59 כלומר, משאיר את כל המתנות, לחלקן. (60 שם קלד. "חוץ, שיוור. על מנת, לאו שיוורא". (61 כלומר, הריני מוכר לך את הבהמה על מנת שהמתנות שלי. (62 רק שלו. (63 ואף על פי שהכהן התנה את המקח או השותפות בתנאי זה, ואם כן היה המקח צריך להתבטל, מכל מקום אין המקח או השותפות בטלים, שהרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, שהתורה הרשתו ליתנם לכל כהן שירצה, ותנאו בטל. (64 כמו בכל הבהמה. (65 של הבהמה. וכל הבהמה הייתה של ישראל בלבד. (66 אף על פי שעיקר הבהמה של הכהן. (67 שהרי בשעת שחיטה הייתה הבהמה של גוי, ופטורה מן המתנות. (68 שאינו מסויים ומובדל בחלק מן הפירות. (69 שהרי ממונו הוא. אלא שחסרה לו מצוות עשה של נתינה לכהן, אם איננו ממכירי כהונה. (70 חולין קל: "אמר רב חסדא, המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם". (71 כלומר, אינו חייב בדיני אדם, אבל בדיני שמים חייב. (72 כיוון שלכל כהן יכול לומר: לאחר אתננו. (73 לקנותן. (74 כלומר, הקיבה. (75 הלוקח. (76 הטבח. (77 שהרי ידע הלוקח שהמתנות שם, ומה ששילם לא שילם עבור הקיבה, אלא עבור שאר הבשר. (78 והטבח נתן לו גם את הקיבה. (79 שהרי לא ידע שהקיבה בין בני המעיים, ונמצא שמכר לו הטבח דבר שאינו שלו. (80 במתנה ששלח לו. (81 זרוע לחיים וקיבה. (82 ואם כן אינו רשאי לקבלם, אלא, יש להניח שקנה את המתנות מן הכהן, או שלא היה כהן במקומו, והעלה המתנות בדמים. (83 כלומר, שם את המתנות בשוויין ומניח את דמיהן. ואפשר שצריך לשומן בפני בית דין של שלושה נאמנים היודעים בשומא. (84 אם יניחם - יתקלקלו ויפסדו. (85 כלומר, לחי אחד לכל כהן. (86 ודין זה הוא מן התורה. (87 ושור כיוון שהוא גדול ביותר, אף הזרוע והלחיים והקיבה גדולים, ויש אף בחלק מהן כדי נתינה. (88 תנו רבנן, הזרוע, זה זרוע ימין, וכו', מאי תלמודא, כדאמר רבא, "הירך", המיומנת שבירך, הכא נמי "הזרוע" המיומן שבזרוע. (89 הוא החלק התחתון שבו הפרסות. (90 עצם רחב של כתף. (91 היינו, השוק המתחילה מהפרק של הארכובה ולמעלה והקולית שלמעלה הימנה עד הכתף, אבל מהארכובה ולמטה אינו בכלל זרוע. (92 הבליטה הבולטת בגרון. (93 שם: נוטלה ובית שחיטה עמה (כלומר, תופס בעומק הצוואר באלכסון יותר מן הפיקה). (94 כלומר, את הזרוע ואת הלחיים. ואף על פי שלא נתרבו מהכתוב, רק הלחיים, נראה שדינם שווה מחמת סמיכותם בכתוב. (95 שם: "והקיבה", למאי אתא, להביא חלב שעל גבי הקיבה וחלב שבתוך הקיבה. (96 שכיוון

- 1 כ. הפקתת אוכלת⁹⁷ המתנות אף על פי שהיא
- 2 נשואה⁹⁸ לישראל⁹⁹, מפני שאין בהן קדשה¹⁰⁰. ולא
- 3 עוד, אלא הבעל אוכל מתנות¹⁰¹ בגלל אשתו. אבל
- 4 תללה¹⁰² - אינה אוכלת, שאין תללים בכלל
- 5 פהנים¹⁰³. ואם רצה¹⁰⁴ הפהן למכור המתנות או לתנן
- 6 במתנה, אפילו לעובר פוכבים, או להאכילם לפלבים
- 7 - מאכילם, שאין בהן קדשה כלל.
- 8 כא. פהן¹⁰⁵ שהיו לו חברים שנותנים לו המתנות¹⁰⁶,
- 9 אם רצה לזכות בהן לישראל חברו - הרי זה מזכה לו
- 10 ואף על פי שלא באו לידו, ויהיו אותם החברים זוכים
- 11 ונותנים המתנות לזה הישראל שזכה בהן. והוא שיהיה
- 12 הישראל זה בדחק¹⁰⁷ ואין לו לקנות בשר, ויהיה הפהן
- 13 שזכה לו חברו¹⁰⁸; אבל אם היה הפהן שמשו של

- 14 ישראל¹⁰⁹ או שכירו או לקיטו - אינו מזכה לו עד
- 15 שיבואו לידו, שמא יזכה בעל כרחו¹¹⁰.
- 16 כב. לא יתטף¹¹¹ הפהן המתנות ולא ישאל בפיו, אלא
- 17 אם בן נותנין לו בכבוד - נוטל. ובזמן שהם רבים בבית
- 18 המטבחים - הצנועים מושכים ידיהם, והגורגרים
- 19 נוטלין. ואם היה פהן צנוע¹¹² ואין מפירין אותו שהוא
- 20 פהן - הרי זה נוטל, כדי שיודע לכל שהוא פהן. ואין
- 21 הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל; שנאמר
- 22 למשחה¹¹³ - בדרך שאוכלים המלכים¹¹⁴.

פרק עשירי

- 23
- 24 א. מצות עשה² לתן לכהן³ ראשית הגז, שנאמר:
- 25 וראשית גז צאנך תתן לו. ולוים בכלל ישראל⁴ במצוה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

שהמתנות ממון כהנים, יש להם רשות להניח אצל הישראל. (97) שם קלא: "עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא" (ומה שכתוב: ונתן לכהן, קסבר אפילו כהנת במשמע - רש"י). (98) שהרי אפילו הבעל עצמו אוכל מתנות בגלל אשתו. כל שכן שהיא עצמה אוכלת. (99) ואין בה קדושת כהונה, שהרי אסורה לאכול חזה ושוק של קדשים לעולם, ותרומה בהיותה אשת זר. (100) שאף על פי שקדושת כהונה אין בה, כנ"ל - דין כהנת יש לה. (101) שם קלב. "רב כהנא אכל בשביל אשתו (ישראל היה, ואשתו כהנת). וכן עשו עוד אמוראים כמו שזכר שם. וצריך לומר, שהכהונה היא שקיבל מתנות במקום אשתו ומי שנתן לו אותן קיים בזה מצות נתינה. כיוון שאשתו כגופו, ואינו צריך הרשאה לקבל את המתנות. (102) שנבעלה לאסור לה, ופקעה קדושת כהונה ממנה, והרי היא כזרה לכל דבר. (103) ביבמות עד: חללה לאו זרעו דאהרן היא. ובבכורות מז. כהנת כיוון דאי בעיל לה (=הפסול) היא זרה, ומה שאינה משלמת חומש אם אכלה תרומה, אין זה מפני שיש לה דין כהנת אלא מפני שאינה זרה מתחילתה. (104) תוספתא חולין תחילת פרק ט: "מתנות אין בהם משום קדושה, אפילו מוכרן לעובר כוכבים אפילו נותנן לפני כלבו, אין בהן אלא מצוות כהונה בלבד" (כלומר, צריך לתיתן לכהן כיוון שהן ממון). (105) שם קלג. "אמר רב יוסף, האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבכותיה (=בשכנות) ודחיקא ליה מילתא, ליזכי ליה מתנתא ואף על גב דלא אתי לידיה במכרי כהונה ולויה" (בכהן שהיה ניכר בעיר, ורוב בני אדם אוהבים אותו ונותנים לו המתנות). (106) ולכן כל הכהנים שבעולם מוותרים על חלקם, ונמצא שהמתנות שלו, שהרי אין לישראל במתנותיו כי אם טובת הנאה בלבד. (107) חולין שם. ומה שהזכירו שם "צורבא מרבנן", סובר רבינו שהוא לא דווקא. (108) ולא שמשו. (109) שם: "רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא, וכו', עביד להו עגלא תילתא. אמר ליה רבא לשמעיה (כלומר, לשמש שלו שהיה כהן, וכנראה שבעל הבית היה רגיל לתת מתנותיו לשמשו של רבו), זכי לן מתנתא, וכו', רבא אכל ורב ספרא לא אכל, וכו', אמר ליה (רב יוסף לרב ספרא), כי אמרי אנא באחר, שמעא בעל כרחיה מזכי, וכו'". (110) וחששא זו אינה אלא כשעוד לא הגיעו המתנות ליד כהן, אבל הגיעו לידו, אינו מזכה לאחרים, אף לבעלים שלו, אלא ברצונו הטוב. (111) בחולין שם: "ונתן, ולא שיטול מעצמו. אמר אביי, מריש הוה חטיפנא מתנתא, אמינא חבובי קא מחבינא מצוה. כיוון דשמענא להא, ונתן ולא שיטול בעצמו, מיחטף לא חטיפנא, מימר אמרי הבו לי, כיוון דשמענא להא דתניא: ויטו אחרי הבצע. ר' מאיר אומר, בני שמואל חלקם שאלו בפיהם, מימר נמי לא אמינא. ואי יהבו לי שקילנא (כלומר, אפילו כשהיו כהנים רבים בבית המטבחים), כיוון דשמענא להא דתניא, הצנועין מושכים את ידיהם, והגורגרים חולקים, משקל נמי לא שקילנא, לבר ממעלי יומי דכפורי (=בערב יום כיפור, שהוא יום טוב ומצוה לאכול בו, ומתנות מרובות, וכהנים רבים מתאספים, ואם לא יטול, יאמרו שאינו כהן - תוספות שם), לאחזקי נפשאי בכהני". (112) למד כן רבינו מדברי אביי, שהובאו למעלה, שנטל מתנות בערב יום הכיפורים בכדי להחזיק עצמו לכהן, ומכאן שכהן צנוע ואינו ידוע, מותר לו לקחת גם בזמן אחר חוץ מערב יום הכיפורים, כדי להחזיק עצמו לכהן. (113) פסוק זה נאמר בקדשים ולא במתנות כהונה, אבל למדו זאת ממה שנאמר: "לך נתתם למשחה" - כל מתנות שנתתי לך בכהונתך, נתתי לך לגדולה". (114) משנה בזבחים ז: "ובכולן (כלומר, בכל הקדשים), הכהנים רשאים לשנות באכילתן לאכלן צלויין ושלוקין ומבושלין, וכו'". ובגמרא: מאי טעמא, אמר קרא "למשחה, לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין". ולפי זה כתבו התוספות שגם לענין מתנות, אין הדברים אמורים אלא כשנהנה מאכילת צלי כמו שנהנה מאכילת מבושל, אבל אם נהנה יותר באכילת מבושל, יאכל מבושל כמו שטוב לו. (1) יבאר שמצות-עשה ליתן לכהן ראשית הגז, ואם יש לו שיעור. ודין אם נוהגת בחולין ובמקודשין. ואם היה הצמר קשה או אדום או שחור. התולש צמר רחלים בידו. ואם נוהג בכלאים ובטרפה. אם חייב באחריותו. הלוקח גז צאנו של גוי אחר שגזון הגוי. הלוקח גז צאנו של חברו. וגר שנתגייר והיו לו גיזות. כמה צאן יהיה לו ויהיה חייב בראשית הגז. וצאן השותפין. ראשית הגז מצותה בתחילה. ואם מפרישין מחדש על ישן. הרוצה לחלק גיזותיו לכהנים. ואם הוא חולין לכל דבר. (2) ראה בספר המצוות (עשה קמד), ובחולין קלו. (3) כלומר, ההפרשה והנתינה - מצוה אחת הן. וראה בספר המצוות כלל יב, ומצוות-עשה שם. (4) שם קלא: "ושאר מתנות כהונה, כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאין אותן לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי. הא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט"ז אייר – ספר זרעים – הלכות בכורים קיט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 זו. ואין לראשית הגז זו שעור מן התורה.⁵ ומדברי
- 2 סופרים, שלא יפחת מאחד מששים.⁶ ואינה נוהגת אלא
- 3 בארץ,⁷ בין בפני הבית⁸ בין שלא בפני הבית, בראשית
- 4 הדגן.⁹ ונוהגת בחלין, אבל לא במקדשין.¹⁰
- 5
- 6 ב. כיצד?¹¹ הרי שהקדיש¹² בהמות לבדק הבית¹³ וגזון,
- 7 יכול יהיה חיב לפדות¹⁴ ולתן לכהן? או הקדיש
- 8 בהמה¹⁵ חוץ מגזתה¹⁶, יכול יהיה חיב בראשית הגז?
- 9 תלמוד לומר: צאנך - אין אלו צאנו.
- 10 ג. כל הקדשים¹⁷ שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו -
- 11 חיבין בראשית הגז; אבל אם קדם הקדשן את מומן,
- 12 או שקדם מום עובר להקדשן ואחר כך נולד להן מום
- 13 קבוע, ונפדו - פטורים מראשית הגז.¹⁸
- 14 ד. אין חיבין בראשית הגז אלא הפכשים בלבד¹⁹,
- 15 זכרים בנקבות²⁰, שהצמר שלהן הוא הראוי לנגדים.²¹

- 16 היה צמרן קשה²² ואינו ראוי ללבישה - פטורין
- 17 מראשית הגז; שאין מתנה זו לכהן אלא כדי ללבש
- 18 ממנה.²³
- 19 ה. בין שזכה לו הקדוש ברון הוא בתרומות, שהן
- 20 לחמו וינינו²⁴, וזכה לו במתנות בהמה²⁵ וקדשי מקדש²⁶,
- 21 שהן הפשר שלו - זכה לו בראשית הגז ללבשו, ובגזל
- 22 הגר²⁷ והתחמים ושרה אצלה ופדיון בכורות להוצאותיו
- 23 ושאר צרכיו; שהרי אין לו חלק בפחלה ובפנה²⁸.
- 24 ו. היה הצמר שלהן אדם או שחור או שחום - חיבות
- 25 בראשית הגז²⁹. אבל אם גזו³⁰ הצמר וצבעו קדם שיתן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מלוי לכהן מוציאין, אלמא איקרו עם, כגון הזרוע ולא זרוע, וכו', ומאי ניהו, ראשית הגז, וטעמו של דבר, שאף-על-פי שדין ראשית הגז ומתנות בהמה – אחד הוא, כדלהלן בהלכה יז, הבדל ביניהם לענין לויים, שבמתנות פטורים, משום שנאמר בהם "מאת העם", וספק הוא אם הם בכלל עם, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ובראשית הגז שלא נזכר "עם" כלל – חייבים (כסף-משנה ורדב"ז). (5) כיון שנאמר בה "וראשית", וכל מקום שנאמר ראשית אין בו שיעור, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה א, ולמעלה בפ"ה הלכה א. (6) שם קלז: רב ושמואל דאמרי תרווייהו, ראשית הגז בששים. ותיקנו כן משום שנאמר כאן: תתן לו, תן לו דבר הראוי ליתנו מתנה, כדלהלן בסוף הלכה טז. וראה למעלה פ"ה הלכה ב, ופ"ט הלכה יז. (7) שם קלז: "אמר רב נחמן בר יצחק, האידנא נהוג עלמא, וכו', כר' אלעאי בראשית הגז. דתניא, רבי אילעאי אומר, ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ". וטעמו של ר' אלעאי אמרו (שם): "אמר רבא, יליף נתינה נתינה מתרומה, מה תרומה בארץ אין, בחוצה לארץ לא. אף ראשית הגז, בארץ אין, בחוצה לארץ לא". ולא נהגו כן אלא בראשית הגז, אבל זרוע, לחיים וקיבה נוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ (למעלה פ"ט הלכה א, עיין שם בהערה ו). ומכיון שדינה כמו תרומה, יתכן, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא כשבאו כולם (הלכות תרומות פ"א הלכה כו), כמו כן אין ראשית הגז נוהגת אלא כשבאו כולם, ובזמן הזה, אינה אלא מדרבנן (מנחת-חנינוך מצוה תקח). (8) משנה שם קלה. (9) ראה בהלכות תרומות שם הלכה א והלכה כו. (10) משנה שם. וראה למעלה פ"ט הלכה א. (11) כלומר, כיצד אין ראשית הגז נוהגת במקדשין. (12) חולין שם. (13) שאינם אסורים בגיזה ועבודה אלא מדרבנן. לפיכך הוצרכו למעטם מן הפסוק "צאנך", אבל קדשי מזבח שאסורים בגיזה ועבודה מן התורה, פטורים מראשית הגז מטעם אחר: שאינם בני גיזה (שם). (14) בגמרא שם אמרו, שלמי שסובר קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה בעת פדיונם (וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות ערכין הלכות ה, יב) – אפילו בלי הפסוק "צאנך", הוא פטור מראשית הגז, שהרי אינו יכול להעמיד הגז ולהעריכו ולפדותו (מהרי"ק). וראה במנחת-חנינוך שם, ובחזון-איש. (15) לבדק הבית (חולין שם). (16) בגמרא שם הקשו: בדק הבית נמי כחשו (וברש"י: הגיזה הניטלת מכחשת הבשר, ואסור לגיזוה), דאמר חוץ מגיזה וכחשה. ועוד אמרו שם: רבא אמר, במקדיש גיזה עצמה, סלקא-דעתך-אמינא ליגזוז ולפרוק וליתבי ליה, אמר קרא גז צאנך תתן לו, מי שאינו מחוסר אלא גיזה ונתינה, יצא זה שמחוסר גיזה פדייה ונתינה. ורבינו השמיט כל זאת. וראה במנחת-חנינוך שם ובשערי-המלך. (17) תוספתא חולין פ"י (הגהה על הגליון). (18) ראה בפ"ט הלכה ב ובהערות שם. (19) משנה בחולין שם. ובגמרא שם קלז. במסקנא: "לעמוד לשרת, דבר הראוי לשירות". היינו בגדי כהונה, שאינם כשרים אלא מצמר רחלים, ומפשתן בלבד (להלן פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה יב). (20) שם: מכר לו, וכו', זכרים אבל לא נקבות, זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו. (21) כלומר, לבגדי כהונה, כנ"ל (מהרי" קורקוס). (22) ברייתא של תנא דבי ר' ישמעאל שם: "כבשים שצמרן קשה פטורים מראשית הגז, שנאמר (איוב לא, כ) ומגז כבשי יתחמם". ובגמרא שם אמרו, שלמדו כן בגזירה-שוה "גז" – "גז", שהרי גם כאן נאמר "וראשית גז צאנך". (23) כלומר, לבישה כדרכה שיש בה חימום, ולמדו כן ממה שנאמר "ומגז כבשי יתחמם", ראה למעלה. (24) תפס לשון הכתוב (במדבר יח, כז) "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב". אבל גם שמן חייב בתרומות, כמפורש בפסוק אחר (דברים יח, ד) "ראשית דגנך תירושך ויצהרך – תתן לו" ולדעת רבינו (למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכה ט, ופ"א מהלכות מעשר שני הלכה ג) כל פירות האילנות חייבים בתרומות. (25) זרוע ולחיים וקיבה מבהמת חולין (למעלה פ"ט הלכה א). (26) חזה ושוק מבהמת קדשים קלים. (27) כל המתנות האלו, נזכרו למעלה פ"א הלכה י. (28) בדברים שם, א: "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". ובספרי שם: "חלק, זו ביזה. ונחלה, זו נחלת הארץ". וראה להלן פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. (29) ראה להלן. (30) במשנה שם קלה.

- 1 - נפטר מראשית הגז³¹. הלפינו קדם שיתן - חיב
- 2 להפריש³² אחר שלפנו. התולש³³ צמר רחלים בידו ולא
- 3 גזו - חיב בראשית הגז.
- 4 ז. ראשית הגז נוהג בכלאים³⁴ ובכורים³⁵ ובטרפה³⁶; אבל
- 5 הגזו את המתה³⁷ - פטור.
- 6 ח. המפריש³⁸ ראשית הגז ואבד³⁹ - חיב באחריותו עד
- 7 שיתן לכהן⁴⁰. האומר⁴¹: כל גזותי ראשית - דבריו
- 8 קיימים⁴².
- 9 ט. הלוקח⁴³ גז צאנו של עובד פוככים אחר שגזו
- 10 העובד פוככים - פטור מראשית הגז⁴⁴. לקח הצאן
- 11 לגזתו - חיב⁴⁵, אף על פי שגדלה הגז בהשגות העובד

- 12 פוככים⁴⁶, ואף על פי שחזרין הצאן לעובד פוככים
- 13 אחר גזתו. האיל והגזו ישראל והגזות שלו⁴⁷ -
- 14 חיב; שאין החיוב אלא בשעת הגז.
- 15 י. הלוקח⁴⁸ גז צאנו של חבר: אם שיר המוכר מעט⁴⁹
- 16 מצאנו להגזו - המוכר חיב להפריש מן המשאור על
- 17 הפל, ואף על פי שלא התחיל המוכר לגזו⁵⁰. חזקה⁵¹
- 18 אין אדם מוכר מתנות כהנה. ואם לא שיר כלום -
- 19 הלוקח חיב להפריש⁵².
- 20 יא. היו שני מיני גזה⁵³, כגון גזה לבנה וגזה שחומה⁵⁴,
- 21 או גזת זכרים וגזת נקבות, ומכר מין זה והניח המין
- 22 האחר - זה נותן לעצמו, וזה נותן לעצמו. [זה נותן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(31) שכיון שקנאו בשינוי, הרי הוא פטור, וראה בבבא קמא פג: וברש"י שם. (32) שאין זה שינוי. (33) חולין קלז. כרבנן ולא כר' יוסי. וראה בפ"ד מהלכות מתנות עניים הלכה ב, ושם פ"ב הלכה ו ובכסף-משנה שם. (34) תוספתא חולין פ"י. ומדובר בכלאיים הבא מכבש ועז. אבל צבי הבא על הכבש וילדה, אין הולד חייב אפילו בחצי ראשית הגז, שמה שאמרו במתנות (למעלה פ"ט הלכה ה) שחייב בחצי מתנות, הוא מפסוק מיוחד: "אם שה, אפילו מקצת שה". (35) שם. וראה למעלה שם ובהערות. (36) תוספתא שם. ובחולין קלז: "וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטרופות, מה-שאיין-כן במתנות (שנאמר "ונתן לכהן" – לו, ולא לכלבו – רש"י שם). אמר רבינא, הא מני ר' שמעון היא, דתניא, ר' שמעון פוטר את הטריפות מראשית הגז". ופסק רבינו כחכמים. ודעת רבינו היא, שלא בא רבינא לומר שמשנתנו כר' שמעון, אלא שכיון שמחלוקת היא, לא הזכירה התנא במשנה (כסף-משנה). וראה באור-שמח. (37) תוספתא שם. וטעמו של דבר, שאין זה נקרא "גז" ולא "צאנך" (ר"י קורקוס וכסף-משנה). [ולענין שבת פסק רבינו, שהגזו מן המת חייב (פ"ט מהלכות שבת הלכה ז ע"פ התוספתא שבת תחילת פ"ט), וצריך עיון]. (38) תוספתא שם. (39) כלומר, מה שהפריש, אבל שאר הגז קיים. (40) כלומר, שיפריש שנית משאר הגז שלא אבד. ודוקא בראשית הגז שאין החיוב להפריש חלק מסוים, אבל במתנות שהחיוב הוא זרוע ולחיים וקיבה דוקא, כיון שאבדו שוב אינו חייב באחריותו, ואין מחייבים אותו לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובעין (כנ"ל בפ"ט הלכה יד). וכל זה כשאבדה רק ראשית הגז, אבל אם אבד כל הגז, אינו חייב באחריותו, כמו במתנות כהונה (משנה למלך). וראה ביו"ד סימן שלג סעיף ה, ובחידושי רע"ק שם. (41) חולין קלז: כחכמים ולא כרבי אלעאי, וראה להלן. (42) שם הביאו שתי ברייתות, באחת נאמר שהאומר כל גזיני ראשית הגז לא אמר כלום, ובשנייה נראה שדבריו קיימים, ותלו זאת בפלוגתא ר' אלעאי ורבנן: לדעת ר' אלעאי שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ ישראל, ולמדו כן מתרומה, הוא-הדין שהאומר כל גזיני ראשית הגז לא אמר כלום, כמו בתרומה, שהאומר כל גרני תרומה לא אמר כלום. ולדעת חכמים שראשית הגז נוהגת גם בחוץ לארץ ולא למדו מתרומה – אם אמר כל גזיני ראשית הגז דבריו קיימים. ואף-על-פי שלענין ארץ וחוצה לארץ, פסק רבינו (למעלה הלכה א) כר' אלעאי שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ, אין זה אלא משום שכן נהגו העולם (חולין שם). אבל לענין "כל גזיני ראשית הגז" שאין לנו מנהג העולם, בזה הלכה כרבנן (ר"י קורקוס והגר"א ביו"ד שם ס"ק ד). (43) משנה שם קלה. (44) כיון שבשעת הגיזה (שהיא שעת החיוב, ראה להלן), היה הגז של הגוי. (45) שם קלת. כר' חסדא ולא כר' נתן בר אושעיא. ואף-על-פי ששייר הגוי מעט מצאנו להגזו, חייב הלוקח להפריש, שאין החזקה: "אין אדם מוכר מתנות כהונה", שייכת בגוי, וראה להלן בהלכה טו. ואין כוונת רבינו שהקנה לו את גוף הצאן לגיזתו (כדעת רש"י שם), אלא אף-על-פי שנתן לו הגוי את הצאן רק כדי לגזו אותו, חייב. וטעמו של דבר, שכיון שיש לו רשות לגזו את הצאן, הרי זה בכלל "צאנך". אבל המקדיש בהמה חוץ מגיזתה פטור מראשית הגז, כיון שלא ניתנה לו רשות לגזו. וראה בחזון-איש. (46) שם קלז. "וכי תימא הכי נמי (כלומר, שראשית הגז הגדל בפטור, פטור), והתנן, הלוקח גז צאן גוי, פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזו חיב (כלומר, אף-על-פי שגדל בפטור, אצל הגוי), מתניתין דלא כר' אלעאי". וכבר העירונו שהלכה כר' אלעאי אלא לענין זה שראשית הגז נוהגת רק בארץ. (47) אבל לא גוף הצאן לגיזתו, כנ"ל. וראה ביו"ד שם סעיף ז, ובביאור הגר"א וש"ך שם. (48) משנה שם. (49) כלומר, ויש באותו מעט כשיעור ראשית הגז, ראה להלן הלכה יג. (50) שם קלת. "וכי תימא הכא נמי, והוא שהתחיל לגזו, בשלמא התם (כלומר, בפאה), ובקוצרם את קציר ארצכם כתיב, מעידנא דאתחיל לקצור מיחייב בכולה שדה. אלא הכא, מעידנא דאתחיל למיגז לא מיחייב בכולה עדריה" (כלומר, ואינו מתחייב בתחילת הגיזה אלא לאחר גיזת חמש צאן שיש בכל אחת מהן משקל יב סלע, כדלהלן) ואם כן אין הברל בין אם התחיל המוכר לגזו לבין אם לא התחיל. (51) שם: "מתנות דכהן לא מזבין איניש וכו', דאמר ליה לוקח, מתנה דכהן גבך היא". וטעמו של דבר, שאיסור הוא למכרן ולהפטר ממתנות כהונה על ידי כך. וראה למעלה פ"ט הלכה יד. (52) שם: "דאמר ליה מוכר, מתנה דכהן לא זבני לך". וראה ביו"ד שם סעיף ח ובמפרשים שם, ובאור-שמח. (53) משנה שם. (54) אדומה. ובמשנה שם: "שחופות". כלומר, לא שחור ולא לבן (רש"י).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט"ז אייר – ספר זרעים – הלכות בכורים קכא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לעצמו] - על מה שלקח, וזה נותן לעצמו - על מה
- 2 ששיר⁵⁵.
- 3 יב. גר שנתגר⁵⁶ והיו לו גזות, ואין ידוע אם עד שלא
- 4 נתגר נגזז⁵⁷ או משנתגר - הרי זה פטור, והמוציא
- 5 מחבירו עליו הראיה⁵⁸.
- 6 יג. כמה צאן יהיה לו ויהיו חביות בראשית הגז? אין
- 7 פחות מחמש⁵⁹. והוא שיהיה בגזה שלחן אין פחות
- 8 ממשקל ששים סלע⁶⁰, ותהיה גזת כל אחת מחמשות⁶¹
- 9 אין פחות ממשקל ששים עשרה סלע. היתה אחת מהם
- 10 גוזזת פחות מששים עשרה סלע, אף על פי שחמשות
- 11 גוזזות ששים סלע או יתר - הרי אלו פטורין מראשית
- 12 הגז.
- 13 יד. השתפין - תיבין⁶² בראשית הגז. והוא שיהיה
- 14 בחלק כל אחד מהן פשעור; אבל חמש צאן בלבד של
- 15 שני שתפין - פטורין.
- 16 טו. ראשית הגז⁶³ מצותה בתחלה⁶⁴; ואם הפריש בין
- 17 באמצע בין פסוף - יצא. היות⁶⁵ לו חמש צאן וגזו אחת
- 18 מהן בלבד ומכר גזתה, ואחר כך גזו שניה ומכר גזתה,
- 19 ואחר כך גזו שלישית ומכר גזתה - הכל מצטרפות
- 20 לראשית הגז⁶⁶, וחיב אפלו לאחר כמה שנים⁶⁷. ויש לו
- 21 להפריש מן החדש על השן⁶⁸, ומזה על זה⁶⁹. אבל אם
- 22 היתה רחל אחת⁷⁰ וגזזה והניח גזתה, ואחר כך קנה
- 23 שניה וגזזה והניח גזתה - אינן מצטרפות⁷¹.
- 24 טז. מי שהיו לו⁷² גזות רבות של ראשית הגז ורוצה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(55) אף-על-פי שמפרישין ראשית הגז ממין על שאינו מינו, כדלהלן בהלכה טו – אם מכר מין אחד אינו מפריש עליו, אף-על-פי ששייר לעצמו מין אחר. שהרי חיובו של המוכר, ששייר לעצמו מעט מצאנו להגזו, להפריש על מה שמכר, הוא משום אין אדם מוכר מתנות כהונה. וזהו דוקא כשמכר מאותו מין, שרוצה הוא לקיים מצות מתנות כהונה, ובוודאי לקח מן הלוקח דמים עבור המתנות שכנגד חלקו. אבל במוכר לבנות ונקבות, שהן יותר טובות משחומות וזכרים, ודאי שהמתנות ביד לוקח, שהרי רוצה המוכר שהכהן יקבל גם מן היפה והטוב. וכן אם מכר שחומות וזכרים, המתנות ביד לוקח, שאין המוכר רוצה להפסיד ולתן לכהן מצמר הלבנות והנקבות שהוא יקר על של השחומות והזכרים, שהם זולים יותר, שהרי לא יתן הלוקח דמים למוכר אלא בעד המתנות שכנגד חלקו, ולפי הצמר שיש לו, והרי הוא זול יותר. וראה ברדב"ז ואור-שמח. (56) חולין קלד. קלד: (57) והיתה הגזיזה שהיא שעת החיוב (למעלה הלכה ט), בהיותו גוי ופטור. (58) בחולין שם: "ספק איסורא לחומרא, ספק ממונא לקולא, דאמר רב חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור וכו', ראשית הגז ומתנות וכו', לפטור". וראה למעלה בפ"ט הלכה יג. (59) משנה שם קלה. כבית-הלל ורבי דוסא וחכמים, שסוגיית הגמרא שם קלז: כמותם, ולא כבית-שמאי ורבי ישמעאל בר' יוסי ורבי. וראה ביו"ד שם ובביאור הגר"א. (60) שם, כשמואל. ושיעורם לפי המשקל שלנו: כל סלע הוא ששה דרהמים (למעלה פ"ו הלכה טו, בכסף-משנה) דהיינו עשרים גרמים, נמצאו ששים סלעים: שלש מאות וששים דרהמים שהם אלף ומאתיים גרמים (= 1,200 ק"ג). (61) שם: אמר רב, וכו', ובלבד שיהו (כלומר, הגיזות) מחומשות. ואין חולק על רב בדין זה (כסף-משנה. וראה בביאור הגר"א ליו"ד שם אות יב). (62) ברייתא שם קלה. "בהמת השותפין חייב(ת) בראשית הגז, ור' אלעאי פוטר. מאי טעמא דר' אלעאי, אמר קרא "צאנך" ולא של שותפות. ורבנן, למעוטי שותפות גוי. ור' אלעאי שותפות גוי מנא ליה, נפקא ליה מרישא דקרא "ראשית דגנך", ולא שותפות גוי". ופסק רבינו כר' אלעאי, שהשותפות פטורה, בין עם ישראל ובין עם גוי, ורק אם יש שיעור בכל חלק – חייב. וכן הוא בעיסה שישאל גוי שותפין בה, ראה למעלה פ"ו הלכה ט (מנחת-חנינך מצוה תקח, ואור-שמח למעלה בהלכה א). (63) תוספתא חולין פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 511 35). (64) שנאמר: "ראשית גז צאנך". (65) שם קלח. כרב חסדא ולא כר' נתן בר אושעיא. (66) כיון שבשעת התחלת הגיזה, היו לו חמש צאן. (67) ומפריש המוכר מן הגיזה האחרונה, שיחד אתה נעשה שיעור ששים סלע, על כל הגיזות שמכר, שיש לו להפריש מן החדש על הישן, כדלהלן. ואם לא שייר המוכר לעצמו מעט מן הגיזה, חייב הלוקח להפריש, כיון שהמתנות בידו, וחזקה אין אדם מוכר מתנות כהונה, כנ"ל בהלכה י. וראה ביו"ד שם ובביאור הגר"א אות טו. ונראה שהוא-הדין אם גזו אחת מהחמש שיש לו ומכר אותה, וכן הלאה, שחייב לאחר שגזו את כל החמש, כיון שבתחילת הגיזה, שאז עיקר מצות ראשית הגז, כנ"ל, היו לו חמש צאן (וכן פירש רש"י שם). שהרי הקשו שם על ר' נתן בו אושעיא: תנינן הלוקח גז צאנו של גוי פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזוז חייב. אמאי, כל חד וחד בתר גיזה נפקא ליה מרשותיה (ולר' נתן, צריך שיהיו לו חמש צאן בשעה שיש לו כשיעור גיזה). ולר' חסדא לא הקשו משם, משמע שלדבריו אם מכר כל אחת מהן לאחר גיזתה, חייב בראשית הגז. ורבינו כתב באופן אחר, לומר שאין חילוק אם מכר הגיזות או הצאן. וראה בכסף-משנה. (68) שם קלו. כחכמים ולא כר' אלעאי. (69) בספרים אחרים: "ומן גיזה על מין אחר". והוא בחולין שם: כחכמים. וראה למעלה בהלכה יא ובהערה נד. (70) תוספתא שם: "היו לו שתי צאן, גזו והניח גזו והניח, אע"פ שעתיד להוסיף עליהן אין מצטרפות". וראה ביו"ד שם סעיף יב, ובביאור הגר"א. (71) כיון שבתחילת גיזה לא היתה לו רק רחל אחת, וצריך שיהיו לו לפחות חמש, כנ"ל בהלכה יג. וראה במנחת-חנינך שם. (72) במשנה שם קלה. "וכמה נותנין לו, משקל חמש סלעים ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, מלובן ולא צואי כדי לעשות ממנו בגד קטן. שנאמר, תתן לו, שיהא בו כדי מתנה". ובגמרא שם קלז: "רב ושמואל דאמרי תרוייהו, בישראל שיש לו גיזין הרבה עסקינן, ומבקש ליתנן לכהן. ואמרינן, כל חד וחד לא תבצר ליה מחמשת סלעים".

29 בַּחֲמֵשׁ סְלָעִים; שְׁנָאֲמַר: וּפְדִיּוֹ מִכֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה. בֵּין
30 בְּכֶסֶף בֵּין בְּשֹׁהַ כֶּסֶף מִן הַמִּשְׁלָטָלִין שְׁגוּפָן מִמּוֹ, פְּעֻנָּן
31 הַשְּׁקָלִים. לְפִיכָף אֵין פּוֹדִין בְּקִרְקָעוֹת; וְלֹא בַּעֲבָדִים,
32 מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִרְקָעוֹת; וְלֹא בַּשְּׁטוּרוֹת, לְפִי שְׁאֵין גּוֹפֵן
33 מִמּוֹן. וְאִם פָּדָהוּ בֶּהֶן - אֵינוֹ פְּדוּי.
34 ז. כְּתַב הָאֵב לִכְהֵן שֶׁהוּא חֵיב לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים - חֵיב
35 לָתֵן לוֹ, וּבָנוּ אֵינוֹ פְּדוּי. נָתַן לוֹ כְּלִי שְׁאֵינוֹ שׁוֹהַ בְּשׁוֹק
36 חֲמֵשׁ סְלָעִים וְקָבְלוּ הַכֹּהֵן בַּחֲמֵשׁ סְלָעִים - הָרִי בָנוּ
37 פְּדוּי. נָתַן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַעֲשֶׂרָה כֹּהֲנִים, בֵּין בְּכַת אַחַת
38 בֵּין בְּזָה אַחֵר זֶה - יֵצֵא.
39 ח. רָצָה הַכֹּהֵן לְהַחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן - מַחְזִיר; וְלֹא יִתֵּן לוֹ
40 הוּא וְדַעְתּוֹ שֶׁיִּחְזִיר. וְאִם עָשָׂה כֵּן וְהַחְזִיר לוֹ - אֵין בָּנוּ
41 פְּדוּי, עַד שֶׁיִּגְמַר בְּלִבּוֹ לָתֵן לוֹ מַתָּנָה גְּמוּרָה; וְאִם רָצָה
42 הַכֹּהֵן אַחֵר כֶּף לְהַחְזִיר - יִחְזִיר. וְכֵן אִם פָּרַשׁ וְנָתַן לוֹ
43 עַל מִנַּת לְהַחְזִיר - הָרִי בָנוּ פְּדוּי.
44 ט. כֹּהֲנִים וְלוֹיִם - פְּטוּרִים מִפְּדִיּוֹן הַבֵּן מִקָּל וְחֹמֶר: אִם
45 פְּטוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, דִּין הוּא שֶׁיִּפְטְרוּ עֲצָמוֹ.
46 י. יִשְׂרָאֵל הֵבֵא מִן הַכֹּהֲנִת וּמִן הַלוֹיָהּ - פְּטוּר. שְׁאֵין
47 הַדִּבְרֵי תְלוּי בָּאֵב, אֲלֹא בָּאֵם; שְׁנָאֲמַר: פְּטוּר רַחֵם
48 בְּיִשְׂרָאֵל.
49 יא. לוֹיָהּ הַמַּעֲבֵרֶת מַעֲבֹד כּוֹכְבִים - בְּנָה פְטוּר. וְלִכְהֵן
50 הַמַּעֲבֵרֶת מַעֲבֹד כּוֹכְבִים - בְּנָה חֵיב; שֶׁהָרִי נִפְסְלָה אָמוֹ
51 מִן הַכֹּהֲנִת בַּבְּעִילַת הַעֹבֵד כּוֹכְבִים.
52 יב. כֹּהֵן שֶׁנּוֹלַד לוֹ בֵּן חָלָל: מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם
53 - הַבֵּן חֵיב לְפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ, שְׁלֹא זָכָה הָאֵב בַּפְּדִיּוֹנוֹ;
54 מֵת אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ חֵיב הַבֵּן לְפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ,
55 שֶׁהָרִי זָכָה הָאֵב בַּפְּדִיּוֹנוֹ.
56 יג. הַשְּׁפָחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲוֶהָ רַחֲמָתִית שְׁנִיתִיגִירָה כְּשֶׁהֵן
57 מַעֲבֹרוֹת וְיִלְדוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹרֵתָ שְׁלֹא בִקְדָשָׁה, הוּאִיל

1 לְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים⁷³ - לֹא יִתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד פָּחוֹת
2 מִמִּשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים⁷⁴ מִלֶּבֶן, כְּדִי בְּגֵד קָטָן⁷⁵. לֹא
3 שֶׁיִּלְבְּנוּ⁷⁶ וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לוֹ, אֲלֹא יִתֵּן לוֹ מִצָּמֶר הַגִּזָּה
4 כְּשֶׁהוּא צוּא⁷⁷ כְּדִי שִׁיחֶיהָ בּוֹ אַחֵר הַלְבוֹן חֲמֵשׁ סְלָעִים
5 אוֹ יִתֵּר. שְׁנָאֲמַר: תִּתֵּן לוֹ - שִׁיחֶיהָ בּוֹ כְּדִי מַתָּנָה
6 הַמוֹעֵלָת.
7 יז. רֹאשִׁית הַגֶּז - חֲלִין לְכָל דְּבָר⁷⁸. לְפִיכָף אֲנִי אוֹמֵר,
8 שְׁנוֹתָנִים אוֹתוֹ לְכֹהֲנֵת אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נְשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל,
9 כְּמַתָּנוֹת בְּהִמָּה⁷⁹. וְיִרְאֶה לִי, שְׁדִין שִׁיחֶיהָ אֶחָד הוּא⁸⁰.
10 פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי
11 א. מַצּוֹת עָשָׂה לְפָדוֹת כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל בָּנוּ שֶׁהוּא
12 בְּכוֹר לְאָמוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִית. שְׁנָאֲמַר: כָּל פְּטוּר רַחֵם לִי;
13 וְנָאֲמַר: אֵף פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם.
14 ב. וְאֵין הָאִשָּׁה חֵיבָת לְפָדוֹת אֶת בְּנָה; שֶׁהַחֵיב לְפָדוֹת
15 אֶת עֲצָמוֹ - הוּא שֶׁחֵיב לְפָדוֹת אֶת בָּנוֹ. עֶבֶר הָאֵב וְלֹא
16 פְּדָהוּ - כְּשִׁיגְדֵל יִפְדֶּה אֶת עֲצָמוֹ.
17 ג. הִיָּה הוּא לְפָדוֹת וּבָנוּ לְפָדוֹת - יִפְדֶּה עֲצָמוֹ תַּחֲלָה
18 וְאַחֵר כֶּף בָּנוֹ. וְאִם אֵין לוֹ אֲלֹא כְּדִי פְדִיּוֹן אֶחָד - יִפְדֶּה
19 עֲצָמוֹ.
20 ד. הִיָּה בָנוּ לְפָדוֹת וְהִגִּיעַ עַת לַעֲלוֹת לְרֹגֶל, וְאֵין לוֹ כְּדִי
21 לָזֶה וְלָזֶה - פּוֹדָה אֶת בָּנוּ וְאַחֵר כֶּף עוֹלָה לְרֹגֶל;
22 שְׁנָאֲמַר: כָּל בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּפְדֶּה, וְאַחֵר כֶּף: וְלֹא יִרְאֶה פְּנֵי
23 רִיקָם.
24 ה. הַפּוֹדָה אֶת בָּנוֹ - מִכֶּרֶךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בַּמִּצְוֹתֵינוּ וְצוּנוּ
25 עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן, וְחֹזֵר וּמִכֶּרֶךְ שֶׁהִחֲנוּ, וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן
26 הַפְּדִיּוֹן לִכְהֵן. וְאִם פָּדָה עֲצָמוֹ - מִכֶּרֶךְ לְפָדוֹת הַבְּכוֹר,
27 וּמִכֶּרֶךְ שֶׁהִחֲנוּ.
28 ו. מַצּוֹה זֶה נוֹהֶגֶת בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן. וּבִכְמָה פּוֹדָהוּ?

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(73) שהרי בידו לתת הכל לכהן אחד (למעלה פ"ט הלכה יז). (74) דהיינו שלשים דרהמים, שהם מאה גרמים, ראה למעלה הערה נט. (75) שם קלח. "מנא הני מילי, אמר ר' יהושע בן לוי, אמר קרא, לעמוד לשרת, דבר שהוא ראוי לשירות. מאי ניהו, אבנט". בפסוק הנ"ל מדובר בכהנים סתם, שהם כהנים הדיוטים, שאין בבגדיהם צמר אלא באבנט לבד, שהוא כלאים (כדעת רבי ביזמא יב: ופ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה א, עיין שם בכסף-משנה) וידוע היה לחכמים כי הצמר הדרוש לאבנט שהוא כלאים, צמר ופשתים יחדיו, הוא כשיעור חמשת סלעים (= 100 גרם), ראה רש"י בחולין שם ד"ה מאי ניהו. ונמכאן שאין צורך בשלשה מיני צמר, אלא במין אחד בלבד, כדעת הרלב"ג (שהובאה במשנה-למלך בהלכות כלי המקדש שם). אחרת, לא יתכן שצמר שמשקלו מאה גרמים בלבד, יספיק לאבנט שארכו שלשים ושתים אמה ורחבו כשלש אצבעות (שם הלכה יט). וראה בתפארת ישראל לחולין פ"א אות טז. (76) כלומר, אין הישראל מחויב ללבן הצמר (ברייתא שם). (77) בלתי מלוכלך. (78) כן הוא בספרי לפרשת שופטים סימן קסה, לגירסת הגר"א שם. וראה בביתאור הגר"א ל"ד שם, אות כא. (79) ראה למעלה פ"ט הלכה כ. (80) שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ (למעלה בהלכה א), ואילו מתנות נוהגות אף בחוצה לארץ (למעלה בפ"ט הלכה א). וראה בנדה נא. 1) יבאר שמצות-עשה לפדות כל אחד מישראל בנו. ואם האשה חייבת בפדיון בנה. ואם חייב הבן לפדות את עצמו, ואם מברך. וכמה הוא הפדיון. אם כתב האב לכהן שהוא חייב לו. ואם נתן לו כלים שאינם שוים בשוק חמש סלעים. נתן חמש סלעים לעשרה כהנים. ואם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון. מי הוא החייב בפדיון הבן. ושצריך שיהיה פטור רחם. מאימתי יתחייב בפדיון. ומי שהוא ספק אם חייב בפדיון אם לא. שתי נשים שלא בכו וילדו שני זכרים או זכר ונקבה. ב' נשים אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו ב' זכרים ונתערבו. מבכרת שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וילדה. ואם ילדו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים.

43 סלעים לכהן; שֶׁכֶּבֶד נִתְחַבְּבוּ הַנֶּכְסִים.
 44 **כא.** שְׁתֵּי נָשִׁיו שֶׁלֹּא בָּכְרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן עֶשְׂרֵי
 45 סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם
 46 לַכֹּהֵן אֶחָד נָתַן - יִחְזֹר לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים; וְאִם לְשְׁנֵי
 47 כֹהֲנִים נָתַן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן; שֶׁהָרִי לֹא צִיָּן
 48 פְּדִיּוֹן זֶה עַל בֶּן זֶה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לוֹמַר: הַחֹזֵר
 49 מִמִּכְרִי.
 50 **כב.** שְׁתֵּי נָשִׁיו שֶׁלֹּא בָּכְרוּ שִׁילְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה, אוֹ שְׁנֵי
 51 זָכָרִים וְנִקְבָּה - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן; שְׂאִי אֶפְשָׁר
 52 שֶׁלֹּא יִהְיֶה זָכָר אֶחָד מֵהֶן פֶּטֶר רָחֵם.
 53 **כג.** יָלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבּוֹת,
 54 וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה נולד ראשון - אֵין פָּאן לַכֹּהֵן כָּלוּם;
 55 שְׂאֵנִי אוֹמֵר: נִקְבָּה נולדה תחלה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר.
 56 **כד.** שְׁתֵּי נָשִׁיו, אֶחַת בִּכְרָה וְאַחַת לֹא בִכְרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי
 57 זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד
 58 מֵהֶם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָאֵב פֶּטֶר. מֵת הָאֵב - יִנָּתֵן
 59 מִן הַנֶּכְסִים חֲמֵשׁ סְלָעִים.
 60 **כה.** יָלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - אֵין פָּאן
 61 לַכֹּהֵן כָּלוּם; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: זוֹ שֶׁלֹּא בִכְרָה יָלְדָה נִקְבָּה
 62 תַּחֲלָה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר, וְזוֹ שֶׁבִכְרָה יָלְדָה זָכָר.
 63 **כו.** שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בָּכְרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי
 64 זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים, וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ
 65 סְלָעִים. נָתַנוּ וְאַחֲרַיָּה כָּף מֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
 66 יוֹם: אִם לְשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתַנוּ - אֵינֶן יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָן;
 67 וְאִם לַכֹּהֵן אֶחָד נָתַנוּ - כּוֹתֵב אֶחָד מֵהֶן לְמִכְרֵי הַרְשָׁאָה,
 68 וְיִלָּךְ זֶה בְּהִרְשָׁאָה וְיִחְזֹר מִן הַכֹּהֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים.
 69 **כז.** יָלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה וְנִתְעַרְבוּ - הָאֲבוֹת פְּטוּרִין, וְהַבֵּן
 70 חָיִב לְפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ. וְכֵן מִבְּכֻרָתָהּ שֶׁלֹּא שִׁתְּתָה אַחֵר
 71 בְּעֻלָּה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וְיָלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה
 72 לְרֵאשֹׁן אוֹ בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, וְהַבֵּן
 73 חָיִב לְפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ.
 74 **כח.** יָלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְשְׁנֵי זָכָרִים
 75 - אֵין פָּאן לַכֹּהֵן כָּלוּם.
 76 **כט.** שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֶחַת בִּכְרָה וְאַחַת לֹא
 77 בִכְרָה, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - זֶה שֶׁלֹּא בִכְרָה אֶשְׁתּוֹ נוֹתֵן
 78 חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. יָלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה - אֵין פָּאן לַכֹּהֵן
 79 כָּלוּם.
 80 **ל.** יָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - זֶה שֶׁלֹּא בִכְרָה אֶשְׁתּוֹ נוֹתֵן
 81 חֲמֵשׁ סְלָעִים. שֶׁלֹּא נִפְטָר אֶלָּא בְּשְׁנֵי סָפְקוֹת: אִם אֶשְׁתּוֹ
 82 יָלְדָה זָכָר בְּלִבָּד - חָיִב, וְאִם הִיא יָלְדָה הַזָּכָר וְהַנִּקְבָּה
 83 - חָיִב, אֶלָּא אִם בֶּן יָלְדָה נִקְבָּה תַּחֲלָה; וְהוּאִיל וְהַדְּבָר
 84 רְחוּק - יִתֵּן פְּדִיּוֹנוֹ.

1 וְנולד בקדשה - חֵיב; שְׂנֵאָמֵר: פֶּטֶר רָחֵם בִּישְׂרָאֵל, וְהָרִי
 2 פֶּטֶר וְרָחֵם בִּישְׂרָאֵל. אֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שְׁנִתְגִּירָה יָלְדָה
 3 אוֹ אַחֵר שְׁנִתְגִּירָה יָלְדָה - הַמוֹצִיא מִמִּכְרֵי עָלְיוֹ הָרֵאשִׁי.
 4 **יד.** הַכּוֹתִיט וְהַשְׂפָּחָה שִׁילְדוּ, וְאַחֲרַיָּה כָּף נִתְגִּירוּ
 5 וְנִשְׁתַּחֲרָיו וְיָלְדוּ וְלָד אַחֵר - הָרִי זֶה פֶּטֶר; שְׂנֵאָמֵר:
 6 פֶּטֶר רָחֵם, וְאֵין זֶה פֶּטֶר רָחֵם. וְכֵן הֵבֵא אַחֵר הַנֶּפְלִים:
 7 כָּל נֶפֶל שֶׁאִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה - הֵבֵא אַחֲרָיו אֵינוֹ פֶּטֶר רָחֵם;
 8 וְכָל נֶפֶל שֶׁאִין אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה, כִּמּוֹ הַמַּפְלֵת כְּמִין דָּגִים
 9 וְחִגְבִּים אוֹ הַמַּפְלֵת יוֹם אַרְבָּעִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - הֵבֵא
 10 אַחֲרָיו בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְחָיִב לְפָדוֹת.
 11 **טו.** חֵמֶד הַעֶבֶד בְּמַעֲיָה וְהוֹצִיאָה אֶבֶר אֶבֶר - הֵבֵא אַחֲרָיו
 12 אֵינוֹ פֶּטֶר רָחֵם. בֶּן שְׁמֹנֶה חֲדָשִׁים שֶׁהוֹצִיא רֵאשִׁי וְהוּא
 13 חִי וְהִתְחַיָּו וְמֵת, וְכֵן בֶּן תִּשְׁעָה שָׁמַת וְיָצָא רֵאשִׁי
 14 וְהִתְחַיָּו, וְאַחֲרַיָּה כָּף יָצָא אַחֲרָיו וְיָלְדָה - זֶה שִׁילְדָה אֵינוֹ
 15 פֶּטֶר רָחֵם, שֶׁהָרִי נִפְטָר בְּרֵאשִׁי שֶׁל רֵאשֹׁן. וּמִשְׁתַּצֵּא
 16 פְּדִיחָתוֹ פּוֹטֶר הֵבֵא אַחֲרָיו.
 17 **טז.** יוֹצֵא דָּפֶן וְהֵבֵא אַחֲרָיו בְּדָרְכוֹ - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים:
 18 הָרֵאשֹׁן - לְפִי שֶׁלֹּא יָצָא מִן הָרָחֵם, וְהַשֵּׁנִי - מִפְּנֵי שֶׁקִּדְּמוֹ
 19 אַחֵר.
 20 **יז.** מֵאִימַתִּי יִתְחַיֵּב בְּפִדְיוֹן? מִשִּׁישְׁלִים שְׁלֹשִׁים יוֹם;
 21 שְׂנֵאָמֵר: וּפְדוּיוֹ מִכֶּן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה. מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים,
 22 וְאֶפְלוּ בְיוֹם שְׁלֹשִׁים, וְכֵן אִם נִעְשָׂה טְרָפָה - אֵינוֹ חָיִב
 23 בְּחֲמֵשׁ סְלָעִים. וְאִם הִקְדִּים וְנָתַן לַכֹּהֵן - יִחְזֹר לוֹ
 24 הַפְּדִיּוֹן. [וְאִם מֵת אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - חָיִב בְּפִדְיוֹן]; וְאִם
 25 לֹא נָתַן - יִתֵּן.
 26 **יח.** מִי שֶׁפָּדָה בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם אָמַר לוֹ
 27 מַעֲכָשִׁי - אֵין בְּנוֹ פְּדוּי; וְאִם אָמַר לוֹ לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים
 28 יוֹם - בְּנוֹ פְּדוּי, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּעֲוֹת קִיָּמִין לְאַחֵר
 29 שְׁלֹשִׁים יוֹם.
 30 **יט.** מִי שֶׁהוּא סָפֵק אִם חָיִב בְּפִדְיוֹן אוֹ לֹא - הָרִי זֶה
 31 פֶּטֶר, שֶׁהוֹצִיא מִמִּכְרֵי עָלְיוֹ הָרֵאשִׁי. מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ
 32 שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי הַבֵּן בְּחֻזְקָתָהּ שֶׁלֹּא נִפְדָּה, עַד שִׁיבִיא
 33 רֵאשִׁי מֵאֲבִיו שֶׁפָּדָהוּ קֹדֶם שְׁמִיטָה; מֵת הָאֵב לְאַחֵר
 34 שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי הוּא בְּחֻזְקָת פְּדוּי, עַד שִׁיּוֹדִיעֵהוּ
 35 שֶׁלֹּא נִפְדָּה.
 36 **כ.** מִי שֶׁלֹּא בִכְרָה אֶשְׁתּוֹ וְיָלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה וְאֵין יָדוּעַ
 37 אִי זֶה מֵהֶן יָצָא רֵאשֹׁן - אֵין פָּאן לַכֹּהֵן כָּלוּם. יָלְדָה
 38 שְׁנֵי זָכָרִים, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן הַבְּכוֹר -
 39 נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
 40 יוֹם - פֶּטֶר, שֶׁהוֹצִיא מִמִּכְרֵי עָלְיוֹ הָרֵאשִׁי. מֵת הָאֵב,
 41 בֵּין בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בֵּין שֶׁלֹּא
 42 תִּלְקוּ הָאֲחִים בֵּין שְׁחֻלְקוּ - יִנָּתֵן מִן הַנֶּכְסִים חֲמֵשׁ

יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ה

פרק שנים עשר¹

- 1 א. מצות עשה לפדות כל אדם מישראל² פטר חמור³
- 2 בשה⁴. ואם לא רצה לפדותו - מצות עשה לערפו⁵.
- 3 שגאמר: ופטר חמור תפדה בשה, ואם לא תפדה
- 4 וערפתו. ושתי מצות אלו⁶ נזוהגות בכל מקום⁷ ובכל
- 5 זמן⁸. ומצות פדיה קודמת למצות עריפה⁹.
- 6 ב. השה שפודין בו נותנו לפה¹⁰, שגאמר: כל פטר
- 7 רחם וגומר¹¹.
- 8 ג. ואת בכור בהמה השמאה תפדה. בהמה טמאה
- 9 האמורה כאן היא החמור בלבד¹².
- 10 ד. פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה; ואם מכרו
- 11 קדם פדיון - דמיו אסורים¹³. ואם מת¹⁴ קדם פדיון או
- 12 שערפו - יקבר; מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר

- 15 עריפה, הואיל ולא נפדה. לפיכך¹⁵, אם לא פדהו ונתן
- 16 פטר החמור בעצמו לפה - אסור לפה להשתמש בו
- 17 עד שיפדה בשה, ויקח השה לעצמו, או יערפנו
- 18 ויקבר. והכחנים¹⁶ חשודים על דבר זה. לפיכך אסור
- 19 לישראל לתן פטר חמור לפה, אלא אם כן פדהו הפה
- 20 בפניו¹⁷.
- 21 ה. הפריש פדיון פטר חמור ומת השה קדם שיתנו
- 22 לפה - אינו חייב באחריות¹⁸, ויתן הנבלה לפה¹⁹
- 23 להנות בה²⁰. מת פטר החמור אחר שפדהו - יתן הטלה
- 24 לפה²¹, ומת בהנית²², שכתב נפדה.
- 25 ו. מאימתי²³ חייב לפדותו? משילד ועד שלשים יום.
- 26 ומאחר שלשים יום, אם רצה לערפו²⁴ - עורפו; אם
- 27 רצה לפדותו - פדה, ואין כאן אלא מצות עכוב
- 28 בלבד²⁵.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שמצות עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודה בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא בכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו. (2) כלומר, בין איש ובין אשה, אבל לענין פדיון הבן כתב רבינו למעלה בפרק י"א הלכה א: "כל איש מישראל", כיוון שאשה אינה חייבת לפדות את בנה. (3) בכור של חמור בלבד. (4) ואין קרוי שה, אלא כבשים ועיזים חיים בלבד. ואם אין לו שה - פודה בשווי, ונותן דמיו לכהן. (5) למד כן רבינו ממה ששנינו במשנה שם: "מצות הפדיה קודמת למצות עריפה", הרי שגם עריפה היא מצוה. ומה שאמרו "הוא הפסיד ממונו של כהן (בזה שלא פדהו בשה ונתנו לכהן), לפיכך יופסד ממונו" (על ידי עריפה), אין זה אלא טעם למצות העריפה. (6) בספר המצוות (עשה פב) כתב רבינו: "אפשר למקשה להקשות עלי ולומר, מדוע אתה מונה פדייתו (של פטר חמור) ועריפתו כשתי מצוות, ואינך מונה אותן כמצוה אחת ותהיה עריפתו מהלכות המצוה כמו שביארת בכלל השביעי - מצאנו בענין זה לשון המורה על היותן שתי מצוות, והוא אמרם (משנה שם יג.): "מצות פדיה קודמת למצות עריפה ומצות ייבום קודמת למצות חליצה". היינו: כמו שהיבמה עומדת או לייבום או לחליצה, והייבום מצוה כמו שהזכיר, והחליצה מצוה בפני עצמה, כך פטר חמור עומד או לפדיה או לעריפה, וזו מצוה וזו מצוה כמו שאמרו. (7) כן מפורש בקידושין לו. "והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה, ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ". (8) גם שלא בפני הבית. (9) "שגאמר ואם לא תפדה וערפתו". (10) וכן אם פדאו בשווי, נותן דמיו לכהן. (11) "לכל בשר אשר יקריבו לה" באדם ובבהמה יהיה לך (כלומר, לכהן), אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", הרי הקיש הכתוב בכור בהמה טמאה לבכור אדם, לומר לך שכשם שפדיון בכור האדם - לכהן, כמו כן פדיון בכור בהמה טמאה. (12) בברייתא שם ה: "תלמוד לומר פטר חמור [תפדה בשה], פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים". (13) בכורות שם: רישא, בהנאת דמיו (של פטר החמור), סיפא, בהנאת גופו, כלומר, בשניהם אוסר רבי יהודה בהנאה, ורבי שמעון מתיר. וטעמו של רבי יהודה הוא, שכיוון שאין הכסף שבידו כסף פדיון, אלא כסף שקיבל עבור איסור הנאה, לכן אף על פי שאין איסור ההנאה תופס את הדמים, בכל זאת אסור ליהנות מהם, שנמצא שהוא נהנה מן האיסור. וכל איסור זה אינו אלא למוכר, אבל אחר - מותר ליהנות מהדמים. ולכן שנינו בקידושין שם, בכמה איסורים ופטר חמור בכלל, ש"אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת" לפי שהאשה מותרת ליהנות בדמים אלו. (14) משנה בבכורות יב: "מת פטר חמור (לאחר שהפריש טלה ולא הספיק ליתנו לכהן), רבי אליעזר אומר ייקבר וכו', וחכמים אומרים אין צריך להיקבר", ולא נחלקו אלא כשכתב הפריש טלה, שנפדה פטר החמור מיד עם הפרשת הטלה, אבל אם מת פטר החמור קודם פדיון, ייקבר לדברי הכל. (15) כלומר, לפי שפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. (16) להשתמש בפטר חמור מבלי לפדותו, שהוא מורה היתר לעצמו באמרו: הרי השה שאפריש תחתיו הוא שלי, ולמה לי לפדותו. (17) או ערפו בפניו. (18) "דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי". וטעמו של דבר, שכיוון שעל ידי הפרשת השה פוקעת קדושת פטר החמור, לכן מיד עם הפרשתו הרי השה של הכהן, ונמצא שבעל החמור נותן לכהן את שיו, שהוא שלו משעת הפרשה. (19) שהרי השה של הכהן מת. (20) שם, "ואם מת נהנים בו, וכו', אלא דמית בי בעלים ונהנה בו כהן, דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי". (21) שהרי הוא שלו. (22) של פטר החמור. (23) כברייתא שהביא רמי בר חמא "מצוותו של (בכור בהמה טמאה) כל שלושים יום, מכאן ואילך או פודהו או עורפו", וכמו שאמרו שם לדעת רב ששת, ש"מצוותו", היינו מצוה לפדותו כל שלושים יום, וכמו שאמר רבא שם, שרובנן שחולקים על ר' אליעזר ואינם מקישים בכור בהמה טמאה לבכור אדם אינו עובר אף לאחר שלושים יום. (24) [מפשטות הלשון נראה, שתוך שלושים יום אינו ראוי לעריפה. וצריך עיון]. (25) כלומר, אינו עובר עליו אף לאחר שעברו עליו שלושים

- 1 ז. לא רצה לפדותו - עורפו בקופיץ²⁶ מאחוריו²⁷;
- 2 שגאמר: ואם לא תפדה וערפתו²⁸. ואין מיתין אותו
- 3 לא במקל ולא בקנה ולא בקרדס²⁹ ולא במגרה³⁰, אלא
- 4 בקופיץ³¹. ולא יכניסנו לחדר וינעל הדלת בפניו עד
- 5 שישמית; שגאמר: וערפתו³².
- 6 ח. אין פודין לא בעגל, ולא בחיה, ולא בשא שחוט,
- 7 ולא בטורפה³³, ולא בכלאים³⁴, ולא בכוי³⁵; שגאמר:
- 8 תפדה בשא, ואין קרוי שא אלא כבשים ועזים חיים
- 9 בלבד³⁶.
- 10 ט. אין פודין בשא הדומה לאחר³⁷; ואם פדה - פדוי³⁸.
- 11 ופודין בכן פקועה, אבל לא בפסולי המקדשין. שהרי
- 12 נאמר בהן: פצבי וכאלי; מה צבי ואלי - אין פודין בו,
- 13 אף פסולי המקדשין אין פודין בהם.
- 14 י. פודין בשא בין זכרים בין נקבות, בין תמימים בין
- 15 בפעלי מומים, בין קטנים בין גדולים.
- 16 יא. שא שלקחו מדמי שביעית - אין פודין בו את
- 17 הנדאי, אבל פודין בו את הספק. אם אין לו שא לפדותו
- 18 - פודהו בשויו ונותן דמיו לכהן. לא אמרה תורה שא
- 19 להחמיר עליו, אלא להקל עליו; שאם היה לו פטר חמור
- 20 ששנה עשר סלעים - יש לו לפדותו בשא שנה דינר. ולא
- 21 יהיה זה חמור מן ההקדש, שגאמר: בכסף בשויו.
- 22 יב. כמה דברים אמורים? פשהו דמי פטר חמור
- 23 משלשה זוזים ולמעלה; אבל אם היו דמיו פחות
- 24 משלשה זוזים - אין פודין אותו אלא בשא³⁹ או
- 25 בשלשה זוזים. ועין יפה לא יפחת מסלע, ועין רצה -
- 26 בחצי סלע, ובינונית - בשלשה זוזים.
- 27 יג. והפודה פטר חמור של חברו⁴⁰ - הרי זה פדוי⁴¹,
- 28 והחמור לבד⁴².
- 29 יד. כהנים ולוים - פטורין מפטר חמור. שגאמר: בכור
- 30 האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה; כל שישנו
- 31 בבכור אדם - ישנו בבכור בהמה טמאה, והפטור
- 32 מבכור אדם - פטור מבכור בהמה טמאה⁴³.
- 33 טו. הלוקח עבר חמורו⁴⁴ של עובד כוכבים, או המוכר
- 34 עבר חמורו לעובד כוכבים, אף על פי שאינו רשאי⁴⁵ -
- 35 הרי זה פטור מן הבכורה⁴⁶, ואין קונסין אותו על דבר
- 36 זה⁴⁷. היה העובד כוכבים שתף באם או בבכור, אפלו
- 37 לא היה לו אלא אחד מאלה⁴⁸ - הרי זה פטור⁴⁹. היה
- 38 לו⁵⁰ בו או באמו אבר אחד⁵¹, כגון יד או רגל, אפלו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

יום, אלא שאמרו חכמים: "מצוה הבאה לידך אל תחמיצה", ולא היה לו לעכב את הפדיון. (26) "סכין גדול, כמין גרזן שהקצבים חותכים בו הבשר". (27) מצד ערפו. (28) "והפועל הזה נגזר מעורף, שאין מותר לשוחטו ולא לחנקו, אלא לחתוך ראשו ממול ערפו". (29) גרזן. (30) סכין בעלת להב משנן לנסר בו. (31) "שכן דרך עריפה". (32) לומר לך: בעריפה דווקא. (33) שאינה חיה. (34) כבש הבא על העז. וטעמו של דבר, שאין זה "שה", אלא תערוכת של שני מינים. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ט הלכה ה' "כלאיים הבא מכבש ועז חייב במתנות", שמא אין זה אלא משום שנאמר "אם שה" ולמדו מכאן "אפילו מקצת שה". (35) ספק חיה ספק בהמה, שהוא ברייה בפני עצמה, ואינו שה. וכל זה כשהוא בא לפדות בעגל, לא מחמת שוויו, אלא במקום שה שאמרה התורה, אבל אם רוצה לפדות בשוויו, פודה בכל דבר. (36) בגמרא שם: "מתניתין מני, בן בג בג היא, דתניא בן בג בג אומר, נאמר כאן "שה" ונאמר להלן (בפסח) "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות הללו". ורבינו סובר, שרוב אשי שהוא בתרא אינו סובר גזירה שווה זו, שהרי אמרו שם: "אמר ליה רב אשי למר זוטרא מאי דעתך דילפת מפסח" - הרי שרוב אשי עצמו לא למד מפסח, ולפיכך לא הביא גזירה שווה זו. (37) כלומר, רחל שילדה מין עז. ויש אומרים כי המדובר כשאין הוולד דומה כלל לרחל, אבל אם מקצת סימניו כשל רחל, פודין בו. (38) נראה שדעת רבינו היא, שלא נסתפקו שם אם פודין ב"נדמה" (=שה הדומה למין אחר), אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא פשוט הוא שפודין בו, שהרי הוא "שה", ומה בכך אם אינו דומה למין אמו אלא למין אחר. (39) אפילו שווה כל שהוא. (40) בין בשא של הפודה, ובין בשא של בעל פטר החמור. (41) שפדיון פטר חמור אינו מוטל על בעל פטר החמור בלבד, אלא כל אחד ואחד יכול לפדותו, כמו בהקדש, ולכן אף אם גוי פדה פטר חמור של ישראל הרי זה פדוי, ולכן כתב רבינו "הפודה" סתם, ולא כתב: "ישראל שפדה". (42) וטעמו של דבר, שפטר חמור נחשב כממון הבעלים. ואף על פי שהוא אסור בהנאה עתה, הרי הוא ראוי להיות שלו לאחר שפדהו ולכן אפילו אם פדאו חברו, הרי הוא שלו (=של בעל החמור), אלא שפקע איסור ההנאה. (43) וכיוון שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, לכן פטורים הם אף מפדיון פטר חמור. ואין לפטור את הכהנים והלויים מפדיון פטר חמור מקל וחומר, כדרך שאמרו בפדיון הבן - שלא מצינו שפטור כהנים ולויים בהמות טמאות של ישראל במדבר, כדרך שפטרו את בניהם מפדיון. (44) והעובר הוא בכור. ואין זה לוקח דבר שלא בא לעולם, שהרי העובר קיים. (45) כלומר, למכור עובר חמור לגוי, שהרי הוא מפקיע את העובר מן הכהן, שהרי פטור הוא מלפדותו, ונמצא הכהן מפסיד את השא. (46) מפדיון פטר חמור, שהרי בלוקח עובר חמורו של גוי, האם היא של הגוי, ובמוכר לו עובר חמורו, העובר הוא של הגוי, ואין חיוב פדיון פטר חמור אלא כשהאם והוולד של ישראל. (47) שם: "צריכי, דאי תנא לוקח, הוה אמינא משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה, אימא לקנסיה (שיפדה את הבכור), קא משמע לן". (48) או באמו. (49) כיוון ששותפות גוי פוטרת. ואף על פי שאסור להשתתף עם הגוי לא קנסוהו. (50) לגוי. (51) ומלבד האבר - אין לו כלום.

- 1 אָנִי⁵²: כֹּל שְׂאֵלוֹ יִחְתָּךְ יִהְיֶה בְּעַל מוֹם - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵³
- 2 מִן הַבְּכוּרָה; וְאִם כְּשִׁיחְתָּךְ חֵלֶק הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לֹא
- 3 יִהְיֶה בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ⁵⁴ - הָרִי זֶה חֵיב⁵⁵. וְכֵן הִמְקַבֵּל
- 4 חֲמוֹר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ וְהוֹלֵד
- 5 בִּיגִיָּהם⁵⁶, אוֹ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁקָּבַל מִיִּשְׂרָאֵל - הַכֹּל פְּטוּר
- 6 מִן הַבְּכוּרָה⁵⁷. שְׁנָאֲמַר: פֶּטֶר רַחֵם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֲדָם
- 7 וּבַבְּהֵמָה - עַד שִׁיחֶיהָ הַכֹּל בְּיִשְׂרָאֵל.
- 8 טז. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שְׂלֹא נִתְגַּיֵּר יִלְדָּה
- 9 חֲמוֹר⁵⁸ אוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר⁵⁹ - הָרִי זֶה חֵיב לְעֶרְףָּ⁶⁰ אוֹ
- 10 לְפָדוֹת⁶¹. וְאִם פָּדָה בְּשָׂה⁶² - הִשָּׂה שֶׁל גֵּר, שֶׁהִמּוּצִיא
- 11 מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרִאִיָּה⁶³.
- 12 יז. עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁהִפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר⁶⁴ - מוֹדִיעִין
- 13 אוֹתוֹ שְׂאֵנִי חֵיב⁶⁵, וְהָרִי הוּא מִתָּר⁶⁶ בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה⁶⁷.
- 14 יח. פָּרָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין חֲמוֹר⁶⁸, אוֹ חֲמוֹר שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין
- 15 סוֹס⁶⁹ - פְּטוּר⁷⁰; שְׁנָאֲמַר: וּפְטֹר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשָׂה וּפְטֹר
- 16 חֲמוֹר, שְׁתֵּי פַעְמִים - עַד שִׁיחֶיהָ הַיּוֹלֵד חֲמוֹר וְהַנּוֹלֵד
- 17 חֲמוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ⁷¹ מִקְצַת סִימְנֵי חֲמוֹר - חֵיב
- 18 בַּבְּכוּרָה⁷².
- 19 יט. חֲמוֹרוֹ שְׂלֹא בִּפְרָה וְיִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן טָלָה
- 20 לִפְנֵי⁷³. יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה - מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד, כְּרִי

- 21 לְהִפְקִיעַ קֶדְשָׁהּ⁷⁴ מִמֶּנּוּ עַד שִׁיחֶיהָ מִתָּר בִּהְיָה, שְׂמָא
- 22 הַזָּכָר נוֹלֵד תִּחְלָה⁷⁵; וְטָלָה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ - לְבַעֲלִים,
- 23 וְאִינוֹ לִפְנֵי, שֶׁהִמּוּצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרִאִיָּה.
- 24 כ. שְׁתֵּי חֲמוֹרָיו שְׂלֹא בִּפְרָה וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן שְׁנֵי
- 25 טָלָאִים לִפְנֵי⁷⁶. זָכָר וְנִקְבָּה אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - נוֹתֵן
- 26 טָלָה אֶחָד לִפְנֵי⁷⁷.
- 27 כא. יִלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת
- 28 - אֵין כָּאֵין לִפְנֵי כְּלוּם⁷⁸. וְאִינוֹ צָרִיף לְהִפְרִישׁ טָלָה
- 29 לְעַצְמוֹ, לְפִי שִׁישׁ כָּאֵין סְפָקוֹת הַרְבֵּה: שְׂמָא הָאֶחָת יִלְדָּה
- 30 זָכָר וְהַשְּׁנִיָּה יִלְדָּה שְׁתֵּי נִקְבוֹת, אוֹ שְׂמָא זֶה יִלְדָּה נִקְבָּה
- 31 וְהָאֶחָת זָכָר וְאֶחָדֵיהֶן נִקְבָּה אוֹ נִקְבָּה וְאֶחָדֵיהֶן זָכָר⁷⁹. וְכֵן
- 32 סְפָקוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ בְּשְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת. אֶחָת בִּפְרָה
- 33 וְאֶחָת שְׂלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - נוֹתֵן
- 34 טָלָה אֶחָד לִפְנֵי. זָכָר וְנִקְבָּה - מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד
- 35 לְעַצְמוֹ, וְאִינוֹ נוֹתֵנוּ לִפְנֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק, וְהִמּוּצִיא
- 36 מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרִאִיָּה.
- 37 כב. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֲמוֹר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְאִין יָדוּעַ אִם
- 38 בִּפְרָה אוֹ לֹא בִּפְרָה וְיִלְדָּה זָכָר - פּוֹדֶה אוֹתוֹ בְּשָׂה⁸⁰
- 39 וְהוּא לְבַעֲלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.
- 40 כג. מִי שֶׁהָיוּ לִי⁸¹ עֲשָׂרָה טָלָאִים, כֹּל אֶחָד מֵהֶן הִפְרִישׁוּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(52) שהוא אבר קטן. שם: "וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה, אמר רב הונא אפילו אזור, וכו', אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן אפילו מום קל (כלומר, אפילו יש לגוי אבר אחד שאם יחתכנו אין הבהמה נעשית נבלה או טריפה, הרי זה פטור), וכו', כדבר הונא". ואין כוונת רבינו שיש לגוי כל האבר, אלא אפילו אם יש לו רק חלק מן האבר, שאם יחתך יהא בעל מום הרי זה פטור. (54) אם היה הדבר בבהמה טהורה. (55) שאין שותפותו חשובה. (56) כלומר, של שניהם, בשכר הטיפול. (57) אף חציו של הישראלי. (58) ופטור מפדיון פטר חמור, כיוון שאין זה "בבני ישראל". (59) ואז הוא חייב, כיוון שהעובר נעשה בכור משעת לידה ולא קודם לכן. (60) ולקבור. (61) בחולין קלד. "שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור, וכו', ובכור בהמה טמאה, וכו', לחיוב (שכיוון שפטר החמור אסור בהנאה מספק, ספיקא דאיסורא לחומרא, ופודהו כדי להפקיע איסורו), וכו', ופדיון פטר חמור לפטור (כלומר, שהוא פטור מלתת השה לכהן)". (62) או בכסף, בשוויו. (63) כיוון שאין זה ספק איסור, שהרי כבר פקע איסורו של פטר החמור, והשה הרי אין בו קדושה כלל, אלא ספק ממון הוא זה. (64) לדעת התוספות המדובר בפטר חמור עצמו ולא בפדיון פטר חמור שהוא השה. (65) בפטר חמור. ואינו אסור בהנאה. והודעה זו היא כדי שלא יחשור הגוי בישראל שהם מזלזלים בקדשים. (66) לאחר שהודיעוהו. (67) ואין איסור הנאה חל על פטר החמור על ידי הפרשתו, כדרך שהוא חל בנדרים ונדבות שגויים מתנדיים. (68) עגל הדומה לחמור. (69) ואין בו מסימני חמור כלל. (70) אף על פי שיש דבר משותף לפרה וחמור, ששניהם שייכים לקדושת בכורה, וכן לחמור וסוס, ששניהם מינים טמאים. (71) בסוס שנולד מן החמור. (72) בפטר חמור. ובחמור שנולד מפרה, ויש בו מקצת סימני פרה, הרי הוא בכור בהמה טהורה, וחייב לתיתו לכהן. (73) שהרי ברור הוא שאחד משני הזכרים הוא פטר חמור. (74) שם: לאפקועי לאיסורא מיניה, כלומר, איסור ההנאה, וכוונת רבינו, שפטר החמור קדוש בקדושת דמים, שצריך לפדותו בשה. (75) והרי הוא פטר חמור. (76) שהרי ברור הדבר ששניהם פטרי חמורים, אף על פי שאין הדבר ידוע זכר זה מי היא אמו וכן השני. (77) שהרי באופן הראשון ברור שהזכר הוא פטר חמור, וכן באופן השני, ברור שאחד משני הזכרים פטר חמור, אף על פי שאין ידוע מי הוא. (78) שהרי אפשר שלא היה הזכר ראשון ואין כאן פטר חמור. (79) אף על פי שאם נדון על הוולד הרי אין כאן אלא ספק אחד, שמא הזכר נולד ראשון והרי הוא פטר חמור, או שמא נולד אחר נקבה, בכל זאת אינו צריך להפריש לעצמו טלה כנגד כל אחד מהזכרים שיש לו. וטעמו של דבר, שכיוון שאם נדון על כל אחת מן החמורות שילדו, ימצא שהדבר הוא ספק ספיקא, שמא לא ילדה זכר כלל, ואפילו אם ילדה זכר, שמא ילדתו לאחר שנולדה הנקבה. וכיוון שכן, דבר זה מכריע את הספק השקול הקיים כשאנו דנים על הוולד. (80) כדי להפקיע ממנו קדושה. (81) משנה בבכורות ט. "נכנס (=פדיון פטר חמור) לדירי להתעשר". ואמרו על זה בגמרא: פטר חמור רגיל שהפרישו ישראל ונתנו לכהן, שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שליו".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קכז

מתוך מהדורת וגשל

1 על ספק פטר חמור⁸² - הרי הן בחלין לכל דבר,
2 ומתעשרין כשאר הבהמה⁸³. ומפריש אחד מהן
3 מעשר⁸⁴, והשאר שלו כשהיו⁸⁵.
4 כד. ושראל⁸⁶ שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין⁸⁷
5 בתוך ביתו שנפלו לו⁸⁸ מבית אבי אמו כהן⁸⁹, ואותו
6 אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ושראל⁹⁰ - הרי
7 זה מפריש עליהן עשרה שיין והן שלו⁹¹, ותיבין
8 במעשר⁹².

סליקו להו הלכות בפורים

הלכות שמיטה ויובל

11 יש בכללן שתיים ופעורים מצות: תשע מצות עשה,
12 ושלש עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א)
13 שתשבת הארץ בשביעית ממלאכתה. (ב) שלא יעבד
14 עבודת הארץ בשנה זו. (ג) שלא יעבד עבודת האילן
15 בשנה זו. (ד) שלא יקצר הספית כדרך הקוצרים. (ה)
16 שלא יבצר הנזירים כדרך הבוצרים. (ו) שישמט מה
17 שתוציא הארץ. (ז) שישמט כל הלואתו. (ח) שלא יגש
18 ולא יתבע הלואה. (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם שמטה

פרק ראשון

33 א. מצות עשה² לשבת³ מעבודת הארץ ועבודת האילן⁴
34 בשנה שביעית, שנאמר: ושבחה הארץ שבת ליי;
35 ונאמר⁵: בקריש⁶ ובקציר⁷ תשבת. וכל העושה מלאכה⁸
36 מעבודת הארץ⁹ או האילנות בשנה זו - בטל מצות

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

82 שהם שלו, ואינו נותנם לכהן ולפיוך חייב במעשר בהמה, אבל פדיון פטר חמור וודאי, שהוא לכהן, אין לחייב במעשר בהמה. שהרי הלכות ושניתן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה. ואף אם הכהן החזירו לישראל לא יתחייב במעשר, שאף הישראל הוא בכלל מקבל מתנה. 83 מפני שהם חולין, ואילו מוקדשים פטורים ממעשר בהמה. 84 ומקטיר אימורין על גבי המזבח. 85 חולין ממש. 86 בכורות שם. מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבהו, והשמיענו בזה, שאף בפדיון פטר חמור וודאי, ייתכן כי יהיה של הישראל, ויתחייב במעשר בהמה. 87 כלומר, אפילו וודאין. 88 בירושא. 89 וירשם זה, כיוון שלא היו אחים לאמו. 90 שאם לא נפלו ליד הכהן בירושא, אלא נולדו ברשותו, אינם חייבים בפדיון. 91 שאינו חייב לתיתם לכהן כדרך שנותן לכהן כל שה שפודין בו. וטעמו של דבר, כיוון שישראל זה בא מכח הכהן שירש אותו. והכהן אף על פי שהיה חייב לפדות את פטרי החמורים שירש מן הישראל בשין, הרי השיין הן שלו, ולכן אף הישראל אינו נותנם לכהן. 92 שהרי הם חולין לכל דבר. 1) יבאר שמצות-עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית. על איזו עבודה לוקה מן התורה. ואם נוטעין בשביעית אילן סרק. אם שורין הזרעים בשביעית והדברים המותרים בשביעית. משרבו האנשים אם מותר לזרוע בשביעית. המעביר קוצים מארצו או הטומן לפת או צנון או לוף וכיוצא בהן. בראשונה היו אוסרים ללקוט עצים ואבנים מתוך השדה. הקוצץ אילן אם מותר להוציא שרשיו מהארץ. ואם קוצצין בתולת שקמה בשביעית. 2) ראה בספר המצוות, עשה קלה. 3) מלשון רבינו כאן ובספר המצוות שם נראה, שהמצוה היא שהאדם ישבות, ואין המצוה על הארץ שתשבות. ולפי זה, מותר לגוי לעבוד באדמת ישראל מן התורה (מהרי"ט חלק ב סימן נב). אבל במנין המצוות כאן כתב רבינו: "שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה", וכן כתב במנין המצוות על סדר ההלכות. משמע שהמצוה היא על הארץ, וכדוגמת מצות שביטת בהמתו בשבת (מנחת-חניוך מצוה קיב). ונראה שהמצוה היא: שהארץ תשבות, אלא שביטול שביטתה אינו אלא על-ידי ישראל העובד אותה. וראה בקונטרס אחרון לשבת הארץ להראי"ה קוק זצ"ל מהדורה ב, מעמוד פז ואילך. 4) היא זמירה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם בצירה הנעשית לעבודת האילן (ראה להלן פ"ד הלכה כב), ואף הן בכלל "ושבתה הארץ" הנ"ל, שהרי באותם הפסוקים הנ"ל שלאחריה, נאמר גם "לא תזמור וגו' לא תבצור". 5) וגם בספר המצוות (עשה שם) ובמנין המצוות שעל סדר ההלכות, הביא רבינו פסוק זה לענין שביעית. ואף-על-פי שלפי דברי הבבלי (מועד קטן ד). יוצא שלפי דברי ר' ישמעאל (בענין תוספת השביעית), שאנו פוסקים כמותו (ראה להלן פ"ג הלכה א), פסוק זה לא נאמר לענין שביעית אלא לענין שבת – סמך רבינו על הירושלמי (שביעית פ"א הלכה ג), שגם לר' ישמעאל פסוק זה לענין שביעית נאמר, וכן פירשו ר"י בן מלכי צדק, ורבינו נתן אב הישיבה. ראה בספר המצוות שם, הערה נוספת תקצג. 6) לפי הנאמר כאן יוצא שהחורש בשביעית עובר בעשה, ואינו לוקה, לפי שאין בה לאו, וראה להלן הלכה ד והלכה י. 7) הכוונה לקציר שהוא לעבודת קרקע (ראה להלן פ"ד הלכה א), שאילו קציר שאינו אלא לאסיפת הפירות בלבד – אין בו משום "תשבות". 8) משמע מלשון רבינו, שגם הנשים חייבות במצוות-עשה של שביעית. (וכן כתב רבינו אברהם בנו של רבינו "סיני" כרך יד עמוד ו) לענין שמיטת כספים ש"דין שמיטה לנשים כמו לגברים". וראה בחינוך מצוות פד, קיב, ובמנחת-חניוך שם. 9) היא זריעה, כדלהלן

קבץ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: שדך לא תזרע¹⁰
- 2 וכרמך לא תזמר¹¹.
- 3 ב. אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על
- 4 הזמירה, ועל הקצירה או על הבצירה. ואחד הפרס
- 5 ואחד שאר האילנות¹².
- 6 ג. וזמירה¹³ בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה. ולמה
- 7 פרטן הפתוח? לומר לך: על שתי תולדות אלו בלבד
- 8 הוא חיב¹⁴, ועל שאר התולדות שבבבדות הארץ¹⁵ עם
- 9 שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה – אינו לוקה
- 10 עליהן. אכל מפין אותו מכת מרדות¹⁶.
- ד. ביצר? החופר¹⁷ או החורש¹⁸ לצדך הקרקע¹⁹ או
- המסקל²⁰ או המזבל²¹ וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ,
- וכן המכרף או המרקיב או הנוטע²² וכיוצא בהן
- מעבודת האילנות – מפין אותו מכת מרדות מדבריהן²³.
- ה. אין²⁴ נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק²⁵. ולא
- יחתף²⁶ היבול מן האילנות. ולא יפרק²⁷ העלין
- והבדים²⁸ היבשים. ולא יאבק²⁹ את צמרתו³⁰ באבק.
- ולא יעשן³¹ תחתיו כדי שימות התולעת³². ולא יסוף³³
- את הנוטעות בדרך שיש לו זמא, כדי שלא יאכל אותו
- העוף כשהוא רך³⁴. ולא יסוף³⁵ את הפגיון³⁶, ולא ינקב

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בסוף ההלכה, וגם קצירה הנעשית לעבודת הארץ (ועיין בשבת עג: שיש קוצר שהוא גם נוטע, וראה להלן פ"ד הלכה א), ושתיהן בכלל "ושבתה הארץ", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה למועד קטן פ"א משנה ב, שהרי נאמר שם אחריה "שש שנים תזרע וגו', ואספת וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון וגו' לא תזרע וגו' לא תבצור", הרי שגם זריעה וגם קצירה (כשהיא לעבודת הארץ) הן בכלל שבת הארץ. וראה עוד להלן בסמוך. (10) זו עבודת הארץ. (11) זו עבודת אילנות. [וכוונת רבינו גם לפסוק שלאחריו: "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור, שנת שבתון יהיה לארץ". ואולי חסרה כאן המלה וגו' (וגומר), שהרי בהלכה הבאה הוא אומר: "אינו לוקה מן התורה אלא על הזמירה ועל הקצירה וכו'". הרי שכבר דיבר מקודם על הקצירה. וזוהי כוונתו גם להלן בפ"ד שם: "או שקצר לעבודת הארץ כמו שביארנו". (12) אין כוונת רבינו לומר, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה, שהרי כתב בפירוש המשנה לשביעית פ"ב משנה ג, שזירוד הוא זימור, ובמועד קטן ד. אמרו מפורש שאיסור זירוד אינו אלא מדרבנן. אלא כוונתו לענין בצירה, שאף בשאר אילנות אסורה מן התורה (חזון-איש. וראה בספר המצוות שם, ובהערה תקצב). אבל ה'תוספות יום-טוב' לשביעית פ"ד משנה ד, וה"משנה ראשונה" (שם משנה ה) והאור-שמח להלכה טו, ביארו את דברי רבינו, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה. וראה להלן הלכות כ"א-כב. ובהוספות ותיקונים לפירוש מסכת משקין (הוצאת הגרמ"ל זק"ש) לעמ' ה. (13) מועד קטן שם, כרבא ולא כאביי. (14) מלקות, משום הלאו הנ"ל. (15) ועבודת האילן בכלל זה, כבהלכה הסמוכה. (16) מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה. (17) במועד קטן שם: אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוס, וכו' ומפרש רבינו ש"עידור" הכוונה לחופר בכל הקרקע לצרכה, שאז היא מלאכה שבשדה ושבכרם. ולכן כשאמרו שם להלן, שמוטר לעדור תחת הגפנים, לא הקשו מהעידור הנ"ל, כדרך שהקשו בקשקוש, כיון שחלוק עידור בכל הקרקע מעידור תחת הגפנים בלבד (פאת השולחן סימן כ אות ב). וראה ב'שבת הארץ' שם עמוד קב. (18) שאין בו לאו, אבל עשה יש בו, כמבואר למעלה הלכה א. (19) היא מלאכה שבשדה ושבכרם, ולא תחת הגפנים בלבד, כנ"ל. וראה להלן בהלכה ז. (20) אבנים מן השדה. וראה במועד קטן שם. והמדובר כשעושה לצורך השדה, ואז אסור אפילו אם אינן נוגעות בארץ, ואם נוגעות בארץ אסור אפילו לצורך האבנים, ראה להלן פ"ב הלכה י. (21) את הקרקע קודם זריעתה, כדי להשביחה. וראה ברש"י שם ד"ה מזבלין. (22) שהוא אב לענין שבת (פ"ז מהלכות שבת הלכה ג) ובגיטין נג: "דתניא, הנוטע בשבת, וכו' במזיד יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר, וכו', מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא, מאי שנת שבת ומאי שנת שביעית". הרי שנטיעה בשביעית אסורה מן התורה. ונראה שדחה רבינו סוגיא זו מפני הסוגיא במועד קטן הנ"ל שאמרו בה שאין חייבין מן התורה אלא על ארבע המלאכות הנ"ל (פאת השולחן שם אות ד). ובהגהות וביאורים (הוצאת לונץ שם) להגרא"י קוק – חילק בין זריעת גרעין, שהיא זריעה מן התורה, וזוהי כוונת הגמרא בגיטין שם, לבין נוטע שתיל, שאינו אלא מדרבנן. (23) בירושלמי שביעית פ"ד הלכה ב, על טייב שדהו (=חרש אותה – פירוש המשנה שם): "ולא שמיע רבי ירמיה שהוא לוקה", היינו מכת מרדות (מפרשים שם). (24) בירושלמי שם הלכה ד, ובתוספתא שם פ"ג הלכה יט אמרו: "היה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטעין אילן סרק בשביעית", נראה שרק הוא מתיר, ואילו חכמים אוסרים, והלכה כרבים (כסף-משנה). ותוספות הרא"ש למועד קטן ג. גרס בגמרא שם "אין מיבלין", וראה במאירי שם בשם הירושלמי. (25) שאינו עושה פירות. (26) שביעית פ"ב משנה ב: "מיבלין (= כורתים יבולות מהאילנות) וכו' עד ראש השנה". הרי שאחרי ראש השנה – אסור. (27) יסיר (פירוש המשנה). מועד קטן שם. (28) ענפים. (29) שם "ואין מאבקין". (30) ראש האילן. ויש מפרשים "מאבקין" לכוות השרשים המגולים באבק. (31) שם. (32) הדביקה באילן ואוכלת פרי (פירוש המשנה שם). (33) שביעית שם, משנה ד: "מזהמין עד ראש השנה", הרי שאחר כך – אסור. (34) כלומר, הנטיעה. ובעבודה זרה נ: "תרי זוהמומי הוי, חד לאוקומי אילני (= להעמידו, כלומר, למנוע ממנו היזק בלבד) ושרי, וחד לאברויי (= להברותו, להועילו) אילני ואסור". והמדובר כאן כשעלידי אכילת העוף מתעכב רק גידול האילן, נמצא שהזיהום המונע את אכילת העוף, גורם לגידול האילן והרי זה "לאברויי". וראה בפאת-השולחן שם אות יא, בשבת-הארץ שם עמוד קז ובחזון-איש. (35) בשמן. שם משנה ה: "סכין את הפגים – עד ראש השנה". (36) "תאנים שלא נגמרו כל צרכן. ועושים כן כדי למהר בישולן" (פירוש המשנה שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קכט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אוֹתָן³⁷. וְלֹא יִכְרֹךְ³⁸ אֶת הַנְּטִיעוֹת³⁹, וְלֹא יִקְטֹם⁴⁰ אוֹתָם.
 - 2 וְלֹא יִפְסֹג⁴¹ אֶת הָאֵילָנוֹת. וְכֵן שָׁאֵר כָּל עֲבוֹדַת הָאֵילָן.
 - 3 וְאִם עָשָׂה אֶחָת מֵאֵלּוּ בַּשְּׂבִיעִית – מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
 - 4 מִרְדּוֹת.
 - 5 ו. אֵין מַצִּיתִין⁴² אֶת הָאוֹר בְּאִישַׁת הַקְּנִים⁴³, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
 - 6 עֲבוֹדַת קֶרְקַע⁴⁴. וְאֵין מְלַמְדִין⁴⁵ אֶת הַפֶּרֶה לְחַרֵּשׁ אֶלָּא
 - 7 בַּחוּל⁴⁶. וְאֵין בּוֹדְקִין⁴⁷ אֶת הַזְּרַעִים בְּעֵצִין מְלֵא עֵפֶר⁴⁸,
 - 8 אֲבָל בּוֹדְקִין אוֹתָן בְּעֵצִין מְלֵא גִלְלִים⁴⁹. וְשׂוֹרִין⁵⁰ אֶת
- הַזְּרַעִים בַּשְּׂבִיעִית, כְּדִי לְזַרְעַן בְּמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית⁵¹.
וּמִקְנִיִּין הָאֵלּוּ⁵² בְּרֹאשׁ הַגֶּגֶן, אֲבָל אֵין מְשַׁקִּין אוֹתוֹ⁵³.
ז. סוֹקְרִין⁵⁴ אֶת הָאֵילָן⁵⁵ בְּסִקְרָא⁵⁶, וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ
בְּאֲבָנִים⁵⁷. וְעוֹדְרִין⁵⁸ תַּחַת הַגִּפְּנִים⁵⁹. וְהַמְקַשְׁקֵשׁ
בְּזִיתִים⁶⁰: אִם לְהַכְרוֹת⁶¹ אֶת הָאֵילָן – אֲסוּר, וְאִם לְסַתֵּם
אֶת הַפְּצִימִים⁶² – מִתְּרֵץ⁶³.
ח. מְשַׁקִּין⁶⁴ בֵּית הַשְּׁלַחִין בַּשְּׂבִיעִית⁶⁵, וְהִיא שְׂדֵה
הַזְּרִיעָה שְׂצֻמָּא בִּיתוּרָא⁶⁶. וְכֵן שְׂדֵה הָאֵילָנוֹת⁶⁷, אִם הָיוּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(37) "כן מנהג התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד ימשחו בשמן עץ דק, ונוקבים בו כל תאנה מהם" (שם).
(38) משנה שם "וכורכין אותן (=את הנטיעות) – עד ראש השנה". (39) "הוא שיקבץ הענפים והפירות ויקשרם כדי שיעלו למעלה במישור ולא ינטו על הארץ" (פירוש המשנה שם). (40) משנה שם. והיינו לזכות קצתם כשנצרך לזה (שם).
(41) מועד קטן ג. "ואין מפסגין באילן", כלומר, לא יסמוך בעצים, אילן שהוא צעיר מדי. וראה ברש"י שם. (42) ירושלמי שם פ"ד הלכה ד, ותוספתא שם פ"ג הלכה יט. (43) כמו: ברחישת הקנים. כלומר, סבך הקנים. ובתרגום המיוחס ליונתן (בראשית כב, יג) מתרגם "נאחז בסבך", אחד ברחישותא דאילנא (תוספתא כפשוטה). וראה בפאת השולחן שם.
(44) שעושה כן כדי לייפות את הקרקע ולהכינה לזריעה (שם). (45) ירושלמי ותוספתא שם. (46) כלומר, במקום חולות, שאינו ראוי לזריעה ולנטיעה. אבל במקום הראוי לזריעה, אסור ללמד את הפרה, אף-על-פי שאינו חורש ממש.
(47) ירושלמי שם. ועיין בתוספתא סוף פ"א. ועניין הבדיקה הוא שלוקח דוגמא של זרעים לראות אם הם צומחים (תוספתא כפשוטה). (48) וכן בגללים על הקרקע (רדב"ז). לפי שהוא נראה כזורע בשביעית. (49) שאין דרך לזרוע בו. והכוונה לעצין שאינו נקוב (מעשה רוקח בשם "נחפה בכסף", ועיין רדב"ז). ואף-על-פי שלענין שבת, חייב הזורע אפילו בעצין שאינו נקוב (ראה ב"סיני" כרך יח עמ' שד, ובתשובות רבינו לספר "זמנים" חלק א עמ' 4 והערה 10) – בשביעית אין זריעה אלא בארץ, וראה להלן. (50) שם. כלומר, במים. והראב"ד גורס: ומשיירין. וכן הגירסא בתוספתא שם. וראה בתוספתא כפשוטה. (51) שאין זריעה זו לא בכלל "שדך לא תזרע", ולא בכלל "ושבתה הארץ" ("סיני" שם).
(52) כלומר, מונעים ממנו דבר המזיקו. ו"אלו"י הוא עץ הנותן ריח, והם ה"אהלות" הנזכרות בשיר-השירים (ד, יד), וחלה עליו קדושת שביעית, כמבואר להלן פ"ז הלכה יט. והיה מקום לאסור קיומו, מאחר שהגזע שלו רך ואדום, ויש חשד שנטעו בשביעית, שכן אסרו לקיים ירקות רכים (להלן פ"ד הלכה יח), והשמיענו בזה שבאילוי לא גזרו, כיון שהוא על הגג ואין דרך לזרוע שם (כסף-משנה). ועיין תוספתא כפשוטה. [וראה למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכות י"א, שגג אינו בכלל שדך]. (53) שהרי אסור להשקות בשביעית, כיון שהוא כמברה את העץ ומשביחו. וראה להלן הלכה ח.
(54) ירושלמי שם, ותוספתא שם הלכה י. (55) המשיר פירותיו קודם זמנו. (56) כלומר, צובעים אותו בצבע אדום (ראה בפ"ד מהלכות גירושין הלכה א, ובהערות שם). ובחולין עח. "סוקרו בסיקרא – כי היכי דליחזיה אינשי, וליבעי רחמי עלויה" (= שיראוהו אנשים ויבקשו רחמים עליו שלא ישיר פירותיו). ופשוט הוא שאין זו עבודת קרקע. (57) שם: "כי היכי דניכחוש חיליה". שהרי הוא משיר את פירותיו מרוב כוח ושומן, ולפיכך מחלישים את כוחו. והתירו לעשות כן כיון שאינו מברה את אילן, אלא אדרבה מחליש את כוחו (תוספתא כפשוטה). (58) מועד קטן ג. (59) כיון שאין זו עבודה שבשדה ובכרם, אלא בכרם בלבד (שם). וראה למעלה בהערה טז. (60) שם. כלומר, מסיר מיני פסולת מן האילן (ר"ח לעבודה זרה נ:). ויש מפרשים שקשקוש הוא כמו עידור, אלא שזה ביתים וזה בגפנים (כסף-משנה בשם רש"י).
(61) כלומר, להועיל ולהשביח. (62) הסדקים. (63) שאין זה אלא מונע היזק מן האילן, ואין דבר זה מועיל לגידולו. וראה בהערות להלכות ה"ו. (64) משנה במועד קטן ב. "משקין בית השלחין במועד ובשביעית". (65) שאם לא ישקה ימות כל עץ שבה, כדלהלן בהלכה י. אבל אין משקין שדה המסתפקת ממי גשמים. ועין שם ו: בתוספתא ד"ה מרביצין.
(66) שם: ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחותא היא, דכתיב ואתה עיף ויגע. ומתרגמינן, ואת משלהי ולא. ונראה מסתימת דברי רבינו, שאפילו ממי הגשמים וממי הקילון, מותר להשקות, ומה שאמרו במשנה שם: "אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון", אין זה אלא במועד (ראה בפ"ז מהלכות יום-טוב הלכה ב), ואסורם מחמת טירחא יתירה (שם ד.), אבל בשביעית לא נאסרה אלא עבודת הארץ ולא טירחא יתירה, וכן כתבו רוב הראשונים (ראה בשיטה לתלמיד ר"י מפריש שם עמ' ד, ועיין שם שהביא כן בשם הירושלמי). (67) משנה שם ו: "רבי אליעזר בן יעקב אומר, מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה וכו', וחכמים מתירין". ובשביעית פ"ב משנה י: "ומרביצין בעפר לבן, דברי רבי שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אומר". ואמרו בירושלמי שם, ושם במסקנא, שדין הרבצת עפר לבן, כדין השקאת כל השדה. ולא נחלקו רבי שמעון ורבי אליעזר אלא כשהאילנות מרוחקין, דהיינו שישנם פחות מעשר אילנות בבית סאה, שרבי שמעון מתיר להשקות כל השדה, ורבי אליעזר אסור. אבל כשישנם עשרה אילנות בבית סאה, אף רבי אליעזר מודה שמותר, וראה בפירוש המשנה לשביעית שם. ופסק רבינו כרבי אליעזר בן יעקב, שמשנתו קב ונקי, אף כנגד

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 מִרְחֲקֵי זֶה מִזֶּה יִתֵּר מֵעֶשֶׂר לְבֵית סָאָה⁶⁸ - מוֹשְׁכִין אֶת
- 2 הַמִּים מֵאֵילָן לְאֵילָן, אֲבָל לֹא יִשְׁקֹוּ⁶⁹ אֶת כָּל הַשָּׂדֶה; וְאִם
- 3 הָיוּ מְקַרְבִּין זֶה לַזֶּה עֶשֶׂר לְבֵית סָאָה - מוֹשְׁכִין כָּל הַשָּׂדֶה
- 4 בְּשִׁבְלָן⁷⁰. וְכֵן עֵפֶר הַלֶּכֶן⁷¹ - מְרַבֵּצִין אוֹתוֹ בְּמִים
- 5 בְּשִׁבְעִית, בְּשִׁבְלֵי הָאֵילָנוֹת שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ.
- 6 ט. וְעוֹשִׂין⁷² עוֹגִיוֹת⁷³ לְגִפְנִים⁷⁴. וְעוֹשִׂין⁷⁵ אֶת אֲמַת
- 7 הַמִּים בַּתַּחֲלָה⁷⁶. וּמִמְלֵאִין⁷⁷ אֶת הַנֶּקְעִים⁷⁸ מִים.
- 8 י. וּמִפְנֵי מֵה הַתִּירוֹ כָּל אֵלֶּה⁷⁹ שָׂאֵם לֹא יִשְׁקָה -
- 9 תַּעֲשֶׂה הָאָרֶץ מְלַחָה⁸⁰ וְיָמוֹת כָּל עֵץ שָׁבָה⁸¹; וְהוֹאִיל
- 10 וְאֶסֶר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם מְדַבְּרִיהֶם, לֹא גִזְרוּ
- 11 עַל אֵלֶּה. שָׂאִין אֶסֶר מִן הַתּוֹרָה אֲלָא אוֹתָן שְׁנֵי אֲבוֹת
- 12 וְשְׁתֵּי תוֹלְדוֹת שֻׁלְחָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנָא⁸².
- 13 יא. מְשַׁרְבוּ הָאֲנָסִין וְהַטִּילִין⁸³ מַלְכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים

- 14 עַל יִשְׁרָאֵל לַעֲשׂוֹת מַחְנוֹת⁸⁴ לְחִילוֹתֵיהֶן, הַתִּירוֹ⁸⁵
- 15 לְזַרְעָה⁸⁶ בְּשִׁבְעִית דְּבָרִים שְׁצָרִיכִין לָהֶם עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ
- 16 בְּלִבְדוּ⁸⁷. וְכֵן מִי שֶׁכָּפָאוּ אֲנָסִים⁸⁸ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְעִית
- 17 בְּחֻמֵּם⁸⁹, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי זֶה
- 18 עוֹשָׂה⁹⁰.
- 19 יב. הַנּוֹטֵעַ⁹¹ בְּשִׁבְעִית, בֵּין בְּשׁוּגָה בֵּין בְּמִזִּיד - יַעֲקֹר.
- 20 מִפְּנֵי⁹² שֶׁיִּשְׁרָאֵל חֲשׂוֹדִין עַל הַשִּׁבְעִית⁹³, אִם תֹּאמַר
- 21 בְּשׁוּגָה יָקָם - יֹאמַר הַמִּזִּיד שׁוּגָה הִייתִי.
- 22 יג. הַחוֹרֵשׁ⁹⁴ אֶת שָׂדֶה אוֹ נֶגֶד⁹⁵ אוֹ זֶלְהָ⁹⁶ בְּשִׁבְעִית
- 23 כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה יָפָה לְזִרְעָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - קוֹנְסִין
- 24 אוֹתוֹ⁹⁷ וְלֹא יִזְרְעֶנָּה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וְאִין חוֹכְרִין⁹⁸
- 25 אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְזַרְעָה⁹⁹, אֲלָא תְּהִי בּוֹרָה לְפָנָיו. וְאִם
- 26 מֵת¹⁰⁰ - יִזְרְעֶנָּה בְּנוֹ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

רבים (יבמות ס. וראה במקורי הרמב"ם לרש"ש, הוצאת הרכבי). וכן הוא בהגהות כ"י לדפוס ניאפולי בפירוש המשנה שם (ראה במבואו של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז). (68) כלומר, יותר מן המרחק שבין האילנות כשהם עשרה בבית סאה, והיינו, כשהם עשרה אילנות ביותר מבית סאה. (69) כיון שאף בלי השקאה זו, לא יפסדו האילנות. (70) שלא יפסדו, כדלהלן. (71) מזה שכתב "וכן", נראה שהמדובר כמו למעלה כשהאילנות מקורבין זה לזה עשר לבית סאה. אלא שעפר לבן, הנטועים בו עשרה אילנות לבית סאה, שונה משדה אילן אחר, בזה שבשדה אילן אחר לא התירו אלא להשקות, ואילו בעפר לבן התירו גם להרביץ בין השקאה להשקאה. אבל המרוחקין, אין מרביצין בשבילם, שאף בלי ההרבעה לא יפסדו, כמו בהשקאת כל השדה הנ"ל, וכרבי אליעזר בן יעקב במשנה שביעית שם (פאת השולחן שם). וראה בפ"ח מהלכות יום-טוב הלכה ג ובהערות שם. (72) ברייתא במועד קטן ג. (73) "הוא שיחפור סביב עיקרי האילנות חפירות קטנות יתקבצו שם המים" (פירוש המשנה שם). (74) כדי להשקותם. ובחול-המועד התירו רק לתקן עוגיות עשויות שנתקלקלו, אבל לא לעשותן מתחילה (הלכות יום-טוב שם). וראה בהערות להלכה הקודמת. (75) משנה שם ב. כחכמים ולא כרבי אלעזר בן עזריה, האוסר משום שנראה כעוור או מפני שמכשיר אגפיה לזריעה. (76) שם. ובחול-המועד לא התירו אלא לתקנה כשנתקלקלה (הלכות יום-טוב שם). (77) ברייתא שם ג. (78) תעלה המחברת את העוגיות אשר סביבות האילנות. (79) ההשקאות הנזכרות למעלה. (80) זה מוסב על מה שהתירו להשקות שדה שלחין. (81) זה מוסב על שדה האילנות (חזון-איש). (82) בהלכות ב"ג. וראה למעלה הלכה א והלכה ד, שגם חרישה אסורה מן התורה, אלא שאין לוקין עליה. ועיין פאת-השולחן וחזון-איש. (83) בסנהדרין כו. "משרבו האנסים, ומאי נינהו ארנונא" (=מס שגובה המלך מן התבואות – רש"י). (84) בהגהה שעל הגליון, בשם ספרים אחרים: "מוזנות". וכן נראה מפירוש המשנה שם כד: וראה ברדב"ז. (85) שם: כדמכריז ר' ינאי, פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא. (86) אף-על-פי שזריעה היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב. (87) וטעמו של דבר, שאף-על-פי ששביעית בארץ בזמן הזה היא מן התורה, כמו שכתב הכסף-משנה לפ"ד הלכה ה, ולפ"י הלכה ט – התירו לעבוד בשביעית משום פיקוח נפש, וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ג הלכה ה (תוספות שם ד"ה משרבו). ודעת הראב"ד, שלא התירו לזרוע בשביעית אלא במקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל, ולא היתה שביעית נוהגת בהם אלא מדרבנן, כנ"ל בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה. ו"ארנונא" הוא זה שהמלך נוטל חומש מפירות הארץ, ומי שאינו עובדה גוזלין אותה הימנו. וראה מאירי שם עמוד 88. (88) אף-על-פי שאינו מלך (כסף-משנה ורדב"ז), וראה בחזון-איש. (89) אבל לא בשכר, שמא יבואו להערים ולעבוד בשביעית גם כשאין אנסים כופים (כסף-משנה). (90) שכיון שפיקוח נפש הוא, מה לי אם המלך כופה, או אם סתם אנס כופה (רדב"ז). ומקורו של רבינו ממה שאמרו שם: חזייה (ריש לקיש) לההוא גברא דקא כריב (=חורש, כלומר בשביעית). אמר להן: כהן וחורש. אמרו לו (ר' חייא ורבי שמעון בן יהוצדק), יכול לומר אגיסטון אני בתוכה (ומפרש רבינו: שאנסני הגוי בעל השדה לעבוד לו בשביעית). וראה בפאת-השולחן סימן כ אות לב. (91) תרומות פ"ב משנה ג. (92) ירושלמי שם, וכן בגיטין נד. (93) אבל לא על השבתות (שם). ולכן אם נטע בשבת בשוגג יקיים, וכן אם בישל בשבת בשוגג, יאכל במוצאי שבת מיד (פ"ו מהלכות שבת הלכה כג). וראה בהלכה הסמוכה, ובפאת-השולחן שם אות לג. (94) שביעית פ"ד משנה ב: "שדה וכו', שנטייה (=חידשו אותה היטב, והפכו אותה היטב – פירוש המשנה) וכו' לא תזרע במוצאי שביעית". (95) בדפוס רומי: "כרה", ויש אומרים שצ"ל "דרה" (חזון-איש). והיינו שעשה דיר של בהמות שלא כדין (ראה להלן פ"ב הלכה ד), וזהו מה שאמרו במשנה שם "או שנידיירה". וכן פירשו הר"ש והרא"ש שם. (96) נלמד מדין "נידיירה" שם. (97) כיון שהכינה לזריעה (פאת-השולחן שם אות לד), וראה להלן. (98) שם, משנה ג. (99) "להיות קנס להם מפני שעבדוה והפכוה בשביעית" (פירוש המשנה). (100) בגיטין מד: "ואמר ר' יוסי בר חנינא: נקטינן, הטיבה ומת, בנו זורעה. לדידיה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יד. המעביר¹⁰¹ קוצים¹⁰² מארצו בשביעית כדי לתקנה
 - 2 למוצאי שביעית, או ששקל ממנה אבנים¹⁰³, אף על פי
 - 3 שאינו רשאי¹⁰⁴ - לא קנסו אותו¹⁰⁵, ומתן לו לזרעה
 - 4 במוצאי שביעית.
 - 5 טו. הטומן¹⁰⁶ לפת וצננות וכיוצא בהן בשביעית: אם
 - 6 היו מקצת העלין מגלין - אינו חושש¹⁰⁷, ואם לאו -
 - 7 אסור¹⁰⁸. הטומן¹⁰⁹ את הלוח¹¹⁰ וכיוצא בו¹¹¹ - לא יפחת
 - 8 מארבעה קבים¹¹² על גבה טפח, וטפח עפר על גביו¹¹³.
 - 9 וטומנו במקום דריסת האדם, כדי שלא יצמח¹¹⁴.
 - 10 ומתן¹¹⁵ למרס¹¹⁶ בארז בשביעית¹¹⁷, אבל לא יכסח¹¹⁸.
 - 11 טז. בראשונה¹¹⁹ היו אומרים: מלקט אדם עצים
 - 12 ואבנים ועשבים מתוך שדה¹²⁰, והוא שישל הגס
 - 13 הגס¹²¹, כדי שלא יתפון לנקות הארץ¹²²; אבל משדה
 - 14 חבירו - נוטל בין דק בין גס¹²³. משרבו עוברי עברה,
 - 15 שמתכונן לנקות ואומרין: הגס הגס אנו נוטלין - אסור
- 16 לטל אדם משדהו¹²⁴, אלא מתוך שדה חבירו¹²⁵. והוא
- 17 שלא ילקט בטובה; שלא יאמר לו: ראה כמה טוב
- 18 עשיתי לך, שהרי נקיתי שדך¹²⁶.
- 19 יז. היתה¹²⁷ בהמתו עומדת בתוך שדהו - מלקט¹²⁸
- 20 ומביא לפניו¹²⁹; שבהמתו מוכחת עליו¹³⁰. וכן אם
- 21 היתה שם פירתו - מלקט הכל¹³¹ ומדליק; שפירתו
- 22 מוכחת עליו¹³².
- 23 יח. הקוצץ¹³³ אילן או שנים לעצים - הרי זה מתן
- 24 לשרשן¹³⁴. קצץ שלשה או יותר זה בצד זה - לא ישרש,
- 25 שהרי מתקן את הארץ¹³⁵; אלא קוצץ מעל הארץ,
- 26 ומניח שרשיו בארץ. כמה דברים אומרים? מתוך שלו;
- 27 אבל משדה חבירו - מתן לשרש¹³⁶.
- 28 יט. המבקע בזית¹³⁷ לטל עצים - לא יחפה מקום
- 29 הבקוע בעפר, מפני שהיא עבודה¹³⁸. אבל מכסה
- 30 באבנים או בקש¹³⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן. וראה להלן פ"ג סוף הלכה יא. (101) שם. משנה ב: "שדה שנתקוצה, תזרע במוצאי שביעית". (102) ראה תוספות גיטין שם ד"ה שנתקוצה. (103) זה לא נמצא במשנה שם, ולמדו רבינו מהדין הקודם, שהרי בשניהם עדיין אין שדה מוכן לזריעה. (104) כדלהלן בהלכה טז (פאת-השולחן שם). (105) כיון שעדיין אין שדה מוכן לזריעה (שם). (106) כלאים פ"א משנה ט. (107) משום "שדך לא תזרע", מפני שאינם צמח מחובר בקרקע" (פירוש המשנה) וגם אינו רוצה בהשרשתם (פ"ב מהלכות כלאים הלכה יא). (108) משום זרע בשביעית, שבאופן זה הם משרשים בקרקע, והוא רוצה בהשרשתם. (109) שביעית פ"ה משנה ב, כחכמים ולא כרבי מאיר. (110) "ממיני הבצלים" (פירוש המשנה). (111) כגון בצלים. כן הוא בפירוש המשנה שם, וכדעת ר' יונה בירושלמי שם. (112) כלומר, מארבעת קבים לוף. ושיעורו לפי המדות שלנו, ראה למעלה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה טו. ו"אינו מותר לו להטמין שיעור מועט (=פחות מזה), מפני שדומה לזרע וכאילו הוא זורעו, ואינו נראה שהוא טומנו" (פירוש המשנה שם). (113) שנראה כטומן ולא כזורע. וכנראה שאין מקצת עליו מגולין (ראה למעלה בדין לפת וצננות), ואף-על-פי-כן מותר, אם הטמין כשיעור, ועיין "משנה ראשונה" שם). (114) כלומר, שהרי אם יצמח נמצא שזרע בשביעית. (115) שם פ"ב משנה י, כרבי שמעון, שבא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק. וכן נראה מפירוש המשנה שם (כסף-משנה). (116) להשקות עפר האורז ולערבב המים בעפר. וראה ביומא פ"ד משנה ג ובפירוש המשנה שם. (117) כדי שלא יפסד האורז, כדרך שמרביצין עפר לכן בשביל שלא יפסידו האילנות, כנ"ל בסוף הלכה ח. (118) כסוח הוא, כריתת הנטיעות היוצאות. ואונקלוס תרגם, לא תזמור, לא תכסח. ואסרו לעשות כן, כיון שגם בלא כן לא יפסד האורז. והאור-שמח מפרש, שכיון שכיסוח הוא זימור, וזימור אסור מן התורה אף בשאר האילנות, לכן לא יכלו חכמים להתירו. וראה למעלה בהלכה ב ובהערות שם. (119) שביעית פ"ד מ"א, וכפירוש רבי יונה בירושלמי שם. וראה בפירוש המשנה. (120) המדובר במלקט לצורך העצים, האבנים והעשבים. (121) ולא הדקים, הקטנים. (122) ונמצא מסקל את שדהו ואסור, כמפורש למעלה הלכה ד. (123) שאין חשש שיתכוין לנקות שדה חבירו, ולפיכך מותר ליטול גם הדק. (124) אפילו הגס הגס. (125) בין דק בין גס, כנ"ל. ולדעת הרדב"ז, לא התירו אלא בגס. (126) שאם יאמר לו כן, יבוא חבירו לנקות שדהו. (127) ירושלמי שם. (128) בין הדק ובין הגס. וראה להלן. (129) לאכילה. (130) שאינו מתכוין לנקות הארץ. ואף-על-פי-שהוא "פסיק רישיה" – כיון שמסקל אינו אלא מלאכה דרבנן בשביעית (למעלה הלכה ד), לא אסרו "פסיק רישיה", כדעת התוספות והתורות-החדש (הובאו דבריהם במגן-אברהם סימן שיד, ס"ק ה). (131) בין הדק ובין הגס, כנ"ל. (132) כנ"ל. וראה בפאת-השולחן סימן כ אות מה, וברדב"ז. (133) שם, משנה ד, כבית-הלל. (134) לעקן עם השרשים. ואף-על-פי-שעל-ידי-זה נהפכת האדמה, ונמצאת הקרקע מוכנה לזריעה – במקום קטן כזה שאין דרך לזרוע בו, לא אסרו, כיון שהוא קוצץ לעצים. וראה הלכה הקודמת שמצד "פסיק רישיה" לא נאסר כאן. (135) "מפני שהוא מקום גדול ומותקן לזרוע בו, ויהיה כאילו עוקר אילנות להחזירם לשדה הלבן, וכל זה עבודת הארץ" (פירוש המשנה). כלומר, יש חשש שיתכוין לתקן לזריעה. וראה למעלה הלכה טז. (136) אפילו שלשה או יותר, זה בצד זה. וכאן לא כתב רבינו "שלא יאמר לו, ראה כמה טובה עשיתי לך", כמו בסוף הלכה טז, שכאן לא ידוע אם חבירו רוצה בעקירת האילנות, ואם טובה היא לו (רדב"ז). (137) הכורת ענפים מעץ הזית, שם משנה ה. (138) כלומר, עבודת האילן, שעל-ידי-זה משביח האילן. (139) שהרי הוא כמושיב שומר שלא ייבש (רע"ב). וזית לאו דווקא, שהרי שנינו "הקוצץ קורות שקמה לא יחפהו בעפר, אבל מכסה הוא באבנים או בקש". ועיין רדב"ז.

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 כ. המזנוב¹⁴⁰ בגפנים והקוצץ קנים - הרי זה קוצץ
- 2 בדרפוי¹⁴¹ בקרדם ובמגל ובמגלה ובכל מה שירצה.
- 3 כא. אין קוצצין¹⁴² בתולת¹⁴³ שקמה¹⁴⁴ בשביעית בדרך
- 4 שקוצצין בשאר השנים, מפני שקציצתה עבודת אילן,
- 5 שבקציצה זו תגדל ותוסיף¹⁴⁵. ואם צריך לעציה - קוצץ
- 6 אותה שלא בדרך עבודתה¹⁴⁶.
- 7 כב. ביצר¹⁴⁷ קוצצה¹⁴⁸ מעם הארץ¹⁴⁹ או למעלה
- 8 מעשרה טפחים¹⁵⁰. אילן¹⁵¹ שנפסח¹⁵² - קושרין אותו
- 9 בשביעית; לא שיעלה¹⁵³, אלא שלא יוסיף¹⁵⁴.
- 10 פרק שני
- 11 א. לא יוציא אדם זבלים מחצרו ויתן בתוך שדהו
- 12 בשביעית, מפני שנראה כמזבל שדהו שתהיה יפה
- 13 לזריעה. ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה - מתר. ולא
- 14 יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבר זמן שמזבלין בו
- 15 לעבודת הארץ, והוא משיקשר המתוך. ולא יעשה
- 16 אשפה פחותה ממאה וחמשים סאה של זבל, כדי
- 17 שתהיה נכרת שהיא אשפה. ואם ירצה להוסיף -
- 18 מוסיף. היה לו דבר מועט - מוסיף עליו והולך. ולא
- 19 יעשה בכל בית סאה יתר משלש אשפות.
- 20 ב. והרצה לעשות כל שדהו שלש אשפות
- 21 לתוך בית סאה - עושה. והרצה לעשות זבלו אוצר -
- 22 עושה.
- 23 ג. היה מעמיד הזבל על הסלע, או שהעמיק בארץ
- 24 שלשה טפחים והערים הזבל, או שבנה על הארץ גבה
- 25 שלשה והעמיד עליו הזבל - אינו צריך שעור. אפלו
- 26 עשה בן כמה אשפות לתוך בית סאה, בין גדולות בין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

140 הכוונה קצת מן הענפים. שם משנה ו, כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי הגלילי. 141 "שאינו צריך שינוי בכרתו, וזה כשלא נתכוין לזמור" (פירוש המשנה), ואין הזינוב דומה לזימור האסור מן התורה, שהוזמור חותך ראש הגזע. ואילו מזנוב, חותך מן הצד ואינו אסור אלא מדרבנן (תפארת ישראל שם אות ל). ולפיכך לא נאסר בו "פסיק רישיה", ראה למעלה הערה 129. וכנראה שאין חשש במזנוב, שמא יתכוין לומר, ולכן לא אסרו כאן, כדרך שאסרו במלקט עצים ואבנים מתוך שדהו למעלה בהלכה טז. 142 שם, משנה ה. 143 "שלא נקצצה מימיה" (תוספתא שם פ"ג הלכה טו, וראה בתוספתא כפשוטה שם). 144 "מין ממיני התאנים" (פירוש המשנה). 145 "שיתחזק כחו ויתן פריו בעתו לרוב, כמו הזמיר לכרמים" (שם). וראה ב"משנה ראשונה", ובהערות להלכה ב, ובהלכה הסמוכה. 146 שם, כרבי יהודה. ודעת רבינו היא, שלא בא רבי יהודה לחלוק אלא לפרש דברי חכמים (כסף-משנה). 147 משנה שם. 148 כלומר, שלא כדרך עבודתה, כנ"ל. 149 סמוך לקרקע. 150 בבבא בתרא פ: מכאן ואילך (מן הקרקע עד עשרה טפחים), לא מקשי קשי לה, ולא עליו מעלי לה (כלומר, ספק מועיל לאילן, ספק אינו מועיל לו – תוספות שם), גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה (כיון שהוא ספק דאורייתא, שזמירה בשאר אילנות היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב, ולכן אינו קוצץ בתוך עשרה טפחים). ולא התירו לקצוץ בתוך עשרה טפחים, אף-על-פי שהוא מתכוין לעצים ולא להועיל לאילן, שכיון שהדבר מועיל לאילן יבא להתכוין לכך, כנ"ל בהלכה טז. 151 שם, משנה ו. 152 "נבקע. תרגום וישסף (שמואל-א טו, לג), ופסח" (פירוש המשנה). 153 "שיתחבר ויהיה נדבק ונקשר" (שם). כלומר, ואז זהו "לאברויי אילנא". 154 "להבקע" (שם). והרי זה "לאוקומי אילנא". 1 יבאר שלא יוציא אדם זבלים מחצרו ויתן בתוך שדהו בשביעית. מאימתי מותר לעשות אשפה בשדהו. וכמה שיעור האשפה. אם הותר להוציא זבל מן הסוהר של צאן לתוך שדהו. ואם עשה דיר בתוכו. אם יפתח אדם מחצב לתוך שדהו. ואם פינה ממנו גדר אבנים גבוה עשרה. ואם ימלא ויעפר פרצה שהיא סוגה בעפר. ואם אסור לבנות גדר.

29 ומערה בשביעית - צובר העפר בתוך שדהו, כדרך כל
30 החופרים.

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ה

פרק שלישי

33 א. עבודת הארץ² בשנה ששית שלשים יום סמוך
34 לשביעית - אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא
35 מתקנה לשביעית³. ודבר זה בזמן שביית המקדש קיים
36 הוא שנאסר מפי השמועה. וגזרו חכמים, שלא יהיו
37 חורשים שדה האילן ערב שביעית בזמן המקדש אלא
38 עד העצרת⁴, ושדה הלכן - עד הפסח. ובזמן שאין
39 מקדש - מתירין⁵ בעבודת הארץ עד ראש השנה, כדין
40 תורה.
41 ב. אי זו היא שדה האילן? כל שלשה אילנות לבית
42 סאה⁸, אחד אילן סרק⁹ ואחד אילן מאכל, ואפלו הן של
43 שלשה אנשים¹⁰ - רואין אותן כאלו הם תאנים¹¹; אם
44 ראויין¹² לעשות כפר דבלה¹³ של ששים מנה - חורשין
45 כל בית סאה בשבילם¹⁴. והוא שיהיה רחוק בין כל
46 אחד ואחד כדי שיהיה הבקר יכול לעבר בכליו¹⁵.
47 ג. היו פחות משלשה לבית סאה; או שהיו שלשה,
48 ואחד ראוי לעשות ששים מנה או יתר, והשנים אינן
49 ראויין לעשות; או שנים ראויין לעשות אפלו מאה
50 מנה¹⁶, ואחד אינו עושה - אין חורשין להן אלא
51 לצרפם, והוא מלא האורה וסלו חוצה לו¹⁷.
52 ד. היו משלשה ועד תשעה¹⁸ וראויין לעשות ששים
53 מנה - חורשין כל בית סאה בשבילן¹⁹ ואף על פי שיש
54 בהם מי שאינו ראוי לעשות²⁰.

1 שדהו, או שהתחיל מקדם שביעית - נוטל בשביעית כל
2 מה שירצה מפל מקום וגומם עד לארץ. וכן אם היה
3 נוטל משדה חברו, אף על פי שהוא קבלן - גומם עד
4 לארץ.
5 ט. אבנים שראויות שתוצעו אותן המחרשה, או שהיו
6 מכסות ונתגלו: אם יש בהן שתים של משוי שנים שנים
7 - הרי זה מתר לטל אותן; היו קטנות מזה - לא ינטלו.
8 י. המסקל שדהו בשביעית מפני שהוא צריך לאבנים
9 - נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ. וכן אם
10 היה לו בשדה גרר של צורות או גל של אבנים -
11 נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ. ואם יש
12 תחתיהן סלע או קש - טל את כלן.
13 יא. לא ימלא אדם גיא עפר או יתקננו בעפר, מפני
14 שמתקן את הארץ. אבל עושה הוא חין על פני הגיא,
15 וכל אבן שיכול לפשט את ידו ולטלה והוא עומד על
16 שפת הגיא - הרי זה תנטל.
17 יב. אבני פתח, והם הנטלות שתים שלש על הפתח -
18 מתר להביאן מפל מקום, בין משדה חברו בין משדהו.
19 וכן הקבלן מביא מפל מקום ואפלו אבנים גדולות
20 [קטנות], בין משדה שקבלה בין משדה שלא קבלה.
21 יג. פרצה שהיא סוגה בעפר: אם אינה מכשלת את
22 הרבים - אסור לבנותה; ואם היתה מכשלת את הרבים,
23 או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתחה לרשות הרבים
24 - מתר לבנותה.
25 יד. אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שדהו לשדה
26 חברו; אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים, ומתח
27 להעמיק עד הסלע. ומוציא את העפר וצוברו בתוך
28 שדהו, כדרך כל מעמידין זבל. וכן אם חפר בור ושיח

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שעבודת הארץ סמוך לשביעית אסורה. שדה אילן ושדה הלבן ומה הם, ובזמן הזה עד אימתי מותרין. אם מותר לזבל השדות ולעבוד המקשאות והמדלעות. (2) למעלה בתחילת פרק א דיבר רבינו על "מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן", ואילו כאן השמיט "עבודת האילן", וכן לשון התוספתא: "רבן גמליאל ובית דין התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה", הרי שלא דיברו אלא על "עבודת הארץ", בלבד. ואף על פי שמן התורה לא נאסרה עבודת האילן, ייתכן כי חכמים גזרו גם עליה, במלאכה שאסורה מן התורה, כגון זימור, שהרי לא מצאנו שיתירו חכמים אלא זירוד ופיסול, איבוק ועישון שאינם אסורים אלא מדברבן. (3) שהרי עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה מותר לחרוש עבורן עד ראש השנה, מפני שחרישה זו אינה לתוך שביעית אלא לחזק את הנטיעות. (4) חג השבועות. (5) כרבן גמליאל ובית דין הסוברים כר' ישמעאל שאיסור חרישה בערב שביעית אינה מפורשת בתורה, אלא נלמדה מהלכה למשה מסיני. ומכיוון שנמסרו שלוש הלכות למשה מסיני בבת אחת: עשר נטיעות הנ"ל, ערבה וניסוך המים, למדים אנו, שכשם שניסוך המים אינו אלא בזמן שביית המקדש קיים, כן גם דין עשר נטיעות אינו אלא בזמן שביית המקדש קיים. (6) שחורשין בה ערב שביעית עד העצרת. (7) ולא פחות, אבל היו יותר משלושה - חורשים עבורם. (8) והיא חמישים על חמישים אמה. (9) "אילן סרק הוא, שאינו עושה פרי כגון הארז ותרוזה ודומיהן". (10) "היינו חושבים שלא יצטרפו, וכל אחד מהם יחרוש סביבות אילנו כמלוא אורה וסלו חוצה לו, ובא ללמדנו שיצטרפו". (11) בירושלמי שם הלכה ג: "ולמה אמרו תאנים? - על ידי (=מכיוון) שפירותיהן גסין והן עושות הרבה". (12) כל ג' האילנות כאחד. (13) "הגוף המחובר מן התאנים שהן נקבצים זו על זו עד שיהיו כדמות כיכר לחם". (14) עד עצרת. (15) הוא ארבע אמות, שאם הם קרובים יותר, הם עומדים להיעקר. (16) ולפי זה "לא זו אף זו" שנו במשנתנו. לא זו, כשרק אילן אחד מן השלושה, אלא אף זו כששניים מהם עושים פירות. אין חורשין כל בית סאה בשבילם. ולא רק כשהאילן עשה ס מנה, אלא אף כששניהם עושים ק. (17) כלומר, הלאה מן העץ. (18) כלומר, עד תשעה אילנות לבית סאה. (19) עד עצרת. (20) כרב ביבי שאמר בירושלמי שם בשם רבי חנינא "ובלבד שלא יפחות מחשבון משולשים"

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ה. היו עֲשֶׂה אֵילָנוֹת לְתוֹךְ בֵּית סָאָה אוֹ יִתְרִי²¹, בֵּין
- 2 עוֹשִׂין²² בֵּין אֵינָם עוֹשִׂין - חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה
- 3 בְּשִׁבְלִין²³. עֲשֶׂה נְטִיעוֹת מִפְּזוֹת לְתוֹךְ בֵּית סָאָה²⁴ -
- 4 חוֹרְשִׁין²⁵ כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְדָבָר
- 5 זֶה הֵלָכָה לְמִשְׁה מְסִינִי²⁶.
- 6 ו. הִיו עֲשׂוּיֹת²⁷ שׁוֹרָה אַחַת²⁸ (או) מְקֻפּוֹת עֲטָרָה - אֵין
- 7 חוֹרְשִׁין לָהֶן אֲלָא צָרְבִין²⁹ לְכָל אַחַת וְאַחַת. וְהִדְלוּעִין³⁰
- 8 עִם הַנְּטִיעוֹת מִצְטָרְפוֹת לְעֲשֶׂהָ.
- 9 ז. אֵי זֶה הִיא נְטִיעָה³¹? זֶה הָאֵילָן הַקָּטָן, כָּל זֶמֶן
- 10 שֶׁקוֹרְאִין לוֹ נְטִיעָה.
- 11 ח. אֵילָן שֶׁנִּקְצֵץ וְהוֹצִיא חֲלִיפִין: אִם נִקְצֵץ מִטַּפַּח
- 12 וְלִמְעַלָּה - הָרִי הוּא פְּאֵילָן³²; מִטַּפַּח וְלִמְטָה - הָרִי הוּא
- 13 כְּנִטִיעָה³³.
- 14 ט. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ - בְּזֶמֶן הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ;
- 15 אֲבָל בְּזֶמֶן הַזֶּה - מִתְרִין בְּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עַד רֹאשׁ
- 16 הַשָּׁנָה. אֲפִי בְּזֶמֶן הַמִּקְדָּשׁ מִתָּר לְסִקְלוֹ³⁴ וְלִזְבֹּל הַשְּׂדוֹת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כלומר, יהיו ראויים לעשות שישים מנה, כמו בשלושה אילנות, ולא פחות, ואף על פי שיש מהם שאינם ראויים לעשות. (21) כלומר, יותר מעשרה אילנות לבית סאה. (22) שישים מנה. (23) עד עצרת. (24) שלכל נטיעה יש עשירית מבית הסאה. ודווקא נטיעות שהן רכות ואין יניקתן גדולה הזקיקו שתהיינה מפוזרות, כדי שלא יימצא חורש שלא לצורכן, אבל אילנות זקנים שיניקתם גדולה, חורשין עבורם (עד עצרת) אף על פי שאינם מפוזרים, ובלבד שיהיו ביניהם ארבע אמות. (25) אפילו בזמן הבית. (26) וטעמה של הלכה זו: כיוון שהנטיעות רכות וטעונות חרישה, נמצא שאינו מתקן לשביעית, אבל באילנות זקנים שאינם טעונים חרישה כל כך, נמצא שהוא מתקן את הקרקע לשביעית. ואם היו פחות מעשר נטיעות לבית סאה - דינן כדון אילנות שחורשים עבורם עד עצרת. (27) הנטיעות. (28) "על קו (אחת) [אחד]". (29) ונראה מפשטות הלשון שחורש עד ראש השנה. (30) שינה מלשון המשנה שנאמר "הנטיעות והדילועים מצטרפין" - בכדי לרמוז למה שנאמר בירושלמי שם "והן שיהיו נטיעות רבות על הדילועין". והיינו עם הנטיעות שהנטיעות הן רוב. (31) שנאמרה בה הלכה למשה מסיני שחורשין בשביל עשר מהן, כל בית סאה עד ראש השנה. (32) כיוון שקוראים לו אילן. (33) כיוון שקוראים לו נטיעה, ולגבי שביעית הדבר תלוי בשם. אבל לעניין ערלה פסק רבינו שאינו ערלה אלא אם קצצו מעם הארץ, שבערלה הדבר תלוי בנטיעה ממש, וכיוון שנשתייר משהו על הארץ אין זו נטיעה. (34) וכל הדברים הנזכרים כאן, אינם אסורים בשביעית עצמה אלא מדרבנן, ולפיכך לא החמירו בהם בערב שביעית. (35) שעידור אינו בכלל חריש (האסור מן התורה) ואינו אסור אלא מדרבנן. ובירושלמי שם אמרו שהוא הדין לחרישה שמותרת למקשאות ומדלעות ורבינו השמיט זאת. (36) מקום זריעת הקישואים. (37) מקום זריעת הדלועין. ולא התירו לעדור אלא למקשאות ומדלעות שבהן מועיל העידור לפירות. אבל באילנות אחרים לא התירו, ואף על פי שעידור אינו אסור מן התורה, החמירו בו חכמים כיוון שהוא בגוף הקרקע. (38) מכאן ואילך כמה מעבודות האילן, והתירו לעשותן כיוון שלא נאמרה הלכה למשה מסיני לעניין תוספת שביעית, אלא בעבודת הארץ בלבד. (39) ופירושו: לכרות השיבולת ביד ולהניח התבן, והוא כמו מדרסמין. (40) "לכרות הענפים המתפשטים מן האילן. וזרדים, שם הענפים הכרותים בעת הזמיר". (41) "לכרות מה שיבש מן הענפים, שהוא נפסד. גזור מן פסולת". (42) "עושים להם צללים להסך מן הגשם והשמש שלא יזיקום". (43) נראה שהמדובר בנטיעות המסתפקות במי גשמים, שהרי בשדה בית השלחין מותר להשקות גם בשביעית עצמה. (44) ואפילו הגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה, שהרי הן כפירות שישית לכל דבר. (45) ואפילו יגיעו לעונת המעשרות אחרי ראש השנה של שמינית, שדינם כפירות שמינית. (46) אפילו בזמן הזה. ובין במקום שנהגו לסוך ובין במקום שלא נהגו לסוך ששם אין זו עבודה. וטעמו של איסור זה (בפגי ערב שביעית), נראה, שהוא מפני מראית העין, שלא יאמרו: פלוני סך ונוקב פגי שביעית בשביעית, והרי הדבר אסור. והוא הדין לפגין של מוצאי שביעית, שיאמרו: שהוא סך ומנאב פגי שביעית, וזה אסור אפילו אחר שביעית ודלא כר' שמעון שם שמתיר עבודת האילן לאחר ראש השנה של שביעית. (47) את הגיאיות, אבל בשביעית עצמה מותר לעשות כן, שהרי הוא מתקנה למוצאי שביעית. (48) בשביעית פרק ב משנה ו: "אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית כו' לפני ראש השנה". וסבור רבינו כי משנה זו שנויה לאחר שרבן גמליאל ובית דינו התירו לחרוש עד ראש השנה, וכדעתו בפירוש המשנה, שרבן גמליאל זה הוא רבן גמליאל דיבנה, שהיה בזמן חורבן בית המקדש, ואף על פי כן אסור לנטוע ולהבריק וכו', שאם המדובר בזמן שביית המקדש היה קיים, למה לא אסור גם לפני שלושים יום, כמו שאסרו את החרישה, מהפסח ומהעצרת. (49) ענף מאילן אחד על אילן אחר שהוא מינו. (50) ענף אילן בתוך האדמה, והוא נקלט שם ומצמיח אילן שני. (51) שני שבועות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לעולם, מפני מראית העין; שפא יאמר הרוצה:
- 2 בשביעית נטעו. נמצאת אומר, שהנוטע או המכריף או
- 3 המרביב ערב שביעית קדם ראש השנה בארבעה
- 4 וארבעים יום - יקם; פחות מכן - יעקר. ואם לא עקר
- 5 - הפרות מתירן. ואם מת קדם שיעקר - מחיבין את
- 6 הירוש לעקרו⁵².
- 7 **פרק רביעי**
- 8 א. כל שתוציא הארץ בשנה שביעית - בין מן הזרע
- 9 שנפל² בה מקדם שביעית, בין מן העקרים שנעקרו
- 10 מקדם וחרו ועשו, ושניהם נקראו ספיח, בין מן

- 11 העשבים והירקות שעלו מאליהן ואין להן זרע - הכל
- 12 מתיר לאכלו מן התורה⁵; שנאמר: והיתה שבת הארץ
- 13 לכם לאכלה⁶. ואפילו שדה שנטיעה⁷ בשביעית וצמחה -
- 14 פרותיה מתירן באכילה⁸. וזה שנאמר: את ספיח קצירך
- 15 לא תקצר⁹ - שלא יקצרו¹⁰ בדרך שקוצר בכל שנה. ואם
- 16 קצר בדרך הקוצרין - לוקה¹¹. כגון שקצר כל השדה
- 17 והעמיד פרי ודש בכר, או שקצר לעבודת הארץ¹², כמו
- 18 שבארנו¹³. אלא קוצר מעט מעט¹⁴ וחובט ואוכל¹⁵.
- 19 ב. ומדברי סופרים¹⁶, שיהיו כל הספיחים אסורין
- 20 באכילה. ולמה גזרו עליהם? מפני עוברי עברה¹⁷. שלא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(52) והטעם: מפני שיחשדוהו שנטעו בשביעית. ולמעלה בפרק א הלכה יג בחורש שדהו בשביעית לזרעה במוצאי שביעית, שאסור לזרעה במוצאי שביעית, יזרענה בנו אחריו, שאין שם חשד, אלא קנס, ולפיכך לא קנסו אלא את העברין ולא את בנו. (1) יבאר מה הוא הנקרא ספיח. ושלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה. אם הספיחין אסורין ולמה אסורין. וספיחים העולין בשדה בור עד מתי אסורין. ספיחי שביעית ופירות ששית שנכנסו לשביעית. דברים שזרעם לזרע או לירק. הדברים שקיימם לזרע והוקשו קודם ר"ה. ולוף של ערב שביעית. ודין הפירות שיוציא האילן בשביעית איך יאספו אותם. מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית. השביעית היכן נוהגת. וגוי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית. (2) מאילו. (3) לפני שביעית. ובאו לעונת המעשרות לאחר ראש השנה (להלן הלכה ט), אבל אם באו לעונת המעשרות קודם ראש השנה – אינם אסורים באיסור ספיחין אפילו מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה. (4) בשביעית. בירושלמי שביעית פ"ח הלכה ו: "כתיב (ו) את ספיח קצירך לא תקצור. הא קצירה כנגד (=כדרך) הקוצרים לא, וכו'. אמר רבי מנא, לכך נצרכה, כשעלו מאליהן, שלא תאמר הואיל ועלו מאליהן יהא מותרין, לפום כן צריך מימר אסור". כלומר, כדרך הקוצרים. (5) כן הוא סתמא דגמרא במנחות ה: ודלא כר' עקיבא שאוסר ספיחין מן התורה. (6) ומה שאמרו בתורת כהנים פרשת בהר (פרשה א פסקא ה) "מן השבות בארץ (כלומר, שלא צמח על ידי עבודה אלא במצב של שביטה) אתה אוכל, ואין אתה אוכל מן השמור" (כלומר, על ידי שנעבדה הארץ. וראה בפירוש המיוחס לר"ש משנ"ץ), אינו אלא לדעת בית שמאי, שכן אמרו שם בהמשך הדברים: "מיכן אמרו שדה שניטיבה, בית שמאי אומרים אין אוכלין פירותיה, ובית הלל אומרים אוכלין", וראה להלן. (7) שנחרשה. (8) כבית הלל, בתורת כהנים שם, ובשביעית פ"ד משנה ב. וכל זה לפני גזירת ספיחין, וחולקים אם אסורים מן התורה או לא (משנה ראשונה). וראה בר"ש לשביעית פ"א משנה ד, שאפילו אם עבר זרע בשביעית אין הפירות אסורים מן התורה. וראה להלן הלכה טו. [ואין זה בכלל מה שאמרה תורה (דברים יד, ג) "לא תאכל כל תועבה", שעל זה אמרו חכמים (חולין קיד): "כל שתיעבתי לך הרי בכל תאכל", שכיון שאם נפלו ונזרעו מאליהם לא שייך לאסור מן התורה, אין זו תועבה, ואפילו אם עשה אינו נאסר, כמו שכתבו התוספות בתמורה ד: ד"ה רבא. ועיין בפרישה לחושן המשפט סימן קמא ס"ק יג]. (9) אין הכוונה שאסורים באכילה. (10) ירושלמי שביעית שם. ומה שאמרו בתורת כהנים שם הלכה ג: "לא תקצור, מיכן סמכו חכמים על הספיחין שיהו אסורין בשביעית", אם זהו מן התורה, אין זה אלא לדעת רבי עקיבא. [ונראה מדברי רבינו שאין הבדל בין מופקר לבין משומר (וראה גם להלן הלכות כ"ב-ג). והר"ש (לשביעית פ"ה משנה ו) פירש בדברי התורת-כהנים הנ"ל: "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המבוצר (=המופקר), לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאנים של שביעית אין קוצרים אותה במוקצה", שגם הסיפא מדוברת במשומר כמו הרישא, אלא שהסיפא מבארת דברי הרישא, שלא אסרו אלא לבצור כדרך הבוצרים. ואילו מופקר, מותר לבצור גם כדרך הבוצרים. ודעת התוספות (ראש השנה ט. ד"ה וקציר) שמשומר אסור אפילו באכילה, וזוהי הרישא, והסיפא באה להתיר מופקר באכילה, ולהצריך בו לשנות מדרך בצירה. ואילו לדעת רבינו מה שאמרו בסיפא "לא תבצור כדרך הבוצרים וכו'" זוהי דיעה שניה בתורת כהנים החולקת על הדיעה הראשונה, וכן הוא בפירוש ר"י בן מלכי-צדק לשביעית (פ"ו משנה ב) שהביא בלשון התורת-כהנים "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אי אתה בוצר, בוצר אתה מן המבוקר (=המופקר). ד"א (= דבר אחר) לא תבצור כדרך הבוצרים". וכן הוא בכפתור ופרח פרק מז. ואם כן לדיעה שניה אין הבדל בין מופקר למשומר, שלעולם מותר באכילה, ולעולם צריך לשנות מדרך הבצירה. ואין הלכה כדיעה הראשונה האוסרת משומר באכילה. וראה ב"סיני" כרך יז עמוד קעג בהערות]. (11) כדין כל עובר על לא-תעשה שבתורה, שיש בו מעשה, וראה בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד אות קט. (12) כלומר, כדי שתצמיח יותר טוב לאחר מכן. ואף זה נכלל בלאו של "לא תקצור". וברור שבקצירה זו, שהיא לעבודת הארץ, אין הבדל בין אם קצר כדרך הקוצרים או לא. (13) (ראה למעלה פ"א הלכות א-ב). (14) כמו שכתב רבינו כאן בקצירה, כתב להלן (הלכות כ"ב-ג) לענין בצירה. (15) שלא הותר אלא בקוצר מעט מעט, וגם מביא לביתו מעט מעט, אבל אם קוצר הרבה, או שקוצר מעט מעט ומביא לביתו הרבה בבת אחת – אסור. וראה להלן הלכה כד, ופ"ח הלכה ג. (16) שביעית פ"ט משנה א, כחכמים. (17) במשנה שם: "רבי יהודה אומר, ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה". ואף-על-פי

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 גלף ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו¹⁸
- 2 בסתר, וכשיצמח – יאכל מהם, ויאמר: ספיחים הן.
- 3 לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית.
- 4 ג. הא למדת¹⁹, שאין אוכלין מפרות שביעית²⁰ אלא
- 5 פרות האילנות²¹ והעשבים שאין זורעין אותם²² רב
- 6 האדם, כגון הפיגם²³ והיבבזין השוטים²⁴ וכל פיוצא
- 7 בהן²⁵. אבל הנרקות שדרך רב האדם לזרעם בגנות
- 8 ומיני תבואה וקטניות – כל הצומח מהן אסור
- 9 מדבריהם²⁶, והמלקטן²⁷ – מפין אותו מכת מרדות.
- 10 ד. ספיחים העולים בשדה בור²⁹ ובשדה ניר³⁰ ובשדה
- 11 כרם ובשדה זרע – מתרין באכילה. ומפני מה לא גזרו
- 12 עליהם? לפי שאין אדם זורע מקומות אלו³¹: שדה בור
- 13 – אין אדם נפנה לשם³²; ושדה ניר – רוצה הוא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שאינן הלכה כדבריו, אלא כדעת חכמים שכל הספיחים אסורים, בכל זאת יש ללמוד מדברי ר' יהודה גם לרבנן, שטעמם של חכמים הוא, שנחשדו עובדי עבירה על כל הספיחים (כסף-משנה). (18) בשביעית. (19) מהטעם הנ"ל שגזרו על הספיחים. (20) כלומר, ספיחים. (21) בתענית יט: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על האילנות מתריעין (= תוקעים בשופר ומתפללים על הגשמים) על הספיחים בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים". וראה ברש"י ותוספות שם. (22) שביעית שם. (23) הוא מין בשמים ונקרא "רודא". במשנה שם. (24) "הם שיש להם עלים רחבים" (פירוש המשנה). והוא איספרגוס מדברי (תפארת ישראל). (25) שבכל אלה אין חשש שיזרעו בני אדם בסתר. (26) כבהלכה הקודמת. (27) כן הוא בירושלמי שם: ר"ש בן יוחי הוה עבר בשמיטתא וחמי חד מלקט [ספיחי, כן הוא שם בברכות פ"א הלכה א] אמר ליה ולית אסור? ולא ספיחין אינון? – הרי שאסרו גם את הלקיטה, שכיון שספיחים אינם עולים בצפיפות – דרכם להתלש ביד. וזוהי דרך קצירתם, ואסור (למעלה הלכה א), וראה להלן הלכה ה. (28) ירושלמי בבא בתרא פ"ה הלכה א (כסף-משנה). והמדובר בספיחי ירקות תבואות וקטניות, שהיתה עליהן גזירת ספיחים, כנ"ל. (29) שאין זורעים בה כלום. (30) העומדת לחרישה. (31) ואין חשש שמא יזרע במקומות אלו בשביעית בסתר. (32) כלומר, אינו מתעניין בה. (33) כלומר, בחרישתה, ואינו עומד לזרעה עתה. (34) כנראה שהמדובר בשדה שהכין לנטוע בו כרם, ועוד לא נטע בו, וראה להלן. (35) לכשיטענו יאסר על ידי הזרעים. וראה בפ"ו מהלכות כלאים הלכה א. (36) בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ה: "תבן של שביעית מהו שיהא אסור משום ספיחים, רבי לוי שאל לרבי בא בר זבדי, ושרי". (37) כתב הראב"ד: "לא גזרו עליו איסור ספיחים, אבל קדושת שביעית ודאי יש בה, לאבדה אסור ושלא לעשות בה סחורה". ואף רבינו מודה לו בזה, ראה להלן פ"ה מהלכה יט ואילך (מהר"י קורקוס וכסף-משנה). (38) תוספתא שביעית פ"ה הלכה כג. (39) רבינו פירש כן על-פי מה ששנו שם: חורש כדרכו, וזה לא ייתכן בשביעית (כסף-משנה ורדב"ז). (40) שאם היו מתרין ספיחי שביעית באכילה מיד בתחילת שמינית, עדיין יש לחשוש לעובדי עבירה שיזרעו בסוף שביעית בסתר, ויאמרו ספיחים הם כדי שיוכלו לאכול מיד בתחילת שמינית. (41) כיון שספיחים אינם עולים בצפיפות, הרי דרכם להתלש ביד וזוהי דרך קצירתם, ואסור, ראה למעלה הלכה א (תוספתא כפשוטה). ועיין עוד למעלה הלכה ג. (42) ואינו חושש שמא יבא לאכלם, וכן אינו חושש לזיכול שדהו ע"י הספיחים, כיון שאינם אסורים אלא באכילה ולא בהנאה. (43) שאין בהם איסור הנאה, ובשביעית עצמה נראה שאין בהמה רועה בספיחים, שיש לחשוש לעובדי עבירה שיזרעו לבהמתם. וראה בתוספתא כפשוטה. (44) בירושלמי דמאי פ"ב הלכה א: "ולענין ספיחים מראש השנה עד חנוכה אסור ספיחים, מן חנוכה עד עצרת היתר ספיחים, מן העצרת עד ראש השנה צריכה (כלומר, ספק)". אבל התוספות בפסחים נא: (ד"ה כל) גורסים: "מראש השנה ועד חנוכה אסור ספיחים, ומחנוכה ועד ראש השנה היתר ספיחים", וכן גורס רבינו. ועיין ראב"ד וכסף-משנה. (45) שמחנוכה ואילך, ההיתר (כלומר, תבואה של שמינית) רבה על האיסור (כלומר, תבואה של שביעית), כדברי רבי זעירא שם. (46) תרומות פ"ט משנה ד. (47) שכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו (לגדול) הרי זה מותר בכל מקום (פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הלכה יד). וכאן הרי זרע הספיחים של איסור והקרקע של היתר גורמים לגידולים שגידולן, ולכן הם מותרים (רדב"ז). ואף-על-פי שבגידולי תרומה גזרו חכמים שהיו אסורים לזר כמו תרומה (למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כא) – בספיחי שביעית לא גזרו, לפי שאינם נוהגים אלא בשביעית ואינם מצויים תמיד (רע"ב). ויש שכתבו שגם קדושת שביעית אין עליהם (אור שמח). (48) תוספתא שביעית פ"ד הלכה יג. (49) ונלקטו במוצאי שביעית, ואם כן לפי הדין הם מותרים, שהרי בירק הולכים אחר הלקיטה (להלן הלכות יג-טו). (50) כלומר, גדלו במוצאי שביעית. (51) כלומר, באותו הגודל. (52) שאין כאן חשש של מראית העין שנלקטו בשביעית, אלא יאמרו שנלקטו במוצאי שביעית. וראה להלן. (53) שיאמרו: בשביעית נלקטו, והרי הם אסורים כדין ספיחי שביעית, ולפיכך אסורם חכמים משום מראית העין, ראה בפאת-השולחן. (54) הן אלו שהולכים בהם אחר עונת המעשרות, והן אלו שהולכים בהם אחר גמר פרי (להלן הלכה יג), וראה להלן. (55) ממי שאינו נאמן על השביעית.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שביעית אלא משיעשו פיוצא בהן מפרות מוצאי
- 2 שביעית⁵⁶. עשה⁵⁷ הכפיר⁵⁸ - התר האפיל⁵⁹. ומתר⁶⁰
- 3 לקח ירק במוצאי שביעית מיד.
- 4 ח. מאימתי⁶¹ מתר אדם לקח לוף⁶² במוצאי שביעית⁶³?
- 5 משיירבה⁶⁴ התדש⁶⁵.
- 6 ט. באחד בתשרי⁶⁶ - ראש השנה לשמטין וליובלות.
- 7 פרות ששית⁶⁷ שנכנסו לשביעית: אם היו תבואה או
- 8 קטניות או פרות האילן⁶⁸, והגיעו לעונת המעשרות⁶⁹
- 9 קדם ראש השנה⁷⁰ - הרי אלו מתרין. ואף על פי
- 10 שאוסף אותם בשביעית - הרי הן כפרות ששית לכל
- 11 דבר⁷¹. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש
- 12 השנה - הרי הן כפרות שביעית:
- 13 י. התבואה⁷² והקטניות - אסורין באכילה משום
- ספחים⁷³, ופרות האילן⁷⁴ - אוכלין אותן בקדשת
- שביעית⁷⁵.
- יא. הארז⁷⁶ והדחן והפרגים והשמשמין ופל המצרי⁷⁷
- שנרעו⁷⁸ לזרע - הולכין בהן אחר גמר פרי⁷⁹: אם נגמר
- פרים קדם ראש השנה - הרי אלו מתרין בשביעית
- כפרות ששית; ואם נגמרו אחר ראש השנה, אף על פי
- שהשרישו⁸⁰ קדם ראש השנה - הרי אלו אסורים משום
- ספחים.
- יב. הירק⁸¹ - בפשת לקיטתו. והאתרוג, אפלו היה
- כפול⁸² קדם ראש השנה ונעשה ככפר⁸³ בשביעית - חיב
- במעשרות כפרות ששית⁸⁴; ואפלו היה ככפר⁸⁵ בששית,
- הואיל ונלקט בשביעית - הרי הוא כפרות שביעית⁸⁶,
- ומתעשר כפרות ששית להקמיר⁸⁷.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(56 כלומר, אף-על-פי שאם באו לעונת המעשרות או לגמר פרי במוצאי שביעית, הרי הם מותרים – חששו שמא באו לעונת המעשרות או נגמרו בשנת השביעית ואסרום, אבל אם כיוצא בהם מפירות שבאו לעונת המעשרות או נגמרו במוצאי שביעית, כבר בשלו במדה זו של אלה – מותרים, ואין כאן חשש. ולמד כן רבינו מדין ירק לדעת חכמים, ראה להלן (כסף-משנה). (57 שביעית פ"ו משנה ד. (58) "הוא הממהר לצאת בתחילת מוצאי שביעית" (פירוש המשנה). (59) "הוא המתאחר, שנשאר מפירות שנה שביעית שעברה" (שם). (60) שם, כרבי ולא כתנא-קמא. ובירושלמי שם משמע שהלכה כמותו. וטעם ההיתר, מפני שהיו רגילים להביא ירק מחוצה לארץ (רדב"ז). (61) שם פ"ה משנה ה, כחכמים ולא כרבי יהודה. (62) ממי שאינו נאמן על השביעית. (63) דרכם היה לעקרו אחר הפסח, ראה להלן, ולפני הפסח יש חשש שמא נלקט בשביעית. (64) כלומר, "שיוכל למצוא הרבה" (רבינו אליהו מלונדריש – 'תוספות יום-טוב' בשמו). ולפי"ז אין צורך שיהיה רוב בהיתר, וראה הלכה הקודמת. (65) כלומר, זה שנלקט במוצאי שביעית, והיינו מן הפסח ואילך (ירושלמי שם). ועיין רדב"ז. (66) משנה בראש השנה ב. וראה להלן בפ"י הלכה ד. (67) תוספתא שביעית פ"ב הלכה יג. לענין תבואה וקטניות. ובירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב: "מניין לתבואה שהביאה שליש (היא עונת המעשרות, כדלהלן), לפני ראש השנה, כונסין אותה (כלומר, קוצרה ומכניסה לבית) בשביעית, תלמוד לומר: ואספת את תבואתה, בשביעית". וראה להלן שם. (68) ראש השנה יג: (69) ראה בפ"ב מהלכות מעשר, מהלכה ה ואילך. (70) בהגהה שעל הגליון בדפוסים חדשים כתוב בשם השל"ה, שבפירות האילן הכוונה לטו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, כנ"ל בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ב. וכן דעת הר"ח (שם טו:) והערוך (ערך בנות שוח), ורבינו נתן אב הישיבה בא"י בשביעית סוף פ"א. ועיין שם עמ' כב והערה 65. ויש חולקים וסוברים שגם אילנות, ראש השנה שלהם הוא אחד בתשרי, ראה בפאת-השולחן וברדב"ז. ועיין בהלכות מעשר שני שם. (71) שמותרים באכילה ואינם בגזירת ספיחין, וגם אין בהם קדושת שביעית, וראה להלן. (72) הלכה זו באה לבאר מהו "הרי הן כפירות שביעית", שנאמר בסוף ההלכה הקודמת. (73) מפני גזירת עוברי עבירה, כנ"ל, בהלכה ב. (74) שאין הגזירה בהן, כנ"ל בהלכה ג. (75) וראה להלן בפרקים ה"ו, מהי קדושת שביעית. (76) שביעית פ"ב משנה ז. וכל אלה אין הולכים בהם אחר עונת המעשרות (= הבאת שליש), כתבואה וקטניות (למעלה הלכה ט), לפי שאינן באים לעונת המעשרות בזמן אחד, ואין הולכים בהם אחר לקיטה כירק (בהלכה הסמוכה), לפי שאינם נקלטים כאחת, וראה בהלכות מעשר שני שם ה"ח. (77) ונקרא "לוביא". שם מ"ח בשם ר"ש שזורי. (78) צ"ל "שזרען". וראה להלן הי"ג. (79) כיון שאינם נקלטים כאחת, וכזרען לירק – הלכו אחר לקיטה כירק (להלן הי"ד) והיינו כשמואל, בראש השנה יג: ולא כחכמים ור"ש שזורי במשניות הנ"ל, שהולכים בהם אחר השרשה. ואף-על-פי ששמואל אמר כן לענין מעשרות, הוא-הדין לענין שביעית, שהרי הטעם שוה, שכיון שנגמר הפרי הרי הוא פרי של שנה הקודמת (כסף-משנה). וראה בהלכות מעשר שני שם. (80) ולא כחכמים ורבי שמעון שזורי, שהולכים אחר השרשה. (81) ראש השנה שם, לענין מעשר, והוא-הדין לענין שביעית, כנ"ל. (82) כלומר, נחנט והגיע לעונת המעשרות בששית. ולמעלה בהלכות מעשר שני שם הלכה ו, כתב רבינו: "היתה כזית", וראה בגליון הרמב"ם בדפוסים חדשים. (83) שנגמר ונלקט בשביעית, שלענין שביעית הרי הוא ודאי כפירות שביעית לגבי איסור אכילת ספיחין ולגבי אכילתו בקדושת שביעית, כדלהלן. (84) שלענין חומרא הלכו בו אחר חנטה, כרבינן אמר ר' יוחנן בראש השנה טו: "שאתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". וראה בהלכות מעשר שני שם. (85) שנגמר הפרי. (86) שלחומרא הולכין אחר לקיטתו כירק, כדעת רבוחינו באושא ור' יוחנן וריש לקיש (בראש השנה שם) ולא כרבנן גמליאל ור' אליעזר (בבכורים פ"ב משנה ו) וחמשה זקנים (בראש השנה שם). וראה בכסף-משנה. (87) ללכת אחר חנטה, כנ"ל, וראה בהלכות מעשר שני שם.

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יג. וכן⁸⁸ פרות שביעית⁸⁹ שיצאו למוצאי שביעית:
 - 2 בתבואה וקטניות ואילנות – הולכין אחר עונת
 - 3 המעשרות; והפריגין והשמשמין והאזן והדמין ופול
 - 4 המצרי שזרעו⁹⁰ לזרע – אחר גמר הפרי⁹¹; והירק – אחר
 - 5 לקיטתו⁹².
 - 6 יד. פול⁹³ המצרי שזרעו לזרע בששית ונגמר פרי⁹⁴
 - 7 קדם ראש השנה של שביעית – בין ירק שלו בין זרע
 - 8 שלו מתר בשביעית⁹⁵. ואם זרע לירק⁹⁶ ונכנסה עליו⁹⁷
 - 9 שביעית – בין ירקו בין זרעו אסור כספיהי שביעית⁹⁸.
 - 10 וכן אם זרעו לזרע ולירק – אסור⁹⁹.
 - 11 טו. עבר¹⁰⁰ וזרעו¹⁰¹ בשביעית¹⁰² ויצא לשמינית: אם
 - 12 זרעו לזרע¹⁰³ – בין זרעו בין ירקו אסור במוצאי
 - 13 שביעית כשאר הספיהים¹⁰⁴; ואם זרעו לירק, הואיל
- 14 ונלקט בשמינית – בין ירקו בין זרעו מתר¹⁰⁵; וזרעו
 - 15 לזרע ולירק – זרעו אסור משום ספיהים¹⁰⁶, וירקו
 - 16 מתר¹⁰⁷.
 - 17 טז. בנות שוח¹⁰⁸, הואיל והן נגמרות לאחר שלש
 - 18 שנים, אם באו לעונת המעשרות¹⁰⁹ קדם ראש השנה
 - 19 של שמינית – הרי הן נאכלות בשנה שניה מן השבוע¹¹⁰
 - 20 בתורת שביעית¹¹¹.
 - 21 יז. הבצלים¹¹² הסריסים¹¹³ ופול המצרי¹¹⁴ שגנע מהם
 - 22 מים שלשים יום קדם ראש השנה, ושל בעל שגנע
 - 23 מהם שלש עונות¹¹⁵ לפני ראש השנה – הרי אלו מפרות
 - 24 ששית¹¹⁶; פחות מכן – הרי הם כספיהי שביעית.
 - 25 יח. הדלועין¹¹⁷ שקימן לזרע¹¹⁸: אם הקשו¹¹⁹ לפני
 - 26 ראש השנה ונפסלו מלאכל אדם – מתר לקמן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(88 כלומר: כשם שפירות ששית שנכנסו לשביעית הולכים בהם אחר עונת המעשרות, כמפורש למעלה הלכה ט, כמו כן בפירות שביעית שנכנסו לשמינית (כסף-משנה). (89 בראש השנה יב: "כל תבואה שהביאה שליש (זוהי עונת המעשרות שלה, ראה בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה) בשביעית לפני ראש השנה (של שמינית), אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית". (90 צ"ל: שזרען. וראה למעלה הי"א. (91 כנ"ל בהי"א. (92 כבהלכה הקודמת. ולא הזכיר רבינו דינו של אתרוג, כיון שפשוט הוא, שלענין שביעית הולכין אחר לקיטתו, בין להקל ובין להחמיר, כנ"ל, ולענין מעשר הולכים תמיד לחומרא, ואם כן כאן הולכים אחר לקיטתו ומתעשר כפירות שמינית. נמצא שלגבי דין זה, דין אתרוג כדון ירק לכל דבר. (93 ירושלמי שביעית פ"ב סוף הלכה ה. (94 ראה למעלה בהלכה יא. (95 כיון שהולכין אחר גמר פרי. ואף הירק מותר, כיון שהמחשבה היתה רק לזרע. (96 ונגמר פרי בששית, כנ"ל. (97 כלומר, כשהוא מחובר קודם לקיטתו. (98 כיון שהולכים אחר לקיטתו (ראה למעלה שם). והזרע בטל לירק, כיון שהמחשבה היתה רק לירק. (99 בירושלמי שם: "זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השביעית, ונכנסה שביעית. פשיטא זרעו מותר, ירקו מהו, תני רבי חייא אסור, תני רבי חלפתא בן שאול מותר. מאן-דאמר מותר, דבר תורה. מאן-דאמר אסור, מפני מראית העין". ולפי זה, היה לרבינו לכתוב: זרעו מותר, וירקו אסור. ונראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם: "פשיטא ירקו אסור, זרעו מהו". ופסק רבינו כרבי חייא, שאף זרעו אסור. וטעמו של דבר, כיון שהזרע סופו להיות ירק, יאמר הרואה שהקלו בירק, ולכן נתנו חכמים לזרע לדין ירק להחמיר. וראה בהלכה הסמוכה ובאור-שמח. (100 ירושלמי שם. (101 את הפול המצרי. (102 ונגמר פרי בשביעית, כנ"ל. (103 שהולכים בו אחר גמר פרי (למעלה הלכה יא). (104 ראה להלן. (105 ראה למעלה (הלכה א) שאם עבר וחרש זרע בשביעית, אינו אסור מן התורה אלא מטעם גזירת ספיחין, וכיון שנקלטו בשמינית, שאין כאן איסור ספיחין, הרי הם מותרים. ומה שאמרו "הנוטע בשביעית יעקור" (למעלה פ"א הלכה יב), אין זה אלא לכתחילה. אבל אם לא עקר, ויצאו פירות – אינם נאסרים באכילה, אם הביאו שליש בשמינית. וכן כתב רבינו לענין נוטע ערב שביעית (למעלה פ"ג הלכה יא) שאף-על-פי שקנסוהו לעקור, אם לא עקר – פירותיו מותרים, ועיין כסף-משנה. (106 שהרי הולכים בו אחר חנטה. (107 שאף-על-פי שאפשר לטעות בזרע שהוא ירק (בהלכה הקודמת) – אין לטעות בירק שהוא זרע, ולכן לא גזרו בו. וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה י. (108 שביעית פ"ה משנה א, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובנות שוח הן תאנים לבנות (פירוש המשנה שם על-פי עבודה זרה יד.). וראה בפירוש רב נתן אב הישיבה לשביעית שם, עמוד 48 הערה 1. (109 שהולכין אחריה באילן, כנ"ל בהלכה ט. (110 כלומר, מן השמיטה, היא שנה שלישית לגידול בנות השוח. (111 כלומר, בקדושת פירות שביעית. ודוקא בשנה שניה של השבוע. אבל קודם לכן, שעדיין לא נגמר ביטולן, לא חלה עליהן קדושת פירות שביעית (משנה ראשונה). (112 שם פ"ב משנה ט. (113 "ענין הבצלים כשימצאם לחות אחר שיעקרו אותם מן הארץ, יצמחו ויוציאו פרחים מבפנים. ויש ממנו מין שאין דרכו כך, והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד. ולא יזרעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמר בהפכו: ושל בעל" (פירוש המשנה). (114 בין שזרעו לזרע. שהולכים בו אחר גמר פרי (למעלה הלכה יא), ובין שזרעו לירק שהולכים בו אחר לקיטתו (למעלה הלכה יד – "משנה ראשונה"). (115 שלש השקאות. מפני שישקו אותם לימים ידועים. וראה שם. (116 שאף-על-פי שבבצלים הלכו אחר לקיטתו כירק, ובפול המצרי שנטעו לזרע הלכו אחר גמר פרי, וכשנטעו לירק הלכו בו אחר הלקיטתו – כיון שהם צריכים הרבה מים ומנע מהם, הרי הם כתבואה וקיטנתיה שהלכו בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל הלכה ט (משנה ראשונה ותפארת ישראל). (117 שם משנה י. (118 כתב רבינו כן, כיון שמשום כך באו הדלועין לידי קושי, אבל הוא-הדין אם זרען לירק, והוקשו (משנה ראשונה). (119 יבשו (פירוש המשנה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 בפשיעית¹²⁰, שֶׁהָן מַפְרוֹת שְׁשִׁית; וְאִם לֹא¹²¹ -
- 2 אֲסוּרִין¹²² כְּסָפִיחִי שְׁבִיעִית¹²³. וְכֵן הִירְקוֹת¹²⁴ בְּלֶן
- 3 שֶׁהָקָשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתֵּר לְקִיּוֹן בְּשִׁבְעִית¹²⁵;
- 4 וְאִם הָיוּ רִכִּים - אֲסוּר לְקִיּוֹן מִשּׁוּם סְפִיחִים¹²⁶.
- 5 אֵין¹²⁷ מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרֵּשׁ¹²⁸ אֶת הַלוֹף¹²⁹, אֶלֶּא
- 6 מִנִּיחוֹ בְּאַרְץ כְּמוֹת שְׁהוּא; אִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית
- 7 - מִתֵּר¹³⁰. וְאֵין¹³¹ מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרֵּשׁ אֶת הַקִּנְדָּס¹³²,
- 8 אֶלֶּא גּוֹזֵז בְּעֵלִין¹³³; וְאִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית -
- 9 מִתֵּר¹³⁴.
- 10 י.ט. לוֹף¹³⁵ שֶׁל עָרֶב שְׁבִיעִית¹³⁶ וְכֵן בְּצִלִּים שֶׁל עָרֶב
- 11 שְׁבִיעִית הַקִּיצוֹנִים¹³⁷ וּפּוּאָה¹³⁸ שֶׁנִּגְמְרוּ לִפְנֵי שְׁבִיעִית -
- 12 מִתֵּר לְעֵקְרָן בְּשִׁבְעִית בְּקִדְמוֹת שֶׁל מִתְּכָת, וְאֵין בָּזָה

- 13 מִשּׁוּם עֲבוּדַת הָאָרֶץ¹³⁹.
- 14 כ. הַבְּצִלִּים¹⁴⁰ שֶׁיֵּרְדוּ עֲלֵיהֶם גִּשְׁמִים בְּשִׁבְעִית וְצָמְחוּ:
- 15 כָּל זֶמֶן שֶׁהָעֵלִין שָׁלָהוּ יִרְקָן - הָרִי אֵליוֹ מִתֵּרִין¹⁴¹; וְאִם
- 16 הִשְׁחִירוּ - הָרִי הֵן כְּנִטוּעִין בְּאַרְץ, וְאוֹתָן הָעֵלִין אֲסוּרִין
- 17 מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְכֵן כָּף וְכֵן כָּף - הַבְּצִלִּים עֲצָמָן בְּהִתָּן
- 18 עוֹמְדִין¹⁴².
- 19 כ.א. בְּצִלִּים¹⁴³ שֶׁעָקְרוּ בְּשִׁבְעִית וְנִטְעוּ בְּשִׁמְנִית וְרָבוּ
- 20 גְּדוּלֵיו עַל עָקְרוֹ - הָעֵלֵי גְּדוּלֵיו אֶת עָקְרוֹ וְהִתֵּר הַכָּל;
- 21 הוֹאִיל וְשִׁבְעִית אֲסוּרָה עַל יְדֵי קִרְקַע¹⁴⁴, כָּף נְטִילָתָה¹⁴⁵
- 22 עַל יְדֵי קִרְקַע¹⁴⁶.
- 23 כ.ב. הַפְּרוֹת שִׁיּוּצֵי הָאֵילָן בְּשִׁבְעִית¹⁴⁷ - לֹא יֵאָסְפִם
- 24 בְּדֶרֶךְ שְׁאוּסָף בְּכָל שָׁנָה¹⁴⁸; שְׁנָאֵמַר: וְאֵת עֲנְבֵי נִזְיָרָךְ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(120) ולזרעם לאחר שביעית, ואין בהם האיסור של "לאכלה ולא לזריעה" כבפירות שביעית (ע"פ פירוש המשנה שם, ועיין שבת הארץ). וגם אין בהם מצות ביעור, ראה להלן שם (תפארת ישראל). (121) כלומר, שלא הוקשו. (122) באכילה. (123) שאסורים באכילה (למעלה הלכה ב), ויש בהם גם איסור זריעה, שהרי מן התורה הם מותרים באכילה, ואני קורא בהם: "לאכלה ולא לזריעה", ראה למעלה. (124) תוספתא שם פ"ב הלכה יא. (125) ומה שאמרנו (למעלה הלכה יב) שביק הולכים אחר לקיטה, זהו כשלא הוקשה קודם שביעית. (126) כלומר, אסור לקיימן לזרע, מפני שהם ספיחי שביעית שאסורים בזריעה, כמבואר למעלה]. ובתוספתא שם: "אסור לקיימן מפני מראית העין", ועפ"ז פירש הכסף-משנה: אסור לקיימן משום ספיחי שביעית, כלומר, אף-על-פי שהיה ראוי לומר שמותר לקיימן כמו שמותר לקיים הספיחיין – אסור לקיימן מפני מראית העין, מתוך שהם רכים יבואו לומר שזרעו בשביעית. והפיסקא הסמוכה, "אין מחייבין לשרש את הלוף" מוכיחה כפירושו. (127) תוספתא שם. (128) לעקור. (129) לפי שדרכו של לוף לגדל בקרקע שלש שנים (כלאים פ"ב משנה ה), ואין כאן מראית העין (תוספתא כפשוטה). (130) כיון שיש בו רוב היתר. וראה להלן סוף הלכה כא, ולמעלה בהלכה ח, ובתוספתא כפשוטה. (131) תוספתא שם הלכה יב. (132) הוא מין ממני הקוצים והדרדרים (רע"ב לכלאים פ"ה משנה ח ו'תוספות יום-טוב' לעוקצין פ"ג משנה ב). ואף הוא מתקיים הרבה זמן בארץ אלא שמגדל עלים בכל שנה (תוספתא כפשוטה). (133) שהרי העלין רכין ואסור לקיימן מפני מראית העין, אף-על-פי שצמחו מדבר של היתר, כיון שהדבר המותר אינו גלוי אלא טמון בארץ (שם). (134) כנ"ל. (135) שביעית פ"ה משנה ד, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (136) "זה הדבר, כשישלם הלוף קודם שביעית ולא נשאר בו אלא לחפור עליו ולעקור הבצלים" (פירוש המשנה). (137) "מיוחדות לזמן הקיץ" (שם). (138) הוא עץ אדום צובעים בו צבע אדום. ובין פואה של עידית, כלומר הפואה הטובה, שלא התירו בית-שמאי לעקרה אלא על ידי שינוי, ובין פואה של צלעות, שיש לה צלעות, והיא בעומק הארץ ואי-אפשר לעקור אותם בכלי עץ אלא בברזל, ומודים בה בית-שמאי. (139) כיון שמוכח שאין כוונתו לעבודת הארץ (משנה ראשונה). (140) שם פ"ו משנה ג, כחכמים ולא כרבי חנינא בן אנטיגוס. ומדובר בבצלים תלושים מערב שביעית. ודרכם של בצלים, כשלחות יורדת עליהם - הם מצמיחים עלים. וראה במשנה ראשונה. (141) "כל זמן שהן ירוקין, כאילו הם מן הפרי עצמו ומותר לאוכלן" (פירוש המשנה). (142) בירושלמי שם: כיני מתניתין, שחורין אסורין וירוקין מותרין. כלומר "אסורין" ו"מותרין" שאמרו במשנה, עולה על העלים ולא על הבצלים עצמם (רדב"ז). ובנדרים נט: "אמר ליה, מי סברת על עיקר קתני (כלומר, על הבצלים), אתוספת קתני אסורין (כלומר, על העלים). וראה בפאת-השולחן. (143) שם נז: "ישמעאל, וכו', העלה בידו (= שאל), בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו (היתר) על עיקרו וכו'", ולהלן שם נח: "למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור וכו', ודלמא במדוכנין (כלומר, שטחנו ודכו את הבצלים, ולכן נתבטלו בגידולים, אבל בלא-הכי הבצלים אסורים), חשוד על השביעית קתני (וממילא לא טחן את הבצלים, כיון שלא אכפת לו מן האסור), וכו'. אמר רבי יצחק, שניא שביעית, הויל ואסורה ע"י קרקע, בטילתה נמי ע"י קרקע". ומשמע שמסקנת הגמרא היא, שהבצלים בטלים בגידוליהם, אף כשאנים מדוכנין. וכן הוא בירושלמי שביעית פ"ו הלכה ג: "בצל שעקרו (בשביעית) ושתלו (בשמינית), וכו', רבי זירא אמר מכיון שרבה עליו חדש (כלומר, הגידולים) מותר. רבי לא ורבי אימי תרווייהון אמרו אסור וכו'. רבי אבהו וכו', שאלון ליה באילין בוצלייא, והורי להון הדא דר' זעירא וכו', חמתון סמיכין עלי, אמר לון, אני לא אמרתי אלא במדוכנין (כמו "במדוכנין" בבבלי הנ"ל), אמר רבי יהודה בן פזי, אנא ידע ראשה וסופה, כד דשמע (רבי אבהו) רבי לא ורבי אימי פליגיין (ואוסרים הבצלים), שרע מינה (הסתייג מהיתרו). אבל לעולם מתיר רבי אבהו אף בשאינם מדוכנין". והראב"ד השיג והתיר את הבצלים רק כשהם מדוכנים. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (144) שנאמר: ושבתה הארץ. (145) בנדרים שם: "בטילתה", ושם יש לגרוס כן גם בדברי רבינו. (146) מה-שאיין-כן בערלה שאיסורה תלוי בזמן (פ"י מהלכות מעשר שני הלכה טז), וכלאים שאיסורם תלוי בתערובת (פ"ה מהלכות כלאים הלכה כד). וראה בר"ן שם. (147) בלי הבדל בין מופקר לבין משומר, ראה למעלה בהלכה א. (148) אלא

- 1 לא תבצר¹⁴⁹. ואם בצר לעבודת האילן או שפצר בדרך
- 2 הפוצרים - לוקה¹⁵⁰.
- 3 כג. וכיצד עושה¹⁵¹? תאנים¹⁵² של שביעית - אין
- 4 קוצין¹⁵³ אותן במקצה¹⁵⁴, אבל מיבשן בחרבה¹⁵⁵. ולא
- 5 ידרף ענבים בגת¹⁵⁶, אבל דורף הוא בערבה¹⁵⁷. ולא
- 6 יעשה¹⁵⁸ זיתים בבית הבד¹⁵⁹, אבל כותש הוא¹⁶⁰
- 7 ומכניס לתוך בד קטן ביותר¹⁶¹, וטוחן בבית הבד¹⁶²
- 8 ובקטב¹⁶³ ומכניס לבד קטנה¹⁶⁴. וכן בשאר הדברים, כל
- 9 שיכול לשנות - משנה.
- 10 כד. מצות עשה¹⁶⁵ להשמיט¹⁶⁶ כל מה שתוציא הארץ
- 11 בשביעית, שנאמר: והשביעית תשמטנה ונטשתה. וכל

- 12 הנוצל פרמו או סג¹⁶⁷ שדהו בשביעית - בשל מצות
- 13 עשה. וכן אם אסף¹⁶⁸ כל פרותיו לתוך ביתו. אלא
- 14 יפקיר הכל ויד הכל שוין¹⁶⁹ בכל מקום¹⁷⁰, שנאמר:
- 15 ואכלו אביני עמך. ויש לו להביא¹⁷¹ לתוך ביתו מעט,
- 16 בדרך שמביאין מן ההפקר - חמש פדי שמן, חמש
- 17 עשרה פדי יין¹⁷². ואם הביא יתר מזה - מתיר¹⁷³.
- 18 כה. אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד¹⁷⁴;
- 19 שנאמר: פי תבאו אל הארץ וגומר. ונוהגת בין בפני
- 20 הבית בין שלא בפני הבית¹⁷⁵.
- 21 כו. כל¹⁷⁶ שהחזיקו בו עולי ככל עד פזיב¹⁷⁷ - אסור
- 22 בעבודה, וכל הספיחין שצומחין בו אסורין באכילה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בשינוי. (149) שאין הכוונה שלא יבצרנו כלל, שהרי נאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", אלא הכוונה, לא תבצרנו כדרך שבוצרים פירות שאר שנים. וכדיעה השניה בתורת-כהנים בהר פרק א הלכה ג, ראה למעלה הערה ט. (150) ראה למעלה שם. (151) כלומר, כיצד משנה מדרך הבוצרים. (152) שביעית פ"ח משנה ו. (153) שוטחים לייבש. (154) שם מקום ששם שוטחין עליו שטחי התאנים והענבים (פירוש המשנה). (155) כלומר, בחורבה (מלאכת שלמה לדעת רבינו). (156) כדרך. (157) כלי שלשין בו העיסה (שם). (158) (תוספות יו"ט ומלאכת שלמה). (159) יקב שדורכים בו הזיתים (שם). ובמשנה שם: "ואין עושין זיתים בבד ובקוטב" (קוטב הוא בד קטן – כסף-משנה). [ולדעת ה"חזון איש" יש להוסיף בדברי רבינו כאן "ובקוטב" שנכתבה בסמוך בטעות, ראה להלן. ומה שאמרו בירושלמי (שם הלכה ו) "ואין עושין זיתים בבד ובקוטב, ורבותינו היתירו לעשות בקוטב", אין הכוונה לדברי תנא-קמא בעשיית הזיתים בתחילה, אלא לסוף המשנה בדברי ר' שמעון, ראה להלן]. (160) במכתשת, בבית הבד או בקוטב, ראה למעלה. (161) היא "הבודידה" (כסף-משנה) וכדעת תנא-קמא במשנה שם: "אבל כותש הוא ומכניס לבודידה" (אבל להכניס בקוטב, שהוא בד קטן, וגדול מן הבודידה – אסור, כנ"ל). (162) כדעת רבי שמעון במשנה שם, שאמר: "אף טוחן הוא בבית הבד", וכן פסקו בירושלמי שם [וראה להלן שהכוונה לטוחן אחר שכבר נכבש, והוציא השמן הראשון והשני]. (163) תיבה זו איננה בדפוס רומי, ולא היתה לפני מהר"י קורקוס וכסף-משנה, וראה בפאת-השולחן. [ולפי מה שכתבנו למעלה בשם "חזון איש" נראה שנשתרבה לכאן בטעות מסוף השורה הקודמת: "ולא יעשה זיתים בבית הבד", ושם מקומה]. (164) [הוא הקוטב (כסף-משנה). וכן אמרו בירושלמי שם: "רבי יוחנן הורי (=הורה) לאילין דבית רבי ינאי לטחון בריחיים (כלומר: בבית הבד) כר' שמעון ולעשות בקוטבי כרבנן", והם רבותינו, למעלה שם, שהתירו לעשות בקוטב, והיינו לאחר שכבשו וטחנו בריחיים. שכן היתה מלאכת עשיית השמן: בתחילה כותשים את הזיתים ונותנם לסל ומוציאים שמן ראשון, ואחר כך טוענים אותם תחת קורת בית הבד להוציא שמן שני, ואחר כך טוחנם בריחיים ומכניסם שוב לבית הבד להוציא מהן שמן שלישי (משנה במנחות פו.). ומסתבר כי תפוקת השמן השני שאחר הכתישה, היא נוחה יותר מהתפוקה השלישית שלאחר הטחינה בריחיים, ולפיכך נהגו בתפוקה הראשונה לעשות גם בבד וגם בקוטב, אבל התפוקה השניה, שהיא קשה, אין עושים אותה אלא בבית הבד ולא בקוטב. ולפיכך "כותש הוא ומכניס לתוך בד קטן ביותר", היא הבודידה, שרק בה הוא משנה מדרך הבוצרים, אבל לאחר הטחינה בריחיים מכניס גם לתוך בד קטן (=קוטב), שגם בו הוא משנה מדרך הבוצרים, הנוהגים לעשות דריכה שלישית זו רק בבית הבד, ובזה מבוארים דברי רבינו על נכון. וראה בר"י קורקוס, בכסף-משנה, בפאת-השולחן ובחזון-איש]. (165) ראה בספר המצוות, עשה קלד. (166) להפקיר. (167) גדר, מלשון סייג. וראה למעלה פ"ב הערה קט. (168) במכילתא שם: "שלא תאמר, וכי מפני מה אמרה תורה, לא שיאכלו אותה עניים, הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים. תלמוד לומר, והשביעית תשמטנה, מגיד שהוא פורץ פרצות (בגדר של שדה)". אלא שבסוף סיימו שם בלשון זו: "אלא שגזרו חכמים (שלא יפרוץ) מפני תיקון העולם" (שלא יחריב ויקלקל אילנותיו – זית רענן). אבל לגדור בוודאי שאסור (רדב"ז). וכמו כן, לאסוף – אסור. (169) בין עניים ובין עשירים (ירושלמי פאה פ"ו הלכה א, ושביעית שם הלכה ו). (170) בין בשדה ובין בבית (אם אספם לשם). (171) שביעית פ"ח משנה ז. וראה למעלה סוף הלכה א, ולהלן פ"ח הלכה ג. (172) שיערו חכמים כי בדרך כלל צריכה הכמות הזאת למאכל בני ביתו. (173) משנה שם. כלומר, אם אמר שהוא צריך יותר למאכל אנשי ביתו – מותר (משנה ראשונה). (174) מן התורה (וראה הלכה הסמוכה). ש"כ מצוה שהיא תלויה בארץ, אינה נוהגת אלא בארץ" (קידושין לו:). (175) כי השביעית אינה תלויה בבית המקדש. אולם, בזמן שאין כל יושביה עליה, ואין היובל נוהג, וזה היה גם בזמן הבית השני, יתכן כי אינה נוהגת אז מן התורה, וראה להלן פ"י הלכה ט. וכן גבי תרומות ומעשרות, כתב רבינו (פ"א מהלכות תרומות הלכה א) שנוהגים בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, ואף-על-פי-כן כתב (שם הלכה כו) שאפילו בימי עזרא לא נהגו אלא מדרבנן, לפי שלא באו כולם לארץ ישראל, וראה בכסף-משנה ובפאת-השולחן. (176) שביעית פ"ו משנה א. (177) וכדיב עצמה לא החזיקו בה, ודינה כחזן למקום שהחזיקו בו עולי בבל (הלכות תרומות שם הלכה ח, ופי"ג מהלכות מעשר הלכה ג).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קמא

מתוך מהדורת וגשל

ב. לאכילה ולשתיה כיצד? לאכל דבר שדרבו לאכל, 27
ולשתות דבר שדרבו לשתות, כדי תרומה ומעשר שני. 28
ג. ולא ישנה פרות מבריתן, כדרך שאינו משנה 29
בתרומה ומעשר שני. דבר שדרבו לאכל חי - לא 30
יאכלנו מבשל, ודבר שדרבו להאכל מבשל - אין 31
אוכלין אותו חי. לפיכך אין שולקין אכלי בהמה. ואינו 32
מטפל לאכל תבשיל שנפסד והפת שעפשה, כדרך 33
שאינו אוכל בתרומה ומעשר. 34
ד. ואין מבשלין דק של שביעית בשמן תרומה, שלא 35
יביאנו לידי פסול. ואם בשל מעט ואכלו מיד - מתר, 36
שהרי לא הניחן כדי לבוא לידי פסול. 37
ה. פרות המיוחדין למאכל אדם - אין מאכלין אותן 38
לבהמה לחיה ולעופות. הלכה בהנחה מאליה למחת 39
התאנה ואכלה - אין מחיבין אותו להחזירה; שגאמר: 40
ולבהמתך ולחיה אשר בארץ תהיה כל תבואתה 41
לאכל. 42
ו. לסיכה כיצד? לסוף דבר שדרבו לסוף. לא יסוף יין 43
וחמץ, אבל סף הוא את השמן. ולא יפטם את השמן. 44
ולא יסוף במרחץ, אבל סף הוא מבחוץ ונקנס. 45
ז. שמן של שביעית - אין חוסמין בו תנור וכירים, ואין 46
סכין בו מנעל וסנדל, ואין סכין אותו בידיים טמאות. 47
נפל על בשרו - משפשפו בידיים טמאות. ולא יסוף 48
רגלו בתוך המנעל, אבל סף הוא רגלו ולובש המנעל. 49
וסף גופו ומתעגל על גבי קטבליא. 50
ח. להדלקת הנר כיצד? שפדליק את הנר בשמן 51
שביעית עצמו. מכרו ולקח בו שמן אחר או שהחליף 52
שמן בשמן - שניהם אסורים בהדלקה; שאין מדליקין 53

1 וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא
2 מקזיב ועד הנהר¹⁷⁸ ועד אמנה¹⁷⁹, אף על פי שהוא
3 אסור בעבודה¹⁸⁰ בשביעית - הספיחין שצומחין בו
4 מתרים באכילה¹⁸¹. ומהנהר ומאמנה והלאה - מתר
5 בעבודה¹⁸² בשביעית.
6 כז. סוריא¹⁸³, אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן
7 התורה¹⁸⁴, גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה¹⁸⁵
8 בשביעית בארץ ישראל, כדי שלא יגזרו ארץ ישראל
9 וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים וישנער,
10 אף על פי שהם חבובות במעשרות מדבריהם¹⁸⁷ - אין
11 שביעית נוהגת בהן¹⁸⁸.
12 כח. עבר הירדן¹⁸⁹ - שביעית נוהגת בה מדבריהם¹⁹⁰.
13 וספיחי סוריא ועבר הירדן - מתרין באכילה; לא יהיו
14 ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי
15 מצרים¹⁹¹.
16 כט. עובד כוכבים שקנה קרקע בארץ ישראל¹⁹² וזרעה
17 בשביעית - פרותיה מתרין¹⁹³; שלא גזרו על הספיחין
18 אלא מפני עובדי עברה¹⁹⁴, והעובדי כוכבים אינן מצוין
19 על השביעית כדי שנגזר עליהם.
20 ל. עירות¹⁹⁵ ארץ ישראל הסמוכות לספר¹⁹⁶ - מושיבים
21 עליהם גאמן, כדי שלא יפוצו עובדי כוכבים ויבזו פרות
22 שביעית¹⁹⁷.
23 פרק חמישי
24 א. פרות שביעית נתנו לאכילה ולשתיה ולסיכה
25 ולהדלקת הנר ולצביעה. מפי השמועה למדו: תהיה -
26 אף להדלקת נר ולצבע בה צבע.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

178) והוא נחל מצרים (הלכות תרומות שם). (179) והוא אמנום (שם). (180) מדרבנן, כבהלכה הקודמת. (181) כן מפרש רבינו מה ששינונו שם: "נאכל אבל לא נעבד" (ועיין שם בפירוש המשנה), שכיון שאין שביעית נוהגת שם אלא מדרבנן, לא גזרו שם על הספיחין. (182) אפילו מדרבנן. (183) שם משנה ב, כחכמים וכרבי עקיבא, וראה בהלכות תרומות שם הלכה ט, איזו היא סוריא. (184) אפילו בפני הבית בשום זמן, בניגוד למקומות בארץ ישראל שלא כבשום עולי בבל – שהיו חייבים בשביעית מן התורה, בשעה שהחזיקו בה עולי מצרים. (185) במחובר לקרקע (משנה שם, וראה להלן פ"ח הלכה ט). (186) ירושלמי שם. (187) כנ"ל בהלכות תרומות שם הלכה א. (188) ידים פ"ד משנה ג. וטעמו של דבר, כיון שרוב ישראל הולכין ושבין שם, ולכן חייבו במעשרות. אבל בשביעית שהחשש הוא שמא ישתקעו שם, כנ"ל, לא חששו אלא בסוריא, שיצאה מכלל חוץ לארץ, אף-על-פי שלהיות כארץ ישראל לא הגיעה (שם, הלכה ג), אבל בעמון ומואב ומצרים וישנער (=בבל) שהן כחוץ לארץ לכל דבר (שם), אין חשש שמא ישתקעו שם. (189) היא ארץ סיחון ועוג. (190) צריך עיון, מה טעם הנהיגו בה שביעית. (191) כלומר, ששביעית נוהגת שם, וספיחין מותרים, למעלה בהלכה כו. (192) אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, שספיחין של ישראל אסורים בו (למעלה שם). (193) יש שמביאים ראיה מסנהדרין צא. שאמרו בבני כנען שבאו לדון עם ישראל והניחו שדותיהם (הם מפרשים ששדותיהם היו בארץ ישראל כשהן זרועות, ואותה שנה שביעית היתה – כסף-משנה בשם כפתור ופרח). (194) כנ"ל בהלכה ב. אבל קדושת שביעית יש בהם, שהרי אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי קדושתה (למעלה בהלכות תרומות שם הלכה י, ועיין שם בהערות). (195) תוספתא שביעית פ"ד הלכה ח. (196) לגבול. (197) כלומר, והרי שינו שאין מאכלין לגוי פירות שביעית (להלן פ"ה הלכה יג, ובהערות שם), משום שנאמר: לכם, ולא לאחרים (ספרא פר' בהר פרק א הלכה ו). ובמקומות שאינם סמוכים לספר, שרובם ישראל ומיעוטם גויים - לא חששו למיעוט (רדב"ז). (1) יבאר שפירות שביעית מותר לאכלן ולהינות מהם. שלא ישנה ברייתן. פירות שביעית אם מוציאים אותם מח"ל ואם מאכלין לגוי. אם פוסקין לאשה פירות שביעית. ואם אוספין הפירות כשהם בוסר. ודין מאימתי מותר לאכול פירות האילן בשדה שביעית. מאימתי אין קוצצין האילן. ואם מותר לרחוץ במרחץ שהסיקוהו בתבן שביעית. ודין הקליפין והגרעינים שמתרין בתרומה לזרים. הצורך תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ט אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

בשאר שני שבוע. ולא יכניס לאכל בתוך ביתו עד
שגיעו לעונת המעשרות.
טז. ומאימתי יהיה מתר לאכל פרות האילן בשדה
בשביעית? הפגין של תאנים - משני ריחו אוכל בהן
פתו בשדה. וכן כל פיוצא בהן. הבסר - משיוציא מים
ואוכלו בשדה. וכן כל פיוצא בו. הזיתים - משניכניסו
סאָה של זיתים רביעית שמן פוצע ואוכל בשדה.
הכניסו חצי לג - כותש וסך בשדה. הכניסו שליש -
מתר להכניס לביתו, שהרי הגיעו לעונת המעשרות.
יז. מתר לקץ אילנות לעצים בשביעית קדם שיהיה בהן
פרי. אבל משיתחיל לעשות פרי - לא יקץ אותו; שהרי
מפסיד האכל, ונאמר: לכם לאכלה - ולא להפסיד. ואם
הוציא פרות והגיעו לעונת המעשרות - מתר לקץ
אותו; שהרי הוציא פרותיו, ובטל דין שביעית ממנו.
יח. ומאימתי אין קוצצין האילן בשביעית? החורבין -
משנישלו, והגפנים - משניגרעו, והזיתים - משניגצו,
ושאר כל האילנות - משיוציאו בסר. ואין קוצצין את
הפגניות בשביעית, מפני שהוא הפסד פרי. ואם אין
דרך להעשות תמרים אלא שיציץ - מתר לקץ אותן
בפגיות.
יט. אין שורפין תבן וקש של שביעית, מפני שהוא
ראוי למאכל בהמה. אבל מסיקין בגפת ובגזין של
שביעית.
כ. מרחץ שהסקה בתבן ובקש של שביעית - מתר
לרחץ בה בשכר. ואם אדם חשוב הוא - אסור; שמא
יסיקו בה דברים אחרים בשבילו כדי שיהיה ריחה
נודף, ונמצאו מפסידין פרות שביעית.
כא. הקלפין והגריצינין שמתרין בתרומה לזרים - אין
קדשת שביעית חלה עליהם, והרי הן פצעים, אלא אם
כן ראויין לצביעה. והקור - קדשת שביעית חלה עליו.
כב. הצור תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל:
אם בטל טעמן - הרי אלו מתרין לכל דבר; ואם נשאר
בהן טעם - צדין הם בקדשת שביעית.
כג. אין נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוך הפר
ולא לתוך הטיט. ואם נתן - הרי זה כמבער. תנור
שהסיקוהו בתבן ובקש של שביעית - יוצן. ומשתרד
רביעה שניה במוצאי שביעית נהנין ושורפין בתבן
ובקש של שביעית.

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ה

פרק ששי

א. אין עושין סחורה בפרות שביעית.¹ ואם רצה למכר

בדמי שביעית. ולא יתן השמן לתוך המדורה, אלא
מדליקו בנר.
ט. לצביעה ביצר? דברים שדרךן לצבע בהן, אף על
פי שהן מאכלי אדם - צובעין בהן לאדם. אבל אין
צובעין לבהמה מפרות שביעית, אפלו מאכלי בהמה;
שאין קדשת שביעית חלה על צבעי בהמה.
י. מיני כבוסים, כגון בורית ואהל - קדשת שביעית
חלה עליהן ומכבסין בהן; שנאמר: והיתה שבת הארץ
לכם - לכל צרכיכם. אבל אין מכבסין בפרות שביעית,
ואין עושין מהם מלוגמא; שנאמר: והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה - ולא למלוגמא, ולא לזלוף, ולא להקיא,
ולא למשרה, ולא לכביסה.
יא. כלל גדול אמרו בפרות שביעית: כל שהוא מיוחד
למאכל אדם, כגון חטים ותאנים וענבים וכיוצא בהן -
אין עושין ממנו מלוגמא או רטיה וכיוצא בו אפלו
לאדם; שנאמר: לכם לאכלה - כל שהוא מיוחד לכם
יהיה לאכלה ולא לרפואה. וכל שאינו מיוחד למאכל
אדם, כגון קוצין ודודרין הרפים - עושין מהן מלוגמא
לאדם, אבל לא לבהמה. וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא
לזה, כגון הסיאה והאזוב והקורנית - הרי הוא תלוי
במחשבתו: חשב עליו לעצים - הרי הוא פצעים;
לאכילה - הרי הוא בפרות. למאכל אדם ולמאכל בהמה
- נותנין עליו חמרי מאכל אדם, שאין עושין מהן
מלוגמא, וחמרי מאכל בהמה, שאין שולקין אותו.
יב. מתר למכר אכלי אדם ואכלי בהמה ולקח בהם
אכלי אדם; אבל אין מוכרין אכלי בהמה לקח בהם
אכלי בהמה אחרת, ואין צריך לומר שאין מוכרין אכלי
אדם לקח בהם אכלי בהמה. ואם לקח בהן או החליף
בהן אכלי אדם באכלי בהמה - הרי הן באכלי אדם
שאין עושין מהם מלוגמא לאדם.
יג. פרות שביעית - אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה
לארץ, ואפלו לסוריא. ואין מאכילין אותן לא לעובד
כוכבים ולא לשכיר. ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה
או שכיר חדש, או שקצץ מזונותיו עליו - הרי הוא
כאנשי ביתו ומאכילין אותו. ומאכילין את האכסניא
פרות שביעית.
יד. אין בית דין פוסקין לאשה פרות שביעית, מפני
שזה כמשלם חוב מפרות שביעית; אבל נזונה היא
משל בעלה.
טו. אין אוספין פרות שביעית כשהן בסר; שנאמר:
תאכלו את תבואתה - אינה נאכלת עד שתעשה תבואה.
אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהם פגין, כדרך שאוכל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שאין עושין סחורה בפרות שביעית. ואם מכר מעט, מה דין הפירות והמעות. ודין אין מוכרין פירות שביעית. פירות ח"ל שנכנסו לארץ ודין חומר בשביעית מבהקדש. ואיך שביעית מתחללת. ודין דמי שביעית אם פורעין מהם את החוב. החמרים העושין בפרות שביעית מלאכה האסורה. הלוקח מהנחתום ככר בפונדיון, ואם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה. (2) שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". לאכלה ולא לסחורה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ט אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קמג

מתוך מהדורת וגשל

25 אינה כן, אלא המוכר פרות שביעית - יתפשו הדמים
26 ויעשו כפרות שביעית, והפרות עצמן לא נתחללו
27 ונעשו כפרות שאר שנים²⁴. שגאמר בה: תהיה -
28 בהיותה תהא לעולם; ולפי שגאמר קדש - תופשת
29 דמיה. נמצאת אומר: האחרון נתפש בשביעית, והפרי
30 עצמו הוא כמו שהיה.
31 ז. ביצר? לקח כפרות שביעית או בדמיהן בשר -
32 נעשה הבשר באותן הפרות²⁵, ואוכלו כפרות שביעית,
33 וצריך לבצר אותן בשעת בעור השביעית. לקח באותו
34 בשר או בדמיו דגים - יצא הבשר²⁶ ונתפשו הדגים.
35 לקח בדגים או בדמיהן שמן - יצאו דגים²⁷ ונתפשו
36 שמן. לקח בשמן או בדמיו דבש - יצא שמן ונתפשו
37 דבש. וצריך לבצר הפרות הראשונות עם הדבש
38 האחרון, כדרך שמבצרים פרות שביעית. ואין עושין
39 משניהם מלוגמא ולא מפסידין אותן, כשאר פרות
40 שביעית.
41 ח. אין שביעית²⁸ מתחללת אלא על דרך מקח²⁹. במה
42 דברים אמורים? בפרי ראשון; אבל בפרי שני³⁰ -
43 מתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול.
44 ט. וכשמחללין פרי הנלקח שנית³¹ - אין מחללין אותו
45 על בהמה חיה ועוף חיים, שמא יניחם³² ויגדל מהם
46 עדרים³³. ואין צריך לומר שביעית עצמה³⁴. אבל
47 מחללין אותן הפרות על השחוטים³⁵.
48 י. דמי שביעית - אין פורעין מהם את החוב³⁶, ואין

1 מעט מפרות שביעית - מוכר³. ואותן הדמים הרי הן
2 כפרות שביעית⁴, וילקח בהן מאכל⁵ ויאכל בקדשת
3 שביעית⁶; ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדשתו
4 כשהיה.
5 ב. לא יהיה לוקח⁷ ירקות שדה⁸ ומוכר⁹. ולא יצבע
6 מקלפי שביעית¹⁰ בשכר, מפני שזה עושה סחורה
7 בפרות שביעית. לקח ירקות לאכל והותר - מתר למכר
8 המותר¹¹, והדמים שביעית. וכן אם לקח ירקות
9 לעצמו¹² ולקח מהן בנו¹³ או בן בתו ומכר - הרי זה
10 מתר¹⁴, והדמים דמי שביעית.
11 ג. כשמוכרין¹⁵ פרות שביעית - אין מוכרין אותן לא
12 במדה ולא במשקל ולא במנין, כדי שלא יהיה¹⁶ כסוחר
13 בפרות שביעית. אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה¹⁷,
14 להודיע שהוא הפקר¹⁸ ולוקח הדמים לקנות בהן אכל
15 אחר.
16 ד. ואוגד¹⁹ דברים שדרךן להאגד לבית למכר בשוק
17 אכסרה, כדרך שאוגדין להביא לבית²⁰, לא כדרך
18 שאוגדין לשוק²¹, כדי שלא יהיה כמוכר בצמצום²².
19 ודברים שאין דרךן להאגד אלא לשוק - לא יאגד אותן.
20 ה. פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ - לא יהיו נמכרים
21 במדה או במשקל או במנין, אלא כפרות הארץ
22 אכסרה²³. ואם היו נפרין שהם מחוצה לארץ - מתר.
23 ו. חמר בשביעית מבקדש: שהפודה את הקדש -
24 יצא הקדש לחלין ויתפשו הדמים תחתיו; והשביעית

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

3) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. ולענין קניית פירות שביעית מעם הארץ אמרו שאין לוקחים ממנו יותר ממוון שלוש סעודות. ולמדו משם, שגם כאן באיסור סחורה, שיעור המעט שהוא מותר, הוא מוון שלוש סעודות. (4) שנאמר "כי יובל היא קודש תהיה לכם" - מה קודש תופס את דמיו ואסור אף שביעית [ויובל] תופסת את דמיה ואסורה. (5) לאדם. (6) לאכלה ולא לדברים אחרים. (7) היינו לוקט. (8) כלומר, שגדלו מאליהם בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים. (9) כלומר, לא ילקוט על דעת למכור. (10) הראויים לצביעה, שחלה עליהם קדושת שביעית. (11) שהרי לא לקח על דעת למכור, וניכרים הדברים שלקטם לאכילה, שהרי אכל מהם, ואינו מוכר אלא מה שהותר. (12) לא על דעת למכור. (13) לפני שהתחיל לאכלם, באופן שהוא עצמו אסור למכרם. (14) "שאם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכרו, אין עליו חובה בזה". שלעולם אין איסור סחורה אלא כשהמלקט עצמו מוכר. (15) באופן המותר, המבואר למעלה בהלכות א"ב. (16) כלומר, שלא ייראה. (17) כלומר, לפי האומד. (18) כלומר, זכה בו מן ההפקר ואינו כסוחר בהם אלא זכה בהם לאכלם, ועתה רוצה למכרם ולקנות בדמיהם מאכל אחר. (19) כבית הלל שאמרו: "את שדרכו לאגוד בבית אוגדין אותו בשוק. ומפרש רבינו שלא הותר אלא כדרך האגד שבבית. והראב"ד מתיר גם כדרך שאוגד לשוק, כיוון שדרכו לאגוד גם לבית. (20) שאין מדקדקים בו. (21) שמדקדקים בו. (22) כלומר, אם אוגדו כאגד שבשוק, בדקדוק, הרי זה נראה כעומד למכור בצמצום ולא אכסרה. (23) שהרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, ואומר שהלה סוחר בפירות שביעית. (24) כלומר, לא נעשו חולין כפירות של שאר השנים. (25) או כדמיהם. (26) לחולין. (27) או דמיהם. (28) כלומר, פירות שביעית עצמם. (29) למדו כן ממה שהסמיכה התורה פרשת שביעית ויובל לפסוק "וכי תמכרו ממכר" להורות כי אינם מתחללים אלא דרך מכר. (30) בדמי שביעית. (31) כלומר, פרי שני. (32) ולא יבערם בשעת הביעור. (33) בהלכות מעשר שני שם כתב רבינו, שאם חילל לא קנה מעשר. ופשוט שהוא הדין כאן לענין שביעית. ונראה שחכמים הפקיעו הקדושה מכח "הפקר בית דין הפקר". (34) [כלומר: אם אמרו בפרי שני, שאין מחללים אותו על בהמה חיה, ואף בדיעבד אינו מחולל, והקדושה נשארה על הפרי השני, ונמצא שחכמים עשו כאן שתי פעולות: הפקיעו הקדושה מהבהמה, והטילו הקדושה על הפרי, שהרי מן הדין יצא הפרי ונכנסה הבהמה - מכל שכן בפרי ראשון, שאינו יוצא לעולם מקדשתו, שוודאי לא נתפסה שום קדושה על הבהמה החיה, שהרי אין כאן צורך אלא בפעולה אחת, והיא: הפקעת הקדושה מהבהמה]. (35) כיוון שלא שייך כאן החשש הנ"ל. (36) שהרי הוא כעושה בהם סחורה.

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ט אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 עושין בהן שושבינות, ואין משלמין מהן תגמולין³⁷,
- 2 ואין פוסקין מהן צדקה לעניים בבית הפנסת³⁸; אבל
- 3 משלחין מהן דברים של גמילות חסדים. וצריך
- 4 להודיע³⁹. וכן אין לוקחין מהם עבדים וקרקעות ובהמה
- 5 טמאה⁴⁰. ואם לקח - יאכל כנגדו, כדרך שעושה
- 6 במעשר שני. ואין מביאין מהן קני זבים⁴¹ וזבות
- 7 ויולדות וחסאות ואשמות. ואם הביא - יאכל כנגדו⁴².
- 8 ואין סכים כלים ועורות בשמן של שביעית⁴³. ואם סף
- 9 - יאכל כנגדו.
- 10 יא. אין נוהגין מהן⁴⁴ לא לבלן⁴⁵ ולא לספר ולא לספן
- 11 ולא לשאר האמנין⁴⁶; אבל נותן הוא למי שדולה מים
- 12 מן הבור להשקותו מים. ומתן לתן מפרות שביעית או
- 13 מדמיהן לאמנין מתנת חנם⁴⁷.
- 14 יב. האומר לפועל: הא לך אסר זה ולקט לי ירק⁴⁸ היום
- 15 - שכו מחר, ואינו כדמי שביעית⁴⁹, אלא מוציאו בכל
- 16 מה שירצה⁵⁰. ולא קנסו הפועל להיות שכו כדמי
- 17 שביעית⁵¹. ואם אמר לו: לקט לי ביום ירק - הרי
- 18 זה כדמי שביעית⁵³, ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה
- 19 כפרות שביעית.
- 20 יג. החמרים העושים בפרות שביעית מלאכת שביעית

פרק שביעי

- א. פרות² שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן
- שאותו המין³ מצוי בשדה. שנגמר: ולבהמתך ולחיה
- אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל; כל זמן שתהיה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(37 כלומר, תשלום ותגמול עבור טובה שעשה לו חברו. (38 אין נותנים את דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית הכנסת, כיוון שזה כפורע חובו בדמי שביעית, שהרי מן הסתם התחייב לשלם מעות חולין. (39 למקבל המתנה, כדי שיהג בפירות קדושת שביעית. ועוד, כדי שלא יחזיק לו טובה ביותר עבור זה. (40 שאין לוקחים בדמי שביעית אלא דבר מאכל. (41 "הם שתי תורים או שני בני יונה שחייבים בהם אלו מחוסרי כפרה". (42 "שיוציא ממנו מה שהוא שווה הדבר ההוא ויקנה בו פירות, בלבד פירות שביעית ויאכלם בקדושת שביעית". (43 שלא ניתנה שביעית אלא לסיכת האדם בלבד. (44 מדמי שביעית. (45 "בעל המרחץ". (46 שאין קונים בהם אלא דבר מאכל. (47 שהרי זה כגמילות חסד. וצריך להודיעם שהדמים של שביעית. ואף על פי שהאומנין יכירו לו טובה עבור כך, הרי אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה. (48 ירק של שביעית, ובאופן שאינו אסור מטעם ספיחין. (49 שהאסור אינו אלא "שכו רגלו", כלומר, שכו טרחתו ללקט את הירק. (50 ולא רק באכילה ושתייה, לפי שאין בו קדושת שביעית. (51 כדרך שקנסו בחמרים כבהלכה הסמוכה. (52 באיסור. (53 "שהרי זה כאומר לו תן לי בדינר זה ירק, והרי זה כמוכר פירות שביעית". (54 כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין. (55 כלומר, אפילו אמר להם: הא לכם סך פלוני ולקטו לי ירק היום, שבאופן שכוה אצל פועל אין שכו כדמי שביעית. (56 כלומר, ששכרו של הפועל אינו אלא כדי חייו, אבל שכרם של החמרים גדול ביותר. (57 של שביעית. וכאן כתב "ירקות", שאפילו בפירות שביעית עצמם, מותר. (58 בכיכר. (59 שהרי הוא חליפי שביעית. והר"ש שם פירש על פי הירושלמי, ששניהם נותנים זה לזה מתנות חנם. (60 מבלי לומר לו בשעת לקיחה "אביא לך בו", כנ"ל. (61 וכל שכן מפירות שביעית עצמן. (62 שכיוון שלקח סתם, נתחייב לו מעות, וכשנותן לו דמי שביעית, נמצא פורע חובו בהן. (63 ומותר לעשות כן אף על פי שיכיר לו טובה עבור הפירות שנתן לו, שאין זו נקראת סחורה בפירות שביעית. (64 השמיענו בזה להוציא מדברי ר' יהודה אליבא דבית הלל שאין אוכלין אלא בטובה, שלא יתרגל להיכנס לשדה חברו שלא מדעתו - השמיענו שאין לחשוש לכך. (65 והרואה חושב שנתנו לו במתנה. (66 במשנה שם: "רבי אליעזר אומר ייתנו לאוכליהן", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שר' אליעזר סובר בבית שמאי שאין אוכלים פירות שביעית בטובה, ולפיכך אמר: "ייתנו לאוכליהן", ש"לא יתייחד לבדו באכילתו מפני שיהיה אוכל בטובה" (כלומר, יחזיק טובה למי שנתנם לו), וגם חכמים החולקים עליו אמרו לו לפי שיטתו, אבל לפי מה שאנו פוסקים בבית הלל שאוכלים פירות שביעית בטובה, אוכלם כדרך שאוכל פירות שאוסף אותם הוא בעצמו מן השדה. (1 יבאר שפירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי, בשדה. אילן שעושה פירות ב' פעמים בשנה. ואם מבערין הדמים. ג' ארצות לביעור וששלתן חשובות כאחת לקצת פירות. המוליך פירות ממקום שכלו למקום שלא כלו. אי זהו שעת הביעור לעלין. עד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לחים בשביעית. הקטף אין לו שביעית, והכושר ורד שביעית בשמן ששית. (2 ספרא פרשת בהר (פרק א הלכה ח). וראה בפסחים נב: (3 ראה להלן הלכה ד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ט אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קמה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אוֹכֵלֶת מִמֵּין זֶה מִן הַשָּׂדֶה - אֵתָּה אוֹכֵל⁴ מִמֶּה שְׁבִיבִית;
- 2 כֹּלָה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה - חַיֵּב לְבַעַר אוֹתוֹ הַמֵּין מִן הַבֵּית.
- 3 וְזֶהוּ בַעֲוֵר⁵ שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית.
- 4 ב. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁהָיוּ לוֹ גְּרוֹגְרוֹת⁶ שְׁבִיעִית בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
- 5 - אוֹכֵל מִהֶן כָּל זֶמֶן שֶׁהִתְאַנֵּים בְּאֵילָנוֹת בַּשָּׂדֶה; כָּלוּ
- 6 הִתְאַנֵּים מִן הַשָּׂדֶה⁷ - אֲסוּר לֶאֱכֹל מֵאוֹתָן שְׁבִיבִית, אֲלָא
- 7 מִבַּעַר אוֹתָן⁸.
- 8 ג. הָיוּ לוֹ פְּרוֹת מְרִבִּין¹⁰ - מִחֻלְקָן מְזוֹן שְׁלֹשׁ סַעֲדוֹת
- 9 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד¹¹. וְאֲסוּר לֶאֱכֹל אַחֵר הַבַּעֲוֵר בֵּין לְעִנְיִים
- 10 בֵּין לְעִשְׂרִיִּים¹². וְאִם לֹא מֵצָא אוֹכֵלִין בַּשָּׂעֵת הַבַּעֲוֵר -
- 11 שׁוֹרֵף בָּאֵשׁ¹³ אוּ מְשַׁלֵּךְ לַיָּם הַמֶּלַח וּמֵאֲבֵדֵן לְכָל דָּבָר
- 12 שְׁמָאֲבֵד.
- 13 ד. הָיוּ¹⁴ לוֹ צִמּוּקִין שֶׁל שְׁבִיעִית, וְכָלוּ הָעֲנָבִים מִן

- 14 הַשָּׂדֶה מִן הַגִּנּוֹת וְהַפְּרָדְסִים שֶׁהֵן הַפְּקָר¹⁵, אִף עַל פִּי
- 15 שְׂעִדִּין יֵשׁ עֲנָבִים בְּגִפְנֵים שְׁבִיבִית הַחֲצֵרוֹת - אִינוּ אוֹכֵל
- 16 מִן הַצִּמּוּקִין מִפְּנֵי עֲנָבִים אֵלּוּ שְׁבִיבִית, לְפִי שְׂאִינָן
- 17 מְצוּיִין לַחֲיָה¹⁶. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים¹⁷ בְּיוֹתֵר,
- 18 שְׂאִינָן נִגְמָרִין אֲלָא בְּסוֹף הַשָּׁנָה - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִן
- 19 הַצִּמּוּקִין בְּשִׁבְלֵן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בְּזֶה¹⁸.
- 20 ה. אֵילָן¹⁹ שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹת שְׁתֵּי פְעָמִים בַּשָּׁנָה²⁰, וְהָיוּ לוֹ
- 21 מִפְּרוֹתָיו הָרְאשׁוֹנוֹת - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִהֶן כָּל זֶמֶן שְׁפָרוֹת
- 22 שְׁנִיּוֹת מְצוּיּוֹת בַּשָּׂדֶה; שֶׁהָרִי מֵאוֹתוֹ הַמֵּין בַּשָּׂדֶה. אֲבָל
- 23 פְּרוֹת הַסֶּתֶו - אֵין אוֹכֵלִים²¹ בְּשִׁבְלֵן, מִפְּנֵי שְׁדוּמִין
- 24 לְפָרוֹת שֶׁל שָׁנָה אַחֲרָת.
- 25 ו. הַפּוֹבֵשׁ²² שְׁלֹשָׁה כְּפָשִׁים²³ בְּחִבִּית אַחַת - כָּל שְׁפָלָה
- 26 מֵינוּ מִן הַשָּׂדֶה יִבַּעַר מֵינוּ מִן הַחֲבִית²⁴. וְאִם הִתְחִיל²⁵

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(4) [בבבלי (פסחים נב: תענית ו: ונדה נא:)] אמרו "האכל לבהמתך", הרי שהמדובר באוכלי בהמה, שהרי אוכלי אדם אין מאכילים אותם לבהמה (למעלה פ"ה הלכה ה). וראה במעשה רוקח. אבל בספרא (שם) אמרו: "ולבהמתך ולחיה, מה תלמוד לומר, ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל. ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל, אילו כן הייתי אומר יכנס לבהמה ותהא אוכלת לעולם, (ו)מה אני מקיים ביעור פירות שביעית, בפירות אדם, אבל בהמה תהיה אוכלת לעולם, וכשהוא אומר ולבהמתך ולחיה, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת בשדה, בהמה אוכלת בבית. כלה לחיה שבשדה, כלה לבהמתך שבבית" (סוף הברייתא גם בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ב), הרי שפשוטו של מקרא באדם ובאוכלי אדם, ונראה שלמדו כן מהמשך הפסוקים שם: "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול", ודרשו כן: "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולחיה אשר בארצך", אם החיה אוכלת בשדה, אתה אוכל בבית. ואם לאו, אינך אוכל (ומכאן שאף-על-פי שאין מאכילים אוכלי אדם לבהמה – אם הלכה מאליה, אין חייבים להחזירה (למעלה פ"ה שם), לפי שפשטות הכתוב היא באוכלי אדם, ואף-על-פי-כן החיה אוכלת, ורק מיתור המלה "ולבהמתך", דרשו איסור גם לבהמה, כלומר, לאוכלי בהמה. ולכן כתב רבינו להלן (הלכה ו): "וכשם שמבער אוכלי אדם, כך מבער אוכלי בהמה", לפי שעיקר הכתוב באוכלי אדם, כנ"ל. (5) הנזכר בשביעית פ"ט משנה ב, ועיין שם בפירוש המשנה. (6) תנאים מיובשות. (7) ראה להלן הלכה יא, שזמנם בחנוכה. (8) כבהלכה הסמוכה. (9) שביעית שם משנה ח. (10) שאינו יכול לאכלם בעצמו. והמדובר ביום האחרון שלפני זמן הביעור, ראה להלן. (11) שהרי המדובר ביום האחרון, שאין סיפק בידם לאכול יותר משלש סעודות. (12) במשנה שם: "ועניי אוכלין אחר הביעור, אבל לא עשירים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אחד עניי ואחד עשירים, אוכלין אחר הביעור". ולפני רבינו היתה הגירסא בדברי רבי יוסי, שהלכה כמותו, "אין אוכלין אחר הביעור". וכן נראה מפירוש המשנה שם פ"ה משנה ג. וכן גרס גם היראים (סימן קפו). וראה בפירוש הרמב"ם על התורה ויקרא כה, ז. (13) שמה שהתירו לחלק פירות שביעית לכל אחד, כנ"ל, זה אינו אלא קודם שכלה לחיה מן השדה, אבל כשכלה מן השדה, שורף את הפירות או מאבדן, ולפי-זה ביעור פירושו כמשמעו, לבער מן העולם. וכן דעת הראב"ד, וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ח. אבל יתר הראשונים חולקים ומפרשים שביעור היינו הפקר לכל מי שירצה. ובתוספתא שם פ"ח הלכה ב: "מי שיש לו פירות לחלק וכו', מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו, ומוציא ומניח על ביתו ואומר: אחינו בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו". ולדעת יתר הראשונים פירושו, שיאכל אפילו בעצמו את הפירות לאחר הפקר, עד שיכלו הפירות. אבל לדעת רבינו פירושו, שאוכל מן הפירות לאחר חלוקה, עד שיכלו לחיה מן השדה, ואחר כך מקיים מצות ביעור, דהיינו, שריפה או איבוד אחר (תוספתא כפשוטה), וראה בכסף-משנה. (14) שם משנה ד: "אוכלים על המופקר ולא על השמור". וכחכמים ולא כרבי יוסי. (15) ויכולה חיה לאכול מהן. (16) וכיון שכלה לחיה מן השדה, חייב לכלות מן הבית, כנ"ל. (17) משנה שם: "אוכלין על הטפיחין". ובפירוש המשנה: "קבוץ טפיח, והם הגרגרים הקשים ממיני התבואה והקטניות וכו' וישארו בארץ ימים רבים לרוב יבישותם וחוזקתם". וכן הוא בפסחים נג. "תנו רבנן, אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל, אם יש מאוחרות מהן (כלומר, ענבים קשים כדלהלן), אוכלין עליהן". (18) שהרי טפיחין הוא שם כולל לכל הדברים הקשים, כנ"ל. (19) שם. (20) שם: "אוכלין וכו', ועל הדופרא". "והיא מילה מורכבת: דו פרי" (פירוש המשנה שם). (21) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (22) שם משנה ה, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר ורבי יהושע. שהרי אמרו במשנה שם על דברי רבן גמליאל: "והלכה כדבריו". וכן הוא בספרא שם פ"ג הלכה ה, ובפסחים נב. וראה פירוש המשנה שם, ובמבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז. (23) שזמני ביעורם שונים. (24) אבל את שני הכבשים האחרים, אינו חייב לבער. ואף-על-פי שהמין הזה שכלה מן השדה, נתן טעם ביתר המינים – כיון שנתן בהם טעם לפני זמן הביעור, הרי הטעם כמבוער, ואינו אוסר (רמב"ם לויקרא כה, יב) וראה בתוספות פסחים שם ד"ה הכובש, ולהלן הלכות כא-כב. (25) ירושלמי שם.

- 1 א. - הרי הכל כמבער²⁶. וכשם²⁷ שמבער אכלי אדם,
- 2 כן מבער אכלי בהמה מן הבית, ואינו מאכילן לבהמה
- 3 אם פלה אותו המין מן השדה.
- 4 ז. וכשם²⁸ שמבערין את הפרות, כן מבערין את
- 5 הדמים²⁹. כיצד? הרי שמכר רמונים של שביעית והרי
- 6 הוא אוכל בדמיה³⁰, וכלו הרמונים מן האילנות
- 7 שבשדה ונשאר אצלו מן הדמים שמכר בהן³¹ - חיב
- 8 לבערן.
- 9 ח. כיצד עושה? קונה³² בהן מאכלות ומחלקן מזון
- 10 שלש סעודות לכל אחד ואחד³³; או ישליכם³⁴ לים
- 11 המלח, אם לא מצא אוכלין.
- 12 ט. שלש³⁵ ארצות לבעור: ארץ יהודה בלה³⁶, הדר
- 13 והשפלה והעמק - ארץ אחת. עבר הירדן בלו, שפלת
- 14 לוד והר שפלת לוד ומבית חורון עד הים³⁸ - ארץ אחת.
- 15 והגליל בלו, העליון והתחתון ותחום טבריא - ארץ
- 16 אחת. ואוכלין בכל אחת ואחת³⁹ משלשמן עד שיכלה
- 17 האחרון שבה⁴⁰.
- 18 י. כיצד? היו לו פרות בארץ יהודה - אוכל מהן כל
- 19 זמן שיש מאותו המין בכל ארץ יהודה⁴¹ בלה⁴². וכן אם
- 20 היו לו פרות גליל⁴³, וכן בעבר הירדן.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(26) כלומר, הרי כל התערובות כאילו כלה מינה מן השדה, ואסורה, והמדובר כאן כששלשת הכבשים שווים כולם בגדלם ובמדחם, ויש כאן "חד בתרי", כלומר, שנים של היתר, נגד אחד של איסור. ולדעת רבינו "בטעמו ולא ממשו" אין איסור מן התורה (פ"ט) מהלכות מאכלות אסורות הלכה א, והרי זה כמי שאינו, ואינו מתחייב בביעור. אבל אם התחיל לאכול מן ההיתר, אם כן מעתה אין כאן "חד בתרי", ואינו בטל מן התורה (ראה שם הלכה ד, שדקדק רבינו לכתוב "אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות, הרי הכל מותר מן התורה", ועיין בפמ"ג בשער התערובות חלק א ד"ה והנה יבש ביבש, וראה למעלה פ"ד מהלכות תרומות הלכה ז ובמה שכתבנו שם), והרי הוא כנמצא בעין, וחייב לבערו. וראה ברדב"ז ובמראה הפנים שם. ועיין עוד להלן הלכות כא-כב]. (27) ספרא שם, פ"א הלכה ח. וראה למעלה הלכה א. (28) שם בפ"ז משנה א: "כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וכו', יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו ביעור ולדמיו ביעור" (כסף-משנה). (29) שהרי נתפשו בקדושת שביעית, ונעשו כפירות עצמן (למעלה פ"ו הלכה ו). (30) שקונה בהם מאכלים. (31) כלומר, שמכר תמורתם רימוני שביעית. (32) ואינו נותן הדמים עצמם, שמא לא יקנו בהם מאכלים, ונמצא שלא ביער אותם (רדב"ז). (33) כנ"ל בהלכה ג. (34) שם. (35) שם פ"ט משנה ב. (36) כלומר, על שלשת חלקיה: ההר והשפלה והעמק. (37) כלומר, המערבי. והוא מרכז הארץ, בין הגליל ויהודה (תוספות רעק"א בשם כפתור ופרח). (38) צ"ל עד הים (שבת הארץ). וכן הוא במשנה. (39) שם משנה ג, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (40) כלומר, עד שיכלה המין מן השדה של החלק האחרון משלשת חלקי כל ארץ וארץ, וראה בפירוש המשנה. (41) שגדלו בארץ יהודה, ראה להלן הלכה יב. (42) אפילו אם משני חלקי הארץ כבר כלה המין מן השדה. וראה בפירוש המשנה. (43) שגדלו בגליל, כנ"ל. (44) במשנה שם: "וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים", ובירושלמי שם "תני אף לחרובין". (45) שאוכלין בגליל אף-על-פי שכלה בגליל, כל זמן שלא כלה באחת משתי הארצות הנ"ל. שאף-על-פי שאין חיה שבארץ אחת יוצאה לאכול פירות שבארץ אחרת - ידוע היה כי לפירות אלו הן יוצאות למדינה אחרת (תפארת ישראל). (46) ברייתא בפסחים נג. (47) היא קרובה ליריחו עיר התמרים, ומצויים בה תמרים אף-על-פי שכלו ממקום אחר. (48) שם, בשם ר' יוחנן, וכפירוש ר"ח ולא כרש"י. (49) חג השבועות. (50) ענבים לא נזכרו לא במשנה ולא בירושלמי בקשר למה שאמרו ששלש ארצות אלו כולן חשובות כאחת וכן לא נזכרו גרוגרות. ויתכן כי הזמנים ההם הם הזמנים המאוחרים בפירות האלה (ר"ש שם). (51) זה מכוון לכל הזמנים שנכתבו למעלה: פורים, עצרת ופסח. (52) של מוצאי שביעית, כנ"ל. (53) משנה שם נ: (54) שם, כתנא-קמא ולא כרבי יהודה. (55) אף-על-פי שאין דעתו לחזור. (56) שלא ישנה מפני המחלוקת, אבל אם דעתו לחזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל ובין להחמיר, והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת (פ"ח מהלכות יום-טוב הלכה כ). (57) בברייתא שם נב: כתנא-קמא ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שהרי אמרו שם: אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא, הכי אמר רב אבהו, אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר רב ספרא, נקוט הא כללא דרב הונא בידך, דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא. (58) שביעית פ"ז משנה א. (59) היא "נענע", "מינטא" בלע"ז. (60) שם משנה ב. וראה בהלכה הסמוכה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ט אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קמז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לְדַמְיָהֶם, שֶׁהָרִי מִתְקַנֵּם בְּאַרְצָן⁶¹, אֲלֵא נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ
- 2 עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶².
- 3 יֵד. וְכִלְכִּי⁶³ שְׁאִינוֹ מֵיֶחֱד לֹא לִמְאָכֵל אָדָם וְלֹא לִמְאָכֵל
- 4 בְּהֵמָה וְאִינוֹ מִמֵּין הַצּוֹבְעִים, הוֹאִיל וְאִינוֹ לַעֲצִים⁶⁴ - יֵשׁ
- 5 לוֹ וּלְדָמְיוֹ שְׁבִיעִית, אֲבָל אֵין לָהֶם בַּעוֹר⁶⁵, אֵף עַל פִּי
- 6 שְׁאִינוֹ מִתְקַנֵּם בְּאַרְצָן⁶⁶, אֲלֵא נִהְיִין בּוֹ אוֹ בְּדָמְיוֹ עַד
- 7 רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁷. כְּגוֹן עֶקְרֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטֵה וְעֶקְרֵי הַדִּנְדָּנָה
- 8 וְהַעֲקָרָנִי⁶⁸.
- 9 טו. קָלְפִי⁶⁹ רְמוֹן וְהַגֶּץ⁷⁰ שָׁלוֹ, קָלְפִי אֲגוֹזִים⁷¹
- 10 וְהַגֶּרְעִינִין⁷² - יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלְדַמְיָהֶם שְׁבִיעִית⁷³,
- 11 אֲבָל אֵין לָהֶם בַּעוֹר⁷⁴ וְלֹא לְדַמְיָהֶם. לִוְלָבִי וְרִידִים⁷⁵
- 12 וְהַחֲרוּבִים - יֵשׁ לָהֶם וְלְדַמְיָהֶם שְׁבִיעִית⁷⁶ וּבַעוֹר⁷⁷.
- 13 לִוְלָבִי הָאֵלֶּה וְהַבְּטָנָה⁷⁸ וְהָאֲטִידִין⁷⁹ - יֵשׁ לָהֶן וְלְדַמְיָהֶן
- 14 שְׁבִיעִית⁸⁰, אֲבָל אֵין לָהֶם⁸¹ בַּעוֹר⁸²; אֲבָל לְעֵלִים שֶׁלָּהֶן
- 15 יֵשׁ בַּעוֹר⁸³.
- 16 טז. אִיזוֹ הִיא שְׁעַת בַּעוֹר הָעֲלִין? בְּעַת שִׁיבּוֹלוֹ⁸⁴

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(61) ולא נתחייב לבער אלא דבר הכלה לחיה מן השדה. (62) צריך לומר: "אחר ראש השנה", כחכמים ולא כרבי מאיר (חזון-איש). (63) שם: "כל שאינו מאכל אדם, ומאכל בהמה, וממין הצובעין, ומתקיים בארץ וכו' אין לו ביעור ואין לדמיו ביעור". ומפרש רבינו, שמה שאמרו "ומתקיים בארץ", זה לא עולה על אלה שאינם מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין, שכל אלה אין להם ביעור אפילו אם אינו מתקיים בארץ. אלא זה עולה על מין הצובעין הפואה והרכפא, ראה הלכה הקודמת. (64) שלא חשב עליהם לעצים, ועצים אין בהם קדושת שביעית, כנ"ל בפ"ה הלכה כא. (65) שהרי נאמר: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך", ולא נצטוונו לבער אלא את הראוי לבהמה. (66) וכל זה לענין ביעור, אבל קדושת שביעית חלה עליה, כנ"ל. (67) גם כאן צריך לומר: "אחר ראש השנה", כנ"ל. (68) מין עשב. ובמשנה שם נזכרים גם "והחלבצין והבוכריה", ולא הזכירים כאן, לפי שאינם ידועים (ראה בפירוש המשנה שם). (69) שם, משנה ג. (70) הפרה. (71) היינו הקליפה הירוקה שראויה לצביעה, אבל הקליפה הקשה, הרי היא כעצים (רדב"ז). (72) של שאר פירות, ולא של אגוזים שהרי אין להם גרעינים (כסף-משנה). (73) כיון שהם ראויים לצביעה. וראה למעלה בפ"ה הלכה כא. (74) אין זה מפורש במשנה שם. וכנראה שלמד כן מן הירושלמי שם. והטעם בזה שכל אלה מתקיימים בארץ ("משנה ראשונה" ותוספות אנשי-שם, ועיין כסף-משנה ותוספות יום-טוב). (75) שם משנה ה. והם: "פרחי ענפים שזמרו אותם מן הגפנים" (פירוש המשנה). (76) שהם מאכל אדם. (77) כן צריך להיות (מהר"י קורקוס). וכן הוא בספרים מדויקים (רדב"ז ומלאכת שלמה). וכן הוא במשנה שם. ועיין שם במלאכת שלמה. (78) "פסתאק וקבוצו (כלומר, לשון רבים שלו) בטנים" (פירוש המשנה). (79) "מין ממני הקוצים (ראה למעלה הלכה יג) שצומחין בו גרגרים שחורים קשים כמו אפונים, ונאכלים" (שם). (80) שהם ראויים לאוכל אדם (רדב"ז). (81) ולדמיהם. (82) שהם מתקיימים באילנות ואינם נושרים. (83) שם: מפני שנושרין מאביהן. ובפירוש המשנה: נופלין מהענפים שהם מיוחסים אליהם כיוסאב לבן. (84) וזהו "כלה לחיה מן השדה" שלהם. (85) ראה בפ"ז משנה ה, ובפירוש המשנה שם. (86) תוספתא שם פ"ה הלכה יב. ובפרק ט שם משנה ו' "עלי קנים ועלי גפנים עד שישרו מאביהן". הרי שיש ביעור לעלי קנים. אולם בירושלמי שם אמרו: "ר' אבין בשם ר' יוחנן, לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים". (87) משנה שם. (88) "אוסף העשבים הלחים נקרא מלקט, ואוסף היבשים נקרא מגבב" (פירוש המשנה). (89) פרי מר, הנקרא מתוק בלשון סגי נהור, וראה למעלה בפ"ב הערה יג. (90) ראה למעלה בהלכה יא. (91) שם משנה ז. (92) ואף-על-פי-כן נקטו לשון "עניים", לפי שפירות שביעית כולם עניים אצלם (רדב"ז). (93) שאז כלים הפירות, וזהו שעת ביעורם, וראה בר"ש. וראה למעלה פ"א מהלכות מתנות עניים הלכה יא. (94) שם פ"ז משנה ו. (95) הוא אשכול הכופר הנזכר בשיר-השירים א, יד. ויש אומרים שהוא גרופלי, כלומר, נעגאלאך (פירוש המשנה). (96) כיון שהם פירות. ומשנתנו הובאה בנדה ח. ונוסף שם: "יש להן ביעור ולדמיהן ביעור". (97) שם. (98) כלומר, שם האילן: קטף. והשרף היוצא ממנו הוא הצרי הנזכר בברייתא בכריתות ו. (וראה בפ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ד). ואף השרף נקרא קטף על שם האילן. וראה בנדה שם, ובתוספות שם ד"ה קטף. (99) הגזע והענפים (100) קדושת שביעית. וכן אמרו בנדה שם: "עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר (הסובר בערלה פ"א משנה ז, המעמיד בשרף ערלה אסור), אלא בקטפא דאווא, אבל בקטפא דפירא מודו ליה. דתנן, אמר רבי יהושע, שמעתי ביעור שהמעמיד בשרף העלין, בשרף העיקרין מותר, בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי". (101) שם: "ואיבעית אימא, כי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר באילין העושה פירות (שלדבריהם יש הבדל בין שרף היוצא מן העלים לבין שרף היוצא מן הפגים, כנ"ל, ולדעת רבי אליעזר בשניהם אסור), אבל באילין שאינו עושה פירות, מודו דקטפו זהו פרי, דתנן רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית, וחכמים אומרים יש לקטף שביעית מפני שקטפו זהו פרי". (102) שהרי אין להם פרי אחר. (103) שם משנה ז, ותוספתא שם פ"ה הלכות יג-יד. (104) ירושלמי שביעית סוף פ"ז.

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ט אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יִלְקֹט אֶת הַהֹרֵד¹⁰⁵, וְהִשְׁמִין¹⁰⁶ מִתָּר¹⁰⁷. כְּבִשְׁמִין¹⁰⁸ בְּשִׁמְן
- 2 שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹⁰⁹ - חַיֵּב לְבַעַר הַשְׁמִין¹¹⁰; שֶׁהָרִי
- 3 הַהֹרֵד יָבֵשׁ הוּא¹¹¹, וְכָבֵד נִתְחַיֵּב בְּבַעֲרוֹ¹¹².
- 4 **כב.** חֲרוּבִין¹¹³ שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁכָּבֹשֶׁן בֵּינָן שְׁשִׁית¹¹⁴ או
- 5 בֵּינָן מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹¹⁵ - חַיֵּב לְבַעַר הֵינָן; שֶׁהָרִי טַעַם
- 6 פְּרוֹת שְׁבִיעִית בּוֹ¹¹⁶. זֶה הַכֹּלֶל¹¹⁷: פְּרוֹת שְׁבִיעִית
- 7 שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת אַחֲרוֹת, מִיָּן בְּמִינוֹ - כָּכָל שֶׁהוּא¹¹⁸,
- 8 וְשֵׁלָא בְּמִינוֹ - בְּנוֹתָן טַעַם¹¹⁹.
- 9 **פֶּרֶק שְׁמִינִי**
- 10 **א.** כְּדֶרֶךְ שְׁאֵסוּר לְעַבֵּד הָאֶרֶץ בְּשְׁבִיעִית, כֹּף אֲסוּר
- 11 לְחֹזֵק יָדִי יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ, אוּלַּם לְמַכּוֹר לְהֵן כָּלִי
- 12 עֲבוּדָה; לְפִי שְׁאֵסוּר לְחֹזֵק יָדִי עוֹבְרֵי עֲבָרָה.
- 13 **ב.** וְאֵלּוּ בָּלִים שְׂאִין הָאֶמֶן רִשְׁאֵי לְמַכְרָן בְּשְׁבִיעִית לְמִי
- 14 שֶׁחֲשׂוֹד עַל הַשְׁבִּיעִית: מִחֲרָשָׁה וְכָל כְּלִיָּה, הָעֵל וְהַמְזִנָּה
- 15 וְהַדָּקָר. זֶה הַכֹּלֶל: כָּל שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ מִיַּחְדָּת לְמֶלֶאכָה
- 16 שְׁאֵסוּרָה בְּשְׁבִיעִית - אֲסוּר לְמַכְרוֹ לְחֲשׂוֹד; וְלְמֶלֶאכָה
- 17 שֶׁאֲפָשָׁר שְׁתַּהֲיָה אֲסוּרָה וְתַהֲיָה מִתַּתָּ - מִתָּר לְמַכְרוֹ
- 18 לְחֲשׂוֹד.
- 19 **ג.** כִּיצַד? מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמְגַל וְהַעֲגֵלָה וְכָל כְּלִיָּה. שְׂאֵם
- 20 יִקְצֹר בּוֹ מַעַט וְיָבִיא עַל הַעֲגֵלָה מַעַט - הָרִי זֶה מִתָּר;
- 21 וְאִם יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין אוּלַּם יָבִיא כָּל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ -
- 22 אֲסוּר.
- 23 **ד.** וּמִתָּר לְמַכּוֹר סֶתֶם לְמִי שְׂאִינוֹ חֲשׂוֹד אֶפְלוֹ דָּבָר
- 24 שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ מִיַּחְדָּת לְמֶלֶאכָה הָאֲסוּרָה בְּשְׁבִיעִית; שֶׁהָרִי
- 25 אֲפָשָׁר שֶׁקָּנָה בְּשְׁבִיעִית לַעֲשׂוֹת לוֹ מֶלֶאכָה לְאַחֵר
- 26 שְׁבִיעִית.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(105) ויאכלנו בקדושת שביעית. (106) תוספתא שם. (107) "מפני שלא יכנס כח הורדין וטעמם בשמן, שהשמן הוא ישן והורד חדש, אלא אם יניחיהו זמן רב" (פירוש המשנה). (108) את הורד של שביעית. (109) במוצאי שביעית, שאז הורד יושן, ונותן טעם בשמן. (110) כלומר: גם השמן, וכל-שכן הורד עצמו. וראה בתוספות אנשי-שם. (111) מחמת יושנו, ויש בכוחו לתת טעם בשמן החדש. (112) [המדובר כשנתערב לפני זמן הביעור (ראה בהלכה הסמוכה), ואף-על-פי-כן חייב לבער, ואין זה דומה למה שכתבנו למעלה (הלכה ו) בדין שלשה כבשים, שטעם המעורב הוא כמבוער, לפי ששם לא נשאלה השאלה לפני זמן הביעור, שהרי כולם פירות שביעית, אלא לאחר זמן הביעור, ומכיון שנתערב קודם – הרי הוא כמבוער. אבל כאן, שהשמן אינו מזיתי שביעית, ונתעוררה השאלה עכשיו אם יש לאכול השמן בקדושת שביעית או לא, ונפסקה ההלכה שחייבים לאכול כפירות שביעית – כשכא זמן הביעור, מתחייב הוא ממילא בביעור, כיון שהחזקנו אותו עד עכשיו כפירות שביעית]. (113) שם. (114) [הרי המדובר לפני זמן הביעור, ראה למעלה]. (115) [אף לפני זמן הביעור, כנ"ל, שכיון שנפסקה ההלכה שהשמן נתקדש בקדושת שביעית – נתחייב גם בביעור]. (116) שהחרוב, אף-על-פי שהוא חדש, יש בו כח לתת טעם גם ביין יושן. (117) משנה שם. (118) היינו בנתערב לפני זמן הביעור. והרי זה כדבר שיש לו מתירין, שהרי אפשר לאכול בקדושה ולחלקו מזון של סעודות לכל אחד (רדב"ז) כאן ובהלכות מאכלות אסורות שם הלכה ח). (119) היינו ורד יושן שנתערב בשמן חדש, או חרובים בין חדשים בין ישנים שנתערבו בשמן (ראה בהלכה הקודמת), והכל לפני זמן הביעור, וכמו שנתבאר למעלה. (1) יבאר שאסור לחזק ידי עוברי עברה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכור בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד. שמוכר היוצר כדים רבים בח"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם מותר ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין על השביעית. הפטמין והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ' אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קמט

מתוך מהדורת וגשל

הַיָּרִים בְּמִיתָהּ, קָל וְחֹמֶר פְּרוֹת שְׁבִיעִית. לִפְיָךְ, סָאָה
תְּרִימָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית - תַּעֲלֶה;
נִפְלָה לְפָחוֹת מֵמֵאָה - יִרְקְבוּ הַכֹּל וְלֹא יִמְכְּרוּ לַכֹּהֲנִים
כָּכָל מִדְּמַעַ, לְפִי שֶׁהֵם חֲשׂוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית.
יט. הַצִּבְעֻנִי וְהַפֶּסְטְמִין לוֹקְחִין מִרְסָן מִכָּל מְקוֹם, וְאֵינָן
חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְסַפִּיחֵי שְׁבִיעִית הוּא.
כ. גִּבְעֵי קָפָה בַּשְּׁבִיעִית לֹא יִהְיוּ מִדְּקָדְקִין בַּחֲצֵרוֹת שֶׁל
אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית. וְאֵם נִתְּנוּ לָהֶן פֶּת - מִתְּרֵת, וְאֵין
חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסַפִּיחֵי שְׁבִיעִית הִיא; שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ
יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת נוֹתְנִין אֱלָא אוֹ מַעוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בִּיצִים
הַנִּלְקָחוֹת בְּדַמֵּי שְׁבִיעִית. וּמִתָּר לָלוֹת מִן הָעֲנִיִּים פְּרוֹת
שְׁבִיעִית, וּמְחִזִּירֵין לָהֶן פְּרוֹת בִּשְׁנֵה שְׁמִינִית.

יום ש"ק כ' אייר ה'תשע"ה

פרק תשיעי¹

א. מִצֹּת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט² הַמְלִיזָה בַשְּׁבִיעִית, שְׁנֹאֲמֶר: 47
שְׁמוּט כָּל בַּעַל מִשֵּׂה יָדוֹ. וְהַתּוֹבֵעַ חֹב שֶׁעֲבָרָה עָלָיו 48
שְׁבִיעִית³ - עֲבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמֶר: לֹא יִגֹּשׁ אֶת 49
רַעְהוּ וְאֶת אֲחִיר. 50

ב. אֵין שְׁמִטַּת כְּסָפִים⁴ נוֹהֶגֶת מִן הַתּוֹרָה אֲלֹא בְזִמָּן 51
שֶׁהַיִּבֵּל נוֹהֵג, שִׁישׁ שָׁם שְׁמִטַּת קֶרֶקֶעַ, שֶׁהָרִי יֵשׁוּב 52
הַקֶּרֶקֶעַ לִבְעָלָיו בְּלֹא כְּסָף⁶. וְדָבָר זֶה⁷ קִבְּלָה הוּא. אָמְרוּ 53
חֻקִּמִּים: בְּזִמָּן שֶׁאַתָּה מַשְׁמִיט קֶרֶקֶעַ - אַתָּה מַשְׁמִיט 54
כְּסָפִים בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בַּחוּצָה לְאַרְץ; וּבְזִמָּן 55
שֶׁאֵין שָׁם שְׁמִטַּת קֶרֶקֶעַ - אֵין אַתָּה מַשְׁמִיט כְּסָפִים⁸ 56
בַּשְּׁבִיעִית אֲפֹלוּ בְּאַרְץ. 57

ג. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁹, שֶׁתִּהְיֶה שְׁמִטַּת כְּסָפִים נוֹהֶגֶת בְּזִמָּן 58
הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם¹⁰ וְאֶף עַל פִּי שְׁאֵין הַיִּבֵּל נוֹהֵג¹¹, כְּדִי 59
שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת שְׁמִטַּת הַכְּסָפִים מִיִּשְׂרָאֵל. 60

ד. אֵין שְׁבִיעִית מַשְׁמִטַּת כְּסָפִים אֲלֹא בְּסוֹפָה¹². 61
שְׁנֹאֲמֶר: מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה וְזֶה דָּבָר 62

1 **יא.** הַלֹּקֶחַ לִזְכָּר מִצֵּם הָאָרֶץ בְּשִׁבְעִית - נוֹתֵן לוֹ
2 אֶתְרוֹג מִתְּנָה. וְאִם לֹא נָתַן לוֹ - מְבַלֵּעַ לוֹ דְּמֵי אֶתְרוֹג
3 בְּדָמֵי לִזְכָּר.
4 **יב.** בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁהָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת
5 שֶׁפְּמוֹתָן בְּשִׁמּוֹר, כְּגוֹן תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן;
6 אָבֵל הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת שֶׁחֻקְתָּן מִן הַהֶפְקֵר, כְּגוֹן הַפִּיגֹם
7 וְהַיִּרְבּוּזִין וְהַשּׁוֹטִיטִים וְהַחֲלָלִיגוֹת וְהַסְּפֹכֶר שֶׁל הָרִים
8 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - הָרִי זֶה מִתֵּר לֶקַח מִמֶּנּוּ מַעֲט, בְּדָמֵי שֶׁלֹּשׁ
9 סְעֻדוֹת בְּלֶכֶד, מִשּׁוּם כְּדֵי חַיּוֹ שֶׁל מוֹכֵר.
10 **יג.** וְכָל דְּבָר שֶׁאִינוֹ חַיִּב בְּמַעֲשְׂרוֹת, כְּגוֹן שׁוֹם בְּעַל כָּכִי
11 וּבְעַל שֶׁל רֶכֶּפָּה וּגְרִיסִין הַקְּלָקִיּוֹת וְעֶדְשִׁים הַמַּצְרִיּוֹת,
12 וְכֵן זֶרְעוּגֵי גִנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלוֹת, כְּגוֹן זֶרַע לֶפֶת וְצִנּוֹן
13 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - הָרִי אֵלּוּ נִלְקָחִין מִכָּל אֲדָם בְּשִׁבְעִית.
14 **יד.** בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּעֵם הָאָרֶץ סֶתֶם; אָבֵל מִי
15 שֶׁהוּא חֲשׂוֹד לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ לִשְׁמֹר
16 פְּרוֹתָיו וְלִמְכֹּר מֵהֶן - אֵין לֹקָחִין מִמֶּנּוּ דְּבָר שִׁישׁ עֲלֵיו
17 זִקַּת שְׁבִיעִית כָּלֵל. וְאֵין לֹקָחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן, אֶפְלוּ
18 סְרוּק; אָבֵל לֹקָחִין מִמֶּנּוּ טוּי וְשִׁזּוֹר.
19 **טו.** הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית - אֵינוֹ חֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת,
20 וְהַחֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת - אֵינוֹ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית.
21 שְׂאָף עַל פִּי שֶׁזָּה וְזֶה מִן הַתּוֹרָה - מַעֲשֵׂר טַעוֹן הַבָּאָת
22 מְקוֹם, מֵה שֶׁאֵין בָּן בְּשִׁבְעִית, וּשְׁבִיעִית אֵין לָהּ פְּדִיוֹן,
23 מֵה שֶׁאֵין בָּן בְּמַעֲשֵׂר.
24 **טז.** הַחֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת - אֵינוֹ חֲשׂוֹד לֹא עַל הַמַּעֲשֵׂר
25 וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית. שֶׁהָאֵכֶל הַטָּמֵא הִזָּה שֶׁמְכָרוּ בַּחֲזָקָת
26 טְהוֹר - אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים,
27 וְהַחֲשׂוֹד לְדַבְּרֵי סוֹפְרִים - אֵינוֹ חֲשׂוֹד לְדַבְּרֵי תּוֹרָה.
28 **יז.** כָּל הַחֲשׂוֹד עַל דְּבָר, אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ נֶאֱמָן עַל שֶׁל
29 עֲצָמוֹ - נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל אֲחֵרִים. חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא
30 לְאֲחֵרִים. לְפִיכָף, הַחֲשׂוֹד עַל הַדָּבָר - דָּנוּ וּמַעֲדוּ.
31 **יח.** הַכֹּהֲנִים חֲשׂוֹדִין עַל הַשְּׁבִיעִית. לְפִי שֶׁהֵם אוֹמְרִים:
32 הוֹאִיל וְהַתְּרוּמוֹת מִתְּרוֹת לָנוּ אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין עַל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר שמצות־עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודהו בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא בכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו. (2) להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה. (4) כלומר, השמטת החובות. אבל שביתת הארץ אינה תלויה ביוכל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היוכל נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (6) [ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמיטת כספים ולפיכך הושוו שתיהן. אבל שביתת הארץ לא הושוותה להן]. (7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה היא ביוכל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת הקרקע לבעליה, והיינו ביוכל. (9) בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשטט, זכר לשביעית". (10) אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבכית דינם של רב אמי ורב אסי סידרו את הפרוזבול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה, משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בבבל מדרבנן. (11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביתה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו. (12) אבל שביתת קרקע נוהגת מתחילתה.

- 1 הַשְּׁמִטָּה, וְשָׁם¹³ הוּא אֹמֵר: מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד
 - 2 שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג הַסְּכּוֹת; מִה שָׁם - אַחֵר שִׁבְעָה¹⁴, אִף
 - 3 הַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים - אַחֵר שִׁבְעָה. לְפִיכָף¹⁵, הָלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ
 - 4 בְּשִׁבְעִית עֲצָמָה - גּוֹבֶה חוּבוֹ כָּל הַשָּׁנָה, וְכִשְׁתִּשְׁקַע
 - 5 חֲמָה¹⁶ בְּלִילֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שִׁבְעִית - אָבֹד
 - 6 הַחוּב¹⁷.
 - 7 ה. שְׁחַט אֶת הַפָּרָה וְחִלְקָה עַל דַּעַת שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 - 8 שֶׁל מוֹצָאֵי שִׁבְעִית¹⁸, וְנִתְעַבֵּר אֱלוֹלוֹ¹⁹ וְנִמְצָא אוֹתוֹ הַיּוֹם
 - 9 סוֹף שִׁבְעִית - אָבֹדוּ הַדָּמִים, שֶׁהָרִי עֲבָרָה שִׁבְעִית עַל
 - 10 הַחוּב²⁰.
 - 11 ו. שִׁבְעִית מִשְׁמִטָּה אֶת הַמְּלוּהָ. וְאִפְלוּ מְלוּהָ שֶׁבִּשְׁטָר
 - 12 שִׁישׁ בּוֹ אַחֲרֵיכֵן נִכְסִים - הָרִי זֶה מִשְׁמִיטָה²¹. וְאִם סִיִּם
 - 13 לֹא²² שָׁדָה בְּהִלּוּאָתוֹ - אֵינוֹ מִשְׁמִיטָה²³. וְהַשִּׁבְעִית
 - 14 מִשְׁמִטָּה אֶת הַשְּׁבוּעָה²⁴; שְׁנֶאֱמַר: לֹא יָגֵשׁ - מִכָּל מְקוֹם,
 - 15 לֹא לְשִׁלְם²⁵ וְלֹא לְהַשְׁבִּיעַ²⁶.
- ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁבְעִית הַדִּינִין²⁷ וְכָל כִּיּוֹצֵא²⁸
בְּמָה מְדָבְרִים שָׁאֵם יוֹדֶה בָּהֶן²⁹ שִׁבְעִית מִשְׁמִטָּה³⁰; וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן³¹
מִשְׁבוּעוֹת שָׁאֵם יוֹדֶה³² יִשְׁלַם³³ - הָרִי זֶה יִשְׁבַּע אַחֵר³⁴
הַשְּׁמִטָּה³⁵.
- ח. הָלוּהָ³⁶ וְתַבְעוּ וְכָפַר בּוֹ, וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִטָּה וְהוּא³⁷
בְּכַפְּרִיתוֹ³⁸, וְהוֹדָה אַחֵר שֶׁעֲבָרָה שִׁבְעִית אוֹ שְׁכָאֵר עָלָיו³⁹
עֲדִים אַחֵר הַשִּׁבְעִית⁴⁰ - אֵין הַשִּׁבְעִית מִשְׁמִטָּה⁴¹.
- ט. הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן לְעֶשֶׂר שָׁנִים - אֵינוֹ⁴²
מִשְׁמִטָּה; אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּא לִידֵי לֹא יָגֵשׁ⁴³, הָרִי הוּא⁴⁴
עֲתָה⁴⁵ אֵינוֹ יָכוֹל לָגֵשׁ. הַתְּנָה עֲמוֹ⁴⁶ שְׁלֹא יִתְבַּעֲנוּ -
שִׁבְעִית מִשְׁמִטָּה⁴⁷.
- י. הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ וְהִתְנָה עֲמוֹ שְׁלֹא תִשְׁמַטְנוּ שִׁבְעִית⁴⁸
- הָרִי זֶה נִשְׁמַט; שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין הַשִּׁבְעִית⁴⁹.
הַתְּנָה עֲמוֹ שְׁלֹא יִשְׁמִיט הוּא חוּב זֶה⁵⁰ וְאִפְלוּ בְּשִׁבְעִית⁵¹

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(13) במצות הקהל. והנה בספרי שם אמרו: "מקץ שבע שנים, יכול מתחילת השנה, או בסופה, הרי אתה דן: נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה, ולא בתחילתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחילתה" ולא מבואר שם לאיזה "קץ" הדברים מכוונים, ורבינו פירש שהכוונה לקץ הנאמר במצות הקהל. (14) [שהרי נאמר שם: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ואם "מקץ" היינו בתחילת שנת השמיטה, למה הוצרכה התורה לאמר "במועד שנת השמיטה", אבל אם הכוונה לסוף השנה, הוצרכה לאמר "במועד שנת השמיטה" לאמר לנו שאף על פי שכבר עברה שנת השמיטה - תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית. ואף על פי שבסוטה מא. אמרו שהוצרכה התורה לאמר "שמיטה", שאם לא כן היינו מונים שבע שנים מעת כניסתם לארץ, ואף על פי שזה לא יהיה בשנת השמיטה - כל הטעות הזאת אין לה מקום אלא לפי האמת ש"מקץ" היינו בסוף שבע שנים, ואם כן בלי המלה "שמיטה" יש לטעות כי הכוונה לסוף שבע שנים מיום היכנסם לארץ, כנ"ל, אבל אם נפרש "מקץ", בתחילת שבע שנים, אין מקום לטעות למנות מעכשיו, כי לפי זה היה צריך להיות "מעטה" ולא "מקץ שבע שנים", אלא על כרחנו ש"מקץ" הוא בסוף שבע שנים, ולפיכך הוצרך לומר "שמיטה", שלא נטעה לומר שהכוונה לסוף שבע שנים בלי שמיטה]. (15) כלומר, לפי ששמיטת כספים אינה אלא בסוף שביעית. (16) ואין לומדים מ"הקהל" אלא פירוש המלה "מקץ" שהוא בסוף, אבל לא למדו משם, שלא תישמט אלא בחג הסוכות. (17) אלא אם כן רוצה הלווה להחזיר בתורת מתנה. (18) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמיטם. (19) שנעשה החודש בן שלושים יום, וקדשו ראש השנה למחר ביום שלושים ואחד. (20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כזקפו במלווה, ששביעית משמטתו. (21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגבוי דמי". (22) הלווה למלווה. (23) שכיוון שייחדה לו והראה לו את השדה במיצריה סביב, הרי היא כגבויה כבר. (24) כגון התובע מחברו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. (25) ודבר שאין השביעית משמטת את הממון - אינה משמטת גם את השבועה. (26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משמטת. (27) שהיא שבועת מודה במקצת. (28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. (29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. (30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגבב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכרו, שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. (31) לפני סוף שביעית. (32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם פקדון ולא מלווה". (33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים. (34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א: "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת". (35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסת בלבד. (36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משמטת. (37) כיוון ששביעית אינה משמטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגו' לא יגוש את רעהו". (38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא כנתבע מעצמו. (43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשמט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ' אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קנא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 - תנאו קים; שְׁפַל תְּנַאי שְׁבַמְמוֹן - קים, וְנִמְצָא זֶה חֵיב
- 2 עֲצָמוּ בְּמִמּוֹן שְׁלֹא חֵיבְתוּ תוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב⁴⁵.
- 3 יא. הַקֶּפֶת⁴⁶ הַחֲנוּת - אֵינָה נִשְׁמֶטֶת. וְאִם עֲשָׂאָה
- 4 מְלֻחָה⁴⁷ - נִשְׁמֶטֶת. שֹׁכֵר שֹׁכֵר - אֵינוֹ נִשְׁמֵט⁴⁸. וְאִם זָקָפוּ
- 5 עָלָיו⁴⁹ בְּמֻלָּחָה - נִשְׁמֵט.
- 6 יב. קִנְסוֹת שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מִפְתָּה וְהַמוֹצִיא שֶׁם רַע -
- 7 אֵינָם נִשְׁמֵטִין⁵⁰. וְאִם זָקָפוּ בְּמֻלָּחָה - נִשְׁמֵטִים. וּמֵאִמְתִּי
- 8 נִזְקָפִין בְּמֻלָּחָה? מִשְׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.
- 9 יג. הַמְגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם הַשְׁמֵטָה - אֵין כְּתֻבָּתָה
- 10 נִשְׁמֵטֶת⁵¹. וְאִם פְּגֻמָּתָה⁵² אוֹ זָקָפָה עָלָיו בְּמֻלָּחָה -
- 11 נִשְׁמֵטֶת.
- 12 יד. הַמְלֻחָה עַל הַמִּשְׁפּוֹן⁵³ - אֵינוֹ מִשְׁמֵיט⁵⁴. וְהוּא
- 13 שֶׁיְהִיָּה הַחוֹב כְּגֵד הַמִּשְׁפּוֹן; וְאִם הָיָה יָתֵר - מִשְׁמֵיט
- 14 הַיָּתֵר.
- 15 טו. הַמוֹסֵר שְׁטִירוֹתָיו לְבֵית דִּין וְאָמַר לָהֶם: אַתֶּם גְּבוּ
- 16 לִי חוֹבֵי זֶה - אֵינוֹ נִשְׁמֵט; שְׁנֵאֲמַר: וְאִשְׁרֵי יְהִיָּה לָךְ אֶת
- 17 אַחֲיָה, וְזֶה בֵּית דִּין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן בֵּית דִּין⁵⁵ שֶׁחֲתָכוּ

- 18 אֶת הַדִּין וְכֻתְבוּ⁵⁶: אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חֵיב⁵⁷ לָתֵן לְזֶה כֶּף
- 19 וְכָף - אֵינוֹ נִשְׁמֵט; שְׁזֶה כְּגִבּוֹי הוּא, וְכָאֵלוּ בָּא לִידּוֹ,
- 20 וְאֵינוֹ כְּמֻלָּחָה.
- 21 טז. כְּשֶׁרָאָה הַלֵּל הַזֶּקֶן שֶׁנִּמְנָעוּ מִלְּהַלּוֹת זֶה אֶת זֶה⁵⁸,
- 22 וְעוֹבְרִין עַל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה⁵⁹: הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן יְהִיָּה דְּבַר
- 23 וְגוֹמֵר, הַתֵּקִין פְּרוּזְבוּל⁶⁰, כְּדֵי שְׁלֹא יִשְׁמֵט הַחוֹב, עַד
- 24 שִׁילּוֹ זֶה אֶת זֶה. וְאֵין הַפְּרוּזְבוּל מוֹעִיל אֲלָא בְּשִׁמְטַת
- 25 כֶּסֶפִּים בְּזִמְן הַזֶּה, שֶׁהִיא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים; אֲבָל שְׁמֵטָה
- 26 שֶׁל תּוֹרָה - אֵין הַפְּרוּזְבוּל מוֹעִיל בָּהּ.
- 27 יז. אֵין כּוֹתְבִין פְּרוּזְבוּל אֲלָא חֲכָמִים גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר,
- 28 כְּבֵית דִּינּוֹ שֶׁל רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי, שֶׁהֵן רֵאשִׁינִי לְהַפְקִיעַ
- 29 מִמּוֹן בְּנֵי אָדָם⁶¹; אֲבָל שְׂאָר בְּתֵי דִינִין - אֵין כּוֹתְבִין⁶².
- 30 יח. זֶהוּ גּוֹפוֹ שֶׁל פְּרוּזְבוּל: מוֹסְרֵי לָכֶם⁶³ פְּלוֹנִי
- 31 וּפְלוֹנִי⁶⁴ הַדִּינִין שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנִי⁶⁵, שֶׁכָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי
- 32 שְׂאֵגְבָנוּ כָּל זִמְן שְׂאֵרָצָה⁶⁶. וְהַדִּינִין⁶⁷ אוֹ הָעֲדִים⁶⁸
- 33 חוֹתְמִין מְלֻמָּטָה.
- 34 יט. אֵין כּוֹתְבִין פְּרוּזְבוּל אֲלָא עַל הַקֶּרְקַע⁶⁹. אִם אֵין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

החוב, כשתשמטנו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשמטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שנזכרים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל. (46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שיזדמנו לו מעות, ואין דרך לנוגשו והרי זה כאילו הלווה עד אחר השביעית, שאין שביעית משמטתו. [=וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י' הִתְנֶה עִמּוֹ שְׁלֹא יִתְבַּעֲנוּ - שביעית מְשַׁמֶּטֶת]. (47) כלומר, העמידו בדיון. והוא הדין אם קבע לו החנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לתיבתם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלווה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלווה" אבל בשכר שכיר שאינו מלווה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלווה"]. (50) כיוון "שאינם כשאר חובות, אבל הם חיובים שהאיש נתחייב בהם, והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם". [וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשמש ידך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבל? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס. (51) שאינה מלווה אלא כהקפת חנות ושכר שכיר. ודין תוספת הכתובה כעיקר הכתובה. (52) כלומר, נתקבלה חלק מן הכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה. (53) של מטלטלין. (54) שהרי הלכה "בעל חוב קונה משכון (של מטלטלין)]. לפיכך, כשילוה אותו על המשכון, יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווהו, לזמן ידוע, ואינו נשמט". (55) שביעית שם: "וכל מעשה בית דין אין משמטין". (56) ירושלמי שם: וכל מעשה בית דין, אלו גזרי דינים. ודווקא כשגמרו את הדין, אבל אם עוד לא גמרו, אף על פי שהודה בפני בית דין או הביאו עדים בפניהם, שדין הוא שבית דין כותבים - כל זמן שלא כתבו אינו כגבוי. (57) שזהו נוסח של גמר דין. (58) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחששו לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלווה בשטר, ולא למלווה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו בסמוך, שאין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לא דווקא, אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובוטי (=עניים), כלומר, תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ממנם, ושלא יעברו על הלאו הג'ל, ועניים שלא תנעל דלת בפניהם. (61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז עזרא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית דינו של עזרא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים אלא בזמן ששמיטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכת הפקר בית דין. (62) וכל זה דווקא כשאין המלווה והלווה תלמידי חכמים, אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוזבול אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה. (63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת מודעה. (64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל וודאי שכוונתו לשלושה דיינים. (65) כלומר, אם הדיינים במקום אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. (66) אפילו לאחר שמיטה. (67) אם הוא מוסר דבריו לפנייהם. (68) היינו, אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית הדין שבמקום אחר. (69) של

- 1 קרקע ללילה - מוכר לו⁷⁰ המלון כל שהוא⁷¹ בתוך
- 2 שדהו, אפלו קלח של פרוכ⁷². השאילו⁷³ מקום לתנור
- 3 או לכירה - כותבין עליו⁷⁴ פרוכבול. היתה לו שדה
- 4 ממשכנת⁷⁵ - כותבין עליה פרוכבול.
- 5 כ. כותבין לאיש⁷⁶ על נכסי אשתו⁷⁷, וליתומים על נכסי
- 6 אפוטרופוס⁷⁸. אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע -
- 7 כותבין עליה פרוכבול. היתה לו חוב על חברו ויש
- 8 לחברו קרקע, הואיל והוא⁷⁹ תחת שעבוד⁸⁰ - כותב
- 9 עליו פרוכבול⁸¹.
- 10 כא. אחד שלל ממש - צריכים⁸² פרוכבול לכל
- 11 אחד ואחד; וחמשה שלל מאחד - דיו פרוכבול אחד
- 12 לכל⁸³.
- 13 כב. כתב הפרוכבול תחלה ואחר כך הלון - אינו
- 14 מועיל⁸⁴, אלא משמיט עד שכתב הפרוכבול אחר
- 15 שהלון. נמצאת אומר: שכל מלון הקודמת לפרוכבול
- 16 - אינה נשמטת בפרוכבול זה; ואם הפרוכבול קודם
- 17 למלון - נשמטת בפרוכבול זה.
- 18 כג. לפיכך: פרוכבול המקדם - פשוט, והמאחר - פסול.
- 19 כיצד? כתבו בניסן והקדים זמנו מאדר - פשוט; שהרי
- 20 הורע פחו⁸⁵, שאינו משמיט אלא עד אדר⁸⁶. אבל אם
- 21 אחר זמנו וכתבו מאיר - פסול; שהרי מפה כחו, שאינו
- 22 משמיט עד איר⁸⁷ שלא בדין, שאין דינו שלא ישמיט

- 23 אלא עד ניסן, בשעת מסירת הדברים לבית דין.
- 24 כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוכבול
- 25 - אבד חובו⁸⁸. ואם אמר: היתה לי⁸⁹ ואבד - נאמן;
- 26 שמזמן הסכנה⁹⁰ ואילו בעל חוב גובה שלא
- 27 בפרוכבול⁹¹. ולא עוד, אלא כשיביא בעל חוב את שטרו
- 28 או כשיבוא לתבע במלון על פה - אומרים לנתבע:
- 29 שלם לו. ואם טען הנתבע ואמר: אינה פרוכבול שלו?
- 30 אומרים לתובע: היתה לך פרוכבול ואבד? אם אמר הן
- 31 - נאמן, ואם הודה שלא כתב פרוכבול - אבד חובו.
- 32 והיתומים⁹² אינן צריכין פרוכבול.
- 33 כה. הוציא⁹³ פרוכבול, וטען הנתבע ואמר: מלון זה
- 34 שהוא תובע אחר פרוכבול זה היתה⁹⁴, והתובע אומר:
- 35 קדם פרוכבול היתה - התובע נאמן⁹⁵; שאלו אמר: היתה
- 36 לי ואבד⁹⁶ - נאמן ואף על פי שאין אנו יודעין זמן
- 37 הפרוכבול שאבד⁹⁷.
- 38 כו. טען הנתבע ואמר: מלון יש לו אצל⁹⁸,
- 39 והתובע אומר: לא פי אלא הקפת חנות היא, שאינה
- 40 נשמטת, שהרי לא זקפתיה מלון - הרי זה נאמן;
- 41 שהרי אם ירצה יאמר: מלון היתה⁹⁹ ופרוכבול היתה
- 42 לי ואבד¹⁰⁰. שפיו¹⁰¹ שתקנו חכמים פרוכבול, חזקה
- 43 היא שאין אדם מניח דבר מת¹⁰² ואוכל דבר
- 44 אסור¹⁰³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי החוב כגובי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין לו קרקע זהו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנח להלוות לו מעות בלי בטוחות. ודוקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. (70) ללווה מדעתו ובהסכמתו. (71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כל שהוא" זה את כל החוב. (72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע בה אלא קלח אחד של כרוב. (73) כלומר, המלווה ללווה. (74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה כאילו הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. (75) בין שהייתה השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין שהייתה שדה של אחרים ממושכנת בידו. (76) כלומר, שהוא הלווה. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם. (78) כשלווה האפוטרופוס לצורך היתומים. והמלווה כותב פרוכבול, שנכסי האפוטרופוס נחשבים כשל היתומים, כיוון שהוא ממונה על אשר להם ומשועבד להם. [=וייתכן עוד כי דין אפוטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה שאמרו: "היתומים אינם צריכים פרוכבול", המדובר כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלווה השני. (80) של המלווה השני. (81) שהרי הלווה השני משתעבד למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן". (82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את הפרוכבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע. (84) כי הפרוכבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת כתיבתו. (85) של המלווה. (86) אבל מה שהלווה אחר כך אינו בכלל הפרוכבול, ומשמיט. (87) כלומר, מה שהלווה מניסן (אחר כתיבת הפרוכבול) עד אייר (הזמן הכתוב בפרוכבול). (88) שהרי שמטתו שביעית. (89) פרוכבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוכבול אינו מצוה - לא התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשכיחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שמזמן הסכנה ואילך האמינו מכח החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיהא נאמן לומר פרוכבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהלוי. (93) המלווה. (94) ואין הפרוכבול מועיל כלום. (95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוכבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" ובוודאי עשה פרוכבול שזמנו אחר הלוואה זו. (96) כלומר, ולא היה מוציא פרוכבול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן. (98) וכיוון שאין למלווה פרוכבול הרי המלווה נשמט. (99) כדברך. (100) ואף על פי שלא אמרו מיגו להוציא ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. (101) טעם זה הוא מדוע האמינו במיגו להוציא ממון. (102) כלומר, מלווה שלא נשמטה. (103) מלווה שנשמטה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ' אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קנג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 כז. תלמידי חכמים¹⁰⁴ שהללו זה את זה¹⁰⁵, ומסר¹⁰⁶
 - 2 דבריו לתלמידים¹⁰⁷ ואמר: מוסרי לכם¹⁰⁸, שפל חוב
 - 3 שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה - אינו צריך לכתב
 - 4 פרוזבול; מפני שהן יודעים שהשמיטת כספים בזמן
 - 5 הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחת¹⁰⁹.
 - 6 כח. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית - רוח
 - 7 חכמים נוחה הימנו¹¹⁰. וצריך המלוה לומר למחזיר:
 - 8 משמיט אני וכבר נפטרת ממני. אמר לו: אף על פי כן
 - 9 רצוני שתקבל - תקבל ממנו; שנאמר: לא יגש, והרי לא
 - 10 נגש¹¹¹. ואל יאמר לו: בחובי אני נותן לך, אלא יאמר
 - 11 לו: שלי הם¹¹² ובמתנה אני נותן לך.
 - 12 כט. המחזיר¹¹³ לו חובו ולא אמר לו פן - מסבב¹¹⁴ עמו
 - 13 בדברים עד שיאמר לו: שלי הם ובמתנה נתתם לך.
 - 14 ואם לא אמר - לא תקבל ממנו, אלא יטל¹¹⁵ מעותיו
 - 15 וילך לו¹¹⁶.
- ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמיטה שמא
- יתאחר החוב שלו¹¹⁷ וישמט - עבר בלא תעשה, שנאמר: השמר לך וגומר. וחטא גדול הוא, שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין; שנאמר: השמר לך פן וגומר, וכל מקום שנאמר 'השמר' או 'פן' או 'אל' - הרי זה מצות לא תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל¹¹⁸. והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע¹¹⁹ אלא יתן¹²⁰, שנאמר: נתון תתן¹²¹ לו ולא ירע¹²² לך בך בתתך לו וגומר. והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם הזה¹²³, שנאמר: כי בגלל הדבר הזה יברכך וגומר.
- פרק עשירי**
- א. מצות עשה לספר² שבע שבע שנים³ ולקדש⁴ שנת החמשים, שנאמר: וספרת לך שבע שבת שנים וגומר,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(104) שם לו. "רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי (כלומר, שעשו פרוזבול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים, שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלווה תלמידי חכמים). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". (105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלווה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בבבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי דריבית אסורה ומתנה היא דיהבו אהדדי". ולכאורה גם אם המלווה אינו תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמא יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא התירו פרוזבול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא יבוא להקל בשמיטת כספים. (106) המלווה. (107) שאינם חכמים גדולים ביותר. (108) פלוני ופלוני הדיינין. (109) כלומר, בלא כתיבת פרוזבול, וכן בלא בית דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרוזבול ולמסור בפני בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקיקום חכמים לכתוב פרוזבול ולמסור בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא להקל בשמיטת כספים. (110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא יימנעו מלהלוות. (111) שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראיה ממה שאמר "דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התירו". (112) המעות, ששמיטתן שביעית. (113) שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא. (114) שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן". (115) הלווה. (116) שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב, ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא. (117) כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון. (118) שם. וגם לעניין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על הלוואה, שכן נאמר שם: "כי פתח תפתח את ירך לו (הרי צדקה) והעבט תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". (119) היינו "להזהיר". (120) היינו, "לצוות". (121) זהו הציווי. (122) זוהי האזהרה. (123) והוא בכלל גמילות חסדים, שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקדש קיימת לו לעולם הבא (פאה פרק א משנה א, ועיין שם בפירוש המשנה שזהו כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ). מפסוק במשלי: "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו. (1) יבאר שמצות-עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצות-עשה לתקוע בעשרי לחשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לעניין שביתת הארץ, אחד הוא. (2) ראה בספר המצוות, עשה קמ. (3) כלומר, ארבעים ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים". (4) שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוינו לקדש את שנת החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית-דין, שהרי מצות השביתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא (ראש השנה ח:) שדרש פסוק זה של "וקדשתם את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו שמקדשים אותה על-ידי בית-דין לומר מקודשת

- 1 וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצות אלו מסורין
- 2 לבית דין הגדול בלבד.⁵
- 3 ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה⁶
- 4 משנכנסו לארץ. שנאמר: שש [שנים תזרע שדרך ושש
- 5 שנים תזמר פרמך - עד שיהיה כל אחד מפרי את ארצו;
- 6 ושבע שנים⁸ עשו] בכבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק.
- 7 נמצאת אומר: בשנת שלש⁹ וחמש מאות אלפים
- 8 ליצירה, מראש השנה¹⁰ מאחר מולד אדם הראשון,
- 9 שהיא שנה שנייה¹¹ ליצירה¹², התחילו למנות. ועשו
- 10 שנת עשר וחמש מאות¹³ ליצירה, שהיא שנת אחת
- 11 ועשרים¹⁴ משנכנסו לארץ, שמטה. ומנו שבע שמטות
- 12 וקדשו שנת החמשים, שהיא שנת ארבע וששים¹⁵
- 13 משנכנסו לארץ.
- 14 ג. שבעה עשר¹⁶ יובלים מנו ישראל משנכנסו¹⁷ לארץ
- 15 ועד שיצאו¹⁸. ושנה שיצאו בה, שחבר הבית הראשונה,
- 16 מוצאי שביעית¹⁹ היתה, ושנת שש ושלושים ביובל
- 17 היתה, שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית

- 18 ראשון²⁰. כיון שחבר הבית²¹ בטל מנין זה²². משפטה
- 19 נשארה הארץ חרבה שבעים שנה, ונבנה בית שני,
- 20 וארבע מאות ועשרים שנה עמד²³. ובשנה השביעית²⁴
- 21 מבנינו עלה עזרא, והיא הביאה השנייה²⁵. ומשנה זו
- 22 התחילו למנות מנין אחר, ועשו שנת שלש עשרה לבנין
- 23 בית שני שמטה. ומנו שבע שמטות, וקדשו שנת
- 24 החמשים. אף על פי שלא היתה שם²⁶ יובל בבית שני,
- 25 מונין היו אותו כדי לקדש שמטות²⁷.
- 26 ד. נמצאת למד, שהשנה שחבר בה הבית באחרונה²⁸,
- 27 שתחלתה מתשרי שאחר חורבן כשני חדשים²⁹, שהרי
- 28 מתשרי הוא המנין לשמטים וליובלות³⁰ - אותה השנה
- 29 מוצאי שביעית היתה³¹, ושנת חמש עשרה מן היובל
- 30 התשיעי היתה. ולפי חשבון זה, שנה זו, שהיא שנת
- 31 אלף ומאה ושבע לחורבן, שהיא שנת שמנים ושבעה
- 32 ואלף וארבע מאות למנין שטרות, שהיא שנת שש
- 33 ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה³² - היא
- 34 שנת שמטה, והיא שנת אחת ועשרים מן היובל³³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

השנה כמו שנראה שם מדברי רבנן (עין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר בו רבינו, ונקט שאפילו לדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה לבית-דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך מצוה שלב (ועיין מנחת-חנינוך שם). (5) בספרא בהר פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית-דין". וסובר רבינו, שהכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. ונדין קידוש יובל, שהוא צריך לבית-דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה" – "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש חדשים הוא על-ידי בית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). ואף-על-פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלושה מתוך בית-דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה נוספת נח. (6) ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה זרה ט. אמרו, שמברית העולם עד תקופת אברהם, אלפיים שנה של תוהו, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכשנוסיף את ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחלקו, הרי אלפיים חמש מאות ושנים שנה. (12) כיון שלדעת ר' אליעזר שבחשרי נברא העולם, הכוונה לכ"ה באלול, אלא שכיון שהאדם נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה לתקופות, ובספ"מ-שנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה למעלה. (14) עם י"ד שכבשו וחלקו, כנ"ל. כן הוא בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה ושלוש". כלומר, לאחר עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא בשנת הק"ד. (15) כנ"ל. (16) ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בספ"מ-שנה ורדב"ז. (17) לאחר י"ד שכבשו וחלקו, כנ"ל. (18) לאחר חורבן בית ראשון. (19) שם יא: (20) יומא ט. כלומר, וארבע מאות ושמנים שנה ישנן מיציאת מצרים עד בנין הבית, כמו שנאמר במלכים-א ו, א, הרי שמונה מאות ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה שנה שכבשו וחלקו, הרי שמונה מאות ושלושים ושש, שהן ששה עשר יובלים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בספ"מ-שנה. (21) וישראל הלכו לגולה. (22) ראה להלן הלכה ח. (23) יומא שם. (24) ערכין שם, כרב אשי. (25) ראה להלן פ"ב הלכה טו. (26) שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. (27) שם. וברש"י: היו מניחין שנת נ', שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה, מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל המנין. (28) כלומר, בשניה. (29) שהרי הבית חרב בתשעה באב, והרי זה קרוב לשני חדשים. (30) ולכן אמרו שם יב: שאף בית שני חרב במוצאי שביעית. (31) שהרי הבית עמד 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבנינו החלו למנות, הרי 414. יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי. (32) צ"ע, לשם מה אריכות לשון זו. (33) כלומר, שהרי אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון כאן מוזרה במקצת. ולשיטה זו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ' אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קנה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ה. אָבֵל כָּל הַגָּאוֹנִים אֲמָרוּ, שֶׁמִּסְרַת הִיא בִּידֵיהֶם אִישׁ
- 2 מִפִּי אִישׁ, שֶׁלֹּא מָנוּ בְּאוֹתָן הַשְּׂבָעִים שָׁנָה שְׁבִין חֲרָבָן
- 3 בֵּית רֵאשׁוֹן וּבְנֵי בֵּית שְׁנֵי אֲלָא שְׁמֹטוֹת בְּלִבָּד בְּלֹא
- 4 יוֹבֵל. וְכֵן מִשְׁחָרֵב בְּאַחֲרוֹנָה לֹא מָנוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים³⁴,
- 5 אֲלָא שְׂבַע שְׂבַע בְּלִבָּד מִתְחַלֵּת שְׁנַת הַחֲרָבָן. וְכֵן עוֹלָה
- 6 בַּגְמָרָא עֲבוּדָה זָרָה³⁵ חֲשֹׁבֹן זֶה שֶׁהוּא קְבֵלָה³⁶.
- 7 ו. וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה יִדְוָעָה הִיא וּמִפְרָסְמָת אֲצֵל הַגָּאוֹנִים
- 8 וְאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵלָן לֹא מָנוּ אֲלָא לִשְׁנֵי חֲרָבָן,
- 9 מִשְׁלִיכִין אוֹתָן שְׂבַע שְׂבַע. וְלִפִּי חֲשֹׁבֹן זֶה, תְּהִי שָׁנָה
- 10 זוֹ, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׂבַע וּמֵאָה וְאַלְף לַחֲרָבָן, מוֹצָאִי
- 11 שְׁבִיעִית³⁷. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכִפִּי הַחֲשֹׁבֹן זֶה אָנוּ
- 12 מוֹרִין לְעִנְיָן מַעֲשָׂרוֹת³⁸ וּשְׁבִיעִית³⁹ וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים;
- 13 שֶׁהַקְּבֵלָה⁴⁰ וְהַמַּעֲשֵׂה⁴¹ עֲמוּדִים גְּדוֹלִים בְּהוֹרָאָה, וְיִבְהֶן
- 14 רָאוּי לְהַתְּלוֹת.
- 15 ז. שְׁנַת יוֹבֵל⁴² אֵינָה עוֹלָה מִמִּנְיָן שְׁנֵי הַשְּׂבָעִים⁴³, אֲלָא
- 16 שְׁנַת תִּשְׁעֵי וָאַרְבָּעִים - שְׁמִטָּה, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים - יוֹבֵל,

- 17 וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים וָאַחַת - תְּחַלֵּת שָׁשׁ שָׁנִים שֶׁל שְׂבָעִים. וְכֵן
- 18 בְּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל.
- 19 ח. מִשְׁנָלָה⁴⁴ שֶׁכֵּת רֵאשׁוֹן וְשֶׁכֵּת גֹּד וְחֲצִי שֶׁכֵּת מְנִשָּׁה
- 20 בְּטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת; שְׁנֵאמָר: וְקִרְאָתָם דְּרוּר בְּאֶרֶץ לְכָל
- 21 יִשְׂרָאֵל - בְּזִמְנָן שֶׁכֵּל יוֹשְׁבֵיהֶם עָלֶיהָ. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה
- 22 מְעַרְבֵּינִי שֶׁכֵּת בְּשֶׁכֵּת, אֲלָא כֵּלָן יוֹשְׁבִים כְּתֻקָּנָן⁴⁵.
- 23 בְּזִמְנָן⁴⁶ שֶׁהַיּוֹבֵל⁴⁷ [נוֹהֵג בְּאֶרֶץ] - נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁸;
- 24 שְׁנֵאמָר: יוֹבֵל הִיא - בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין
- 25 שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבַּיִת⁴⁹.
- 26 ט. וּבְזִמְנָן⁵⁰ שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג - נוֹהֵג דִּין עֶבֶד עֲבָרִי⁵¹, וְדִין
- 27 בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה⁵², וְדִין שְׂדֵה חֲרָמִים⁵³, וְדִין שְׂדֵה
- 28 אֲחֻזָּה⁵⁴, וּמִקְבְּלֵי גֵר תוֹשָׁב⁵⁵, וְנוֹהֵגֶת שְׁבִיעִית בְּאֶרֶץ
- 29 וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים⁵⁶ בְּכָל מְקוֹם מִן הַתּוֹרָה. וּבְזִמְנָן שְׁאִין
- 30 הַיּוֹבֵל [נוֹהֵג] - אֵינֶנּוּ נוֹהֵג אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, חוּץ מִשְׁבִּיעִית
- 31 בְּאֶרֶץ וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים בְּכָל מְקוֹם מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁷, כְּמוֹ
- 32 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מנו יובלות לקדש שמיטות, כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז. (34) בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת היובל כבשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (35) ט: שאמרו שם: "האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי כשבוע, ונשקול ממאה תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשדי אפרטי, ונחשיבינהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע". משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבע. (36) כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל. (37) שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים ליצירה, שהיא אלף ושמונה מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית. (38) כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). (39) שמיטת קרקע. (40) היא מסורת הגאונים הנ"ל. (41) שכן היו נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחור"מ סימן סג סעיף א בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון-איש שהאריכו בביאור שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק מה שכתוב על מצבות עתיקות שנתגלו, והכתוב שם נוטה לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד. (42) כלומר, כשהיובל נוהג, שכל יושביה עליה כמו בזמן בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (43) ברייתא בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה. (44) ברייתא בערכין לב: ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח: (47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל יושביה עליה, כנ"ל. (50) ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין למכור בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי שהמדובר בזמן שהיובל נוהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב. וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל) "לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובל (ברייתא שם). וראה להלן שם הלכות טר-טז. (53) שם, כרבי שמעון בן יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה לבדק הבית או לכהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין. (54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישיו ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה, אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב ביבי, מאי טעמא, אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טו, טז), "כי טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז), "בטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נוהג (שאנו מצווים להחיותו) רק כשעבד עברי נוהג, דהיינו כשהיובל נוהג, כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה ביובל. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובל, אבל שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה, והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין שמיטת כספים. וראה בר"י קורקוס שדקדק מכאן כדברי הכסף-משנה שאין הכוונה אלא

- 1 י. מִצֹּת עֲשֶׂה⁵⁹ לְתַקְעוֹ⁶⁰ בְּשׁוֹפָר בְּעֶשְׂרֵי לְתִשְׁרִי⁶¹
- 2 בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זוֹ מְסוּרָה לְבֵית דִּין⁶² תַּחֲלָה⁶³,
- 3 שְׁנֶאֱמַר: וְהַעֲבַרְתָּ⁶⁴ שׁוֹפָר תְּרוּעָה; וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁶⁵
- 4 חֵיב לְתַקֵּעַ, שְׁנֶאֱמַר: תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר. וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר
- 5 תִּשְׁעִי, כְּדָרָךְ שֶׁתוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁶. וּמַעֲבִירִין שׁוֹפָר
- 6 בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל⁶⁷.
- 7 יא. שׁוֹפָר שֶׁל יוֹבֵל וְשֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד הוּא לְכָל
- 8 דְּבָר⁶⁸. וְאַחֲדִי⁶⁹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאַחֲדִי הַיּוֹבֵל לְתַקְיָעוֹת⁷⁰,
- 9 אֶלָּא שְׁבִיבִיבִל⁷¹ תוֹקְעִין⁷² בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁקָּדְשׁוֹ בּוֹ אֶת
- 10 הַחֹדֶשׁ⁷³ בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא קָדְשׁוֹ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְכָל

- 11 יָחִיד וְיָחִיד⁷⁴ חֵיב לְתַקֵּעַ כָּל זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבֵינָם⁷⁵
- 12 וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵי בֵית דִּין⁷⁶;
- 13 יב. וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁷⁷ שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת⁷⁸ - לֹא הָיוּ
- 14 תוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקָּדְשׁוֹ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ⁷⁹, וְאֵין כָּל
- 15 יָחִיד וְיָחִיד תוֹקְעַת אֶלָּא בְּפָנֵי בֵית דִּין⁸⁰.
- 16 יג. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים⁸¹ מְעַכְבִּין בַּיּוֹבֵל⁸²: תַּקְיָעָה⁸³, וְשְׁלוּחַ
- 17 עֲבָדִים, וְהַחֲזָרַת שְׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא שְׁמִטַּת
- 18 קֶרְקָע⁸⁴.
- 19 יד. מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁸⁵ עַד יוֹם הַפְּפוּרִים לֹא הָיוּ עֲבָדִים⁸⁶
- 20 נִפְטָרִים לְבִתְיָהֶן⁸⁷ וְלֹא מִשְׁתַּעֲבָדִין לַאֲדוֹנֵיהֶם⁸⁸, וְלֹא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לשמיטת כספים, שביאר כן בפ"ט שם. ואילו בשביעית הארץ לא ביאר עוד מאומה, אבל בכתב-יד הנוסחא: "חוץ משביעית בארץ מדבריהם, והשמיטת כספים וכו'" (ר"י קורקוס). וכן הוא בחינוך (מצוה של) לפי דפוס וויניציא. ולפי"ז מפורש שגם שביעית הארץ אינה אלא מדבריהם, וראה בפאת-השולחן. (59) ראה בספר המצוות, עשה קלו. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א, שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'" (ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חינוך מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שוה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח). (68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנזכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ח. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). והביריתא תלתא את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החודש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש החודש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובל. וראה שם הערה נח. (74) כנ"ל. (75) ראש השנה שם, כרבי. (76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין. (77) ברייתא שם. (78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). (79) כנ"ל. (80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח-ט. ובספרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו'. יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החודש, ובלבד שהוא בזמן שהם יושבים, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד". (81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. (82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חינוך מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעלי-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרור האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפני לפניו וגם לאחריו. (83) לא מבורר לאיזו תקיעה נתכוין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה לבית-דין", ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. (84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. (85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: (86) עברים. (87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חינוך, מצוה שלא). (88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה.

29 או לעשות בהן סחורה או לקח בהן פלים או עבדים
30 ובהמה - אינו רשאי; אלא למזונות בלבד. ואם עבר
31 ומכר מכל מקום - הרי אלו מכורים.
32 ד. ודנין בבית דין בתי ערי חומה, ובשדה דין שדה
33 אחרת. דין מוכר שדה אחרת: לחשב את הדמים לפי
34 השנים הנשארות ליובל; ובכל עת שירצה לפדות -
35 מחשב עם הלוקח על השנים שאכל, וגורע מדמי
36 המכר, ומחזיר לו השאר.
37 ה. כיצד? הרי הנשאר ליובל עשר שנים ומכר לו שדה
38 במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים ורצה המוכר
39 לגאל - נותן לו שבעים דינר ומחזיר שדהו. וכן אם
40 אכלה שש שנים - נותן לו ארבעים דינר ומחזיר לו
41 שדהו. לא גאלה אלא הנחתה ביד הלוקח עד שנת
42 היובל - תחזור לפעלים בלא דמים. שנאמר: במספר
43 שני תבואת ימכר לך.
44 ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שתי שנים גאלה
45 - אינו יכול לומר לו: החזירנה לי מלאה פרות כמו
46 שמכרתי לך. לפיכך, אם מכרה לו מלאה פרות לפני
47 ראש השנה, וגאלה אחר שתי שנים - הרי זה אוכל
48 שלש תבואות בשתי השנים, ואינו מחשב עמו אלא לפי
49 שתי שנים בלבד; שנאמר: על פי השנים, לא על פי
50 התבואות.
51 ז. הקנים והמזורות ופרות שקמה שבתוכה - הרי הן
52 של לוקח פשאר הפרות שלה. אבל אילן שנכסח או
53 שיבש - שניהן אסורין בו. כיצד יעשה? ימכר וילקח
54 בדמיו קרקע, והלוקח אוכל פרותיה עד שתגאל השדה
55 מידו.
56 ח. הלוקח שדה אחרת ונטעה אילנות והשביחה,
57 כשהיא חוזרת ביובל - שמין שבח האילנות שבתוכה,

1 השדות חוזרות לבעליהן⁸⁹, אלא עבדים אוכלין ושותים
2 ושומחים⁹⁰ ועטרותיהם⁹¹ בראשיהם. פיון שהגיע יום
3 הפורים, תקעו בית דין⁹² בשופר, נפטרו עבדים
4 לבתיהן וחזרו שדות לבעליהן.
5 טו. דין היובל⁹³ בשביתת הארץ ודין השמטה אחד
6 הוא לכל דבר. כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ⁹⁴
7 - אסור בשנת יובל, וכל שמתר בשביעית - מתר ביובל,
8 ומלאכות שלוקין עליהן בשביעית⁹⁵ - לוקין עליהן
9 ביובל. ודין פרות שנת יובל באכילה⁹⁶ ובמכירה⁹⁷
10 ובבעור⁹⁸ - כדין פרות שביעית לכל דבר.
11 טז. יתרה⁹⁹ שביעית על היובל, שהשביעית משמטת
12 כספים ולא יובל. ויותר יובל על השביעית, שהיובל
13 מוציא עבדים ומשמיט קרקע. וזהו¹⁰⁰ דין מכירת שדות
14 האמורות בתורה, והיא מצות עשה¹⁰¹, שנאמר: גאלה
15 תתנו לארץ. יובל¹⁰² משמיט קרקע בתחלתו¹⁰³,
16 ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה¹⁰⁴, כמו
17 שבארנו¹⁰⁵.

פרק אחד עשר

19 א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים אינה נמכרת
20 לצמיתות, שנאמר: והארץ לא תמכר לצמיתת. ואם מכר
21 לצמיתות - שניהם עוברין בלא תעשה. ואין מעשיהן
22 מועילין, אלא תחזור השדה לבעליה ביובל.
23 ב. והמוכר שדהו לששים שנה - אינה יוצאה ביובל;
24 שאין חוזר ביובל אלא דבר הנמכר סתם או הנמכר
25 לצמיתות.
26 ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחרת, אף על פי שהם
27 חוזרין אחר זמן, אלא אם כן העני; שנאמר: וכי ימוך
28 אחיך ומכר מאחרתו. אבל למכר ולהניח הדמים בכיסו

(89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. (90) על חירותם. (91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"ישובים ועטרותיהם בראשיהם ונהגים מזוי השכינה" (ברכות יז.). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. (92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת. (93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכד, ובהוספה בהערה רסב. (94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. (95) כמו זריעה זמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. (96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מבריתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. (97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שזכרו בפ"ו. (98) כנ"ל בפ"א הלכה א. (99) סיפרא שם הלכה ו. (100) כלומר, השמטת הקרקע שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. (101) ראה בספר המצוות, עשה קלח. (102) ערכין כח: (103) סיפרא שם פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת החמשים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן הוא בראש השנה ח: בברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה יד. (104) שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". (105) למעלה בפ"ט הלכה ד. (1) יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא אם כן העני. הקנים והמזורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין מכרה בשנת היובל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

טז. מכרה לראשון במאה דינר, וראשון לשני במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון; שגאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים, וראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון. וכן אם מכר במאה והשביחה ביד הלוקח והרי היא ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה שמכר. ואם מכרה במאתים והקסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה - מחשב לפי מה שהיא. ולעולם מיפס כח מוכר שדה אחזה, ומרעין כח הלוקח.

יז. המוכר שדה אחת וזהו לו שדות אחרות, ומכר מאותם השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו; שגאמר: ומצא כדי גאלתו - עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר. וכן אם לזה לגאל - אין שומעין לו; שגאמר: והשיגה ידו - לא שילזה.

יח. מצא מעט ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין שומעין לו; שגאמר: כדי גאלתו - או גואל את כלה או אינו גואל. ואם רצו קרוביו לגאל - גואלים; שגאמר: ובא גאלו הקרב אליו.

יט. הנותן שדהו מתנה - הרי זו חזירת לו ביוכל; שגאמר: תשבו איש אל אחזתו - לרבות את המתנה.

כ. האחין שחלקו - כלקוחות הן, ומחזירין זה לזה חלקו ביוכל, ולא תבטל חלקתן מכמות שהיתה. וכן הבכור והמביש אשת אחיו - מחזיר ביוכל חלק שנטל, ונוטל החלק שפגגדו.

כא. אבל היורש את אשתו, אף על פי שירשת הפעל מדבריהם - עשו חזק לדבריהם כשל תורה, ואינו מחזיר ביוכל. ואם ירש ממנה בית הקברות - יחזיר לבני משפחה, משום פגם משפחה, ויתנו לו דמיה, ומנפין לו דמי קבר אשתו, שהרי חזב בקבורתה.

ונותן פעל השדה דמי השבח ללוקח; שגאמר: ויצא ממכר בית - ממכר חזר, ולא השבח.

ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נהג, כמו שבארנו - אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים; שגאמר: במספר שני תבואת ימכר לך. ואפלו רצה הלוקח - אסור; שגאמר: במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך - אין פחות משתי שנים מעת לעת מיום המכירה.

י. וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות בשתי שנים ואחר כך יגאל; שגאמר: שני תבואות. לפיכך, אם היתה אחת משתי השנים שביעית או שנת שדפון או ירקון - אינה עולה מן המנין.

יא. הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה, או אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין למנין. מכרה בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת, והדמים חוזרין לבעלים.

יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל; שגאמר: שני תבואות.

יג. מכר נקעים מלאים מים או סלעים שאינם ראויין לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים; שגאמר: במספר שני תבואת - שדה הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה, אף על פי שאינה ראויה לזריעה - חוזרת לבעלים ביוכל.

יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי ראויים לתבואות. ואם לא גאלן - אינן חוזרין לבעלים ביוכל; שגאמר: ושבו לאחזתו - ולא לאילנות.

טו. מכר שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני לשלישי, אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל תחזר לאדון הראשון; שגאמר: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחזת הארץ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ד כ' אייר ה'תשע"ה

והרי בטל להן רשות ביתו וחרצו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא כאורח אצלם, והאורח אינו אוסר.

ב. המבטל רשותו סתם [ולא פירט ביתו או חצר] - רשות חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל. והמבטל רשותו לבני חצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר: 'רשותי מבטלת לך, ולך, ולך'; והיורש מבטל רשות אף על פי שמט מורישו בשבת, שהיורש - תחת מורישו הוקם לכל דבר, ובטל רשות בשבת מתר לכתחלה.

ג. בטלו אלו המערבין רשותם לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן

יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ה

הלכות ערובין

פרק ב

א. אנשי החצר שערכו בלן, חוץ מאחד מהן שלא ערב עמקן - בין מזיר, בין שוכח - הרי זה אוסר עליהן, ואסור לכלן להוציא מבתיהם לחצר או מן החצר לבתיהם. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד, הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר ומחצר לבתיהם; אבל לביתו, אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו, הרי כלם מתרין; הן מתרין, מפני שערכו,

שמקיים מצוות בני נח] בחצר, אינו אוסר עליו; שדירת
הגוי אינה דירה, אלא כבהמה הוא חשוב. ואם היו שני
ישראלים או יתר, וגוי שוכן עמם - הרי זה אוסר
עליהם; ודבר זה - גזירה, כדי שלא ישכנו גוי עמם,
שלא ילמדו ממעשיו. ולמה לא גזרו בישראל אחד וגוי
אחד? מפני שאינו דבר מצוי - שהרי יפחד שמא יתחיד
עמו ויהרגנו, וכבר אסרו להתיחד עם הגוי.
י. שני ישראלים וגוי השוכנים בחצר אחת, וערבו
הישראלים לעצמם - לא הועיל כלום; וכן אם בטלו
לגוי, או בטל להן, או בטלו הישראלים זה לזה ונעשו
כיהודים עם הגוי - לא הועילו כלום; שאין צורך מועיל
במקום גוי, ואין בטול רשות מועיל במקום גוי; ואין
להן תקנה, אלא שישכרו ממנו רשותו, ויעשה הגוי
כאלו הוא אורח עמהן. וכן אם היו גוים רבים -
משפירין רשותם לישראלים, והישראלים מערבין
ומתירין. וישראל אחד ששכר מן הגוי - מערב עם שאר
הישראלים, ויתרו כלם; ואין כל אחד ואחד צריך לשכר
מן הגוי.
יא. שתי חצרות זו לפנים מזו, וישראל אחד וגוי דרים
בפנימית וישראל אחד בחיצונה, או שהיה ישראל וגוי
בחיצונה וישראל אחד בפנימית - הרי זה אוסר על
החיצונה עד שישכר ממנו, שהרי רגלי שני ישראלים
וגוי מצויים שם; והפנימי, מתר בפנימית.
יב. שוכרין מן הגוי אפלו בשבת; שהשכירות כבטול
רשות היא, שאינה שכירות ונדאית, אלא הפך בלבד;
לפיכך, שוכרין מן הגוי אפלו בפחות משנה פרוטה,
ואשתו של גוי משפרת שלא מדעתו, וכן שכירו או
שמשו משפירין שלא מדעתו; ואפלו היו שכירו או
שמשו ישראל, הרי זה משכיר שלא מדעתו. שאל מן
הגוי מקום להניח בו חפציו, והשאלו - הרי נשתתף
עמו ברשותו, ומשכיר שלא מדעתו. היו לגוי שני
שכירים או שמשים או נשים רבות - אם השכיר אחד
מקו, דינו.
יג. שני ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת, ושכרו מן
הגוי בשבת - חוזר האחד ומבטל רשותו לשני, ומתר;
וכן אם מת הגוי בשבת - מבטל הישראלי לישראל
האחר, ויהיה מתר לטלטל.
יד. גוי שהשכיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא
הגוי השני עד שישלים זמן שכירותו - שוכרין מזה
הגוי השני, שהרי נכנס תחת הבטלים; ואם יש רשות
לראשון להוציא את הגוי השוכר ממנו בכל עת שירצה
- אם לא היה השני עומד ושכרו הישראלים מן
הראשון, הרי אלו מתירין.
טו. חצר שישתאליהם וגוי שרויין [גרים] בה, והיו
חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה, וזה
ועשו צרוב דרך חלונות - אף על פי שהם מתירין

רשות. ואין אומרים: 'יהיו באורחים אצלו'; שאין רבים
אורחין אצל אחד.
ד. היו אלו שלא ערבו, שנים או יתר - אם בטלו
רשותם למערבין - המערבין מתירין, ואלו שלא ערבו
אסורין [נשאו הרבים נעשים אורחים]. ואין המערבין
יכולים לבטל רשותם לשנים שלא ערבו, שכל אחד
מקו אוסר על חברו; ואפלו חזר האחד שלא ערב,
ובטל רשות לשני שלא ערב - הרי זה אוסר, שבשעה
שבטלו לו המערבין, אסור היה. אחד שערב, אינו
מבטל רשותו לאחד שלא ערב; אבל האחד שלא ערב,
מבטל רשותו לאחד שערב.
ה. כשם שבעל בית זה מבטל לבעל בית זה רשותו
בחצר אחת, כך מבטלין מחצר לחצר; ומבטלין,
וחוזרין ומבטלין. ביצד? שנים ששרויין בחצר ולא
ערבו - אחד מקו מבטל רשותו לשני, ונמצא השני
מטלטל ברשותו שבטל לו חברו [הראשון], עד
שיעשה [השני] צרכיו [שימושיו בחצר, ויבטל הביטול];
וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון, ומטלטל הראשון
ברשותו שבטל לו; וכן כמה פעמים. ויש בטול רשות
בחברה [בית רוק, שפתוחים אליו שני בתים], כדרך שהוא
בחצר.
ו. מי שבטל רשותו, וחזר וטלטל ברשותו שבטל - אם
במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד
בבטולו; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא
עומד בבטולו. כמה דברים אומרים? שלא קדמו
והתחזקו אלו שבטל להן; אבל אם קדמו והתחזקו
והוציאו - אם חזר הוא והוציא בין שוגג בין מזיד, אינו
אוסר עליהן.
ז. שני בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום גוים
מחיצה בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר
להם לערב מאמש. אחד מבני חצר שמת, והניח רשותו
לאחד מן השוק - אם מת מבעוד יום, הרי היורש
שאינו מבני החצר אוסר עליהן; ואם מת משחשכה,
אינו אוסר עליהן. אחד מן השוק [נשיש לו דירה בחצר,
אבל לא צריך לערב, כי לא גר בה] שמת, והניח רשותו
לאחד מבני החצר - אם מבעוד יום מת - אינו אוסר,
שהרי בלן מערבין; ואם מת משחשכה - אוסר עליהן,
עד שיבטל להן רשות מורישו.
ח. ישראל וגר ששרויין במערה אחת, ומת הגר מבעוד
יום - אף על פי שלא התחזק [וקנה] ישראל אחר בנכסיו
עד שהשכח [למרות זאת] - הרי זה המתחזק [אחר
כניסת שבת] אוסר עד שיבטל, שהרי הוא פירוש; ואם
מת הגר משחשכה [ועשו צרוב לפני השבת] - אף על פי
שהתחזק ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא
בהתירו הראשון הוא עומד.
ט. ישראל הדר עם הנכרי או עם גר תושב [גוי

מְשַׁלֵּשָׁה [טפחים], הָרִי זֶה מִתִּיר, וּמַעֲרִבִין אֶחָד, אִם
רָצוּ.

ד. הֵיכָל הַכֶּתֶל רָחֵב אַרְבָּעָה, וְעָשָׂה סֵלֶם מִכָּאן וְסֵלֶם
מִכָּאן - אִף עַל פִּי שֶׁהַסֵּלְמוֹת מִרְחֻקוֹת זֶה מִזֶּה - אִם
רָצוּ, מַעֲרִבִין אֶחָד. אֵין בְּרָחֵב הַכֶּתֶל אַרְבָּעָה - אִם אֵין
בֵּין הַסֵּלְמוֹת שְׁלֹשָׁה, מַעֲרִבִין אֶחָד; הֵיכָל בִּיגִיָּהם שְׁלֹשָׁה,
מַעֲרִבִין שְׁנַיִם.

ה. בְּנֵה מִצְבֵּה [ספסל] עַל גְּבִי מִצְבֵּה בְּצֵד הַכֶּתֶל - אִם
יֵשׁ בַּתְּחִתּוֹנָה [-] בִּסְפֹסֶל הַתְּחִתּוֹן אַרְבָּעָה, מִמַּעַט [-]
וְנִחְשֵׁב כַּפּוֹת מִ' טפחים]; אֵין בַּתְּחִתּוֹנָה אַרְבָּעָה, וְאֵין
בִּיגֵה לְבֵין הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשָׁה, מִמַּעַט; וְאִם רָצוּ, מַעֲרִבִין
אֶחָד. וְכֵן בַּמְדֻרְגּוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁסָּמְכָן לַכֶּתֶל.

ו. כֶּתֶל גְּבוּהָ שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, וְזִין [בליטה] יוֹצֵא
בְּאֻמָּצְעִיתוֹ - אִם נִשְׁאָר מִן הַזִּין עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פָּחוֹת
מֵעֶשְׂרֵה, מֵנִיחַ סֵלֶם לִפְנֵי הַזִּין, וּמַעֲרִבִין אֶחָד, אִם רָצוּ;
אֲבָל אִם הֵנִיחַ הַסֵּלֶם בְּצֵד הַזִּין, אֵינוֹ מִמַּעַט. הֵיכָל הַכֶּתֶל
גְּבוּהָ תִּשְׁעָה עָשָׂר טַפְחִים - מוֹצִיא [זי] אֶחָד בְּאֻמָּצֵעַ,
וּמַעֲרִבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; שְׁהָרִי מִן הַזִּין עַד הָאֶרֶץ פָּחוֹת
מֵעֶשְׂרֵה, וּמִן הַזִּין עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פָּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה. הֵיכָל
הַכֶּתֶל גְּבוּהָ עֶשְׂרִים טַפְחִים, צָרִיף שְׁנֵי זִיזִין זֶה שְׁלֹא כְּנֶגֶד
זֶה, עַד שִׁיְהִיָּה בֵּין הַזִּיזִין הַתְּחִתּוֹן וּבֵין הָאֶרֶץ פָּחוֹת
מֵעֶשְׂרֵה, וּבֵין הַזִּיזִין הָעֲלִיּוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכֶּתֶל פָּחוֹת
מֵעֶשְׂרֵה; וּמַעֲרִבִין אֶחָד, אִם רָצוּ.

ז. דָּקָל שֶׁחֲתָכוּ וְסָמְכוּ עַל רֹאשׁ הַכֶּתֶל וְעַל הָאֶרֶץ -
מַעֲרִבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; וְאֵינוֹ צָרִיף לִקְבָּעוֹ בְּבִגְנֵן. וְכֵן
הַסֵּלֶם - כְּבָדוֹ קוֹבָעוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְחַבְּרוֹ בְּבִגְנֵן. הֵי
קִשְׁיִן מְבִדִּילִין בֵּין שְׁתֵּי הַחֲצוֹת, וְסֵלֶם מִכָּאן וְסֵלֶם
מִכָּאן - אֵין מַעֲרִבִין אֶחָד; שְׁהָרִי אֵין כֹּף הַרְגֵּל עוֹלָה
בְּסֵלֶם, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ עַל מֵה יִסְמָךְ [-] שֶׁהוּלָם יִתְמוּטָט.
הֵיכָל הַסֵּלֶם בְּאֻמָּצֵעַ, וְקִשְׁיִין מִכָּאן וְקִשְׁיִין מִכָּאן [-] מַחֲצִיָּה
מִקֵּשׁ וּבִאֻמָּצֵעַ עֲמוּד לְתַמִּיכַת הַסּוּלָם - אִם רָצוּ, מַעֲרִבִין
שְׁנַיִם.

ח. הֵיכָל אֵילָן בְּצֵד הַכֶּתֶל, וְעָשָׂהוּ סֵלֶם לַכֶּתֶל - אִם רָצוּ,
מַעֲרִבִין אֶחָד, הוֹאִיל וְאִסּוּר שְׁבוּת [-] מִדְּבָרֵי חֻמִּים] הוּא
שֶׁגֵּרָם לוֹ שְׁלֹא יַעֲלֶה בְּאֵילָן. עָשָׂה אֶשְׁרָה [אילן לעבודה
זוה] סֵלֶם לַכֶּתֶל - אֵין מַעֲרִבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר
לַעֲלוֹת עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי הִיא אִסּוּרָה בְּהִנְיָה.

ט. כֶּתֶל שֶׁגְּבוּהָ עֶשְׂרֵה, וְכֹא לִמְצֵטוֹ [ע"י הגבהת הקרקע]
כְּדִי לַעֲרֹב עֲרוֹב אֶחָד - אִם יֵשׁ בְּאֶרֶץ הַמַּעֲוֵט [-] לְרוֹחַב
הַכּוֹתֵל [אַרְבָּעָה](עֶשְׂרֵה) טַפְחִים, מַעֲרִבִין אֶחָד; סֵתֵר
מִקְצֵת הַכֶּתֶל [מלמעלה] עַד שְׁנַתְּמַעַט מֵעֶשְׂרֵה [בצד
אחד] - צִדּוֹ הַקָּצֵר, נוֹתֵנִין אוֹתוֹ לְחֻצָּר זֶה [להשתמש
ולהניח חפצים על הכותל], וְשֶׁאֵר הַכֶּתֶל הַגְּבוּהָ, לְבֵין
שְׁתֵּי הַחֲצוֹת.

י. נִפְרָץ הַכֶּתֶל הַגְּבוּהָ שְׁבִינִיָּה - אִם הֵימָּה הַפְּרָצָה

1 לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ חֲלוּנוֹת, הָרִי הֵם אִסּוּרִין
2 לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ פְּתָחִים, מִפְּנֵי הַגּוֹי, עַד
3 שִׁישְׁפִּיר; שֶׁאֵין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעֲרוֹב כִּיחִיד, בַּמָּקוֹם
4 הַגּוֹי.

5 טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שִׁבְתּוֹ בַּפְּרָהֲסָא [ברביס], או
6 שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - הָרִי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו;
7 וְאֵין מַעֲרִבִין עִמּוֹ, וְאֵינוֹ מְבַטֵּל, אֲלָא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ
8 כְּגוֹי. אֲבָל אִם הֵיכָל מִן הַמִּינִים שֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוֹדָה
9 זָרָה, וְאֵין מְחַלְלִין שִׁבְתּוֹ, כְּגוֹן צְדוֹקִין, וּבִיחֻסִּין, וְכָל
10 הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָה פֶּה - כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: כָּל מִי
11 שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בַּמַּצּוֹת עֲרוֹב - אֵין מַעֲרִבִין עִמּוֹ, לְפִי
12 שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּעֲרוֹב, וְאֵין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ
13 כְּגוֹי; אֲבָל מְבַטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לִישְׁרָאֵל הַכָּשֵׁר, וְזֶה הִיא
14 תִּקְנָתוֹ. וְכֵן אִם הֵיכָל יִשְׂרָאֵל אֶחָד כָּשֵׁר, וְזֶה הַצְּדוֹקִי,
15 בַּחֲצֵר - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו, עַד שֶׁיִּבְטֵל לוֹ.

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ה

פרק ג

18 א. חֲלוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת - אִם יֵשׁ בוֹ אַרְבָּעָה טַפְחִים
19 עַל אַרְבָּעָה טַפְחִים אוֹ יֵתֵר עַל זֶה, וְהֵיכָל קְרוֹב מִן הָאֶרֶץ
20 בְּתוֹף עֶשְׂרֵה טַפְחִים, אֲפִלּוּ כָּלוּ לַמַּעֲלָה מֵעֶשְׂרֵה
21 וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹף עֶשְׂרֵה, אוֹ כָּלוּ בְּתוֹף עֶשְׂרֵה וּמִקְצָתוֹ
22 לַמַּעֲלָה מֵעֶשְׂרֵה - אִם רָצוּ יוֹשְׁבֵי שְׁתֵּי הַחֲצוֹת לַעֲרֹב
23 כָּלֵן עֲרוֹב אֶחָד, הִרְשׁוּת בִּידָן, וְיַעֲשׂוּ כַּחֲצֵר אַחַת,
24 וְיִטְלְטְלוּ מִזֹּו לְזֹו; וְאִם רָצוּ, מַעֲרִבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ
25 לַעֲצָמָן וְאִלּוּ לַעֲצָמָן. הֵיכָל הַחֲלוֹן פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה, אוֹ
26 שֶׁהֵיכָל כָּלוּ לַמַּעֲלָה מֵעֶשְׂרֵה - מַעֲרִבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ
27 לַעֲצָמָן וְאִלּוּ לַעֲצָמָן.

28 ב. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחֲלוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת;
29 אֲבָל שְׁבִין שְׁנֵי כְּתִים, אֲפִלּוּ הֵיכָל לַמַּעֲלָה מֵעֶשְׂרֵה. וְכֵן
30 חֲלוֹן שְׁבִין בֵּית לַעֲלִיָּה [-] עֲלִיית הגג] - אִם רָצוּ מַעֲרִבִין
31 עֲרוֹב אֶחָד, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּיגִיָּה סֵלֶם; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה
32 בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. הֵיכָל חֲלוֹן עֶגֶל - אִם יֵשׁ בוֹ כְּדִי
33 לְרַבֵּעַ בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הָרִי הוּא כְּמַרְבֵּעַ.

34 ג. כֶּתֶל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, אוֹ מִתְבֵּן [ערמת תבן] שְׁבִין
35 שְׁתֵּי חֲצוֹת - פָּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים [-] אֵינוֹ גּוֹרֵם
36 לְהַחֲשִׁיב לִב' חֲצוֹת וּלְכֹן] - מַעֲרִבִין עֲרוֹב אֶחָד, וְאֵין
37 מַעֲרִבִין שְׁנַיִם. הֵיכָל גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה, אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן -
38 מַעֲרִבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ לַעֲצָמָן וְאִלּוּ לַעֲצָמָן; וְאִם הֵיכָל
39 בִּיגִיָּה סֵלֶם מִכָּאן וְסֵלֶם מִכָּאן, הָרִי הֵן כְּפֶתַח, וְאִם רָצוּ,
40 מַעֲרִבִין אֶחָד [-] בַּמְשׁוּתָף]. וְאֲפִלּוּ הֵיכָל הַסֵּלֶם יָקוּף וְסוּמוֹף
41 לַכֶּתֶל, שְׁהָרִי אֵין יְכוּלִין לַעֲלוֹת בוֹ עַד שִׁיִּמְשֹׁף וְיִתְרַחֵק
42 מִתְּחִתּוֹ מִן הַכֶּתֶל - הָרִי זֶה מִתִּיר; וְאֲפִלּוּ לֹא הֵיכָל מְגִיעַ
43 רֹאשׁ הַסֵּלֶם לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל - אִם נִשְׁאָר בִּיגִיָּה פָּחוֹת

יכולין שניהן להשתמש בחרפה על ידי זריקה, אוסרין
זה על זה; ואם היה תשמישה לזה בנחת, והאחר אינו
יכול לזרק לה מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא
לו בנחת, משתמש בה על ידי זריקה.
יח. כל גגות העיר, אף על פי שזה גבוה וזה נמוך, עם
כל התצורות, עם כל הקרפפות [מין חצר] שהקפו שלא
לשם דירה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים -
מאה אמה על חמישים], עם עבי הכתלים שבין התצורות,
עם המבואות שיש להם לחי או קורה - כלן רשות אחת
הן; ומטלטלין בכלן בלא ערוב, כלים ששבתו בתוכן
[ששהו שם בשבת], אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית,
אלא אם כן ערכו.
יט. כיצד? פלי ששבת בתוך החצר - בין ערכו אנשי
החצר, בין לא ערכו - מתר להעלותו מן החצר לגג, או
לראש הכתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו ואלו היה
גבוה ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר
שניה, ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג
שלישי למבוי, ומן המבוי לגג רביעי. עד שיעבידנו כל
המדינה כלה דרך גגות ותצורות, או דרך גגות וקרפפות,
או דרך תצורות וקרפפות, או דרך שלשתן מזה לזה
ומזה לזה - ובלבד שלא יפגס בכלי זה לבית מן הבתים,
אלא אם ערכו אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד.
כ. וכן אם שבת הכלי בבית, והוציאו לחצר - לא
יעבידנו לחצר אחרת, או לגג אחר, או לראש הכתל, או
לקרפף, אלא אם כן ערכו כל אנשי המקומות שמעבידין
בהן כלי זה, ערוב אחד.
כא. בור [מים] שבין שתי תצורות - אין ממלאין ממנו
בשבת, אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה
טפחים, כדי שיהיה כל אחד ואחד דולה מרשותו. והיכן
מעמידין את המחיצה? אם היתה למעלה מן המים,
צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים; ואם
היתה המחיצה כלה בתוך המים, צריך שיהיה טפח
ממנה יוצא למעלה מן המים - כדי שתהיה נפרת רשות
זה מרשות זה.
כב. וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ארבעה
טפחים - זה ממלא מצד הקורה, וזה ממלא מצדה
השני, וכאלו הבדילה חלק זה מחלק זה, אף על פי
שהמים מערבין מלמטה; קל [הקלה] הוא שהקלו
חכמים במים.
כג. באר שבאמצע השביל בין שני פתלי תצורות - אף
על פי שהיא מפלגת [ורחוקה] מכתל זה ארבעה טפחים
ומכתל זה ארבעה טפחים - שניהם ממלאים ממנה,
ואין צריכין להוציא זיוין [קדש קטן להיכר] על גבה;
שאין אדם אוסר על חברו דרך אור.
כד. חצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר גדולה מבעוד
יום - אנשי גדולה מערבין לעצמן ומתירין, שהרי נשאר

1 [לרוחב] עד עשר אמות, מערבין שני ערובין; ואם רצו,
2 מערבין אחד, מפני שהיא כפפתה. ואם היתה יתר מעשר
3 - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שני ערובין.
4 יא. היתה הפרצה פחות מעשר, וכא להשלימה ליתר
5 מעשר - חוקק [סותר] בכתל גבה עשרה טפחים,
6 ומערבין ערוב אחד; ואם בא לפרץ לכתחלה פרצה יתר
7 מעשר בכל הכתל, צריך להיות גבה הפרצה מלא
8 קומתו [שיראו הבתים בברור דרך הפתח].
9 יב. חריץ [בקרקע] שבין שתי תצורות, עמק עשרה ורחב
10 ארבעה או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מכאן -
11 מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר
12 או בצורות - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שסתם
13 עפר וצורות בחריץ, מבטלין הן. אבל אם מלאהו תבן
14 או קש - אינן ממצטין עד שיבטל [יחליט להשאירם
15 שם].
16 יג. וכן אם מעט רחבו בליח או בקנה [שאסור
17 לטלטלם בשבת] שהושטו בארץ כל החריץ - מערבין
18 אחד, ואין מערבין שנים; וכל הדבר הנטל בשבת, כגון
19 הסל והספל - אין ממצטין בו, אלא אם כן חברו בארץ
20 חבור שאי אפשר לשמטו עד שיחפור בדרך [מעדר].
21 יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ,
22 מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין. וכן שתי
23 גצצטריות [מרפסות] זו כנגד זו - אם הושיט לוח שרחב
24 ארבעה טפחים מזו לזו, מערבין ערוב אחד; ואם רצו,
25 מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו
26 בצד זו, ואינן בשנה, אלא אחת למעלה מחברתה - אם
27 יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן כגצצטרה
28 אחת; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו
29 לעצמן ואלו לעצמן.
30 טו. כתל שבין שתי תצורות שהוא רחב, והיה גבוה
31 מעשרה טפחים מחצר זו ושנה לקרקע חצר שניה -
32 נותנין רחבו לבני החצר שהוא שנה להן, ויחשב
33 מתצרן; הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה
34 לאלו, נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן
35 חריץ שבין שתי תצורות, עמק עשרה טפחים מצד חצר
36 זו ושנה לקרקע חצר שניה - נותנין רחבו לחצר שהוא
37 שנה לו; מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נותנין
38 אותו לאלו שתשמישו להם בנחת.
39 טז. היה הכתל שבין שתי התצורות נמוך מחצר
40 העליונה וגבוה מחצר התחתונה, שנמצאו בני העליונה
41 משתמשים בעביו [בג הכותל] על ידי שלשול [חבל],
42 ובני התחתונה משתמשים בעביו על ידי זריקה - שניהן
43 אסורין בו, עד שיערכו שתיהן ערוב אחד; אבל אם לא
44 ערכו - אין מכניסין מעבי כהל זה לבתים, ואין מוציאין
45 מהבתים לעביו.
46 יז. שני בתים שביניהם חרפה שהיא רשות היחיד - אם

45 ו. האחים שכל אחד מהן יש לו בית בפני עצמו, ואין
46 סומכין [אובלים] על שלחן אביהן, וכן הנשים או
47 העבדים שאינן סומכין על שלחן בעלן או רבן תמיד,
48 אבל אוכלין הן על שלחנו בשכר מלאכה שעושין לו
49 או בטובה ימים ידועין, כמי שסועד אצל חברו שבוע
50 או חדש - אם אין עמהן דיוורין [דיירים] אחרים בחצר,
51 אינן צריכין לערב; ואם ערבו עם חצר אחרת, ערוב
52 אחד לכלן, ואם בא הערוב אצלן, אין נותנין פת. ואם
53 היו דיוורין עמהן בחצר, צריכין פת לכל אחד ואחד
54 כשאר אנשי החצר, מפני שאינן סומכין על שלחן אחד
55 תמיד.
56 ז. חמש חבורות ששבתו בטורקלין [אולם עם כמה
57 חדרים] אחד - אם היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה
58 מחיצה המגעת לתקרה - הרי כל חבורה מהן כאלו היא
59 בחדר בפני עצמו, או בעליה בפני עצמה; לפיכך
60 צריכין פת מכל חבורה. ואם אין המחיצות מגיעות
61 לתקרה - כפר אחד לכלן, שכלן כאנשי בית אחד
62 חשובין.
63 ח. מי שיש לו בחצר חברו בית שער [חדר לשומר
64 השער] שרבים דורסין בו, או אכסדרה, או מרפסת, או
65 בית הפקר, או בית התבן, או בית העצים, או אוצר
66 [מחסן] - הרי זה אינו אוסר עליו, עד שיהיה לו עמו
67 בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכל בו פתו,
68 ואחר כך יהיה אוסר עליו, עד שיערב עמו; אבל מקום
69 לינה, אינו אוסר. לפיכך, אם קבע לו מקום לאכל בו
70 בבית שער, או באכסדרה ומרפסת - אינו אוסר עליו,
71 לפי שאינו מקום דירה.
72 ט. עשרה בתים זה לפנים מזה - הבית הפנימי והשני
73 לו, הן שנותנין את הערוב; והשמונה בתים החיצונים,
74 אינן נותנין את הערוב; הואיל ורבים דורסין בהן, הרי
75 הן כבית שער, והדר בבית שער אינו אוסר. אבל
76 התשיעי, אין דורסין בו רבים; לפיכך אוסר, עד שיתן
77 ערובו.
78 י. שתי חצרות וביניהן שלשה בתים פתוחות זה לזה
79 ופתוחים לחצרות, והביאו בני חצר זו ערוכת דרך הבית
80 הפתוח להן, והניחיהו בבית האמצעי, וכן הביאו בני
81 חצר האחרת ערוכת דרך הבית הפתוח להן והניחיהו
82 בבית האמצעי - אותן השלשה בתים, אינן צריכין לתן
83 את הפת; האמצעי - מפני שהניחו בו הערוב, והשנים
84 שמצדדיו - מפני שכל אחד מהן בית שער לאנשי חצר.
85 יא. שתי חצרות ושני בתים פתוחים זה לזה ביניהן,
86 והביאו אלו ערוכת דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו
87 בבית השני הסמוך לחצר האחרת, והביאו אלו ערוכת
88 דרך הפתח הסמוך להן, והניחיהו בבית האחר - שתייהן
89 לא קנו ערוב; שכל אחת מהן הניחה ערובה בבית שער
90 של חצר אחרת.

1 להן פסין [דפנות] מפאן ומפאן; ואנשי קטנה אסורין
2 להוציא מביתהן לחצר שלהן, עד שיערבו עם בני
3 הגדולה ערוב אחד; שדיוורין [הדיירים] של גדולה
4 חשובין בקטנה [שהקטנה כפתח לגדולה], ואין דיורי
5 קטנה חשובין בגדולה.
6 כה. שתי חצרות שערבו ערוב אחד דרך הפתח
7 שביניהן, או דרך החלון, ונסתם הפתח או החלון בשבת
8 - כל אחת ואחת מתרת לעצמה; הואיל והתרה מקצת
9 שבת, התרה כלה. וכן שתי חצרות שערבה זו לעצמה
10 וזו לעצמה, ונפל פתל שביניהן בשבת - אלו מתרים
11 לעצמן ומוציאין מביתהן ומטלטלין עד עקר המחיצה,
12 ואלו מטלטלין פן עד עקר המחיצה; הואיל והתרה
13 מקצת שבת, התרה כלה, אף על פי שנתוספו הדיוורין
14 - שהדיוורין הפאין בשבת, אינן אוסרין. נפתח החלון
15 ונעשה הפתח בשגגה, או שעשו גוים לדעתן [מדעת
16 עצמם] - חזרו להתתן. וכן שתי ספינות שהיו קשורות
17 זו בזו וערבו, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו, ואפלו
18 היו מקפות מחיצה; חזרו ונקשרו בשוגג, חזרו להתתן.

יום שלישי ט"ז אייר ה'תשע"ה

פרק ד

21 א. אנשי חצר שהיו בלן אוכלין על שלחן אחד תמיד
22 - אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו -
23 אין צריכין ערוב, מפני שהן כאנשי בית אחד. וכשם
24 שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין
25 עליו, ואינו צריך לערב עמהן - כך אלו בלן כאנשי בית
26 אחד הן, מפני שהן בלן סומכין על שלחן אחד.
27 ב. וכן אם צרכו לעשות ערוב עם אנשי חצר אחרת -
28 ערוב אחד לכלן, ופת אחת בלבד מוליכין לאותו מקום
29 שמערבין עמו; ואם היה הערוב בא אצלן [הנוח
30 בחצרם] - אינן צריכין לערב, כמו הבית שמניחין בו
31 הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שכל אלו הבתים,
32 כבית אחד הן חשובין.
33 ג. וכן אנשי חצר שערבו, נעשו בלן כבית אחד; ואם
34 צרכו לערב עם חצר שניה, כפר אחד בלבד הוא
35 שמוליכין על ידי בלן למקום שמערבין בו; ואם היה
36 ערוב בא אצלן, אינן צריכין לתן פת.
37 ד. חמשה שגבו את הערוב להוליכו למקום שמניחין
38 בו הערוב - כשהן מוליכין, אינן צריכין להוליך על ידי
39 חמשתן אלא כפר אחד; שפנין שגבו, בלן נעשו כאנשי
40 בית אחד.
41 ה. האב ובנו, והרב ותלמידו, שהן שרויין בחצר - אינן
42 צריכין לערב, מפני שהן כבית אחד; ואף על פי
43 שפעמים אוכלין על שלחן אחד, ופעמים אינן אוכלין
44 - הרי הן כבית אחד.

למטה מעשרה טפחים - הרי זה נחשב מן החצר, ובגני
החצר משתמשין בו; וכל שהוא בתוך עשרה טפחים
העליונים הסמוכין לעליה, אנשי עליה משתמשין בו.
והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה
העליונים, מן הזיוזין היוצאין שם - שניהן אסורין בו;
ואין משתמשין בהן בכלים שבבתיים, אלא אם כן ערבו.
ית. בור שבחצר - אם היה מלא פרות טבליים [לא
מעושרים] שאסור לטלטלן בשבת, וכיוצא בהן - הרי
הוא וחליתו [שפתו], כסלע או תל שבחצר: אם היה
גבוה עשרה סמוף למרפסת, הרי הוא נחשב עם
המרפסת; אבל אם היה מלא מים - אין בגי חצר ולא
בגני מרפסת מכניסין ממנו לבתים, עד שיערבו.
יט. שתי חצרות זו לפנים מזו, ואנשי הפנימית יוצאין
ונכנסין ועוברים על החיצונה - ערבה הפנימית ולא
ערבה החיצונה, הפנימית מתרת [לטלטל בחצרה]
והחיצונה אסורה [מפני הפנימית שמהלכין בה]; ערבה
החיצונה ולא ערבה הפנימית, שתיקה אסורות -
הפנימית מפני שלא ערבה, והחיצונה מפני אלו שלא
ערבו שעוברים עליהן. ערבה זו לעצמה וזו לעצמה -
זו מתרת בפני עצמה, וזו מתרת בפני עצמה; אבל אין
מטלטלין מזו לזו.
כ. שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, הפנימית בהתרה
עומדת; שכח אחד מן בגי הפנימית ולא ערב עמה, ו
אף החיצונה אסורה - מפני אלו בגי הפנימית שלא
עלה להם ערוב, שהן עוברים עליהן.
כא. עשו שתיקה ערוב אחד - אם הניחוהו בחיצונה,
ושכח אחד מהן ולא ערב, בין שהיה מבגני החיצונה,
בין מבגני הפנימית - שתיקה אסורות, עד שיכבטל להן
[רשות]; שהרי בארנו, שמכבטלין מחצר לחצר. ואם
הניחו ערובן בפנימית, ושכח אחד מבגני החיצונה ולא
ערב - חיצונה אסורה, ופנימית מתרת במקומה [שהיא
כרשות נפרדת]; שכח אחד מבגני הפנימית ולא ערב -
שתיקה אסורות, עד שיכבטל להן.
כב. היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו - אינן
צריכין לערב, אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצרו;
ואם היה גוי בפנימית - אף על פי שהוא אחד - הרי
הוא כרבים, ואוסר על החיצונה, עד שישפריז מקומו.
כג. שלש חצרות [בשורה אחת] הפתוחות זו לזו [וגם
לרשות הרבים], ורבים בכל חצר מהן - ערבו [בעלי
החצרות ביניהן בשני עירובין, באופן ש]שתיים החיצונות
[מעורבות בנפרד] עם האמצעית - היא מתרת עמה, והן
מתרות עמה, ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו, עד
שיעשו שלשתן ערוב אחד [משותף לכולם]; היה בכל
חצר מהן [דייר] אחד - אף על פי שרבים [השני
והשלישי] דורסין בחיצונה - אינן צריכין לערב, שכל
אחד מהן מתיר במקומו. היו שנים בפנימית - הואיל

יב. אחד מבגני החצר שהיה גוסס - אף על פי שאינו
יכול להיות בו ביום - הרי זה אוסר על בגי החצר, עד
שיזכו לו בפת ויערבו עליו; וכן קטן - אף על פי שאינו
יכול לאכל כזית - הרי זה אוסר, עד שיערבו עליו. אבל
האורח - אינו אוסר לעולם, כמו שבארנו.
יג. אחד מבגני חצר שהניח ביתו, והלך ושבת בחצר
אחרת - אפלו היה סמוכה לחצרו - אם הסיע מלבו
[הניח מחשבתו] ואין דעתו לחזור לביתו בשבת זו, הרי
זה אינו אוסר עליהן. במה דברים אמורים? בישאל;
אבל גוי - אפלו הלך לשבות בעיר אחרת, אוסר עליהן,
עד שישפריז מקומו, שאפשר שיבוא בשבת.
יד. בעל החצר שהשפיר מבתי חצרו לאחרים, והניח
לו בלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן - אינן
אוסרין עליו; הואיל ויש לו תפוסת יד בכל בית מהן,
נעשו הכל כאורחין אצלו. במה דברים אמורים?
בשהניח שם דבר שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל
ועששית [חתיכת מתכת]; אבל אם נשאר לו בכל בית
מהן בלים שמתר לטלטלן - הואיל ואפשר שיוציאם
היום, ולא ישאר לו שם תפוסת יד - הרי אלו אוסרין
עליו, עד שיערבו.
טו. אנשי חצר ששכחו ולא ערבו - אין מוציאין
מבתיהם לחצר, ולא מחצר לבתים; אבל מטלטלין הן
בלים ששבתו [ששהו בשבת] בחצר, בכל החצר ובכל
הנחשב עם החצר. ואם היה שם מרפסת או עליה -
עלית גג, וערבו אנשי החצר לעצמן ואנשי המרפסת
לעצמן - אנשי המרפסת או אנשי העליה מטלטלין
בלים ששבתו בבתיהן, בכל המרפסת ובכל הנחשב
עמה, או בכל רחב העליה, ובכל הנחשב עמה; ואנשי
החצר מטלטלין בכל החצר ובכל הנחשב עמה. וכן אם
היה יחיד דר בחצר ויחיד דר בעליה, ושכחו ולא ערבו
- זה מטלטל בכל העליה והנחשב עמה, וזה מטלטל
בכל החצר והנחשב עמה.
טז. ביצר? הסלע או תל וכיוצא בו שבתוך החצר -
אם אינן גבוהין עשרה טפחים - הרי אלו נחשבים בין
החצר ובין המרפסת, ושניהן אסורין להוציא שם בלים
שבבתיים. ואם גבוהין עשרה, והיה ביניהן ובין
המרפסת פחות מארבעה טפחים - הרי אלו נחשבים עם
המרפסת, שהרי הן שוין לה, ובגני מרפסת מתרין בהן.
ואם היו רחוקין מן המרפסת ארבעה טפחים או יתר
על כן - אף על פי שגבוהין עשרה - הרי אלו בכלל
החצר והמרפסת, לפי ששניהן אפשר להן להשתמש
בהן על ידי וריקה; לפיכך, שניהן אסורין להוציא לשם
כלי הבתים, עד שיערבו. היה מצבה רחבה ארבעה
טפחים לפני המרפסת - אין המרפסת אוסרת על בגי
החצר, שהרי נחלקה מהם.
יז. זיוזין [בליטות] היוצאין מן הפתלים - כל שהוא

השבת, ולא נתן לו - בטל השתוף, שהרי גלה דעתו
שאינן כלן בשתפין שאין מקפידין זה על זה. ואחד
מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי, ולא
נשתתף - בני מבוי נכנסין לתוך ביתו, ונוטלין ממנו
שתוף בעל כרחו [כיון שזה גם לטובתו]; ואחד מבני
המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי, כופין
אותו להשתתף עמם.

ג. אחד מבני מבוי שהיה לו אוצר [מחסן] של זין או
שמן וכיוצא בהן - הרי זה מזכה ממנו מעט לכל בני
המבוי להשתתף בו, ומערב בו עליהן; ואף על פי שלא
הפרישו, ולא יחדו [את חלק העירוב], אלא הרי הוא
מערב באוצר - הרי זה שתוף.

ד. חצר ישיש לה שני פתחים לשני מבואות - אם
נשתתפה עם אחד מהן בלבד - נאסרה במבוי השני,
ואינה מוציאה ומכניסה בו; לפיכך, אם זכה אחד
בשתוף לכל בני המבוי, ושתף עליהם - צריך להודיע
לאנשי חצר זו; שאינן משתתפין אלא מדעתן, שאינה
זכות להם - שמא במבוי השני רוצים להשתתף, לא
בזה.

ה. אשתו של אדם מערכת לו שלא מדעתו - והוא
שלא יאסר על שכניו; אבל אם אוסר - אינה מערכת
עליו ולא משתתפת עליו אלא מדעתו. כיצד אוסר? כגון
שאמר: 'איני מערב עמכם', או 'איני משתתף עמכם'.
ו. נשתתפו אנשי חצר זו עם אחד משני המבואות - אם
במין [סוג מאכל] אחד נשתתפו, אפלו כלה אותו המין
- הרי זה עושה שתוף אחר ומזכה להן, ואינו צריך
להודיעם פעם שניה. ואם בשני מיני נשתתפו, ונתמעט
האכל - מוסיף ומזכה, ואינו צריך להודיע; ואם פלו -
מזכה להם, וצריך להודיעם. נחוספו שכנים בחצר זו -
מזכה להם, וצריך להודיעם.

ז. נשתתפה חצר זו עם בני מבוי זה מפתח זה, ועם
בני המבוי השני מן הפתח האחר - מתרת עם שניהן,
והן מתרין עמה; ושני המבואות אסורין זה עם זה. לא
ערבה עם אחד מהן, אסרת על שניהן.

ח. היתה חצר זו רגילה בפתח אחד, והפתח השני אינה
רגילה בו - זה שרגילה להכניס ולצאת בו, אוסר;
ושאינה רגילה בו, אינו אוסר. ערבה עם מבוי שאינה
רגילה בו - הותר המבוי האחר לעצמו, ואינו צריך לערב
עמה.

ט. ערבו בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן, והיא לא
ערבה עמו, ולא עם המבוי האחר שאינה רגילה בו, וגם
לא ערבו בני המבוי שאינה רגילה בו - דוחין
[מחשיבים] אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה בו, מפני
שלא ערב; הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב - דוחין
אותה אצלו, כדי שלא תאסר על מבוי זה [שרגילה בו]
[שערב לעצמו].

והן אסורין במקומן עד שיערבו - הרי הן אסורין על
היחידים שבאמצעותן ושכחצונתן, עד שיערבו שנים
שבפנימית. זה הכלל: רגל האסורה במקומה, אסרת
שלא במקומה; ורגל המתרת במקומה, אינה אסרת
שלא במקומה מפני שעוברת עליהן.

כד. שתי כצצטריות [מרפסות] זו למעלה מזו, שהן
למעלה מן המים - אף על פי שעשת כל אחת מהן
מחיצה גבוהה עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת -
אם היו שתי הגצצטריות בתוך עשרה טפחים, הרי אלו
אסורין למלאת, עד שיערבו שתיהן ערוב אחד, מפני
שהן כגצצטרה אחת. ואם היה בין העליונה והתחתונה
יותר על עשרה טפחים, וערבה זו לעצמה וזו לעצמה
- שתיהן מתרות למלאת.

כה. לא עשתה העליונה מחיצה, ועשתה התחתונה -
אף התחתונה אסורה למלאת; מפני דלי של בני
העליונה שהם אסורין, שעובר עליה. עשתה העליונה
מחיצה, ולא עשת התחתונה - העליונה מתרת למלאת,
והתחתונה אסורה. ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני
העליונה במחיצה שעשו - שתיהן אסורות למלאת, עד
שיערבו ערוב אחד.

כו. שלש דייטות [דירות עליונות] זו למעלה מזו,
עליונה ותחתונה של אחד ואמצעית של אחד - לא
ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך אמצעית; שאין
משלשלין מרשות לרשות דרך רשות. אבל משלשל
הוא מן העליונה לתחתונה שלא דרך אמצעית.

כז. שתי דייטות זו כנגד זו, וחדר אחת תחתיהם
ששופכין לתוכה המים - לא ישפכו לתוכה, עד שיערבו
שתיהן ערוב אחד. עשו מקצתן עוקה [בור שפכים]
בחדר לשפך בה המים, ומקצתם לא עשו - אלו שעשו
עוקה, שופכין לעוקה שלחן; ואלו שלא עשו, לא
ישפכו לחדר עד שיערבו. ואם עשו אלו עוקה, ועשו
אלו עוקה - כל אחת ואחת משתיהן שופכת לעוקה
שלחן, אף על פי שלא ערבו.

יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ה

פרק ה

א. אנשי מבוי [נ-רחוב המוקף בחצרות שבהם כמה בתים]
שהיה ביניהן שתוף במאכל אחד לענין סחורה, כגון
שקנו זין בשתפות או שמן או דבש וכיוצא בהן - אינן
צריכין שתוף אחר לענין שבת, אלא סומכין על שתוף
של סחורה; והוא שהיה המין שהן שתפין בו, מין
אחד ובכלי אחד; אבל אם היה אחד מהם שתף לזה
בזין ולאחר בשמן, או שהיה הפל זין והיה בשני כלים
- הרי אלו צריכין להשתתף לענין שבת.

ב. אחד מבני המבוי שבקש מחברו זין או שמן קדם

47 לְבִקְעָה [שטח ללא מחיצות], אִינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבֹוֹי;
48 וְאִפְלוּ הִיָּה פֶתַח קָטָן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְאֵף עַל פִּי
49 שְׁמוּצִיא גְּמָלִים וְקִרְנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שְׁבִמְבֹוֹי - אִינוֹ
50 אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֵלָּא עַל פֶּתַח הַמִּזְחָד לוֹ,
51 שֶׁהוּא לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הָיָה פֶתוּחַ לְקִרְפֹּף [נִחְצֵר גְּדוּלָה
52 בְּלִי בֵית] שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סֵאתִים - הָרִי זֶה כְּפִתוּחַ
53 לְבִקְעָה, וְאִינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; הִיָּה בֵית סֵאתִים אוֹ פִחוֹת
54 - אִינוֹ סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן, וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ.
55 יח. מְבֹוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד גּוֹיִם וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים, וְהָיָה
56 חִלּוּנוֹת פִּתּוּחִים מִחֲצָר לְחֲצָר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעָרְבוּ כֻּלָּן
57 דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּאִנְשֵׁי בֵית אֶחָד,
58 וּמִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהִכְנִיס דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת - הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין
59 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְבֹוֹי דֶּרֶךְ פִּתּוּחִים, עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִן הַגּוֹיִם;
60 שְׂאִין רַבִּים נַעֲשִׂים כְּיָחִיד בְּמָקוֹם גּוֹי.
61 יט. בִּיצֵד מִשְׁתַּתְּפִין בַּמְדִּינָה [עִיר]? כָּל חֲצֵר וְחֲצֵר
62 מְעַרְבֶת לַעֲצֻמָּה, שֶׁלֹּא לְשַׁבֵּחַ הַתִּינוּקוֹת; וְאַחֵר כֹּף
63 מִשְׁתַּתְּפִין כָּל אִנְשֵׁי הַמְדִּינָה, כִּדְרֹךְ שְׁמִשְׁתַּתְּפִין בְּמְבֹוֹי.
64 וְאִם הָיְתָה הַמְדִּינָה קָנָן לִיָּחִיד, אִפְלוּ נַעֲשֶׂה שֶׁל רַבִּים,
65 מִשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּן שְׁתּוּף אֶחָד, וַיִּטְלְטְלוּ בְּכָל הַמְדִּינָה; וְכֵן
66 אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וַיֵּשׁ לָהּ פֶתַח אֶחָד - מִשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּן
67 שְׁתּוּף אֶחָד.
68 כ. אֲבָל אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וַיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פִתּוּחִים שֶׁהָעַם
69 נִכְנָסִין בָּזָה וַיּוֹצֵאִין בָּזָה - אִפְלוּ נַעֲשֶׂה שֶׁל [נִמְכָּרָה ל]
70 יָחִיד, אִין מְעַרְבִין אֶת כָּלָּה, אֵלָּא מִנִּיחִין מִמֶּנָּה מָקוֹם
71 אֶחָד, אִפְלוּ בֵית אֶחָד בְּחֲצֵר אַחַת, וּמִשְׁתַּתְּפִין הַשָּׂאֵר.
72 וַיְהִי אֵלּוֹ מִשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּן מִתְרִין בְּכָל הַמְדִּינָה, חוּץ
73 מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שְׁשִׁיר; וַיְהִי אוֹתוֹ הַנִּשְׁאָרִין מִתְרִין
74 בְּמָקוֹמָן בְּשְׁתּוּף שְׁעוֹשִׂין לַעֲצֻמָּה, אִם הָיָה הַמִּשְׁאָרִין
75 רַבִּים - וְאֲסוּרִין לְטַלְטֵל בַּשָּׂאֵר כָּל הַמְדִּינָה.
76 כא. וְדָבָר זֶה מִשּׁוּם הֶכֶר הוּא, כִּדִּי שֶׁיַּדְעוּ שֶׁהָעָרֹב
77 הַתִּיר לָהֶן לְטַלְטֵל בַּמְדִּינָה זֶה שְׁרִבִּים בּוֹקְעִין [וְהוֹלְכִין]
78 כָּה - שֶׁהָרִי הַמָּקוֹם שֶׁנִּשְׁאָר וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עֲמֵהּ, אִין
79 מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֵלָּא אֵלּוֹ לַעֲצֻמָּה וְאֵלּוֹ לַעֲצֻמָּה.
80 כב. מְדִינָה שֶׁל רַבִּים שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶתַח אֶחָד, וְסֶלֶם [לְחוּמָה]
81 בְּמָקוֹם אֶחָד - מְעַרְבִין אֶת כָּלָּה, וְאִינָה צְרִיכָה שִׁיר -
82 לְהַשְׁאִיר בֵּית בְּלֹא עָרֹב [לְהִיכָר]; שְׂאִין הַסֶּלֶם שֶׁבְּחוּמָה
83 חָשׁוּב כְּפִתַח. הַבָּתִּים שֶׁמִּנִּיחִין אוֹתוֹ שִׁיר - אֵף עַל פִּי
84 שְׂאִינָן פִּתּוּחִין לַעִיר, אֵלָּא אֲחֻזִּיָּהֶן לַעִיר וּפְגִיָּהֶם [לְחוּץ]
85 - עוֹשִׂין אוֹתוֹ שִׁיר, וּמְעַרְבִין אֶת הַשָּׂאֵר.
86 כג. הַמִּזְכָּה בְּשְׁתּוּף לְבְנֵי הַמְדִּינָה - אִם עָרְבוּ כֻּלָּן עָרֹב
87 אֶחָד - אִינוֹ צְרִיךְ לְהוֹדִיעֵן, שֶׁזִּכְרוֹת הֵיָּה לָהֶן; וְדִין מִי
88 שֶׁשָּׂכַח וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְדִּינָה, אוֹ מִי שֶׁהִלָּךְ
89 לְשִׁבוֹת בְּעִיר אַחֲרָת, אוֹ גּוֹי שֶׁהָיָה עִמָּהּ בַּמְדִּינָה - דִּין
90 הַכֹּל, כְּדִינָם בְּחֲצֵר וּמְבֹוֹי.
91 כד. מְדִינָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ כָּל יוֹשְׁבֵיהָ חוּץ מִמְּבֹוֹי אֶחָד, הָרִי
92 זֶה אוֹסֵר עַל כָּלָּן; וְאִם בָּנוּ מִצָּדָה עַל פֶּתַח הַמְּבֹוֹי, אִינוֹ

1 י. חֲצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶתַח לְמְבֹוֹי, וּפֶתַח אֶחָד לְבִקְעָה [שטח
2 ללא מחיצות] אוֹ לְקִרְפֹּף [נִחְצֵר גְּדוּלָה בְּלִי בֵית] יָתֵר מִבֵּית
3 סֵאתִים - [מֵאָה אִמָּה עַל חֲמִישִׁים] - הוֹאִיל וְאֲסוּר לְטַלְטֵל
4 מִחֲצֵר לְאוֹתוֹ קִרְפֹּף, אִינוֹ סוֹמֵךְ אֵלָּא עַל פֶּתַח שֶׁל מְבֹוֹי;
5 לְפִיכָף אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבֹוֹי, עַד שִׁישְׁתַּתֵּף עִמָּהּ. אֲבָל
6 אִם הָיָה הַקִּרְפֹּף בֵּית סֵאתִים אוֹ פִחוֹת, אִינוֹ אוֹסֵר עַל
7 בְּנֵי הַמְּבֹוֹי; שֶׁעַל הַפֶּתַח הַמִּזְחָד לוֹ סוֹמֵךְ, הוֹאִיל וּמִתְרִין
8 לְטַלְטֵל בְּכָל הַקִּרְפֹּף.
9 יא. אֶחָד מִבְּנֵי מְבֹוֹי שֶׁהִלָּךְ לְשִׁבוֹת בְּמְבֹוֹי אַחֵר, אִינוֹ
10 אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מְבֹוֹי שֶׁבָּנָה מִצָּדָה [נִמְכָּרָה]
11 רִחְבָּה אַרְבָּעָה טַפָּחִים עַל פֶּתַחוֹ, אִינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן -
12 שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ עֲצָמוֹ מֵהֶן, וְחִלַּק רְשׁוֹתוֹ.
13 יב. אִנְשֵׁי מְבֹוֹי שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ מִקְצָתָן, וְשָׂכָחוּ מִקְצָתָן וְלֹא
14 נִשְׁתַּתְּפוּ - מְבַטְלִין רְשׁוֹתָן לְאֵלּוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ, וְדִינָם לַעֲנִין
15 בְּטוֹל רְשׁוֹת, כְּדִין אִנְשֵׁי חֲצֵר שֶׁשָּׂכַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנֵים
16 וְלֹא עָרְבוּ; וְכָבֵד אֲמָרָנוּ, שֶׁכָּל אָדָם עִם אִנְשֵׁי בֵיתוֹ
17 הַסְּמוּכִין עַל שְׁלֻחָנוֹ, כְּאִישׁ אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין, בֵּין
18 לְעָרֹבִי חֲצֵרוֹת, בֵּין לְשְׁתּוּפֵי מְבֹאוֹת.
19 יג. מְבֹוֹי שֶׁעָרְבוּ כָּל חֲצֵרוֹת שָׁבוּ כָּל חֲצֵר וְחֲצֵר בְּפָנֵי
20 עֲצָמָה, וְאַחֵר כֹּף נִשְׁתַּתְּפוּ כֻּלָּן בְּמְבֹוֹי - שָׂכַח אֶחָד מִבְּנֵי
21 חֲצֵר וְלֹא עָרַב עִם בְּנֵי חֲצֵרוֹ, לֹא הִפְסִיד כָּלּוֹם; שֶׁהָרִי
22 כֻּלָּן נִשְׁתַּתְּפוּ [בְּשִׁיתוּף מְבֹאוֹת], וְעַל הַשְׁתּוּף סוֹמְכִין
23 [לְטַלְטֵל]; וְלֹא הֲצִרְכוּ לְעָרַב בְּחֲצֵרוֹת עִם הַשְׁתּוּף, אֵלָּא
24 שֶׁלֹּא לְשַׁבֵּחַ הַתִּינוּקוֹת - וְהָרִי עָרְבוּ בְּחֲצֵרוֹת. אֲבָל אִם
25 שָׂכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבֹוֹי וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף - אֲסוּרִין בְּמְבֹוֹי,
26 וּמִתְרִין כָּל בְּנֵי חֲצֵר לְטַלְטֵל בְּחֲצָרָן; שֶׁהַמְּבֹוֹי לְחֲצֵרוֹת,
27 כְּחֲצֵר לְבָתִּים - [שְׁמוֹתֵיהֶן לְטַלְטֵל בְּחֲצֵרוֹתֵיהֶן].
28 יד. נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמְבֹוֹי, וְשָׂכָחוּ כֻּלָּן לְעָרַב בְּחֲצֵרוֹת - אִם
29 אִין מִקְפִּידִין עַל פְּרוּסָתָן [שְׁמוֹתֵיהֶן אֶחָד מִפְתּוֹת שֶׁל הַשְּׁנִי],
30 סוֹמְכִין עַל הַשְׁתּוּף בְּשִׁבְתָּהּ הַרְאֻשׁוֹנָה בְּלִבָּד; וְאִין
31 מִתְרִין לָהֶן דָּבָר זֶה, אֵלָּא מִדַּחֲק [שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח תּוֹרַת
32 עָרֹב].
33 טו. מְבֹוֹי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ - אִם עָרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם
34 הַבָּתִּים, אִין מְטַלְטֵלִין בּוֹ - [בְּמְבֹוֹי] אֵלָּא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת
35 כְּכַרְמָלִית - [רְשׁוֹת הָרִבִּים מִדְּרֹבָן]; מֵאַחֵר שֶׁעָרְבוּ חֲצֵרוֹת
36 עִם הַבָּתִּים, נַעֲשֶׂה הַמְּבֹוֹי כְּאֵלּוֹ אִין פִּתּוּחַ לוֹ אֵלָּא בָּתִּים
37 בְּלִבָּד בְּלֹא חֲצֵרוֹת, וּלְפִיכָף אִין מְטַלְטֵלִין בְּכָלּוֹ. וְאִם
38 לֹא עָרְבוּ אִנְשֵׁי חֲצֵרוֹת - מְטַלְטֵלִין בְּכָלּוֹ כָּלִים שֶׁשָּׂבָחוּ
39 [שֶׁהָיָה בְּכִנִּיּוֹת הַשְּׁבָת] בְּתוֹכּוֹ, כְּחֲצֵר שֶׁלֹּא עָרְבוּ כָּה.
40 טז. גּוֹי אוֹ צִדּוּקִי הַשָּׂרִי בְּחֲצֵר שְׁבִמְבֹוֹי, דִּינוֹ עִם בְּנֵי
41 הַמְּבֹוֹי כְּדִינוֹ עִם בְּנֵי הַחֲצֵר - שְׁשׁוּכְרִים מִן הַגּוֹי אוֹ
42 מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ שְׁבִמְבֹוֹי, אוֹ מְבַטֵּל לָהֶם
43 הַצִּדּוּקִי; וְאִם הָיָה בְּמְבֹוֹי גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד, אִינוֹ צְרִיךְ
44 שְׁתּוּף. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד, וְדִין רַבִּים שֶׁהֵם סוֹמְכִין עַל
45 שְׁלָחַן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא.
46 יז. גּוֹי שֶׁהָיָה דָּר בְּמְבֹוֹי - אִם יֵשׁ לוֹ בְּחֲצֵרוֹ פֶתַח אֶחָד

45 או להקביל פני רבו או חברו שפא מן הדרך, וכיוצא
46 באלו; או מפני היראה - כגון שהיה רוצה לברח מן
47 הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא
48 לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.
49 ז. כל [מזון] שמשתתפין בו [בשיתופי מבוואות - גס]
50 מערבין בו ערובי תחומין; וכל שאין משתתפין בו, אין
51 מערבין בו ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין?
52 מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפתן -
53 תבשיל שנאכל עם לחם] - כדי לאכל בו [עם הלחם] שתי
54 סעודות, כמו השתוף.
55 ח. וצריך שיהא הוא וערובו במקום אחד, כדי שיהיה
56 אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפנן
57 לשבת ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או
58 ברשות היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו
59 ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות
60 הרבים בין השמשות, אלא בעברה.
61 ט. אבל אם נתפנן לשבת ברשות היחיד או ברשות
62 הרבים, והניח ערובו בכרמלית, או שנתפנן לשבת
63 בכרמלית [רשות הרבים מדובנן], והניח ערובו ברשות
64 היחיד או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קניית
65 הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס
66 מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה - שכל
67 דבר שהוא מדברי סופרים [חכמים], לא גזרו עליו בין
68 השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק.
69 י. נתנו במגדל, ונעל ואבד המפתח - אם יכול להוציאו
70 בלא עשיית מלאכה [אסורה], הרי זה ערוב; שאין אסור
71 לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו
72 בראש הקנה או הקנדה הצומחין מן הארץ, אינו ערוב
73 - גזרה שמא יתלש; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה
74 ערוב.
75 יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות
76 [שהם כחצור]. לפיכך, המניח ערובי תחומין שלו בסוף
77 התחום, ונתגלגל הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי
78 אמות - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא
79 חוץ לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ
80 לתחום. והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני
81 שאינו יכול להגיע אל ערובו.
82 יב. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או
83 אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא - מבעוד יום,
84 אינו ערוב; משחשקה, הרי זה ערוב; שקניית [ממנו]
85 הערוב, בין השמשות. ואם ספק, הרי זה ערוב - שספק
86 הערוב, פשוט; לפיכך, אם נאכל הערוב בין השמשות,
87 הרי זה ערוב.
88 יג. אמרו לו שנים: 'צא וערב עלינו', אחד ערב עליו
89 מבעוד יום, ואחד ערב עליו בין השמשות - זה שערב
90 עליו מבעוד יום, נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב

1 אוסר עליהן. לפיכך אין מערבין מדינה לחצאין - אלא
2 או כלה, או מבוי מבוי; וכוונה כל מבוי מצבה על פתחו,
3 אם רצה לחלק רשותו מהן - כדי שלא יאסר על שאר
4 המבואות.

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ה

פרק ו

7 א. מי שיצא מן המדינה [עיר] בערב שבת, והניח מזון
8 שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום [של העיר],
9 וקבע [בכך את] שבתו [מקומו] שם - אף על פי
10 שחזר למדינה ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת
11 במקום שהניח בו שתי הסעודות; וזה הוא הנקרא
12 'ערובי תחומין'.
13 ב. ויש לו [- ברשותו] להלך במקום ערובו למחר,
14 אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך במקום
15 ערובו למחר אלפים אמה כנגד המדינה, אינו מהלך
16 במדינה אלא עד סוף מדתו; ואם היה המדינה מבלעת
17 בתוך מדתו - תחשב המדינה כלה כארבע אמות,
18 וישלים מדתו חוצה לה.
19 ג. כיצד? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלף אמה
20 מביתו שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר
21 במקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך במקום
22 ערובו אלפים אמה למערב - אלף שמן הערוב עד
23 ביתו, ואלף אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך
24 במדינה, אלא עד סוף האלף. היה מביתו עד סוף
25 המדינה פחות מאלף אפלו אמה אחת, שנמצאת מדתו
26 פלת חוץ למדינה - תחשב המדינה כלה כארבע אמות,
27 ויהלך חוצה לה תשע מאות ששה ותשעים אמה
28 תשלים האלפים.
29 ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו
30 שבמדינה, הפסיד את כל המדינה כלה; ונמצא מהלך
31 מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים עד
32 ביתו, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו
33 אמה אחת. המניח ערובו ברשות יחיד - אפלו היה
34 מדינה גדולה כגינה, ואפלו עיר חרבה, או מערה
35 הראויה לדירורין [למגורים] - מהלך את כלה וחוצה לה
36 אלפים אמה לכל רוח.
37 ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה
38 כלום; ואין מודדין לו במקום ערובו, אלא הרי הוא
39 כבני המדינה בלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ
40 למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר
41 שמודדין התחום חוץ מהן, הרי זה כנותנו בתוך העיר.
42 נתן ערובו חוץ לתחום, אינו ערוב.
43 ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון
44 שהיה רוצה לילך לבית האבל, או למשתה של נשואין,

לו בזה ערובי תחומין. אבל אם נתן לחנוני, או לנחתום, ואמר לו: 'זכה לי במעזה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו: 'ערב עלי במעזה זו' - הרי זה לוקח בזה פת או אכל מן האכלין, ומערב עליו. ואם נתן לו כלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו בו.

כא. מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפנענים, בין מדעתן, בין שלא מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבירים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתן, ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין בערובו; ערב על כל אחד מהן, וערבו הן לעצמן - אין להן מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא בערוב אמו, ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבוע שביבתו שם, הרשות בידו. וכשהוא משלחו, אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם כשר, כדי שיוליכו הכשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה כשר, ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שיהיה עומד מרחוק, עד שיראה זה הפסול או הבמה שהגיעו אצל הכשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנשתתפו בערובי תחומין, ורצו לשלח ערובן ביד אחד - הרי אלו משלחין.

כג. אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו, וערב עליהם באי זה רוח שרצה' - הרי זה ערוב, ויוצאין בו; שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים' וערב עליו בגרוגרות [תאנים יבשות], 'בגרוגרות' וערב עליו בתמרים, אמר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוכה, 'בשוכה', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בצליה, 'בצליה' והניחו בבית - אינו ערוב; אבל אם אמר לו: 'ערב עלי' סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרוגרות, בין בבית בין בצליה - הרי זה ערוב.

כד. כשם שמכרכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך מכרכין על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לי להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'. ואם היה אחד מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לפלוני ופלוגי, או לבני מקום פלוני', או 'לבני עיר זו, להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

עליו בין השמשות, נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שפין השמשות ספק הוא, וספק הערוב כשר. ואף על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין ערובי תחומין לבתחלה; ואם ערב, הרי זה ערוב.

יד. נפל על הערוב גל [אבנים] מבעוד יום - אם יכול להוציאו בלא עשית מלאכה, הרי זה כשר, לפי שמתר להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קנאת הערוב; ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל, או משחשכה - הרי זה כשר, שספק הערוב כשר. **טו.** אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב, שאינה סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היו לפניו שתי כפרות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה לאכילה.

טז. אמר: 'כפר זו היום חל ולמחר קדש', וערב בזה - ערובו ערוב, שפין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אמר: 'היום קדש ולמחר חל' - אין מערבין בזה, שאינה ראויה עד שתתקדש. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתתקדש - אין מערבין בזה, שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.

יז. הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שביית הקברות אסור בהנחה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנייה, הרי נהנה בו. נתנו בבית הפרס [שדה שטמא מספק] - הרי זה ערוב, ואפלו היה להן; מפני שיכול לקבץ שם במגדל הפורח, או שינפח [על העפר לצורך בדיקת טומאה] והולך.

יח. רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין כלן ערבין שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן - צריך לזכות להן על ידי אחר [שיקנה הסעודות עבור כולם], וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין אלא לדעתו, שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה בזה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא משתחשף, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשף.

יט. כל הזוכה [הדאוי שיזכו על ידו] בערובי חצרות, מזבין על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מזבין על ידו ערובי חצרות, אין מזבין על ידו ערובי תחומין.

כ. נותן אדם מעזה לבעל הבית, כדי שיקח לו פת וערב

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ה

פרק ז

א. מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד
במקום בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שבייתני
במקום זה', וחזר לעירו ולן שם - יש לו להלף למחר
מאותו מקום, אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר
עירובי תחומין, לערב ברגליו; ולא אמרו לערב בהנחת
מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא
ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא אלא
ישלח ערובו ביד אחר ויניחנו לו.
ב. וכן אם נתפנו לקבץ שבייתו במקום ידוע אצלו,
כגון אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו, ויש בינו
ובינו כשחשכה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך
והלך כדי שיגיע לאותו מקום [לפני כניסת שבת] ויקנה
בו שבייתה - אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא
החזירו חברו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או
נתעבב - יש לו להלף עד מקום שנתפנו לו, ומאותו
מקום אלפים אמה לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבץ
שם שבייתו, והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או
שהניח ערובו שם.
ג. במה דברים אמורים? בעני, שאין מטריחין אותו
להניח ערוב; או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה
גרא שמא תחשך; והוא, שישאר מן היום כדי שיגיע
לאותו מקום שקנה בו שבייתה קדם שתחשך, אם רץ
בכל כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשתחשך,
אלפים או פחות. אבל אם לא היה דחוק ולא עני, או
שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפלו רץ בכל כחו, או
שהיה בין המקום שנתפנו לשבת בו ובין המקום שהוא
עומד בו כשחשכה יתר מאלפים אמה, או שלא כן
המקום שקנה בו שבייתה - הרי לא קנה שבייתה ברחוק
מקום, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח במקום
שהוא עומד בו כשחשכה.
ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם
שבייתה, או שהיה בא בדרך ונתפנו לשבת ברשות
היחיד הידועה אצלו, וקבע שם שבייתו - הרי זה
מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם
היתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדירה, או תל,
או נקע - אם היה בה בית סאתים [מאה אמה על
חמישים] או פחות, מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים
אמה לכל רוח; ואם היתה יתר על בית סאתים, אין לו
בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל
רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדירה.
ה. הקנה [קובע] שבייתה ברחוק מקום, ולא סים [ציין]

מקום שבייתו - לא קנה שבייתה שם. כיצד? היה בא
בדרך, ואמר: 'שבייתני בשדה פלונית', או 'בבקעה
פלונית', או 'ברחוק אלף אמה', או 'אלפים ממקומי זה'
- הרי זה לא קנה שבייתה ברחוק מקום; ואין לו אלא
אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו
כשחשכה.
ו. אמר: 'שבייתני תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע
פלונית' - אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה
אמות או יתר, לא קנה שבייתה; שהרי לא כון מקום
שבייתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שמה
בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שבייתה.
ז. לפיכך, צריך להתפנו לשבת בעקרו, או בארבע
אמות שפדרומו, או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות
משמונה, ונתפנו לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם
שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסים. היו שנים
באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום
שהוא קובע בו שבייתה, והשני אינו מכיר - זה שאינו
מכיר מוסר שבייתו למכיר, והמכיר מתפנו לשבת הוא
ותברו במקום שהוא מכיר.
ח. אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליף להן ערובן
למקום ידוע [מסוים], והחזיק [היה בעיצומה של הליכה]
בדרך, והחזירו חברו, ולא הוליף ערובן - הן לא קנו
שבייתה באותו מקום, שהרי לא הניח שם ערובן, ואין
להן להלף ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא
קנה שם ערוב - שהרי הוא בא בדרך, ונתפנו לשבת
שם, והחזיק בדרך; לפיכך יש לו למחר להלף לאותו
מקום, ולהלף ממנו אלפים אמה לכל רוח.
ט. זה שאמרנו, שצריך הקנה שבייתה ברחוק מקום
שיחזיק בדרך, לא שישא וילך בשדה, אלא אפלו ירד
מן העליה [- עליית הגג] לילך לאותו מקום, וקדם שיצא
מפתח החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה
שבייתה. וכן כל הקנה שבייתה ברחוק מקום, אינו
צריך לומר 'שבייתני במקום פלוני', אלא כיון שגמר
בלבו והחזיק בדרך כל שהוא, קנה שם שבייתה; ואין
צריך לומר, מי שיצא ברגליו ועמד במקום שקנה בו
שבייתה, שאינו צריך לומר כלום, אלא כיון שגמר
בלבו, קנה.
י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות
ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעוברי
דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש -
מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא
ממקום האכילה; שאילו מצאו סעודתן בבית המדרש,
לא היו יוצאין לשדה; ואין דעתן סומכת לדירה, אלא
על בית מדרשם.

יום שבת קודש כ' אייר ה'תשע"ה

פרק ח

א. אין מניחין שני ערובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני הערובין, ובשאר היום על הערוב השני - שאין מערבין שני ערובין ליום אחד. טעה וערב לשתי רוחות, כמדמה הוא [- מפני שחשב] שמערבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: 'צאו וערבו עלי', אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום - מהלך כרגלי שניהם.

ב. כיצד מהלך כרגלי שניהן? שאינו יכול להלך, אלא במקום שיש לשניהן להלך בו; נתן האחד ערובו ברחוק אלף אמה לרוח מזרח, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב - אין זה שערכו עליו מהלך במערב אלא אלף אמה, כרגלי מי שערב עליו במזרח, ולא יהלך במזרח אלא אלף וחמש מאות, כרגלי מי שערב עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני ערובין אלו, אחד ברחוק אלפים למזרח, ואחד ברחוק אלפים למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו.

ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר: 'אם ארע לי דבר מצוה או נלחצתי [לברוח מהגוים] למחר ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלף; ואם לא ארע לי דבר, ולא נצרכתי לרוח משתייהן - אין שני הערובין אלו ערוב, ואני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי, שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה'.

ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת חלב, כך המוציא ביום הכפורים חלב. אבל ביום טוב, מתיר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי חצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים, בשבת; ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולמים טובים, כדרך שמערבין לשבת.

ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות - יש לו לערב שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים

טובים של ראש השנה, הרי הן כיום אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא לרוח אחת.

ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו', 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא לשבתות'.

ז. אמר לחמשה: 'הריני מערב על איזה מכאן שארצה, רציתי גלף, לא רציתי לא גלף' - אף על פי שרצה משחשקה [- אחר שחל הערוב], גלף; דבר שהוא מדברי סופרים, יש בו בררה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילך]. וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: 'רציתי אלף, לא רציתי לא אלף, אלא אהיה כבני עירי' - כל שבת שירצה גלף, אף על פי שרצה משחשקה.

ח. המערב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום טוב - אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים - צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי כליל ראשון וכליל שני, כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו [מפני הגנבים] וכא לו, אם היה ליל יום טוב [- שמוחר טלסל]; ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתחשך, ואוכלו אם היה ליל שבת, או מביאו אם היה ליל יום טוב - מפני שהן שתי קדשות, ואינם כיום אחד, כדי שנאמר: 'מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים'.

ט. נאכל הערוב בראשון - קנה הערוב לראשון, ואין לו ערוב לשני; ערב ברגליו בראשון, צריך לערב ברגליו בשני, והוא שילך ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו שיקנה שם שבתה. ערב בפת בראשון - אם רצה לערב ברגליו בשני, הרי זה ערוב; ואם רצה לערב בפת, צריך לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון.

י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין [את החודש] על [פי] הראיה [- עדות ראיית מולד הלבנה] - יראה לי שהן כיום אחד, וקדשה אחת הן.

יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערובין בשתי רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפסר לו להגיע לכל אחד משני הערובין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו להגיע לערוב של יום השני ביום הראשון, אין ערוב השני ערוב - שהערוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום, וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערוב ביום הראשון, הרי זה אינה ראויה מבעוד יום.

יב. כיצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח

13 שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת בְּחִמְשֵׁי וְעָרֵב שִׁבְתָּ, מְעָרֵב
14 מִיּוֹם רְבִיעִי עָרֹבִי תַּחֲוִמִּין וְעָרֹבִי תְּצֻרוֹת. וְאִם שָׁכַח
15 וְלֹא עָרֵב - הָרִי זֶה מְעָרֵב עָרֹבִי תְּצֻרוֹת בְּחִמְשֵׁי וּבְעָרֵב
16 שִׁבְתָּ, וּמִתְּנָה; אָבָל לֹא עָרֹבִי תַּחֲוִמִּין.
17 טו. בִּיצֵד מִתְּנָה? אֹמֵר בְּחִמְשֵׁי: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב,
18 אֵין בְּדִבְרֵי כָלוּם; וְאִם לֹא, הָרִי זֶה עָרֹבִי; וְיִלְמָחַר חֹזֵר
19 וּמְעָרֵב וְאֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, כָּבֹד עָרֹבִי מְאֻשׁ,
20 וְאֵין בְּדִבְרֵי הַיּוֹם כָלוּם; וְאִם אֻמָּשׁ הָיָה יוֹם טוֹב, הָרִי
21 זֶה עָרֹבִי'. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל
22 גְּלִיּוֹת; אָבָל בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי הֵן
23 כָּיוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְעָרֵב לָהֶן אֲלֹא מְעָרֵב יוֹם טוֹב.
24 בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֻן

1 מְעָרֵב, וְסִמֵּךְ עָלָיו לְיוֹם שְׁנִי - אֵין זֶה הַשְּׁנִי עָרֹבִי, שֶׁהָרִי
2 בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֵין זֶה הָעָרֹב הַשְּׁנִי רְאוּי לֹא מִבְּעוֹד יוֹם,
3 לְפִי שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֵלָיו, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר לֹא בְּרוּחַ
4 מְעָרֵב כָלוּם.
5 יג. אָבָל אִם הֵנִיחַ עָרֹבִי בְּרַחֲוִיךְ אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אָמָּה
6 מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מְזֻרָח, וְסִמֵּךְ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהֵנִיחַ
7 עָרֹבִי שְׁנִי רַחֲוִי מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְעָרֵב בְּתוֹךְ חֲמִשׁ מֵאוֹת
8 אָמָּה, וְסִמֵּךְ עָלָיו לְיוֹם שְׁנִי - הָרִי זֶה עָרֹבִי, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר
9 לֹא שְׁיַגִּיעַ לוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן.
10 יד. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהִיטֵב בְּעָרֵב שִׁבְתָּ, אֵינוֹ עוֹשֶׂה עָרֹבִי
11 בַּיּוֹם טוֹב, לֹא עָרֹבִי תְּצֻרוֹת, וְלֹא עָרֹבִי תַּחֲוִמִּין - אֲלֹא
12 מְעָרֵב הוּא בַּיּוֹם חִמְשֵׁי שֶׁהוּא עָרֵב יוֹם טוֹב. וְאִם חָלוּ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד-כ' אייר ה'תשע"ה

53 יֹאכֵל הַבְּכוֹרִים מִשְׁרָאוֹ פָּנֵי הַבֵּית קֹדֶם הַנְּחָה בְּעֶזְרָה —
54 לִוְיָהּ, וְאֶזְהָרְתִּיהָ מִ"לֹא תֹכֵל לְאָכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו' וְתִרְוַמַת
55 יֶדְךָ", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְכוּת, כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂר
56 שְׁנֵי שְׁלוֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ חוּץ לְמָקוֹם אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא
57 שָׁלוֹ; אָבָל הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁאָכַל בְּכוֹרִים אַחֵר שָׁרָאוּ פָּנֵי הַבֵּית
58 בְּכָל-מָקוֹם שִׁיאֲכָלֵם (בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם וּבֵין מַחֲצֵה לָהּ) — חֵיב
59 מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם, וְאֶזְהָרְתִּיהָ מִן "וְכָל-זֶר לֹא-יֹאכֵל
60 קֹדֶשׁ" (שם י), כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוַת קל"ג מִמִּצְוֹת אֵלוֹ.
61 וְכָבֹד נִתְבָּאָר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּגִמְרָא מְכוּת.
62 הַמִּצְוָה הַקַּל"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְסַפֵּר חֲסָדָיו
63 יִתְעַלֶּה אֶתְנוּ, וְאִיךָ הַצִּילָנוּ מֵאֹז רֹאשִׁית מִצְבּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
64 אֲבִינוֹ וּמִשְׁעֶבֶד הַמִּצְרִים וְעֻנּוּתָם לָנוּ, וְלַהּוֹדוֹת לָהּ עַל
65 כָּל-זֶה, וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיתְמִיד הַבְּרָכָה — (כָּל זֹאת אֲנוּ
66 אוֹמְרִים) בְּזִמְנָן שֶׁאֲנוּ מְבִיאִים אֶת-הַבְּכוֹרִים. וְהוּא אָמַר
67 יִתְעַלֶּה: "וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אָבִד אָבִי"
68 (דְּבָרִים כו, ה) וְשָׁאָר כָּל-אוֹתָהּ הַפְּרָשָׁה. וּמִצְוָה זוֹ נִקְרָאת
69 "מִקְרָא בְּכוֹרִים". וְכָבֹד נִתְבָּאָר דִּינִי בְּמִסְכַּת בְּכוֹרִים
70 וּבְפָרָק ז' מִסוּטָה" (לב): וְאֵינָה חוֹבָה לְנִשְׁיָם.

יום שני ט"ו אייר ה'תשע"ה

71 מִצְוֹת עֲשֵׂה קלג. קמג. קמד.
72 הַמִּצְוָה הַקַּל"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ חֶלֶה
73 מִפֶּלֶעֶסָה וּלְתַנְּה לִכְהֵן, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "רֹאשִׁית
74 עֲרֻסְתְּכֶם חֶלֶה תְּרִימוֹ תְּרוּמָה" (במדבר טו, כ). וְכָבֹד
75 נִתְבָּאָר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֶלֶה וּבְמִסְכַּת עֶרְלָה
76 (פָּרָק ב מִשְׁנָה א) וְאֵינָה חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלֹא בְּאֶרֶץ
77 יִשְׂרָאֵל בְּלָבָד.

יום ראשון י"ד אייר ה'תשע"ה

25 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קמט (קמח*).
26 מִצְוֹת עֲשֵׂה קלב.
27 הַמִּצְוָה הַקַּמ"ט — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלְּאָכֹל
28 אֶת הַבְּכוֹרִים בַּחוּץ (מִירוּשָׁלַיִם) וְהוּא אָמַר: "לֹא-תֹכֵל
29 לְאָכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו' וְתִרְוַמַת יֶדְךָ". בָּא בְּקִבְלָהּ (מְכוּת יז):
30 "וְתִרְוַמַת יֶדְךָ" — אֵלוֹ הַבְּכוֹרִים. לְפִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ —
31 בְּפִסּוּק זֶה דְּבָר הַטָּעוֹן הַבָּאֵת מִקוֹם (לִירוּשָׁלַיִם) שֶׁלֹּא
32 הִזְכִּירוּ בְּפִירוּשׁ, וְאָמַר בְּכָלֵם "וְתִרְוַמַת יֶדְךָ" — הָרִי אֵלוֹ
33 הַבְּכוֹרִים בְּלִי סִפֵּק, שֶׁבִּאֲרָ בָּהֶם שֶׁהֵם טְעוּנִין הַבָּאֵת
34 מִקוֹם, וְהִיאָר זִהְרִי עַל אֲכִילָתָהּ בְּשַׁעְרֶיךָ! וְלִשׁוֹן סִפְרִי
35 (פִּרְשֵׁת רֹאשׁ שׁם): "לֹא בָּא הַכְּתוּב אֲלֹא לְאוֹכֵל בְּכוֹרִים
36 שֶׁלֹּא קָרָא עֲלֵיהֶם (רֹאשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה קלב מִה שִׁישׁ לְקִרְוֹ עִם
37 הַבָּאֵת הַבְּכוֹרִים), שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְכָבֹד נִתְבָּאָר
38 בְּסוּף מְכוּת (ט). שְׁאֵינוֹ חֵיב עֲלֵיהֶם אֲלֹא קֹדֶם שִׁנְיָתָם
39 בְּעֶזְרָה; אָבָל מִשְׁנִיחָם בְּעֶזְרָה — הָרִי הוּא פִּטוֹר עֲלֵיהֶם,
40 אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא קָרָא. וְגַם בְּבְכוֹרִים אוֹתוֹ הַתְּנָאִי
41 שֶׁבְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּלוּמַר שֶׁאֵין כָּל-מִי שֶׁאֲכָלֵם בַּחוּץ חֵיב
42 עֲלֵיהֶם, עַד שִׁירָאוּ פָּנֵי הַבֵּית; וְאִם אָכַל מֵהֶם מִי שִׁיאֲכָל
43 אַחֵר שָׁרָאוּ פָּנֵי הַבֵּית קֹדֶם הַנְּחָה בְּעֶזְרָה — חֵיב מִלְּקוּת
44 בְּלָבָד אִם הוּא כֹהֵן; אָבָל הַיִּשְׂרָאֵלִי — הָרִי הוּא מְחִיב
45 מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם, אִם אָכַל בְּכוֹרִים, אֶפְלוּ אַחֵר קָרִיאָה.
46 וּבְפִירוּשׁ אָמַר (בְּכוֹרִים פָּרָק ב מִשְׁנָה א): הַתְּרוּמָה
47 וְהַבְּכוֹרִים חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן חֲמֵשׁ וּמִיתָה וְאִסּוּרִין לְזָרִים. אִם
48 אֲכָלֵם בְּזִדּוֹן — חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם וּבְשִׁגְגָה מוֹסִיף
49 חֲמֵשׁ בְּזִדּוֹן הַתְּרוּמָה. לְפִי שֶׁבִּינּוֹ שֶׁקָּרָא יִתְעַלֶּה תְּרוּמַת
50 יֶדְךָ, חָלוּ עֲלֵיהֶם כָּל-דִּינֵי הַתְּרוּמָה. וְרֹאשִׁי לָךְ לְחִבּוֹן כָּאֵן
51 הֵיטֵב כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּבְּשׁוּ לָךְ הַעֲנִינִים וְהוּא: שֶׁהַכֹּהֵן אִם

מִצְוָנוּ בְּעֵינֵינוּ זֶה לְשׁוֹן הַמּוֹרָה עַל הַיּוֹתֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְהוּא
אָמְרָם (בבורות יג): "מִצְוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת (עדיפה) לְמִצְוֹת
עֲרִיפָה, וּמִצְוֹת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת חֲלִיצָה". הֵינּוּ: כְּמוֹ
שֶׁהַיְבָמָה עוֹמֶדֶת אוֹ לְיְבוּם אוֹ לְחֲלִיצָה — וְהַיְבוּם מִצְוָה
כְּמוֹ שֶׁהַזָּכִיר וְהַחֲלִיצָה מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה — כִּף פֶּטֶר
חֲמוּר עוֹמֵד אוֹ לְפִדְיָה אוֹ לְעֲרִיפָה, וְזוֹ מִצְוָה כְּמוֹ
שֶׁאָמְרוּ.

הַמִּצְוָה הַקַּלָּה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַשְׁבִּית עֲבוֹדַת
הָאֱדֻמָּה בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "בְּחֵרִישׁ
וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת" (שמות לד, כא) וְכָבֹד נִכְפַּל הַצּוּי בְּעֵינֵינוּ
זֶה כְּמֵה פְעָמִים וְאָמְרוּ: "שִׁבְתָּ שְׁבֹתוֹן יְהִי לְאַרְצְךָ" (ויקרא
כה, ד), וְכָבֹד הַזֶּכֶר נִמְקָדֵם (מצות עשה צ) — (להלן)
שִׁיעוּר עֵדֶר) אֵת דְּבָרֵיהֶם זְכוּרָנָם לְבָרָכָה (שבת כד: ועוד):
"הָאִי שְׁבֹתוֹן — עֲשֵׂה הוּא". וְאָמְרוּ יִתְעַלָּה עוֹד:
"וְשִׁבְתָּה הָאֶרֶץ שְׁבֹת לָהּ" (שם, ב). וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֵּת שְׁבִיעִית; וְאִינָה חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא
בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּימָה מֵאֲתֵיב וְעֲשָׂרִים — הָאֲזִהְרָה
שֶׁהִזְהִירוּ מֵלַעֲבֹד אֵת הָאֶרֶץ בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלָּה: "שָׁדֹךְ לֹא תִזְרַע" (שם, ד). וְהַעוֹבֵר עַל זֶה —
לּוֹקָה. וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֵּת שְׁבִיעִית.

הַמִּצְוָה הָרַכָּה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מֵלַעֲבֹד
אֶת-הָאֵילָן בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכִרְמְךָ
לֹא תִזְמַר" (שם). וְגַם הַעוֹבֵר עַל זֶה — חֵיב מִלְּקוּת.
וְלִשׁוֹן סִפְרָא (תחילת פרשת בהר): "הַיִּזְרַע וְהַזָּמִיר בְּכָל־
הָיָה (מלאכות הוריעה והזמירה כבר כלולים באיסור הכללי
שלא לעבוד בשביעית), וְלִמָּה יִצְאוּ? לְהַקִּישׁ אֲלֵיהֶם, מֵה
זֶרַע וְזָמִיר מִיְּחִידִים שֶׁהֵם עֲבוֹדָה בְּאַרְצֵי וּבְאֵילָן, אֲפִי אֲנִי
אֵין לִי אֲלָא דָּבָר שֶׁהוּא עֲבוֹדָה בְּאַרְצֵי וּבְאֵילָן". וְכָבֹד
נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֵּת שְׁבִיעִית.

הַמִּצְוָה הָרַכָּה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקַצֹּר
מִה-שֶׁהַצְּמִיחָה הָאֲדָמָה מֵעֲצָמָה בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית כִּדְרָךְ
שֶׁאֵנוּ קוֹצְרִים כָּל-שָׁנָה. וּפְרוּשׁ דָּבָר זֶה, שֶׁאֵנוּ הִזְהִירוּ
מֵעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וְעֲבוֹדַת הַשְּׂמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִירוּ לְעֵיל.
וְהַדָּבָר שֶׁהַצְּמִיחָה הָאֲדָמָה מִמֶּה-שֶׁנִּזְרַע בָּהּ בְּשָׁנָה
הַשְּׁבִיעִית וְהוּא הַנִּקְרָא: סְפִית מִתָּר לְאָכְלוֹ (מן התורה)
בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, אָכַל אֵין מִתָּר לְקַצֹּר אֲלָא בְּשָׁנֵינוּ
מִן-הָרְגִיל. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֵת סְפִית קִצְרִיךָ לֹא
תִקְצֹר" (שם, ה), אֵין פְּנוּתוֹ שֶׁלֹּא יִקְצְרוּ כָּל־לִפִּי שֶׁכָּבֹד
אָמְרוּ: "וְהָיְתָה שְׁבֹת הָאֶרֶץ לָכֶם לְאָכְלָהּ" (שם, ו), אֲלָא
פְּנוּתוֹ: לֹא תִקְצְרוּ כִּדְרָךְ שְׁקוֹצְרִים תְּבוּאָת שְׂאֵר שְׁנֵינִים,
כִּי אִם כְּמִי שֶׁקוֹצֵר דָּבָר שֶׁהוּא הַפֶּקֶר, בְּלִי הַכֶּנֶה וּבְלִי
הַתְּכוֹנְנוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר.

הַמִּצְוָה הַקַּמָּה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִתֵּן לַכֹּהֵן אֵת
הַזֶּרֶע וְהַלֶּחֶמִים וְהַקֶּבֶה מִכָּל-בְּהֶמָּה טְהוֹרָה שֶׁאֵנוּ
שׁוֹחֲטִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְזֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים
מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִכְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה" (דברים יח,
א). וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶקֶד י' מַחֲלִין (קל). וְאֵין
הַלּוּיִם חֵיבִים בְּמִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַקַּמָּה ד' — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ רֵאשִׁית
הַגֶּזֶז (חלק מהצמר הנגזז מהצאן) וְלִתְנוֹ לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלָּה: "וְרֵאשִׁית גֶּזֶז צֹאנֶךָ תִּתֵּן-לוֹ" (שם, ד), וּמִצְוָה זוֹ
אִינָה נִזְהָגָת אֲלָא בְּאַרְצֵי וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּפֶקֶד י"א מַחֲלִין (קלה).

יום שלישירביעי ט"ז אייר ה'תשע"ה

מצות עשה פ. פא.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּימָה שְׁמֹנִים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ
לְפָדוֹת בְּכוֹר אָדָם וְלִתֵּן אוֹתוֹ הַפְּדִיּוֹן לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלָּה: "בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי" (שמות כב, כח). וּפְרָשׁ אֵיךְ
תִּהְיֶה נְתִינָה זוֹ: שֶׁנִּפְדָּנוּ מִן-הַכֹּהֵן וּבְאֵלוֹ כָּבֹד זָכָה בּוֹ,
וְנִקְנְהוּ מִמֶּנּוּ בְּחֻמְשָׁה סִלְעִים. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֶךְ
פְּדָה תַּפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם" (במדבר יח, טו), וּמִצְוָה זוֹ
הִיא מִצְוֹת פְּדִיּוֹן הַבֵּן, וְאֵין הַנָּשִׁים חֵיבֹת בָּהּ; אֲלָא הִיא
מִצְוֹת (של) הַבֵּן (המוטלות) עַל הָאָב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
בְּקִדּוּשֵׁין (כט). וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֵּת
בְּכוֹרוֹת (מו).

הַמִּצְוָה הַפ"א — הוּא הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְפָדוֹת פֶּטֶר
(בכור של) חֲמוּר בְּשֶׁה דוֹקָא וְשֶׁלֹּא יִפְדֶּה בְּזוּלָתוֹ — אִם
לֹא יִפְדֶּה אוֹתוֹ בְּשׁוּיָו — וְיִתֵּן אוֹתוֹ הַשֶּׂה לַכֹּהֵן, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וּפֶטֶר חֲמוּר תַּפְדֶּה בְּשֶׁה" (שמות לד, כ).
וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֵּת בְּכוֹרוֹת (פרק א) וְגַם
הִיא אֵין הַלּוּיִם חֵיבִים בָּהּ.

יום רביעי י"ז אייר ה'תשע"ה

מצות עשה פב. קלה.

מצות לא תעשה רכ. רכא. רכב.

הַמִּצְוָה הַפ"ב — הוּא הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעֲרִיפַת
(ראשו של) פֶּטֶר חֲמוּר. אִם אֵינוּ רוֹצֵה לְפָדוֹתוֹ, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְאִם-לֹא תַּפְדֶּה וְעֲרַפְתּוֹ" (שמות לד, ב),
וְכָבֹד נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֵּת בְּכוֹרוֹת (פרק א)
אֶפְשָׁר לְמַקְשָׁה לְהַקְשׁוֹת עָלֵי וְלוֹמַר: מִדּוּעַ אִתָּה מוֹנָה
פְּדִיתוֹ וְעֲרִיפָתוֹ כְּשֵׁתִי מִצְוֹת, וְאֵינֶךָ מוֹנָה אוֹתָן כְּמִצְוָה
אֲחֵת, וְתִהְיֶה עֲרִיפָתוֹ מֵהַלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַתְּ
בְּכָל־הַשְּׁבִיעִי? ה' יוֹדֵעַ וְעַד שֶׁהִדִּין הָיָה מְחִיב בּוֹ, לֹאִלֹא

יום חמישי י"ח אייר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רכג.

מצות עשה קלד. קמא.

מצות לא תעשה רל. רלא.

המצוה הרכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאסוף גם מה-שמצמיחים האילנות מן-הפרות בשנה שביעית בדרך שאנו אוספים פרות כל-שנה, אלא נעשה בכך שנוי כדי להראות שהוא הפקר, והוא אמרו יתעלה: "ואת-ענבי נזירך (מלשון הפקר, ואלו פרות שביעית) לא תבצר" (ויקרא כה, ד). בא הפרוש (ספרא פרשת בהר): "לא תבצר בדרך הבוצרים. מכאן אמרו: תאנים של שביעית אין קוצין אותן במקצה (אין שוטחין אותן לייבוש במקום המיועד לכך), אבל קוצה הוא בחרבה: ואין דורכין ענבים בגת (להוציא יין), אבל דורך הוא בערבה; ואין עושין זיתים בכד ובקטבי (מקומות שרגילין לכתוש בהן זיתים): אבל כותש הוא ומכניס לבדוד" (מסחטה קטנה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם שלפניה במסכת שביעית.

המצוה הקל"ד — הצווי שנגצוינו להפקיר כל מה-שהצמיחה האדמה בשנת השמיטה, ולהתיר (להפקיר) כל-צמחי שדותינו והוא אמרו יתעלה: "והשביעת תשמיטה ונטשתה וגו'" (שמות כג, יא), ולשון המקלטה: "והלא הכרם והזית בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו: מה כרם מיוחד שהוא בעשה, עוברין עליו בלא-תעשה, כף כל שהוא בעשה עוברין עליו בלא-תעשה". וענן דבר זה כמו שאסביר לך: שאמרו "והשביעת תשמיטה ונטשתה" כולל הפקרת כל-הצומח בשנה השביעית: ענבים ותאנים ואפרסקים ורמונים וחסים ושעורים וזולתם. יוצא, שהשמיטה הכל — מצות עשה אחר-כך פרט ואמר: "בן-תעשה לכרמך לזיתך". והרי אלו הם בכלל כל מה-שצומח מן-האדמה — אלא לא בא הצווי הזה בכרם וזית במיוחד, אלא מפני שהזהיר בהם הכתוב במיוחד על אספת תבואת הכרם והוא אמרו: "ואת-ענבי נזירך לא תבצר" (ויקרא כה, ד). הנה כמו הכרם שהפקרתו — מצות עשה, מניעתו (מלהפקיר) — לא-תעשה, כף כל מה-שתצמיח שנה שביעית שנתבאר שהפקרתו בעשה — תהיה מניעתו בלא-תעשה. אם כן יהיה דין הזית כדן הכרם בעשה ולא-תעשה, ודין זית ודין שאר פרות שוה. הנה נתבאר מכל מה-שקדם — שהשמיטה גדולי שביעית מצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית, ואינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל בלבד.

המצוה הקמ"א — הצווי שנגצוינו להשמיט כספים, כלומר כל-המשאות (החובות) בשנת השמיטה, והוא אמרו יתעלה: "ואשר יהיה לך את-אחידך תשמיט נדך" (דברים טו,

ג). וכבר נכפל הצווי במצוה זו ואמר: "וזה דבר השמיטה שמוט כל-בעל משה ידו" (שם, ב), ולשון התוספתא: "בשתי שמיטות הכתוב מדבר: אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים: ושמיטת כספים זו אינה נוהגת מן-התורה אלא בזמן ששמיטת קרקע נוהגת, ואז היא נוהגת מן-התורה בכל-מקום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק אחרון ממסכת שביעית.

המצוה המשלימה מאתים ושלשים — האזהרה שהזהרנו מלתבוע את החובות בשנת השמיטה, אלא ישמטו לגמרי, והוא אמרו יתעלה: "שמוט כל-בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו" (שם), וזה אינו חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל בזמן שיש שם שמיטת קרקע, כלומר: היובל. אבל מדרבנן דבר זה חובה בכל-מקום ובכל-זמן ואסור לתבוע החוב שעברה עליו שביעית אלא ישמט. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף מסכת שביעית.

המצוה הרל"א — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלהלות זה לזה בגלל השמיטה שלא ישמט החוב, לפי שהכתיב הזהיר מזאת המחשבה ואמר: "השמר לך פן-יהיה דבר וגו'" (שם, ט), ולשון ספרי (שם): "השמר — בלא-תעשה, פן-יהיה — בלא-תעשה", כלומר: שני לאוין אלו באו בענין זה, זה אחר זה לחיוב.

יום שישי י"ט אייר ה'תשע"ה

מצות עשה קמ. קלו. קלז.

מצות לא תעשה רכד. רכה. רכו.

המצוה הק"מ — הצווי שנגצוינו לספור את-השנים מצת משלנו על הארץ והחזקנו בה — שבע שבע שנים עד שנת היובל. ומצוה זו, כלומר: ספירת שני שמיטה, היא מסורה לבית דין, כלומר: סנהדרי גדולה, שהם שופרים שנה שנה מחמשים השנים, בדרך שכל-אחד ואחד ממנו מונה מי העמר, והוא אמרו יתעלה: "וספרת לך שבע שבת שנים וגו'" (ויקרא כה, ח). ולשון ספרא (פרשת בהר): "יכול יספר שבע שמיטות זו אחר זו (בלי לספור שנים בודדות) ויעשה יובל? תלמוד לומר: "שבע שנים שבע פעמים" (שם), הא עד שיאמרו שני כתובים (עד שישלימו שני הכתובים אחד את השני, שכל אחד יוסיף פרט אחר במצוה); ואם לאו לא שמעינן", כלומר: מצוה זו לא תשג איכות עשייתה אלא משני כתובים, הינו שנתונה השנים לבדן ונתונה גם השמיטין עמהן. כיון שאמר, שענין זה לא ישג אלא משני כתובים, משמע שהיא בהקלטה מצוה אחת. כי אלו היו שתי מצוות, כלומר: מנין שנים ומנין שמיטין — לא היה אומר 'עד שיאמרו שני כתובין', כי כף (בדרך כלל-) משני כתובים נלמדות כל-שתי

זריעה היא הן בעבודת הארץ והן בעבודת האילן, לבלול
הארץ והאילן. וגם העובר על זה — לוקה.

המצוה הרכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקצור
ספיחי שנת יובל כשאר השנים, כדרך שבארנו (לא
תעשה רכב) בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "ולא
תקצרו את ספיחיה" (שם, יא).

המצוה הרכ"ו — האזהרה שהזהרנו גם בן מלאסוף
פרות האילן בשנת היובל כדרך שאנו אוספים בשאר
השנים, והוא אמרו: "ולא תבצרו את נזריה" (שם,
כדרך שבארנו (לא תעשה רכב) בשנה שביעית. ובספר
(פרשת בהר שם) אמרו: "לא תקצרו ולא תבצרו — כשם
שנאמרו בשביעית, כך נאמר ביובל", כלומר: שהדין
בכל-הלאוין האלה שנה. ודיני השמטה והיובל כלם
אינם חובה אלא בארץ ישראל.

יום שבת קודש כ' אייר ה'תשע"ה

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.

המצוה הקל"ח — הצווי שנצטוינו שיתקדשו כל-
הקרקעות המכורים בשנה זו — לבעליהם, ויצאו מתחת
ידי הקונים, בלי דמים. והוא אמרו יתעלה: "ובכל ארץ
אחזקם גאלה תתנו לארץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו,
שגאלה זו תהיה בשנה זו ואמר: "בשנת היובל הזאת
תשבו איש אל-אחוזתו" (שם, ג). וכבר עסק הכתוב בדיני
מצוה זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא
רוצה לפדות את-אדמתו המכורה קדם שתחול שנת
היובל. ובאר גם-כן שדין זה מיוחד לקרקעות שהן מחוץ
לחומת הערים, ושהחצרות והבתים הבנויים בפנים —
בין שלא נבנו מבפנים לחומה, הרי דינם כדין השדות
והגנות. והם בתי החצרים שעליהם אמר הכתוב: "על-
שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו וביבל יצא" (שם, לא)
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בערכים (ערכין כט). וגם היא
אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג.

המצוה הרכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלמכור
אדמותינו בארץ כנען לצמיתות, והוא אמרו: "והארץ
לא תמכר לצמיתת" (שם, כג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בסוף ערכין (כט, ואילך).

המצוה הקל"ט — הצווי שנצטוינו שתהא פדית
הקנינים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף שנה
אחת בלבד, ואחרי השנה תקנימו בידי הקונה ולא יצאו
ביובל, והוא אמרו יתעלה: "ואיש כי ימכר בית-מושב
עיר חומה וגו'" (שם, כט), ומצוה זו היא דין בתי ערי
חומה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא):
והיא אינה נוהגת אלא בארץ.

מצות, וכן כל-מצוה ומצוה מכתוב שלה. ולעולם אין
אומרים "הא עד שיאמרו שני כתובים" אלא במצוה אחת,
שלא נשלמת ידיעת דיניה אלא משני כתובים, כמו הכור
שאמר בו הכתוב: "כל-פטור רחם לי" (שמות לד, יט), כי
כתוב זה לבדו מורה, שהכור לה' — בין זכר בין נקבה
— וכא כתוב אחר, "הזכרים לה'" (שם, יג, יב), ופסוק זה
לבדו מורה, שכל-זכר לה' — בין בכור בין פשוט. אבל
משני הכתובים השג ענין המצוה, שהוא בכור זכר בלבד
כמו שבארנו במקלמא.

המצוה הקל"ו — הצווי שנצטוינו לקדש את שנת
החמשים, כלומר: להשבית בה עבודת האדמה כמו
בשמיטה. והוא אמרו יתעלה: "וקדשתם את שנת
החמשים שנה" (ויקרא כה, י), ובפרוש אמרו (ספרא פרשת
בהר): "כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל",
כלומר: השנה ביניהם בעשה, כשם שהשנה הכתוב
ביניהם בלאו, כמו שאבאר (לא תעשה רכד). ודיני שנת
יובל ושנת שמיטה בהשבת עבודת האדמה והפקרת
כל-הצומח — שוים. ואת-שני הדברים האלה (השבתת
העבודה, והפקרת הצומח) כולל אמרו: "וקדשתם את שנת
החמשים שנה". וכבר באר הכתוב, שענין הקדשה בהן,
שיהיו פרותיהן ויתבואתן הפקר. ואמר: "כי יובל היא
קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה" (שם,
יב). יובל זה אינו נוהג אלא בארץ, ובתנאי שיהא
כל-שקט ושקט יושב במקומו, כלומר: בחלק שלו מארץ
ישראל ולא יהיו מערבין זה בזה.

המצוה הקל"ז — הצווי שנצטוינו לתקע בשופר
בעשרה בתשרי של שנה זו (של יובל) ולהכריז בכל-
ארצנו על חרות לעבדים וציאת כל-עבד עברי לחפשי,
בלי דמים, ביום זה, כלומר: עשרה בתשרי, והוא אמרו
יתעלה: "והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור
לחדש ביום הפורים תעבירו שופר בכל-ארצכם" (שם,
ט), ואמר: "ויקראתם דרור בארץ לכל-ישיבה" (שם, י),
וכבר נתבאר (ראש השנה כו) ששנה היובל לראש השנה
לתקיעה ולברכות. וכבר נתבאר דיני תקיעות ראש
השנה במסכת ראש השנה. וידוע, שתקיעה זו ביובל
אינה אלא לפירוסם חרות, ושהיא חלק מן-ההכרזה,
והוא אמרו: "ויקראתם דרור בארץ": ואין ענינה כענין
תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'", ואלה
לשחרור העבדים, כמו שבארנו.

המצוה הרכ"ד — האזהרה שהזהרנו על עבודת
הארץ בשנת היובל, והוא אמרו בה: "לא תזרעו" (שם,
יא), כמו שאמר בשמיטה: "שדך לא תזרע". וכשם
שאסורה בשמיטה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן,
כך היובל, ולפיכך אמר "לא תזרעו", בלשון כללי (לשון

ביאורים למסכת סוטה דף בט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אמר רב גידל אמר רב, דין זה שדבר שיש בו דעת לישאל נטמא
מספק, ואין בו דעת לישאל לא נטמא מספק, מהאי קרא נפקא,
"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", משמע שרק ודאי טמא
הוא דלא יאכל, הא ספק טמא וספק טהור יאכל, הרי ספק
טומאה אינו כודאי. אימא סיפא של הפסוק, "והבשר כל טהור
יאכל בשר", משמע שרק אדם שהוא ודאי טהור הוא דיאכל
בשר, הא אדם שהוא ספק טמא וספק טהור, לא יאכל, הרי
ספק טומאה הוא כודאי טומאה. אלא לאו שמע מינה, כאן - כל
טהור יאכל בשר מדבר באדם שיש בו דעת לישאל ולכן נטמא
בספק, כאן - והבשר אשר יגע, מדבר בבשר שאין בו דעת לישאל
ולכן לא נטמא בספק.
מבאר הגמרא שצריכים את שתי הדרשות, ואיצטריך דרב גידל
אמר רב, ואיצטריך למימר מפוסה, דאי רק מדבר, הוה אמינא,
שכשיש דעת לישאל טמא בין ברשות תיחוד ובין ברשות הרבים,
לכן איצטריך למימר מפוסה, לומר שנטמא רק ברשות היחיד
כסוטה. ואי רק מפוסה, הוה אמינא, אין טומאה בספק עד דאיכא
דעת בנוגע - השרץ המטמא, ומגיע הנטמא, כסוטה שיש דעת
באשה ובבעל, אבל אם יש דעת רק בנוגע או רק במגיע אינו נטמא
מספק, לכן צריכא את הלימוד של רב גידל אמר רב שלומד, טהור
ודאי יאכל, אבל בספק ויש בנטמא דעת לא יאכל, אף אם אין
בנטמא דעת, ומשום כך שרץ מטמא בספק אף שאין בו דעת.
שנינו במשנה, פו ביום דרש רבי עקיבא וכל פלי חרש כו', אמר
רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבי יוחנן בן זכאי, שהיית אומר
עתידי דור אחר לטהר כבר שלישי שאין לו מקרא מן התורה שהוא
טמא. מקשה הגמרא לרבי יוחנן בן זכאי, ויפאחר דאין לו לשני
מקרא מן התורה שנטמא שלישי, למה עכשיו הוא טמא עד
שיטהרו דור אחר. מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה אמר רב, אמנם
מן התורה אין לו מקרא לטמא, אבל מדיון קל וחומר יש לו
טומאה לשלישי בתרומה, בדרך זו, ומה פבול יום שלא העריב
שמשו, שמונת בחולין - שאם יגע בחולין אינו מטמא, בכל זאת
פובל בתרומה עד שיעריב שמשו, כבר שני שפסול אף בחולין,
אינו דין שיעשה שלישי בתרומה ויפסלנו.
דוחה הגמרא, איכא למיפרך, מה למבול יום של טמא מת או זב
או מצורע, שכן בשעת טומאתו היה אב המימא, ומשום כך פוסל
תרומה, מה שאין כן כבר שני שלא היה אב הטומאה, לא יעשה
שלישי בתרומה. מתרצת הגמרא, תייתי - תלמד כבר שני שנטמא
שלישי בקל וחומר

שהרי עשה בה הכתוב בסוטה שתהיה ספק זונה אסורה על בעלה
בזונה ודאי, וכיון שהיא בחזקת זונה תהיה אסורה גם לגבי כהונה,
ולא צריך לזה פסוק. דוחה הגמרא, אם כן תרומה נמי לא תיפעי
קרא, שהרי עשה בה ספק זונה בזונה, ואם היא בחזקת זונה
אסורה לאכול בתרומה, וכיון שבכל זאת מצריך רבי עקיבא פסוק
לפוסלה מאכילת תרומה, הרי שצריך פסוק גם לאסורה להינשא
לכהן.
מתרצת הגמרא, אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי בתיבי -
נטמאה, נטמאה, וי"ו יתירא של נטמאה, חד לבועל,
חד לבועל, וחד לבחונה, וחד לתרומה. וכיון שאמר רבי עקיבא
שלומדים כהונה מהי"ו יתירא, אמר לו רבי ישמעאל שאפשר
ללמוד מקל וחומר. ורבי ישמעאל לא לומד מיתור הי"ו, משום כך
רק תלתא קראי בתיבי, חד לבועל, וחד לבועל, וחד לתרומה,
ובחונה אחתא בקל וחומר.
מקשה הגמרא, ורבי ישמעאל, ממיא בקל וחומר, הרי לא כתוב
הקלה, ובחונה החמורה אחתא ממילא בקל וחומר, הרי לא כתוב
במפורש בפסוק תרומה, ואם כן דילמא כי אצטריך את הפסוק
לבחונה כיון שהיא חמורה, ותרומה הקלה שריא. מתרצת הגמרא,
אמר לך רבי ישמעאל, מסתברא שהפסוק השלישי הוא דומיא
דשני הפסוקים הראשונים שלמדנו מהם את האיסור דבעל ובעל,
מה פועל ובעל אסורה עליהם גם מחיים של הבעל, אף הפסוק
השלישי מדבר על תרומה שהיא נאסרת נמי מחיים של הבעל ולא
רק לאחר מיתה, לאפוקי בחונה דלאחר מיתה - מה שאין כן אם
נעמיד את הפסוק בכהונה תיאסר לכהן מהפסוק רק לאחר מיתה
בעלה, כיון שגרושה אסורה לכהן גם בלא הפסוק, לכן מעמיד רבי
ישמעאל את הפסוק בתרומה שדומה לבעל ובעל, ואת כהונה הוא
לומד מקל וחומר.
מקשה הגמרא, ורבי עקיבא שלומד מפסוק רביעי שנאסרת לכהונה,
מפני מה אינו לומד מקל וחומר וכדברי רבי ישמעאל. מתרצת
הגמרא, דומיא דבעל ובעל לית ליה, ולכן אם לא ילמד מפסוק,
נאמר שילמד רק שאסורה לכהונה החמורה, אבל בתרומה תהיה
מותרת. ואי נמי אית ליה דומיא דבעל ובעל, ואפשר ללמוד
תרומה מהפסוק וללמוד כהונה בקל וחומר, בכל זאת כתוב וי"ו
יתירא לכהונה, כיון שמילתא דאחיהא בקל וחומר, טרח וכתב לה
קרא.
לעיל למדה הגמרא מסוטה שדבר שיש בו דעת לישאל נטמא מספק,
ושאין בו דעת לישאל לא נטמא מספק, הגמרא מביאה כאן לימוד
נוסף להלכה זו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אייר, תשכ"א

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ וכו' מו"ה ליב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הספר דרשות מהרא"ל חלק ג' ות"ת.

ומאחר שכל ענין בהשגחה פרטית, עלי החובה (והזכות) לעוררו על ההכרח בקביעות עתים
בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ובפרט בדורנו דרא דעקבתא דמשיחא
ובמדינה זו, והרי גם גזע צור מחצבתו בעהמ"ח ספר הנ"ל מסייעתו.

בברכה לבשו"ט בהאמור.

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף כט עמוד א

רש"י

אי הכי לתרומה נמי לא תיבעי קרא. ונילף מהוהא טעמא גופיה שהרי עשה הכתוב בסוטה ספק זונה כדאי זונה, ובתרומה לא ידעין דזונה אסורה דכתיב (ויקרא כג) כי תהיה לאיש נר, כי תבעל לנר אצלך, היא בתרומה הקדשים לא תאכל, ואין לך פסול גדול מזה כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. ור"ל עקיבא מהאי קרא נפקא לן ביבמות (ו' סה) כל הפסולים דפסלי, והנהר נמי דלא תפסי בדור קדושין, דכיון דלר' עקיבא אין קדושין תופסין בשום פסול, לא משמע ליה כי תהיה לשון הוה אלא כי תבעל: אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי כתיבי, ותייר, ב' נטמאה וחד ונטמאה, ורבי עקיבא דריש ור' הרי ארבעה ובההא אהיא טבל וחסר, ולא דריש ור' ופרכין לר' ישמעאל כיון דלא דריש ור' ממאי דקרא לתרומה מדריש ובההא אהיא בקל וחומר ואתו פלוג, דילמא קרא לכהנה אהיא, דכיון דלא כתיב תרומה בקדש, אהיא אהיא תרומה לא אהיא אהיא לאסורא אלא כהנה הוא דאתרביא דחמירא מניה, ותרומה שריא: אמר לך מסתברא, דקרא תרומה רבי דומיא דתרין נטמאה דרבי כהן בעל ובעל דמחיים דבעל קמייתקרא לה, כגון אם יקשה אסורה לבעול, הלכך מקרא שלישי נמי למידי דמיתסר ביה מחיים (דלבעל אחי, והיינו תרומה, ולמעוטי כהנה, שאין פסוק זה קרא לאסרה אלא לאחר מיתה, דמחיים קא אסורא וקיימא, דהא מגרש לה והיא לה גרושה ואסורה לכהנה ורבי עקיבא דמפרך קרא לכהנה, ודמא דבעל ובעל לית ליה, ואי לא כתיב קרא ותיירא לא הוה מרבינן אלא כהנה דחמירא, דכל כן וחד קרא באפי נפשה הוא, ולא אמרין קא לא מרבי אלא דומיא דהנה: ואי נמי אית ליה, ומיתוקם קרא לתרומה אפלו הכי אתא ר"י ותיירא לכהנה, ואע"ג דאיכא למילפה בקל וחומר שרד וכתב לה קרא: אלא לאי שמע מנה, הךש אשר יגע, דכר שאין בו דעת לשאל הוא, דבשר נמי נוגע, הלכך ספקו טהור, וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטמאת הגוף דיש בו דעת לשאל, בההוא קאמר לך ספקו טמא: דעת נוגע ומגיע, במטמא ונטמא, כי סוטה דיש בה דעת ויש דעת בבעל המטמאה, קמשמע לן דרב גידל דנפקא מקל טהור, קא ספק לא יאכל כיון דיש בו דעת כזה שנטמא, אכל במטמא לא בעין דעת: ומאחר דאין לו, מקרא מן התורה לקח הוא טמא בתרומה, לרבי יוחנן ופריהו דקאמר עתיד דור אחד לטהרו אבל הוא היה מטמא: ופח פכול יום. שלא העריב שמש: שפטר בחלין, כדאמרין ביבמות כהנא ופ' מה: תלתא קראי כתיבי, טבל ועלה מקר לחלין ולמעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא בפרתו בטמאה שהיא בת גרין מקר בקדשים: כבר שני שפסול בחלין, דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא, חלין ותרומה וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה, ודין ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחומר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חלין, וקיימא לן (פ"ג דף כה) דתיקא דמפרך קל וחומר לא אמרין דיה: שכן אב הטהא, כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

שהרי עשה בה ספק זונה כדאי זונה, ובתרומה לא ידעין דזונה אסורה דכתיב (ויקרא כג) כי תהיה לאיש נר, כי תבעל לנר אצלך, היא בתרומה הקדשים לא תאכל, ואין לך פסול גדול מזה כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. ור"ל עקיבא מהאי קרא נפקא לן ביבמות (ו' סה) כל הפסולים דפסלי, והנהר נמי דלא תפסי בדור קדושין, דכיון דלר' עקיבא אין קדושין תופסין בשום פסול, לא משמע ליה כי תהיה לשון הוה אלא כי תבעל: אלא לרבי עקיבא ארבעה קראי כתיבי, ותייר, ב' נטמאה וחד ונטמאה, ורבי עקיבא דריש ור' הרי ארבעה ובההא אהיא טבל וחסר, ולא דריש ור' ממאי דקרא לתרומה מדריש ובההא אהיא בקל וחומר ואתו פלוג, דילמא קרא לכהנה אהיא, דכיון דלא כתיב תרומה בקדש, אהיא אהיא תרומה לא אהיא אהיא לאסורא אלא כהנה הוא דאתרביא דחמירא מניה, ותרומה שריא: אמר לך מסתברא, דקרא תרומה רבי דומיא דתרין נטמאה דרבי כהן בעל ובעל דמחיים דבעל קמייתקרא לה, כגון אם יקשה אסורה לבעול, הלכך מקרא שלישי נמי למידי דמיתסר ביה מחיים (דלבעל אחי, והיינו תרומה, ולמעוטי כהנה, שאין פסוק זה קרא לאסרה אלא לאחר מיתה, דמחיים קא אסורא וקיימא, דהא מגרש לה והיא לה גרושה ואסורה לכהנה ורבי עקיבא דמפרך קרא לכהנה, ודמא דבעל ובעל לית ליה, ואי לא כתיב קרא ותיירא לא הוה מרבינן אלא כהנה דחמירא, דכל כן וחד קרא באפי נפשה הוא, ולא אמרין קא לא מרבי אלא דומיא דהנה: ואי נמי אית ליה, ומיתוקם קרא לתרומה אפלו הכי אתא ר"י ותיירא לכהנה, ואע"ג דאיכא למילפה בקל וחומר שרד וכתב לה קרא: אלא לאי שמע מנה, הךש אשר יגע, דכר שאין בו דעת לשאל הוא, דבשר נמי נוגע, הלכך ספקו טהור, וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטמאת הגוף דיש בו דעת לשאל, בההוא קאמר לך ספקו טמא: דעת נוגע ומגיע, במטמא ונטמא, כי סוטה דיש בה דעת ויש דעת בבעל המטמאה, קמשמע לן דרב גידל דנפקא מקל טהור, קא ספק לא יאכל כיון דיש בו דעת כזה שנטמא, אכל במטמא לא בעין דעת: ומאחר דאין לו, מקרא מן התורה לקח הוא טמא בתרומה, לרבי יוחנן ופריהו דקאמר עתיד דור אחד לטהרו אבל הוא היה מטמא: ופח פכול יום. שלא העריב שמש: שפטר בחלין, כדאמרין ביבמות כהנא ופ' מה: תלתא קראי כתיבי, טבל ועלה מקר לחלין ולמעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא בפרתו בטמאה שהיא בת גרין מקר בקדשים: כבר שני שפסול בחלין, דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא, חלין ותרומה וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה, ודין ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחומר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חלין, וקיימא לן (פ"ג דף כה) דתיקא דמפרך קל וחומר לא אמרין דיה: שכן אב הטהא, כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

תוספות

עשה בה ספק זונה כדאי זונה, תימה אמאי לא אמר כיון דטמאה דכתוב מספק מדיכא תיחי דמותרת בתרומה ולכהנה ויש לומר אי לאו קראי איכא למימר דלא טמאה אלא לענין בעלה דאיכא ספק חייבי מיתות בית דין על ידו אבל לענין תרומה וכהנה הוה אמנא אוקי איתתא אחזקא אבל בירושלמי דפרק קמא מתוך קרשאי זו דריש חד מחזי תלתא קראי ליבם ודכי איתא התם תני ר' מאיר אומר שלש טומאות אמורות בפרשה אחד לבעל ואחד לבעול ואחד לתרומה מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה למה לא אילו בת כהן שנישאת לישראל ונאנסה שזא אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה אמר ר' אבין הכין איתאמרת אחת לבעל ואחת לבעול ואחת ליבם אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתייבמת: וחד לתרומה וחד לכהונה. אין להקשות וכו' ספק תמור מן ודאי דאילו ודאי זנתה ומותרת בתרומה ולכהונה דהא בפ' אלמנה ביבמות (דף סח) מרבינן מובת כהן כי תהיה לאיש וכו' כיון שבבעלה לפסול לה שור אצלה פסלה ומרבינן גר עמנוי ומאמיב וכו' וקא פריך התם אימא חייבי כריתות נמי פירוש אינהו נמי דהו בכלל נבעלה לפסול לה ומאי שזא דלא תני להו לעיל ומשני כי תהיה כתיב דוקא בני היה לאפוקי חייבי כריתות דלאו בני היה ניהו אלמא דחייבי כריתות לא מפסלי בביאתן ואשת איש אידי נמי מחייבי כריתות ואם כן מספקא אמאי מיפסלי ורש"י שיש שם אוחה הגיסא וזה לשונו אימר נבעלה לפסול לה חייבי כריתות אבל חייבי לאון כיון דתפסי להו בה קידושין לא פסלי לה וכו' ונתין וממור דפסלי מנלן הך דאית בהו היה מדאפקה להך ביאה בלשון היה שמע מינה בהך דתפסי בה קדושין משתעי קרא ואפ"ה פסלי ולאפוקי חייבי כריתות לא גריסין אי הכי כותי ועבד וכו' והוא הדין דהוה מצי למימר חייבי כריתות לא מפסלי אלא משום דאיירי בהו לעיל דקתני כותי ודחינו עובד כוכבים ובמתניתין תנן העבד פוסל משום ביאה ומשני פסלי מדרבי יוחנן כו' ואית דמפרשי ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות נמי וכו' וקשיא לי בגוה טובא דהא דתנן בפרק ארבעה אחין (שם דף לג) אם היו כהנות נפסלו מן התרומה בבעלת אשת איש ועוד קל וחומר חייבי לאון פסלי חייבי כריתות לא פסלי ועוד הא אמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עז) כהן הבא על אחותו זונה משוי לה וכו' דזונה משוי לה בעילתה פוסלתה דתניא ליה שנישבת או שנבעלה בעילת זנות נותנן לה מעשר ואוכלת ליה אין אבל תרומה לכהנת לא:

שלישי

שני שפסול בחלין, דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא, חלין ותרומה וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה, ודין ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחומר דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חלין, וקיימא לן (פ"ג דף כה) דתיקא דמפרך קל וחומר לא אמרין דיה: שכן אב הטהא, כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות:

מטבול

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כט עמוד ב

תוספות

רש"י

ליה פירכא הואיל ואין חמר שבשניהם שוה; מנין לרביעי בקדש שהוא פסול, ולא אמרין
טחור הוא כבתרומה; מחסר כפורים. בשמאות הצריכות קרבן, כגון זב וזבה ויולדת
ומצורע; שפטר בתרומה פסול בקדש. ביבמות לפרקין לה בפרק הערל וף ע"ג: שלישי
שפסול בתרומה. כדלפרין לעיל מטבול יום; דין הוא שיעשה רביעי בקדש, ולא תימא דין
לבא מן הדין להיות כדון ונימא דכי, שלישי
שפסול בתרומה דין הוא שיהא פסול לקדש,
דאם כן בטיל ליה את קל וחמר, דשלישי בקדש
לא איצטריך, דלא מביענא דבי דכי בתרומה
איתנייה בקל וחמר מטבול יום דכי נמי אתי
קדש בההוא קל וחמר, אלא אפלו מן התורה
למדנוהו; ודינו דקאמר למדנו שלישי לקדש מן
התורה, הלכך אין אמרין דין איפרך ליה ק"ו ב';
מי לא עסקין. מי לא מצינן למישע מנה דאפי'
נגע בשני נמי קאמר לא יאכל, דהא בכל טמא
בחיב, ושני איקרי טמא דכתיב כל אשר בתוכו
יטמא, והאי בבשר שלמים כתיב קדש נינהו;
מעם צריכי. טעמו של ר' יוסי שהוא חכם וגדול
הדור איני יודע מהו שלמד רביעי בקדש, שחרי
מקל וחמר וזו השוכותו בצדו; אבל הקא
מטבול יום. שנגע בטבול יום והוא של קדש או של
תרומה יוכיח, שפסול בתרומה מן התורה
בדרשיית לעיל דבכלים נמי בחיב הערב שמש
לגבי תרומה ואינו אלא לנגיעה ואינו עושה
רביעי בקדש לרבנן דפליגי עליה דאבא שאול
וקאמר טבול יום פוסל בקדש ואינו מטמא לפסול
את מי שיחזור ונגע בו, וקא סלקא דעתא דר' יוסי
ברבנן סבירא ליה הלכך תשובתו בצדו דאיכ'
דכי נמי נדרש להאי ק"ו שיפסול אכל הבא
מחמת טבול יום את הקדש, ומה מחסר כפורים
שפטר בתרומה פסול בקדש, אבל הנוגע בטבול
יום שפסול בתרומה ואינו דין הוא שיעשה
רביעי בקדש; מטבול יום תחלה לקדש. מעלה עשו
בקדש להיות טבול יום אפילו בראשון לטמאה
ויטמא שני בקדש וזה, מזה שאכל שנוגע בטבול
יום נעשה שני ועושה את חברו שלישי ושניהם
קרוין טמאין שמקלקלין את אחרים, והשלישי
פוסל את רביעי להיות הוא עצמו פסול אבל
לא יפסול את אחרים במגעו; רבי מאיר אומר
בטמא אחד ופוסל אחד. הרי הוא בשאר שני
שפוסל את התרומה והנוגע בו פוסל את הקדש,
קר טבול יום הפוסל את התרומה הנוגע בו טמא
לקדש ולפסול עוד אחר; קר פוסל בו, ואין
הנוגע בטבול יום פוסל את הקדש אלא הוא עצמו פסול; מפני דרכי
ליה. דתתיר תשובה בצדו, דילמא כאבא שאול סבירא ליה. והוא הדין דהוא מצי רב פפא
למיר דילמא בר' מאיר סבירא ליה ואין כאן עוד תשובה דהא עביר רביעי, אלא רבותא
נקט. כלומר מאן לימא לן דלא מחמיר באבא שאול, דילמא בנותיה סבירא ליה דאכל
הבא מחמת טבול יום אם של קדש הוא מטמא אחד ופוסל אחד, דהואו דנגע ביה פסול
ליה דאורייתא ואפלו הוי קמא תרומה פסול לקדש מקל וחמר ממחסר כפורים כדדרש
רבי יוסי לעיל, ודרש ליה נמי הבא, ומה מחסר כפורים שפטר בתרומה פסול לקדש, אבל
תרומה הבא מחמת טבול יום שפסול בתרומה אינו דין הוא שיעשה רביעי בקדש, דהיכא
דתהא ליה דקדש עביר רבנן מעלה שיתמא אחד ופוסל אחד; ראי סלקא דעתך באבא
שאול סבירא ליה. ודומקל וחמר דמחסר כפורים פסיל לקמא וממעלה דרבנן מטמא ליה,
כיון דמדאורייתא פסיל ליה להוואו דנגע ביה ליתיה לרביעי בקדש מאכל הבא מחמת
טבול יום; וקא אבל הבא מחמת טבול יום דפסול יום. שבא מבדו שרי בחזקין עושה רביעי
בקדש, כלומר פוסל את הקדש מקל וחמר ממחסר כפורים;

שלישי

מטבול יום דרשין, אדם שנגע בשרץ ראשון לטמאה הוא ולא אב הטמאה, וכי טבול התר
לחלין ואסור לתרומה ואפי' לנגיעה דכתיב נמי הערב שמש בכלים במים יובא וטמא עד
הערב וטחור ויחלף לו, והא לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה, ואשמעין דכלי טבול יום
פסול ליה; שכן יש במינו אב הטמאה, אם היה נוגע כלי זה או אדם זה במת נעשה אב
הטמאה לטמא אדם וכלים, תאמר באכל שאינו
נעשה אב הטמאה אפי' ע"י מת דכתיב (ומקד יו)
וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומהכא נפקא לן
טמא מת דמטמא אדם וכלים, ועל כרחך בטמא
מת שיש לו שוקה במקוה כתיב, דהא כתיב
לעיל מניה והנה השחור על הטמא ורחץ במים,
דבר שיש לו שוקה (ובמקוה) נעשה אב הטמאה
במגע טמא מת על ידי מגע המות, יצאו אכלים
ומשקין וכלי חרש שאין לו שוקה (ובמקוה); כלי
חרש יוכיח. שאין במינו אב הטמאה ומטמא את
התרומה כשהוא ראשון וכי שפוסלה, אף אתה
אל תתמה על כפר שני שאע"פ שאין במינו אב
הטמאה יפסול, דטעמא לאו באב הטמאה תלי;
מה לכלי חרש כו' מטבול יום יוכיח. שאין כלי
שוקה דהאי לטבילה מטמא מאורו ופסיל
תרומה; לא ראי. טבול יום כראי כלי חרש לומר
שטעם פסול התרומה תלי משום שטמא
מאורו, דהא טבול יום אינו מטמא מאורו
ופסיל, ולא ראי כלי חרש להיות אב הטמאה
במינו כראי טבול יום, דליכא למימר טעמא
דטבול יום דפסיל בתרומה משום דמין אב
הטמאה הוא, דהא ליתא להא חומרא בכלי
חרש ופסיל; הוצד השוה שבהן, צריך אתה למצוא
חמר שוה בשניהם לתלות בו טעם פסול תרומה,
ומה צד השוה שבהן שטמאין. טבול יום איקרי
טמא דכתיב (ויחלף לו) וקא השמש וטחור, מבכל
דעד השתא טמא, וכלי חרש כתיב (ש יס) תחור
וכיכרם יחץ טמאים הם ופוסלין בתרומה, וכ"ש
כבר שני דפסיל טפי מטבול יום שהוא טמא
ואסור בחזקין שיפסול בתרומה; ובכל הספרים
כתיב הוצד השוה שבהן שפטר בחזקין ופוסל
בתרומה, ולהך לשנא אין אדם יכול לפרש אידוד
כלי חרש שפטר בחזקין ופסול בתרומה, ובידק
גדול יש לפרש כלי חרש המקוה צמיד פתיל
שמציל על חזקין שבתוכו ואין מציל על התרומה
שבתוכו, והרבה גמגומין ותשובות ובטול שיטת
הגמרא יש בדברך, דהא דלא אשכחן דאינו מציל
בתרומה, דבנגיעה וף ע"ג) אמר אין חסאת נצלת
בצמיד פתיל, אבל תרומה לא כן, ועוד אין זה פוסל בתרומה דהא לא פסיל מיד אלא
אינו מנן ומאליה היא נטמאת מאהל המות, ועוד כל הוצד השוה שבגמרא שבא ללמוד
חמר צריך שיהא חמור וזה קל, דקאמר הוצד השוה שבהן שפטר בחזקין, ואין זו שיטה
בכל הגמרא. וללשונו שפרשתי אל תשיבני מה שאומר כלי חרש יוכיח, שהיה לו להביא
הוכחה בדבר הדומה לטבול יום שאע"פ שטחור לחזקין פסול לתרומה, שאין זו תשובה,
דאין צריך הוכחה אלא לסתור תשובתו שחלוקה טעם החומרא דפסול תרומה מפני שהוא
אב הטמאה, וקא מהדר ליה כלי חרש יוכיח שאין בו חמר זה ופוסל, וכן שיטת רוב הדינין,
כי ההוא דכל הבשר (ויחלף לו) מנן לביש בחלב שאסור בהנאה קל וחמר ומה ערלה
שלא נעבדה בה עברה אסורה בהנאה, בשר בחלב שנעבדה בו עברה בבשולו אינו דין
שאסור בהנאה, מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הבשר, חמץ בפסח יוכיח, מה לחמץ
ובפסח שבו ברת, כלאי הכרם יוכיח, והא כלאי הכרם נעבדה בו עברה בוריעתה וחמץ
בפסח נמי עבר בכל יראה ולא דמו לערלה בכלא וידה וקא הוצא הוכחה; צד חמור. טבול
יום יש במינו אב הטמאה, כלי חרש מטמא מאורו; ורבי יוחנן צד חמור לא פריך, לא חשיב

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מִי לֹא עֲסָקִין - האם לא מדובר בפסוק, דַּנֵּעַ הַבֶּשֶׂר בְּשֵׁנִי
 לטומאה, וְאָמַר רַחֲמֵנָא לֹא יֵאָכֵל, משמע ששלישי בקודש טמא,
 ואם כן רִבִּיעִי נִלְמַד מִקָּל וְחֹמֶר מִמְחוּסָר כִּיפּוּרִים, בְּדִאֲמָרָן.
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, טַעַם בְּרִיבִי - טעמו של רבי יוסי שהוא חכם וגדול
 הדור, שאמר שרביעי בקודש פסול, אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא, שְׁהָרִי
 תְּשׁוּבָתוֹ - פירכתו של הקל וחומר בְּצִדּוֹ, כִּיּוֹן שְׂאוּכָל הָבָא -
 שנטמא מִחֻמַּת נִגְיָה בְּטָבֹל יוֹם יוֹכִיחַ, שאף שְׂפָסוּל בְּתַרְוּמָה,
 בכל זאת וְאֵינִי עוֹשֶׂה רִבִּיעִי בְּקֹדֶשׁ, ולפי רבי יוסי נדרוש קל וחומר
 גם לאוכל הָבָא מחמת טבול יום שיעשה רביעי בקודש, ומה מחוסר
 כיפורים שמותר בתרומה בכל זאת פסול בקודש, אוכל הנוגע בטבול
 יום שפסול בתרומה ודאי שיעשה רביעי בקודש, אם כן מוכח שרבי
 יוסי אינו דורש קל וחומר זה.
 הגמרא מביאה ברייתא שחכמים סוברים שאוכל הָבָא מחמת טבול
 יום אינו פסול בקודש, דְּתַנִּינָא, אָבָא שְׂאוּל אָמַר, שאף שטבול יום
 הוא שני לטומאה, החמירו חכמים שְׂפָסוּל יוֹם יהיה תְּחִילָה לְקוֹדֶשׁ
 - ראשון לגבי קדשים, ויוכל לְטַמֵּא שְׁנִיִּם - אם יגע בקודש יעשה
 אותו שני והשני יעשה את חמירו שלישי, ושניהם נקראים טמאים
 ויכולים לטמא אחרים, וְלִפְסוּל אֶחָד - והשלישי יכול לפסול עוד
 קודש ולעשותו רביעי, אמנם הרביעי רק פסול לאכילה ואינו יכול
 לטמא אחרים. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, טבול יום נחשב לשני גם לגבי
 קדשים וְטַמֵּא אֶחָד ועושהו שלישי, וְפָסוּל השלישי אֶחָד אחר
 ועושהו רביעי. וְחֻכְמֵי אֲמִירִים, טבול יום אינו מטמא אחרים אלא
 רק פוסלם, וְכַשֵּׁם שְׂפָסוּל אוֹכְלֵי תְּרוּמָה לאכילה וּמִשְׁקֵי תְּרוּמָה
 לשתייה, ואינם מטמאים אחרים, כִּךָּ טבול יום פָּסוּל אוֹכְלֵי קוֹדֶשׁ
 וּמִשְׁקֵי קוֹדֶשׁ אבל הם אינם מטמאים אחרים, הרי שאף על פי
 שאוכל הָבָא מחמת טבול יום פסול בתרומה, אינו פוסל רביעי בקדש,
 דהרי זה פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי.
 דוחה הגמרא את הפירכא של רבי יוחנן, מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּפְאָה,
 מֵמַאי דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבֵּן סְבִירָא לֵיהּ, דִּילְמָא בְּאָבָא שְׂאוּל סְבִירָא
 לֵיהּ דְּאָמַר שטבול יום נחשב מדרבנן לראשון בשנגע בקדש, לְטַמֵּא
 שְׁנִיִּם וְלִפְסוּל אֶחָד, כמבואר לעיל, וכשנגע טבול יום בתרומה, אז
 לא החמירו לעשותו כראשון, אלא שני, והתרומה היא שלישי, והיא
 פוסלת קודש לעשותו רביעי, ואין פירכא על הקל וחומר של רבי
 יוסי. מבארת הגמרא שאין לדחות את הפירכא של רבי יוחנן, מכיון
 דאִי סְלָקָא דְּעִתָּךְ שרבי יוסי בְּאָבָא שְׂאוּל סְבִירָא לֵיהּ, ולומד קל
 וחומר ממחוסר כיפורים לטמא את הנוגע בטבול יום לעשותו
 שלישי, ויפסול את הרביעי בקדש, אם כן לִיִּיתָהּ - ילמוד ששלישי
 פוסל לרביעי בְּקוֹדֶשׁ, מקל וחומר מֵאוֹכֵל שְׂבֵא מִחֻמַּת טָבֹל יוֹם
 ולא ממחוסר כיפורים, בדרך זו, וְמָה אוֹכֵל הָבָא מִחֻמַּת טָבֹל יוֹם
 אף דְּטָבֹל יוֹם נִגְיָה מוֹתֵר בְּחוּלִין ואינו פוסל אותו, בכל זאת
 אִמְרַתְּ שֵׂאוּכֵל הָבָא מחמתו עוֹשֶׂה רִבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ, אוֹכֵל

מִטָּבֹל יוֹם דְּשִׁרְיָן, שבשעת טומאתו לא היה אב הטומאה אלא
 ראשון, ובכל זאת אסור באכילת תרומה.
 דוחה הגמרא, מַה לְטָבֹל יוֹם דְּשִׁרְיָן שָׁכַן יֵשׁ בְּמִינוֹ - באדם או
 בכלים אֲב הַפּוֹמָאָה - שאם יגעו במת ייעשו אב הטומאה, מה שאין
 כן בכר שאינו נעשה אב הטומאה אפילו יגע במת. מתרצת הגמרא,
 כְּלִי חָרֵשׁ יוֹכִיחַ שאף שאין במינו אב הטומאה, בכל זאת מטמא את
 התרומה כשהוא ראשון, אם כן נלמד גם לכבר שני שאף שאין במינו
 אב הטומאה, יפסול את התרומה.
 דוחה הגמרא, מַה לְכָלִי חָרֵשׁ שיש בו חומרא שָׁכַן מִטָּמֵא אוֹכְלִין
 ומשקין מֵאִירֵירָא - אף אם לא נגעו בכלי עצמו, אלא רק היו באויר
 הכלי, ומשום כך גם פוסל תרומה, מה שאין כן בכר שמטמא רק
 בנגיעה. ומתרצת הגמרא, מִטָּבֹל יוֹם בכלי שנטהר במים יוֹכִיחַ, שאף
 שאינו מטמא מאוירו בכל זאת פוסל תרומה. וְחוּזָר הָדִין, לֹא רָאִי
 זֶה בְּרָאִי זֶה - אין חומרתו של כלי שהוא טבול יום בחומרתו של כלי
 חרס שמטמא מאוירו, לומר שזו הסיבה שכלי חרס פוסל בתרומה,
 שהרי כלי טבול יום גם פוסל בתרומה, לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה - ואין
 חומרתו של כלי חרס, בחומרתו של כלי טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, לומר שזו הסיבה שטבול יום פוסל בתרומה, שהרי גם כלי
 חרס גם פוסל בתרומה, הַצֵּד הַשֵּׁנִי שָׁכַחְנָא - בטבול יום ובכלי חרס,
 [שטמאים] שְׂמוֹתֵרִין בְּחוּלִין וּפָסוּלִין בְּתַרְוּמָה, כִּל שָׁכַן בְּכָר שְׁנִי
 שחמור יותר מטבול יום שְׂפָסוּל בְּחוּלִין, אם כן ודאי דְּפָסוּל
 בְּתַרְוּמָה.
 הגמרא מסבירה את שיטת הדור אחר שרבי יוחנן בן זכאי אמר
 שיתירו את כבר שני. וְדוֹר אַחֵר פָּרִיךְ, מַה לְהַצֵּד הַשֵּׁנִי שָׁכַחְנָא,
 שָׁכַן יֵשׁ בְּהֵן - בכל אחד מהם צֵד חֲמוּר, טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, וכלי חרס שמטמא מאוירו, אבל כבר שני אין בו צד חומרא
 כלל. וְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְבַדִּי, צֵד חֲמוּר לֹא פָרִיךְ, אלא רק כשיש צד
 שזה לשניהם.
 תַּנִּינָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִנֵּין לְרִבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ שנגע בשלישי לטומאה
 שְׂפָסוּל, ולא טהור בתרומה, דִּין הוּא - יש ללמוד זאת מדין קל
 וחומר, מַה מְחוּסָר בְּפּוּרִים - דהיינו טמא שטעון קרבן ועדיין לא
 הקריבו, שְׂמוֹתֵר לֹאכּוּל בְּתַרְוּמָה, בכל זאת פָּסוּל בְּקוֹדֶשׁ - אם
 נגע בקודש פוסלו, שְׁלִישִׁי שְׂפָסוּל בְּתַרְוּמָה, אֵינִי דִין הוּא שְׂעִיעֶשָׁה
 רִבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ, ואי אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 שיהיה בקדשים רק שלישי כתרומה שהוא נלמד ממנה, כיון שקל
 וחומר זה יתבטל, מפני שאת הדין שיש שלישי בקודש אפשר ללמוד
 מאותו קל וחומר שלומדים את תרומה, ועוד הרי וְלִמְדֵנוּ שְׁלִישִׁי
 לְקוֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה בפירוש, ואם כן ודאי שאם נאמר דיו יתבטל הקל
 וחומר, ולכן וְרִבִּיעִי בקודש נלמד מִקָּל וְחֹמֶר כמו שכתבה הגמרא.
 שואלת הגמרא, וְשְׁלִישִׁי לְקוֹדֶשׁ שאמרנו שנלמד מִן הַתּוֹרָה מִנֵּלָן,
 משיבה הגמרא, דְּכִתִּיב "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל",

אגרות קודש

[י"ב אייר תשכ"א]

...להטבת מצב בריאותו ולהצלחת טפול הרפואי עליו מסכים. ובכל אופן - ודאי הסבירו
 הרופא שהתייעץ אתו, שחוזק הבטחון בהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות זהו מרבה במנוחת
 הנפש וממעט בדאגה ובודאי שישפיע להטבת הבריאות ולתוספת הצלחה בהטפול הרפואי. ואם בכלל
 הודיעונו חז"ל דהמוח שליט על הלב בטבעו, עאכ"כ לאחר ההתבוננות בדברי תורתנו תורת חיים, ה'
 לי לא אירא, ה' רועי לא אחסר, ובפרט ע"פ המבואר בתורת החסידות בענין דהשגחה פרטית.

בכלל יש לעשות כהוראת רופא מומחה...

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מאכל שהוא ראשון לטומאה, נעשה גופו ראשון מדרבנן, ומה
שנוגע בו נעשה שני, ואם אוכל שני נעשה שני, ואם נגע בתרומה
עשה שלישי, ואם אוכל שלישי נעשה שלישי. רבי יהושע אומר,
שאוכל ראשון אינו עושה את האוכל אותו ראשון, אלא האוכל
אוכל ראשון ואוכל שני נעשה שני, ואם ואם אוכל שלישי
נעשה הוא בעצמו שני בקודש - שאם יגע בקודש יטמא אותו,
ואותו הקודש יוכל לפסול קודש אחר, ואין גופו נעשה שני
בתרומה, ואם יגע בתרומה אינו פוסל אותו. ומוסיף רבי יהושע,
באיזה חולין אמרו שיש בהם שלישי והוא נעשה שני לקודש, בחולין
שנעשו על טהרת תרומה - שקיבל בעליהם הכהן על עצמו לשמור
את חוליו בטהרה כתרומה, אבל חולין סתם אין בהם שלישי.
מדייקת הגמרא, על טהרת התרומה אין - יש בחולין שלישי
כתרומה, כיון שכך עשו הרבה כהנים, אבל חולין שנשמרו על
טהרת הקודש לא שייך בהם שלישי, כיון שדבר זה לא היה מצוי
ובטלה דעתו אצל כל אדם, ויש להם דין ככל חולין רגילים שאין
בהם שלישי, וממנה שהוצרכו להגיע לחולין שנעשו על טהרת
תרומה כדי לאסור שלישי בחולין, אלא קסבר רבי יהושע, אין
שני עושה שלישי בחולין סתם.
רבי אליעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהבחינתו, דתניא, רבי אליעזר אומר, שלשיתן - אלה המבוארים
מיד, שוין בדינם, הראשון שבקודש ושבו חולין ושבתרומה, מטמא
שנים - הראשון מטמא את השני, והשני מטמא את השלישי, ופוסל
אחד - והשלישי פוסל את הרביעי בקודש, ומטמא אחד - הראשון
מטמא את השני, ופוסל אחד - השני פוסל את השלישי בתרומה,
ופוסל אחד - הראשון פוסל את השני בחולין, הרי שלרבי אלעזר
אין למעלה משני לטומאה בחולין.
רבי אליעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, רבי אליעזר אומר, עיסה שנטמאה במזיד אין
מפרישין ממנה חלה, אלא חלה נישלת מן הטהורה על הטהרה -
שצריך ללוש עיסה נוספת טהורה ולהפריש ממנה על הטהרה, כיצד
יפריש מהעיסה הטהורה על הטהרה מהמוקף, ולא תיטמא מהעיסה
הטמאה, עושה כך, הרי שתי עיסות יש, אחת הטהורה, ואחת
הטמאה, נוטל כדי שיעור חלה שהוא אמור להפריש על העיסה
הטמאה, מעיפה הטהורה שלא הורמה חלתה, ונוטל עוד חתיכה
מהעיסה הטהורה, ונותן ממנה בשיעור של פחות מכביצה שיעמוד
באמצע ויגע בעיסה הטמאה, ובחתיכה הטהורה שעושה אותה
חלה, וכל זה הוא כדי ליפול את החלה מן המוקף.

שלישי הקא מחמת שני, דשני גופיה אסור בחולין, אינו דין
שעושה רביעי בקודש, ומה שרבי יוסי למד דווקא ממחוסר
כיפורים משמע שאינו סובר כאבא שאול אלא כרבנן שאוכל הבא
מחמת טבול יום אינו פוסל אחרים, ואם כן קשה עליו פירכת רבי
יוחנן.
וכי תימא שהסיבה שרבי יוסי לא למד מאוכל הבא מחמת טבול
יום, היא משום דאיכא למיפרך את הקל וחומר ולומר מה לטבול
יום שכן היה אב הטהרה, ומשום כך אוכל הבא מחמתו מטמא
רביעי בקודש, מה שאין כן שני שלא היה אב הטהמה אין שלישי
הבא מחמתו יכול לעשות רביעי, ואמנם הוא סובר כאבא שאול.
דוחה הגמרא, הא אייתינה - למדה רבי יוסי מן הטהרה, וגם
שם אפשר לפרוך מה למחוסר כיפורים שכן אב הטהמה, ובכל זאת
ולא פריכה, הרי שרבי יוסי סובר שאין פירכא זו פירכא, כיון שאף
שקודם היה אב הטהמה בכל זאת עכשיו שטבל הלכה טומאתו
החמורה, אם כן גם בטבול יום כיון שעכשיו אינו אב הטהמה אי
אפשר לפרוך בדרך זו, ואם כן צריך לומר שהסיבה שלמד דווקא
ממחוסר כיפורים היא מפני שסובר כרבנן ולא כאבא שאול.
אמר רב אסי אמר רב, ואמרי לה אמר רבה בן אסי אמר רב,
רבי מאיר ורבי יוסי ורבי יהושע ורבי אליעזר ורבי אליעזר, פולחו
סביבא להו דאין שני עושה שלישי בחולין, ואינם סוברים כרבי
עקיבא שדרש במשנתנו שני עושה שלישי אפילו בחולין.
רבי מאיר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, כל הפענו באת מים מדברי סופרים - כל מי
שהוא טהור מהתורה, אלא שחכמים הזקיקו אותו להיטהר במים,
דינו מדרבנן כשני לטומאה, ומטמא את הקודש ועושהו שלישי,
ופוסל את התרומה, ומותר באכילה בחולין ובמקדש שני, דברי
רבי מאיר, וחקמים אוסרין אכילה במקדש שני. הרי שרבי מאיר
ורבנן שחולקים עליו סוברים ששני אינו עושה שלישי בחולין.
רבי יוסי אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין, מהא
דאמרן - ממנה שאמר רבי יוסי לעיל, מנן לרביעי בקדש שפסול וכו',
כיון דאם אייתינה - אם הוא סובר ששלישי בחולין הוא טמא
מהתורה, ליייתינה לרביעי בתרומה - שילמד שגם רביעי בתרומה
טמא, מהקל וחומר מטבול יום, כמו שהוא לומד שלישי בתרומה,
ולאחר שילמד שרביעי בתרומה פסול, שילמד גם וחקמים בקודש
בכל וחומר מרביעי בתרומה, ומה שרבי יוסי אינו לומד כך משמע
שהוא סובר שאין שלישי בחולין.
רבי יהושע אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, רבי אליעזר אומר, האוכל שיעור חצי פרס

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ושלשים לעומר עמ' א

רק לפי שעה, לכן תריני מכשילך בדבר שאפילו תינזקות של בית
רבן יודעין אותה, דכתיב, "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש
עליהם בחתך ישאו וכו'", שבני קהת נושאים את הארון והשלחן
(והמנורה ומזבח הזהב) בכתף, ולא נתן להם משה עגלות, ואיחזו
אתניה בעגלותא - ודוד הביא את הארון בעגלה.
וכיון שדברנו על הקפדה בשמירה על הארון, מביאה הגמרא
ממעשה הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל
הנביא, שם כתוב "ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה', ויך בעם
שבעים איש חמשים אלף איש", ומבררת הגמרא, משום ד'ראוי' -
בגלל שרק הסתכלו על הארון, ועשו ב'ויך' (אלהים) באנשי בית
שמש. אלא, מבארת הגמרא, רבי אבהו ורבי אליעזר נחלקו על מה
היה עונשם של אנשי בית שמש, חד אמר קוצרין ומשתחווים היו
- שלא הפסיקו מלאכתם כשראו את הארון מגיע, וחד אמר מילי
נמי אמור - הם אף דיברו שלא כהוגן,

עוד נאמר שם, "ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעזה", אמר
רבי אליעזר, לשון 'ויחר' הוא שנשתנו פניו של דוד בחרה - עוגה
שאופין על פני גחלים. שואלת הגמרא, אלא מעתה לפי הביאור
לעיל על 'ויחר', כל חיבא דכתיב 'ויחר' קבי נמי - כל מקום
שכתוב 'ויחר' גם כן תפרש 'שנשתנו פניו כחררה'. מתרצת הגמרא,
התם - בשאר מקומות בתנ"ך כתיב 'ויחר אף', הקא לא כתיב
אף.
עוד מענין מעשה עוזה, דרש רבא, מפני מה נענש דוד - בכך שמת
עוזה על ידו, ומבאר רבא, מפני שקרא לדברי תורה ומירות,
שנאמר 'ומירות היו לי חקוד בבית מגור', פירוש, בשברחתי
מאויבי ויגירתי מהם, השתעשעתי בחוקיך כזמירות. אמר לו הקדוש
ברוך הוא לדוד, דברי תורה שכתוב בהן "התעוה עניך בן
ואנני" - שאדם רק סותם עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד
אינם, אהה קורא אותן ומירות, בתמיחה, שהזמירות הוא בפי אדם

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף ל עמוד א

תוספות

רש"י

שלישי הבא מחמת שני וכו'. פירש רש"י דשמעיון מינה תרתי שמעיון מינה אוכל הבא מחמת טבול יום דסבירא ליה כאבא שאול ושמעיון מינה דשלישי הבא מחמת שני וכו' תימה כיון דילף ק"ו לשלישי ממחוסר כיפורים לאו ממילא שמעיון מינה דאית ליה כאבא שאול דבהאי קל דחומר גופיה דמחוסר כיפורים נפקא לן אוכל הבא מחמת טבול יום דעביד רביעי א"כ אמאי הוי ליה דלמיתנה לרביעי בקודש מאוכל הבא מחמת טבול יום וכו' לא מייתי ליה שפיר טפי ממחוסר כיפורים גופיה מדחויי מייתי ליה מאוכל הבא מחמת טבול יום דאוכל הבא מחמת טבול יום גופיה לא שמעיון ליה אלא מק"ו דמחוסר כיפורים ונראה דאפי' הכי הוי ניהא ליה טפי לעשות שלישי מק"ו ראשון כגון שלישי הבא מחמת שני דאלים טפי למיעבר רביעי ממאי דמייתי ליה ממחוסר כיפורים שצריך למייתי שלישי גופיה (למיינת) מק"ו דטבול יום דפסול בתרומה אע"ג דבין כך ובין כך הוי ק"ו בן ק"ו מיהו דלאויה כח שלישי עדיף ליה טפי:

הא איתנה ממחוסר כיפורים ולא פרכינן. רש"י פ' יטעם דבין דטבול אולה ליה ההיא טומאה ולא נשמוט אמאי פ' הכי הא ע"כ אית לן למימר דר' יוסי סבירא ליה כרבן יוחנן בן זכאי דמייתי שלישי בתרומה במה הצד דאי לא תימא הכי שלישי מנא ליה ובאורו מה הצד גופיה מייתי רבי יוסי רביעי ממחוסר כיפורים ומכלי חרס ומשום לא פריך. ספר הישר. מסיק בפ"ק דשבת (דף ד"ה) זמנני דאכלין אוכלין טמאין וכו' הקשה ריב"א הלוי זצ"ל אלמא דאוכלין טמאין פוסלין את הגויה בבביצה דאפי' בבביצה מטמאין למשקין דתרומה דשרי לפמיה חזנן בפרק כיצר משתתפין (עירובין דף פב) חציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול את הגויה דהיינו שני ביצים ותיירץ מורי אין דרך בני אדם לשתות אלא לאחד אביהל שני ביצים וקודם שני מילתא דלא שכיחא היא ואין נראה לר"י תירוצן זה חרא שאפילו בלשון לא דקדק שבבאן הוא אמר לפסול את הגויה ולשם הוא אומר אלו פוסלין בתרומה משמע אפילו במגע ובבאן לא גזרו אלא טומאת פנים אטו טומאת חוץ ועוד

האך אנו אומרים ביומא פרק אחרון (דף פ"ה) אמר רב פפא דהוה לטמאנה גויה דלא דאורייתא ומותבי מי אמר רב פפא הכי דהחביב לא תטמאו בהו ואמר רב פפא מבאן לטומאת גויה דאורייתא ומתירן מדרבנן וקרא אסכתא בעלמא ואם היה מגורת "ח דבר וכו' בזה היה טועה בעל הגמרא שהם דאורייתא והלא פשט איסורם בכל העולם אלא ודאי נראה דתרי גזירות הוו חדא גזירת טומאת פנים אטו טומאת חוץ דהיינו פסול גויה דהרואה סבר דחומר להגיע טומאה למשקין דהא זה כשאכל תרומה ואח"כ שותה משקין טמאים נוגעין זה בזה בתוך מעיו ולא חיישין להכי נמי לא נחוש אפי' בחוץ להכי גזרו ודוקא בשני ביצים אבל בבביצה לא שהרי האוכל בבביצה מתעכל בתוך מעיו ונשאר בין שנינו ולכשיהיה בבני מעיו יפתח ודבה מבביצה ואין אדם טועה שאפילו אוכל אוכלין טמאין בבביצה ושותה משקין דתרומה לא יאמר א"כ שותירין הן בבביצה אפי' בחוץ דהא בפנים לא היה בבביצה שהרי נתעכל האוכל ולא היה כשיעור לטמא ודוקא באוכלין מצריך יותר מכשיעור משום דמתעכל אבל משקין פסלי גויה בכדי רביעית דאין דרך משק להתעכל בתוך מעיו וא"ת והוה לן להוסיף יותר מעט מ"מ כיון דנחיה לשיעוריה העמיד אותה על שני ביצים שהוא שיעור ידוע וגזירה אחרת אותה של שבת שגזרו בבביצה אף על מנוע ואתה של שחיתת חולין (דף לד.) דאמר עולא האוכל אוכל שלישי של חולין שנשעו על סודרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה איני יודע לפרש אם היה מאותה גזירה ראשונה מ"מ למח גזרו אי משום טומאת חוץ הלא אפילו אם היה נוגע בשלישי שבתרומה לא היה נפסל שאין שלישי עושה רביעי בתרומה כדמוכח הוה דתניא חולין שנשעו על סודרת הקדש הרי הוא כחולין רבי אלעזר ברבי צדוק אומר הרי כן טומאה לתרומה לטמא שנים ולפסול אחד א"כ אינו רביעי וא"ת מגורה שניה ומשום משקין דאכל אוכלין טמאין ושתה משקין דתרומה אם כן למח נפסל גופו ידיו טמא אפי' במגע וא"ת גזירה שלישית היא מ"מ הטעם לא נדע אלא א"כ נאמר רבו בגזרות וגזירה לגזירה ולפי פירוש הקונטרס שפירש בשחיתת חולין אינו נראה ואינו מיושב יפה שמפרש האוכל אוכל ראשון וזה חצי פרס שהרי אנו אומרים מאי טעמא דילמא אכיל אוכלין טמאין ושתי משקין דתרומה וזהו אפילו בבביצה. ע"כ לשון ספר הישר:

שלישי הבא מחמת שני כו'. דשמעיון מינה תרתי, ש"מ אכל הבא מחמת טבול יום דסבירא ליה כאבא שאול, וש"מ שלישי הבא מחמת שני נהי דחמישי בקדש לא אגמר דנייתי מנה כדקעביד בטבול יום, דהתם מעלה דרבנן היא, ובקדש מקדש מיירי ורבי יוסי מדאורייתא קאמר, אכל רביעי מיהא איתיה מנה: וכו' כו' הא איתיה. ר' יוסי מק"ו ממחוסר כפורים, דאיכא למיפריך נמי מה למחוסר כפורים שכן אב הטמאה ולא פריך, דלא חשיב ליה ר' יוסי פירקא, דהשתא דטבול לה אולה לה הוהא טמאה: כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כל שהוא טהור מן התורה ונחכמים הוקדשו לזבא במים ולשחר, כגון הבא ראשו ורובו במים שובין והאוכל חצי פרס אכלין טמאין והידים שהעריכו טבילה, כלם בתורת שנים השענו: מטמאין את הקדש, הוזהר שלישי נעשה רביעי ופוסלין את התרומה: ונחכמים אוסרין במעשר. באבילה אכל נגיעה שרי, וחלין אף לאכול, והכי אמר בחגיגה (דף י"ח) והוא הדין נמי דלרבן אין שני עושה שלישי בחלין, והאי דלא חשיב להו לפי שלא נתפרשו שמוותן, ור"מ ומחלוקתו קאמר: דאם איתא, דשלישי בחלין מן התורה, למייתי רביעי בתרומה מק"ו משכיל יום כדאיתא לשלישי לעיל משני בחלין: וחסוי בקדש. מרביעי בתרומה מק"ו ממחוסר כפורים, כדאיתא לרביעי לעיל משלישי בתרומה: האוכל אכל ראשון. חצי פרס מאכל ראשון נעשה גופו ראשון לטמאה מדרבנן, והאוכל אכל שני נעשה גופו שני, ובשחיטת חלין מפרש טעמא שעושה את האוכל חמור במאכל, דהנחשט (חלין ד' לה.) רבי יהושע אומר האוכל אכל ראשון או אוכל אכל שני שני. מאכל ראשון לא עביד ליה ראשון אלא שני, שאין האוכל חמור במאכל, אכל מאכל שני עושה אותו שני, והתם מפרש טעמא, מצינו בשני עושה שני על ידי משקין: שלישי שני לקדש, האוכל אכל שלישי נעשה גופו שני לקדש, שאם יגע בקדש יטמאנו לפסול עוד אחר, והתם מפרש טעמא, וכל הנך טמאות מדרבנן נגזרו בחלין שנעשו על סודרת תרומה, באינו חלין אמרו שהאוכל שלישי שלחן נעשה שני לקדש, בחלין שנעשו על סודרת תרומה, שבעליהם כהן

ורגיל בתרומה וקבל עליו לאכול חלין שלו בטהרת תרומה כדי שיהא רגיל לתרומותיו בטהרת הקדש לכן, הלכך משכחת בהו שלישי, דבחלין אחרים לא משכחת שלישי: ח"ע על סודרת תרומה אין חלין גירידי, ומאן דגרסי על סודרת הקדש לא הכי מפרש לה, על סודרת הקדש לא דהוה חלין גירידי, שהמפתים חלין לטהרת הקדש בטלה דעתו ואין בדבריו כלום: שלשון שני, הנך דמפרש לה, ראשון של חלין, וראשון של תרומה, וראשון של קדש: מטמא שנים ופוסל אחד בקדש. דהיינו רביעי: מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה. דהוה ליה שלישי: ופוסל אחד בחלין. דהוה ליה שני. ותנא דפליג עליה סבר ראשון של חלין לא אילך בקדש עד רביעי, שאין קדש בא לידי רביעי אלא אם כן היה ראשון של קדש. ומידו שמעיון מקדש דאין שלישי בחלין: ר"א אומר חלה נפלת מן הטהרה על הטמאה וירשא דמתני' במסכת חלה (פ"ג מ"ח) הכי, שער חלה אחד מכו', נטמאה עקתה שוגגת או אנוסה אחד ממה' נטמאת במזיד אחד מכו', שלא יתא חוטא נשכר. ר"א אומר היכא דנטמאת מוידה תלוש אחרת בטהרה ותסול מן הטהרה על הטמאה, משום דמקצה לתרום מן המקף, כיצר תעשה שיהא מן המקף וטהרה, נטמאת כדי חלת הטמאה מעסה הטהרה עד שלא הורקמה חלתה, דאי הורקמה חלתה דטהורה וכו' לא מצי לאפרושי מן הפסור על ההויב ולא חילי עליה וכו' שם חלה, ונתנת: פחות כפביצה באמצע כדי לתרום מן המקף, מקף לשון מקדש ומקורב, כמו אין מקיפין שתי חביות במסכת ביצה (דף נ"ג) ומקרא נפקא לן ותרומות ממנו מן המקף לו, בספרי, הלכך צריכה להקפך

כחולין רבי אלעזר ברבי צדוק אומר הרי כן טומאה לתרומה לטמא שנים ולפסול אחד א"כ אינו רביעי וא"ת מגורה שניה ומשום משקין דאכל אוכלין טמאין ושתה משקין דתרומה אם כן למח נפסל גופו ידיו טמא אפי' במגע וא"ת גזירה שלישית היא מ"מ הטעם לא נדע אלא א"כ נאמר רבו בגזרות וגזירה לגזירה ולפי פירוש הקונטרס שפירש בשחיתת חולין אינו נראה ואינו מיושב יפה שמפרש האוכל אוכל ראשון וזה חצי פרס שהרי אנו אומרים מאי טעמא דילמא אכיל אוכלין טמאין ושתי משקין דתרומה וזהו אפילו בבביצה. ע"כ לשון ספר הישר:

רעש"י

1	מִסֵּב תְּחֻמוֹת דְּאוֹרֵייתָא וּמִסֵּב תְּחֻמוֹת דְּרַבְּנָן, תִּימָה דְּהִבָּה מִשְׁמַע דְּאִי הוּא
2	מִשְׁתַּעֵי קֵרָא דְּאַלְפִים אַמָּה בְּלוּם דְּהוּא סִבֵּר דְּתוֹמוֹת דְּרַבְּנָן אֵלֵּא טַעְמָא מִשּׁוּם
3	דְּמִשְׁתַּעֵי בִּשְׁבַח אֵילָף לְתוֹמוֹת בִּפְרָק מִי שְׁהוֹצִיאֵהוּ בִּפְרָק מִ"ג"ש מִקּוֹם
4	מִקּוֹם מִקּוֹם נִסְתִּיב וְכִי אֵלֵּא אִפִּי הוּא מִשְׁתַּעֵי בְּשֹׁדֹת וְהוּמִים דְּאִי מִצִּי לְמִלְפִי בְּרו
5	ג"ש מִקּוֹם דְּרַבִּיב גְּבִי שְׁבַח הֵייוֹ אֲלֵפִים דְּלֵא

6	פריך ההם ונלף מקי העיר ורועה אע"ז ההוא	והבכים אופרין. ותנאי כביצה, סברה: אידי ואידי,
7	קרא משמע לדברי הכל בלויס ובספ"ק דעירובין	בעושה ראשונה וחולין הטבולין לחלה לא כחלה דמו.
8	דף (יז) משמע מאן דסבר דתחומין דארייתא	מאי לאו בהא קמפילגי? דמר סבר אין שני עושה
9	נפק לן מלא יצא משעמקו: רבי נתניה	שלישי בחולין, ומר סבר שני עושה שלישי בחולין,
10	אומר כסופר הפרס על שמע בעיית הכנסת.	אמר רב מרי בריה דרב כהנא: דכולי עלמא אין שני
11	בתוספתא (פ"ר) ר' נחמיה אומר כבני אדם שקורין	עושה שלישי בחולין, והכא בחולין הטבולין לחלה
12	את שמע שנאמר ויאמרו לאמור מלמד שהיה	קמפילגי, מר סבר כחלה דמו, ומר סבר לא כחלה
13	משה פתח תחילה וישראל ענין אחריי וגונרין	דמו. ואיבעית אמיא: דכולי עלמא חולין הטבולין
14	משה אמר אז ישיר משה וישראל אומרים אשירה	לחלה לא כחלה דמו, ואין שני עושה שלישי בחולין,
15	לה משה אמר עז חמרת ה' איש מלמדה אומרים זה	
16	אלי ואנודו משה אמר ה' איש מלמדה וישראל	
17	אומרים ה' שמו:	

רבי מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי
 אמן, אין לומר דרבי יוסי הגלילי ורבי
 מאיר פליגי דרבי יוסי אית ליה דוקא עוללים
 ויונקים ולא עוברים אלא מקרא דמפי עוללים
 ויונקים בשפתא ליה דתינוק שטמ ד מפוי דמשמע
 יונקים בנקה שהוא יונק ולכן איצטריך דמשמע
 דמפי עוללים דאי לא הכי בנך ונתבאר ק"ל
 מקרא ממקור ישראל במקלות ברכו אלקים
 אפילו עוברים לא היה צריך לממר תו עוללים
 ויונקים דבפי שלשה שבאילו (ברכות דף מט)
 תנינן בעשרה אומרים בנך אלהינו וכו' רבי
 יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל מברכין
 שנאמר בנך אלהינו ברכו אלקים את ישראל מה
 מצונו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מעובדי
 אומר ברכו את ה' וקדיש עליה בגמ' (שם)
 דף נ.ו) ורבי עקיבא האי קרא דרבי הגלילי
 מאי עביד ליה מבעי ליה לכדר' מאיר וכו'
 ואידך

25 הכִּנְסֹת, שֶׁהוּא פֹתֵחַ תַּחֲלִיחַ וְהֵן עֹנִין אַחֲרָיו. כִּמְאִי קְמוּפִלְנִי? ר' עֲקִיבָא סָבַר: "לֹאמֹר"
26 אֲמִילֵתָא קְמוּיֵתָא. וְר' אֲלֵיעֶזֶר בְּנֵי שֶׁל ר' יוֹסֵפְ הַגָּלִילִי סָבַר: "לֹאמֹר" אֶפֶל מִלֵּתָא וּמִילֵּתָא. וְר'
27 נַחֲמִיָּה סָבַר: "וַיֹּאמְרוּ" דְּאָמִיר פֻּלְחֵה בְּחֵדֵי הַרְדִּי, "לֹאמֹר" דְּפִתַח מֹשֶׁה בְּרִישָׁא. תְּנֵה רִבְנָן,
28 דְּרֵשׁ ר' יוֹסֵפְ הַגָּלִילִי: בְּשַׁעֲה שְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָיָם תְּנֵנוּ עֲנִיָּהם לֹמֵר שִׁירָה. וְכִיצַד אֲמִיר
29 שִׁירָה? עוֹלָל מוּפָל עַל בְּרַכֵּי אָמוֹ, וְתִינוּק וְיֹנֵק מִשֵּׁד אָמוֹ, כִּיּוֹן שְׂרָאוּ אֶת הַשְּׂכִינִתָּה, עוֹלָל
30 הַגִּבִּיָּה צִוְּאוֹ, וְתִינוּק שְׂמֵט דֵּד מִפּוֹ, וְאֲמִיר "זֶה אֵלִי וְאֵנִהוּ" שְׁאָמַר: "מִפּי עוֹלָלִים וְיֹנֵקִים
31 יִסְדֵּת עוֹ". הִיָּה ר' מֵאִיר אֹמֵר: מִנּוּן שְׁאָפִילוּ עוֹבְרִים שְׂכַמְעֵי אֲמֹן אֲמִיר שִׁירָה? שְׁאָמַר
32 "בְּמַחֲלוֹת"

47 ראשונה וקסברי אסור לגרם טמאה לחלץ משום תקנת תרומה, ור' אליעזר סבר מותר לגרם טמאה לאמצעית כדי לתקן חלה בטקרה, ותנא דמתניתין ותנא דברייתא אלבא דר' 48 אליעזר נמי בקא פליגי, דתנא דמתניתין סבר איציג דמותר לגרם לה טמאה מידו כל כמה דאפשר למעטוי לא מפשינן ליה לגרם ליה טמאה בחנם, והא אפשר בהכי, הלכך בביצה 49 לא דחשיב, ותנא דברייתא סבר כיון דמותר לגרם לא שפא שיעורא רבא ולא שפא שיעורא זוטרא, דאפלו בכדי ביצה נמי מותר לגרם, אי נמי תנא דמתני' סבר דילמא גנע חלה 50 באמצעית אחר קריאת השם ותנא ברא לא דחשיב **בטאי** **במפליגי**, ר"ע ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי **גבולו** **המקרא את** **החלל**, מקרהו לצבור להוציאו דין הוצאתו, וכן ענינו **אחריו** 51 **ראשי** **מקרים** **חללוהי**, שהוא ראש הקרשה, על כל דבר שהוא אומר ענין אחריו חללוהי, דתנן במסכת סנהדרין (נף לה) מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריו, מה 52 שהם אומרים, ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו חללוהי **באופרי**, מלמד עינוקות, והוא תריח בבית הבנסת ופורס על שמע לצשרה הנועדים, פורס לשון פורס עונה לפני החג 53 (שקלים פ"ט), מתחיל בברכות שלפני קריאת שמע, ועל ענין אחריו קרין כלן יחד, וכך שרתה רוח הקודש על כלם וכוננו יחד את השדיח כמקבהו, **לאבוא** **אמלתא** **קריאתא** **כאי**, שענין 54 תמיד אחריו לה, ורבי תנא **במקרא** **באופרי**, ואמרינן וכן שפא קאי, ומשמע דאמור כלזה ביה דקרי **לאבוא** **דפתח** **משבח** **בירושא**, הכי קאמר, ויאמרו כלם אתר שפירוש לאמר, דהיינו 55 תמיד אחריו לה, וכן ענינו **גבולו**, גדול מיוקב בדבריהם (שקלים פ"ט) ומכלל ועד יונק, ודרך המקרא לומר כן, כלומר, גדול מכלל מן החשוב עד הירגע עד משה ועד שיה (שם)

במקהלות

11/11/12

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שאסור לצאת חוץ לאלפים אמה בשבת הוא מִדְּאִרְיִיתָא כמו
 שנרמז בפסוק, וְכָר - רבי אליעזר סָבַר, תחומין דְּרַבְנָן ולא הוזכרו
 בפסוק.
 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא "אז ישיר משה ובני ישראל
 את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר" שאין תלמוד לומר 'לאמר',
 ומה תלמוד לומר 'לאמר', מלמד, שהיו ישראל עונין שירה אחריו
 של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל, לכך נאמר לאמר. רבי
 נחמיה אומר, בקורין את שמע, ולא בקורין את הלל. מביאה הגמרא
 ברייתא המבארת מחלוקתם, תָּנִי רַבִּינָן, בּוּ בְיוֹם דִּרְשׁ רַבִּי עֲקִיבָא,
 בְּשַׁעַר שְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם נִתְּנָו עֵינֵיהֶם לְיוֹמָר שִׁירָה, וְכִיצַד
 אָמְרוּ שִׁירָה, בְּגִדּוֹל הַמִּקְרָא אֵת הַלֵּל כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת הַצִּיּוֹר יְדֵי
 חֻבְתָּם, וְהָן עֹנִין אַחֲרָיו רֵאשִׁי פָּרָקִים - על כל דבר שהוא אומר
 הם עונים אחריו הללויה שהוא ראש הפרשה, כעין זה מִשָּׁה אָמַר
 'אֲשִׁירָה לַה', וְהָן אֹמְרִים אַחֲרָיו 'אֲשִׁירָה לַה', מִשָּׁה אָמַר 'כִּי
 נָאָה נָאָה', וְהָן אֹמְרִים 'אֲשִׁירָה לַה'.
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, בְּקָמָן הַמִּקְרָא אֵת
 הַלֵּל לְגִדּוּלִים שְׁאִינִם יוֹדְעִים לִקְרֹא בְּעֶצְמָם, וְאִינוּ יִכּוֹל לְהוֹצִיאֵם
 יְדֵי חֻבְתָּם, וְהָן עֹנִין אַחֲרָיו כֵּל מַה שֶּׁהוּא אֹמֵר, כְּעִין זֶה מִשָּׁה
 אָמַר 'אֲשִׁירָה לַה', וְהָן אֹמְרִים 'אֲשִׁירָה לַה', מִשָּׁה אָמַר 'כִּי נָאָה
 נָאָה', וְהָן אֹמְרִים 'כִּי נָאָה נָאָה'.
 רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר, בְּסוֹפֶר - מלמד תינוקות שהוא רגיל להיות בבית
 הכנסת, תְּפֹרֵם עַל שְׁמַע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - לעשרה אנשים המגיעים
 לבית הכנסת, שְׁהוּא פּוֹתַח תְּחִילָה בְּבִרְכוֹת שְׁלֹפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע,
 וְהָן עֹנִין אַחֲרָיו בִּיחָד אֹתוֹ, כְּעִין זֶה הִיא בִּשְׂרִית הַיָּם שֶׁמֶשֶׁה פָּתַח
 אֲשִׁירָה לַה', וְשִׁרְתָּה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ עַל כּוֹלָם וְכוּיּוֹנוֹ כּוֹלָם וְאִמְרוּ יַחַד
 אֶת הַשִּׁירָה.
 מבארת הגמרא בְּמֵאָה קְמִיפְלָגִי, נאמר בהקדמת השירה, "את
 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", ונחלקו מה אמרו בני ישראל, רַבִּי
 עֲקִיבָא סָבַר, 'לאמר' אֲמִילָתָא קְמִייתָא - שבני ישראל אמרו כל
 פעם את תחילת השירה 'אשירה לה'. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי
 יוֹסִי הַגִּלְלִי סָבַר, 'לאמר' הוֹלֵךְ אֶבֶל מִילָתָא וּמִילָתָא - שכל תיבה
 שאמר משה חזרו אחריו בני ישראל. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה סָבַר, שפירוש
 הפסוק הוא כן, 'ויאמרו' משמע, דְּאָמְרוּ פּוֹלְחֵי בְּהָרֵי הַדֶּדֶי - משה
 עם בני ישראל ביחד, לאחר שקבלו רשות 'לאמר', על ידי דְּפָתַח
 מִשָּׁה בְּרִישָׁא.
 תָּנִי רַבִּינָן, דִּרְשׁ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, בְּשַׁעַר שְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם
 נִתְּנָו עֵינֵיהֶם לְיוֹמָר שִׁירָה, וְכִיצַד אָמְרוּ שִׁירָה, עוֹלָל מוֹטֵל עַל
 בְּרָכִי אֹמֵר, וְתִנּוֹק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אֹמֵר, בֵּינוֹן שְׂרָאוֹ אֵת הַשְּׂכִינִתָּה,
 עוֹלָל הַנְּבִיָּה צֹארוֹ, וְתִנּוֹק שָׁמֵט דֵּד מִפּוֹי, וְאָמְרוּ 'זֶה אֵלֵי
 וְאֵנְחוּ', שְׁנֵאמַר 'מִפֵּי עוֹלָלִים וְיוֹנָקִים יִסְדֶּתָּ עוֹז'.
 הָיָה רַבִּי מֵאִיר אָמַר, מִנֵּן שְׁאִפִּילוּ עוֹבְרִים שְׁכֻמְעֵי אִמּוֹן אָמְרוּ
 שִׁירָה, שְׁנֵאמַר

וְהַחֲכָמִים אֹסְרִין לְהַפְרִישׁ חֵלָה מִהָעִיסָה הַטְּהוּרָה עַל הַטְּמֵאָה, אֲלֵא
 יַפְרִישׁ מִהֶטְמֵאָה עַל עֶצְמָה, וְתִנּוֹתָ בְּרִייתָא, שִׁלְדַּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 אֲפֻשֶׁר לְהַנִּיחַ בְּאִמְצַע אָף עִיסָה בְּשִׁיעוֹר בְּכִיּוּצָה, וּבְכָל אֹפֶן אֵין
 הָאִמְצַעִית מִטְּמֵאָתָא אֶת הַטְּהוּרָה, כְּמִבּוֹאֵר בַּהֲמִשָּׁךְ.
 סָבַרְהָ - רַבֵּנן שָׂרְצוּ לְלַמּוֹד מִדְּבַרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵין שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין
 סְבִירָה, שְׁאִידִי וְאִידִי - בֵּין הַבְּרִייתָא שְׁמַתִּירָה לְפִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲפִילוּ
 בְּכִיּוּצָה, וּבֵין הַמִּשְׁנָה שְׁמַתִּירָה רַק פָּחוֹת מִכְּכִיּוּצָה, עוֹסֶקֶת בְּעִסְתָּה
 שְׁהִיא רֵאשׁוֹנָה לְטוֹמֵאָה, שְׁמַטְמֵאָתָא אֶת הָאִמְצַעִית, וְעוֹשָׂה אוֹתָהּ
 שְׁנִיָּה, וּבְכָל זֹאת סוֹבֵרֶת הַבְּרִייתָא שְׁלֹפֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲפֻשֶׁר לְהַנִּיחַ
 בְּאִמְצַע גַּם כְּכִיּוּצָה, וְאָף עַל פִּי כֵּן אֵינָה מִטְּמֵאָתָא אֶת הַטְּהוּרָה, הִיטָה
 וְאֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין, וְאָף עַל פִּי שְׁחוּלִין אֵלֶּה עוֹמְדִים
 לְהִיטָה חֵלָה, עֲדִיין יֵשׁ לָהֶם דִּין חוּלִין, הִיטָה וְחוּלִין הַמִּבְּבִילִין לְחֵלָה -
 חוּלִין שֶׁלֹּא הוֹפְרָשׁ מֵהֶם חֵלָה, לֹא בְּחֵלָה דְּמֹו וְדִינָם כְּחוּלִין. וְלִפִּי זֶה
 רָצוּ הַחֲכָמִים לומר, מֵאִי לֹא בְּהָא קְמִיפְלָגִי, דְּמָר - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 סָבַר, אֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין וְלֹכֵן אֲפֻשֶׁר לְהַנִּיחַ בְּאִמְצַע גַּם
 חֲתִיכָה כְּכִיּוּצָה, וְהִיא לֹא טְמֵאָה אֶת הַטְּהוּרָה כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִקְרָא עֲלֶיהָ
 שֵׁם חֵלָה, וְאֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין. וְכִּי - חֲכָמִים סוֹבְרִים,
 שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין, וְלֹכֵן נִטְמֵאָתָא הָעִיסָה הַטְּהוּרָה אָף לִפְנֵי
 שִׁיקְרָא עֲלֶיהָ שֵׁם חֵלָה, וְהַכּוֹן יִקְבַּל חֵלָה טְמֵאָה בַּחוּזָתָא טְהוּרָה
 וַיִּכְשַׁל בְּאִכִּילָתָא חֵלָה טְמֵאָה.
 דוּחָה הַגְּמָרָא, אָמַר רַב מִרִּי בְּרִיהַ דְּרַב הִנְנָא, דְּכּוּלִּי עֲלָמָא - בֵּין
 לְרַבֵּנן וּבֵין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין, וְהָכָא
 בַּחוּלִין הַמִּבְּבִילִין לְחֵלָה - חוּלִין שֶׁלֹּא הוֹפְרָשׁ מֵהֶם חֵלָה קְמִיפְלָגִי,
 מָר סָבַר - רַבֵּנן סְבִירָה, שְׁעוֹד לִפְנֵי שְׁנִיקָא עֲלֵיהֶם שֵׁם חֵלָה בְּחֵלָה
 דְּמֹו, וַיֵּשׁ בַּחֲלָה דִּין שְׁלִישִׁי כְּתוּרָמָה, וְהַחֲתִיכָה הָאִמְצַעִית תִּפְסוּלָא אֶת
 הַחֲלָה בְּשִׁלְשִׁי. וְכִּי - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, לֹא בְּחֵלָה דְּמֹו, וְלֹכֵן עַד
 שִׁיקְרָא עֲלֵיהָ שֵׁם חֵלָה הִיא חוּלִין וְאֵינָה יִכּוֹלָה לְטְמֵאָתָא אֶת הַחֲלָה.
 וְאִבְעִיעִית אֵימָא, דְּכּוּלִּי עֲלָמָא חוּלִין הַמִּבְּבִילִין לְחֵלָה לֹא בְּחֵלָה
 דְּמֹו, וְאֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין, וְלִכּוּלִּי עֲלָמָא אָף אִם יִהְיֶה
 בַּחֲתִיכָה הָאִמְצַעִית כְּכִיּוּצָה הִיא לֹא טְמֵאָה אֶת הַטְּהוּרָה, וְהָכָא
 בְּמוֹתֵר לְגִירָם טוֹמֵאָה לְחוּלִין שְׁבִאָרֵין יִשְׂרָאֵל קְמִיפְלָגִי -
 וְהַמְחֻלּוֹת הִיא אִם מוֹתֵר לְטְמֵאָתָא אֶת הָאִמְצַעִית, מָר - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 סָבַר, מוֹתֵר לְגִירָם טוֹמֵאָה לְחוּלִין שְׁבִאָרֵין יִשְׂרָאֵל כְּדִי לִתְּנֹן חֵלָה
 בַּטְּהוּרָה, לֵכֵן מוֹתֵר לְחֹבֵר חֲתִיכָה קִטְנָה בֵּין הָעִיסָה הַטְּהוּרָה לְטְמֵאָה
 אָף שְׁהִיא עֶצְמָה טְמֵאָתָא. וְכִּי - רַבֵּנן סְבִירָה, אֲסוּר לְגִירָם
 טוֹמֵאָה לְחוּלִין שְׁבִאָרֵין יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁהַחֲתִיכָה הָאִמְצַעִית
 נִטְמֵאָתָא, אֲסוּר לְהַפְרִישׁ בְּדֶרֶךְ זֶה, הִרִי שְׁלַרְבִּי אֱלִיעֶזֶר וְלַרְבֵּנן
 שְׁחוּלָקִים עֲלֵיו, אֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בַּחוּלִין.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, בּוּ בְיוֹם דִּרְשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ', הָא כִּיצַד, אֵלֶּף אִמָּה
 מִגֶּרֶשׁ וְאַלְפִים אִמָּה תְּחוּם הַשֶּׁבֶת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
 הַגִּלְלִי אָמַר, אֵלֶּף אִמָּה מִגֶּרֶשׁ וְאַלְפִים אִמָּה שְׁדוֹת וְכִרְמִים. מִבִּאֲרַת
 הַגְּמָרָא בְּמֵאָה קָא מִיפְלָגִי, מָר - רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, תְּחוּמִין - מֵה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ושלושים לעומר עמ' ב

במשנה מתפרשים כך, כשיש עדויות סותרות אם נטמאה האשה, עד
 אחד אומר שכן, ושניים פסולים אומרים שלא, או הפוך, מקבלים את
 דברי השנים שהם רוב הדעות. וְאִיכָא דְּאָמְרִי דְּעָה אַחֲרָת בְּדַבְרֵי
 רַבִּי נַחֲמִיָּה, כֵּל הִיכָא דְּאָתָא עַד אַחַד בְּשֵׁר מַעֲקָרָא - כל מקום
 שבא עד אחד הכשר לעדות בתחילה ואמר שנטמאה, ונתקבלה
 עדותו, אֲפִילוּ מֵאָה נְשִׁים נָפִי, אם יבואו אחר כך להכחישו, כולן
 כְּעַד אַחַד דְּמִיָּין, ואין עדותו מתקבלת, כי לראשון הכשר יש נאמנות
 כשנים כשרים, וכבר לא הולכים אחר רוב דעות של פסולים, אלא
 אומרים בזה 'אין דבריו של אחד, במקום שנים'.

פּוֹלָה עוֹסֶקֶת בְּעִנְיַן שׁוּנָה, בְּפִסּוּלֵי עֲדוּת, וְרַבִּי נַחֲמִיָּה הִיא.
 דְּתִנּוֹתָ רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר, כֵּל מְקוֹם שֶׁהָאִמִּיתָה תּוֹרָה עַד אַחַד,
 הִרִי שְׁהוֹצֵאָה עֲדוּת זֶה מְכַלל כָּל עֲדוּתִים שְׁתוּרָה וְלֹא צָרִיךְ בַּה תּוֹרַת
 עֲדוּת, וּלְפִיכֵן פְּסוּלִים וְכּוֹשִׁים שׁוּיִים בַּה וְהִלֵּךְ אַחֲרֵי רֹב דְּעוּת,
 כְּלָמָר, מִקְבָּלִים אֶת הָעֲדוּת שִׁישׁ בַּה יוֹתֵר עֲדִים מִן הָעֲדוּתִים
 הָאֲחֵרוֹת, אֲפִילוּ אִם הֵם פְּסוּלִים, וְאֲפִילוּ הָעִידוֹ זֶה אַחֵר זֶה וְכִבֵּר
 נִתְקַבְּלוּ עֲדוּת אַחֲרָת. וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נְשִׁים בְּאִישׁ אַחַד, בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים
 בְּאִישׁ אַחַד, כְּלָמָר שֶׁאִם נָשִׁים, הַפְּסוּלוֹת לְעֲדוּת, הַכְּחִישׁוּ עַד אַחַד
 כָּשֶׁר, הִרִי הֵן נִאֲמָנוֹת בְּעֲדוּת כּוֹז כְּמוֹ שְׁנֵי עֲדִים כְּשֵׁרִים שֶׁהַכְּחִישׁוּ עַד
 אַחַד, שְׁגַם בּוֹז הוֹלְכִים אַחֵר רֹב דְּעוּת. וְשֵׁנִי הַמִּקְרִים הָאֲחֵרוֹנִים

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

42 הקריאו לו ויעלצו כך אוהבי שמך, וימר עובדו מיראה, ולכן
43 הקריאו לו אשר צפנת ליראך.

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא פרק שישי

44 הפרק עוסק בדיני העדות על סוטה.
45 משנה. מי שקינא לאשתו שלא תיטור עם פלוני, ונסתרה אחר
46 קנינו, אפילו שמע על כך שנסתרה מעוף הפורח, כלומר שלא
47 שמע בעדות גמורה אלא רק מעד אחד, ואף אם הוא פסול לעדות
48 כגון עבד או שפחה, אם בעלה אינו רוצה להשקותה, אזי יוציא את
49 אשתו בגט, ויתן כתובה, דברי רבי אליעזר. רבי אליעזר סובר בזה
50 כשיטתו בתחילת המסכת שאין צריך עדות גמורה על הסתירה, וגם
51 הפסולים לעדות נאמנים בזה, כמו שנאמנים להעיד על טומאתה,
52 משום שסתירה הוקשה לטומאה, לפיכך נאסרת לבעלה בעדותם עד
53 שישקה אותה מים המאריים, ואם אינו רוצה להשקותה, יוציא ויתן
54 כתובה. רבי יהושע אומר, אינה נאסרת לבעלה אם אין שני עדים
55 כשרים על הסתירה, אולם יכול לקיימה רק עד שישיאו ויתנו בה
56 כלומר ידברו על פריצותה, שבהגיע חוטי פשתן בלילה, ישאו ויתנו,
57 ויוציאה בגט, שהרי במצב כזה שנושאות ונותנות בה מזירות בלבנה,
58 אין המים המאריים בודקים אם זינתה, כמו שלמדנו לעיל.
59 אם אמר עד אחד, אני ראיתי שנסתמאת בסתירה זו שעליה העידו
60 שני העדים לפי רבי יהושע או בסתירה שנודעה על פי עוף הפורח
61 לפי רבי אליעזר, לא היתה שותה, כי אחרי שקיבלנו עדות
62 שנסתרה, עד אחד נאמן להעיד שנטמאה, משום שרגליים לדבר,
63 ואין צורך לבדוקה, ונאמנותו היא אף להפסידה כתובתה, וכפי
64 שנדרש מהפסוקים בהמשך המשנה. ממשיכה המשנה, ולא עוד,
65 ולא רק עד כשר נאמן, אלא אפילו עבד, אפילו שפחה המעידים
66 שנטמאה, הרי אלו נאמנים שנטמאה ואינה שותה, ונאמנים אף
67 לפוסלה מכתובתה. ממשיכה המשנה, חמותה, וכת חמותה,
68 וצרתה, ויבמתה, מאשה אחרת, אף ששונאות אותה
69 ואינן נאמנות בשום עדות שהיא לרעתה, הרי אלו נאמנות לעדות
70 זו שנטמאה כשנסתרה, אבל ולא נאמנות נשים אלו לפוסלה
71 מכתובתה, שהואיל ושונאות אותה, אינן נאמנות להפסידה, אלא
72 נאמנותן היא רק לענין שלא תשטה.
73 המשנה מביאה את הדרשה לכך שעד אחד ואפילו פסול לעדות
74 נאמן שנטמאה במקרה שכבר הועדה שנסתרה, ומקדימה לבאר,
75 שלולי גזירת הכתוב היינו מצריכים לכך שני עדים. שתייה בדין
76 שנאמר שעד אחד לא יהיה נאמן שנטמאה, מקל וחומר, ומה אם

1 'במקהלות ברכו אלהים ה' במקור ישראל' משמע שגם אלו
2 שעדיין היו במקור ברכו את ה' כשהיו במקהלות על הים. (שואלת
3 הגמרא, והא לא חזו. משיבה הגמרא, אמר רבי נתנחום, כרם
4 נעשה לתן באספקלריא - מראה המאירה וראו).
5 שנינו במשנה, בו פנים דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבד
6 איוב בו. את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "הן יקטלני
7 לו איחל", ועדיין הדבר שקול, 'לו' אני מצפה או אני מצפה. מקשה
8 הגמרא, וליחיו תאי 'לא' כיצד הוא כתוב, אי בלמ"ד אל"ף בתיב
9 'לא' הוא, שפירושו אני מצפה, ואי בלמ"ד וי"ו בתיב, 'לו' הוא
10 שפירושו שמצפה, ומפני מה אומרת המשנה הדבר עדיין שקול,
11 וצריך להביא פסוק נוסף.
12 דוחה הגמרא את הקושיא, וכל היכא דכתיב בלמ"ד אל"ף, לא
13 הוא, אלא מעתה, 'ככל צרתם לא צר', דכתיב 'לא' בלמ"ד
14 אל"ף, הכי נמי דלא הוא, האם תפרש שהכוונה היא שהקדוש
15 ברוך הוא אינו נמצא עמדם בצרתם, וכי תימא הכי נמי, שכך הוא
16 הפירוש, והכתיב בהמשך הפסוק, 'מלאך פניו הושעם', הרי
17 שהקדוש ברוך הוא כן נמצא ומושיע להם בצרתם. אלא (לאו),
18 משמע הכי, ומשמע הכי - פעמים שהכוונה כך ופעמים שהכוונה
19 כך, לכן אומרת המשנה הדבר עדיין שקול.
20 תניא רבי מאיר אומר, נאמר 'ירא אלהים' באיוב, ונאמר 'כי ירא
21 אלהים אתה' באברהם, מה ירא אלהים האומר באברהם
22 מאהבה, אף ירא אלהים האומר באיוב מאהבה, ואברהם גופיה
23 מנלן שמאהבה, דכתיב 'ורע אברהם אוהבי'.
24 שואלת הגמרא, מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה.
25 ומשיבה, איכא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול
26 העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שהיה העושה מיראה,
27 תלוי זכותו ומגינה לאלף דור שלאחריו, וזה העושה מאהבה, תלוי
28 לאלפים דור. ומניין שכך הוא, כיון שהכא בתיב, 'לאלפים לאהבי
29 ולשומרי מצותי' הרי שלאזהביו הוא תולה אלפים, וזהם בתיב,
30 'ולשומרי מצותי לאלף דור' הרי שלשומרי מצותיו שאינם עושים
31 מאהבה אלא מיראה, תולה אלף.
32 מקשה הגמרא, התיב נמי - בפסוק של אלף דור בתיב 'לאוהביו
33 ולשומרי מצותי לאלף דור', מותרת הגמרא, תאי לדסמיה ליה
34 והאי לדסמיה ליה - 'לאלפים' סמוך 'לאוהביו', ולא אלף דור' סמוך
35 'ולשומרי מצותי'.
36 הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה לרבא,
37 אקריין בלמ"א - הקריאו לי בחלומי את הפסוק 'מה רב טובך
38 אשר עשית לי יראיך', וחד אמר ליה לרבא, אקריין בלמ"א
39 'וישבתו כל חוסי בך לעולם וירגו ויעלצו בך אוהבי שמך'. אמר
40 להו רבא, תרוייבו רבנן צדיקי גמורי אתון - שניכם צדיקים
41 גמורים, אלא שמר עובד את הקדוש ברוך הוא מאהבה, ולכן

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' ב

9 * * *
10 הגמרא דנה בענין מכירת שדה באחריות: אמר רבי בר קפא, ראובן
11 שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, כלומר, שהתנה ראובן עם
12 שמעון שאף אם יבוא בעל חובו של ראובן לטרוף ממנו את
13 הקרקע לא יחזיר לו את דמי הקרקע, ואתא [ובא] שמעון וחזר
14 ומכרה לראובן באחריות,

1 כבר רמי בר קפא למימר, איהו במקום אימיה קאי - שהבן עומד
2 במקום אמו שהרי יורש אותה, ואינו צריך להחזיר ללוקח את דמי
3 המכר כשם שהיה באופן שאמו היתה מערערת. אמר ליה רבא
4 לרמי בר קפא, נהי דאחריות דידה לא קביל עליה - אמנם הבן לא
5 קיבל אחריות על אופן שתבוא אמו ותערער, אבל אחריות דידה
6 מי לא קביל - וכי לא קיבל אחריות על אופן שהוא עצמו יערער,
7 הרי מסתבר שקיבל, ולכן באופן זה דין הוא שיחזיר ללוקח את
8 מעותיו.

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף לא עמוד א

תוספות

ואיך דיינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דר' יוסי הגלילי נמי עובדים
אומרים שירה ובפ"ק דכתובות (דף וז) דריש לה דברכת חתנים בעשרה מדהוי מצי למיכתב
מבטן ישראל וכתוב ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים הכי ואותן המלאכים שאמרו
מה אנוש כי תזכרנו אמר לון הקב"ה באו וראו את השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף
דן ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך
בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר (מנסיא) אומר לא
נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה:
גדול העושה מאהבה. בירושלמי (ברכות פ"ט)
ר"ע הוה מתדין קמיה טורטרופוס
הרשע אתה עונתא דקריית שמע שרי קרי וגו'ך
א"ל סבא סבא או חרש אתה או מבעט ביסורין
את א"ל תיפח רוחיה דהווא רשיעא לא חרש
אנא ולא מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי ייתי
קורא הפסוק הוה ואבותה את ה' אלהיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך רחמניה בכל לבי
רחמניה בכל נפשי רחמניה בכל מזמני לא הות
בריק ליה וכיון דמטי ליה בכל נפשיה ואחיה
ענתיה דקריית שמע ולא אפילגי עליה בגין כן
אנא קרי וגו'ך:

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקנא לה. פרק זה היה הגון שיחא שנוי
ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא
דאלו אסורות לאכל בתרומה ואח"כ היה לו
לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימה
דלאחר ששנה שבדקוה המים הוא חזר לקניו,
ה"ג בסדר המשנה משקנא לה אפילו שמע מעוף
הפורח והכי מסתברא ונראה דה"פ מאחר שקנא
לה אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי
ענשו קצת רגלים לדבר מכוונת הדבר ומציאה
בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו
ובענין זה מצוה לגרשה דאפילו ל"ב ודאמר
אפילו אם הקריחה תבשילו היינו רשות מידו
מצוה ליכא אלא בכד"ג ואם מקימה דומה לאדם
שנפל זבוב לתוך תמחוי שמוצצו ואוכלו ולבית
שמוציא חובה הואיל וקניא לה רגלים לדבר מידו
בתובתה גובה הואיל ולא נסתרה ודשחא אתי
שפיר דרבי יהושע אבל לפירוש רבינו שלמה
דפירש משקנא לה אפי' שמע מעוף הפורח
שנסתרה דעוף פורח היינו עבר ושפחה שנאמנן
בעידי סתירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא
ויתן בתובתה וכי רבי יהושע מחייב כתובה
לאחר שישאו ויתנו בה מורות בלבנה וחולא אין
המים בודקין אותה כדאמרין בפרק קמא (לעיל
דף וז) ומאחר שהיא גרמה שתאיסר עליו ואין
יכולה לשתות היא בארסה ושומרת יבם שלא
שחות ולא נטלות כתובה מידו מצי למימר הא
דאמרין אין המים בודקין אותה לאחר שישאו
ויתנו בה מורות בלבנה דוקא לאחר קינוי ועידי
סתירה לרבי יהושע אבל כאן אין עידי סתירה
אלא שמורות בלבנה נשאות ונתנות
בפריצותה:

כאן

אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות
אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר:
"ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם
עדות

רש"י

במקלות. בשקלול על הים: מקור. אף אותם שבמקור: וליחוי האי לא כו'. ואמאי אמר
הדבר עדין שקול: ה"נ דלא הוא. וה"ק קרא אינו חושש לצרתם ולא צר בה: באברהם.
כי ירא אלהים אתה (פלאש"ם כג) תלוי. וכוותו לדורותיו להגן עליהם עד אלפים דור:
לאלפים לאהבי. סמך אהבי לאלפים. ואיך קרא סמך לאלף דור אל שומרי מצותיו.
דהיינו מיראה. ואין אלו דומין לפרוש מאהבה
לפרוש מיראה (ושי' דף כג) דהנהו מאהבת שבר
ומיראת פורענות הקללות והענשין, והקא
מאהבת המקום ומיראתו שמוראו גדול ומשל
על הבריות. וישמחו כל חוסי בך וגו'. סיפיה
דקרא ויעלצו בך אהבי שמך:

הדרן עלך כשם שהמים

מתני' מי שקנא לה ונסתרה. אם לאחר
שקנא לה נסתרה. אפי' שמע מעוף
הפורח. שנסתרה יוציא ויתן בתובה. ורבי
אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק (שלי דף כז) סתירה
לא בקניא עדות ואפילו עבר ואפילו שפחה
נאמנן, דהיינו נמי כעוף הפורח. דאיתקש
לטמאה דכלהו מהמינהי בה, הלכך נאסרה עליו
ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן בתובה:
רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מורות
בלבנה. כלומר משום סתירה שאין בה ב' עדים
אינה נאסרת עליו. ור' יהושע לטעמיה דאמר
משקה על פי שנים. מידו כשישאו ויתנו
מורות בלבנה בפריצותה מכוונת הדבר ותצא.
דקא אפילו מצינו לא דקדי לה דתנאי בפ"ק
(שלי דף וז) וסוחרה היא ולא שישאו ויתנו בה
מורות בלבנה: אני ראיתיה שנשכמה. באותה
סתירה שהיא על פי שנים עדים לרבי יהושע
ולרבי אליעזר ע"פ עוף הפורח. לא היתה
שותה. דעד אחר נאמן בה אף להפסידה
בתובה שרגלים לדבר, ומקראי ילפין לה
לקמן במתני' תרי אלו נאמנים אף לפסלה
מבתובה. שלא תשתה ולא תטול בתובה:
תמותה ובה תמותה וצרתה ויבמתה. אשת איז
בעלה. אף היא כצרתה ושוונתה שדואגת
דמנה שסופה להיות צרתה, אם ימות בעלה
כלא בגים תתייבם לבעלי, ובה בעלה מאשה
אחרת. אלו חמש נשים שזנאות אותה.
וביבמות (דף ק"ו) מפרש טעמא אמאי סנו לה.
ואין נאמנות לה לשום עדות שהיא לרעתה:
תרי אלו נאמנות לה לעדות זו, שהתורה
האמינה כל עדות שיש בה. ומידו לא לפסלה
מבתובה הואיל ושוונות אותה, אלא שלא
תשתה: שתיה בדין. שלא יתא נאמן בה עד
אחר אם לא מגזרת הכתוב: הראשונה. סתירה
שאין אוסרתה אסור עולם אלא עד שתשתה:
אינה מתקיימת בפחות משנים. בדקעין למימר
מגזרת שנה. ורבי יהושע היא: עדות האחרונה.
טמאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה. ובגמרא
ילפין לה דהכי קאמר, תרי לית בה אלא
אחד, וקאמר והיא לא נתפשה למיסרה, אלא

מהימין:

שאוסרתה

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקנא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף
הפורח, יוציא ויתן בתובה, דברי ר' אליעזר.
ר' יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מורות
בלבנה. אומר עד אחר "אני ראיתיה שנשכמה"
לא היתה שותה. ולא עוד אלא אפילו עבר,
אפילו שפחה, תרי אלו נאמנים, אף לפסלה
מבתובה. תמותה ובה תמותה וצרתה ויבמתה
ובת בעלה, תרי אלו נאמנות. ולא לפסלה
מבתובה, אלא שלא תשתה. שהיה בדין, ומה

אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות
אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר:
"ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם
עדות

רעס"י

והכא

בָּאָן	בבא אחת כאן בזה אחר זה. קשיא דהכא משמע בין שנתקבל עדותו של ראשון
ואעפ"ש שלא עשו ע"י עדותו שום מעשה ולא שום הוראה שק לא העיד השני בתוך	
כדי לייבירו של ראשון והי דבריו של שני במקום ראשון בדבריו של אחד במקום שנים הכי	
משמע לפירוש רש"י והא בפרק האשה שהלכה (יבמות דף ק"ז:) תנן עד אמור מות ניסת	
ובא אחר ואמר לא מת לא תצא וקא דייק בגמ'	
נטמא דניסת לא בתדחלה לא תנשא והאמר	
עולא וכו' ומשני דהי קאמר עד אמור מות	
והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא	
מהתירה הראשון והא התם דבזה אחר זה מיירי	
דהא ניסת בנתנים ואפי"ה בבדל' בזה אחר זה אם	
לא ניסת לא תנשא אפי"ה התירה לישא דאמר	
לא תצא מהתירה הראשון ופירש גמי רש"י התם	
דרוקא שהתירה קודם שיבא עד השני המכחישו	
אבל אם קודם שהתירה מודה עולא ולא סמכין	
אקמא דבכתי לא תחשיבניה כחרי להכי נראה	
לפרש הכא בזה אחר זה שקיבלו עדות הראשון	
והורו ע"פ עדותו מיהו תימה עולא גופיה דאמר	
הכי אליביה תני לא היתה שותה מה דחזקה	
לממר הכי והא מתניתין לא משמע ששהה השני	
אתה הראשון עד שהורו ואסרוה עליו ואמר	
אין שותה וי"ל דמתניתין בסתם קתני אי נמי ירי	
ינחק ועולא היה מתרץ להדיא דהאמר וזוטא	
כדמתרצי אליביה דר' יוחנן בש' פ' דרבותא (דף)	
משום לזות שפתיים והוויא דהאשה רבה	
(יבמות דף פח:) לא דמיא לתרייהו משום דגברא	
אתי וקא?	
הא	חד חזר לא היתה שותה תיובתא דרבי
חייא. נראה האי דלא דחי ליה בזה אחר	
זה משום דסוף סוף תיקשי דיוקא דסיפא דשנים	
אמרנים נטמאות וא' אמור לא נטמאת לא היתה	
שותה הא חד חזר היתה שותה במאי מוקמת	
לה ע"כ בבא אחת מאי קביל היינו ירשא	
הילכך צריך לתרצו' בר' תנחומי בין לר' ינחק	
בין לר' חייא הני תרתי בבי דסיפא תימה הדי	
הזה מתרץ ר' ינחק מתני' דפרק אמרו לו	
(בריתא דף יא:) תננת עד אמר אבל ועד אמר	
לא אבל אשה אחתה אבל ואמרה אומרת לא	
אבל במאי אשם תלוי בין להאמשה אומרת עד	
אחד דנפקא לן מאו הודיע אליו חטאתו (ויקרא	
ד) חטאת רבי ליה לאיתיי בשלמא רבי חייא	
הזה מוקי לה בבא אחת. דירושלמי גידל בר	
בנימן בשם רב אמר בכל מקום שהכשירו עד	
אחד עדות האשה כאיש האיש מכחיש את	
האשה והאשה מכחשת את האיש תנא עד א'	
אמר נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת אשה	
אומרת נטמאת ועד א' אמר לא נטמאת תנא	
דבי רבי אמור כן ותו בירושלמי עד אחד אמר	
נטמאת ועד אחד אמר לא נטמאת שמעון ב"ר	
אבא בשם ר' יוחנן כאן לא היתה שותה	
ובעגלה ערופה היו ערופי וטעמא מפני שכאן	
רגלים לדבר ומוסיק גמי התם בדעידו טומאה לא	
אמרין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מפני	
שרגלים לדבר:	

מדהו

39 וְר' נַחֲמִיָּה הָיָא. דְּתַנְיָא, ר' נַחֲמִיָּה אָמַר: כָּל מְקוֹם שֶׁהָאִמּוּנָה תּוֹרָה עַד אַחֵר, הִלָּךְ
40 אַחֵר רַב־דְּעוּת, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד כְּשֵׁנִי אֲנָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד, וְאִפְּא דְאִמְרֵי
41 כָּל הֵיכָא דְאַתָּא עַד אֶחָד בְּשַׁר מַעֲקָרָא, אִפְּלוּ מֵאָה נָשִׁים נָמוּ, כְּעַד אֶחָד דְּמִיּוּ.

יְהוָה

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 שהראשון הוכחש היא שותה, הא אם לא קא מכחיש ליה, עד
57 אחר מהימן שנטמאת. מבררת הגמרא, מנהני מילי שעד אחד נאמן
58 לומר שנטמאת. ומבארת הגמרא, דתגנו רבנן בברייתא, יעד אין בה'
59 בשנים הקטוב מדבר, שכוונת הפסוק היא שאין עדות גמורה של
60 שני עדים שזינתה. דנה הברייתא, אתה אומר בשנים, או אולי אינו
61 אלא באחד, שכוונת הפסוק שאין אפילו עד אחד שזינתה, וכדי
62 לברר את כוונת הפסוק מביאה הברייתא עוד דרשה אחרת, תלמוד
63 לומר, 'לא יקום עד אחד פאיש וגו'', והיה מקום להקשות על פסוק
64 זה, מפשטע שנאמר 'לא יקום עד', וכי אינו יודע כבר שהוא אחד,
65 מה תלמוד לומר 'אחד', אלא שזה בנה אב - לימוד של 'בנין אב',
66 שכל מקום שנאמר 'עד', הרי כאן שנים, עד שיפוטם לך הקטוב
67 'אחד'. ועל פי זה חוזרת הגמרא ומבארת את הפסוק יעד אין בה
68 והיא לא נתפשה, ואמר רחמנא הרי לית בה - הכוונה בעד אין
69 בה' היא שאין עדות של שנים, אלא רק חד מעיד בה שנטמאה,
70 והפסוק ממשיך, 'והיא לא נתפשה', כלומר שלא היתה אנוסה ולכן
71 היא אסורה. הרי שהאמינה כאן התורה לעד אחד ואסרה את
72 האשה מחמת עדותה.
73 מקשה הגמרא על דין המשנה שהעד השני האומר 'לא נטמאת' יכול
74 להכחיש את הראשון האומר 'נטמאת' ולכן היא שותה, ובינן
75 דמדיאורייתא עד אחד מהימן שנטמאה, אם כן אידך, היכי מציי
76 מכחיש ליה - הרי יכול להכחישו, והא אמר עולא, כל
77 מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים, ואין
78 דבריו של אחד המכחישו נחשבים במקום שנים. עונה הגמרא,
79 אלא אמר עולא, תני - אכן יש לשנות במשנתנו 'לא היתה
80 שותה', ולא כמו ששנינו 'היתה שותה', כי באמת הראשון נאמן
81 כשנים שנטמאה, והשני שהוא רק עד אחד אינו יכול להכחישו. וכן
82 אמר רבי יוחנן, שצריך לשנות 'לא היתה שותה'. ורבי חייה אמר,
83 הגירסא נשאת 'היתה שותה'. שואלת הגמרא, לרבי חייה קשיא
84 דעולא, שכיון שהאמינה תורה את הראשון על כך שנטמאה, הרי
85 הוא כשנים, כפי שלימד עולא, אם כן מדוע שותה. עונה הגמרא, לא
86 קשיא, כאן במשנתנו, מדובר שהעידו שניהם בבת אחת, שבתוך
87 כדי דיבור מאז שהעיד הראשון, העיד גם השני, שאז בטלו דבריו של
88 הראשון מיד, כי עדיין לא הספיקה עדותו להתקיים בבית דין, ולא
89 האמינה תורה עד אחד אלא אם העיד עדותו ויצא בלי שיוכחש, שרק
90 באופן זה כבר לא ניתן להכחישו בעד אחד. לפיכך במשנתנו אין
91 לראשון תוקף של שנים. ואילו כאן בדברי עולא שעד אחד נחשב
92 כשנים, מדובר ששני העדים באו להעיד בזה אחר זה, ורק על מקרה
93 כזה אומרים שאין דבריו של אחד במקום שנים.
94 הגמרא מקשה על רבי חייה מהמשך משנתנו, תנן, עד אומר
95 'נטמאת', ושנים אומרים 'לא נטמאת', היתה שותה. ויש לדייק
96 מזה, דווקא אם הכחישו שנים היתה שותה, הא חד וחד - במקרה
97 שרק אחד הכחישו, דהיינו במקרה הקודם במשנה, לא היתה שותה,
98 וכך יש ודאי לגרוס שם. ובהכרח אי אפשר לגרוס שם 'היתה שותה',
99 כי אם זו הגירסה שם, אזי קשה מה חידשה המשנה במקרה השני,
100 ששנים יכולים להכחיש את העד הראשון, הרי כבר למדנו מהמקרה
101 הראשון שאפילו אחד יכול להכחישו. אלא ודאי שהמקרה השני
102 הובא כדי לדייק שצריך לגרוס 'לא היתה שותה' במקרה הראשון,
103 כפי שדייקנו. הרי מכאן תיבא דרבי חייה, שגרס שם 'היתה
104 שותה'.
105 משיבה הגמרא, אמר לך רבי חייה, וליטעמיה - לשיטתך הסוברת
106 שהמשנה הביאה מקרה נוסף רק כדי לדייק ממנו, אימא סיפא - מה
107 תעשה עם המקרה השלישי במשנה, שנים אומרים 'נטמאת', ואחד
108 אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, וכי תדייק ממנו, הא חד וחד,
109 היתה שותה, הרי דייקת מהמקרה השני בדיקת הפוך. אלא ודאי
110 שהמקרים האלו לא נאמרו כדי לדייק מהם, אלא שסוף המשנה

1 עדות ראשונה - על הסתירה, שאין אסרתה על בעלה איסור
2 עולם, אלא רק עד שתשתה ותמצא טהורה, אינה מתקיימת
3 בפחות משנים, עדות אחרונה - שהעידו שנטמאה לאחר שהועדה
4 שנסתרה, שאסרתה לבעלה איסור עולם, והיא חמורה יותר, האם
5 אינו דין שלא לתקיים בפחות משנים. אך דוחה המשנה, תלמוד
6 לומר - לפיכך כתוב 'יעד אין בה', לומר שכל עדות שיש בה
7 שנטמאה, העדות נאמנת, אפילו היא של עד אחד.
8 מקשה המשנה שיש לומר ההפך, קל וחומר לעדות הראשונה
9 מעתה - מאחר ולמדנו שלטמאה מספיק עד אחד, נלמד קל וחומר
10 לעדות סתירה שספיק עד אחד, וכך נלמד את הקל וחומר, ומה אם
11 עדות אחרונה - שנטמאה, שאסרתה איסור עולם, והיא חמורה,
12 הרי היא מתקיימת בעד אחד, כמו שדרשנו, עדות הראשונה -
13 שנסתרה, שאין אסרתה איסור עולם, והיא קלה יותר, האם אינו
14 דין שתתקיים בעד אחד. דוחה המשנה, תלמוד לומר 'כי מצא
15 בה עדות דבר', ולחלו הוא אומר 'על פי שנים עדים או על פי
16 שלשה עדים יקום דבר', דורשים גיזיה שוה 'דבר' 'דבר' להשוות
17 בין עדות על אשה שמצא בה עדות דבר, כגון עדות זו שנסתרה, ובין
18 עדות ממון, מה לחלו, בעדות ממון, על פי שנים, אף כאן, על פי
19 שנים.
20 אם עד אומר 'ראיתי שהאשה נטמאת', ועד אחר אומר 'לא
21 נטמאת', או אם אשה מעידה עליה ואומרת 'נטמאת', ואשה
22 אחרת אומרת 'לא נטמאת', היתה שותה, שכיון שהעדים
23 מכחישים זה את זה, ממילא זה ספק ככל סוטה, ושותה. אם אחד
24 אומר 'נטמאת', ושנים מכחישים אותו ואומרים 'לא נטמאת'
25 בפניך, שכשבת ומצאת שנסתרו יחד, גם אנו היינו עמך, ובפנינו לא
26 נטמאת, היתה שותה, שהרי נסתלקה עדותו ובטלו דבריו של העד
27 האחד מפני השנים, ויש עדיין ספק שמא נטמאה קודם שבאו העדים
28 ומצאוה, לפיכך שותה כסוטה רגילה. אם שנים אומרים 'נטמאת',
29 ואחד אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, שאין אחד נאמן נגד
30 השנים.
31 גמרא. שנינו במשנה שלדברי רבי יהושע לומדים מגזירה שוה 'דבר'
32 'דבר', שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה. מקשה על כך הגמרא,
33 הא תלמוד לומר 'כי מצא בה עדות דבר' - וכי הלימוד לדברי
34 רבי יהושע שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה לומדים מהגזירה
35 שוה, הרי בפסוק עצמו ממנו דורשים שהעד נאמן שנטמאה יש
36 לימוד אחר לזה, תלמוד לומר 'יעד אין בה', שזה מיעוט, דווקא בה,
37 בעדות שנטמאה, עד אחד נאמן, ולא בקניני, דווקא בה הוא נאמן,
38 ולא בסתירה, שאין עד אחד נאמן להעיד שקינא לה בעלה או
39 שנסתרה, אלא צריך שני עדים כשאר כל עדויות שבתורה, ואת
40 המיעוט הזה מיבעי ליה - היתה המשנה צריכה להביא, ומדוע
41 דרשה זאת המשנה מ'דבר' 'דבר'. מתרצת הגמרא, הכי נמי קאמר
42 - כך אכן אומרת גם משנתנו, תלמוד לומר בה, בה ולא בקניני,
43 בה ולא בסתירה, ובאמת מכאן נדרש הדין, אלא שמילים אלו
44 חסרות במשנה. והגזירה שוה מלמדת דין אחר, וגם הוא חסר
45 בגירסתנו, וכך צריך להוסיף במשנה, 'עדות על טומאה בעלמא,
46 שהאשה נטמאה, בלא שהיה קנינו ובלא שהיתה סתירה, דלא
47 מהימן עד אחד - שבוה, הדין הוא שאין עד אחד נאמן, מנגל - מנין
48 לומדים זאת. על כך אמרה המשנה, נאמר כאן 'כי ימצא בה עדות
49 דבר', ונאמר לחלו 'על פי שני עדים וגו' יקום דבר, מה לחלו בשני
50 עדים, אף כאן בשני עדים, והגזירה שוה נאמרה לגבי דין זה, שעד
51 אחד אינו נאמן להעיד על אשה שנטמאה כשבעלה לא קינא לה,
52 ורק אם קינא לה ונסתרה נאמן, כמו שדרשה המשנה מ'יעד אין בה',
53 כי אז יש רגלים לדבר.
54 שנינו במשנה, שאם עד אומר 'נטמאת', ועד אחר אומר 'לא נטמאת',
55 היתה שותה. מדייקת הגמרא, מעמא דקא מכחיש ליה - רק מטעם

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עבודת היום שלפני ולפנים בקודש הקדשים, שאז היה קורא בתורה
את פרשת העבודה ומברך עליה שמונה ברכות. ופרשת המלך -
פרשת 'הקהל', שהמלך היה קורא בספר דברים על בימת עץ בעזרה
בסוכות שאחר השמיטה. ופרשת עגלה ערופה - מה שאומרים
הזקנים והכהנים כשנמצא חלל שלא נודע מי היכהו אחרי שעורפים
את העגלה, כמו שכתוב, 'וענו ואמרו, ידינו לא שפכו את הדם הזה
וגו'. ומשום מלחמה בשעת שמדבר אל העם - הדברים שהזכיר
שנמשך לכך אומר אל העם הקרבים למלחמה, כמו שכתוב 'ואמר
אליהם, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל
ירך לבבכם וגו'.

מכאן עד סוף המסכת הולכת המשנה ומבארת את הפרטים שנזכרו.
מקרא ביכורים ביצד - דהיינו מנין שצריך לאומרו בלשון הקודש.
שנאמר בפרשת הביכורים, 'וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלן
בברכות וקללות שבהר גריזים וזר עיבל הוא אומר, 'וענו תלויים
ואמרו', מזה שנאמר בשניהם עניה ואמירה דורשים גזירה שוה, מה
לחלן בברכות והקללות היו דווקא בלשון הקודש כפי שדורשת
הגמרא, אף כאן בפרשת ביכורים, בלשון הקודש.

חליצה ביצד - מנין שצריכה להיות בלשון הקודש. מבארת המשנה,
נאמר בחליצה, 'ועניתה ואמרה', ולחלן בברכות וקללות שבהר
גריזים וזר עיבל הוא אומר, 'וענו תלויים ואמרו', לומדים בזה
גזירה שוה, מה לחלן בברכות וקללות בלשון הקודש, אף כאן,
בחליצה בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, אין צורך ללמוד זאת
מגזירה שוה, שמהפסוק עצמו שנאמר בחליצה נלמד הדבר, שכתוב
'ועניתה ואמרה ככה', שמשמע, עד שתאמר בלשון הוה - שבלשון
הזה שכתוב צריכה היא לומר, בלשון הקודש.

ברכות וקללות שבהר גריזים וזר עיבל, ביצד היה הדבר. בין
שעברו ישראל את הירדן כנניסתם לארץ, וכאז אל הר גריזים
ואל הר עיבל שבשומרון, שבצד שכם, שבאצל - על יד אלונים
מורה, ואנו למדים שהרים אלו זהו מיקומם, שנאמר 'ונתתה את
הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, הלא תהא בעבר
הירדן וגו' אצל אלונים מורה', ולחלן הוא אומר, 'ויעברו אצלם
בארץ עד מקום שכם, עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור
לחלן לגבי אברהם, נתפרש שהוא על יד שכם, אף אלון מורה
האמור כאן, הרי הוא על יד שכם. ששה שבטים עלו לראש הר
גריזים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים ותלויים
והארון עומדים למטה באמצע, בין שני ההרים, הכהנים מקיפין
את הארון, ותלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן על
ההרים, שנאמר 'וכל ישראל וזקניו ושופטיו ושופטיו עומדים
מזה ומזה לארון וגו'.' הפכו הלויים את פניהם כלפי הר גריזים,
ופתחו בברכה, 'ברוך ה' אשך לא יעשה פסל ומסכה', ואלו
שבהר גריזים ואלו שבהר עיבל עזיני אמן. ואז הפכו הלויים את
פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה, 'ארוי האיש אשר יעשה
פסל ומסכה', ואלו ואלו עזיני אמן, וכך היו עושים גם בשאר
הברכות והקללות, עד שגמרו בברכות וקללות שנאמרו שם. ואחר
כך הכיאו את האבנים שנשלו מן הירדן כדי לעשות את ציווי
התורה, לבנות מזבח בהר עיבל ולכתוב על האבנים 'את כל דברי
התורה וגו' באר היטב, וכנו את המזבח, וסדוהו כסיד, וכתבו
עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, כל שפה בכתבה
ובלשונה. שנאמר 'באר היטב, ונמלו את האבנים - פירקו את
המזבח אחרי שגם העלו בו עולות ושלמים, כמו שציוותה תורה
'העלית עליו עולות וגו', ולקחו את אבניו כדי להקימם במקום
שילינו באותו לילה, כפי שציווה ה' ליהושע לעשות, וכאז

והכא - מה שאמרה המשנה 'אחד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא
נטמאת, היתה שותה', במאי עסקינו, כגון דאתאי אשה מעיקרא
- שאשה היא שבאה ראשונה ואמרה 'נטמאת', ולכן הולכים אחר
רוב דעות של הפסולים ומקבלים את עדות השנים, ותרצה לרבי
נחמיה הכי - ה'איכא דאמר' יפרשו את דברי רבי נחמיה לפי דעתם
כך, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, חלף
אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת, בשני אנשים
באיש אחד, דהיינו דוקא כשגם העד הראשון היה אשה או עד פסול
אחר מקבלים את עדותן של שתי הנשים, אבל שתי נשים באיש
אחד הכשר לעדות, כי פלגא ופלגא דמי, כלומר, כל אחת מעדויות
אלו נחשבת כאילו היא של עד אחד, ואין הולכים אחר רוב דעות.
הגמרא שבה לדרך בגוף תירוצו של רבי חייה, ששני המקרים
האחרונים במשנה עוסקים בפסולי עדות, ומקשה על כך הגמרא,
ותרתי - שתי המקרים שאמרנו שעוסקים בפסולי עדות, למה לי,
הרי כדי לומר שהולכים בפסולים אחר הרוב היה מספיק למשנה
להביא דוגמא אחת. מתרצת הגמרא, מהו דתיקא, כי אוליין בתר
- מה שהולכים אחר רוב דעות נאמר רק לחומרא - אם לפי רוב
הדעות צריכה לשתות, אבל לקולא - אם לפי רוב הדעות יש להקל
מעליה שלא לשתות, כגון כששתים אומרות 'נטמאת' ועד אחד אומר
'לא נטמאת', אולי בזה לא אוליין אחר רוב דעות, אלא נשאיר את
הענין בספק בגלל שהיתה הכחשה כל שהיא, ותשתה, קא משמע
לן שהולכים גם במקרה כזה אחר רוב דעות, ואינה שותה, כי הדין
נאמר בין לחומרא ובין לקולא.

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין פרק שביעי

משנה. דברים אלו נאמרין בכל לשון - בכל שפה, ואין צריך
לאומרם בלשון הקודש, פרשת סוטה - מה שאומר הכהן לסוטה,
כמפורש בפסוקים, 'והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה, אם לא
שכב וכו'', ואינו צריך לומר לה כדרך שכתוב בלשון הקודש, אלא
אפילו בשפה אחרת. וידינו מעשר, שמצווה להתוודות בפסח של
שנה רביעית ושביעית של מחזור השמיטה, שאז הזמן שחייב להוציא
ולבער מן הבית את כל מעשרותיו של גידולי קרקע ולעשות בכל
אחד כדניו, ואחר כך אומר הוידי 'ביערתיו הקודש מן הבית וכו'
הכתוב בתורה, ויכול לאמרו בכל שפה, ואין אומרים שהכתוב חייבו
לומר דווקא בלשון זו הכתובה. קרית שמע, ותפלה, וברכת המזון,
ושבועת העדות - אם חבירו ביקש שיעיד עבורו בתביעת ממון
שתבע בבית דין, ונשבע בשקר שאינו יודע עדות זו, או שהלה
השביעו שיעיד עבורו וכפר בשקר שאינו יודע, חייב קרבן 'עולה
ויורד' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ושבועת
הפיקדון - שכפר לחבירו על תביעת פיקדון או ממון ונשבע על כך
בשקר, או שהשביעו התובע וכפר בשקר, מתחייב קרבן 'אשם
גזילות' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ואף
בדברים שנזכרו ונכתב מצוות דיבורם בתורה, אין צריך לאומרם
בלשון הקודש, כפי שלומדת הגמרא על פי הנאמר בהם.

ואלו נאמרין דווקא בלשון הקודש, ואינם נלמדים מהדברים
הקודמים לאומרם בכל לשון, משום שנכתב בהם לימוד לעכב שלא
לומר אותם בלשונות אחרים, מקרא ביכורים - הקריאה של 'ארמי
עובד אבי וגו' שהמביא ביכורים צריך לקרוא. ותליצה - כל סדר
האמירות הכתוב בפרשת חליצת יבמה. ברכות וקללות שאמרן
יהושע וישראל בהר גריזים וזר עיבל כמו שנצטוו בתורה. ברכת
כהנים - נשיאת כפיים. וברכת כהן גדול ביום הכיפורים אחר

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לב עמוד א

תוספות

רש"י

מהו דתימא כי אולינ בתר רוב דיעות לחומרא אבל לקולא לא קמי'. ואם תאמר הא ממתיני בפרק האשה שהלכה (יבמות ד' קיז) וממתני דפרק עגלה ערופה (לקמן דף מז). שמעתי לה יל דהבא איצטריך דאפילו לקולא איני' דרגלים לדבר ועוד דלא תנא פסולי העדות בהדיא במתני' להכי תנא גבי כל חד וחד:

והבא במאי עסקין. דקנתי עד אחר אומר נטמאת ונשים אומרים לא נטמאת היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות וכן בבת אחת בין בזה אחר זה כר' נחמיה, וכל כריתין דבזה אחר זה איצטריך עקר לאשמעינן, דאי בבת אחת מאי הלך אחר רוב דעות איכא, בזה וחד נמי היתה שותה, ואלא בזה עסקין דההוא דאיתא מעקרא ואמר נטמאת אשה הוה

הדרן עלך מי שקינא

ח"ג בסדר המשנה

אלו נאמרין בלשונם. ופירוש כל אדם בלשונו שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע ובגמרא לא משמע הכי:

קרית שמע ותפלה. תימה אמאי שיר הלל וקידוש של שבת וברכת הפירות וברכת המצות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.) משמע דתפלה וקרית שמע דרבנן ועד דהתם (דף כז:) משמע דקידוש דאורייתא וחכי משמע נמי בריש מסכת נזיר (דף ג:) בשלמא מקרא מגילה איכא למימר להכי שיר דתנא בפ"ב דמגילה (דף יז.) הלעז ששמע אשורית יצא אלא הני אמאי שיר ונראה דהני נאמרין בכל לשון אפי' אינו שומע הלכך לא דמו להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם:

איהו

והבא במאי עסקין, בגון דאיתאי אשה מעיקרא, ותרצה לדר' נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחר, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתי בפסולי עדות, למא לי? מהו דתימא: כי אולינ בתר רוב דעות, לחומרא. אבל לקולא לא אולינ, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה, ויודי מעשר, קרית שמע, ותפלה, וברכת המזון, ושבועת העדות, ושבועת הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא ביפורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת ענינה ערופה, ומשוח מלכותה בשעה שפדבר אל העם. מקרא ביפורים

ביצד? "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" ולהלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו". מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. חליצה ביצד? "וענתה ואמרה" ולהלן הוא אומר "וענו הלויים ואמרו", מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. ר' יהודה אומר, "וענתה ואמרה ככה", עד שתאמר בלשון הזה. ברכות וקללות ביצד? בין שעברו ישראל את הירדן ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון, שבצד שכם, שבצד אלון מורה. שנאמר: "הלא המה בעבר הירדן וגו'", ולהלן הוא אומר "ויעברו אברהם פאריץ עד מקום שכם עד אלון מורה". מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים והארוז עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארוז והלויים את הכהנים, וכל ישראל מפאן ומפאן, שנאמר: "וכל ישראל וזקניו ושטריו ושפטי עמדם מזה ומזה לארוז" הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה, "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו, עונין "אמן". הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: "ארוז האיש אשר יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו עונין "אמן", עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים, וכנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון. שנאמר: "באר היטב" ונטלו את האבנים ובאו ולנו

הלכך אפי' בזה אחר זה איתו תרתי ומבטלי לה ותרצה לדרבי נחמיה הכי כו'. דהא דאמרן לעיל ועשו שתי נשים באיש אחד כו' לאו קיסא דמלתייה דרבי נחמיה הוא, אלא פירושא דמלתייה הוא, דאנו פרשין לה הכי: כי פלגא ופלגא דמי. כלומר כי חד וחד, ואי בבת אחת איתו אוקי תרי לבדיי חד ואוקמייה אספיקא, ואי בזה אחר זה ויהויה דהאמינה תורה קדם ואתא ברישא הוה ליה כשנים והנך כחד ואין דברייהם במקומם, והבא דשמים אומרות נטמאת ועד אחר כשר אומר לא נטמאת היתה שותה דכי חד וחד ניהו, ומתניתין דקנתי לא היתה שותה בגון דההוא חד נהו פסול: ותרתי בפסולי עדות למא לי. למתני מתני' הלך אחר רוב דעות: לחומרא. שתשתה: לקולא. להקל מעליה שלא תשתה: לא אולינ. בתר רוב דעות בפסולי עדות, ותיבא דשמים אומרות נטמאת ואחר אומר לא נטמאת כיון דאיכא הבחשה כל דהו נימא אוקי האי לבדיי הנך ואוקי מלתא אספיקא ותשתה, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין (בכל לשון). גרסין: פרשת סוטה. מה שהבין אומר לה. ולא אמרי' צריך לאמרה בלשון הקדש בדרך שנכתב. ובספרי אמרי' דאי לא כתיב קרא להחיד בכל לשון בדלקמן היא ניגמר מבימה בקל וחומר, ומה יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות בלשון הקדש. סוטה המורה לא כל שכן: ויודי מעשר. בשנה השלישית בערתי הקדש מן הבית וקדשטו שהוא מוציא כל מעשרותיו ומבכרן מביתו ואין יכול עוד להשחוקם, ונתן מעשר ראשון ללוי ומעשר עני לעניים, ומעשר שני של שמי שנים שעברו מעלה לירושלים עבשו אם לא העלה, ומתוודה בערתי הקדש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, לגר ליתום ולא למנהן זה מעשר עני, ואמרו בכל לשון בדלקין לקמן, ולא אמרין בלשון זה דוקיך הכתוב לאמרה בלח"ק: ושבועת העדות ושבועת הפיקדון. בכל לשון שהשביעוהו וכפר ולא הוה חייב קרבן עולה ויורד האמר בשבועת העדות ואשם גולות בשבועת הפיקדון: ואלו נאמרין

בלח"ק. ולא אמרין נגמר מתוך דלעיל שנכתב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרן בלח"ק בכתביה בכללה, משום דבחי כתיב עובבא: מקרא בפירוש. שהיה קורא מאמר אויב אבי עד סוף כל הפרשה: וכלי' יקרה. היא אומרת מאן יבמי וגו' והוא אומר לא תפצתי לקחתה. ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לאיש וגו': ברכות וקללות. שנאמר יחושע וישראל בחר עיבל: ברכת כהנים. נשיאות כפים: ברכת כהן גדול. ביום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ופליגס ויהי קורא בתורה את הפרשה ומבכר שמינה ברכות בדמפרש במתניתין: ופרשת המלך. מפרש בסוף פירקא, והיא פרשת הקהל: ופרשת ענינה ערופה. דיינו לא שפכו וגו' כפר לעמך ישראל וגו' (דקדקס כל): פרשת משוח מלכותה. (קס כ) ויהי כקרבם אל וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו' כי ה' אלהיכם וגו': ביצד. כמו מנן: וליהלן הוא אומר. בברכות וקללות של הר גריזים, ולקמן מפרש הקם גופיה קמא לן: אינו צריך. ללמדה בגזירה שנה שמעצמה היא למדה: ונענתה ואמרה ככה. דמשמע בלשון זה תאמר: שבשומרון. אצל שומרון: למטה באמצע. בין שני ההרים: מכאן ומכאן. על ההרים: הפכו הלויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה. כל הארורים היו אומרים תחלה בלשון ברכה: אלו ואלו. שבוה גריזים ושבחר עיבל. וקא דכתיב ואלה יעמדו לבקר, לא שהיו השבטים מברכין ומקללין, אלא הלויים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם לזה גריזים בברכה ולזה עיבל בקללה: הביאו את האבנים. בכתבי וקנית שם מזהב וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת באר היטב: ונטלו את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשקלים בכתביה והעליה עליו עולות (קס מא)

ולנו

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לב עמוד ב

תוספות

רש"י

1 ולנו במקומו. בבית מלונם בגלגל וְשֵׁם הַקִּימוֹ אֶת הָאֲבָנִים גַּם' ח"ג ואמר אל האשה בכל
2 לשון שהיא שומעת, ומהאי קרא יליף לה בספרי, וליג ואמר הכהן לאשה: אל האשה.
3 משמע דברים הנכנסין בלבה שהיא מפרת בלשון: על מה היא שותה. בדרמפרש ואיל
4 שאומר לה פריצות גרם לך שתשתה: ובמה היא שותה. בכלי מאוס במקדה של חרש:
5 ועל מה נטמאת. מי הביאה לידי טמאה שחוק
6 וקלות ראש, כדי ליסר את הנשים שלא יקלו
7 ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באות לידי
8 ופכתה בטנה: ובמה היא נטמאת. משמיעין
9 אותה הלבות המים המאירים, על איזו טמאה
10 הן בודקין אותה, שאם נטמאה והיא מוידה
11 וברצון בדיקה, ואם שוגגת בגון אמרו לה מת
12 בעליך או אנוסה לא: בדיקה: וכל כך למה. לנו
13 להודיע בהלבות המים, בשלמא הנה קמיינה
14 משום ונטסרו כל הנשים (וְנִסְאוּ מִגַּם) אלא הך
15 למה: שלא להוציא לעי. שאם נטמאת באנס או
16 שוגגת ולא נבדקה, שלא תהא סבורה אלו
17 נטמאתי מידה גם כן לא היו בודקים אותי: ח"ג.
18 ודי מעשר מנן דכתיב ואמרת וגו', ויליף
19 אמירה אמירה משום: אל רב וביד לאפי' ויליף
20 אמירה אמירה מלויס, אל רב וביד לאפי' ויליף
21 מאמירה גרדיקת, ואין דנין אמירה גרדיקת
22 מעניה ואמירה: שכן. לא עברתי ממנוחך ולא
23 שכחתי (וְקִיָּים טו) היינו שבת עצמו: בקול נמוך.
24 מודלל כתיב ביה עניה וגו'. בגון ארמי אובר
25 אבי היינו גנותו, שמתדיין שבתו לכן הארמי
26 היה רשע: מפני מה תקנו, שיהא אדם אומר
27 תפלתו בלחש כדאשכחן בתנא דקולה לא
28 ישמע (וְנִסְאוּ מִגַּם) אלא לביש את עוברי עברה.
29 המתודים בתפלתם על עבירות שבידם: צערי.
30 צרות שעברו עליהם, דהיינו צרות שעברו על
31 ישראל, צרת לכן הארמי צרת מצרים: שהרי לא
32 חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה. לא קבע
33 לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו, שלא יבטו
34 שהיא חטאת ומתבייש: טמא קרא. כלומר
35 סורו מעליי שטמא הוא: והאיכא בו, כלומר
36 ויהי יש סימנים אחרים להכירה: למעלה מחוט
37 הסיקרא. דכתיב (וְנִסְאוּ מִגַּם) על קרנות ובעולה לא
38 כתב קרנות, והוא נותן דמים למשה מוחס
39 הסיקרא, וכן שאר כל הדמים: הנה כהן.
40 להודיע הוא דידע ואת שאר כל העולם ואין
41 בשת בכך: מפניא. הנקבות של נקבה באלה.
42 בגונן ולא נבר: שעירה מאי איכא למיפר. שאין
43 לה זנב ונבר הנקבות: דאיכא ליה לאתויי
44 בשפה. אם היה לו בשת, שהרי כל החטאות של
45 יחיד רצה בשפה רצה שעירה חוץ מחטאת
46 עבודת כוכבים שכתביה צו בה שנתה בפרשת
47 שלח לך אנשים: הנה גייתי וניכסתי. הטיל עליו
48 הכתוב שיתבייש שהיה לו כפרה מעונש גדול
49 בזה: בכתבה. בלשון הקדש: הקורא את שמע
50 צריך שישמע לאינו. פלוגתא היא במסכת
51 ברכות (דף טו):

לימא

1 וְנִסְאוּ מִגַּם' פֶּרֶשֶׁת סוֹטָה מְנִלָּן? דְּכִתְיִב: "וְאָמַר
2 הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה", בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהָיָה אוֹמֵר. הֵנּוּ רַבָּנִן:
3 מְשִׁמְעִין אוֹתָהּ בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהָיָה שׁוֹמְעָה, עַל מֶה הָיָה
4 שׁוֹתָה, וּבִמָּה הָיָה שׁוֹתָה. עַל מֶה נִטְמָאתָ, וּבִמָּה הָיָה
5 נִטְמָאתָ. עַל מֶה הָיָה שׁוֹתָה, עַל עֶסְקִי קִינּוֹ וּסְתִירָה,
6 וּבִמָּה הָיָה שׁוֹתָה, בְּמִקְדָּה שֶׁל חֶרֶשׁ. עַל מֶה נִטְמָאתָ,
7 עַל עֶסְקִי שְׁחֹק וְיִלְדוּת. וּבִמָּה הָיָה נִטְמָאתָ, בְּשׁוֹגֵג
8 אוּ בְמִיּוֹד, בְּאוֹנֵס [או] בְּרָצוֹן, וְכָל כֵּךְ לְמָה? שֶׁלֹּא
9 לְהוֹצִיא לַעֲוֹן עַל מֵים הַמָּרִים: וְיֻדֵּי מַעֲשֵׂר: מְנִלָּן?
10 דְּכִתְיִב: "וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִּי תַקְדֵּשׁ מִן
11 הַבָּיִת", וְיִלֵּף "אֱמִירָה" מִפּוֹטָה, בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהָיָה
12 אוֹמֵר. אָמַר לִיה רַב זְבִיד לְאַבְי: וְיִלֵּף אֱמִירָה מִלּוּיִם,
13 מֶה לְהֵלֵךְ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ אֶף כָּאֵן בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ? דִּנּוּ
14 "אֱמִירָה" גִּרְדִּיתָה מִ"אֱמִירָה" גִּרְדִּיתָה, וְאֵין דִּנּוּ
15 "אֱמִירָה" גִּרְדִּיתָה, מִ"עֲנִיָּה" וְ"אֱמִירָה". תַּנּוּא, רַבִּי
16 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אוֹמֵר: אֲדָם אוֹמֵר שֶׁבָחוּ בְּקוֹל נְמוּךְ
17 וְגִנּוּתוֹ בְּקוֹל רֹם. שֶׁבָחוּ בְּקוֹל נְמוּךְ, מִן יוֹדֵי הַמַּעֲשֵׂר,
18 וְגִנּוּתוֹ בְּקוֹל רֹם, מִמִּקְרָא בִּיבּוּרִים. וְגִנּוּתוֹ בְּקוֹל רֹם?
19 וְהָאֵמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי מֶה
20 תִּקְנוּ תַּפְּלָה בִּלְחָשׁ, כִּדִּי שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת עוֹבְרֵי
21 עֲבִירָה, שֶׁהָיָה לֹא חֵלֶק הַתְּתוּב מִקּוֹם בֵּין חֲטָאת
22 לְעוֹלָה. לֹא תִּמָּא גִנּוּתוֹ, אֲלֵא אֵימָא צַעֲרוֹ, בְּדִתְנִיָּא
23 "וְטִמָּא מָמָא יִקְרָא" צִרִיךְ לְהוֹדִיעַ צַעֲרוֹ לְרַבִּים וְרַבִּים
24 מִבְּקָשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. וְכָל מִי שֶׁאִדַּע בּוֹ דֵּבַר, צִרִיךְ
25 לְהוֹדִיעַ לְרַבִּים, וְרַבִּים מִבְּקָשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. גּוֹפֵא
26 אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: מִפְּנֵי מֶה
27 תִּיקְנוּ תַּפְּלָה בִּלְחָשׁ, שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת עוֹבְרֵי עֲבִירָה.
28 שֶׁהָיָה לֹא חֵלֶק הַתְּתוּב מִקּוֹם בֵּין חֲטָאת לְעוֹלָה. וְלֹא?
29 וְהָאֵיכָא דְּמִיָּם? דֵּם חֲטָאת לְמַעַל וְדֵם עוֹלָה
30 לְמַטָּה! הֵתֵם כֵּהֵן הוּא דִידַע. וְהָאֵיכָא חֲטָאת נִקְבָּה,
31 עוֹלָה זָכַר? הֵתֵם מִפְּסִיָּא בְּאַלְיָה. תִּינַח בְּבִשָּׁה,
32 שְׁעִירָה מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר? הֵתֵם אִיהוּ דְקָא מִכְסִּיָּא
33 נִפְשִׁיָּה, דְּאֵיפְעִי לִיה לְאִיתוּי בְּבִשָּׁה וְקָא מִיִּיתִי
34 שְׁעִירָה. חֲטָאת דְּעִבּוּדָה וְרָה דְלֹא סָנִי דְלֹא שְׁעִירָה,
35 מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר? הֵתֵם יִכְסִּיָּא וְנִזְיֹל, כִּי הִיכִי
36 דִנְכִפֵּר לִיה: קִרְיַת שְׁמַע: מְנִלָּן? דְּכִתְיִב "שְׁמַע
37 יִשְׂרָאֵל" בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ. הֵנּוּ רַבָּנִן: קִרְיַת
38 שְׁמַע בְּכִתְבָּהּ, דְּבָרֵי רַבִּי. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּכָל לְשׁוֹן,
39 מֵאֵי מַעֲמָא דְרַבִּי? אָמַר קְרָא: "וְהָיָה" בְּתוֹרִיתוֹתָ יְהוָה. וְרַבָּנִן, אָמַר קְרָא "שְׁמַע", בְּכָל לְשׁוֹן
40 שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ. וְרַבָּנִן נִמִּי, הָא כְּתִיב "וְהָיָה"? הֵהוּא, שֶׁלֹּא יִקְרָאָהּ לְמַפְרַע. וְרַבִּי, שֶׁלֹּא יִקְרָאָהּ
41 לְמַפְרַע מְנִלָּה? נִפְקָא לִיה מִ"דְּבָרִים" "הַדְּבָרִים", וְרַבָּנִן: "דְּבָרִים" "הַדְּבָרִים" לֹא מִשְׁמַע לָהּ.
42 וְרַבִּי נִמִּי, הַכְּתִיב "שְׁמַע"? הֵהוּא מִיבְּעִי לִיה לְהַשְׁמִיעַ לְאֹנִיךְ מֶה שֶׁאֲתָה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וְרַבָּנִן
43 סְבָרִי לָהּ כְּמָאן דְּאָמַר: תִּקְרָא אֶת שְׁמַע וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֹנִי יָצָא. לִמָּא קִסְבַּר רַבִּי,
44 כֵּל

1 אִיהוּ הוּא דְקָא מְכִסִּיָּא נִפְשִׁיָּה. תִּימָה הוּא אָמַר בְּשִׁמְעָתָ קִמִּיתָא דִּמְנַחוּת (דף ג) דְּבִין
2 זָכְרִים לְנִקְיֻתָּה לֹא דִעְתִּיזָה דְאִנְשֵׁי וְאָמַר רַבִּי הֵתֵם דְּחֻקָא אִמְרֵי (וְהָיָה) דְאִין
3 מַעֲשִׂיו מוֹכִיחִים מִפְּנֵי סוֹמְכִין הַשְׁמוּעִין עַל דְּבוּרוֹ שֶׁהוּא שׁוֹחַט חֲטָאת לִשְׁם עוֹלָה אֲבָל
4 בִּסְתָמָא כִּי הָבָא דְרַבִּי מְרַגְּשִׁים דְּבָרֵי:

ליכסיף

5 וְלִיכֹסֵף כִּי הִיכִי דְלִכְפֵּר לִיה. וְאִתְּ
6 יְחֻלּוֹק כְּמוֹ כֵּן בְּבִיעוּת מִקּוֹם
7 שְׁחִיתָה כִּי הִיכִי דְלִהוּי לִיה כְּפֶרֶה גְמוּרָה יִל
8 כִּיּוֹן שְׁחָלַק הַכְּתוּב דְּבָרֵי אֶחָד שִׁישׁ הִיכֵר דְּבָרֵי
9 מֶה צִרִיךְ יוֹתֵר. מִדִּי:
10 וְרַבִּי שֶׁלֹּא יִקְרָאָהּ לְמַפְרַע מְנִלָּה. תִּימָה
11 דְּהָכָא מִשְׁמַע דְּבִין רַבִּי וּבִין רַבָּנִן אִית
12 לְהוּ דְקִרְיַת שְׁמַע דְּאוֹרִיתָא וְכֵן תַּנּוּא דְפִלְגִי
13 הֵתֵם בְּקוֹרָא אֶת שְׁמַע וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֹנִי וְכֵן בִּיש
14 וְכִיִּה הֵתֵם בְּפֶרֶק קָמָא דְּבִרְכּוֹת (דף י) דִּתְנִן בִּית
15 שְׁמַאי אוֹמְרִים עֵיבֵר כָּל אֲדָם יִטָּה וְיִקְרָא וּבִבְסֵר
16 יַעֲמִיד שְׁנֵאמַר בִּשְׁבַּךְ וּבִקְמֵךְ וּבִיָּה אוֹמְרִים
17 בִּשְׁעָה שְׁבִנִי אֲדָם שׁוֹכֵבִין אֲלֵמָא דִּתְרוּיָהוּ סְבִירָא
18 לְהוּ דְקִרָא מִשְׁתַּעֵי בְּקִישׁ וּסְתָמָא דִּגְמָרָא נִמִּי הֵתֵם
19 פִּרְיָה תַנָּא הִיאָת קָאִי דְקִנְיָה מֵאִמְתִּי תַנָּא אִקְרָא
20 קָאִי דְכִתְיִב בִּשְׁבַּךְ וּבִקְמֵךְ וְתוּ בִּיש' (שם דף יג)
21 בְּפִלּוּגָתָא דְרַבִּי זוֹטְרָא וְרַבִּי יֵאֵשִׁיָּה דִּתְנִיָּא וְהָיָה
22 שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרַע הַדְּרִים עַל לִבְבָּךְ רַבִּי זוֹטְרָא
23 אָמַר עַד כָּאֵן מִצַּת כּוֹנוֹה מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ מִצַּת
24 קִירָאָהּ רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה אוֹמֵר עַד כָּאֵן מִצַּת קִירָאָהּ
25 מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ מִצַּת כּוֹנוֹה אָמַר מִר רַבִּי זוֹטְרָא וְכִי
26 מִישׁ מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ מִצַּת קִירָאָהּ דְכִתְיִב לְדָבָר בִּיש
27 הִיָּה הָא כְּתִיב דְּבִרְתָּ בִּיש וְכִי אָמַר מִר רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה
28 וְכִי מִישׁ מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ מִצַּת כּוֹנוֹה דְכִתְיִב עַל
29 לִבְבִּכֶם הִיָּה כְּתִיב עַל לִבְבָּךְ אֵלֶּא עַד כָּאֵן מִצַּת
30 כּוֹנוֹה וְקִירָאָהּ מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ כּוֹנוֹה בִּלָּא קִירָאָהּ
31 מִישׁ עַד כָּאֵן מִצַּת כּוֹנוֹה וְקִירָאָהּ דְכִתְיִב וְדִבְרַת
32 בִּיש הִיָּה כְּתִיב לְדָבָר בִּיש הֵהוּא דְבִרְבִּי תוֹרָה כְּתִיב
33 מִדְּקָמַר הֵהוּא דְבִרְבִּי תוֹרָה מִכְּלִל וְדִבְרַת בִּיש
34 דְּקָא בְּקִישׁ וְתוּ הֵתֵם הַפְּעֻלִים שַׁעֲשׂוּ מִלֵּאכָה עִם
35 בַּעַל הַבֵּית קוֹרִין קִישׁ וּמִבְרִכִין לִפְנֵיהּ וְלֹאֲחִירָהּ
36 וְאוֹכִלִים וּמִבְרִכִין לֹאֲחִירָהּ שְׁתֵּים כִּיצַד בִּרְכָה
37 רֵאשׁוֹנָה כְּתִיבָהּ שְׁנִיָּה כֹּלֵל בִּנְיָה יִרְשָׁלַם
38 בְּבִרְכַת הָאֶרֶץ וְלֹא מִבְּרַךְ הַטּוֹב הַמַּשְׁטִיב מִשּׁוּם
39 דִּמְדַרְבְּנָהּ הִיא דִּבְנִינָה תִקְנָה מִכְּלִל דְקִישׁ דְּחִיב
40 לְקוֹרֵת דְּאוֹרִיתָא וּבְפֶרֶק מִשְׁתוֹ (בְּבִרְכַת ד'
41 כֹּא) בְּגִמְרָא בַּעַל קִיר פִּרְיָה תַנּוּמָא דִּגְמָרָא קִירָאָהּ
42 שְׁמַע דִּרְבָּנִן אֵהָא דְקָאֵמַר דְקִישׁ וּבִרְכַת הַמִּזְוִן
43 דְּאוֹרִיתָא וְתוּ אִמְרִינִן הֵתֵם (דף כֹּא. ע"ש) אָמַר
44 שְׁמוּאֵל סֶפֶק קִרָא קִישׁ סֶפֶק לֹא קִרָא אִינּוּ חוּר
45 וְקוֹרָא סֶפֶק אָמַר אִמְתִּי וְרִצִּיב סֶפֶק לֹא אָמַר חוּר
46 וְאוֹמֵר מֵאֵי טַעְמָא קִישׁ מִדְּרַבָּנִן וְדוּחָק לִמֵּר דְכֵל
47 הִנֵּי דִמְשַׁכְמַע מִינִיָּהוּ דִּמְדַרְאוֹרִיתָא הִי אִסְמַכְתָּא
48 בַּעֲלָמָא דְאִין שִׁיטָה הַגְמָרָא לְדִיִּק כֵּל כֵּךְ עַל
49 אִסְמַכְתָּא רַבִּי וְרַבָּנִן וְעוֹד דְאָמַר לִימָא קִסְבַּר כֵּל
50 הַתּוֹרָה בְּכָל לְשׁוֹן נִאֲמָרָה וְאִי הוּא אִסְמַכְתָּא
51 בַּעֲלָמָא לֹא הוּא צִרִיךְ לְמִידִק מִינִיָּה:
52 וְרַבָּנִן סְבָרִי לָהּ כְּמִידִּה הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע וְלֹא
53 הַשְׁמִיעַ לְאֹנִי יָצָא. תִּימָה מֵאֵי דוּחָקִיָּה
54 לְמִימַר הִכִּי הוּא מִצִּי לְמִימַר וְרַבָּנִן תְּרִיתִי שְׁמַעִינִן
55 מִינִיָּה כְּדָאֵמַר בְּפֶרֶק דִּיהָ קוֹרָא (בְּבִרְכַת דף טו).
56 דִּתְנִן הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֹנִי יָצָא רַבִּי
57 יוֹסִי אוֹמֵר לֹא יָצָא וּמִפְּרַשׁ בְּגִמְרָא מִישׁ דִּר' יוֹסִי
58 מִשּׁוּם דְכִתְיִב שְׁמַע הַשְׁמִיעַ לְאֹנִיךְ וְחִי' שְׁמַע
59 בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ וְאִידֵךְ תְּרִיתִי שִׁימַ

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וְנָתַתּוּ, האם צריך לאומרו בקול רם, וְהָאֵמֶר רַבִּי יוֹחֵנְן מִשּׁוּם רַבִּי
 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי כֹחַ תִּקְנוֹ שְׁצִירָא אִדָּם לומר את התפלה
 בְּלִחְשׁ, הסיבה היא, כִּי שָׁלָא לְבִישׁ אֶת עֹבֵרֵי עֲבִירָה המתוודים
 בתפילתם על עבירות שבידם, והדבר נלמד מהתורה, שְׁהָרִי לֹא חֵלֵק
 הַכְּתוּב קוֹמִים בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה - לא קבע הכתוב להחזיק חטאת
 מקום נפרד לעצמו, אלא היא נשחטת היכן שנשחטת גם העולה, בצד
 צפון של העזרה, כדי שלא יבינו הרואים שהיא חטאת ולא יתביישו
 עובדי העבירה שהביאזה. נתבאר מזה, שאין לאדם לומר גנותו בקול
 רם, ולפיכך הגמרא מתקנת את הדברים, לֹא תִקְמָא, גְּנוּתוֹ, שכן לא
 על זה אמר רבי שמעון בן יוחאי שראוי לאומרו בקול, אֱלָא אִימָר
 צִעֲרוּ, רבי שמעון בן יוחאי התכוון שראוי לאדם לומר את צערו
 בקול כדי שידעו עליו הרבים, ולמדים זאת ממקרא ביכורים, שאומר
 'ארמי עובד אבי' בקול, משום שמזכיר שם צרות שעברו על ישראל
 אצל לבן הארמי ובמצרים, בְּדִתְנִיָא כִּךְ גַּם בְּבִרְיָתָא, שמוזה שנאמר
 במצורע וְיִמָּא וְיִמָּא וְיִמָּא, כלומר, שהמצורע צריך להשמיע
 שהוא טמא ויסורו מעליו, לומדים גם, שצִעֲרוּ לְהוֹדִיעַ צִעֲרוּ לְרַבִּים,
 וְרַבִּים מִכְּקָשִׁים עָלָיו רַחֲמִים, וְכֵן מִי שְׁאִידַע בּוֹ דְּכָר מַצַּע, צִעֲרוּ
 לְהוֹדִיעַ לְרַבִּים, וְרַבִּים מִכְּקָשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.
 גִּפְסָא, אֵמֶר רַבִּי יוֹחֵנְן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי כֹחַ תִּקְנוֹ
 תִּפְלָה בְּלִחְשׁ, שָׁלָא לְבִישׁ אֶת עֹבֵרֵי עֲבִירָה, שְׁהָרִי לֹא חֵלֵק
 הַכְּתוּב קוֹמִים בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה. מקשה הגמרא, וְלֹא - וכי לא
 עשתה תורה חילוק בין חטאת לעולה, וְהָאֵיכָא חִלּוּק בְּדִינֵיהֶם
 לגבי הזאת דמים, שְׁדֵם חֲטָאֵת נִתֵּן לְמַעַלְלָהּ מחוט הסיקרא
 שבמזבח, וְדֵם עוֹלָה נִתֵּן לְמִטָּה מחוט הסיקרא. מתרצת הגמרא,
 הֵתֵם בהזאת דם החטאת, רק הִכְהִן הוֹזֵק את הָדֵם, הוּא הִדְעָה,
 וחֹזֵק מִמֶּנּוּ אין אחרים שיוודעים שהיא חטאת, וממילא אין החוטא
 מתבייש. הגמרא שבה ומקשה, וְהָאֵיכָא - הרי יש סימן אם זו חטאת
 או עולה, שהרי חֲטָאֵת באה רק נִכְבְּתָה, ואילו קרבן עוֹלָה יכול
 להיות רק זָכָר, אם כן הרואים ידעו שזו חטאת, למרות שנשחטת
 במקום שנשחטת גם העולה. מתרצת הגמרא, הֵתֵם מִיכְסִיָּא בְּאִלְהָ
 - הנקבות של הנקבה מכוסה על יד הזנב, ולכן לא ניכר שזו חטאת.
 שואלת הגמרא, תִּנְיָן בְּבִשָּׁה, שיש לה זנב, אבל אם הביא שְׁעִירָה
 לחטאת שאין לה זנב, מָאִי אֵיכָא לְמִימָר. עונה הגמרא, הֵתֵם, אִיהוּ
 דְּקָא מִיכְסִיָּה נִפְשִׁיה - במקרה כזה, שהביא שעירה לחטאת, הרי
 שהוא זה שמבייש את עצמו, דְּאִיפְעִי לִיהַ לְאִתּוּיָהּ בְּבִשָּׁה, וְקָא
 מִיִּתֵּי שְׁעִירָה - שהיה צריך להביא בבשה אילו רצה שלא
 להתבייש, ובמקום זה הביא שעירה. שואלת הגמרא, חֲטָאֵת
 דְּעֻבְדָּת פּוֹכְבִּים - שמביא מי שנכשל בשוגג בעבודת כוכבים, וְלֹא
 סִגִּי דְּלֹא שְׁעִירָה - שאי אפשר שלא להביא שעירה, שהרי נאמר
 בה "עו בת שנתה", מָאִי אֵיכָא לְמִימָר, הרי רואים שהתורה לא
 דאגה שלא לבייש את עובר העבירה. עונה הגמרא, הֵתֵם בחטאת
 על עבודה זרה, נִיכְסִיָּה וְנִזְוִיל, כִּי הִיכִי דְּנִכְסִיָּה לִיהַ - כאן באמת
 הטיל עליו הכתוב שיתביש, כדי שתהא לו כפרה מעבירה גדולה כזו.
 שנינו במשנה, קִרְיָת שְׁמַע נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא, מְנַלְן.
 ומבארת, דְּבִתְיָב, "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", ודורשים מזה, שניתן לומר כָּכָל
 לְשׁוֹן שְׁאֵתָה שׁוֹמַע.
 מביאה הגמרא מחלוקת בזה, תָּנוּ רַבֵּנָן, קִרְיָת שְׁמַע נִתֵּן לְקָרָא
 אותה רק בְּכִתְבָהּ, ולא בשפות אחרות, דְּבִרִּי רַבִּי. וְחֲכָמִים
 אומרים, כָּכָל לְשׁוֹן. מבארת הגמרא מָאִי מְעַמָּא דְּרַבִּי, אֵמֶר קָרָא
 בפרשת 'ואהבת', וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו', משמע שִׁבְחָיוּיָתָּה יְהוָה
 - דברי הקריאת שמע צריכים להיות כמו שהם, ולא בשפה אחרת.
 וְרַבֵּנָן דורשים, אֵמֶר קָרָא, "שְׁמַע", משמע כָּכָל לְשׁוֹן שְׁאֵתָה שׁוֹמַע.
 שואלת הגמרא, וְרַבֵּנָן נָמִי, הָא פְּתִיב וְהָיוּ, ומדוע אינם לומדים
 מזה דבריו רבי, לקרוא קריאת שמע כהווייתה בלשון הקודש.
 מתרצת הגמרא, הָהוּא - הם דורשים את הפסוק ההוא לדין אחר,

וְלָנוּ מְקוֹמָן, בבית מלונם בגילגל, והקימו שם את האבנים.
 גמרא. הגמרא מביאה את הדרשות לדברים שנאמרים בכל לשון.
 שנינו במשנה שְׁפָרְשֵׁת סוּטָה נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא,
 מְנַלְן - מזהיכן לומדים זאת. ומשיבה, דְּבִתְיָב, וְאֵמֶר תִּכְהִן לְאִשָּׁה,
 ודורשים מזה כָּכָל לְשׁוֹן שְׁהוּא אומֶר.
 אגב מזה שלמדנו שהאשה צריכה להבין את דברי הכהן, מביאה
 הגמרא את הברייתא הבאה, תָּנוּ רַבֵּנָן, מְשִׁמְעִין אוֹתָהּ כָּכָל לְשׁוֹן
 שְׁהוּא שׁוֹמַעַת - מסבירים לסוטה בשפה שהיא מבניה, את הדברים
 הבאים, עַל מָה הִיא שׁוֹתָה, וּבִמָּה הִיא שׁוֹתָה, עַל מָה נִטְמָאָתָה,
 וּבִמָּה הִיא נִטְמָאָתָה. ומפרשת הברייתא, עַל מָה - בגלל מזה הִיא
 שׁוֹתָה, עַל עֲסָקִי קִינּוֹ וסְתִירָה, דהיינו שמסבירים לה, מה גרם לך
 להגיע לכך שמשקים אותך, פריצותך, שקינא לך בעלך ונסתרת, היא
 שהביאה אותך לזה. וּבִמָּה הִיא שׁוֹתָה, מְקַדְּדָה שֶׁל חֶרֶשׁ -
 מסבירים לה שישקוה בכוס של חרס, שהוא כלי מאוס. עוד מסבירים
 לה עַל מָה נִטְמָאָתָה - שאם אכן נטמאה, מה הביאה לידי כך, עַל
 עֲסָקִי שְׁחֹק וְיִלְדוּת - קלות ראש. וכל ההסבר הזה נועד בשביל
 שיקחו הנשים מוסר שלא יקלו ראשן עם האנשים כדי שלא יגיעו על
 ידי זה לעונש הכתוב בסוטה שנטמאה, שנאמר בה 'וצבתה בטנה
 ונפלה ירכה', וממשיכה הברייתא לבאר, וּבִמָּה הִיא נִטְמָאָתָה, בְּשׁוּגָה
 או בְּמִזְדָּה, בְּאִינָם [או] בְּרָצוֹן - מסבירים לה מהלכות המים
 המאריים, שבאיזה אופן הם יבדקו אותה, רק אם נטמאה במזיד
 וברצון, אבל אם היתה שוגגת, כגון שאמרו לה שמת בעלה, והיא
 חשבה שאינה אשת איש, או אם היתה אנוסה, לא יבדקוה המים.
 וְכָל כֶּף לָמָּה - מדוע מרחיבים לה גם בהלכות אלו, הסיבה היא,
 שָׁלָא לְהוֹצִיא לְעוֹלָה מִיָּם הַמֵּיִם, שאם נטמאה באונס או בשוגג,
 וישקוה, ותראה שהמים לא בדקוה, שלא תהא סבורה, אילו נטמאתי
 במזיד גם כן לא היו המים בודקים אותי.
 שנינו במשנה שוֹדֵדִי מְעַשֵּׂר נאמר בכל לשון, מבררת הגמרא, מְנַלְן,
 ומבארת, דְּבִתְיָב, בוידי מעשרות, וְאִמְרָתָה לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעִרְתִּי
 הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית, וְלִילִיף 'אִמְרָה' מְסוּמָה - דורשים גזירה שה
 של 'אמירה' 'אמירה' מפרשת סוטה שגם בה כתוב לשון 'אמירה',
 שהפסוק בא להשוות את דין וידי מעשר לזה של סוטה, שגם הוא
 יכול להאמר כָּכָל לְשׁוֹן שְׁהוּא אומֶר. שואלת הגמרא, אֵמֶר לִיהַ
 רַב וְכִיד לְאִפְנֵי, וְלִילִיף 'אִמְרָה' מְנַלְנִים - אולי נלמד גזירה שזה של
 'אמירה' מהברכות וקללות שבהר אריים וזר עיבל שנאמר בהם
 לשון 'אמירה', ונדרשו להיפך, מָה לְחֵלֵן בלויים, היה צריך לומר את
 הברכות והקללות בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כפי שדורשת הגמרא לקמן, אֵמֶר
 בְּאִי בוידי מעשר יהיה חייב לאומרו בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. ענה לו אבוי,
 דִּנְיָן אִמְרָה גְּרִידָתָא - לשון של 'אמירה' בלבד, מִאִמְרָה גְּרִידָתָא
 - מלשון של 'אמירה' בלבד, ולפיכך דורשים את דין וידי מעשרות
 מסוטה, שהרי בשניהם כתוב לשון של 'אמירה' בלבד, וְאִין דִּנְיָן
 אִמְרָה גְּרִידָתָא - לשון של 'אמירה' בלבד, מְעַנְיָה וְאִמְרָה -
 מלשון של ענייה ואמירה, ולכן לא דורשים את דין וידי מעשרות,
 שנאמר בו לשון של 'אמירה' בלבד, מפרשת הלויים שבה כתוב 'וענו
 הלויים ואמרו'.
 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אומֶר, אִדָּם אומֶר שְׁחֹה בְּקוֹל נְמוֹךְ,
 וְנָתַתּוּ בְּקוֹל רֵם, כלומר, ראוי שאדם ששחב את עצמו יאמר שבו
 בקול נמוך, וכשמגנה עצמו, יאמר את גנותו בקול רם. ומניין למדים
 זאת, שְׁחֹה בְּקוֹל נְמוֹךְ לומדים מן וידי הַמְעַשֵּׂה, שאומר בו 'לא
 עברתי ממצותיך ולא שכחתי', דהיינו שבו עצמו, ואומרים אותו
 בקול נמוך שהרי בוידי מעשר לא כתוב לשון 'ענייה' לחייב אמירה
 בקול רם. גְּנוּתוֹ בְּקוֹל רֵם נלמד מִמְקָרָא בִּיבּוּרִים שנאמר בו 'וענית
 ואמרת וגו' ארמי עובד אבי וגו', והיינו גנות, שמתוודים שאביהם
 לבן הארמי היה רשע וביקש לעקור את הבל, וצריך לאומרו בקול רם
 שנאמר 'וענית', שהוא לשון הרמת קול. מקשה על כך הגמרא,

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון, 50
 דלא שמועי עבדא - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה 51
 להשתלח לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות. 52
 ואי בעית אימא תירוצך אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול 53
 בארמית, המלאך נבריא אל הנה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר 54
 מר, בא נבריא אל אל יוסף הצדיק ולימרו שבעים לשון, כדי שפרעה 55
 ומצרים יקבלוהו למשנה למלך. 56
 שנינו במשנה שברכת הקוץ נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא 57
 שאין לזה דרשה, אלא כיוון שחיבה התורה לברך, דברתיב, ואכלת 58
 ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ולא קבע הכתוב לשון מסויימת 59
 לברך בה, לכן אתה יכול לברך בכל לשון שאמרתה מברך. 60
 שנינו במשנה ששבעת העדות נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 61
 מניין לומדים זאת, דברתיב, ונפש כי תחטא ושמיעה קול אלה, 62
 ולא נאמר והשביעה באלה, משמע מכך, בכל לשון שהיא 63
 שומעת. 64
 שנינו במשנה ששבעת הפקדון נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 65
 מניין לומדים זאת, אתיא בגזירה שווה תחטא, תחטא משבעת 66
 העדות. 67
 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק 68
 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואילו נאמרין כלשון הקודש, 69
 מקרא ביכורים וחליצה בו, וממשיכה המשנה עד מקרא ביכורים 70
 ביצד - מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, וענית 71
 ואמרת לפני ה' אלהיך, ולהלן בברכות וקללות של הר גריזים וחר 72
 עיבל הוא אומר, ועניו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל, 73
 ודורשים גזירה שוה של 'עניה ואמירה, מה ענייה האמירה להלן 74
 אצל הלוים, נאמרה כלשון הקודש, אף כאן במקרא ביכורים, צריך 75
 לאומרו כלשון הקודש. 76
 שואלת הגמרא, ולוים גופייהו, מניין שאמרו את הברכות והקללות 77
 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אתיא בגזירה שוה 'קול' 'קול' ממש, 78
 בתיב הבא בלוים 'קול רם, ובתיב התיב במתן תורה, משה ידבר 79
 והאלהים יענו בקול, מה להלן כלשון הקודש ניתנה התורה, אף 80
 כאן בלוים, היו צריכים לומר כלשון הקודש. 81
 שנינו במשנה חליצה ביצד - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר 82
 בחליצה 'וענתה ואמרה, ולהלן הוא אומר 'וענו הלוים ואמרו, מה 83
 להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 84
 'וענתה ואמרה ככה' עד שתאמר בלשון הזה וכו'. ממשיכה הגמרא 85
 לברר את שיטתם, שואלת הגמרא, ורפנן שלמדו מגזירה שוה, האי 86
 'בכה' מאי עבדי ליה - מה ילמדו מייתור תיבת 'ככה'. מתרצת 87
 הגמרא, חכמים מיבעי להו - דורשים מתיבת 'ככה' לדבר שהוא 88
 מעשה מעבב - דהיינו ממה שהסמך הפסוק 'ככה' ליעשה, 89
 דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעבב, דהיינו חליצה ורקיפה, אבל 90
 האמירה אינה מעבבת. 91
 שואלת הגמרא, ורפי יהודה שלמד מתיבת 'ככה' שלשון הקודש 92
 מעבב, מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעבב. מתרצת 93
 הגמרא, מ'בכה' - 'בכה' - שהיתה התורה יכולה לכתב 'כה', דהיינו 94
 'וענתה ואמרה כה יעשה לאיש, ולמה כתבה 'ככה' לדרוש לדבר 95
 שהוא מעשה מעבב. שואלת הגמרא, ורפנן מה ילמדו מייתור 96
 התורה שכתבה 'ככה' ולא 'כה'. ומתרצת, 'בכה' 'בכה' לא משמע 97
 להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה לפעמים לכתוב 'ככה' ולא 'כה'. 98

כל התורה בכל לשון נאמרה ולפיכך יהא מותר לקרוא קריאת 1
 התורה בבית הכנסת בכל שפה, דאי סלקא דעתך שרבי סובר שכל 2
 התורה רק כלשון הקודש נאמרה, אם כן, 'והיו' דברתיב רחמנא 3
 ללמד שקריאת שמע נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, למה לי, 4
 הרי ודאי שאין לקרוא בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי 5
 סובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש, ובכל זאת איצטריך את 6
 הדרשה של 'והיו' משום דברתיב 'שמע', והיה מקום לדרוש מזה 7
 כחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה 8
 'והיו' ללמד שלא נדרש כך, אלא נדרש משמע 'צריך להשמיע 9
 לאוזנו. 10
 וממשיכה הגמרא לברר, לימא - האם נאמר שקסברי רפנן, כל 11
 התורה כולה כלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך שסוברים 12
 חכמים שכל לשון נאמרה, 'שמע' דברתיב רחמנא ללמד שאפשר 13
 לקרוא קריאת שמע בכל לשון, למה לי, הרי ודאי שאפשר לקרוא 14
 בכל לשון. דוחה הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה 15
 בכל לשון, ובכל זאת איצטריך את הדרשה של 'שמע' משום 16
 דברתיב 'והיו', והיה מקום לדרוש מזה כרבי שאפשר לומר קריאת 17
 שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה 'שמע' ללמד שלא נדרש 18
 כך, אלא נדרש מ'והיו' שלא יקראנה למפרע בסדר הפוך. 19
 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור 20
 לדין זה הוא מסבירא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת 21
 רחמי היא, ולכן, כל תיבי דבעי, מצלי - בכל דרך שיכול לבקש 22
 בתפילה בכונה, בה יתפלל, ואם יודע לכון את ליבו בשפה 23
 מסויימת, שיתפלל בה. 24
 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב 25
 יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו כלשון ארמית, דאמר רבי 26
 יוחנן, כל השואל צרכיו כלשון ארמי, אין מלאכי השרת נזקקין 27
 לו לסייע, לפי שאין מלאכי השרת מכירין כלשון ארמי. מתרצת 28
 הגמרא, לא קשיא, הא ביהודה, הא בצבור, מה שאמר רבי יהודה 29
 שאין להתפלל בארמית, נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך 30
 שיסייעוהו מלאכי השרת, ואילו דברי משנתנו שתפילה נאמרת בכל 31
 לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור, והם אינם צריכים סיוע ממלאכי 32
 השרת. 33
 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מכירין 34
 כלשון ארמי, והתניא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי 35
 כהונה מבני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, 36
 ונמשכה מלחמתם גם ביום כיפור, ויוחנן בהן גדול שעבד עבודת 37
 היום של יום כיפור, שמע פת קול מבית קדש הקדשים שהוא 38
 אומר, נצחו מליא דאולו לאנחא קרבא לאנחא - נצחו 39
 הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד ברייתא, ושוב 40
 מעשה בשמעון הצדיק, ששמע פת קול מבית קדש הקדשים 41
 שהוא אומר, במילת עבדתא דאמר שגאח לאיתאח על חיכלא 42
 - התבטל החייל שאמר השונא להביא על ההיכל, ונהרג נסקלגס 43
 מלך יון, ובמלוא גזירותיו, ובתבו לעצמם השומעים ששמעו זאת 44
 משמעון הצדיק, איזו עשה היתה אותה שעה, וביונו - ראו 45
 שהשעה שרשמו היתה מכוונת, שבדיק אז אכן התבטל החייל, נהרג 46
 גסקלגס ובטלו גזירותיו, ובכלשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה 47
 סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית. 48
 מתרצת הגמרא, אי בעית אימא, פת קול שאני - שונה ממלאכי 49

סוטה. פרק שביעי – אלו נאמרינן דף לג עמוד א

תוספות

1 התורה כולה בכל לשון נאמרה. פי' ר"ח הא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנה למשה בלשון
2 קודש והאי דקאמר הבא (ובכל לשון) היינו אם ניתנה להעתיקה בלשון אחר או לא
3 ומפירושו נשמע דלמ"ד לא ניתנה להעתיקה בלשון אחר לא ניתנה לקרוא כמו כן בלשון
4 אחר דמי שזיה קרא אותה בלשון פרסי והיא כתובה לשון עברי כאילו היה קרא בעל פה

כדאמרין בפ' שני דמגילה (דף ק"ה) קראת תרגום
לא יצא הכי דמי אלימא דכתובא מוקדא וקא
קרי תרגום היינו על פה הוא לא יצריא דכתובא
גלגא קרי תרגום לא ידענא פירשוהו הכי
בסלקא דעתיה תלמידי אליבא דרבי דבבל לשון
ניתנה ליכתב אם כן הא דאמר ק"ש בכתבה
היינו בכל לשון שדרי בכל לשון ניתנה ליכתב אם
כן היינו רבנן ותו פתשום מידא התיב דאליבא
דרבי בלשון הקודש נאמרה ותו מאי קסביעאי ליה
לא פלוגתא דרבי דמגילה (דף ק"ה) תנן אין בין
ספרים ומזוחות ותפילין אלא שכתפיה נכתבין
בכל לשון ותפילין ומזוחות אינן נכתפיה אלא
אשורית בלבד רשב"ג אומר אף ספרים לא התירו
שכתבו אלא יזונית בלבד ויל' מזה דאמר רבי
קריית שמע בכתבה ליכא דלמידק מנייה דאיכא
למינר בכתבה מיוחד לל' שכתבה יחידה יחידה כגון
במזוחות ותפילין דר"ע מרוד דבלשון הקודש הוא
דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון
נאמרה ד' ולית ליה דרשב"ג דאמר דוקא יזונית
ולרבנן דאמר בכתבה בכל לשון קודש לית להו דורבנן
דאמרי ספרים נכתבין בכל לשון כן צריך לפרש
לפי פירוש דר:

ברכת

28 שִׁבַּשׁ הַגִּירָסָא דְּלֹא גֵרַם מְנַל וּפִי
29 מְשֻׁם דְּלֹא בְּעִי קָרָא דְּמַדְבָּחָא תִּיתִי דְּלִיבְעִי לִשְׁוֹן
30 הַקֹּדֶשׁ וּמִדּוּד נִרְאָה עֵינֵךְ בְּגִישׁוֹת הַסְּפָרִים דְּגֵרִסִּי
31 בְּזוּ מְנַל וּסְדִי' נִלְךָ בִּרְבָּה מְבִרְכּוֹת הָ' גִּירָסִים
32 דְּכַתִּיב בְּזוּ אֱלֹהֵי יַעֲמֹד לְבֹרֵךְ (וְכִיס) מִזֶּה חֲלָל
33 בְּלִשְׁוֹן קֹרֶשׁ אֲמַר דָּא בְּהָא גִישׁ לִפְלִין
34 בְּפִרְקִין (לִמְעַן קֵד לָהּ) בְּכָתִב כְּבוֹנִים בְּלִשְׁוֹן הַקֹּדֶשׁ
35 לְהִיב כְּתִיב וּבִרְכַּת ה' אֵל כְּלוּמָר מֵאִתָּה הַשְׁתַּבְּרָה
36 וְהִשְׁתַּבְּרָה כְּלָפִי הַשְׁכִּינָה וְכוּל לְבֹרֵךְ בְּכָל לִשְׁוֹן
37 שְׁתַּרְעָה וּמִסְתַּמָּא בְּלִשְׁוֹן שְׁתַּחֲוָה מְכִי שְׁתַּתֵּן שִׁבָּה
38 לְהִקְבִּי' בְּלִבְבִּי שְׁלָם לְהִנְאָתֵךְ וְהִיב נִמִּי אִיתָה
39 בִּירוּשְׁלָמִי וְסִרְקִין דְּאִמַר הָתָם וּבִרְכַּת דְּרִי שִׁיחָה
40 יוֹדַע לִמִּי מִבְּרַךְ וּמִשְׁמַע בְּפִרְקִי כִּינֵד מִבְּרַכִּין
41 (בְּכִסּוֹ קֵד לָהּ) אֲדִילָא אֲמַרָה בְּלִשְׁוֹן חֹל שְׁל
42 תִּיבְתָּהּ יָצָא דְּמִינִין בְּדִמְנִין עֵרִיא כִּרְךָ רִיפָתָה
43 בְּזוּ דְּרַבֵּךְ אֲמַר בְּרִיךְ רַחֲמָנָא מִרְיָה דְּהֵיא פִּיתָה

ואמר רב דינא ידי ברכה ראשונה ומואמרת לפני ה' אלוהך דכתיב גבי וידי ומועשר לא יליף ולא דמי להאי דהבא כתיב את ה' אבל חתם לפני ה' דלחכי כתיב לפני ה' דשמע דבעורה
היה מתורה ולהכי איצטריך גזירה שוה דאמירה אמירה: **שבועות** העדות מנא לן. נראה לפרש אי לאו קרא הזה אמינא נילף קול קול מנשה לחכי כתיב ושמועה דשמע בכל לשון
שהיא שומעת מדלא כתיב והשמועה בשבועות האלה אבל לפירוש רש"י דפי' אי לאו קרא הזה אמינא דומיא דשבועות דר גרויים ודר עיבל שהיו כלשון הקודש אדרבה נמשעת סוטה
שהיא כלשון חול ועוד נילף אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבועות האלה לחכי אי לאו למימרי לא לאו דכתיב ושמועה לאו הזה ידענא אי הזה קול לא אלה אלה: **אתאי**
תוספת תוספת. נראה דהא גזירה שוה לאו דקא נקט להבא דמכאיה חייב דבעי כלשון קודש אדרבה כולי גזירה שוה תרסות תוספת תוספת הזה קול קול מנשה דכתיב לשון דהוה ליפני מעילה
מעילה מסוטה אלא אגב דילפינן בשבועות (קף לה). בהא גזירה שוה דכתיבת מנזון הכתוב מדבר נקט להבא: **וענינא** ואמרת ולחלן הוא אומר ועו הלוים ואמרו. תימה אדרבה לילף
ואמרת לפני ה' אלוהך מואמרת לפני ה' אלוהך מוירדי מעשר דהא מדמי ליה ליפני ואם תאמר הבא עניה עניה גמיר את לעיל מרר גינף אמירה אמירה מלוים והמהיר דנין עניה ואמירה
מעניה ואמירה ואין דנין עניה גירדתא מעניה גירדתא (נ"ל ואין דנין אמירה גירדתא מעניה ואמירה): **אתאי** קול. אין לומר אדרבה נילף קול קול מנשה דשמע דכתיב דעניה וקול מעניה וקול
גמיר ואין דנין עניה וקול גירדתא: **וענינא** ידודה מכה כהל. אי דענא אי דרש"י ידודה מכה כהל כהל האמור בפשהא אפילו קריא מעכבא אלא לשנות מכל האמור דהא חתם
בה חתם המליצא ויהי לשון קודש נמי דפשהא אמריה בשלשון קודש ותימה לומר כן דא"כ כנאמן מרבוטיו לומר לא כרבי אליעזר ולא כר' עקיבא דתרייהו מוור דקריאה לא מעכבא
לא כרבי פליגי אלא ברקיקה (וימנעו קף קף) דלר' אליעזר מעכבא כיון דהוי מעשה ולרבי עקיבא לא מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אי לן למימר דרבי ידודה סבר דדוקא בשלשון קודש מעכב
אבל אם לא קריא כלל אינו מעכב גם הוא סבירא תמוה שאם לא קריא כלל אינו מעכב ואם קריא בשלשון חול מעכב ומסבירא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעכב ופליגי אתנא
דמתניתין בפרק מצות חליצה (קס קף קף) דקא סבר רבי ידודה לא בחלוקי רבי עקיבא ורבי אליעזר בדבר זה וחזכי אמר בעלמא גנון בפרק רבי אליעזר דמילה (קסח קף
קסח):

רע"י

לימא קסבר רבי מדיאצטער קרא שתהא קריאת שמע בביתו: כל תתורה בכל לשון נאמרה. לקרות בבית הכנסת: משום דכתיב שמע. איצטער ויהי דלא תדרשה לקריאת שמע בכל לשון אלא להשמיע לאנשי: תפלה דקמני מתני' בכל לשון לא צריך קרא, ודא רחמי נגזר, ודחזא לשנא דידע לבזון לבו לצילי יוד. צריך שיסיעדו מלאכי השרה.

צבור לא יִצְרִיכוּ לָדוֹר דְּחִתִּיב (וְיֹאמֶר) הֵן אֵל כְּבִיד
לא יִמָּאס, אִינוּ מוֹאס בְּתַפְלָתָא שֶׁל רַבִּים: נִצְחוּ
מִלָּא דְּאִילוּ לֵאמָרָא קְרָבָא בְּנִימְנוּבִיקָא, שְׁהִלְכוּ
פְּרִיזוּ בְּהֵנָה בְּנֵי בֵית חֲשֹׁמוֹנָא יִהְלְחוּ עִם וְיוֹנִים
לְפָנֵי יוֹם הַכְּפָרִים וְלִנְחֻמָּה בֵּינֵם הַכְּפָרִים, וְשָׁמַע
יִתְקַן בְּתַל כּוֹל לְשִׁשָּׁה עֶבְרֵת מַעְבְּדוֹת יוֹם הַכְּפָרִים:
הַתְּרָא. וְזִל, לְשׁוֹן הָעֶבֶדִּי אֶת זִילֻ עֲבוּדָה
גְּדוּלָה (וְנִקְחָל כֵּט): שְׁמַעְלָם. שֶׁם מֶלֶךְ יְיָ שְׁמִי בַת
קוֹל. אוֹתָהּ מֶדָה הַמְּקֻמָּה עַל כִּי יוֹדַעַת שְׂבָעִים
לְשׁוֹנוֹת. מִכְּפִי שַׁעֲשׂוּהָ לְהַשְׁמִיעַ וְהִיא מִשְׁתַּלַּחַת
לְכָל הַלְשׁוֹנוֹת פְּעָמִים לָזֶה וּפְעָמִים לָזֶה, דְּאָמַר
מִי. לִקְמוּ בִּפְרָקָא אֶת יְיָ וְלֹא: לְיוֹסֵף שְׂבָעִים
לְשׁוֹנוֹת: וְזֶה בְּרָכָה מְרֻבָּה וְנִבְרָה וְנִבְרָא.
גְּרִיסִין מְקֻלָּ, כְּדָא בְּעִזָּא קְרָא, דְּמַחֲיָבָא יִתִּיתִי
דְּבַעֲיִן לְשׁוֹן קֹדֶשׁ: בְּכָל לְשׁוֹן שְׁהִיהַ מְבָרָה. לֹא
קָבַע לוֹ הַתְּרַבּוּת לְשׁוֹן: שְׂבָעוֹת הָעֵדוּת מְקֻלָּ. דְּאִי
לֹא תֵבַת קְרָא אִיכָא לְמִימַר דְּבַעֲיִן דְּמוּנָא
שְׂבָעוֹתָהּ הִר גְּרִיזִים וְהִר עִיבָל שְׂהִיהַ בְּלִשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ: וְשָׁמַעְתִּי, מְרֻבָּה כְּתִיבִי הַשְׁתֵּינִי בְּאֵלָהּ
יִצְנָנוּ בְּקוֹל. בְּמִתָּן תּוֹרָה, וּבִשְׁלוֹן הַקֹּדֶשׁ נִתְנָה
לְדָרְבַּן שְׁהוּא מַעֲשֶׂה מַעֲבָב. בְּהַ גְּנוּן חֲלִיצָה
וְרִמְקִיָּה, דְּכָבֶה מִשְׁמַע עֲבוּבָא דְּאֶסְרוֹ לְשׁוֹנוֹ.
וּסְמִכוֹ לְעִשָּׂה לִזְמַר שְׁהַמְעִשָּׂה מַעֲבָב:
(וְ)

18 וְכָתְבוּ אוֹתָהּ שְׁמָהּ וּבְיוֹנוֹ
 בְּעִית אֵימָא: בַּת קוֹל שְׁאֵנִי, דְּלֹא שְׂמוּעֵי עֲבִידָא. וְאִי בְּעִית אֵימָא:
 וְגִבְרִיאֵל וְלִמְדוֹ שְׁבָעִים לָשׁוֹן: בְּרַבַּת הַמְּזוֹן: דְּכָתִיב "וְאֶכְלֶת וְשָׂן
 בְּכָל לָשׁוֹן שְׂאֵתָה מִבְּרֶךְ: שְׁבֻעַת הָעֵדוּת: דְּכָתִיב: "וְנִפְשׁ כִּי
 בְּכָל לָשׁוֹן שְׁהִיא שׁוּמַעַת: שְׁבֻעַת הַפִּקְדוֹן: אֵתִיא "תִּתְּכֵמָא" "תַּחַ
 נְאֻמְרִים בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ: מִקְרָא בִּיפְזוּרִים וְחִלְצִיה כו', עַד מִקְרָא פ
 לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ" וְיַחְלֹן הוּא אוֹמֵר "וְעֲנֵנו הַלּוֹים וְאֹמְרוּ אֵל כָּל
 הָאֻמִּמֹּת לַחֲלוֹ בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, אֵף בְּאֵן בְּלָשׁוֹן תִּקְדֹּשׁ. וְלִוִּים גּוֹפִיּוֹ
 מִמַּשָּׁה, פְּתִיב הֵכָא "קוֹל רָם" וְכָתִיב הֵתָם: "מִשָּׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים
 הַקּוֹדֵשׁ, אֵף בְּאֵן בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. חִלְצִיה פִּיצֵד וּרְבֵנָן הֵיא "כִּכָּה"
 לְדַבֵּר שְׁהוּא מַעֲשֶׂה מַעֲבָב. וּר' יְהוּדָה, מו"כָּה, "כִּכָּה". רַבְנָן, "ס'

ואמר רב דיעא ידי ברכה ראשונה ומאמרת לפני ה' אליהך דרבינן גבי יודי ומעשר לא יילי
היה מתורה ולחכי איצטריך גזירה שוה דאמירה אמירה: **שבועת** העדות מנא לן. נראה
שהיא שומעת מדלא כתיב והשבעה בשבעות האלה אבל לפירוש רש"י דפי' אי לאו קרא ה'
שהיא בלשון חול ועוד יקלף אלה אלה מסוסה דרבינן בה שבועות האלה לחכי אית קל ל'
תחתא תחתא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט לה הכא דהא מהכא תיתי דבעי בלש'
מעילה מסוסה אלא אנב דרפלינן בשבועות (ק' ל'). בהא עורא שוה דרביתאית ממון הכותב וכן
ואמרת לפני ה' אליהך דאמירתא לפני ה' אליהך ואמרה דהא מדדמיני מאי פסוקא ואם
מעניה ואמרה ואין דנין עניה גיריתא מעניה גיריתא. (וי' ואין ק'ן) תלמידי בריהמא משניא ואמרינן
גמיר ואין דנין עניה וקול מקול גירידא: **ורבי'** יהודה מכה כבה. לא דיענא אי דריש' ר' יוחנן
בה כבה וממילא הוי לשון קודש גמי עינטא דפרשה נאמרה בלשון קודש וחזינא לומר כן.
ואל פליגי אלא בריקאה (כימות ק' ק'): דלר' אלעזר מעכבא בין דהוי מעשה שוה אינו מעכבא
וכא כלא קראה בעל אינו מעכב גם הוא. סברא תמוזה שאם לא קראה כלל אינו מעכב
יחזקינן ורבה מכלל הלצה (ג' ק' ק') סבר רבין יהודה לא ושלמי רבי שמי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

תוספות

רש"י

קלה גבי פלוגתא דב"ש וביה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב כבה בין קריאה למעשה (וינאמו)
דלעכב תריוויהו ותו איכא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי
לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעכבא ולא מעשה דהא שמעין ליה בפ"ק דר"ה (ק"ט)
דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יובל אע"פ שלא שמוטו אע"פ שלא תקעו יכיל אע"פ

שלא שילחו ת"ל דהא דברי רבי יהודה ומפרש
טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני
פניו כלומר עיובא דהיא נדרש דוקא אוקראתם
דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחותו של
אחריו ולא אתקיעה שלפני פניו ויל דה"פ ורבי
יהודה האי דמעשה מעכב מכה כבה דאי לא הוי
כתיב אלא כה ה"א דדרשין ליה דוקא אקריאה
שלפניו להכי כתיב כבה יתירא למדרשיה נמי
אמעשה שלאחריו:

מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה
את הגלגל כדאמר (חולין ק"ז י"ט) ממול
ערפו מול הרואה את העורף ולהכי אמר רבי
אלמר מול הגלגל הולא לא ראו את הגלגל
ירושלמי מה מקיים ר"א דה גרזים ודר עיבל
שתי גבושית היו עשו וקראו זה דה גרזים וזה
הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים
מיל הלכו באותו היום על דעת ר"א לא הו
ממקומם ותו בירושלמי ד' יסעמאל אמר כל
ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמרו
ו' שנים שבישבו ושבע שנים שחילקו ודכותיה
לא נאמר ברכות וקללות אלא לאחר י"ד שנים
היתיר ר' חנינא קמיה ר' מנא והכתיב הדיה
בערבם את הירדן תקימו את האבנים האלה
א"ל אבנים הקימו אותם מיד ברכות וקללות

לאחר י"ד שנים נאמרות:
ובשהחזירוהו למקומו. ואי קשה והא
דבריו הימים (נ"ג ב) כתיב
וישאו הלוים את הארון תריץ דהאי אחר מכ"ד
מקומות שנקראו הכהנים לויים דהא כתיב היום
ויעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתיב
העלו אותם הכהנים הלוים ופירוש הכהנים
הארון והלוים אהל מועד וכליו וכתיב ויביאו
הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו וכתיב
במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתיב ויעלו
את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתיב ויעלו
אותם הכהנים והלוים אי נמי הכהנים נטלוהו
ממקומו אשר נטה לו דוד ומסורוהו ללוים
והלוים נשאו עד הדיכל והכניסוהו הכהנים
לדבריו הרי כל המקראות מקיימים ועל זה אמר
רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:

יתר

ו' יהודה, האי "וענתה ואמרה" מאי עבד ליה?
מיבעי ליה לאגמורי ללוים, דבלשון הקודש וילף
"קול" ממושה? "ענייה" "ענייה" גמור, "קול" "קול" לא
גמור. תניא נמי הכי, ר' יהודה אומר: כל מקום שנאמר
"פה" "ככה", "ענייה" ו"אמירה" אינו אלא לשון
הקודש; "פה" "פה תברכו" "ככה" דחליצה, "ענייה"
ו"אמירה" דלוים. ברכות וקללות ביצד? פיון ששעברו
ישראל את הירדן כו': תנו רבנן: "הלא הפה בעבר
הירדן" מעבר הירדן ואילך דברי ר' יהודה. "אחרי דרך
מבוא השמש" מקום שחמה וזרחת, "בארץ הפגנני
הישוב בערבה" אלו הר גרזים והר עיבל, שיושבין בהם
בויתיים. "מול הגלגל" סמוך לגלגל, "אצל אלונים מרה"
שכם. ולחלו הוא אומר "ועברו אברם בארץ עד מקום
שכם עד אלון מורה", מה אלון מורה האמור לחלו
שכם, אף כאן שכם. תניא, אמר ר' אלעזר בר' יוסי:
בדרך זה ויפתי ספרי כותיים. אמרתי להם: ויפתם
תורתכם ולא העליתם בידכם כלום. שאתם אומרים
אלוני מורה שכם, אף אנו מודים שאלוני מורה שכם.

אנו למדנוה בגזרה שוה, אתם במה למדתם? ר'
אלעזר אומר: "הלא הפה בעבר הירדן" סמוך לירדן,
דאי מעבר הירדן ואילך, הלא כתיב "ותיה בעברכם
את הירדן". "אחרי דרך מבוא השמש" מקום שהחמה
שוקעת, "בארץ הפגנני", ארץ חוי היא? "הישוב
בערבה" והלא בין הרים וגבעות הן יושבין? "מול
הגלגל" והלא לא ראו את הגלגל? ר' אליעזר בן יעקב
אומר: לא בא הכתוב אלא להראות לחן דרך בשניה,
דרך שהראה לחן בראשונה. "דרך" בדרך לבו, ולא
בשדות וכרמים. "הישוב" בישוב לבו, ולא במדברות.
"בערבה" בערבה לבו, ולא בהרים וגבעות. תנו רבנן:
ביצד עברו ישראל את הירדן? בכל יום ארון נוסע אחר
שני דגלים, והיום נסע תחילה, שנאמר: "הנה ארון
לוים נושאין את הארון, והיום נשאוהו כהנים, שנאמר:

"ותיה פנות גלגל הכהנים נושא ארון ה'" וגו'. תניא, ר' יוסי אומר: בשלשה מקומות
נשאו כהנים את הארון: פשעברו את הירדן וכשהחזירוהו למקומו.

וביון

ו' יהודה האי. גזרה שוה דענייה ואמירה מאי עבד ליה: ענייה ענייה גמור. גזרה שוה דענייה
ענייה למד מרבו, גיש דקול קול לא שמע, ואין האדם דן גושי אא"כ קבלה: כל מקום
שנאמר כה ככה ענייה ואמירה. בדרך החלוי דבורו, אינו אלא לשון קושי: ה"פ כה
תברכו. כלומר לענון נשיאות כפים איחמר, דילפי לה רבנן לקמן (ק"ט) בגזרה שוה, ואקא
ר' יהודה למימר בגופה כתיב: ה"פ ככה דחליצה
ענייה ואמירה דלוים, ולא גרסינן מלוים, כלומר
לענון לויים אמר דילפי לה רבנן בקול קול, ואקא
אידו למימר דמענייה ענייה ולפה, מיקמה דכתיב
כה ככה: הלא הפה בעבר הירדן, כשהיו ישראל
במדבר נאמר להם סימני הר גרזים ועיבל
ומקומם שהם בעבר השני של ירדן, ישראל היו
למורה הירדן בדרחבי בגי דרגי ראובן לקחו
נחלתם מעבר הירדן ירחו קדמה מנחמה (ויקרא נ"א)
ונאמר להם שהתירם האלה במעבר הירדן
ומעבר הירדן ואילך תרבה הלחן מן הירדן לצד
מעבר ולא סמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש.
ומהו מבוא השמש זהו מקור שהשמש באה
משם, כלומר רחוק ממקורו של ירדן, ומצינו
בבראשית רבה כל מקום שנאמר אחרי מפלג:
שיושבין בהם בויתיים. עכשיו הן יושבין בהן,
שהושבין בהם סתמיהם כשהגלה עשרת
השבטים, דכתיב ויבא מלך אשר אנשים מקבל
ומכותה ומעזא וגו' ויושבים בערי שמרון ומגיש נ
והן, והן ערי שמרון נקדו ברתנא במתניתין
שבשומרון: תניא לא גרס, דכלה חדא מתניתא
היא בספרי: ספרי בויתיים. גיש להם תורה
שבכתב ואין מקומם בתורה שבעל פה:
בעברכם. משמע בו ביום הקימו את האבנים בדר
עיבל: אחרי דרך. מפלג מן המערב, דאחרי לשון
הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון כי
בא השמש (ויקרא נ"א) מקום שחמה שוקעת
מפלג משקיעתה, ותינו לצד מקור סמוך לירדן
מיד: בארץ הפגנני ארץ החוי היא. בניחוחא,
איהא ארץ הפגנני אלא ארץ החוי, דהא שכם
חוי היא דכתיב (ס"א) ויבא יעקב שלם וגו',
וכתיב (ס"ב) שכם בן חמור החוי נשיא הארץ:
הישוב בערבה. אינו אלא הרים: מול הגלגל.
רחוקים מן הגלגל הם, והסמינים הללו לא
עליהם נאמרו ולמה נאמרה ר"א ב' יעקב אומר
לא בא הכתוב כו'. ורבי אלעזר נמי אדרבי
אליעזר בן יעקב סמוך, וכוותיה מפרש לקרא:
דרך שהראה להם בראשונה. בצאתם ממצרים
בעמוד ענן לנחותם הדרך, כך בא עכשיו לישר
דרכיהם ולחזותם הדרך. לפי שגלו לפניו
שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם
יהושע הורה להם לאחר שיעברו את הירדן
לכבוש את הארץ ילכו דרך בבושה ודרך יישוב
ודרך ארץ הפגנני שהיא ערבה, ואל יקיפו סמוך
לשפת הירדן דרך ארץ החוי שהיא הרים
וגבעות, אלא יבטו לחובה מצד מערב רחוק מן

הירדן ויפיו ויבשו: אחר שני דגלים. בדרחבי בפרשת נשא גבי מסעות דגלים: לפניהם. משמע לפני כלכם: בכל יום היו הלוים נושאין.
וגו' (מקרא נ"א) ויבשו: אחר שני דגלים. בדרחבי ויבשו: אחר שני דגלים. בדרחבי ויבשו: אחר שני דגלים. בדרחבי ויבשו: אחר שני דגלים.
ובאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מגילת נ"א) ותינו החזירוהו למקומו. שבהגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של מקומו.
בשילה, ובשחזרוהו פלשתים לא הנה לו מקום קבוע שחזר חרב משכן שילה ונשתתה בבית אביהם, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שבנה
שלמה את בית המקדש ובנה לו דבריו לפנים מן הדיכל ואמה טרקסין ורצפת במקום הפרוכת והוא קרי מקומו המקודש בדרחבי ויבאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דבר
הבית וגו' (ס"א)

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלוני מורה' היא העיר שכם.
 תנאי, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי, בדרך זה - על ידי גזירה שזה
 זו, ויפתי ספרי פותנים - הוכחתי להם שספריהם מזוייפים,
 שמתברכים בלבבם שזה גרזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך
 אמרתי להם, ויפתם תורתכם ולא העליכם בידכם כלום, ואין
 אתם יודעים היכן הר גריזים, אלא שאתם אומרים שהוא אצל
 אלוני מורה הוא שכם, ואף אנו מודים שאלוני מורה הוא שכם,
 אבל אנו למדנוה בנדרה שזה כדלעיל, ואתם במה למדתם, שהרי
 אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה שבכתב. עד כאן
 דעת רבי יהודה, שזה גרזים וזה עיבל הם בתוך ארץ ישראל, רחוק
 מערבה מן הירדן.
 רבי אלעזר אמר, שזה גרזים וזה עיבל קרובים מאד לירדן, וכך
 מבאר את הפסוק 'הלא המה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן,
 דא' פירושו מעבר הירדן ואילך - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי
 יהודה, הלא כתיב בפרשת כי תבא 'והיה בעברכם את הירדן'
 תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל',
 משמע שתקימום בו ביום, אם כן רואים שזה עיבל היה סמוך לירדן.
 והמשך הפסוק לפי זה, שזה גרזים וזה עיבל 'הלא המה אחרי דרך'
 מבוא השמש' פירושו רחוק מקום ששמש שוקעת, דהיינו רחוק
 מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא השמש' לשון
 שהשמש באה לשם, ואחרי' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן תיאור
 מקום הר גרזים וזה עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הכנעני'
 ושכם אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ חזי' היא, כנאמר "שכם בן
 חמור החזי". והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך
 'והיושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
 ונגיעות הן יושבין. וכן ההמשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך
 'מול הגלגל', והלא לא ראו את הגלגל. עד כאן דעת רבי אלעזר
 החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמרו הסימנים האלו שבסוף
 הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא
 להראות להן דרך בשניה - כשינסו לארץ ישראל בעת עם יהושע,
 בדרך שהראה להן בראשונה, בימי אתם ממצרים בעמוד ענן
 לנחותם הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניכם ענן. על זה אומר
 להם הפסוק 'דרך' מבוא השמש' להורותם שדרך לבו ולא בשדות
 וברמים, 'והיושב' להורותם שישבו לבו ולא במדרות, 'בערבה'
 להורותם שבערבה - במישור לבו ולא בהרים ונגיעות.
 תנו רבנן, ביצר עברו ישראל את הירדן, בכל יום מאז שיצאו
 ממצרים היה ארון נוסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
 שהארון נסע אחרי דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את
 הירדן, נסע תחילה, שנאמר "הנה ארון תברית ארון כל הארץ
 עובר לפניכם", משמע לפני כולכם. ועוד חילוק, בכל יום יום מאז
 שיצאו ממצרים, היום בני קהת נושאים את הארון, והיום -
 כשעברו את הירדן נושאוהו כהנים, שנאמר "והיה כגוף כפות
 רגלי הכהנים נושאי ארון ה'" וכו'.
 תנאי, רבי יוסי אומר, בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון,
 ואלו הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובשחיטתו את יריחו שבע
 פעמים כדי לכבושה, ובשחזורו למקומו בימי שלמה לבית
 קדשי הקדשים.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'וענתה
 ואמרה' וענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון
 הקודש, אלא למד זאת מתיבת 'כבה', האי 'וענתה ואמרה' מאי
 עביר ליה - מה למד מהגזירה שזה הו' של 'עניה ואמרה'. מתרצת
 הגמרא, מיפעי ליה - צריך רבי יהודה את הגזירה שזה כדי
 לאגמורי - ללמד מפרשת חליצה ללויים שהברכות והקללות בהר
 גרזים ובהר עיבל דבלישון הקודש חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן,
 שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' 'קול' ממש. שואלת הגמרא,
 וליילך רבי יהודה גזירה שזה 'קול' 'קול' ממש כמו שלמדו רבנן.
 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'ענייה ענייה' נמיר, 'קול' 'קול' לא נמיר
 - לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'ענייה ענייה', ואין אדם דן
 גזירה שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראיה לתירוצה,
 תנאי נמי הכי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה
 במצות התלויות בדיבור, לשונות 'בה' 'בכה' 'ענייה ואמרה', אינו
 יוצא ידי חובתו אלא בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'בה'
 נאמר בתורה בפרשת נשיאת כפים של הכהנים 'בה תברכו',
 ולומדים מתיבת 'בה' שדווקא בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד
 מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן להלן. 'בכה' נאמר
 בתורה בפרשה החליצה וכדלעיל. 'ענייה ואמרה' נאמרה בתורה
 בפרשת ברכות וקללות דלויים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה למד
 שברכות וקללות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
 'עניה ואמרה', ולא מגזירה שזה 'קול' 'קול'.
 שנינו במשנה ברכות וקללות ביצר, בין שעברו ישראל את
 הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם
 שבאצל אלוני מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו'', ולהלן
 הוא אומר 'ועבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה
 אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם כו'.
 כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום
 הר גרזים וזה עיבל שהם בעבר הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל.
 ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת הדרשות מן הפסוקים לדעת
 את מקומם המדויק.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
 השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה',
 ומבאר רבי יהודה 'הלא המה בעבר הירדן' משמע מעבר לירדן
 ואילך - מרחק רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, דברי
 רבי יהודה. וממשיך רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך'
 מבוא השמש' משמע רחוק מקום ששמש זורחת, דהיינו רחוק
 ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש זורחת, ומבוא השמש' לשון
 שהשמש באה משם, ואחרי' הוא לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק
 'בארץ הכנעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר גרזים וזה
 עיבל, שיושבין בהם עכשיו פותנים, שהושיב אותם סנחריב שם
 כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל'
 משמע סמוך לגלגל, מקום הרואה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל
 אלוני מורה' היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי
 וליחלן - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד
 מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן בספר
 בראשית, היא העיר שכם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

46 מִהָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֵן וְגו', הֵם הָאֲבָנִים שֶׁהִקִּימוּ תַּחַת מִצֵּב רִגְלֵי
47 הַכְּהֵנִים לְזִכְרוֹן לְהִיּוֹת סִימָן לָבָנִים לְדוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ אֲבוֹת אֵת
48 הַיִּרְדֵּן.
49 וּמִמְשִׁיכָה הִבְרִייתָא, עוֹדֵם נִמְצָאִים בְּיָרְדֵן כְּדִלְעִיל, אָמַר לָהֶן יְהוֹשֻׁעַ
50 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפֶּסֶק "שָׂאוּ לָכֵן מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיִּרְדֵּן מִמִּצֵּב רִגְלֵי
51 הַכְּהֵנִים הַכֵּין שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים וְהַעֲבַרְתָּם אוֹתָם עִמָּכֶם
52 וְהִנַּחְתָּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן אֲשֶׁר תִּלְיִנוּ בּוֹ הַלֵּילָה" וְגו', הֵם הָאֲבָנִים
53 שֶׁהִקִּימוּ בָּהֶר עֵיבַל וְבִנּוּ הַמִּזְבֵּחַ וְקִפְלוּם וְקִבְעוּם בְּגִלְגַּל. וּמִבְרַרְת
54 הִבְרִייתָא, יָבֹול יִקְיִמוּ אֶת הָאֲבָנִים בְּכָל מִלּוֹן וּמִלּוֹן, וְעוֹנֵה, תִּלְמוּד
55 לִזְמַן "אֲשֶׁר תִּלְיִנוּ בּוֹ הַלֵּילָה". עַד כֵּאֵן הִבְרִייתָא.
56 מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵפָא חֲלִפְתָּא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
57 מִתְיָא וְחֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינְיָא, שְׁלֹשָׁתָם עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים שֶׁהִקִּימוּ
58 עִם יִשְׂרָאֵל בִּירְדֵן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְשִׁיעָרוּם - אִמְדוּ אֶת מִשְׁקֶלָם, וּמִצָּאוּ
59 שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת מִזֶּהן שֶׁקוּלָה כְּאַרְבָּעִים סָאָה. וְגַמְרִי - וַיִּדְעוּ
60 וְקִבְּלוּ מִרְבוּתֵינוּ וּמִאֲבוּתֵינוּ, דְּמַדְלִי אֵינִישׁ לְכַתְּפִיה -
61 שִׁמְשָׁאֵי שָׂאֲדָם מִגְּבִיָּה עַל כְּתָפוֹ בְּלִי סִיעוּ שֶׁל אַחֵר, תִּלְתָּא
62 דְּמַעֲוִיָּה הָיוּ - זֶהוּ רַק שְׁלֹשׁ מִמָּה שִׁיכּוֹל לִישָׁא כְּשֶׁאֲחֵר מִסִּיעוּ לוֹ
63 לְהַעֲלוֹת עַל כְּתָפוֹ, וְאֵם הָאֲבָנִים שִׁיעֵרוּ הַחֲכָמִים דְּלֵעִיל הִיתָה כֹּל
64 אַחַת כְּאַרְבָּעִים סָאָה וְאוֹתָם אָמַר יְהוֹשֻׁעַ "הִרִימוּ לָכֵם אִישׁ אֶבֶן אַחַת
65 עַל שְׁכָמוֹ" שֶׁכָּל אֶחָד יִרִים לְבָדּוֹ, מִכָּאֵן אֲתָה מְחַשֵּׁב לְאַשְׁכּוֹל
66 שֶׁנִּשְׁאָר הַמֵּרְגָלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְמִדְבַּר בִּימֵי מֹשֶׁה, וְהִטְעִינוּ זֶה לַזֶּה
67 עַל כְּתָפָם, שֶׁהִיא פִי שֶׁלֹּשׁ, דִּהִינּוּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים סָאָה. וּמִבִּיאָה
68 הַגְּמָרָא הֵיכָן מִצִּינוּ שֶׁהָאֲשְׁכּוֹל הִיא גְּדוֹל מֵאֵד, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם
69 זְמוּרָה וְאֲשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאוּהוּ כְּמוֹט בְּשָׁנִים", וּמִבְרַרְת
70 הַגְּמָרָא, מִשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁאוּהוּ כְּמוֹט" וְכִי אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁבְּשָׁנִים,
71 וְהִיא כְּתוּב בַּמִּפְרָשׁ "וַיִּשְׁאוּהוּ" בְּלִשׁוֹן רַבִּים, מִזֶּה תִּלְמוּד לִזְמַן -
72 לְצוּרֵךְ מִזֶּה כְּתוּבָה הַתּוֹרָה "וְעוֹנֵה", וְעוֹנֵה, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁנִּשְׁאָר הָאֲשְׁכּוֹל
73 בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, וְלֹא בְּמוֹת אֶחָד.
74 וּמִפְרָשׁ הַגְּמָרָא כִּיצַד נִשְׁאָר הָאֲשְׁכּוֹל בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
75 מוֹרְטָנִי - מִשְׁאֵי, וְמוֹרְטָנִי דְּמוֹרְטָנִי - וּמִשְׁאֵי תַּחַת מִשְׁאֵי, דִּהִינּוּ
76 שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּמִרְחָק זֶה מִזֶּה אוֹרְכָם מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, אַרְבַּעַה נוֹשָׁאִים כֹּל
77 אֶחָד בְּקֶצֶה מוֹט, וְתַחֲתָם שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּמִרְחָק זֶה מִזֶּה אוֹרְכָם מִמִּזְרָח
78 לְמַעֲרָב וְאַרְבַּעַה נוֹשָׁאִים כֹּל אֶחָד בְּקֶצֶה מוֹט, הָאֵל פִּיצַד, שְׁמִנָּה
79 נִשְׁאָר אֲשֶׁכּוֹל, אֶחָד נִשְׁאָר רִימּוֹן, וְאַחֵר נִשְׁאָר תַּאֲנִית, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב
80 לֹא נִשְׁאָר כְּלוּם. וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא, לִמָּה יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נִשְׁאָר כְּלוּם,
81 אֵי בְּעִית אֵימָא מִשּׁוּם דְּחִשְׁבִּי - שֶׁהָיוּ חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִשְׁאֵר
82 הַמֵּרְגָלִים, וְהַמֵּרְגָלִים בְּעֶצְמָם לֹא נִתְּנוּ לָהֶם לִישָׁא. וְאֵי בְּעִית אֵימָא,
83 שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, לִכֵּן הֵם לֹא נִטְלוּ חֵלֶק בְּהַבָּאָה הַפִּירוֹת
84 שֶׁמִּטְרַתָּהּ הִיתָה לְהוֹצִיא דָּבָה עַל הָאֶרֶץ, כִּשֶּׁם שֶׁפִּירוֹתֶיהָ מִשּׁוּנִים כִּךְ
85 יוֹשְׁבֵיהָ מִשּׁוּנִים וְגִבּוֹרִים וְגִבּוֹרִים.
86 חֲזוֹרֶת הַגְּמָרָא לְבֹאֵר מַחְלוקֶת שֶׁבְּבִרְיָא לְעִיל, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר
87 שִׁגְבְּהוּ הַמֵּים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר
88 שִׁגְבְּהוּ הַמֵּים יֵתֵר מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִיל, פְּלִיגִי בֵּה רַבִּי אֱמִי וְרַבִּי יִצְחָק
89 נִפְתָּא. חֵד - רַבִּי אֱמִי אוֹ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא אָמַר, לְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה
90 שִׁגְבְּהוּ הַמֵּים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל,

1 וְכִינּוּ שְׁנֵימִלּוֹ רִגְלֵי כְּהֵנִים בְּמִים כִּשְׁכֻנָּסוֹ לְתוֹךְ הַיִּרְדֵּן בִּשְׁפָה
2 הַמִּזְרְחִית, חֲזוֹר הַמֵּים לְאַחֲזִרְיָהֶם שֶׁנַּעֲצָרָה זְרִימַת הַיִּרְדֵּן בְּמִקּוֹם
3 מִעַמְד הַכְּהֵנִים, וְכָל הַמֵּים שֶׁהִגִּיעוּ לָשֶׁם נַעֲצָרוּ וְעָלוּ זֶה עַל זֶה לְגִבְהָ,
4 שֶׁנֶּאֱמַר "וְכִבּוֹא נוֹשָׂאֵי הָאָרוֹן עַד הַיִּרְדֵּן וְרִגְלֵי הַכְּהֵנִים נוֹשָׂאֵי
5 הָאָרוֹן נִטְבְּלוּ בְּקֶצֶה הַמֵּים וְגו' וַיַּעֲמְדוּ הַמֵּים הַיּוֹרְדִים מִלְּמַעְלָה
6 קְמוּ גַד אֲחֵר".
7 וּמִבְרַרְת הִבְרִייתָא, וְכִמָּה גִבְהָן שֶׁל מִים - לֹאִיזָה גִבְהָ נַעֲרָמו
8 הַמֵּים. וּמִבְּאֵרֶת, לְגִבְהָ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַל שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל בְּנִגְד
9 מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, כִּינּוּ שֶׁגִּדּוֹל מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל בְּחִנִּיתוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַל
10 שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, וְעִבְרוּ אֶת הַיִּרְדֵּן כִּךְ כְּסֹדֶר חֲנִייתָן, אִם כֵּן שֶׁהוּ
11 בְּמַעֲבֵר שִׁיעוֹר מִחֲלָךְ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַד שֶׁעָלוּ הָאֲחֻרּוֹנִים מִהַיִּרְדֵּן,
12 רַבְּאוֹת זְמַן גַּם גִּבְהוּ הַמֵּים הַיּוֹרְדִים בִּירְדֵּן גִּבְהָ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, דְּבִרִי
13 רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, לְדַבְּרֵיךְ
14 שִׁגְבְּהוּ הַמֵּים שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, קִשָּׁה, הָאֵם אֲדָם קָל לְרוֹץ יוֹתֵר מִמֶּנִּים,
15 אוֹ מִים קָלִים לְרוֹץ יוֹתֵר מֵאֲדָם, הָיוּ אוֹמְרֵי דְרַבִּי שְׁמַיִם קָלִים לְרוֹץ
16 יוֹתֵר מֵאֲדָם, אִם כֵּן הַמֵּים הַתִּסְפּוּ לְגִבְהָ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עוֹד לִפְנֵי
17 שֶׁעִבְרוּ יִשְׂרָאֵל מִחֲלָךְ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, וְאַחֵר כִּךְ חֲזוֹר לְמִקּוֹמָם, וְכֵאֵן
18 הַמֵּים שֶׁחֲזוּרִים לְמִקּוֹמָם וְשׁוֹמְפִין אוֹתָן אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא עִבְרוּ עֲדִין.
19 אֱלָא סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ מִים נִגְדָּשִׁין וְעוֹלִין
20 בִּיפִין עַל גְּבִי בִּיפִין - אוֹלְמוֹת עַל גְּבִי אוֹלְמוֹת, יֵתֵר מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
21 מִיל גִּבְהָ, עַד שֶׁרָאוּ אוֹתָן כָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי
22 כְּשִׁמְעוּ כָּל מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיִּרְדֵּן יָמָה וְכָל מַלְכֵי
23 הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֵת מִי הַיִּרְדֵּן מִפְּנֵי בְּנֵי
24 יִשְׂרָאֵל עַד עֶבְרָם וַיִּמָּס לָבָבָם וְלֹא הָיָה בָּהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי
25 יִשְׂרָאֵל". אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא, וְאֵף - וְכִמּוֹ כֵּן מִצִּינוּ אֲצֵל רַחֲב הַיּוֹנָה,
26 שֶׁאֲמָרָה לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהֵם כָּלֵב וְפִינָחָס, לִפְנֵי שֶׁעִבְרוּ אֶת הַיִּרְדֵּן
27 "כִּי שְׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֵת מִי הַיִּרְדֵּן מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם
28 מִמִּצְרָיִם" וְגו', וְכִתִּיב "וַיִּשְׁמַע וַיִּמָּס לָבָבָם וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ
29 בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם" וְגו', שֶׁהֵם עֲדִין הָיוּ מִפְּחָדִים מִקְרִיעַת יָם סוּף.
30 וּמִמְשִׁיכָה הִבְרִייתָא, עוֹדֵם נִמְצָאִים בְּיָרְדֵן, בְּעוֹד הַכְּהֵנִים עוֹמְדִים
31 שֶׁם וְהֵעֵם עוֹבְרִים, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפֶּסֶק "וְהַכְּהֵנִים
32 נוֹשָׂאֵי הָאָרוֹן עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיִּרְדֵּן עַד תּוֹם כֹּל הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת
33 יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל הָעָם כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֵת יְהוֹשֻׁעַ", הִרִי
34 שִׁיחֻשֵׁעַ דִּבֵּר אֵלֵיהֶם בְּעוֹדָם עוֹמְדִים בִּירְדֵן, אֵת אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ
35 מֹשֶׁה, וְכִךְ אָמַר לָהֶם, דַּעוּ עַל מָה - בְּשִׁבּוֹל מֵה אֲתֶם עוֹבְרִים אֵת
36 הַיִּרְדֵּן, עַל מִנֵּת שֶׁתּוֹרִישׁוּ - שֶׁתִּכְבְּשׁוּ אֵת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם,
37 שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה "וְהוֹשַׁתֶּם אֵת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
38 מִפְּנֵיכֶם" וְגו', אִם אֲתֶם עוֹשִׂין בֶּן לְכַבּוֹשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, מוֹקֵב,
39 וְאִם לֹא בְּאֵין מִים וְשׁוֹמְפִין אוֹתֵיכֶם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא עַל לִשׁוֹן
40 הִבְרִייתָא, מֵאִי אוֹתֵיכֶם, וּמִשִּׁבָּה, כּוֹנֵת הַמִּילָה 'אוֹתֵיכֶם' הִיא,
41 אוֹתִי וְאַתֶּם.
42 וּמִמְשִׁיכָה הִבְרִייתָא, עוֹדֵם נִמְצָאִים בְּיָרְדֵן, בְּעוֹד הַכְּהֵנִים עוֹמְדִים
43 שֶׁם כְּדִלְעִיל, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפֶּסֶק "הִרִימוּ לָכֵם
44 אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל שְׁכָמוֹ לְמַסְפַּר שְׁכֵמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגו', וְכִתִּיב
45 "לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאַלּוּ בְּנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' ב

8 שבמתה אחת בחייו ואחת במוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן לְבָנֵי הָרָאוּשָׁה בְּתוֹבָת
9 בְּנֵין דְּכִרְיָן. וְיָמַר קָבֵר - תִּנָּא קִמָּא סוֹבֵר, שֶׁאִם מִתָּה אַחַת בְּחִיּוֹ
10 וְאַחַת בְּמוֹתוֹ אֵין לָהֶם לְבָנֵי הָרָאוּשָׁה בְּתוֹבָת בְּנֵין דְּכִרְיָן.
11 דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא - אֵין הִכְרָה לִפְרֹשׁ כִּךְ אֵת הַמַּחְלוקֶת, אֵלֹא
12 אִפְשָׁר לומר דְּכִלְיָ עֲלָמָא - שֶׁלְדַבְּרֵי הַכֹּל אִם מִתּוֹ שְׁתֵּי נִשְׁוִי אַחַת
13 בְּחִיּוֹ וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, יֵשׁ לָהֶן לְבָנֵי הָרָאוּשָׁה בְּתוֹבָת בְּנֵין דְּכִרְיָן,

1 השנייה לאחר מיתה וְנִמְלִין בְּתוֹבָתָא אִמָּן, וּבִשְׁאֵר הַנִּכְסִים חוֹלְקִים
2 בְּשׁוֹה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אִם יֵשׁ מוֹתֵר דִּינָר עַל שְׁתֵּי הַכְּתוּבוֹת, אֵלֹו
3 - בְּנֵי הַשְּׁנִיָּה נִמְלִין בְּתוֹבָתָא אִמָּן בְּתוֹרַת חוֹב, וְאֵלֹו - בְּנֵי הָרָאוּשָׁה
4 נִמְלִין בְּתוֹבָתָא אִמָּן כְּדִין כְּתוּבַת בִּנְיָן דְּכִרְיָן. וְאִם לֹא - שְׁאִין מוֹתֵר
5 דִּינָר עַל שְׁתֵּי הַכְּתוּבוֹת, לֵאחֲרֵי שְׁבִנֵי הַשְּׁנִיָּה נִטְלוּ כְּתוּבַת אִמָּם
6 חוֹלְקִין אֶת הַנִּכְסִים בְּשׁוֹה. מֵאִי לֹא בְּהָא קָא מִיפְּלִגִי - הָאֵם לֹא
7 נִחְלָקוּ תִנָּא קִמָּא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּכִךְ, דְּיָמַר קָבֵר - רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

תוספות

רש"י

ויתר משלש מאות מיל. תימה לר"י הוא ליכא מעביא לארעא אלא תלתא פריי וי"ל
שהיו נגדשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אומר עד לבו של ריע
תמן אמרין עד בכל נאמר כאן הרוק ואמר לחלוץ מארץ חרוקה מבבל: **עודם** בירדן
אמר להם ידועש. וירושלמי אמר ריש לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות אמר לון

ידועש אם אין אתם מקבלין את הנסתרות דמים
באין ושוטפין אתכם אמר רבי סימון ב"ר זבד
ראות תדע לך שהוא כן שהרי עכן חטא ורובם
של סנהדרין נפלה בעי אמר ר' לוי ביבנה הותרה
הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק
בנסתרות:

גמירי כל טונא. ירושלמי לא דמי ההוא דטעין
מן ארעא אל ארכבותיה ומן ארכבותיה
לכתיפיה לההוא דחלי ליה ומן ארעא על
כתיפיהו ולא דמי ההוא דחלי ליה לההוא
ודאחרין טעין ליה:

טורטני וטורטני דטורטני. פירש ר"ח דטורטני
בלשון יון קנה של מאונס וכיצד
נשארו הביא שני עמודים וסירוגם בחבלים
ותנתו האשכול על גבי חבלים ותנתו מוטות
בחבלים בקצה העמודים המסורגים והאשכול נתן
מוט א' מן הקצה מזה וראש וכיצד בה בראש
מקצה האחר נמצאו שני מוטות בראש העמודים
המסורגים בחבלים והאשכול נתון בחבלים ועל
כל מוט מאלו המוטות שני מוטות פחותין מהן
מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע
מוטות בראשי שני מוטות הנתונים בראשי
העמודים וכל מוט מוט מאלו ד' מוטות היו
טוענים אותן שני אנשים נמצאו שמונה סובלין את
האשכול זה פירוש טורטני וכו' כלומר מוטות
ומוטות על מוטות ירושלמי כתיב איש אחד איש
אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דו אמר
לשונות ריבוי זה שנים עשר היו שמונה באשכול
ארבעה בתנאים ורימונים ובנושאי כלים על
דעתיה דרבי עקיבא דו אמר לשונות כפולים
עשרים וארבעה היו ט"ז באשכול שמונה בתנאים
ורימונים ונושאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל
טורטין על דעתיה דרבי עקיבא טורטין
וטורטני טורטין.

בחנויתן

במלון אשר תלינו בו הלילה" יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה".
אמר ר' יהודה: אבא חלפתא ור' אליעזר בן מתתיהו וחנניא בן חכנאי עמדו על אותן אבנים
ושערום כל אחת ואחת שקולה בארבעים סאה. וגמירי דטעונא דמדלי איניש לבתפיה,
תילתא דטעונתה הוי. ומבאן אתה מחשב לאשכול שנאמר "וישאוהו כמוט בשנים" מפושמע
שנאמר "במוט" איני יודע שבשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות, אמר ר'
יצחק: טורטני וטורטני דטורטני. הא ביצד? שמונה נשאו אשכול, אחד נשא רימון, ואחד
נשא תאניה. והושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא משום דחשיבי, ואי בעית אימא
שלא היו באותה עצה פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפחא; חד אמר: לדברי ר' יהודה,
בחנויתן

ובין שנמבלו בו. בשפת מוקדתו בכניסתו לתוכו חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדן
מן הכננים ולמסן אלא שם עומדים והמים הבאים תמיד נגבדים ועולין למעלה בדרכיהם
קמו נד אחו, והכננים עמדו שם עד שעברו כלם. כמה נגבד של מים. גרס: י"ב מיל כנגד
מחנה ישראל. והיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, והם עברו כחנייתם רחב מתציתם
עברו יחד כמות שהוא רחב שנים עשר מיל,

נמצאו שלא שהו בעברן אלא מהלך שנים עשר
מיל של ארך מחניהם עד שעלו אחרונים של
סוף המחנה ונגבדו המים. הוי אויב מים
קלים. לרוץ מן האדם, ואיכ שהמים לא גברו
אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומם נמצא
שעדיין לא הספיקו לעבור ובאין מים ושוטפין
אותן: כפיין. אולמות ארוכותלדי: ואף רחב
אמרה לשלוח: יהושע. קדם שעברו את הירדן
שעל קריעת ים סוף היו מתפחדין גדדין: עודם
בירדן אמר להן יהושע כו'. בדרכיהם והכננים
נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד חם כל
הדברים אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל
העם, וזהו הדבר דרבי כתיב במשה כי אתם
עוברים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם וגו',
כלומר כשיעברו את הירדן התנה עמהם על
מנת להורישם: ושוטפין אותכם. גרסון
בברייתא: הרימו לכם וגו'. הם האבנים שהקימו
תחת מצב רגלי הכננים לזכרון להיות סימן
לכנים שעברו אבות את הירדן. שאו מזה מתוך
הירדן ממצב וכו'. הם שהקימו בהר עיבל וכו'
המזבח וקפלו וקבעו בגלגל: דמדלי איניש
אבתפיה. שהאדם עצמו מגביה על כתפו ואין
אחר מסייע: תילתא דטעונתה הוי. אינו אלא
שליש משאו שנושא בשמטעינו אחר, נמצא
שהיה כל אחד מהן נושא משא ק"ך סאין: ומבאן
אתה מחשב. כמה היה באשכול שנשארו
שמונה אנשים והיו מסייעין זה את זה כשפרימין
אותו על כתיפיה: מפושמע שנאמר וישאוהו איני
יודע שבשנים: אמר רבי יצחק טורטני וטורטני
דטורטני. משאו ומשאו תחת משאו,
שהתחתונים מסייעין את העליונים, ובכל אחד
היו שני מוטות. ביצד, שני מוטות הולכין זה
אצל זה וארבעה נושאים אותם, ושני מוטות
אחרים וארבעה בני אדם נושאים אותם ודם
באלכסון מתחת שנים העליונים, מוט אחד
לראש האחד ומוט אחד לראש השני והולכין
באלכסון. ורבי יצחק לאו מקרא שמיע ליה.
אלא דפשיטא ליה דרמון ותאנה קני בשנים,
ויהושע וכלב לא נשאו כלום, פשו להו תמנאי
לאשכול, ואם לאו מדרש הראשון הקלמדת
דלאו מוט אחד קאמר קרא לא היינו יודעים
לכין שמונה בני אדם למשאו, אלא דשמעיין
מניה דשני מוטות היו. ואתא רבי יצחק
לאשמעיין דשני משאות היו שם וכל אחד שני
מוטות: שלא היו באותה עצה. להביא אשכול
משנה קוד, שהמרגלים לרעה נתכוונו, לומר
בשם פשיוותיה משנים כך יושביה משנים
וגבורים וגבוהים: לדברי רבי יהודה, שאמר לא גברו המים אלא שנים עשר מילין:
שנים עשר מילין:

ולדברי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד ב

תוספות

רש"י

בחינתן

עברו. י"ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו
הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מחנה
ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה
וי"ל דדוקא באורך ורוחב חנייתו נכנסו בירדן אבל לאחר שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה
וצמצמו עצמם שאם לא תאמר כן אלא כדרך
חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן
בשעה שהתנה יהושע עממם שהרי אתה מוצא
ברוחב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות
חמשים אמה רחבות הירדן ת"פ רצועות רחבות
מיל על רוחב נ' אמה ואם היה לך לחקוק אותן
ת"פ רצועות מדת ארובן זו אצל זו והיה אורכו
קרוב לאלף ת' (ומ' פרסאות באורך הירדן
והירדן לא נכרת כי אם עד ים הערבה ויוצא הוא
ממערות פמיים שהוא בחלק דן כדאיתא בפ'
מעשר בדמה (כסוה דף נה) ואורך כל ארץ ישראל
לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד והיאך היו יכולין
לשמוע התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא
היו עומדים כדרך חנייתן אלא מצומצמין ותימה
לר"י נהי דדרך חנייתן עברו מ"מ הלא עמדו
בירדן עד שגמר יהושע התנאים ונטלו האבנים
ולא חזר לאיתנו עד שעברו כולן אי"כ אותם נ'
אמה של ירדן ושדותיו זה שעברו והים נגדשין
ועולין יותר על י"ב מיל וי"ל אותו גודש שהיה
מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה מיל
ולפיכ לא חשיב ליה: **בוזה** אחר זה עברו. תימה
אי"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים הלא
אינו תלויא אלא בעיכוב העברתם וי"ל דבתרתי
פליגי על מה שמושה קלות האדם לקלות המים
אמר זה אינו ושדותיו הם היו עוברין דרך חנייתן
היו דמים נגדשין יותר מ"ג מיל והוא לא אמר
אלא י"ב ועוד שבוה אחר זה עברו ועל זה תמיה
רבי אם בזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר
שלש מאות שלפי חשבון גודל המים היו עוברים
ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב
כיצד שתעשה י"ב רצועות מ"ב מיל על י"ב מיל
ובל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל וכשתצרפם
זו אצל זו באורך יהיה אורך קמ"ד מיל על רוחב
מיל תחלוק רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה
אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה
שכך עברו ונראה דלר"א בר שמועין לא עברו
כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפחרים
מפני שהיו נוטים אהליהם זה רחוק מזה כדרך
חניית שירות אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל
זה ושמן לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי
מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני
אדם העוברים דרך שביל אחד בעשה בני אדם
זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא ששהוין
בהעברתן כל כך:

מר

סבר אדם ק"ל. נראה דה"פ אע"פ שהדבר
ידוע שמים כלים היינו דוקא כשהיו יורדין
כדי דרך מרוצתן אבל כאן שהיו נגדשין ועולין
שיעור קלות מים ושיעור קלות אדם שהיה
אבותי בקשו עלי דרמנים. וא"ת והאמר בפרק
מי שנתן (כסוה דף י"ה) דמיתא לא ידעין מידי
ונשמע במסקנא ואפילו אבות העולם יש לומר
דעל ידי תפלה שזה מתפלל מדיעין להון שכך
תתפלל דהכי אמר בפרק שני דתענית (דף טו) למה
יצאין לבית הקברות כדי שיבקשו עליהם מתים
רחמים וכן בפרקי דחסידיס בעובדא דרבי מנא
דאשתחא אמערתא דאבותי: **ואמר** רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא בבשים מחברון. אע"ג דמסקי בפרק שני דתמורה (דף י"ה) דלאקרויב אול מיוז שמועין מיהת דשמן קניינא מוסלקא דעתך למימר שהלך להביא בבשים:

בחינתן עברו. לדברי ר' אלעזר בר' שמעון, בזה אחר זה עברו. וחד אמר: בין מר ובין מר, בחינתן עברו. מר סבר: אדם קל, ומר סבר: מים קלים. "שלה לך אנשים". אמר ריש לקיש: "שלה לך" מדעתך, וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב "וייטב בעיני הדבר" ואמר ריש לקיש: "בעיני" ולא בעיניו של מקום. "ויחפרו לנו את הארץ" אמר ר' חייא בר אבא: מרגלים, לא נתפוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל. פתיב הכא: "ויחפרו לנו את הארץ" ובתיב התם: "יחפרה הלכנה ובושה החמה". "ואלה שמוותם, למטה ראובן שמוע בן זכור", אמר ר' יצחק: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד: "סתור בן מיכאל", "סתור" שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא, "מיכאל" שעשה עצמו כד. אמר ר' יוחנן: אף אנו נאמר "נחבי בן ופסי", "נחבי" שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, "ופסי" שפסע על מדותיו של הקדוש ברוך הוא. "ויעלו בגבגב ויבאו עד חברון" "ויבאו" מקני ליה? אמר רבא: מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן: אבותי! בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. יהושע כבר בקש משה עליו רחמים, שנאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" יהושעך מעצת מרגלים. והיינו דכתיב: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו". "ושם אחימן ששי ותלמי", "אחימן" מיווין שבאחיו, "ששי" שמושים את הארץ בשחתות, "תלמי" שמושים את הארץ תלמים תלמים. דבר אחר: "אחימן" בנה ענה, "ששי" בנה אלש, "תלמי" בנה תלבוש. "ילידי הענק" שמעניקין חמה בקומתן. "יחברון שבע שנים נבנתה", מאי "נבנתה"? אילימא נבנתה מפש, אפשר אדם בונה בית לבנו קמין קודם לבנו גדול? דכתיב: "ובני הם פוש ומצרים" וגו'! אלא שהיתה מבונה על אחד משבעה בצעון. ואין לך מרשים בכל ארץ ישראל יתר מחברון, משום דקברי בה שכיבי. ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר: "כגן ה' הוא מצרים". ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוען, דכתיב: "כי היו בצעון שריו" ואפילו הכי חברון מבונה אחד משבעה בצעון. ויחברון מרשים הו"י והא פתיב: "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא", ואמר רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא בבשים מחברון. ותיגיא אילים ממואב, בבשים מחברון. מונה, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושמין קניינא. "וישבו מתוך הארץ, וילכו

ולדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי בחינתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגבהין כל כך: מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קל לרצון כמו המים: מדעתך. אני איני מצוה אותך, אבל ישראל הם אומרים לך דכתיב (קוסיס ו) ותקברון אלי כלכם וגו', אני איני מעבב על דרך: כלום יש אדם. כלומר אם הקשה צוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: לבשתה של ארץ ישראל. אותו (שאילת) ששאלו תחלה שלוח המרגלים: ולא עלה דכתיב ועבדינו. אין אנו יודעין לדרוש: סת דקריין. הכתיב וקשה שזנאו ושל הקשה: בדאי: שעשה שזנאו של הקשה: מה. חלש. בדאמר: לקמן אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: שהחביא דקריין. ולא אמרן כמות שה: שפסע. דלג, שלא אמרן באשר הם: יהושע. לא הצריך לומר, שכבר בקש עליו משה רחמים: ותיגיא דכתיב וקריין כלב וגו'. והביאותו אל הארץ אשר בא שמה, והיא חברון דכתיב (ויאסף י) ויתן את חברון ללכב, ש"מ כלב הוא דאזיל לחברון. מיווין. גבור שבהם. כמו שיד הקימן חשבוה מן השמאל: שעשה את הארץ בשחתות. שמקום גלגלי מעמיק בארץ מרב כלב ונכר שם בגומא ובשחת. ולכן ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחתות. ונראה לשון עמדי שש, שהם כבדים ומקום מעמדם נגר: תלמים. בתלם המחרשה שפעלה העפר ומעמיק בארץ: שהיו מעניקים את החמה בקומתן. מרב גבה קומתן דומין כאלו צארים גובה ויעזב נזקב שהחמה יוצאה בו: לבני קסון. כנען קסון תבנים שלח את יהוה, ומצרים שני לבנים: כהנא. לבן אבנה ממנה (נולדות יו"ט) כלומר מישבת בפירות: מרשים. סלעים שאין עושין פירות בארץ לחה: דקברי בה שכיבי. לא גרסין מ"ט אלא ח"ק, ונתעד דקרישין היא ואינה ראיה לפירות כלב שאר הארץ. לפיכך יחדיו לקבורת מתים: כי היו בצעון שריו. של מלך ישראל, ששולחים אל פרה לעזור לו על מלך אשור: אלקמא פרהה בצעון: תיב ושמ הולכין לבקש: אלקמא נא ואשלים את נדרי. אלקמא נא בחברון ואשלים הנדר שגורתי בגשור, דכתיב בתריה כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור, ובחברון מאי עניי הלא לא היה שם המזבח כי אם בגבעון: להביא בבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות בבשים מחברון, אלקמא ארץ מרעה היתה: מהי. כלומר מתשובתך אתה מסייעני, שלא היתה חשבוה לזרע כשאר הארץ מאחר שהיא בת טרשים כדאמר: כבאב מציעא בהשוכר (דף ט) ואי ארעא דמתוקא בגרונדי והיא שניהם משלמין: דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלש ומזקק הוא, ומתוך כך לא היו חורשים וזורעים אותה תבואה מאכל אדם: ועבדה רעיא. מצמת ומעלה עשבים ואוכלים וצאן: וישן קניינא. המקנה הצאן, שכן דרך הצאן להשביח בארץ בקשה וטרשים יותר מארץ לחה: וילכו

ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא, ואמר רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא בבשים מחברון. ותיגיא אילים ממואב, בבשים מחברון. מונה, אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא ושמין קניינא. "וישבו מתוך הארץ, וילכו

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אחרי הביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה וְגו', הרי
 שהובטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
 שכתוב בספר יהושע "ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה".
 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וְשָׁם אֶחָיוֹן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי וְגו' לַיָּדוּ
 הענק", דורשת הגמרא, 'אֶחָיוֹן' נדרש שהוא מְיוֹנֵן שְׂבָאֵחַיו -
 הגבור שבין הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. 'שִׁשִּׁי' נדרש
 שְׁמִשִּׁים אֶת הָאָרֶץ בְּשָׁחַתוֹת - שמחת כובדו גלגלו הם כעמודי
 שש ושוקעים בארץ וניכר שם כגומא וכבור שחת. 'תַּלְמִי' נדרש
 שְׁמִשִּׁים אֶת הָאָרֶץ תַּלְמִים תַּלְמִים - מחמת כובדו דורס בארץ
 וחורץ בתלמי המחרישה. דָּבָר אַחֵר, אֶחָיוֹן בָּנָה את העיר עֲנָת,
 שִׁשִּׁי בָנָה את העיר אֶלֶשׁ, תַּלְמִי בָנָה את העיר תַּלְבּוּשׁ. עוד יש
 לדרוש המשך הפסוק שם 'לַיָּדוּ הָעֶנְקִי, למה נקראו 'ענק', על שם
 שְׁמִעֲנִיקִין חֲמָה בְּקוֹמָתָן - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא
 ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים וְחִתְרוֹן שִׁבְעֵי שָׁנִים נִבְנְתָה לפני צוען
 מצרים'. שואלת הגמרא, מֵאֵי 'נִבְנְתָה'. מנסה הגמרא לבאר,
 אֶלִיָּמָה נִבְנְתָה מִמֶּשֶׁ - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון
 נבנתה שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי
 אֶפְשָׁר אֲדָם - היינו חם, בִּנְיָה בֵּית לָגְנוֹ קָמָן - כנען, שחברון בארץ
 כנען, קוֹדֶם שבוּנָה לָגְנוֹ גְּדוֹל - מצרים, ומביאה הגמרא ראייה
 שכנען היה יותר גדול ממצרים, דְּבָתִּיב "וְכֵן חָם בּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוֹטוּ
 וכנען" וְגו'.
 מבארת הגמרא, אֶלָּא, שְׁהִיָּתָה חברון מְבֻנָּה - מרובה ומיושבת
 בפירות, עַל אֶחָד מְשַׁבְּעָה - פי שבע מאשר כמות הפירות שְׂבָצוּעָן.
 וכדי שנבין כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא,
 וְאִין לָהּ מְרִשִּׁים - סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע לחה, כָּכָל
 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִתֵּר מִחִבְרוֹן, (משום) וזו הסיבה דְּבָתִּיב בַּהּ שִׁיבְכִי -
 שיחורה לקבורת מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, וְאִין
 לָהּ מְעוּלָה כָּכָל הָאֲרָצוֹת יִתֵּר מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר 'בָּנָה ה'
 כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאִין לָהּ מְעוּלָה כָּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם יִתֵּר מִצְוֹעָן,
 דְּבָתִּיב 'כִּי הָיוּ בְּצוּעֵן שְׂרָיו' - שמלך ישראל שלח שריו לצוען
 לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
 שפרעה קבע מושבו בצוען, ובדאי משום שהיתה המשובחת ביותר,
 וְאֶפְּיִלוּ חֲכִי - למרות שבושה העצום של צוען, העיר חִבְרוֹן הפחות
 משובחת שבארץ ישראל, היא מְבֻנָּה אֶחָד מְשַׁבְּעָה - פי שבע
 מאשר יש בְּצוּעֹן.
 שואלת הגמרא, וְחִבְרוֹן מְרִשִּׁים הִי - האם אכן חברון היא עיר עם
 אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, וְהָא כְּתִיב "וַיְהִי מִקֵּץ
 אֲרֻבָּעִים שָׁנָה וַיֵּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֱלִכָה נָא וְאִשְׁלֵם אֶת
 נִדְרֵי אֲשֶׁר נִדְרְתִּי לָהּ בְּחִבְרוֹן, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור" וְגו',
 וְאֵמַר רַב אֲוִיָּא וַאֲמַרְיָא רַבָּה בַּר בַּר חֲנָן, וכי בחברון זוכים, והרי
 אין שם מזבח, אלא ודאי שְׁהִלָּף לְהִבְיָא בְּכָשִׁים מִחִבְרוֹן לעולה, אם
 כן רואים שחברון היא ארץ מרעה משובחת. וְתֵנָּא - גם בברייתא
 שנינו, שְׂאִילִים משובחים לוקחים מְמוּאָב, וּבְכָשִׁים משובחים
 לוקחים מִחִבְרוֹן, הרי שחברון ארץ משובחת היא, ולא טרשים.
 מתארת הגמרא, מִיָּנָה - אדרבה משאלתך וראיתך אתה מסייעני
 שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אֲמַרְיָא
 דְּקַלִּישָׁא אֲרָעָא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים
 אותה להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עֲבָדָה רִעִיָּא - מצמחת
 מעצמה עשבים הראויים לצאן למרעה, וְשָׁמָּה קִנְיָנָא - ובזה היה
 הצאן משמין, שכן דרך הצאן להשביח יותר באדמה יבשה וטרשים
 מאשר באדמה לחה.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבַּעִים יוֹם

אם כן בְּהִנְיָתָן עָבְרוּ - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו
 סדר חנייתו, וְלִדְבָרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שגבהו המים יותר
 משלש מאות מיל, חִיבִים לומר שְׂבָוָה אַחֵר וְהָ עָבְרוּ, וארך זמן רב
 והספיקו המים להערים זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וְחָד
 - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אָמַר, בֵּין מָר - רבי יהודה, וְבֵין מָר
 - רבי אלעזר ברבי שמעון, סוברים שְׂבָחִיתָן עָבְרוּ, אלא שָׁמָר -
 רבי יהודה סָבַר אֲדָם קָל לרוץ כמו המים, וכמו שעברו עם ישראל
 מהלך שנים עשר מיל, כך גם נערמו המים לגובה שנים עשר מיל,
 וּמָר - רבי אלעזר ברבי שמעון סָבַר מִים קָלִים לרוץ יותר מן האדם,
 ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נערמו
 באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
 כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר
 ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר
 ישראל בו. נאמר בתחילת פרשת המרגלים 'שְׁלַח לָהּ אֲנָשִׁים, אָמַר
 רִישׁ לְקִישׁ, מה שאמר לו ה' 'שְׁלַח לָהּ, פִּירוּשׁוֹ מִדְּעֻתָהּ, דהיינו אני
 איני מצוה אותך, רק ישראל בקשו ממך כמו שאומר להם משה
 בספר דברים 'ותקרבון אלי כולכם', ואני איני מעכב על ירך. ובדאי
 שלא צויהו ה' על כך, והראיה וְכִי אֲדָם זֶה בּוֹרֵךְ חֶלֶק רַע לְעַצְמוֹ
 - והרי אדם לא בוחר לעצמו דבר רע, ואם כן בודאי ה' לא היה
 מצוה דבר שטופו לבוא לידי תקלה. ומבארת הגמרא, וְהִיָּינוּ דְּבָתִּיב
 שאומר להם משה 'וַיִּשָּׁבַב בְּעֵינֵי הַדְּבָר, וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, יש לדייק
 לשון הפסוק 'בְּעֵינֵי' וְלֹא בְּעֵינֵי שֶׁל מְקוֹם.
 עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
 "ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ", אָמַר רַבִּי
 חִיָּיא בַּר אֲבָא, הבקשה שביקשו ישראל ממשלה מלכתחילה שישלח
 מְרַגְלִים, לֹא נִתְּבוּנוּ אֶלָּא לְבוֹשָׁתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ויש ללמוד
 זאת מגזירה שוה, כְּתִיב הָאֵל וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְכְתִיב הָתָם
 וַיַּחְפְּרוּ הַלְכָנָה וּבוֹשָׁה חֲמָה' וְגו', וכמו שם לשון 'וחפרה' הוא
 לשון בושח, כפי שכתוב לגבי החמה, כך גם כאן וַיַּחְפְּרוּ הוא לשון
 בושח, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
 עוד כתוב בפרשת המרגלים, וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ
 בֶּן זִכְרִי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְּבָר זֶה מְסוּרַת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ,
 מְרַגְלִים עַל שָׁם מְעִשִׂיהֶם נִקְרָאוּ - מכל שם של מרגל ושם אביו,
 אפשר לדרוש את מהות מעשיהם, וְאֵנִי לֹא עֲלִיתָה בְּיָדֵינוּ לדרוש
 כל שמותם, אֶלָּא אֶחָד בלבד, והוא סְתוּר בֶּן מִיכָאֵל, וכך דרשנו,
 'סתור' שְׁסִתֵּר מַעֲשָׂיו שֶׁל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - הכחיש את ה'
 ועשאו כביכול בדא, 'מִיכָאֵל' שְׁעֵשָׂה עֲצָמוֹ מֶדֶד - עשה את ה'
 כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵיךְ אֵנִי
 נֹאמֶר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'נַחֲבִי בֶן וַפְסִי', וכך
 נדרשנו, 'נַחֲבִי' שְׁהַחְבִּיא דְּבָרָיו שֶׁל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, ולא האמין
 במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'וַפְסִי' שְׁפִסַּע עַל מְדוּתָיו שֶׁל
 תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב
 למאמינים בו.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וַיַּעֲלוּ בְּנֵיב וַיָּבֹא עַד חִבְרוֹן, ויש
 להקשות, 'וַיָּבֹאוּ' מִכָּפֵי לִיָּה, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים,
 ובכמו שהתחיל הפסוק וַיַּעֲלוּ, אלא אָמַר רַבָּא, מִלְּמַד שְׁפִירֵשׁ כָּלֵב
 מַעֲצָת מְרַגְלִים, וְהִלָּף וַנִּשְׁתַּמֵּחַ עַל קִבְּרֵי אֲבוֹת, אָמַר לָהֶן כָּלֵב
 לאבות, אֲנִי אֲבוֹתִי בָקְשׁוּ עָלֵי רַחֲמִים שְׁאֵנֶצֶל מַעֲצָת מְרַגְלִים,
 ולכן אומר הפסוק 'ויבא עד חברון' בלשון יחיד, שרק כלב הלך לשם.
 וַיִּהְיֶשֶׁעַ לא הלך, משום שלא היה צריך לזה, שְׂכָרָה בָקְשׁ מִשָּׁה עָלָיו
 רַחֲמִים, שְׁנֵאמַר 'וַיִּקְרָא מִשָּׁה לְהִישָׁע בֶּן נֹון וַיִּהְיֶשֶׁעַ, הוֹסִיף לוֹ י'
 על שמו וקראו 'יהושע', שהתפלל יְיָ וַיִּשְׁעֵהוּ מַעֲצָת מְרַגְלִים.
 וְהִיָּינוּ דְּבָתִּיב "וַעֲבָדֵי כָלֵב עָקֵב הָיְתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֹא

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 בְּהִנָּחֵם, לְחַי - מובן, שהרגישו בעצמם כחגבים, אֵלֶּא מֵה שֶׁאִמְרוּ
 57 'וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵהֶם, מָנָא הוּא יִדְעֵי - כיצד ידעו איך נראו בעיניהם
 58 שֶׁל הָאֲמֹרִיִּים, אֵלֶּא וְדֹאֵי שְׁקֵרִים הָיוּ. דוּחָה הִגְמֵרָא, וְלֹא הָיָא - לא
 59 הָיוּ שְׁקֵרִים בּוֹה, שֶׁעַל סִמָּךְ מַעֲשֵׂה אִמְרוּ כֵן, כִּי הוּא מְבַרֵּךְ אֲבִילֵי -
 60 כִּשְׁהָיוּ הָאֲמֹרִיִּים מְבָרִים אֶת הָאֲבִילִים בְּסִעֻדָּה בְּחוֹרָתָם מִבֵּית
 61 הַקְּבֵרוֹת, תּוֹתֵי אֲרִזֵּי הוּא מְבַרֵּךְ - הָיוּ מְבָרִים אוֹתָם תַּחַת עֵצֵי אֲרִזִּים,
 62 וְכִי הוֹיֵנְהוּ סִלְקוֹ יִתְבִּי בְּאִילָנֵי - כִּשְׂרָאוֹם הִמְרָגִלִים עָלוּ וַיִּשְׁבוּ עַל
 63 הָאִילָנוֹת מְרֹב פָּחַדִּם, שְׁמַעֲי דְקֶאֱמָרִי - וְשִׁמְעוֹם הִמְרָגִלִים מֵרֹאשׁ
 64 הָאִילָן שֶׁהָיוּ הָאֲמֹרִיִּים אוֹמְרִים, קְתוּבִין אִינְשֵׁי דְרָמָו לְקִמְצֵי בְּאִילָנֵי
 65 - רָאִינוּ בְּעֵצִים אֲנָשִׁים שְׂדוּמִים לְנַמְלִים.
 66 עוֹד נִאֲמַר בְּפִרְשֵׁת הִמְרָגִלִים "וְתִשָּׂא כָל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם
 67 וַיִּכְבּוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא". אִמְרָ רַבָּה אִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹתוֹ הָיוּ
 68 שְׁחוּרוֹ הִמְרָגִלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכוֹ כֹל הָעֵדָה, [עֲרַב] תִּשְׁעָה כָּאֵב
 69 הָיָה, אִמְרָ תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כְּבוֹ בְּכִיָּה שֶׁל חֲנָם, וְאֵינִי אֶקְבֹּעַ
 70 לְחַם יוֹם זֶה בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת.
 71 עוֹד נִאֲמַר שֶׁם "וַיִּאֲמְרוּ בֵּל הָעֵדָה לְרִגּוֹם אוֹתָם בְּאֲבָנִים" וּבְתִיב
 72 בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּק "וַיִּכְבּוּ ה' נִרְאָה בְּאֵהָל מוֹעֵד", אִמְרָ רַבִּי חִיָּיא בְּר
 73 אֲבָא, מְלִמְד שְׁנַמְלֹו אֲבָנִים וְזִרְקוֹם כְּלָפִי מַעֲלָה, כְּבִיכּוֹל בְּטַעֲנָה
 74 גַּם כְּלָפִי ה' יִתְבַּרֵּךְ, וְדִרְשׁוּ כֵן מִחֲסִמִּיכוֹת 'וְכַבּוֹד ה' לִלְרֹגוֹם אוֹתָם
 75 בִּאֲבָנִים'.
 76 עוֹד נִאֲמַר שֶׁם "וַיִּתְּנוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דְבַת הָאֲרִזֵּי רַעָה בְּמַנְפָּח",
 77 אִמְרָ רַבִּי שְׁמַעְיָן בֶּן לִקְשִׁי, שְׁמִיתוּ מִיתָה מְשׁוּנָה, שְׁהָיָה כְּתוּב
 78 'בְּמַנְפָּח' וְלֹא 'בְּמַנְפָּח', מְשֻׁמַּע בְּמַנְפָּח מִיּוֹחֶרֶת וְרִאשִׁית לָהֶם בְּמִדָּה
 79 כְּגֹד מִדָּה. וְמִזֵּה הַמִּיתָה הַמְשׁוּנָה, אִמְרָ רַבִּי חִיָּיא בְּר פֶּפְא, דְּרַשׁ
 80 רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כֶּפֶר תְּמָרְתָא, מְלִמְד שְׁנַשְׁתַּרְבֵּב לְשׁוֹנֵם מִתּוֹךְ
 81 פִּיהֶם, וְנִפְּל לְשׁוֹנֵם עַל מִיבּוֹרָם, וְהָיוּ תּוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מִלְּשׁוֹנָם
 82 שְׁנִפְלָה, וְנִכְבְּסוֹת תּוֹלְעִים בְּמִיבּוֹרָם, וּמִמִּיבּוֹרָם גַּם יֵצְאוּ תּוֹלְעִים
 83 וְנִכְבְּסוֹת בְּלִשְׁוֹנָם שְׁנִפְלָה עַל מִיבּוֹרָם. וְכֵן נִתְּקָן בְּרִי יִצְחָק אִמְרָ,
 84 בְּאֶסְפָּרָה מִתּוֹ שְׁהָיָה בָּאָה עַל לִשׁוֹן הָרַע.
 85 חֲזוֹת הַגְּמָרָא לְבִרְיָא שֶׁעֲסָקָנוּ לְעִיל בְּעֵינֵי בִקְעִית הִירְדָן וּמַעֲבַר
 86 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹ, שֶׁהִכְהִינָם עֲמִדוֹ בְּמִקּוֹמָם עַד שֶׁעֲבָרוּ כֹל הָעָם לְצַד
 87 מַעֲרָב, וְכִינֵן שְׁעָלָה הָאֲהָרֹן שְׁבִישִׁיִּיִּל מִן הַיְּרֵדָן, שְׁבוּ הַכְּהֵנִים
 88 פְּסִיעָה לְאַחֲרֵיהֶם לְצַד מִזְרָה, וְחִזְרוּ מִיָּם לְמִקְוָם, שְׁנִאֲמַר "וַיְהִי
 89 בְּעֹלֹת וּפְעֻלוֹת הַכְּהֵנִים נִשְׁאִי אֲרוֹן בְּרִית ה' מִתּוֹךְ הַיְּרֵדָן, נִתְּקוּ
 90 כְּפֹת רִגְלֵי הַכְּהֵנִים אֶל הַיְּרֵדָה וַיִּשְׁכּוּ מִי הַיְּרֵדָן לְמִקְוָם וַיִּלְכּוּ
 91 כְּתָמוֹל שְׁלִשׁוֹם עַל כָּל גִּזְיוֹתֵיהֶם, נִמְצָא שְׂאֵרֵי שְׁחוּרֵי הַכְּהֵנִים
 92 פְּסִיעָה לְאַחֲרֵיהֶם וְשָׁבוּ מִי הַיְּרֵדָן כְּבַתְחִלָּה, כַּעַת אֲרוֹן וְנוֹשְׂאָיו
 93 וְכְהֵנִים מִצַּד אֶחָד - מִזְרָה, וַיִּשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד - מַעֲרָב. וְאֵז נִשָּׂא
 94 אֲרוֹן אֶת נוֹשְׂאָיו הַכְּהֵנִים וְעָבַר בְּאִיר מֵעַל הַיְּרֵדָן לְצַד הַשְּׁנִי לְשֹׂאֵר
 95 עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁנִאֲמַר "וַיְהִי בְּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לְעָבוֹר, וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן
 96 ה' וְהַכְּהֵנִים לִפְנֵי הָעָם". וְעַל דִּבְרֵי זֶה שֶׁלֹּא יָדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נִעְנַשׁ
 97 עוֹזָא שְׁנִאֲמַר "וַיִּבְּאוּ עַד גִּרְן בִּידֵן וַיִּשְׁלַח עוֹזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת
 98 הָאֲרוֹן כִּי שִׁמְטוֹ הִבָּקֵר", אִמְרָ לוֹ תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹזָא, נוֹשְׂאָיו
 99 נִשָּׂא הָאֲרוֹן, וְכַדְלָעִיל, אֶת עֲצָמוֹ לֹא כָּל שָׁכֵן שִׁכּוֹל לִישָׁא, וְעַל כֵּן
 100 טַעָה עוֹזָא שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת הָאֲרוֹן.
 101 כִּיֵּן שֶׁהִזְכִּיר מַעֲשֵׂה עוֹזָא, מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבַר כַּמָּה פְּסוּקִים
 102 שֶׁנִּאֲמָרוּ שֶׁם. "וַיַּחֲרֵ אֶף ה' בְּעוֹזָא וַיִּבְּאוּ שָׁם עַל הַשֵּׁל" וְגו', רַבִּי
 103 יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר נִחְלָקוּ בִּבְיָאֵר 'עַל הַשֵּׁל'. חַד אִמְרָ עַל עֲסָקֵי שְׁלוֹ
 104 - הַשְּׁגָגָה שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לְאַחֲזוֹ בִּאֲרוֹן, וְחַד אִמְרָ שֶׁעֲשָׂה צִרְיָן בְּפִנְיָ
 105 - ו'שֵׁל' הוּא לִשׁוֹן דְּבַר הַמוֹטֵל מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.
 106 עוֹד כְּתוּב בְּפִרְשֵׁת עוֹזָא, 'וַיָּקֵם שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים'. אִמְרָ רַבִּי
 107 יוֹחָנָן, אֵל תַּחֲשׁוּב שְׁעוֹזָא אִיבַד בְּחִטָּאוֹ אֶת חֶלְקוֹ בְּעוֹלָם הָבָא, אֵלֶּא
 108 עוֹזָא כָּא לְעוֹלָם הָבָא, שְׁנִאֲמַר 'עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים', וְלֹמְדִים אֶת
 109 עוֹזָא מִהֲאִיר, מָה אֲרוֹן לְעוֹלָם קִיָּים, שֶׁהָיָה נִגְנוּ עַל יְדֵי יֵאִשִּׁיחוֹ
 110 הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁמַר לְעֵתִיד לְבָא, אֶף עוֹזָא כָּא לְעוֹלָם הָבָא.

1 וַיִּלְכּוּ וַיִּבְּאוּ, אִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעְיָן בֶּן יוֹחִי, תִּיבַת
 2 'וַיִּלְכּוּ' מִיּוֹתֶרָה, שְׁהָיָה כְּבָר כְּתוּב לִפְנֵי כֵן 'וַיִּשְׁכּוּ' - אֵלֶּא מִקְּשִׁי
 3 הַלִּיכָה לְבִיאָה - לֹמְדִים בְּהִקֵּשׁ זֶה מִזֶּה, מָה בִּיאָה - כִּשְׁבָאוֹ
 4 הִמְרָגִלִים בְּחוֹרָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בְּעֶצֶה רַעָה, אֶף הַלִּיכָה -
 5 כִּשְׁבָאוֹ מִהִמְדַּבֵּר לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בְּעֶצֶה רַעָה, שְׁמַתְחִילָה הִיתָה
 6 כּוֹנוֹתָם לְהוֹצִיא דְבָה עַל הָאֶרֶץ.
 7 עוֹד נִאֲמַר בְּפִרְשֵׁת הִמְרָגִלִים, "וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיִּאֲמְרוּ בְּאֵנוּ אֵל הָאֶרֶץ
 8 אֲשֶׁר שִׁלַּחְנוּ וְגַם זֹאת חֶלֶב וְדִבְשׁ הִיא" וְגו', שִׁשְׁבַּחוּ אֶת הָאֶרֶץ,
 9 וּבְתִיב אַחֲרֵי כֵן, שִׁמְשִׁיכִים לְסַפֵּר "אֶפֶס כִּי עַז הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּאֶרֶץ
 10 וְגו'", אִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן (סִימָן אֶפֶס"ת לְבִד"ו לְו"ה) מְשׁוֹם רַבִּי
 11 מֵאִיר, כָּל לִשׁוֹן הָרַע שְׁאִין בּוֹ דְּבַר אִמְתָּה בְּתַחֲלִילָהּ - שֶׁלֹּא
 12 מִתְחִיל הַמְּסַפֵּר בְּדַבְרִים אֲמִיתִים בְּתַחֲלִילָה, אֵין מִתְקַיֵּים בְּסוּפּוֹ -
 13 שִׁמְחִיקִים אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים כְּשֶׁקֵּר, לִכֵּן גַּם הִמְרָגִלִים פִּתְחוּ בִּשְׁבַח
 14 הָאֶרֶץ תַּחֲלִילָה.
 15 עוֹד נִאֲמַר בַּהֲמִשְׁךְ הַפִּרְשָׁה שֶׁם "וַיְהִים כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מִשְׁחָה",
 16 שֶׁכֵּלֵב בֶּן יוֹנָה הַשֵּׁתִי אֶת הָעָם 'אֶל מִשְׁחָה' דְּהִיֵּינוּ בְּדַבְרִים שְׂדִיבֵר
 17 עַל מִשְׁחָה, וְחִשְׁבוּ הַשּׁוֹמְעִים שְׂרֻזָּה לְסַפֵּר בְּגִנוּתָהּ, וְכִפִּי שִׁמְבָאֵר זֹאת
 18 מִיֵּד רַבָּה, אִמְרָ רַבָּה, שְׁחִסִּיתָן כָּלֵב לִבִּנִי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁיבוּ
 19 לְמִרְגִּלִים, בְּדִבְרֵים אַחֲרִים פִּתַּח [דְּחוּזִיָּה] - רָאָה כָּלֵב בֶּן יוֹנָה,
 20 שִׁיחֻשָּׁע דְּקָא מְשִׁתָּעִי - שְׂרֻזָּה לְדַבֵּר, אִמְרָ לִיָּה הַמְתַּלְוִנִים, דִּין
 21 רֹאשׁ קְמִיעָה - זֶה שְׂרָאשׁוֹ קְטוּעַ, שְׁאֵין לוֹ בְּנִים לִטּוֹל חֶלֶק בִּירוֹשָׁתָהּ
 22 הָאֶרֶץ, וַיִּמְלֹל - יִדְבֵּר, בְּתַמִּידָהּ, וְהַשְׁתִּיקוּדוֹ בְּנוֹיָפָה. אִמְרָ כָּלֵב בְּלָבוֹ,
 23 אִי מְשִׁתָּעִינָא - אִם אִדְבֵּר, אִמְרָ בִּי מִילָתָא - יֵאִמְרוּ גַּם עָלֵי דְבָרִים,
 24 וְחִסְמִין לִי - וַיִּשְׁתִּיקוּ אוֹתִי, לִכֵּן אִמְרָ לְהָן כֵּן, וְכִי זֹו בְּלִבְדֵּי עֲשָׂה
 25 לָנוּ בֶּן עֲמָרָם, וְכִשְׁהַתְחִיל לְדַבֵּר בְּסִגְנוֹן זֶה, כְּכָרִי בְּגִנְיָתִיהָ קָא
 26 מְשִׁתָּעִי - סִבְרוּ שְׂרֻזָּה לְדַבֵּר בְּגִנוּת מִשְׁחָה, לִכֵּן אִישְׁתִּיקוּ, וְאֵז אִמְרָ
 27 לְהָן, אֲכֵן לֹא זֹו בְּלָבֵד עֲשָׂה לָנוּ מִשְׁחָה, אֵלֶּא גַּם הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם,
 28 וְקָרַע לָנוּ אֶת הָיָם, וְהִאֲבִילָנוּ אֶת הָמָן, וְלִכֵּן אִם יֵאִמְרָ לָנוּ מִשְׁחָה
 29 עֲשׂוּ סוֹלְמוֹת וְעָלוּ לְרִקְיעַ, וְכִי לֹא נִשְׁמַע לָנוּ, בְּתַמִּידָהּ. וְזֶה מִזֶּה
 30 שֶׁהִמְשִׁיךְ כָּלֵב 'עָלָה נִעְלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ' וְגו', שֶׁנִּעְלָה אֶף בְּסוֹלְמוֹת
 31 לְרִקְיעַ אִם יִצוּה אוֹתָנוּ. וּמִמְשִׁיךְ הַפְּסוּק, 'וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
 32 אִמְרוּ לֹא נִזְכֵּל לְעֹלֹת' וְגו', אִמְרָ רַבִּי חִיָּיא בְּר פֶּפְא, דְּבַר גְּדוֹל
 33 דְּבָרוֹ מְרָגִלִים בְּאֹתָהּ שְׁעָה כְּדִי לְסַתֵּר דְּבָרֵי כָּלֵב, וְכִנְאִמַר בַּהֲמִשְׁךְ
 34 הַפְּסוּק 'כִּי חֹק הוּא מִמֶּנּוּ, וְדוֹרְשִׁים שֶׁלֹּא תִּכְוֹנוּ מִמֶּנּוּ' שִׁפִּירוּשׁוֹ
 35 'מֵאִיתָנוּ', אֵלֶּא 'מִמֶּנּוּ' שִׁפִּירוּשׁוֹ 'מֵאִיתָנוּ', אֵל תִּקְרִי 'מִמֶּנּוּ' אֵלֶּא
 36 'מִמֶּנּוּ', כְּכִיכּוֹל רַעַז הִמְרָגִלִים לֹמַר שֶׁאִפְּלִי בְּעַל תְּפִית אִינוּ יִכּוֹל
 37 לְהוֹצִיא בְּלִיז מוֹשֶׁם - מִשֵּׁל לְמַפְקִיד אֲצֵל חֲבִירוֹ וְלֹא יִכּוֹל לְקַחַת
 38 פְּקוּדוֹ, חֵס וְשִׁלוֹם כְּכִיכּוֹל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יַעֲלִיחַ לְהוֹצִיא
 39 הָאוֹמוֹת הַחֲזוּקוֹת הָאֵלּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 40 עוֹד אִמְרוּ הִמְרָגִלִים 'אֲרִיץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבִיָּהּ הִיא', דְּרַשׁ רַבָּא, אִמְרָ
 41 תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵינִי חֲשִׁבְתִּיהָ לְמוֹכֶה - שֶׁהִרְאִיתִי לָהֶם כֹּאִילוֹ
 42 הִיא אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבִיָּהּ שְׁמֵתִים שֶׁם הִרְבָּה, וְהֵם - הִמְרָגִלִים חֲשִׁבוּ
 43 לְרַעָה. וּמִבֵּאֶרֶת הַגְּמָרָא, אֵינִי חֲשִׁבְתִּיהָ לְמוֹכֶה, דְּכָל הִיכָא דְּמִטּוֹ -
 44 כָּל מִקּוֹם שֶׁהִגִּיעוּ הִמְרָגִלִים, מֵת חֲשִׁיבָא דִּידְהוֹ - מֵת אָדָם חָשׁוּב
 45 מִיוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ, כִּי הִיכִי דִּנִּיטְרִידוֹ וְלֹא לְשִׁאֲלוֹ אֲבַתְרִיָּהּ - כְּדִי
 46 שִׁהָיוּ הָאֲמֹרִיִּים טְרוּדִים וְלֹא יִשְׁאֲלוּ מִיָּהֶם הִמְרָגִלִים. וְאִיכָא דְאִמְרִי
 47 אִיזֵב נַח נְפִישָׁה - וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִיב מֵת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
 48 תִּגַּן זְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, וְזֶה מִזֶּה שֶׁאִמְרוּ יִירוּשָׁע וְכָלֵב 'סֵר צֶלֶם מַעֲלִיחָה'.
 49 מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא, כִּיֵּן שִׁמְטוֹ הָאֲנָשִׁים דְּלָעִיל, וְאִמְרִידוֹ בּוֹלִי עֲלִמָא
 50 בְּהִסְפִּידָא - וְהַתְּעַסְקוּ כָּל הָאֲמֹרִיִּים בַּחֲסַפֵּה, וְהִיָּה הַדְּבַר לְטוֹבָה
 51 מֵאֵת ה', אֶךְ הִמְרָגִלִים הֵם חֲשִׁבוּ לְרַעָה, שֶׁהִרְבָּה אֲנָשִׁים מֵתִים שֶׁם
 52 בְּכָל מִקּוֹם, לִכֵּן אִמְרוּ 'אֲרִיץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבִיָּהּ הִיא'.
 53 עוֹד תִּיאָרוּ הִמְרָגִלִים "וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ בְּהִנָּחֵם וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם"
 54 וְגו', וּמִבֵּאֶרֶת הַגְּמָרָא, אִמְרָ רַב מְשִׁרְשִׁיאָה, הִמְרָגִלִים שְׁקָרִי הוּוּ -
 55 שְׁקֵרִים הָיוּ, וְהִרְאִיהָ הִיא, בְּשִׁלְמָא מִזֶּה שֶׁאִמְרוּ 'וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

תוספות

1 וילכו ויבאו. לא גרסין וכתבי, ואלא וילכו ויתרא הוא בין דכתיב וילעילו וישבו לא הוה
2 ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו' פקיש הליכתו, שהלכו לתור לביאתו: אף הליכתו
3 בעצה רעה. שמתחלה להוציא דבה נתכוננו אינו מתקנים. שמחזיקין אותן השומעין
4 כבדאין, לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי שיאמינו, ואף מרגלים לכך פתחו בשבח
5 הארץ תחלה ויחם. שתקו אל משה. בדברים.
6 שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו
7 רוצה לספר: שהסיתם בדברים. בדמפרש ואולי:
8 דחזירה. כלב ליהושע שרצה לדבר ושתקוהו
9 בגופה ואמר לו ראש הקטוע ידבר. מי שראשו
10 קטוע שאין לו בנים לטול חלק בארץ הוא דבר
11 בפניהו וחסמין לי. משתקין אותה עלה נעלה. אף
12 לשמם אם יצוה עליהם מפני. מן הקב"ה אל
13 תכרי. לא גרס. שאין הפרש קריה בין ממונ
14 האמר על יחיד שנדברים עליו לממונ של רבים
15 שאומרים על עצמם: אינו יכול להוציא בלי. אם
16 הפקידם שם: בעל הבית ארון העולם: אי
17 חשבתיה לשונתה. שהראיתיה להם באוכלת
18 יושביה שמותיה בה תדיר: שכיב איוב. שלא תג
19 וכוהו עליהם. והיו דקאמר כלב סר צלם
20 מעליהם: ה"ל הוא בי חוץ מבר אבלי תוה
21 ארץ הוה מבר. ולא היו שקרנים בזאת (ולא היו
22 נראים כהן שקרנים) דאיתנה שמעיהו לאמוריים
23 שקורין אותן חכמים. דכי הוה אמוריים מברין את
24 אבליהם בשחורין מן הקבר, בדאמר לעיל דכל
25 היכא דמטו שכיב חשיבא מנייהו ומברין לאבל
26 סעודה לנחמם תותי ארץ הוה מבר. לה:
27 ונחזינהו. והם יראים לעמוד לפניהם סלק
28 ותיב באילני וירקום כלפי מעלה. (שדי) ושרצו
29 לרגום אותם וקאין נמי אכבוד ה: בגמפיה.
30 מדלא קרינ בגמפה משמע במידת וראיה
31 להם במדה כנגד מדה: באסקרה מתו. שהיא
32 באה על לשון הרע בדאמרין בבמה מדליקין
33 (שם דף גז) וכוין שעלה כו'. סיפא דברייתא
34 דלעיל היא. אלא אידי דתנא בה ומכאן אתה
35 מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הקא:
36 שבו היום למקום. שהכהנים עמדו במקומם

1 וילכו ויבאו" ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:
2 מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה
3 בעצה רעה. "ויספרו לו ויאמרו באנו" וכתבי: "אפס כי
4 עז העם", אומר ר' יוחנן (סימן אמ"ת לבר"ו לוי"ה)
5 משום ר' מאיר: כל לשון הרע שאין בו דבר אמת
6 בתחילתו, אין מתקנים בסופו. "ויהם כלב את העם אל
7 משה" אומר רבה: שהסיתו בדברים. פתח יהושע דקא
8 משתע, אמרי ליה: דין ראש קטועה ימלל? אומר אי
9 משתעניא, אמרי בי מילתא וחסמין לי. אומר להן: וכי
10 זו בלבד עשה לנו בן עמרם? סברי בגנותיה קא
11 משתעי, אישתיקו. אומר להן: הוציאנו ממצרים, וקרע
12 לנו את היס, והאיכלנו את הפן, אם יאמר "עשו
13 סולמות ועלו לרקיע" לא נשמע לו? "עלה נעלה
14 וירשנו אתה". "והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא
15 נוכל", אומר ר' חנינא בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים
16 באותה שעה. "כי חזק הוא ממונ" אל תקרי "ממונ"
17 בלי משום. "ארץ אכלת יושביה היא" דרש רבא, אומר
18 הקדוש ברוך הוא: אני חשבתיה לטובה, והם חשבו
19 לרעה. אני חשבתיה לטובה, דכל היכא דמטו, מת
20 חשיבא דידהו, כי היכי דניסירו ולא לשאלו אפתייהו.
21 ויאבא דאמרי: איוב נח נפשיה, ואמרידו פולי עלמא
22 בהספידא. הם חשבו לרעה, "ארץ אכלת יושביה היא".
23 "ויהי בעינינו כהנבים וכן היינו" וגו'. אומר רב
24 משרשי: מרגלים שקרי הוה, בשלמא "ויהי בעינינו
25 כהנבים" לחיי, אלא "וכן היינו בעיניהם", מנא הוה

27 ידעין? ולא היא, כי הוה מברי אבילי, תותי ארץ הוה מברי, וכי חזינהו, סלקו ותיב באילני, שמעי דקאמרי, קחונינ אינשי דדמו לקמצי
28 באילני. "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו" אומר רבה אומר ר' יוחנן: אותו היום ערב תשעה באב היה, אומר הקדוש ברוך הוא:
29 הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. "ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים" וכתבי "וכבוד ה' נראה באהל מועד"
30 אומר ר' חייא בר אבא: מלמד שנמלו אבנים וירקום כלפי מעלה, "וימתו האנשים מוצאי דפת הארץ רעה בגמפה" אומר ר' שמעון בן
31 לקיש: שמתו מיתה משונה. אומר ר' חנינא בר פפא, דרש ר' ישילא איש כפר תמרתא: מלמד
32 שגשגה רבב לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם
33 ונכנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אומר: באסקרה מתו: וכוין שעלה האחרון שבישראל מן
34 הירדן חזרו מים למקומן, שגאמר: "ויהי פעלות הכהנים נשאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו פפות רגלי הכהנים אל החרבה וישבו
35 מי הירדן למקומם וילכו כתבול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונשאו וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא ארון את
36 נשאו ועבר, שגאמר: "ויהי כאשר תם כל העם לעבר ועבר ארון ה' והכהנים לפני העם". ועל דבר זה נענש עוזא, שגאמר: "ויבאו
37 עד גרן בירן וישלח עזא את ידו לאחו את הארון" אומר לו הקדוש ברוך הוא: עזא, נשאו נשא, עצמו לא כל שכן? "ויתר אף ה'
38 בענה ויפהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: שעשה צרכיו בפניו, "וימת שם עם ארון האלהים"
39 אומר ר' יוחנן: עזא בא לעולם הבא, שגאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קיים, אף עזא בא לעולם הבא. "ויתר לדוד על
40 אשר פרץ ה' פרץ בענה" אומר ר' אלעזר: שגשגתו פניו בחררה. אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויתר" הכי נמין? התם כתיב "אף"
41 הבא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "מירות", שגאמר: "ומרות היו לי חקיד בבית מגוריו"
42 אומר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעורר עיניך בו ואינו" אתה קורא אותן "מירות"?! תריני מכשילך בדבר
43 שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב: "ולכני קהת לא נתן פי עבדת הקדש" ואיהו אתייה בעגלתא. "וידן באנשי בית
44 שמש כי ראו בארון", משום דראו "וידן" ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתחווים הוה, וחד אמר: מילי נמי אמור,
מאן

מאן

מלמד שמתו מיתה משונה. נראה דרעה

בגמפה דרש:

שלשה

מאן

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

שלשה

מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכוזבי ואיטליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הוה אמר ר' סימן בר רבידא וראות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגזו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משוקעות הן במים אין תימר איטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמון

לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן:

ביצר כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין נטירין ומשיאין את התורה שדיתה כתובה בשבעים לשון מיד על אבני המזבח לא לשעה היו ונגזו ועד הוה מעשה סנים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שדיתה כתובה בע' לשון מיד על אבני המלון נכתבו נוחא ושרת אותם בסיד אלא מאן דאמר על אבני המזבח ונכתבו מאין ושרת בסיד בין כל אבן ואבן:

ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת. ואם תאמר תיפוק ליה דבשעת מתן תורה התחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלה וי"ל דענוש זה גדול הוא שלאחר שדיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומיהו תימנה והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (דף כ"ג) דעדיין יש להן פתחון פה שיאמרו כלום כפית עלינו הר כניגית כישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה איך נתחתם גזר דינם: **לרבות** כנענים שבחוצה לארץ. תימנה היאך קבלה לרוב שדרי היא ודיתה

מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה ועל שקרבה עצמה כך קירבה ומקום וארחב קאי ואמרינן גמי במס' מגילה (דף ה') שנתגיירה ונסבה יהושע והכא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושנאו על פי הדיבור היה ואמר לו שקודם שהתחילו המלחמה היו מקבלין שדרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרשי' ואי הוה מציעו למימר דאם היו חוזרין אז בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי גמי אשבעה אומות והכי משמע גמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושוטרים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות (ומלמדו) שאם עושין תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחיל יהושע במלחמה שדרי ידועש שלח שלש פרוחגמאות הרצה להשלים ישלים להלחם ילחם אלאא אותן שדרי רוצין להשלים לא היה הורגן וחרצין

לומין אותן שדרי רוצין להשלים קודם שהתחיל במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלוך רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחזין לגבולים אם מקבלין אותם לאחר מכאן דרבי שמעון לא איצטריך למימר הא למדת שאם

תחזירם בתשובה מקבלין אותן אלא אכנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שרידם כדן (ושאר) אומות שמקבלין מזה לעולם:

רש"י

מאן אפרך דאפרית. מי הכעיסך בשבעתך ולא הצלת את עצמך מן השביה, ועתה מי מפסיק בשנפתיסך לבא מאלריך. וכתבי שבועה פרים ושבועה אילים. דבריו הקמים, והכי רשייה דקרא. ויהי בעזר האלדים את הלום נושאי ארון ברית ה', ויזבחו בשבעה פרים ושבועה אילים: סלאת כל ארץ ישראל כמות. מןחות, דעל כל פסיעה מןחות כתיב בידון.

דבריו הקמים כתיב ויזבחו עד גרן בידון וישלח עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נכון. בתחלה כשבא הארון שם נעשה להם כבידון הוורג שחרג עזא ולבסוף. לאחר שנשתתה שם ששה חדשים בבית עובד אדום נעשה נכון שהכין את ביתו דכתיב (מל"א כ"ו) ויכרך ה' את עובד אדום (אשתו ושמןה כלותיה) אשתו של עובד אדום ושמןה כלותיה ילדו ששה בנים כבסר אחד.

והיוני דכתיב פועלי השמיני כי כרכו אלהי (מס"א טו) וכתיב אח"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חלבו, גרן נכון הוא גרן ארונה הובסי. וא"כ הוא ה"ג. בתחלה נכון ולבסוף בידון על שם המזבח שתחלתו בני וסופו קרב. ובידון לשון שבר וחרגן הוא כמו ידאו ענינו בידו (ואזי נאז נפארת. ספא דבריתא דלעיל הוא. אלא משום השמיני ביה ועל דבר זה נעשה עזא אפסיה בכל הני: שהעמיד משה בעבר הירדן בערבות מואב. ותנא דבריתא כי קאי בארץ כנען קרי עבר המדבר עבר הירדן, וכי קאי בערבות מואב או בשאר המדשעות קרי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המערבי: בגלגל.

לאחר שבו מן המדבר בחר עיבל קפולם ודביאום לגלגל וקבעום שם: ביצר קתבו. על המזבח בחר עיבל: היאך למדו אמות העולם. העתיקות תורה, הלא לא נצטוו לכתבה בשבעים לשון אלא לבא ולקמיה כל דרורה. שלא יחא פתחון פה לאותם האומות לומר לא היה לנו מדיקן ללמד: ונטירין שלתן. סופרים שלחם, וזם קורין אותן נטירין: והשיאות. והעתיקה, כלומר נטילה משם ע"י העתקה: וכתבו מלפניה. בסוף הדף למען אשר לא ילמדו עוד וגו'. לעיל מניה כתיב כי החרם תחרמם, ודבר זה כתבו למשה להודיע לשבעה אמות היישובים חוץ מגבולי ישראל שלא נצטוו להחרמם, אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחרם: כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים. אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם, ושבתוכה אין מקבלין שמנתם: ידא עושין, וד"ג לה בהדיא בתוספתא (פ"ו) אם אתם חוזרין בכס אנו מקבלין אתכם: מ"ט דר"ש. דאמר על גבי סיד בתבונה: על עסקי סיד. שהתורה נכתבה עליו ודיתה מגלה לפניכם ולא למדו: אלא שריפה. גיבה. שכל זמן שאין מתגיירין וזם קורין נמי אין חלקם אלא משרפות הסידי: ה"ג ושבית שבי' לרבות כנענים שבו. דקרא בחו"ל כתיב, כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ. והכי תנא בספרי, כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר, דכי תצא משמע בשתעלה על דעתך לצאת. ושבית שבי', לרבות כנענים שבתוכה. כא הכתוב להחרי כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יתנו בכלל לא תחיה כל נשמה, דהאי ושבית קרא ויתרא הוא:

כמאן

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בהר עיבל, הוא אומר "וכתבת עליהן ועל האבנים את כל דברי
התורה הזאת באר היטב וגו'", ואתיא - נלמד בגזירה שוה, 'באר'
'באר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא, בענין האבנים שזוה
משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר'
שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים.
ואחר שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר "ושתים עשרה אבנים
הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון
הברית". ואחר שהקים יהושע בגלגל מאבני המזבח שבנו בהר
עיבל, שנאמר "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן
הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
תנו רבנן, כיצד כתבו ישראל את התורה על המזבח בהר עיבל,
רבי יהודה אומר, על גבי אבנים כתובה, שנאמר "וכתבת על
האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וגו'", ואחר כך
סדו אותן בסיד, שנאמר "הקמת לך אבנים גדולות ושדת אותם
בשיד". אומר לו רבי שמעון לרבי יהודה, לדרבך שסדו בסיד על
הכתב, היאך למדו אומות של אותו הזמן את התורה, ואיך
יקראוה שלא יהיה פתחון פה להם לומר לא היה לנו מדיכן ללמודה.
אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, בינה ויתירה נתן בהם הקדוש
ברוך הוא לאומות, ושיגרו נזירין - סופרים שלהן, וקלפן את
הסיד והשיאות - והעתיקוה, ועל דבר זה נתחתם גור דין של
האומות לרדת לבאר שחת, שהיה להן ללמוד ולא למדו. כך ענה
רבי יהודה לרבי שמעון. אך רבי שמעון חולק ואומר, על גבי סיד
מלכתחלה כתובה, ולא ממש על גבי האבנים, וכתבו להן עבור
אלה משבעה האומות שישבו מחוץ לגבול ישראל למטה בסוף הדף
"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו
לאלהים וגו'". ומדייקת הגמרא, הא למדת, שאם היו האומות
שמחוץ לגבול ישראל חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותן, שלא
נצטוונו להחרים אלא אותן שבתוך גבול ישראל כדי שלא ילמדונו
ממעשיהם הרעים, ואף אם ישונו בתשובה זהו רק מיראה.
אמר רבא בר שילא, מאי מעמא דרבי שמעון שאמר שכתובה על
גבי סיד, דכתיב 'והיו עמים משפחות סיד', ודורשים, 'והיו עמים'
משפחות' שנגזר דין העמים להשרף בגיהנם, על עסקי 'סיד', שהיתה
התורה כתובה על גבי סיד וגלויה לפניהם ולא למדוה. ורבי יהודה
לומד מן הפסוק הזה, כי סיד - כמו סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
שריפה, אף אותם הכותבים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם,
כל זמן שאינם מתגיירים ממש, אך חזרתם בתשובה בעודם גויים
אינה מועילה, שגם על העומדים חוץ לגבולין נאמר 'לא תחיה כל
נשמה'.

שואלת הגמרא, במאן אולא הא דתניא - כמי הולכת הברייא
דלהלן, שנאמר "כי תצא למלחמה על אויבך וגו' ושבית שבי
וראית בשביה אשת יפת תואר", ודורשים, לרבות כנענים שבהוצה
לארץ, שנהג בהם דין אשת יפת תואר, שאם חוזרין בתשובה
מקבלין אותן, ולא נאמר עליהם 'לא תחיה כל נשמה',

מאן אמרינן (להא) דאמרינן - מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת
את עצמך מן השבייה, ומאן אתא עלך דאפיסת - ועתה מי
מפיסך כשנתפייסת לבוא מאליר. והיתה אמירה זו דרך לזולל
כביכול למה נתן ה' בידי פלשתים את הארון כשנלחמנו נגדם, ועתה
לפתע שחררו ללא מאמץ מצידנו.
והמשך הפסוק שם בהכאת אנשי בית שמש על חטאם, "וַיִּךְ בָּעָם
שָׂעִים אִישׁ וְחַמִּשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", וביבאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
איש' או 'חמישים אלף איש'. ובביאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
איהו ורבי אלעזר. חד אמר, באמת המתים במגפה שבעים איש
היו, ומה שכתוב 'חמישים אלף איש' הוא משום וכל אחד ואחד
שקול כחמישים אלף. וחד אמר, באמת המתים במגפה חמישים
אלף איש היו, ומה שכתוב 'שבעים איש' הוא משום וכל אחד ואחד
שקול כשבעים סנהדרין.
וחזרת הגמרא לפרשת עוזא, אחרי מעשה עוזא, הכניס דוד את
הארון לבית עובד אדום הגתי שלשה חדשים, ואחר כך העלתו
לאהל קבע בעיר דוד בשמחה גדולה מאד. שואלת הגמרא, בספר
שמואל נאמר "והיו כי צערו נזשאי ארון ה' ששה צעדים, ויזבח
שור ומריא", וכתיב בספר דברי הימים, שגם שם מופיע ענין זה,
"ויהי בעזר האלהים את הלויים נשאי ארון ברית ה', ויזבחו שבעה
פרים ושבעה אילים". הרי לנו סתירה, האם זבחו שור ומריא, או
שבעה פרים ושבעה אילים.
מתרצת הגמרא, אומר רב פפא בר שמואל, על כל פסיעה ופסיעה
שהתקדמו עם הארון, זבחו שור ומריא, ועל כל שש פסיעות
שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה אילים. שואלת הגמרא, אומר
ליה רב חסדא לרב פפא, אם כן שהקריבו על כל פסיעה ופסיעה,
מילא את כל ארץ ישראל בכות - מזבחות, שעל כל פסיעה
ופסיעה עשו מזבח. מתרצת הגמרא, אלא אומר רב חסדא, על כל
שש ושש פסיעות שהתקדמו, זבחו שור ומריא, ועל כל ששה
סדרים של שש פסיעות שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה
אילים.
שואלת הגמרא, כתיב בפסוק בדברי הימים במעשה עוזא "ויבאו עד
גורן בידון וישלח עזא וגו'", וכתיב בפסוק בשמואל במעשה עוזא
"ויבאו עד גרן לבון וישלח עזא". ואם כן יש סתירה מה שם המקום,
גורן 'כידון' או גורן 'לבון'. מתרצת הגמרא, אומר רבי יוחנן, בתחלה
נאמר שמו 'כידון', לרמו שנתקע בהם ככידון שזרג את עוזא,
ולבסוף לאחר שהיה שלשה חדשים בבית עובד אדום הגתי, נקרא
שמו 'לבון', שהכין את ביתו, כמו שמבואר בבבא ובחז"ל כל הברכות
שבאו עליו.
כעת חזרת הגמרא לסוגיית בקיעת הירדן ומעבר בני ישראל בו,
שעסקנו לעיל. ממשיכה הברייא דלעיל, נמצאת אתה אומר,
שלשה מיני אבנים היו, אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר
בתחילת ספר דברים "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר
את התורה הזאת וגו'", ויהלך בפרשת כי תבא, לגבי הקמת האבנים

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים ושלשים לעומר עמ' ב

לקרוא בכל לשון שאתה שומע, כחכמים. עונה הגמרא, והוא,
המילה 'שמע', מביע ליה רבי לדרשה אחרת, שבקריאת שמע צריך
להשמיע לאוניו מה שאותה מוציא מפיך. ומבארת הגמרא, ורבנן
שדרשו מ'שמע', לקרוא בכל לשון שאתה שומע, ולא דרשו מכך
שצריך להשמיע לאוניו, סברי לה במאן דאמר תקורא את שמע
ולא השמיע לאוניו יצא.
הגמרא מבררת אם מחלוקת רבי וחכמים תלויה בענין אחר. לימא
- האם נאמר שקסבר רבי,

שלא יקראנה למפרע, כלומר בסדר הפוך מהסוף להתחלה, שאינו
יוצא ידי חובה אם לא קרא לפי הסדר הכתוב. שואלת הגמרא, ורבי,
שלא יקראנה למפרע, מנליה - מהיכן הוא לומד דין זה. עונה
הגמרא, נפקא ליה - הוא דורש זאת מ'דברים' 'הדברים', שהיה
מספיק לכתוב 'והיו דברים האלה' בלי ה'א', ונאמר 'הדברים', ללמד
שלא יקרא בסדר הפוך. ומבארת הגמרא, ורבנן, שדרשו שלא יקרא
למפרע מ'זהו', ולא דרשו זאת מהדברים' כמו רבי, כי 'דברים'
'הדברים' לא משמע להו שזה ייתור הניתן לדורשו. שואלת
הגמרא, ורבי נמי, הכתיב 'שמע', ומדוע אינו דורש מזה שאפשר

ישעיה ו א-ה

א בִּשְׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־אֲדֹנָי יֵשׁב עַל־כִּפֹּאֵר רֶם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת־הַהִיכָל:
 ב שָׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לֹ שֵׁשׁ בְּנָפִים שֵׁשׁ בְּנָפִים לְאַחַד בִּשְׁתֵּים | יִכְסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתֵּים יִכְסֶּה רַגְלָיו
 וּבִשְׁתֵּים יַעֲוֶפֶף: ג וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ:
 ד וַיִּנְעֻזוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבַּיִת יִמְלֵא עָשָׁן: ה וְאָמַר אֲוִי־לִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טֹמֵא שְׁפָתַיִם
 אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם־טֹמֵא שְׁפָתַיִם אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי:

רש"י

כאחד עונים כו' ומדרש אגדה מעשה מרכבה הוא וכן
 תירגם קדוש קדוש קדוש ג' פעמים כתרגומו: (ד)
 וינועזו אמות הספים. אילות סיפי הם מזוזות הפתח
 שנמדדין במדות אמות לגובה ולרוחב והן מזוזות
 ההיכל: מקול הקורא. מקול המלאכים הקוראים והוא
 היה יום הרעש שנאמר בו ונסתם כאשר נסתם מפני
 הרעש בימי עוזיה (זכריה יד) בו ביום עמד עזיה להקטיר
 בהיכל רעשו שמים לשורפו לומר דינו בשריפה כמו
 שנאמר ותאכל את החמשים ומאתים איש (במדבר טז)
 וזהו שקראם שרפים שבאו לשורפו רעשה הארץ
 לבולעו כסבורה דינו לבלע כקרח שערער על הכהונה
 יצתה בת קול ואמרה זכרון לבני ישראל וגו' (שם) ולא
 יהיה עוד אדם המעורר על הכהונה כקרח בבליעה
 וכעדתו בשריפה אלא כאשר דבר ה' ביד משה בסנה
 הבא נא ידך בחיקך (שמות ד) והוציאה מצורעת כשלג
 אף כאן צרעת פרחת במצחו: והבית ימלא עשן. היה
 נמלא עשן: (ה) כי נדמית. הריני מת שלא הייתי
 כדאי שאראה פני השכינה ודוגמתו מצינו במנוח מות
 נמות כי אלהים ראינו (שופטים יג): נדמתי. כמו כי נדמה
 כל עם כנען: טמא שפתים. דמגעל בחוביך:

(א) (בשנת. סימן זה תחלת הספר ותחילת נבואת
 ישעיה וחמשה סימנים הקודמים נאמרו אחר זה הסימן
 אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה וראיה לדבר ישעיה
 נבא ונותרה בת ציון כסכה וגו' זה היה לאחר שהחריב
 וגלה סנחריב את עשרת השבטים ונשארו רק יהודה
 וירושלים לכך אמר חזון ישעיה וגו' על יהודה
 וירושלים וגו' על מה תכו עוד תוסיפו סרה וגו'
 אברכנא"ל): בשנת מות. כשנצטרע: ושוליו. כמו
 שולי המעיל (שמות כח) תחתיתו ראיתו יושב על כסא
 בשמים ורגליו בהיכל הדום מרגלותיו בבית המקדש
 לדון על עוזיה שבא ליטול כתר כהונה: (ב) שרפים
 עומדים ממעל. בשמים: לו. לשמשו כן תירגם יונתן
 שמשין קדישין ברומא קדמוהי: בשתים יכסה פניו.
 שלא יביט לצד השכינה: ובשתים יכסה רגליו.
 לצניעות שלא יראה כל גופו לפני בוראו. ובתנחומא
 ראיתי כיסוי הרגלים לפי שהם ככף רגל עגל שלא
 להזכיר לישראל עון העגל: ובשתים יעופף. ובתריין
 משמש: (ג) וקרא זה אל זה. נוטלין רשות זה מזה
 שלא יקדים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה אלא אם כן
 פתחו כולם כאחד וזהו שיסד ביוצר אור קדושה כולם

מצודת ציון

(א) ושוליו. תחתיתו ר"ל רגליו: מלאים. ממלאים: (ד)
 וינועזו. מל' תנועה והסרה ממקומה הרבה אמות ולא פי' כמה
 אמות: הספים. הם המזוזות הנמדדים באמות כמ"ש והסף
 קנה אחד (יחזקאל מ): (ה) נדמיתי. ענין שתיקה כמו וידום
 אהרן (ויקרא י) ור"ל נאבדתי כי הנאבד מן העולם הוא
 מושקת כי לא ישמע קולו וכן ער מואב נדמה (לקמן טו):

קדוש כאחד ולא יקדים האחד לחבירו: ואמר. הקול יוצא מבין כולם כאחד כאילו הוא קול אחד: קדוש וכו'. ר"ל שהוא
 מקודש ומרומם בעולם המלאכים ובעולם הגלגלים ובעולם השפל: מלא וכו'. כבודו מלא בכל הארץ: (ד) וינועזו. מזוזות
 הפתח היו נעים מחזוק קול הקריאה וסרים ממקומם הרבה אמות ולא פירש כמה: והבית. ההיכל: ימלא עשן. היה נמלא עשן:
 (ה) ואמר. אמרתי אוי לי וכו', כי פחד פן ימות על שראה מראה כבוד ה': כי איש וכו'. על כי איש טמא שפתים וכו'
 ואינני אם כן כדאי לא מצד מעשי ולא מצד מעשה העם אשר אני בקרבם: כי את המלך וכו'. מוסב למעלה כאומר אוי לי
 וכו' כי את המלך וכו' כי איש וכו':

מצודת דוד

(א) בשנת מות. כשנצטרע כשנכנס בהיכל להקטיר כמ"ש
 והצרעת זרחה במצחו (דה"ב כ"ו) כי המצורע חשוב כמת:
 (ב) ממעל. בשמים: לו. לשמשו: לאחד. לכל אחד ואחד:
 יכסה פניו. לבל יביט כלפי השכינה: יכסה רגליו. לצניעות
 שלא יראה בכל גופו לפני בוראו, ור"ל אמרו שלא להזכיר
 מעשה העגל כי כף רגליהם ככף רגל עגל: יעופף. יעוף
 בשליחות המקום: (ג) וקרא וכו'. שרף קורא לחבירו לומר

משלי יא ד-יז

ד לא־יִעֲלֶה הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצִדְקָה תַּצִּיל מָמוֹת: ה צִדְקַת תְּמִים תִּישֶׁר דְּרָכָו וּבְרָשָׁתוֹ יִפֹּל רָשָׁע: ו צִדְקַת יִשְׂרָאֵל תַּצִּילֵם וּבִהְיוֹת בְּגָדִים יִלְכְּדוּ: ז בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֵּאָבֵד תְּקוּהָ וְתוֹחֶלֶת אוֹנִים אֲבָדָה: ח צִדִּיק מִצָּרָה נִחְלָץ וַיָּבֵא רָשָׁע תַּחְתּוֹ: ט בְּפֶה חֲנָף יִשְׁחַת רַעְיוֹ וּבִדְעַת צְדִיקִים יִחְלָצוּ: י בְּטוֹב צְדִיקִים תַּעֲלֶץ קִרְיָהּ וּבִאֲבָד רָשָׁעִים רָנָה: יא בְּבִרְכַּת יִשְׂרָאֵל תְּרוֹם קָרַת וּבְכַף רָשָׁעִים תִּהְרָם: יב בְּזִלְרַעְהוּ חֲסֵר־לֵב וְאִישׁ תְּבוּנוֹת יַחְרִישׁ: יג הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֵּה־סוֹד וְנִאֲמַן־רֹיחַ מִכֶּסֶף דָּבָר: יד בְּאֵין תַּחְבּוּלוֹת יִפְלֹעַם וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ: טו רַעֲיוֹנָע פִּי־עֶרֶב זָר וְשֵׁנָא תִקְעִים בּוֹמֵחַ: טז אֲשֶׁת־חַן תִּתְמָךְ כְּבוֹד וְעֲרִיצִים יִתְמַכּוּ־עָשָׂר: יז גִּמְלָל נִפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעֵכָר שָׂאָרוֹ אֲכֹרִי:

רש"י

(ו) צדקת ישרים תצילם ובהות בוגדים ילכדו. בהוות שהם עושים הם נלכדים והמקרא מסורס הוא כלומר ובוגדים בהוות ילכדו: (ז) במות אדם רשע תאבד תקוה. תקות כל הבוטחים בו: ותוחלת אונים אבדה. תוחלת בניו שהם אונו אבדה כי בזכותו לא תבוא להם טובה אבל במות צדיקים יש לבניהם מבטח בצדקתם: (ח) צדיק מצרה נחלץ. במות רשע, ולמקרא העליון זה מחובר: (ט) בפה חנף. חנף המסית חבירו בדרך רע משחיתו בפיו: ובדעת צדיקים יחלצו. והצדיק נחלץ ממנו בדעת התורה שהזהירה עליו לא תאבה לו וגו' (דברים יג): (יא) תרום קרת. תתקיים תקרת הבית בגבהה מליפול בעוד שהיו מלכי יהודה ישרים העמידה תפילתם את בית המקדש:

(יב) ואיש תבונות יחריש. כשמבזהו החסר לב כמו שאלו דכתיב ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש (משלי יא): (יד) באין תחבולות. כשהצרה באה על ישראל ואינן נותנין לב להבין להתענות ולעשות תשובה יפול עם: (טו) רע ירוע. הרשע יתרוצץ אשר ערב לבו לעבודת גלולים: ושונא תוקעים. תוקעים כף לעשות רע וללכת בעצתם, ורבותינו דרשוהו בערבות ממון: (טז) תתמוך כבוד. כנסת ישראל תקרב תמיד לכבוד הקב"ה ותורתו: ועריצים יתמכו עשר. בני אדם מתקרבים אצל גניבות ממון וגזל: (יז) גומל נפשו. גומל טובה לקרוביו: איש חסד. איש שהוא חסיד: ועכר שארו אכזרי. והאכזרי הוא עוכר את קרוביו:

מצודת ציון

(ו) ובהות. ענין שבירה כמו מדבר הות (תהלים צ"א): (ז) אונים. בנים הבאים מכחו כמו כחי וראשית אוני (בראשית מט): (ח) נחלץ. ענין הוצאה ושלילה כמו וחלצה נעלו (דברים כח): (י) תעלוצ. תשמח: (יב) יחריש. ישתוק: (טו) רע ירוע. ענין השבר והריצוץ כמו תרועם בשבט ברזל (תהלים ב): (טז) ועריצים. חזקים כמו עריצי גוים (יהוקאל כח): (יז) ועוכר. ענין השחתה ובלבול כמו עכרתם אותי (בראשית לד): שארו. בשרו כמו אם יכין שאר (תהלים עח):

מצודת דוד

(ד) ביום עברה. ביום בא כעס מאת המקום לא יועיל העושר לכופר הנפש כי העומד עליו בוז יבז למרבית ההון אבל צדקה מצילה מן המיתה: (ה) תישר. הצדקה שעושה היא מוליכה אותו בדרך הישר לטוב לו: וברשעתו. והרשע עצמה שהכין הרשע לזולתו בה בעצמה יפול הוא: (ו) תצילם. הצדקה תציל הישרים מרעה: ובהות. בהשבר שהכינו הבוגדים לזולתם ילכדו הם בעצמם בה: (ז) תאבד תקוה. תקות הבוטחים בו: ותוחלת. תקות בניו אבדה כי לא היה בו זכות להגן על הבנים: (ח) צדיק. כשנגזרה צרה על הצדיק ובעבור הזכות בטלה הגזרה או כשנחלץ הצדיק מן הצרה יבוא

רשע במקומו אל הצרה ההיא כי אין מדת הדין מתפייס עד יבא אחר תחתיו: (ט) בפה חנף. בדברי חניפה ישחית את רעהו המחניף לו כי ילכדנו להמשך אחר דעתו: ובדעת. בעבור דעת התורה יוציאו מלבם דברי החונף ואינם נמשכים אחריו: (י) תעלוצ קריה. כי משפיעים לזולתם מהטובה אשר חלק ה' להם: רנה. כי בעודם בחייהם הרעו לבריות: (יא) בברכת. בעת בא הברכה לישרים ורק המה למעלה וינהיגו את בני העיר בהדרכה ישרה אז תתרוםם עי"ז: ובפי וגו'. אבל כאשר הברכה היא בפי כסילים ורק המה למעלה ועל פיהם יהיה כל דברי העיר אז תהרס עי"ז: (יב) בז. המבזה לחבירו הוא חסר לב: ואיש. אם מי שמבזין אותו הוא איש תבונות אז יחריש ולא יענהו על כל דבריו ולא יחוש לדברי חסר לב: (יג) מגלה סוד. המגלה סוד חבירו הרי הוא הולך רכיל ואף אם לא ספר הדברים לפני מי שנאמר עליו כי חברך חבא אית ליה ויגולה הדבר גם אליו: ונאמן רוח. מי שרוחו נאמנה לה' הוא מעלים כל דבר ואם לא נאמר בסוד: (יד) באין. כאשר לא יחשבו תחבולות בדבר המלחמה אז יפול העם ביד שונאי אולם ברוב יועץ קרובה התשועה: (טו) רע ירוע. ישבר ויתרוצץ על אשר היה ערב בעבור איש זר אשר לא ידעוהו אם הוא נאמן אבל השונא לתקוע כפיו בערבות מכל וכל בטוח הוא משבירה ורציצה: (טז) אשת חן. אשה הנושאת חן בעבור כשרון מעשיה דרכה לסמוך את הכבוד שלא תלך ממנה ועושה סמיכות אל הכבוד בהוספת כשרון מעשים: ועריצים. בעלי כח רב דרכם עשות סמוכות אל העושר לכל יהיה אבוד מהם: (יז) גומל נפשו. מי שגומל טוב לנפשו המתאוה לתת לה די מחסורה ההכרחי להחיותה ולהעמידה במצב הבריאות הוא בודאי איש חסיד כי כאשר יחמול על נפשו כן יחמול על נפש הזולת אבל העוכר בשר עצמו ומרעיב עצמו כי יחוש על הממון כ"ש שהוא אכזרי על הזולת:

ג נָסַר שֶהוּא נִתָּן עַל פִּי תַנּוּר יֶשֶׁן, יוֹצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה טַפַּח, אָכֵל לֹא מִן הַצִּדִּים, טֻמְאָה בְּצַד זֶה – פְּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי טְהוֹרִים; רַבִּי יוֹסִי מְטַמֵּא. הִבְטַח אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטֻּמְאָה. הִיָּה בּוֹ זֵיז – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטֻּמְאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רֹאִים אֶת הַבְּטָח כְּאִילוֹ אֵינוֹ, וְהִזִּיז הָעֵלְיוֹן מְבִיא אֶת הַטֻּמְאָה.

פירוש ברטנורה

ג נסר. שהוא ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור יוצא טפח מן המורה וטפח מן המערב, ודרוס וצפון אינו יוצא: טומאה בצד זה. תחת הנסר במורה או במערב: כלים שבצד השני טהורים. דאין מקום לטומאה לעבור, שאין הנסר עורף מן הצפון ומן הדרום: ורבי יוסי מטמא. קסבר אין תנור מפסיק, ואין הלכה כרבי יוסי: הבטח. יש ספרים שגורסים אבטח. והוא בנין עשוי כעין אמבטי שבמרחצאות שנותנים בהן מים לרחצה, ונסר נתון עליו לתקרה, והנסר עורף משני צדדים. ואם הטומאה מצד זה אין יוצאה לצד אחר, לפי שהבטח חוצץ: הִיָּה בּוֹ זֵיז. היתה קורה יוצאה למעלה מן הבטח מן המורה למערב: רואין את הבטח כאילו אינו. שאע"פ שהבטח חוצץ בנסר, גבי זיז אינו חוצץ. והלכה כר' יהושע:

משניות מבוארות – קהתי

נסמן עליו (הל' טומאת מת י. ג). ולכן נקרא "בטח" (שנשנן לבטח עליו). והטעם שאינו מביא את הטומאה, מבאר הרא"ש לדעת הרמב"ם, מפני שהוא מודבק לחלון, ואין אוויר שתיכנס בו הטומאה. ואמנם לפי פירוש הרמב"ם מיושב לשון המשנה, אבל קשה להבין דברי רבי יהושע, מה טעם רואים את הבטח כאילו אינו? אכן, הראב"ד השיג על הרמב"ם ועל הר"ש, והרי לשונו (שם): "זה המחבר הפליגו (את הבטח) לדברים אחרים שלא מן הענין, והם עצמם מאין טעם. והרב היווני (היינו הר"ש) גם כן פירש בו סברה רחוקה, בעבור שראה בתוספתא לשון "אבטח". ופירש: אינו מביא את הטומאה — אינו חוצץ, והם דברים זרים, ואין הדעת מיושבת עליהם. — אמרת: אחר שאין להם קבלה, אענה אף אני חלקי, גם לי לבב כמוהם. הבטח מלה מורכבת היא ונקראת על שם מלאכתה, והיא ממלאכת התנור. כשהוא צריך טפלה (מירוח של טיט). מוציאים ממנו זיז לקבל עליו את הטיט, שטופלים בו. ומפני אסיפת הטיט שם, פעמים שמוחרי, והוא בולט ממנו טפח, ונשאר שם עם הזיז שלא לצורך ושלא בכוונה; ואותו הטיט אינו מביא טומאה אף למה שתחתיו, לפי שמתחילה לא בא בשום כוונה, שלא היו יודעים שיתחיר. ועל הזיז נחלקו: רבי אליעזר סבר, כיוון שאינו בא אלא בשביל הטיט, דינו כמוהו; ורבי יהושע סבר, שהזיז מכל מקום בכוונה בא שם, הלכך מביא את הטומאה. ופירוש "בטח" — בית טיחה, מקום קיבוץ הטיט". עד כאן לשון הראב"ד.

אף הגר"א מפרש ענין "בטח" בקשר לתנור, אבל בדרך אחרת מאשר הראב"ד, וזה לשונו: "בטח" הוא כעין חגורה בולטת שעושים סביב התנור, ואם אין בו פותח טפח, אינו מביא את הטומאה, שאף על פי שזיז מביא את הטומאה בכל שהוא (כלהלן יד, א), הבטח אינו מביא אלא בפותח טפח. הִיָּה בּוֹ זֵיז למעלה מן הבטח. רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטומאה — עד שיחא בו פותח טפח, כדן זיז על גבי זיז (עיין תוספתא יד, ח). רבי יהושע אומר: רואים את הבטח כאילו אינו. והזיז העליון מביא את הטומאה — שאין זה דומה לזיז על גבי זיז, ששם הואיל והזיז התחתון מביא את הטומאה בכל שהוא, אין אומרים בו: רואים כאילו אינו, ולפיכך הזיז העליון אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח, אבל הבטח, שאינו מביא את הטומאה כלל, אין הזיז שעליו נחשב כזיז על גבי זיז, שלא יביא את הטומאה אלא בפותח טפח, אלא רואים את הבטח כאילו אינו, והזיז העליון מביא את הטומאה בכל שהוא ("אליהו רבא").

ברם, בעל "סדרי טהרות" מקשה הרבה על פירושו של הראב"ד, ובעיקר הוא מביא קושיות חזקות שמקשה ה"פרי חדש" על הראב"ד בספרו "מים חיים". ואף על פירושו של הגר"א הוא כותב: "אם כי פירושו מחורד, אינו מתקבל על הלב, כי אינו מענין משנתנו, והרי עדיין לא למדנו את הדין, שזיז מביא בכל שהוא, שצריכה היתה המשנה להשמיענו, שהבטח אינו כזיז, ולא כאן אלא להלן (בפרק יד) היתה צריכה להיות שניה משנה זו. כן מקשה בעל "סדרי טהרות" אף על הר"ש ועל הרמב"ם, כמו שכבר העירונו לעיל.

והרי פירושו של בעל "סדרי טהרות", שבעקבותיו הלכנו בביאור המשנה הואיל וזו גם דרך הרמב"ם: הבטח — כעין נסר שנותנים בחלון על המשקוף לכסות הטוח מעובי הכותל, שהמביט בעד החלון יראה נסמן עליו, שלא ייטנפו בגריו בעפרורית הטוח. ולפי שנתנו במקום הטוח נקרא "בטח", כלומר בו טוחה. ודרך הבטח להיות עורף על עובי הכותל לצד חוץ ולצד פנים, אינו מביא את הטומאה — כמו שביארנו במשנה. הִיָּה בּוֹ זֵיז — יוצא ממשקוף העליון למעלה מן הבטח, והטומאה תחת הבטח, רבי אליעזר אומר אינו מביא את הטומאה — כמו שביארנו, רבי יהושע אומר: רואים את הבטח כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה — שהבטח שאינו קבוע ויכולים להסירו משם, אינו מבטל את הזיז הקבוע.

באור משנה ג

נָסַר שֶהוּא נִתָּן עַל פִּי תַנּוּר יֶשֶׁן — אף במשנה הקודמת היה מדובר בתנור ישן, אלא הואיל ומשנה א, שעסקה אף היא בנסר, פותחת בפיסקה: נסר שהוא נתון על פי תנור חדש. לפיכך נוקטת משנתנו: נסר שהוא נתון על פי תנור ישן ("תפארת ישראל"), יוֹצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה טַפַּח — שהנסר ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור, יוצא מזה ומזה טפח, כגון טפח בצד מזרח וטפח בצד מערב, אָכֵל לֹא מִן הַצִּדִּים — בצפון ובדרום אינו יוצא: טֻמְאָה בְּצַד זֶה — תחת הנסר במורה או במערב, פְּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי טְהוֹרִים — שהואיל ואין עורף בצפון ובדרום, אין מקום לטומאה לעבור לצדו השני, ואף דרך התנור אין הטומאה יכולה לעבור, שהרי אינו מקבל טומאה מגבו, וכיון שאין הטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל צד, הריהו מציל על עצמו שלא תיכנס הטומאה לתוכו, הלכך מעכב התנור את הטומאה מלעבור לצד השני ("סדרי טהרות"); רַבִּי יוֹסִי מְטַמֵּא — את הכלים שבצד השני, שלדעתו אין התנור מעכב את הטומאה, והנסר מביא את הטומאה לצד השני. ואין הלכה כרבי יוסי. יש מפרשים, שמשנתנו מוסיפה לעסוק, כמו במשנה הקודמת, בתנור המוקף צמיד פחיל, ולכן סובר תנא קמא, שהתנור מפסיק בין הטומאה שבצד אחד לכלים שבצד השני, הואיל והתנור אינו נטמא; אבל אם התנור אינו מוקף צמיד פחיל, אף תנא קמא מודה שאינו מפסיק, משום שהטומאה נכנסת לתוכו ומטמאתו. ברם, רבי יוסי סובר, שאף תנור המוקף צמיד פחיל אינו מפסיק ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל"). הִבְטַח — ויש גורסים: אבטח. ופירושו (לפי הרמב"ם ו"סדרי טהרות"): בליטה היוצאת מאדן החלון לצד חוץ ולצד פנים, שהמשקוף בעד החלון נשען עליו, אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטֻּמְאָה — מצד אחד לצד השני, מפני שהכותל שמתחת החלון מפסיק ביניהם. הִיָּה בּוֹ זֵיז — היתה קורה יוצאת ממשקוף החלון, מעל לבטח, והטומאה תחת הבטח, כנגד הזיז, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטֻּמְאָה — אין הזיז מביא את הטומאה שתחת הבטח לתוך הבית, משום שהבטח מפסיק בין הטומאה לזיז. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רֹאִים אֶת הַבְּטָח כְּאִילוֹ אֵינוֹ, וְהִזִּיז הָעֵלְיוֹן מְבִיא אֶת הַטֻּמְאָה — לתוך הבית, שהבטח בטל לגבי הזיז.

בארנו ענין "הבטח" בדרך הקרובה לפירושו של הרמב"ם ולפירושו של בעל "סדרי טהרות". אבל נאמרו בו עוד פירושים רבים ושונים.

הר"ש והרא"ש מפרשים שה"בטח" (כפי ששמענו בתוספתא) הוא בנין כמו אמבטי של מרחץ, ונסר נתון עליו לתקרה, שהוא עורף משני הצדדים של הבטח, כגון מצפון ומדרום, ובאה המשנה להשמיענו, שאין הנסר מביא את הטומאה מצד האחד לצד השני, שהבטח חוצץ. הִיָּה בּוֹ זֵיז — שלמעלה מן הבטח יוצאת קורה ממורה למערב, רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטומאה, שהבטח חוצץ בזיז כמו בנסר. רבי יהושע סובר: אף על פי שהבטח חוצץ בנסר, שהוא כסיוור, לגבי זיז כל שהוא אינו חוצץ, אלא רואים את הבטח כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה.

אך לפי פירוש זה רחוק לשון המשנה: "הבטח אינו מביא את הטומאה". שהרי צריך לשנות: "הבטח חוצץ". או: "הנסר שעל הבטח אינו מביא את הטומאה". הרמב"ם מפרש ש"בטח" הוא בנין היוצא לפני החלון, שהמשקוף בעד החלון

ד סנדל של עריסה שפחתו בתוך הבית, אם יש בו פותח טפח — הפל טמא; ואם לאו — מונין בו בדרך שמונין במת.

ה קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה, והן מכוננות, טמאה תחת אחת מהן — תחתיה טמא; בין התחתונה לעליונה — ביניהן טמא; על גבי העליונה — פנגדו עד הרקיע טמא. היו העליונות בבין התחתונות, טמאה תחת אחת מהן — תחת כלם טמא; על גביהן — פנגדו עד הרקיע טמא.

ו קורה שהיא נתונה מכתל לכתל וטמאה תחתיה, אם יש בה פותח טפח — מביאה את הטמאה תחת פלה; ואם לאו — טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. כמה יהא בהקפה ויהא בה פותח טפח? בזמן שהיא עגולה —

פירוש ברטנורא

ד סנדל של עריסה. עריסה של תינוק רגלים להניח תחת רגליה כמין סנדל של מתכת לנוי או בשביל שלא ירקבו: שפחתו בתוך הבית. שנפחת הגג של עליה שהעריסה נתונה עליו וגראה סנדל העריסה בתוך הבית מן הפחת שבגג, וטומאה בתוך הבית: אם יש. במקום הפחת. פותח טפח. מביא את הטומאה מן הבית לעליה: ואם לאו. שאין שם פותח טפח: מונין בו בדרך שמונין במת. שהסנדל והעריסה ממאים טומאת שבעה כדן כלים בכלים, והתינוק טמא טומאת ערב, כדתנן בפרק קמא, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב:

ה מעזיבה. טיט וצורות שרגלים לשום על גבי קורות: ומכוננות. קורה העליונה כנגד התחתונה וכל אחת יש בה רוחב טפח: תחתיה טמא. ושעל גבה מהור, שהקורה חוצצת. והני מילי כשיש בקורות פותח טפח שהן רחבות טפח, אבל אין רחבות טפח לא מביאות טומאה ולא חוצצות וכמאן דליתנהו דמי, ונמצא טומאה כאילו עומדת באויר: ביניהן טמא. ושחתת התחתונה ושעל העליונה טהורים, דשתיהן חוצצות: כנגדו עד הרקיע טמא. ושחתת כולן טהור: בבין התחתונות. כנגד אויר התחתונות. ורחבן כשיעור אויר שביניהן, שאם תעלה את התחתונות או תוריד את העליונות נמצא הכול סתום: תחת כולן טמא. כאילו היתה תקרה שוה. ועל גבן טהור:

ו תחת כולה. כל כלים שתחתיה טמאים, דמביאה טומאה לכולה. ושעל גבה מהורים, דחוצצת בפני הטומאה: ואם לאו. שאינה רחבה טפח: בוקעת ועולה. דאם טומאה תחתיה כלים שעל גבה כנגד הטומאה טמאים: בוקעת ויורדת. דאם טומאה על גבה, כלים שתחתיה כנגד הטומאה טמאים: חיקפה

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ד

התחתונה ועל גבי העליונה, טהור, שהקורות חוצצות בפני הטומאה; על גבי העליונה — היתה הטומאה על גבי הקורה העליונה, פנגדו עד הרקיע טמא — מה שכנגד הטומאה למעלה עד הרקיע טמא, שהרי אין דבר חוצץ ממנה ולמעלה, אבל תחת כל הקורות, טהור. היו העליונות בבין התחתונות — שלא היו הקורות מכוננות, אלא הקורות העליונות היו נתונות כנגד האויר שבין התחתונות; טמאה תחת אחת מהן — היתה טומאה תחת אחת הקורות, תחת כלם טמא — כאילו היו כל הקורות העליונות והתחתונות תקרה אחת המביאה את הטומאה לכל הבית והעלייה; ומדובר כאן בכגון שהקורות העליונות רחבן כשיעור האויר שבין הקורות התחתונות, שאם תעלה את התחתונות למעלה או תוריד את העליונות למטה, נמצא הכל סתום. על גביהן — היה כזית מן המת על גבי אחת הקורות, פנגדו עד הרקיע טמא — רק כנגד הטומאה למעלה עד הרקיע טמא, שהרי הטומאה מונחת תחת כיפת השמים, אבל מן הצדדים טהור.

באור משנה ו

קורה שהיא נתונה מכתל לכתל וטמאה תחתיה — תחת הקורה, אם יש בה פותח טפח — אם הקורה רחבה טפח; ויש מפרשים (על פי הרמב"ם): אם באיזה מקום שהוא היא רחבה טפח, אף על פי שהטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאינה רחבה טפח (יחזקאל יט'). מביאה את הטמאה תחת פלה — תחת כל הקורה; ואם לאו — שאינה רחבה טפח, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — וכל שכנגד הטומאה, למעלה ולמטה, טמא; אבל שלא כנגד הטומאה, טהור. יש מבארים: אם יש בה פותח טפח — במקום שמאחלת על הטומאה, מביאה את הטומאה תחת כולה — אף על פי שאין כולה שווה וקצתה פחותה מטפח, מפני שקצתה מקצת אוהל היא; ואם לאו — שאין פותח טפח במקום שמאחלת על הטומאה, טומאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מתפשטת תחת כל הקורה (סדרי טהורות). כמה יהא בהקפה — של הקורה, ויהא בה פותח טפח — ויהא רחבה טפח? בזמן שהיא עגולה — שהקורה עגולה, הקפה שלשה טפחים — שכל שיש בהיקפו שלושה טפחים יש בו רוחב טפח (כלומר קוטרו

סנדל של עריסה — רגלים היו לעשות תחת רגלי העריסה של תינוק כעין סנדלי מתכת לנוי, או כדי שלא יירקבו הרגלים, ובאה המשנה ללמד בסנדל של עריסה העומדת בעלייה, שפחתו בתוך הבית — שהפחת של הסנדל נראה בתוך הבית, כגון שמחמת כובד העריסה פחת הסנדל את כל רצפת העלייה, כלומר שהעמיק את החור שהיה נתון בו, והגיע עד לבית שתחתיו, וטומאה מן המת בתוך הבית, אם יש בו — במקום הפחת, פותח טפח — טפח על טפח, הפל טמא — כל מה שבעלייה טמא, שהטומאה נכנסת לעלייה דרך הפחת. ואף על פי שהסנדל סתום את הפחת, מכל מקום אין זו נחשבת סתימה, לפי שהסנדל מקבל טומאה, ואין כלי טמא חוצץ בפני הטומאה; ואם לאו — ואם אין בפחת טפח על טפח, מונין בו — מעלות הטומאה, בדרך שמונין במת — הסנדל, שהוא חשוב כאילו מונח באוהל המת, טמא כמת עצמו, היינו שהוא אבי אבות הטומאה, ועושה את העריסה הנוגעת בו אב הטומאה, ושניהם טמאים טומאת שבעה, כדן כלים בכלים, והתינוק השוכב בעריסה נעשה ראשון לטומאה וטמא טומאת ערב (עין לעיל א, ב), אבל העלייה טהורה, שאין הטומאה נכנסת לשם בפחות מפותח טפח.

באור משנה ה

קורות הבית והעליה — הקורות שבתקרת הבית ושביתקרת העלייה, שאין עליהן מעזיבה — טיח של טיט, ואף אין עליהם נסרים (וש"י סוכה כב, א), והרי יש הפסס בין קורה לקורה, והן מכוננות — הקורות העליונות של העלייה מכוננות כנגד הקורות התחתונות של הבית, וכל קורה וקורה יש בה רוחב טפח: טמאה תחת אחת מהן — תחת אחת מהקורות של הבית, תחתיה טמא — כל מה שתחת אותה הקורה כולה טמא; אבל כל הנמצא בשאר הבית למטה ולמעלה, ואף מה שעל גבי אותה הקורה, היינו בינה ובין העליונה, טהור, שהקורה שרחבה טפח אינה מביאה טומאה אלא לתחתיה, וכן היא חוצצת בפני הטומאה; בין התחתונה לעליונה — היתה הטומאה בין קורת הבית לקורת העלייה, ביניהן טמא — כל הנמצא בין אותן שתי הקורות טמא, שהקורה העליונה מאחילה על הטומאה ומביאה את הטומאה על פני כל ארכה תחתיה; אבל תחת הקורה

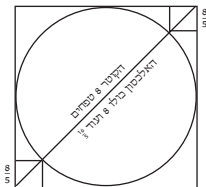
הקפה שלשה טפחים; בזמן שהיא מרבעת – ארבעה, שהמרבע יתר על העגל רביע.
 ז עמוד שהוא מטרל לאויר, אם יש בהקפו עשרים וארבעה טפחים – מביא את הטמאה תחת דפנו; ואם לאו – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת.
 ח פזית מן המת מדבק לאסקפה – רבי אליעזר מטמא את הפזית; רבי יהושע מטהר. היה נתון תחת האסקפה

פירוש ברטנורא

שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים, שכן מצינו בדברי הימים (ב ד') בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב;
 ז עמוד שהוא מטרל לאויר. עמוד עגול שמושך בארץ ושוב על עיגולו. באויר, כגון בחצר או בגינה. ומאמצע העיגול הוא מתחיל להאחיל על הארץ והולך ומתקצר מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ, ולענין הבאת טומאה בעינין טפח על טפח ברום טפח מרובע, ואם יש כאן לצד החוץ מתחתיו רום טפח אע"פ שלמטה בסמוך במקום שכברו לארץ אין רום טפח כולו מטמא באוהל, דנידון כשיפועי אהלים. ועמוד עגול כשיש בהיקפו עשרים וארבעה טפחים נמצא רחבו שמונה טפחים, דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים, ונמצא דיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח. ברום טפח שהרי כשיש כאן ריבוע של שמונה על שמונה אם תעשה בתוכו עיגול של שמונה, נמצא הוויית עורפים שמונה חומשים לכל קרן וקרן, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונו, נמצא האלכסון עורך על הרובע ששה עשר חומשין, תן מהם מחצה לקרן זה ומחצה לקרן זה, הרי לכל אחד שמונה חומשין, ואם באת לעשות בקרן זוית שחין לעיגול רבוע של טפח על טפח, נמצא אלכסונו עורך על רחבו שני חומשים, ונמצא מרת אלכסונו שבעה חומשים, לא נשתיר לנו יותר על הצורך אלא חומש אחד, וחומש אחד לא דק. ועוד, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונו אינו מכוון לגמרי, שחסר ממנו מעט;
 ח מודבק לאסקופה. שהאסקופה רחבה וטומאה מודבקת באסקופה מן השקוף ולחוץ, ר' אליעזר חשיב כל האסקופה כבית, הלכך מטמא את הבית. ור'

משניות מבוארות – קהתי

שבעה חומשי טפח, וכאן הרי האלכסון הוא שמונה חומשי טפח (ענין הערתנו בשוליו ביאור המשנה). כזה:
 וכיון שאפשר לעשות תחת עיגול העמוד ריבוע של טפח על טפח ברום טפח, הרי זה אוהל המביא את הטומאה; ואפילו סמוך לנקודת המגע של העמוד עם הקרקע דינו כאוהל, שכן שיפוע אוהלים כאוהלים (כמו ששינוי לעיל ז, ב). ואם לאו

ואם אין בהיקפו של העמוד עשרים וארבעה טפחים, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — כדין טומאה רצוצה, ומטמאה כל מה שכנגדה בלבד, אבל אינה מתפשטת לצדדים.

במפרשים מבואר, שאף על פי שבהיקף של עשרים וארבעה טפחים יוצא, שיש באלכסון שבקרן $8/5$ טפח, והרי בשביל הריבוע של טפח על טפח אין צריכים אלא לאלכסון של $7/5$ טפח, מכל מקום בחומש טפח לא דקדק התנא, ונקט מספר שלם של 24 טפחים. ועוד, שקצת מן העמוד שוקע בתוך הקרקע (וה"ש: הרא"ש: "סדרי טהרות").

ברם, בעל "תפארת ישראל" מקשה, שכדי לרבע תחת עיגול העמוד טפח על טפח די שיהא בהיקפו של העמוד 21 טפחים בלבד, שהרי בכגון זה הקוטר הוא 7 טפחים (שלש מהיקפו), והאלכסון כולו = $7 \times 14/5$; והאלכסון של כל קרן = $7/5$; נמצא הריבוע טפח על טפח בדיוק. אלא שמיישב ענין משנתנו על יסוד דברי הרמב"ם, שהכלל שאמרו לעיל, שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים אינו מדויק (כמו שכבר בארנו בסוף משנה ו).

ואמנם אף לפי כללי ההנדסה (שהבאנו שם) די שיהא היקפו של העמוד 22 טפחים (בקירוב: $3.14 \times 7 = 21.98$), כדי שיהא הקוטר 7 טפחים ובכל קרן אלכסון של $7/5$ טפח, שבכגון זה הרי הריבוע הוא בדיוק טפח על טפח. אלא שבעל "תפארת ישראל" מוצא הסבר למשנתנו בהוכחת בעלי התוספות (סוכה ת, א), שאף הכלל שהאלכסון בריבוע של טפח על טפח הוא טפח ושני חומשי הטפח, אינו מדויק, שכן לפי חשבון מדויק האלכסון הוא קצת יותר מטפח ושני חומשי הטפח (לפי תורת ההנדסה האלכסון של ריבוע טפח על טפח הוא $\sqrt{2} = 1.414$). ומחמת אי דיוקים אלו נקט התנא 24 טפחים, ועדיין הדבר צריך עיון.

באור משנה ח

פזית מן המת מדבק לאסקפה — למפתן שלפני הבית, ואין משקוף ממעל לטומאה, רבי אליעזר מטמא את הפזית — שלדעתו האסקופה היא חלק מן הבית ודינה כבית; רבי יהושע מטהר —

טפח. דבר זה למדים בגמרא (עירובין יד, א) ממה שכתוב (מלכים א ז, כג): "ויעש את הים מוצק, עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב, וחמש באמה קומתו, וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב", כלומר שהים היה עגול, והקוטר שלו היה עשר אמות, והיקפו שלושים אמה. וכבר ביארנו (עירובין א, ה), שהחשבון אינו מדויק, והמספרים בכתוב הם מספרים עגולים. וכן כותב הרמב"ם, שלפי חכמי המידות כל עיגול שיש אמה באלכסונו (היינו בקוטר), יש בהיקפו שלוש אמות ושביעית בקירוב; ולפי שמספר זה לא יושג לעולם אלא בקירוב, נקטו החכמים את המספר השלם. ואמנם לפי תורת ההנדסה: אם הקוטר הוא טפח, ההיקף הוא 3.14 טפחים (בקירוב של אמת). מספר זה (3.14...) מציינים בתורת ההנדסה באות יוונית "פי" (π). בזמן שהיא מרבעת — אם הקורה היא מרובעת (מנסרה מרובעת) — ארבעה — טפחים בהיקפה, והרי שכל צד (היינו כל פאה) רחבה טפח, שהמרבע יתר על העגל רביע — שהריבוע שיש בהיקפו ארבעה טפחים, יש במעגל החסום בו שלושה טפחים (לפי הכלל של המשנה, שכל עיגול שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים; ברם, כבר בארנו לעיל, שהחשבון אינו מדויק, אלא כל עיגול שקוטרו טפח ויקפו 3.14 טפחים בקירוב).

באור משנה ז

עמוד — עגול, שהוא מטרל לאויר — המונח על הארץ בחוץ, תחת כיפת השמים; וטומאה מונחת תחת עיגולו המאחיל על הקרקע: אם יש בהקפו עשרים וארבעה טפחים, מביא את הטמאה תחת דפנו — לכל אורך העמוד, הואיל ותחת העיגול ניתן להיעשות אוהל של טפח על טפח ברום טפח המביא את הטומאה לכולו. והרי החשבון (לפי כללי המשנה): כיון שיש בהיקפו של העמוד עשרים וארבעה טפחים, יש ברחבו (היינו בקוטר) שמונה טפחים, כמו ששינוי (לעיל משנה ו). שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים, והרי שאפשר לרבע סביב העמוד העגול ריבוע של שמונה טפחים על שמונה טפחים. האלכסון שבריבוע זה הוא שמונה טפחים ועוד ששה עשר חומשי טפח ($16/5 + 8$), לפי הכלל שכל טפח בריבוע טפח ושני חומשי טפח באלכסונו. ששה עשר החומשים העודפים באלכסון על הקוטר מתחלקים לשתי הקרנות, ונמצא בכל קרן עורך של שמונה חומשי טפח; מכאן, שאפשר לעשות בכל קרן ריבוע שצלעו קצת יותר מטפח, שכן האלכסון בריבוע של טפח על טפח הוא טפח ושני חומשים, כמו שהבאנו את הכלל למעלה (ואף לפי תורת ההנדסה יוצא, שהאלכסון של ריבוע טפח על טפח = $\sqrt{2}$ שהוא בקירוב $1.4 = 7/5$). היינו

— ידון מחצה למחצה. מדבק למשקוף — הבית טמא; רבי יוסי מטהר. היה נתון בתוך הבית — הנוגע במשקוף טמא; הנוגע באסקופה — רבי אליעזר מטמא; רבי יהושע אומר: מטמא ולמטן — מטהר, מטמא ולמעלן — טמא. **פ ר ק ש ל ש ע ש ר**

א העושה מאור בתחלה — שעורו מלא מקדח גדול של לשכה. שיירי המאור — רום אצבעים על רחב הגדל. אלו הן שיירי המאור? חלון שפתמה ולא הספיק לגמרה. חרורו מים או שרצים, או שאכלתו מלחת — שעורו מלא אגרוף; חשב עליו לתשמיש — שעורו בפותח טפה; למאור — שעורו מלא מקדח. הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח, בדברי בית שמאי; בית הלל אומרים: עד שיהא במקום אחד מלא מקדח. להביא הטמאה

פירוש ברטנורה

יהושע סבר מן השקוף ולחין אין האסקופה חשובה בבית. והלכה כר' יהושע: ידון מחצה למחצה. מחציה של אסקופה ולפנים כלפנים והבית טמא, מחציה ולחין כלחין והבית טהור, מחצה על מחצה הבית טמא: מודבק למשקוף. תחת המשקוף מן השקוף ולחין: הבית טמא. דאפילו מן השקוף ולחין חשוב בית: ור' יוסי מטהר. דלא חשב ליה כבית. ואין הלכה כר' יוסי: רבי אליעזר מטמא. דחשב כל האסקופה כבית: מטמא ולמטן טהור. דבקרע דמי: מטמא ולמעלן טמא. ואע"ג כשמודבק לאסקופה מטהר ר' יהושע את הבית, הכא כשהטמאה בבית מטמא ר' יהושע באסקופה מטמא ולמעלה, משום דרך טומאה לצאת ולא ליכנס. והלכה כר' יהושע:

י ג א העושה מאור. חלון העשוי לאורה: בתחילה. דבעי למתנא סיפא שיירי המאור תנא רישא בתחילה: מקדח גדול של לשכה. הוא כפונדיון האטלקי וכסלע גירנית וישנו כמלוא נקב של עול. אם יש בחלון כשיעור הוה, מביא את הטמאה לצד אחר: שיירי המאור. אם נשאר מן החלון שלא נסתם: חרורו מים. שלא נעשה החור ע"י אדם אלא ע"י מרוצת המים: או שרצים. כגון החולד והעכבר: או שאכלתו מלחת. שהארץ מלחה ומתבקעת מאליה: מלא אגרוף. אגרוף של בן אבטיה. אדם גדול שהיה האגרוף שלו כראש גדול של כל אדם: חשב עליו לתשמיש. חלון שחרורו מים או שרצים, שחשב להשתמש בו ולהניח שם חפציו: למאור. להכניס אורה: הסריגות. מחציה כמין סככה מסורגת שעושים בחלונות של אצרות: והרפפות. מחציה מסורגת שעושים בחלונות של בתי הקין שיושבים שם להתקור: מצטרפות כמלוא מקדח. אויר שבין הסריגות, אע"פ שאין במקום אחד כמלוא מקדח מצטרפין בין כולם כמלוא מקדח: להביא את הטמאה ולהוציא את הטמאה. לאו אפלותא דבית שמאי ובית הלל קאי, אלא אשעורים דרישא קאי.

משניות מבוארות — קהתי

המאור — היה מאור וסתמו, ונשאר ממנו חלק שלא נסתם, **רום אצבעים על רחב הגדל** — אם החלק שנשאר יש בו שתי אצבעות גובה ואגודל רוחב, הוא מביא את הטמאה. **אלו הן שיירי המאור?** **חלון שפתמה ולא הספיק לגמרה** — לגמור סתימתה, מפני עיכובים שונים, כגון שלא היה לו טיט, או שהגיעה השבת וכדומה. אבל כל הספיק לגמרה, אלא שלא רצה לגמור, משום שאין דעתו לסתום כולה, דינה כמאור בתחילה, ושיעורה כמלוא מקדח. **חרורו מים מים** — חור שנעשה על ידי מים, או שרצים — או שנעשה על ידי שרצים, או שאכלתו מלחת — רקבון הבא מחמרי מלח הטומאה מאוהל המת למקום אחר כמלוא אגרוף גדול, וכבר שנינו (בליש יז, יב): "והו אגרוף של בן בטיח". היינו אדם שהיה ידוע להם כבעל אגרוף גדול; **חשב עליו** — על החור שחרורו מים או שרצים, **לתשמיש** — להשתמש בו ולהניח שם חפציו, **שעורו בפותח טפה** — שאם יש לו טפח על טפח מביא את הטמאה; **למאור** — חשב על החור שישמש למאור, להביא אור לבית, **שעורו** — להביא את הטמאה, **מלא מקדח** — כמו שבארנו לעיל. **הסריגות** — הרשתות שסורגים בחלונות של מחסנים, **והרפפות** — הסריגות שעושים בחלונות של בתי הקין, **מצטרפות כמלא מקדח** — אם כל החורים שבסריגות, יש בהם כמלוא מקדח, הרי הם מצטרפים להביא את הטמאה, **בדברי בית שמאי** — כך הם דברי בית שמאי; **בית הלל אומרים: עד שיהא במקום אחד מלא מקדח** — אין הסריגות והרפפות מצטרפות כמלוא מקדח, ואינו מביאות את הטמאה אלא אם כן יש במקום אחד כשיעור זה. **להביא הטמאה ולהוציא הטמאה** — פיסקה זו מוסבה על הרישא, שמה ששנינו: העושה מאור בתחילה שיעורו מלוא מקדח. שיעור זה הוא בין להביא את הטמאה מאוהל לאוהל, ובין להוציא את הטמאה. להציל על הפתחים הנעולים שבבית (כמו ששנינו לעיל ז, ג), שלא יהיו טמאים תחת המשקוף שלהם (הגרא; תפארת ישראל). **רבי שמעון אומר: להביא הטמאה** — לא נאמר שיעור זה אלא לחומרה, להביא את הטמאה, **אבל להוציא את הטמאה** — להציל על הפתחים שבבית, היינו לקולה, לא די כמלוא מקדח,

את הבית, שהאסקופה שאין עליה משקוף אין דינה כבית. **היה** — כוית מן המת — **נתון תחת האסקופה** — שהיה מונח מתחת למפתן, **ידון מחצה למחצה** — מחצי האסקופה ולפנים נדון כבית, ואם הכוית מונח שם, הבית טמא; מחצי האסקופה ולחין נדון כחור, והבית טהור, כדיון טומאה הנתונה בתוך הכותל (לעיל ז, ג). **מדבק למשקוף** — היה כוית מן המת מודבק לצד החיצון של המשקוף, **הבית טמא** — כאילו היתה הטמאה בבית, שגורים בצידו משום תחתיתו (תפארת ישראל); **רבי יוסי מטהר** — את הבית, לפי שמן המשקוף ולחין אין דינו כבית, כשיטתו לעיל (יא, ז). **היה נתון בתוך הבית** — אם הכוית מן המת היה מונח בתוך הבית, **הנוגע במשקוף** — אפילו בצד החיצון, **טמא** — לדברי הכל, שהואיל וסוף טומאה לצאת דרך שם גורים בצידו משום תחתיתו (תפארת ישראל); ויש מפרשים הטעם, שעל עצמו מושך הטמאה מן הבית בכל שהוא (הגרא). **הנוגע באסקופה, רבי אליעזר מטמא** — שהולך הוא לשיטתו לעיל שהאסקופה דינה כבית; **רבי יהושע אומר: מטמא ולמטן** — הנוגע באסקופה מטמא ולמטה לצד הקרקע, **טהור** — שדינו כקרקע, **מטמא ולמעלן** — ואם נגע מטמא ולמעלה, **טמא** — משום שדרך הטמאה לצאת. ברם, ברישא שנינו, שאם כוית מן המת מודבק לאסקופה, רבי יהושע מטהר את הבית, משום שאין דרך טומאה להיכנס. והלכה כרבי יהושע.

בארנו את המשנה לפי "תפארת ישראל" (שפירשה בעקבות הגרא). אבל הר"ש, הרא"ש והרי"ב מפרשים אותה בדרך אחרת.

באור משנה א

העושה מאור — חור בכותל, בשביל שייכנס בו אור לבית, כמין חלון, **בתחלה** — כלומר אין צורך לומר בפותח חור שנסתם, אלא אפילו לא היה שם חור קודם לכן, ועתה בתחילה בא לעשות מאור, ואפילו מיד בתחילת פתיחתו (סודי סודות), **שעורו** — להביא את הטמאה, **מלא מקדח גדול של לשכה** — כעובי המקדח שמשתמשים בו בלשכה לנקב בו נקבים, וכבר שנינו (בליש יז, יב), שהוא כפונדיון האטלקי וכסלע הגירנית וכמלוא נקב שבעול; אם יש במאור כשיעור הזה, הריהו מביא את הטמאה לצד אחר. **שיירי**

וְלַהּוֹצִיא הַטְּמֵאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְהֵבִיא הַטְּמֵאָה, אֲבָל לְהוֹצִיא אֶת הַטְּמֵאָה בְּפֹתֶהּ טַפַּח.
ב חֲלוֹן שֶׁהָיָה לְאוֹיֵר — שְׁעוּרָה מְלֵא מְקַדָּח. בְּנֵה בֵּית חוּצָה לָהּ — שְׁעוּרָה בְּפֹתֶהּ טַפַּח. נָתַן אֶת הַתְּקָרָה בְּאֶמְצַע
הַחֲלוֹן — הַתְּחַתּוֹן בְּפֹתֶהּ טַפַּח, וְהָעֶלְיוֹן מְלֵא מְקַדָּח.
ג הַחֹר שֶׁבִּדְלֶת — שְׁעוּרוֹ מְלֵא אֶגְרוֹף, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: בְּפֹתֶהּ טַפַּח. שִׁיר בֵּה הַחֹרֶשׁ מְלֻמָּטָן
אוּ מְלֻמָּעֵל, הִגִּיפָה וְלֹא מְרָקָה, אוּ שְׁפַתְחָתוֹ הָרוּחַ — שְׁעוּרוֹ מְלֵא אֶגְרוֹף.
ד הָעוֹשֶׂה מְקוֹם לְקִנָּה, וְלֹא־סִפְתִּי וְלֹא־רַחֵם — שְׁעוּרוֹ כָּל שְׁהוּא, כְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי; בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים: בְּפֹתֶהּ
טַפַּח. לִזְוֵן אֶת עֵינָיו, וְלִדְבַר עִם חֲבֵרוֹ, וְלִתְשֻׁמִּישׁ — בְּפֹתֶהּ טַפַּח.

פירוש ברטנורה

והכי קאמר, מלוא מקדח ומלוא אגרוף ופוחת טפח דאמר, כל השיעורין הללו בין להביא את הטומאה לבית בין להוציא את הטומאה מן הבית. ור' שמעון פליג, וסבר בין להביא בין להוציא כולן שיעורין בפותח טפח, ולית ליה לר' שמעון שיעור של מלוא מקדח ומלוא אגרוף כלל. ואין הלכה כר' שמעון:
ב חלון העשוי לאויר. להכניס בו אויר העולם, והיינו חלון העשוי למאור. ומשום דבעי למתני בנה בית חוצה לה, הדר תנייה: **בנה בית חוצה לה**. כנגד החלון, ונתבטל אויר של חלון: שיעורה בפותח טפח. כחלון העשוי לתשמיש: נתן את התקרה באמצע החלון. שנמצא החלון חציו למעלה מן התקרה וחציו למטה: החלון התחתון בפותח טפח. כדן חלון העשוי לתשמיש, דהא אין כאן אויר: והעליון מלוא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאויר:
ג החור שבדלת. באמצע הדלת, דאינו עשוי לאויר: שיר בו החרש. האומן שתיקן את הדלת: מלמטן. כגון ששיר סמוך לאסקופה: או מלמעלן. סמוך למשקוף: הגיפה. סגרה: ולא מירקה. לא נמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר, או שמויק את הסגירה אלא שבאתה הרוח ופתחתו: שיעורו מלוא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כחרורו מים או שרצים. ובחך סיפא לא פליג רבי טרפון, משום דחור שבאמצע עשה החרש במתכיון, ולא מפני שצריך לחור אלא קצרים היו הדפין שנעשה מהן הדלת ועלתה בדעתו להניח הנקב באמצע יותר מלהניח למטה או למעלה, ודמי לעשה במתכיון, אבל כשהניחו מלמטה או מלמעלה אין זה כעושה בידים, אלא מחמת שהנסרים קצרים ולא נתמלא הנקב:
ד העושה מקום. שנקב נקב מפולש בכותל להניח שם קנה של אורנים: ולאספתי. חרב בלשון יון קורין אספתי. ויש לאורנים כלי כתבנית חרב: שיעורו בכל שהוא. להביא את הטומאה לצד האחר: לזון את עיניו. להסתכל משם לרשות הרבים או לחצר: ולתשמיש. להצניע שם הפיצוי:

משניות מבוארות – קהתי

והריהו כעשוי מאליו: **רבי טרפון אומר: בפותח טפח** — שיעורו בטפח על טפח, שהואיל ועשאו הנגר לשם איזה צורך בשעת עבודתו (יפארות ישראל), או מאחר שהניחו בדלת ולא סתמו, בודאי לצורך הניחו (ימשנה אחרונה), ולפיכך דינו כחור העשוי לתשמיש, ושיעורו בפותח טפח. **שיר ביה החרש** — אם הנגר השאיר את החור בדלת, **מלמטן או מלמעלן** — למטה סמוך למפתן או למעלה סמוך למשקוף, **הגיפה ולא מרקה** — או נעל אדם את הדלת ולא גמר לנעול את כולה, ונשארה פתוחה קצת, או **שפתחתו הרוח** — הרוח פתחה את הדלת, **שעורו** — של החור או של מקום הפתיחה, **מלא אגרוף** — אף לדעת רבי טרפון, לפי שהחור שלמעלה או למטה בדלת ודאי לא נעשה בכוונה אלא נשאר מחמת שהנסרים היו קצרים, וכן בדלת שהשאירה אדם פתוחה קצת, או שפתחה אותה הרוח, הרי מקום הפתיחה נשאר מאליו, הלכך דינו כחור שלא נעשה בידי אדם, ששיעורו מלוא אגרוף, כמו ששינו במשנה א.

באור משנה ד

העושה מקום — העושה חור מפולש בכותל, **לקננה** — כדי להניח בו קנה האורנים, **ולאספתי** — מין מסמר שהאורנים מיישרים בו חוטי השתי, והוא כתבנית חרב (אספתי היינו חרב בלשון יוון — חרש: ולגר — יש מפרשים, שכל הכלים הנזכרים כאן הם מכשירי המנורה: קנה — הוא קנה המנורה שבו תוחבים את הנר; אספתי — היינו המלקחיים שצובחים ומוחטים בהם את הפתילה; והנר — היינו הכלי שנותנים בו את השמן והפתילות (יאליוהו ובא), **שעורו** — להביא את הטומאה לצד האחר, **כל שהוא** — היינו כשיעור הצריך לו לאותו תשמיש שבשבילו עשה את החור (טהורס), **כדברי בית שמאי** — כך הם דברי בית שמאי; **בית הלל אומרים: בפותח טפח** — שיעורו בפותח טפח, כדן כל חלון העשוי לתשמיש. **לזון את עיניו** — העושה חור בכותל כדי להסתכל משם לחוץ, לרחוב או לחצר, **ולדבר עם חברו** — או כדי שיוכל לדבר עם חברו, **ולתשמיש** — או כדי להניח שם חפצי, **בפותח טפח** — שיעורו לדברי הכל בטפח על טפח.

אלא שיעורו בפותח טפח — שאינו מציל עד שיהא בו טפח על טפח. יש גורסים בדברי רבי שמעון: להביא הטומאה ולהוציא את הטומאה בפותח טפח. ומפרשים, שמחלוקת זו מוסבה על כל השיעורים שזכרו במשנה: מלוא מקדח, מלוא אגרוף ופותח טפח. שלדעת חכמים נאמרו כל השיעורים בין להביא את הטומאה בין להוציא את הטומאה. ורבי שמעון סובר, בין להביא ובין להוציא השיעור הוא בפותח טפח, כלומר שלדעת רבי שמעון אין השיעורים של מלוא מקדח ומלוא אגרוף כלל (רש"י ברטנורה). ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ב

חלון שהיה לאויר — הפתוחה לאויר העולם, ואין מחיצה מאפלת נגדה (ורמב"ם: יסודי טהורות), **שעורה מלא מקדח** — לפי שהיא עשויה למאור, והרי שנינו במשנה הקודמת: "העושה מאור בתחילה שיעורו מלוא מקדח", ובאה משנתנו להשמיע, שאפילו לא נעשתה בכוונה למאור, דינה כחלון שעשאה אדם למאור. **בנה בית חוצה לה** — כנגד החלון, והרי הבית מאפיל עליה ומבטלה מתורת מאור, **שעורה בפותח טפח** — שאינה מביאה את הטומאה אלא אם כן יש בה טפח על טפח, כדן חלון העשויה לתשמיש, להניח שם חפצים וכדומה. **נתן את התקרה** — של הבית שבנה חוצה לה, **באמצע החלון** — שהבית אינו מגיע אלא עד אמצע החלון, ונמצאת החלון חציה למעלה מן התקרה וחציה למטה, **התחתון** — חצי החלון שלמטה שהוא כנגד הבית, **בפותח טפח** — שיעורה בטפח על טפח, **והעליון** — חצי החלון שלמעלה, שהוא פתוח לאויר העולם, **מלא מקדח** — תורת מאור עליו ושיעורו מלוא מקדח.

באור משנה ג

החור שבדלת — שאינו עשוי לא למאור ולא לתשמיש, אלא שהנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסתמו, או שהשאירו בכוונה מאיוז סיבה שהיא, אבל ללא כל תועלת, **שעורו** — להביא את הטומאה, **מלא אגרוף** — כדן חלון שלא נעשה בידי אדם (לעיל משנה א); **דברי רבי עקיבא** — שלדעתו ודאי נשאר החור שלא בכוונה,

ה אלו מִמַּעֲטִין אֶת הַטֶּפֶחַ: פָּחוֹת מִפְּנֵי בֶּשֶׂר מִמַּעַט עַל יְדֵי רֵבַע עֲצָמוֹת, וּפָחוֹת מִמַּעַט בְּשִׁעוּרָה מִמַּעַט עַל יְדֵי פְּנֵי בֶּשֶׂר. פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַמֶּת, פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַנִּבְלָה, פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַשֶּׁרֶץ, פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן אֲכָלִים, הַתְּבוּאָה שֶׁבַחְלוֹן, וְכִי שֵׁשׁ בָּהּ מִמַּעַט, וְנִבְלָת הָעוֹף הַטָּהוֹר שֶׁלֹּא חָשַׁב עָלֶיהָ, וְנִבְלָת עוֹף הַטָּמֵא שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ וְלֹא הִכְשִׁירָהּ, אוֹ הִכְשִׁירָהּ וְלֹא חָשַׁב עָלֶיהָ.

ו אלו שְׁאִינָן מִמַּעֲטִים: אֵין הָעֵצִים מִמַּעַט עַל יְדֵי עֲצָמוֹת, וְלֹא בֶּשֶׂר עַל יְדֵי בֶּשֶׂר, וְלֹא פְּנֵי מֵן הַמֶּת, וְלֹא פְּנֵי

פירוש ברטנורא

ה אלו מִמַּעֲטִים אֶת הַטֶּפֶחַ. חלון ששיעורו כפותח טפח והיה אחד מכל הני דחשיב הכא מונח בו וממעט את האויר מטפח, חוצץ, שאין הטומאה עוברת לצד אחר: על ידי רובע עצמות. אם יש בבית רובע עצמות דמטמא באוהל, ופחות מכזו מבשר המת מונח בחלון, ממעט. ודוקא פחות מכזו, דאילו כוית, הוא עצמו מטמא באוהל. ודוקא על ידי רובע עצמות, אבל אי אכא בבית כוית בשר מן המת, אין פחות מכזו זה ממעט, דאדרבה בשר מצטרף עם בשר. והיינו מטמא נמי דדוקא בשר ממעט ע"י עצמות ולא עצמות ע"י עצמות, דעצמות אעצמות מצטרפין: פחות מעצם בשעורה. אבל עצם כשעורה לא ממעט, משום דמטמא כמגע ובמשא: פחות מכזו מן המת. השתא הדר תנייה אע"ג דתנא ליה רישא לאשמועינן דממעט על ידי כל המטמאין באוהל, כגון רביעית דם ומלא תרוד רב וכל אותן השנוין בפרק ב': פחות מכזו מן הנבלה וכו', כל הני דחשיב מכאן ואילך, ממעטין בין ע"י עצמות בין ע"י בשר: ופחות מכזו אכילם. שאין אוכל פחות מכזו מטמא אחרים ולא מקבל טומאה מן התורה, הלכך ממעט וחוצץ בפני הטומאה: והתבואה שהשרישה רחוק מן הכותל ונתפשטו ענפיה וסגרו את החלון, דמחובר לקרקע היא: וככ"י שיש בהן ממש. קורי עכביש נקראים ככ"י. ואני שמעתי כמין קורי עכביש נמצא בתוך הקנה. ופעמים שהוא דק מאד והוא ככ"י שאין בו ממש, ופעמים שהוא כעין ארנית בגד והוא ככ"י שיש בו ממש: ונבלת עוף טהור שלא חישב עליה. שנבלת עוף טהור אינה מטמאה עד שיחשב עליה לאכילה, ואז מטמאה טומאת אוכלים בכביצה ואינה צריכה הכשר: נבלת עוף טמא שחשב עליה וְלֹא הִכְשִׁירָהּ. דנבלת עוף טמא צריכה מחשבה וצריכה הכשר, כלומר שיבוא עליה מים או אחד משבעה משקים, ואם חסר מחשבה או הכשר, טהורה, וממעטת וחוצצת בפני הטומא:

משניות מבוארות – קהתי

הדין לכל הנמנים להלן עד סוף משנתנו: פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן אֲכָלִים — אף על פי שהוכשרו לקבל טומאה, ומקבלים טומאה מדרבנן, מכל מקום הואיל ואין אוכל פחות מכביצה מטמא אחרים, ומן התורה אף אינו מקבל טומאה, לפיכך ממעט (הר"ש; ברטנורא); הַתְּבוּאָה שֶׁבַחְלוֹן — תבואה הגדלה סמוך לחלון ונתפשטה לתוכו ומיעטה את הטפח; במפרשים מבואר, שמדובר כאן בתבואה שהשרישה רחוק מן הכותל, שאינה מזיקה לכותל, שהואיל ובכגון זה לא יסלקנה משם, לפיכך היא ממעטת (רמב"ם; ברטנורא); וְכִי שֵׁשׁ בָּהּ מִמַּעַט — יש מפרשים: המוח שבבתוך הקנים (כמו שבארנו במסכת נלים יז. ו); ויש מבארים: קורי עכביש, שֵׁשׁ בָּהּ מִמַּעַט — שהיא עבה וחשובה למעט; יש מפרשים, שפיסקה זו ("ש"ש בה ממש") מוסבה אף על התבואה (הר"ש; הרא"ש; הגר"א); וְנִבְלָת הָעוֹף הַטָּהוֹר שֶׁלֹּא חָשַׁב עָלֶיהָ — לאכילה, שנבלת העוף הטהור אינה מטמאה אלא אם כן חישב עליה לאכילה אדם; וְנִבְלָת עוֹף הַטָּמֵא שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ — לאכילה, וְלֹא הִכְשִׁירָהּ — לקבל טומאה, או הִכְשִׁירָהּ וְלֹא חָשַׁב עָלֶיהָ — שנבלת עוף טמא אינה מטמאה אלא אם כן חישב עליה לאכילה והוכשרה על ידי משקה לקבלת טומאה (סהרות א, ג), הלכך אם חסרה מחשבה או שחסר הכשר, הואיל והיא טהורה, הריהי ממעטת וחוצצת בפני הטומאה. ברם, נבלת עוף טהור שחישב עליה לאכילה, מטמאה טומאת אוכלים בכביצה, אף שלא הוכשרה לקבל טומאה (סהרות א, א).

באור משנה ו

אלו — הדברים המנויים להלן, שְׁאִינָן מִמַּעֲטִים — את הטפח: אֵין הָעֵצִים מִמַּעַט עַל יְדֵי עֲצָמוֹת — עצם פחות מכשעורה המונח בחלון שהוא טפח על טפח אינו ממעט את הטפח בזמן שרובע עצמות מן המת מונחים בבית, כמו שכבר בארנו הטעם במשנה הקודמת, שהעצם המונח בחלון מצטרף עם העצמות שבבית; וְלֹא בֶּשֶׂר עַל יְדֵי בֶּשֶׂר — פחות מכזו בשר המונח בחלון אינו ממעט את הטפח בזמן שכזו בשר מן המת נמצא בבית, מהטעם שבארנו לעיל, לפי שבשר מצטרף לבשר; וְלֹא פְּנֵי מֵן הַמֶּת — פיסקה זו מיותרת היא, שהרי אפילו אין טומאה בבית, כזית זה עצמו מביא את הטומאה לבית שאצלו, אלא הואיל ומשנתנו מונה כל הדברים שאינם ממעטים לפי סדר הדברים שבמשנה הקודמת, לפיכך היא

באור משנה ה

אלו מִמַּעֲטִין אֶת הַטֶּפֶחַ — חלון ששיעורו כפותח טפח ויש בו טפח על טפח מצומצם, אם מונח בו אחד מהדברים הנמנים להלן, הרי זה ממעט את הטפח, ואין הטומאה עוברת בו לצד אחר: פָּחוֹת מִפְּנֵי בֶּשֶׂר — מן המת, שאינו מטמא, מִמַּעַט עַל יְדֵי רֵבַע עֲצָמוֹת — אם יש בבית רובע עצמות מן המת, שמטמא באוהל, ופחות מכזו בשר מונח בחלון, הרי זה ממעט את הטפח על טפח שבחלון וחוצץ בפני הטומאה, שלא תעבור לצד האחר; על ידי כמו על יד, והיינו: אצל, בצד ("תפארת ישראל"); ויש מפרשים: על ידי — על כוח הטומאה ("סודי סהרות"). ברם, אם מונח בחלון כזית בשר מן המת, הרי הוא עצמו מטמא באוהל; ואפילו מונח בחלון פחות מכזו בשר, אלא שבבית יש כזית בשר מן המת, אין הפחות מכזו שבחלון ממעט, אלא הוא מצטרף עם כזית בשר שבבית, לפיכך שנינו: פחות מכזו בשר ממעט על ידי רובע עצמות, וּפָחוֹת מִפְּנֵי מֵן אֲכָלִים — עצם פחות מכשעורה, שאינו מטמא, מִמַּעַט עַל יְדֵי פְּנֵי בֶּשֶׂר — שאם נמצא בבית כזית בשר, ובחלון מונח פחות מעצם כשעורה, הרי זה ממעט את הטפח שבחלון. אבל אם נמצא בבית רובע עצמות, הרי הם מצטרפים עם העצם הפחות מכשעורה, ואינו ממעט. פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַמֶּת — פיסקה זו כבר נשתנה ברישא (פחות מכזו בשר ממעט...) וחזרה ונשתנה כאן כפתיחה להמשך המשנה, המונה והולכת דברים שונים, הממעטים את הטפח. ויש מבארים, שהתנא חזר על פיסקה זו, כדי להשימיענו, שאף שאר הדברים המטמאים באוהל, שנימנו בתחילת פרק ב, ממעטים את הטפח, כשהם פחות משיעורם, כגון פחות מכזו נצל, פחות ממלוא תרוד רב, פחות מרביעית דם (ר"ש; ברטנורא), כלומר שמשמעותה של פיסקה זו כאילו היא מסתיימת בתיבת "וכזוה" (פחות מכזו מן המת וכו'). ויש מפרשים, שהתנא בא להשימיענו, שאם החלון גדול כל כך, עד שאין באחד מהם כדי למעט, הרי כל הדברים הללו הנמנים כאן מצטרפים למעט בחלון, הואיל ואינם מצטרפים לשיעור טומאה אחד, כמו ששינוי (מעילה ד, א): "כל שטומאתו ושיעורו שווין, מצטרפין זה עם זה; וטומאתו ולא שיעורו. שיעורו ולא טומאתו. לא טומאתו ולא שיעורו — אינן מצטרפין זה עם זה" (מהר"ם); פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַנִּבְלָה, פָּחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַשֶּׁרֶץ — שאינם מטמאים, וממעטים בין שיש בבית כזית בשר מן המת ובין שיש שם רובע עצמות; והוא

מן הנבלה, ולא פְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרָץ, ולא פְּבִיצָה אֲכִלִים, ולא תבואה שֶׁבַחֲלוֹנוֹת, ולא כְּבִי שְׂאִין בַּהּ מִמֶּנּוּ, ולא נְבִלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר שֶׁחֹשֵׁב עָלֶיהָ, ולא נְבִלַת עוֹף הַטָּמֵא שֶׁחֹשֵׁב עָלֶיהָ וְהַכְּשִׁירָהּ, ולא הַשְּׂתִי וְהַעֲרֵב הַמְּגֻנָּעִים; ולא לִבְנֵה מִבֵּית הַפֶּרֶס; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: הַלִּבְנֵה מִמַּעַט מִפְּנֵי שֶׁעֲפָרָה טְהוֹר. זֶה הַכֶּלֶל: הַטְּהוֹר מִמַּעַט; וְהַטָּמֵא אֵינוֹ מִמַּעַט.

פרק ארבעה עשר

א הִזִּיז מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא כָּל שֶׁהוּא. הַגִּזְרָה וְהַנִּבְלָת — בְּפֻתָח טַפַּח. אִיזְהוּ הִזִּיז? שֶׁפָּנִיו לַמָּוֶה. וְהַגִּזְרָה? שֶׁפָּנֶיהָ לַמַּעֲלָה. וּבִמָּה אָמְרוּ: הִזִּיז מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא כָּל שֶׁהוּא? בִּזְיוֹ שֶׁהוּא גְבוּהָ מִן הַפֶּתַח שְׁלֹשָׁה נִדְבָכִין, שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר טַפַּח; יֵתֵר מִכָּאן — מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא בְּפֻתָח טַפַּח. הָעֲטוּרוֹת וְהַפְּתוּחוֹת מִבֵּיאִין אֶת הַטָּמֵא בְּפֻתָח טַפַּח.

פירוש ברטנורא

ו' ולא תבואה שבחלון. שהשרישה בחלון ממש. משום דדעתו לפנותה שהיא מקלקלת את הכותל, וכל דבר שדעתו לפנותו אין ממעט בחלון. ולעיל איירי שהשרישה רחוק מן הכותל דהשתא אין דעתו לפנותה: השתי והערב המנוגעים. דשתי וערב מיטמא בנגעים, ודבר טמא אינו ממעט: ולא לבינה מבית הפרס. הלבנה העשויה מעפר בית הפרס. ר"מ סבר שהיא טמאה כמו שעפר בית הפרס טמא, הלכך אינה ממעטת בחלון. ורבנן סברי, לא טמאו אלא גוש כבירתו הבא מבית הפרס, ולא העפר אפילו לאחר שנגבלו. והלכה כחכמים. ושיעור הגוש, כפיקה גדולה של סקאים שהוא כחותם המרצופין: **י"ד** א הִזִּיז שֶׁפָּנִיו לַמָּוֶה. כִּמְנָן לֹחַ יוֹצֵא מִן הַכּוֹתֵל לַחוּץ וְרָאָשׁוֹ כְּפֹף לַמָּוֶה לֵאמֹר לֵצֵד הַפֶּתַח, הֲלֹכְךָ מִצִּטְרָף אֲהֵלוֹ עִם הַפֶּתַח וּמִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא בְּכָל שֶׁהוּא וְחֹשֵׁב כְּאִילוֹ יֵשׁ בּוֹ פֻתָּח טַפַּח, וְאֵם טוֹמָאָה תַּחְתּוֹ הַבֵּית טָמֵא, שְׂרֹאֲוִין רָאָשׁוֹ הַכְּפֹף לַמָּוֶה כְּאִילוֹ הִנֵּיעַ לֵאמֹר, וּמִבֵּיא טוֹמָאָה שֶׁתַּחְתּוֹ לֵצֵד הַבֵּית: וְגִזְרָתָהּ. שֶׁפָּנֶיהָ לַמַּעֲלָה. רָאָשׁוֹ כְּפֹף לַמַּעֲלָה וְאֵין אוֹהֵל שְׁלֵל מִצִּטְרָף עִם הַפֶּתַח, הֲלֹכְךָ כְּעִיהַ פֻתָּח טַפַּח: וְגִבְלִית. מִפְּרֵשׁ בְּתוֹסַפְתָּא כְּלִי שֶׁמִּנְיָקָה מִכָּאן וּמִכָּאן וּמִשִּׁיר מִן הָאֲמוּצָה: שְׁנֵים עָשָׂר טַפַּחִים. דְּשִׁיעוֹר כָּל נִדְבָךְ אַרְבַּעַת טַפַּחִים. וְנִדְבָךְ הוּא שׁוֹרֵה שֶׁל בִּנְיָן אֲבָנִים: וְהָעֲטוּרוֹת. אֲבָנִים סְדוּרוֹת בְּעֵינֵיכֶם בּוֹלְטוֹת מִן הַקִּיר לַמַּעֲלָה מִן הַפֶּתַח כְּעֵין כִּיפָה לְנוֹי, וְהִינֵנו עֲטוּרָה: וְהַפְּתוּחוֹת. שְׁעוּשִׁים מֵאֲבָן עַל הַפֶּתַח אוֹ עַל הַחֲלוֹן לְנוֹי, וְעַמֻּמִּים שְׂבוֹלְטִים מִן הַחֲלוֹן וּמִן

משניות מבוארות – קהתי

נוקטת אף פסקה זו (עיין מהר"ם המובא ב"תוספות יום טוב", שנדחק לפרש פסקה זו בדרך מיוחדת; ועיין תוספות חדשים). ברם, יש נוסחאות שאין גורסים פסקה זו: **וְלֹא פְּזִית מִן הַנִּבְלָה, וְלֹא פְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרָץ** — והואיל והם מטמאים אינם ממעטים, **וְלֹא פְּבִיצָה אֲכִלִים** — שהוכשרו לקבל טומאה; ויש מפרשים: אפילו לא הוכשרו, ואף על פי שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום אינם ממעטים, והואיל וחשובים אין אדם מבטלם שם, ובודאי דעתו לפנותם מהחלון (רמב"ם); **וְלֹא תְּבֹאָה שֶׁבַחֲלוֹנוֹת** — הגדלה סמוך לכותל ממש, והוא מקלקלת את הכותל דעתו לסלקה משם, וכל דבר שדעתו של אדם לפנותו מהחלון אינו ממעט (רמב"ם; ברטנורא); **וְלֹא כְּבִי** —

באור משנה א

פרק זה דן בזוים הבולטים מן הכותל, מה שיעוריהם להביא את הטומאה משום אהלה.

הִזִּיז — הבולט לחוץ מעל גבי הפתח, **מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא** — שתחתיו לבית, **כָּל שֶׁהוּא** — אפילו אינו בולט מהכותל טפח. **הַגִּזְרָה** — כעין גזוּטְרָה, **וְהַנִּבְלָת** — כעין גִּזְרָה, אלא שהיא משופעת כלפי מטה משני הצדדים, **בְּפֻתָח טַפַּח** — שיעורן להביא את הטומאה לבית בטפח על טפח. **אִיזְהוּ הִזִּיז?** שֶׁפָּנִיו לַמָּוֶה — שצידו המוחלק והמשופך הנקרא "פנים", הוא כלפי מטה, ועשוי הוא לצורך הפתח, להגן עליו מפני הגשמים ומפני החמה, הלכך מצטרף הִזִּיז עם הפתח. **וְהַגִּזְרָה** — ואיזוהי הגזרה? שֶׁפָּנֶיהָ לַמַּעֲלָה — שצידה המוחלק והמשופך כלפי מעלה, ולא לצורך הפתח שתחתיה עשויה, אלא לצורך השימוש על גבה בשביל דירייה הדיוטה העליונה, הלכך אין היא מצטרפת עם הפתח, ואינה מביאה את הטומאה אלא בפותח טפח כדון אוהל. **וּבִמָּה אָמְרוּ: הִזִּיז מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא כָּל שֶׁהוּא?** — כלומר ואפילו בזיו שפניו למטה, לא אמרו שמביא את הטומאה בכל שהוא, אלא **בִּזְיוֹ שֶׁהוּא גְבוּהָ מִן הַפֶּתַח שְׁלֹשָׁה נִדְבָכִין** — כלומר שאינו גבוה יתיר על שלושה נדבכים, היינו שלוש שורות אבנים, **שְׁנֵים עָשָׂר טַפַּח** — שכל נדבך גבוה ארבעה טפחים; **יֵתֵר מִכָּאן** — אבל זיו שהוא גבוה מן הפתח יותר משנים עשר טפח, **מִבֵּיא אֶת הַטָּמֵא בְּפֻתָח טַפַּח** — שעד שנים עשר טפח מגין הִזִּיז על הפתח, ולצורך הפתח הוא עשוי, הלכך מצטרף אהלו עם הפתח; אבל כשהוא גבוה יותר משנים עשר טפח אינו מועיל להגן על הפתח, ולא לצורך הפתח הוא עשוי, הלכך אין אהלו מצטרף עם הפתח, ושיעורו להביא את הטומאה הוא בפותח טפח. **הָעֲטוּרוֹת וְהַפְּתוּחוֹת** — העשויים למעלה מן הפתחים ומן החלונות לְנוֹי, **מִבֵּיאִין אֶת הַטָּמֵא בְּפֻתָח טַפַּח** — כשהם בולטים מן

כמו שבארנו במשנה הקודמת, **שְׂאִין בַּהּ מִמֶּנּוּ** — אף כאן (כמו במשנה הקודמת) יש מפרשים, שהפסקה הזאת מוסבה גם על "תבואה שבחלונות"; וזהו ההבדל, לדעתם, בין "התבואה שבחלון" ששינוי כאן שאינה ממעטת (שלא כדעת הרמב"ם שהבאנו שם וכאן). שכן גם בכ"י וגם בתבואה שבחלון, אם יש בה ממש הרי היא חשובה וממעטת, ואם אין בה ממש, אינה חשובה ואינה ממעטת (הר"ם; הדא"ש; הר"א); **וְלֹא נְבִלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר שֶׁחֹשֵׁב עָלֶיהָ** — לאכילה, **וְלֹא נְבִלַת עוֹף הַטָּמֵא שֶׁחֹשֵׁב עָלֶיהָ** — לאכילה, **וְהַכְּשִׁירָה** — על ידי משקה לקבל טומאה; כל הדברים הללו שנימנו עד כה נלמדים אמנם מדיוק הלשון במשנה הקודמת, אלא הואיל והתנא בא להוסיף כאן כמה דברים חדשים, לפיכך חזר ושנה בפירוש את כל הדברים שאינם ממעטים; **וְלֹא הַשְּׂתִי וְהַעֲרֵב** — חוטי שתי או חוטי ערב, **הַמְּגֻנָּעִים** — וטמאים מחמת הנגע, הלכך אינם ממעטים, **וְלֹא לִבְנֵה מִבֵּית הַפֶּרֶס** — לבינה העשויה מעפר בית הפרס; וכבר בארנו במקומות אחרים, שבית הפרס היינו שדה שנחרש בה קבר, וגזרו חכמים, שמאה אמה מסביב לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת, משום חשש שמא גורה עמה המחרשה עצם כשעורה מעצמות המת. **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** — הסובר, שכשם שעפר בית הפרס טמא כך הלבנה העשויה ממנו טמאה, הלכך אינה ממעטת בחלון. **וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: הַלִּבְנֵה מִמַּעַט** — בחלון, **מִפְּנֵי שֶׁעֲפָרָה** — העפר שהלבנה נעשתה ממנו, **טְהוֹר** — שלא טימאו חכמים אלא גוש כביריתו הבא מבית הפרס, אבל לא העפר, אף שגיבולו ועשאו גוש, לפיכך הלבנה טהורה וממעטת (רמב"ם; ר"ש). פירוש אחר: מפני שנעברה טהור — שאם מחזירים את הלבנה לעפר, העפר טהור, משום

ב זיז שעל גבי הפתח – מביא את הטמא בפתח טפח; שעל גבי החלון רום אצבעים, שעל גבי מלא מקדח – כל שהוא; רבי יוסי אומר: מלואו.

פירוש ברטנורא

הפתח טפח או יותר:

ב זיז שעל גבי הפתח וכו'. הכא מיירי שנסתם הפתח, ומשום הכי בעינן שיהא בזיז פותח טפח. והכי משמע בתוספתא: ושעל גבי החלון רום אצבעים. כלומר בין חלון ששיעורו רום אצבעים כגון שיירי המאור, בין חלון ששיעורו מלוא מקדח כגון העושה מאור בתחלה, זיז שעל גבי שניהם בכל שהוא: ורבי יוסי אומר מלואו. חלון ששיעורו רום אצבעים, זיז שלו שיעורו באצבעים. וחלון ששיעורו מלוא מקדח זיז שלו נמי משערין במלוא מקדח. ואין הלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

שיעורו רום אצבעים על רוחב אגודל, אף הזיז שעל גביו שיעורו ברום אצבעים על רוחב אגודל; וחלון ששיעורו מלוא מקדח, הזיז שעל גביו אף הוא שיעורו במלוא מקדח. ואין הלכה כרבי יוסי.

בארנו את המשנה כפי הרב מברטנורא, שפירשה על פי הר"ש. אבל יש מפרשים את המשנה כולה כדרך שביארנו את הסיפא, וכך הוא, לדעתם, פירוש המשנה: זיז שעל גבי הפתח מביא את הטמא בפתח טפח, כלומר שיעור הפתח הוא בפתח טפח, וכן שעל גבי החלון ששיעורו רום אצבעים, וכן שעל גבי המאור ששיעורו מלוא מקדח — הזיז שעל גבי כל אחד מהם שיעורו כל שהוא. רבי יוסי אומר: מלואו — היינו בחלון רום אצבעים ובמלוא מקדח, אבל בזיז על גבי הפתח מודה רבי יוסי ששיעורו בכל שהוא (הגר"א: "תפארת ישראל"). ברם הר"ש מביא במסקנתו פירוש אחר לסיפא: שעל גבי החלון — הזיז שעל גבי החלון, רום אצבעים — שיעור גובהו מעל החלון אצבעים, כלומר שאינו מצטרף לחלון אלא אם כן אינו גבוה מן החלון יותר מאצבעים; ושיעור רחבו מפורש בתוספתא כרוחב אגודל; שעל גבי מלוא מקדח כל שהוא — הזיז שעל גבי חלון של מלוא מקדח שיעורו בין גובהו ובין רוחבו בכל שהוא. רבי יוסי אומר מלואו — כלומר רבי יוסי חולק על מלוא מקדח וסובר שעל גבי חלון של מלוא מקדח אף הזיז שיעורו מלוא מקדח.

וכן כותב הרמב"ם (הל' טומאת מת יז, ג): "חלון העושה לתשמיש, חזי יוצא על גבי החלון, אפילו היה כרוחב אגודל. מביא את הטמא, והוא שיהיה גבוה מעל החלון רום אצבעים או פחות; והל' למעלה מאצבעים, אינו מביא את הטמא אלא אם כן יש בו רוחב טפח. זיז זה שעל גבי החלון העושה למאור, מביא את הטמא בכל שהוא ואפילו גבוה כל שהוא".

הכותל בשיעור של טפח על טפח; שהואיל ואינם עשויים אלא לניי בלבד, אינן מצטרפים לפתח או לחלון, הלכך אינם מביאים את הטמא אלא כשיש עליהם עצמם תורת אוהל, והיינו בפתח טפח.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים (הר"ש; הרא"ש; ברטנורא; הגר"א; "תפארת ישראל"). אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת.

ב אור משנה ב

זיז שעל גבי הפתח, מביא את הטמא בפתח טפח — פסקה זו תמוהה היא, שהרי שנינו במשנה הקודמת, שהזיז שעל גבי הפתח מביא את הטמא בכל שהוא, ואם כן, באיזה זיז מדובר כאן, שאינו מביא את הטמא אלא בפתח טפח? מכאן יש מפרשים משנתנו (על פי התוספותא). שמדובר כאן בזיז שעל גבי פתח שנסתם, ולכן אינו מביא את הטמא אלא בפתח טפח (הר"ש; ברטנורא; עיין "תפארת ישראל, בועז" שמקשה על פירוש זה: ועיין רמב"ם, שםפרש בדרך אחרת). **שעל גבי החלון רום אצבעים** — זיז שעל גבי החלון ששיעורו להביא את הטמא ברום אצבעים, כמו ששנינו לעיל (יג, א): "שיירי המאור, רום אצבעים על רוחב אגודל", וכן זיז **שעל גבי מלא מקדח** — שעל גבי החלון ששיעורו להביא את הטמא במלוא מקדח, כמו ששנינו (שם): "העושה מאור בתחילה, שיעורו מלוא מקדח גדול של לשכה", **כל שהוא** — הזיז שעל גבי כל אחד מהם מביא את הטמא לבית בכל שהוא. **רבי יוסי אומר: מלואו** — שיעור הזיז שעל גבי כל חלון כמלוא החלון: חלון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מיום הבהיר ל"ג בעומר הילולא דרשב"י אשר פתח הצנור דפנימיות התורה עד שגם ינוקא דבימיו למדו ולימדו בזה (עיי' ג"כ הקדמת הקונטרס ל"ג בעומר תשי"י קונט' ע"ח).

ונהניתי לקרות במכתבו אשר לומד הוא לימודי קדש עם התלמידים בבית ספר למלאכה, ומובן שבזה צריך להיות השתדלות יתירה כיון שאיזה שעות ביום ילמדו לימודים אחרים, ובמילא בשעות העיקרים בלימוד הקודש צריך להחדירם רוח יראת שמים טהורה ותורה תמימה באופן שיספיק גם על שאר היום, אבל לאידך גיסא הרי לפום גמלא שיחנא וע"פ מרז"ל שהקב"ה אינו מבקש אלא לפי כחם, בודאי ישפיעו לו תוספת כח להצליחו בכל הנ"ל וגדול זכות ענין היותר נעלה זה להמשיך לו ברכה והצלחה בזה גופא וכמרז"ל שכר מצוה מצוה וכן תוספת ברכה והצלחה בעניניו הפרטים.

המחכה לבשו"ט מהצלחתו בכל הנ"ל והתקדמות בכל הענינים.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף עו עמוד א. דרשה בענין גובהו של המון: וּכְבֹּד הָיָה רַבִּי מִרְפּוֹן וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְזִקְנֵיהֶם, יוֹשְׁבֵינָם וְעוֹסְקֵינָם בְּפֶרֶשֶׁת הַמֶּן, וְהָיָה רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמוֹדְעִי וְיֹשֵׁב בִּינֵיהֶן. נֶעְנָה [-פתח] רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמוֹדְעִי וְאָמַר, מִן שִׁירָד לָחַן לְיִשְׂרָאֵל הָיָה גְבוּהָ - גְבוּהוּ הִגִּיעַ לַשָּׁמַיִם אִמָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי מִרְפּוֹן, מוֹדְעִי, עַד מָתִי אֵתָּה מִגְבֵּב [-מלקט] דְּבָרִים וּמִבְּיֵא עֲלֵינוּ, כְּלוּמָר, זֹאת מִנִּין לך. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמוֹדְעִי, רַבִּי, מִקְרָא הָאֲמֹר בְּעִנֵּין הַמְּבֹרָךְ אֲנִי דוֹרֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר (בראשית ז כ) 'חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה מְלַמְעֵלָה נָכְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים', וְלִכְאוּרָה אִם כּוֹנֵת הַכְּתוּב שֶׁבְּכָל מָקוֹם הֵיוּ הַמַּיִם בְּגוּבָה זֶה מְלַמְעֵלָה לְאֶרֶץ, וְכִי יִתְּכֵן שְׁחִמֵּשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה הִיָּה גוּבָהּ בְּעֵמֶק (וְכֵן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה בְּשִׁפְלָה) וְכֵן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה בְּהָרִים, וְכִי מֵיָא שׁוּרֵי שׁוּרֵי קִיָּמִי - וְכִי הַמַּיִם עִמְדוּ כְּחוֹמוֹת, וְהָיָה יֵשׁ לָהֶם לְהִתְפַּשֵּׁט בְּשׁוּהוּ, וְאִזּוּ נִמְצָא שֶׁבַּהָרִים גוּבָהּ פְּחוּת מִבְּמִישׁוֹר. וְעוֹד קִשָּׁה אִם כֵּן, תִּיכָּה הִיכִי סְנִיָּא - אִיךְ עֲלָתָה הִתִּיבָה מִן הָעֵמֶק אֶל הָהָר. אֱלָא בּוֹדָאִי כֵךְ הִיָּה, בְּתַחֲלִילָה (שם ז יא) 'נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיֵנֵת תַּחֲסֹם רַבָּה' - מִי הִתְהוּם הִצִּיפוּ אֶת הָאֶרֶץ מִלְּמַטָּה, עַד דְּאִשּׁוּ מֵיָא בְּהָרֵי טוּרֵי - עַד שֶׁהוֹשׁוּ הַמַּיִם בְּגוּבָהּ עִם הָהָרִים. וְהָדָר - וְלֵאחֹר מִכֵּן, 'חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה מְלַמְעֵלָה נָכְרוּ הַמַּיִם' - מִי גִשְׁמִים שֶׁבָּאוּ מְלַמְעֵלָה גְּבֵרוּ וְהוֹסִיפוּ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה מִעַל רֹאשֵׁי הָהָרִים. מִסִּיִּם רַבִּי אֱלֶעָזָר אֶת רֵאשִׁיתוֹ: וְכִי אִי זֶה מִדָּה מְרֻבָּה יוֹתֵר מִחִבְרָתָהּ, מִדָּה טוֹבָה אִוּ מִדָּת פּוֹרְעָנוּת, הֵיוּ אוֹמְרֵי מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה מִמִּדָּת פּוֹרְעָנוּת. וּבְמִדָּת פּוֹרְעָנוּת [-ביידידת המבול] הוּא אוֹמֵר 'וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ', שְׁאוּבוֹת הֵן פְּתֻחִים קִטְנִים. וְאִילוּ בְּמִדָּה טוֹבָה [-במון] הוּא אוֹמֵר (תהלים עח כג) 'וַיִּצְוּ שְׁחָקִים מִמַּעַל וְדִלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח, וַיִּמְטֵר עֲלֵיהֶם מִן הַלַּיְלָה, וַיִּדְּגוּ הַשָּׁמַיִם נִתְּן לָמוֹ', וְדִלְתָה הִיא פֶּתַח גָּדוֹל, כִּפִּי שֶׁשִּׁנֵּינוּ בְּבִרְיֵיתָא, בְּמָה אֲרוּבוֹת יֵשׁ בְּאוּרֶךְ דִּלְתָה, אֲרַבְעֵי. וּמִכֵּיּוֹן שֶׁאֲרַבְעֵי אֲרוּבוֹת לְדִלְתָה אַחַת, הָרִי כָּאֵן שְׁמוֹנָה לְשֵׁנֵי דִלְתוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּמֶן, 'דִּלְתֵי שָׁמַיִם', וְנִמְצָא מִן שִׁירָד לָחַן לְיִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ שָׁמַיִם אִמָּה, מֵאַחֵר שֶׁאִם מִשְׁתֵּי אֲרוּבוֹת הוֹמְטֵרוּ מִי הַמְּבֹרָךְ בְּגוּבָה חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה, מִשְׁתֵּי דִלְתוֹת שֶׁהֵן פִּי אֲרַבְעֵי מִהֵן הוֹמְטֵר מִן גְּבוּהָ שָׁמַיִם אִמָּה.

שיטה החולקת על רבי אלעזר המודעי: תִּנְיָא, אִיסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר, מִן שִׁירָד לָחַן לְיִשְׂרָאֵל הָיָה גוּבָהּ מִתְּנַבֵּר וְעוֹלָה עַד שְׁרֹאֲיִן אוֹתוֹ כָּל מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרָב, שְׁנֹאֲמַר (תהלים כג ה) 'תַּעֲרֹף לִפְנֵי שִׁלְחָן נֶגֶד צִרְרִי' [וגו'] 'בּוֹסֵי רִוְיָה'. אָמַר אֲבִי, שְׁמַע מִיָּנָה מִפְּסוֹק זֶה, כְּפֹא דְדוֹד לְעֵלְמָא דְאֵתִי - הַכּוֹס שֶׁעֲלִיהָ יִבְרַךְ דּוֹד הַמֶּלֶךְ בְּסַעֲוֹת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא, מֵאֵתֵן וְעֵשְׂרִין וְחָד לִזְנָא מִחֲזִיק, שְׁנֹאֲמַר 'בּוֹסֵי רִוְיָה', 'רִוְיָה' בְּגִימְטְרִיא הִכִּי הוּא.

הגמרא מקשה על דרשת רבי אלעזר המודעי: הָא לֹא דְמִיָּא - אִין לְדַמּוּת אֶת יְרִידַת הַמֶּן לְמְבֹל, שֶׁהִי הָתֵם - יְרִידַת הַמְּבֹל בְּגוּבָה חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה, הִתֵּה בְּאַרְבָּעֵין יוֹמִין - בְּאַרְבַּעִים יוֹם, אֲבָל הָכָא - יְרִידַת הַמֶּן תְּרָא שְׁעֵתָא - בְּשַׁעָה אַחַת יִיד הַכֹּל, וְיִתְּכֵן אִם כֵּן שְׁגוּבָהּ פְּחוּת מִשְׁשִׁים אִמָּה. וּמֵאִידֶךְ, הָתֵם לְכֹלִי עֲלִמָּא - הַמְּבֹל כִּיסָה וְיִתְּכֵן כֹּל הָעוֹלָם, אֲבָל הָכָא [-במון] לְיִשְׂרָאֵל לְחֻדְרֵיהָ, וְנִפְשִׁי לְהוּ טָפִי - וְיִתְּכֵן שְׁגוּבָהּ הִיָּה יוֹתֵר מִשְׁשִׁים אִמָּה. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמוֹדְעִי 'פְּתִיחָה' 'פְּתִיחָה' גָּמַר - לְמַד כֵּן בְּגִזְרָה שׁוֹה 'פְּתִיחָה' הָאֲמֹרָה בְּמֶן מ'פְּתִיחָה' הָאֲמֹרָה בְּמְבֹל, כִּשֵּׁם שֶׁבְּמְבֹל גְּבָהּ הַמַּיִם חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְשֵׁנֵי אֲרוּבוֹת כֵּךְ בְּמֶן גְּבָהּ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְכָל שְׁתֵּי אֲרוּבוֹת.

דף עו עמוד א. עַד מָתִי אֵתָּה מִגְבֵּב דְּבָרִים וּמִבְּיֵא עֲלֵינוּ. מֵאִין לך: חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה מְלַמְעֵלָה. אִם תֹּאמַר מְלַמְעֵלָה לְאֶרֶץ וְלֹא פִירֵשׁ בְּהָר אוּ בְּבִקְעָה וְכִי חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה בְּהָר וְכו': תִּיכָּה הִיכִי סְנִיָּא. הִיאךְ עֲלָתָה לְרֹאשֵׁי הָהָרִים אִלָּא עַל כְּרַחֲךָ מְלַמְעֵל דְּקָרָא מִן הַשָּׁמַיִם הוּא וְהִכִּי קֹאמֵר עַל יְדֵי גִשְׁמִים גְּבֵרוּ ט"ו אִמָּה וּמִן הַתְּהוּם יִצְאוּ תַחֲלָה לְמִלְאוֹת הַבִּקְעוֹת וְהַשְּׁפִלוֹת עַד שֶׁהָשׁוּ לְרֹאשֵׁי הָהָרִים: מְרֻבָּה. רַבָּה עַל חִבְרָתָהּ מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה עַל הָרַעָה חֲמִשׁ מֵאוֹת בֵּה שְׁבַמְדָּה טוֹבָה נֹאמֵר (שם לד) נּוֹצֵר חֲסֹד לְאַלְפִים וּבְמִדַּת פּוֹרְעָנוּת הוּא אוֹמֵר עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבַעִים אֶף כָּאֵן מִדַּת הַטּוֹב שֶׁל יְרִידַת הַמֶּן רִבְתָּה עַל יְרִידַת הַמְּבֹל: בְּמִדַּת פּוֹרְעָנוּת הוּא אוֹמֵר וְאַרְבוּבוֹת הַשָּׁמַיִם לֹא יִירֵד מְבֹל אִלָּא דֶּרֶךְ שְׁתֵּי אֲרוּבוֹת וּבְמִדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר דִּלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח. וְתִנָּא כְּמָה אֲרוּבוֹת יֵשׁ בְּאוּרֶךְ דִּלְתָה אֲרַבְעֵי הָרִי לְב' דִּלְתוֹת ח' אֲרוּבוֹת וְאַחֲרֵי שְׁתֵּי אֲרוּבוֹת הוֹרִידוּ גִשְׁמִים גוּבָה ט"ו אִמָּה ח' אֲרוּבוֹת הוֹרִידוּ מִן שָׁמַיִם אִמּוֹת שֶׁהִי אִמּוֹת מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה עַל שֶׁל פּוֹרְעָנוּת וְכו"ש שְׁאִינָה מִמוּעֲטָה דִּימְנָה: הָא לֹא דְמִיָּא. אֲדָר' אֱלֶעָזָר הַמוֹדְעִי קָאִי: פְּתִיחָה פְּתִיחָה גָמַר. מִה פְּתִיחָה הָאֲמֹרָה בְּאַרְבוּבוֹת הַמְּבֹל ט"ו לְב' אֲרוּבוֹת אֶף פְּתִיחָה הָאֲמֹרָה בְּדִלְתוֹת הַמֶּן ט"ו אִמָּה לְכָל ב' אֲרוּבוֹת:

אִם כֵּן הָעוֹלָם, אֲבָל הָכָא [-במון] לְיִשְׂרָאֵל לְחֻדְרֵיהָ, וְנִפְשִׁי לְהוּ טָפִי - וְיִתְּכֵן שְׁגוּבָהּ הִיָּה יוֹתֵר מִשְׁשִׁים אִמָּה. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: רַבִּי אֱלֶעָזָר הַמוֹדְעִי 'פְּתִיחָה' 'פְּתִיחָה' גָמַר - לְמַד כֵּן בְּגִזְרָה שׁוֹה 'פְּתִיחָה' הָאֲמֹרָה בְּמֶן מ'פְּתִיחָה' הָאֲמֹרָה בְּמְבֹל, כִּשֵּׁם שֶׁבְּמְבֹל גְּבָהּ הַמַּיִם חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְשֵׁנֵי אֲרוּבוֹת כֵּךְ בְּמֶן גְּבָהּ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְכָל שְׁתֵּי אֲרוּבוֹת.

ב"ה, ב' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח והרה"צ נר"נ בנש"ק ענף עץ אבות כו' וכו'
מוה"ר חיים שמעון זאב שליט"א

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נעם לי לקבל מכתבו מל"ח למספר בניי מבשר טוב אשר השלום אתם, כן יזכה השי"ת את כאו"א מאתנו לבשר איש לרעהו אך טוב ואין טוב אלא תורה הנקראת תורת חיים היינו שהיא קשורה ומאוחדת עם החיים כפשוטו וכמשמעו דפשיטא שגם חיי עוה"ז בכלל זה, ובפרט ע"פ המבואר בתניא פרק ל"ו, ומוכרח מפסק רז"ל אשר התורה לא בשמים היא כ"א דוקא בעוה"ז הגשמי.

נהייתי ממ"ש אודות לימודו שיעור יום יום בספר תניא קדישא (נוסח הסכמת דתניא הוצאת זולקווא אף שנמצאה בריחוק מקום ממושב רבנו הזקן וע"י רבנים שלא ראו המחבר), וכבר ידוע מה שכתבו המסכימים הראשונים דספר התניא הם גדולי תלמידי הרב המגיד ממעזריטש שנדפסו בראש התניא והמפורסמות אין צריכים ביאור, ובודאי ראה ג"כ כת"ר רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שנדפסה בסוף ספר קיצורים והערות לתניא...

ת"ח על מה שהזכירני על מקומות הק' ובודאי לדכוותי למותר להעיר מה שנתבאר בענינים אלו במאמרו של אדמו"ר האמצעי בנו של רבנו הזקן בעל התניא ד"ה להבין ענין ההשתטחות ותוספת ביאור בזה ג"כ במאמרי השתטחות להרה"ח ר' הלל מפאריטש זצ"ל.

כבקשתו אזכירו ואת כל ב"ב שיחיו בהיותי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ואחרון אחרון חביב בבשורתו הטובה אשר נולדה לו בת למזל טוב וקרא שמה בישראל סימא לאה, הנה יה"ר שיגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנה ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת חסידותי לאריכות ימים ושנים טובות.

בברכה בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ב"ה, א' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ מוהרנ"ן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבל מכתבו מכ"ה אייר, וחבל על אשר מאחרים כ"כ כשיש בשו"ט ואין טוב אלא תורה והתועדות חסידית שזהו טוב כפול לבריות ולשמים כמבואר בקדושין דף מ, ע"א ועיין ג"כ מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע הנדפס בקונטרס ס"א. ומובן שכוונתי בזה להתועדות דל"ג בעומר שכותב אודותה. ואם בכל הזמנים היו משתוקקים לקבל בשו"ט הן בגשמיות והן ברוחניות, עאכ"כ בדורנו עקבת[א] דמשיחא שאין לך יום וכו'.

בודאי יוסיפו אומץ בהתעמולה אודות זמן הוואקאנס, וכל המרבה ומתאמץ בזה ה"ז משובח, וכבר ידוע דיוק כ"ק מו"ח אדמו"ר נדפס בהיום יום י"ז ניסן.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. מטובו לפרסם בין אנ"ש בהנוגע ללימוד בימי חג השבועות הבע"ל במאמרים של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהצעת בזה הוא ללמוד מאמרי חג השבועות תש"ד שיצאו לאור זה מזמן בקופיר ונדפסים ג"כ עתה.

1 אַם הַזְמַן הַכְּתוּב בְּנֵט קוֹדֶם לְזְמַן שְׁנֵכֶתֶב בְּתוֹכָהּ, הָרִי זֶה מוֹכִיחַ
2 שְׁכֵתֶב לֹה אֶת הַכְּתוּבָה לְאַחַר הַגִּירוּשִׁין מִחֲמַת גִּירוּשִׁין שְׁנִיִּים,
3 וְלִכְךָ גִּזְכָּה שְׁתֵּי כְּתוּבֹת. אֲבָל אִם הַתּוֹכָה קוֹדֶמֶת לְנֵט, שְׁכֵתֶב לֹה
4 אֶת הַכְּתוּבָה בְּנִישׁוּאֵין רִאשׁוֹנִים, וּבְנִישׁוּאֵין שְׁנִיִּים לֹא כֵתֵב לֹה
5 כְּתוּבָה, לִכְךָ אֵינָה גִּזְכָּה אֲלֵא כְּתוּבָה אַחֶת, כִּיּוֹן שֶׁהַמִּגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ
6 וְהַחֲזִירָהּ וְלֹא כֵתֵב לֹה כְּתוּבָה בְּנִישׁוּאֵין שְׁנִיִּים, עַל מִנַּת כְּתוּבָה
7 הָרִאשׁוֹנָה הַחֲזִירָהּ.
8 מִשְׁנָה קָמֵן שָׂאִין בּוֹ דַּעַת לְהַנְשֵׂא וְהַיִּשְׂאוֹ אֲבִיו בְּעוֹדוֹ קָטָן, וְכֵתֵב
9 אֲבִיו לְאַשֶׁה כְּתוּבָה בִּשְׁם הַקָּטָן, וְאַחֵר כֵּךְ הַגְדִּיל הַקָּטָן
10 וְעִידִין נָשׁוּי לְאוֹתָהּ אִשָּׁה, הָדִין הוּא שֶׁאֵף שְׁכֵתֶבוּ לֹה אֶת הַכְּתוּבָה
11 בְּעוֹדוֹ קָטָן וְעַמְעֵשָׁה קָטָן אֵינוֹ כְּלוּם, מִכָּל מְקוֹם כְּתוּבָתָהּ שְׁכֵתֶבוּ לֹה
12 בְּקִטְנוּתוֹ קִיָּמָה גַּם לְאַחֵר שֶׁהַגְדִּיל, כִּיּוֹן שֶׁעַל מִנַּת בֵּן קִיָּמָה
13 כִּשְׁהַגְדִּיל. וְכֵן הָדִין בְּנֵר שְׁתַּנְיִירָה אִשְׁתּוֹ עָמוּ, כְּתוּבָתָהּ שְׁכֵתֶב לֹה
14 כִּשְׁהִיוּ גִּוּיִים קִיָּמָה, כִּיּוֹן שֶׁעַל מִנַּת בֵּן קִיָּמָה.

* * *

15
16 גְּמָרָא אָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ בְּמִשְׁנָה ש'כְּתוּבָתָה קִיָּמָה' אֲלֵא
17 לְעִנְיַן מִנָּה אוֹ מֵאֵתִים שֶׁהֵם עֵיקַר הַכְּתוּבָה וּמִתַּחֲיִיב לֹה
18 מִחֲמַת תְּנֵאִי בֵּית דִּין, אֲבָל תּוֹסַפֶּת שֶׁהוֹסִיף לֹה הִבְעֵל בְּכְתוּבָה אֵין
19 לָהּ, וְרַב יְהוּדָה אָמַר, אֲפִילוֹ תּוֹסַפֶּת יֵשׁ לָהּ.
20 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל רַב יְהוּדָה מִבְּרִייתָא: מִיִּתְיָבִי קָטָן וְגוֹי שֶׁנִּשְׁאָו
21 אִשָּׁה, אִם מִשְׁהַגְדִּיל הַקָּטָן אוֹ מִשְׁהַתְּגִיר הַגּוֹי, חִידְשׁוֹ – הוֹסִיפוּ
22 קֶצֶת עַל הַכְּתוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, נִזְמַלְתָּ הָאִשָּׁה מִה שֶׁחִידְשׁוּ. וּמִלְשׁוֹן
23 הַבְּרִייתָא מִשְׁמַע שְׁדוּקָא אִם חִידְשׁוּ סָכוּם נוֹסֵף לְכְתוּבָה, אֵין –
24 הִיא גּוֹבֶה אֶת הַתּוֹסַפֶּת, אֲבָל אִם לֹא חִידְשׁוּ, לֹא – אֵינָה נוֹטֶלֶת אֶת
25 הַתּוֹסַפֶּת, וּמִשְׁמַע שֶׁכָּל מִקְרָה אֵינָה נוֹטֶלֶת אֶת הַתּוֹסַפֶּת שְׁנֵכֶתֶב
26 בְּכְתוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, וְקִשָּׁה לְרַב יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁנוֹטֶלֶת גַּם אֶת
27 הַתּוֹסַפֶּת. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵימָא – אִמּוֹר כֵּךְ בְּכוּוֹנֶת הַבְּרִייתָא, אִם
28 חִידְשׁוּ, נוֹטֶלֶת אֵף מִה שֶׁחִידְשׁוּ בַּתּוֹסַפֶּת לְסָכוּם שֶׁהִיא חֲיִיב לֹה
29 מִהַכְּתוּבָה הָרִאשׁוֹנָה.
30 הַגְּמָרָא דּוּחָה בִּיאור זֶה: וְהָא לֹא תִנִּי תִבִּי – וְהָרִי לֹא כֵךְ שֶׁנִּישׁוּ
31 בְּבְרִיתָא אַחֶרֶת, שֶׁכֵּן שֶׁנִּישׁוּ שֵׁם, אִם חִידְשׁוּ, נִזְמַלְתָּ מִה שֶׁחִידְשׁוּ,
32 וְאִם לֹא חִידְשׁוּ, כְּתוּלָה גִּזְכָּה מֵאֵתִים וְאֵלְמָנָה מִנָּה, הָרִי מִפְּרוּשׁ
33 בְּבְרִיתָא זֶה שֶׁאֵין הָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת אֶת הַתּוֹסַפֶּת שֶׁהִתְנָה לֹה בְּכְתוּבָה
34 הָרִאשׁוֹנָה, וְתִיבָתָא – וְאִכּוֹן זֶה קוּשִׁיא עַל דְּבָרֵינוּ דְּרַב יְהוּדָה.
35 מִבֵּאֵרֶת הַגְּמָרָא מִדּוּעַ רַב יְהוּדָה לֹא פִירֵשׁ כֵּן: רַב יְהוּדָה, מִתְּנִיתִין
36 אֲמַעֲיָתִיה – לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה הִטְעָמָה אוֹתוֹ, הוּא וְרַב יְהוּדָה קָבַר
37 שְׁדָּבְרֵי הַמִּשְׁנָה כְּתוּבָתָה קִיָּמָה, אֲבִילוֹתָ מִלְּתָא קָאִי – מִתִּיחָסִים
38 לְכָל מַה שֶׁשִּׁיךְ לְכְתוּבָה בֵּין הָעֵיקָר וּבֵין הַתּוֹסַפֶּת, וְלֹא הִיא – אֲבָל
39 אֵין הַדָּבָר כֵּן, אֲלֵא אֲעִיקֵר כְּתוּבָה קָאִי – דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה מִתִּיחָסִים
40 רַק לְעִיקֵר אֲבָל תּוֹסַפֶּת אֵין לָהּ.

הדרן עלך הכותב לאשתו

פרק עשירי – מי שהיה נשוי

משנה

41 משנתינו עוסקת בדין קדימה בכתובות כאשר אין די בנכסי הבעל
42 לפרעון כל הכתובות: מי שהיה נשוי שתי נשים, ומת בחייו, ואין

46 די בנכסיו אלא לפרעון אחת מהכתובות, האשה שנישאת
47 ראשונה, קודמת לשניה בבחיית הכתובה מנכסי היורשים, והשניה
48 מפסידה. והטעם, לפי שנכסי הבעל נשתעבדו לכתובת הראשונה,
49 קודם שנשתעבדו לכתובת השניה. וכן אם מתו הנשים אחר מיתת
50 הבעל, לפני שהספיקו לגבות כתובתן, יורשי הראשונה קודמין
51 ליורשי השניה מפני שחוב הכתובה שירשו קדם.
52 המשנה עוברת עתה למקרה אחר: נשא את הראשונה, ומתה,
53 ואחר כך נשא אשה שניה ומת הוא, ובני הראשונה תובעים כתובת
54 בנין דכרין, או לחלוק בירושת אביהם, האשה השניה יורשיה ואם
55 מתה קודמין ליורשי הראשונה.

* * *

גמרא

46 הגמרא מדייקת מלשון המשנה: מדיקתני – מכך ששנתה המשנה
47 הראשונה קודמת לשניה, ולא קתני הראשונה יש לה והשניה אין לה,
48 שהמשמעות היא שהשניה אינה מקבלת כתובה בשום אופן, מכלל
49 – משמע דאי – שאם קדמה השניה ותפסה נכסים עבור כתובתה,
50 לפני שהאשה הראשונה הספיקה לתפוס, לא מפיקין מינה – אין
51 מוציאים אותם מידה, אף שלא נותרו נכסים לכתובתה של
52 הראשונה ששיעבודה קדם. שמיך מינה – מוכח מכאן, שאם היו
53 לאדם אחד שני בעלי חובות, ואין די בנכסיו לפרוע את חובו
54 לשניהם, הדין הוא שבעל חוב ששיעבודו מאוחר, שקדם ונכה
55 מנכסי הלזה את חובו, מה שנקבה נכה, כלומר, אין המלוה הראשון
56 יכול להוציא את הנכסים מידו.
57 דוחה הגמרא: לעולם אימא לך שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה
58 שנקבה לא נכה, ומוציאים מידו את הנכסים שגבה לטובת בעל
59 החוב המוקדם, ומא – ומזה היא כוונת המשנה 'הראשונה קודמת
60 לשניה', למדיקתני – כוונת המשנה שהראשונה קודמת לגמרי
61 לשניה, כלומר, שאף אם השניה תפסה את הנכסים יכולה
62 הראשונה להוציא ממנה.
63 הגמרא מוכיחה בדבריה שלשון 'קודמת' פעמים משמעותה זכות
64 מוחלטת, ואין לשני כלום: כדתנן במשנה (ב"ב קטז). בן קודם לבת
65 לירושא, ושם ודאי הכוונה שאין הבת יורשת כלל במקום שיש בן.
66 גירסא אחרת של הנידון הקודם: אימא דאמרי, שהלימוד מהמשנה
67 היה להיפך, מדלא קתני – מכך שלא שנתה המשנה בפירוש שאם
68 קדמה שניה ותפסה נכסים אין מוציין מידה, מכלל – משמע, דאי
69 קדמה שניה ותפסה את הנכסים, מפיקין מינה – מוציאים אותם
70 ממנה ונותנים אותם לראשונה. שמיך מינה – ומזה יש להוכיח גם
71 שבאופן שיש לאדם שני בעלי חובות, הדין הוא שבעל חוב
72 ששיעבודו מאוחר שקדם ונכה מנכסי הלזה את חובו, מה שנקבה לא
73 נכה, והמלוה הראשון חוזר וגובה את הנכסים מבעל החוב השני.
74 דוחה הגמרא: לעולם אימא לך שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה
75 שנקבה נכה, ואין הראשון חוזר וטורפם מהשני, ואין להוכיח לא כך
76 מכך שלא כתבה המשנה בפירוש שאם קדמה שניה ותפסה אין
77 מוציאים מידה, שיש לומר דאיידי – כיון דתנא בסיפא שניה
78 יורשיה שבאים לגבות את הכתובה, 'קודמין' ליורשי הראשונה
79 שבאים לירש כתובת בנין דכרין, ושם אי אפשר לומר שאם קדמו
80 יורשי הראשונה ותפסו אין מוציאים מידם, שהרי ודאי שמוציאים
81 מידם,

כתובות. הכותב לאשתו – פרק תשיעי דף צ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רטו רש"י תוספות

אם נפ קודם לכתובה – הרי כתב לה כתובה שנית כשהחזירה. משנה בכתובה קיימת
שכתב לה כשהוא קטן. ולגבי גר – כתובה שכתב לה בחיותו גוי. גמרא אלא מנה
מתים – שהן תנאי בית דין. דאילו בשטר לא גביא, דחספא בעלמא הוא. חידשו –
קטן משהגדיל, וגר משתגדיר – אם הוסיפו כלום על כתובה ראשונה. מה שחידשו –
וקא סלקא דעתין: מה שחידשו על מנה מאתים.
אף מה שחידשו – על תוספת ראשונה. אבולה
מילתא – על כל הכתוב בשטר כתובה.

הדרן עלך הכותב

משנה מי שהיה נשוי. יורשי הראשונה – אם
מתו נשוי אחריו. עד שלא הספיקו לגבות. נשא
ראשונה ומתה – בחייו. נשא שניה ומת דוא,
יורשי הראשונה באין ותובעין כתובת בנין
דברין, כמו ששנינו (כתובות נבב). בנין דברין
דחויין לכי מינאי בר, או רוצים לחלוק ירושת
אביהם. שניה ויורשיה קודמין – שהיא בעלת
חוב. אבל ראשונים באין לירש את אביהן, דהא
"אינון ירתון" תנן, לפיכך פורעין את החוב
תחילה, והשאר יורשה. גמרא מרקתני –
לישנא דקודמת, ולא קתני בר – ועל כרחך
כשאין שם אלא כדי כתובה אחת קאמר. דאי
לא, מאי נפקא מינה דקודמת? שמע מינה –
קודמת לכתובתה. אבל אם קדמה שניה ותפסה
– לא מפקינן מינה. לגמרי – שאין לשניה
כלום. בדתנן בן קודם לבת – ועל כרחך –
קודם לגמרי הוא. אידי – דבעי למיתני סיפא:
שניה ויורשיה, לישנא דקודמין, ולא שייך
למיתני בה: אם קדמו ותפסו אין מוציאין מידם
– דהא ודאי מוציאין אם תפסו והחזיקו בקרקע,
דהא נכסי אישתעבוד לשטר דבעל חוב.
תנא

אם גט קודם לכתובה – גובה שתי כתובות, פתובה
קודמת לגט – אינה גובה אלא פתובה אחת. שהמגרש
את אשתו והחזירה – על מנת פתובה הראשונה
החזירה. משנה קטן שהשיא אביו – פתובתה
קיימת, שעל מנת בן קיימה. גר שנתגיירה אשתו עמו
– פתובתה קיימת, שעל מנת בן קיימה. גמרא אמר
רב הונא. לא שנו אלא מנה מאתים, אבל תוספת
– אין לה. ורב יהודה אמר: אפילו תוספת יש לה,
מיתבי: חידשו – נטלת מה שהחידשו. חידשו – אין,
לא חידשו – לא! אימא: אף מה שהחידשו. והא לא
תני הכי: חידשו – נטלת מה שהחידשו. לא חידשו
– פתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה. תיובתא דרב
יהודה! רב יהודה מתניתין אמעייתיה; הוא סבר:
פתובתה קיימת – אפולה מילתא קאי, ולא היא,
אעיקר פתובה קאי.

הדרן עלך הכותב לאשתו

מי שהיה נשוי שתי נשים ומת – הראשונה קודמת
לשניה, ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה.
נשא את הראשונה ומתה, נשא שניה ומת הוא
– שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה. גמרא
מדתנא: הראשונה קודמת לשניה, ולא קתני: הראשונה יש לה והשניה אין לה – מפלג דאי
קדמה שניה ותפסה – לא מפקין מינה. שמע מינה: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה – מה שגבה
גבה. לעולם אימא לך: מה שגבה – לא גבה, ומאי קודמת – לגמרי קתני, בדתנן: בן קודם
לבת. איפא דאמרי, מדלא קתני: אם קדמה שניה ותפסה – אין מוציאין מידה, מפלג דאי
קדמה שניה ותפסה – מפקין מינה. שמע מינה: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה – מה שגבה לא
גבה. לעולם אימא לך: מה שגבה – גבה, אידי דתנא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה,
תנא

לא שני אלא מנה ומאתים בר – ואם תאמר: אם בן מאי קא משמע לן מתניתין "שעל מנת
בן קיימה"? אפילו לא כתב לה מעולם – יש לה כתובה! וליכא למימר: דאשמועינן
דטרפא ממשעבדי, אף על גב דלית ליה קלא להאי שטרא – והא על כרחך לא גביא
ממשעבדי, דמוקדם הוא ואתי לטרוף לקוחות מה שמכר קודם שנתגיירה, ואפטרופוס קודם
שהגדילו ויש לומר: דאשמועינן היכא דנשאה
בתולה, אף על גב דכשגדלה או נתגיירה כבר היא
בעולה – אפילו הכי יש לה כתובה מאתים, שעל
מנת בן קיימה, שיהא עכשיו תחתול נישואיה.

הדרן עלך הכותב

מי שהיה מדקתני הראשונה קודמת מכלל
דאי קדמה שניה ותפסה לא
מפקינן מינה – אף על גב דבסיפא קתני: קודמין
ליורשי ראשונה, והתם אפילו קדמו יורשי
ראשונה ותפסו מפקינן מיניה, בדמשמע בסמוך,
דפישטא ליה להתלמוד דמוציאין מידה – ההוא
ניחא, דאיכא למימר: דאידי דתני רישא "קודמין"
– תנא נמי בסיפא "קודמין". שמע מינה בעל
חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה – תימנה:
מה סברא היא זו דלא יתא בעל חוב אלא כלוקח?
דמלוקח גופיה קטריף בעל חוב ראשון ותייץ
רבינו שמואל בן מאיר דבעל חוב מאוחר עריך
מלוקח – שלא תנעול דלת בפני לווין, וכן
לכתובת אשה – משום חניא. וכי תימא: אי מה
שגבה גבה – איכא נעילת דלת מבעל חוב
הראשון לא היא, הואיל ויכול לקדום – לא ימנע
מלהלוות. אבל אי מה שגבה לא גבה – איכא
נעילת דלת, שמפסיד בעל חוב מאוחר לגמרי. אף
על גב דבריש פרק שני דערבין (ז.ו) אמרינן: הוי
בידו חמישה סלעים, ואמר "ערכי עלי" וחזר ואמר
"ערכי עלי" ונתן ארבעה לשניה ואחת לראשונה
– יצא ידי שתיחן. מאי טעמא – בעל חוב מאוחר
שקדם וגבה – מה שגבה גבה. פירוש: דכשתון
ארבעה לשניה – היינו "כפי אשר תשיג ידו" שלא
היה יכול ליתן החמישית לערך שניה, לפי שהיה
משועבד לראשונה. וכשתון אחת לראשונה –
נמי יצא, משום דהיינו נמי "כפי אשר תשיג ידו" –
שלא היה לו יותר, שכבר נתן לשניה, ומה שגבה
גבה. והוא הדין – אחת לשניה וארבע לראשונה.
ומכל מקום חזינן התם דאמרינן: בעל חוב מאוחר
שקדם וגבה – מה שגבה גבה, והתם אמרינן: מה שגבה
גבה! ותייץ: דגבי הקדש – ודאי מה שגבה גבה, דאין לחוש, דואיל והכל הקדש. עוד תירץ: דהתם במטלטלין, לפיכך מה שגבה גבה. אבל במקרקעי – מה שגבה לא גבה. והא דאמר בשילוח
"זמנתי את הכד" (בבא קטא לגב). קדמו בעלי חובות והגביהו – בין חב עד שלא חב – לא עשו ולא כלום. ופריך: בשלמא חזיק עד שלא חב – ניוקין קדמו, אלא
חב עד שלא חזיק – בעל חוב קדם! ואפילו חזיק עד שלא חב נמי – בעל חוב קדים וגבה. שמע מינה בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה, אף על גב דהתם במטלטלי מייירי! לא
קשיא מידי: דשור תם שמוק במקרקעי דמי. כדאמר התם דאית ליה קלא, כיון דגנח – תורא גנחא קרו ליה. וכענין זה היה רגיל רבינו תם לפרש: שמע מינה מה שגבה גבה – ממטלטלי,
דלכל תפחות במטלטלי אית לן לאוקמא. ומוקמינן מתניתין כרבי מאיר, דאמר: מטלטלי משתעבדי לכתובה. והא דמתמה עלה התלמוד, דמסיק נמי: שמע מינה מה שגבה לא גבה – היינו
נמי בכתובה דוקא, ובבעל חוב, דאדעתא דהני לא נזית לקנות שעבודא. אבל במטלטלין דלוקח, דאדעתא דהני מטלטלי נזת – דינא הוא דאמרינן דאין יכול להוציא מידם, והא דבע
לאסוקי נמי לקמן פלוגתא דבן ננס ורבנן בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה – הוי נמי במטלטלי, אבל במקרקעי – לא לימא שום תנא מה שגבה גבה. וצריכא למימר השתא דהא דאמר לקמן:
לכולי עלמא מה שגבה לא גבה, ובערבין מסיק: מה שגבה גבה – הקדש שאני. דלא מצי לשנויי משום דבערבין מטלטלי, משום דלקמן נמי במטלטלי איירי, בדפרישנו. ועוד יש לומר:
דבערבין מלוה על פה, הלכך מה שגבה – גבה, וקסבר: מלוה הכתובה בתורה – לאו בכתובה בשטר דמיא. וחזר רבינו תם מתירין זה, דלרבי מאיר גופיה מטלטלי דיתמי לא משתעבדי
לכתובה, כמו שהוכחתי בשילוח "האשה שפלה" (כתובות פאב). ומפרש רבינו תם דך סוגיא במקרקעי, והכי קאמר: ש"מ מה שגבה גבה. ואתי דך סתמא כבן ננס, דמסיק שמואל לקמן
דפלוגתייהו בבעל חוב מאוחר שגבה. ואף על גב דטריף מן הקלחות – בעל חוב שאני, בדפרישנו לעיל, כדי שלא תנעול דלת. ולי נראה בתירוצו הראשון, דבמטלטלי איירי הכא. ואחיא
כרבי טרפון דאמר לעיל (פר, א): מי שמת והניח מלוה או פקדון ביד אחרים, רבי טרפון אומר: יתן לכושר שבהן, מיהו, קצת קשה לאיכא דאמרי, דמסיק שמע מינה מה שגבה לא גבה, היכי
שמע מינה? דלמא מתניתין במקרקעי, דלכולי עלמא לא גבה! מדלא קתני אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה מכלל בר – תימנה לי: אדרבה, אימא איפכא: מדלא קתני: קדמה
שניה ותפסה מוציאין מידה – מכלל דאי קדמה שניה ותפסה – אין מוציאין מידה! ואומר רבי: דטפי הוי ליה למיתני "אין מוציאין", כדי שלא נטעה לפרש קודמת לגמרי, דומיא דסיפא.
הא

תנא נמי — רישא לישנא דלכתחילה "קודמת", ולא תנא: אם קדמה ותפסה אין מוציאין. שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן — לראשונים כתובת בגין דכרין, ולא אמרינן: כי תקון בגין דכרין — היכא דמתו שתיקון בחייו, וכתובת האחת מרובה משל חברתה — אלו נטלין כתובת אמן ואלו נטלין כתובת אמן, והשאר חולקין בשוה. דהשתא אתו תרוייהו בתורת בגין דכרין, שהוא ירושת האב, ולא אתי לאינצויי. אבל אחת בחייו ואחת במותו, דירשי שניה באין על כתובת אמן בתורת ירושת חוב אמן, ולא מאביקם באה להם, ובני ראשונה באין ליטול חלק יתר מכח ירושת האב, דהא "ירתון" תנן — לא שקלי, דלמא אתו לאינצויי, ולומרה לא תטלו בירושת אבינו יותר ממנו — הא לא אמרינן. כתובת נעשית

מותר לחברתה — דאף על גב דלא תקון כתובת בגין דכרין אלא אם כן יש מותר על שתי הכתובות דינר, דלא מיעקרא נחלה דאורייתא, כדתנן בפרקין — ופרשינן טעמא בפרק "נערה שנתפתתה" (כתובות נבב.) — הני מילי כי מתו שתיקון בחייו, דתרוייהו אתו בתורת בגין דכרין, אבל אחת בחייו ואחת במותו, שהשניה נגבית בתורת חוב — אין לך ירושה גדולה מזו, ולא מיעקרא נחלה דאורייתא. שכשמת נפלו נכסים לפני יורשין, וכשיצא שטר חוב על אביהן — אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהן, והיא היא ירושתן, לפיכך כתובת זו נגבית במותר לירושה, וגבין בני הראשונה כתובת בגין דכרין: ולא טרפי ממשעבדי — דלא תימא "יסבון" תנן, ובעל חוב הוו, ושעבודם קודם, ויטרפו מבני השניה שזקן בעלי חובת מאחורין. אלא יורשין הן, ו"ירתון" תנן, ולא גבו ממשעבדי, ומאי קודמין — דמשמע: הא אי איכא מידי למשקל בתרייהו — שקלו. קודמין לנחלה — לא שטילו הראשונים אחריהם כתובת אמן, אלא יטלו אחריהם חלקם במותר, בדרך חולקין ירושה. יורשי הראשונה למה לי — דקרו להו "יורשי ראשונה", הלא לא מוכחה ולא מתקנתה הן באין לירש, ואמאי קתני סיפא לירשי הראשונה? הכי גרסינן: אידי דתנא שניה יורשיה תנא נמי לירשי הראשונה — אידי דקרי להו לבני שניה יורשי האם, דאינהו מינה קא ירתי, קרינהו לבני ראשונה נמי על שם יורשיה. ולאו משום דמדידה קא ירתי, אלא שמא בעלמא, כלומר לבני הראשונה. והכא בדאיכא מותר דינר — קאמר. אי האי "קודמין לירשי הראשונה" קודמין לכתובת בגין דכרין הוא — איכא לאוקומה בדאיכא מותר דינר. ואף על גב דלא תני אם יש שם מותר דינר — הא קתני לה לקמן: היה שם מותר דינר כו'. ותרתי זימני לא איצטרך למיתני. תנא היא — אי שקלי בני ראשונה כתובת בגין דכרין אי לא. אתם בני בעלת חוב אתם טלו כתובת אמנם וצאו — על כרחך בדליכא מותר דינר קמיירי מדקתני "וצאו". ואי דאיכא נחלה יותר על שתי כתובות

הא איכא שקלי — מדקתני לשון קודמין. דהוה ליה למימר: שניה יורשיה נטלין, ולא יורשי הראשונה. ואף על גב דתנן: בן קודם לבת — הכא דאיכא למטעי, הוה ליה למידק. מדלא קתני אם יש שם מותר דינר — אף על גב דלא הוה קאי אלא אדיוקא, שפיר הוה ליה למיתני. והכא הוא דאיכא מותר דינר — לא הוה צריך להאי, דמטעמא קמא ארדי בולח, והואיל ואוקימנא קודמין לנחלה, ומר

תנא נמי הראשונה קודמת לשניה. נשא את הראשונה. שמע מינה תלת, שמע מינה: אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בגין דכרין, ולא חיישינן לאינצויי. ממאי — מדקתני: שניה ויורשיה קודמים לירשי הראשונה. מיקדם הוא דקדמי, הא איכא — שקלי. ושמע מינה: כתובת נעשית מותר לחברתה. ממאי — מדלא קתני: אם יש שם מותר דינר, ושמע מינה: כתובת בגין דכרין לא טרפה ממשעבדי. דאי סלקא דעתין טרפה ממשעבדי — ליתו בגי ראשונה ולמרפינהו לבני שניה. מתקיף לה רב אשי: ממאי? דלמא לעולם אימא לך: אחת בחייו ואחת במותו — אין להן כתובת בגין דכרין, ומאי קודמין — לנחלה קתני. וכי תימא: יורשי הראשונה למה לי — אידי דתנא שניה ויורשיה, תנא נמי לירשי הראשונה. ודקאמר: כתובת נעשית מותר לחברתה — דלמא לעולם אימא לך: אין כתובת נעשית מותר לחברתה, והכא הוא דאיכא מותר דינר. ואחת בחייו ואחת במותו — תנאי היא. דתנאי: מת, אחת בחייו ואחת במותו, בן גנם אומר: יכולין בגי הראשונה לומר לבני השניה: בגי בעלת חוב אתם, טלו כתובת אמנם וצאו. רבי עקיבא אומר: כבר קפצה נחלה מלפני בגי הראשונה, ונפלה לפני בגי השניה. מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמר סבר: אחת בחייו ואחת במותו — יש להן כתובת בגין דכרין, ומר סבר: אחת בחייו ואחת במותו — אין להן כתובת בגין דכרין. אמר רבה: אשפחתינהו לרבענ דבי רב, דיתבי וקאמרי: דכילי עלמא אחת בחייו ואחת במותו — יש להן כתובת בגין דכרין, והכא — בכתובה נעשית מותר לחברתה, והוא הדין לבעל חוב. ומר סבר: קמיפלגי. מר סבר: כתובת נעשית מותר לחברתה, והוא הדין לבעל חוב. ומר סבר: אין כתובת נעשית מותר לחברתה, והוא הדין לבעל חוב. ואמינא להו אנא: בבעל חוב — בולי עלמא לא פליגי דהוי מותר, כי פליגי — בכתובה. מתקיף לה רב יוסף: אי הכי, "רבי עקיבא אומר: כבר קפצה נחלה", "אם יש מותר דינר" מיפגי ליה! אלא אמר רב יוסף: באחת בחייו ואחת במותו קא מיפלגי, והני תנאי כי הני תנאי. דתנאי: נשא את הראשונה ומתה, נשא את השניה ומתה — באין בגייה של זו לאחר מיתה, וגומלין כתובת אמן. רבי שמעון אומר: אם יש מותר דינר — אלו גומלין כתובת אמן, ואלו נטלין כתובת אמן. ואם לאו — חולקין בשות. מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמר סבר: אחת בחייו ואחת במותו — יש להן כתובת בגין דכרין, ומר סבר: אחת בחייו ואחת במותו — אין להם כתובת בגין דכרין. לא, דכילי עלמא: אחת בחייו ואחת במותו — יש להן כתובת בגין דכרין, והכא

— מאי "וצאו" דקא אמרי להו? נמי דשקלי בני ראשונה כתובת בגין דכרין — שארא מיהא פלגי. אלא בדליכא, ודכי קאמרי להו: אתם בני בעלת חוב אתם, וכתובת אמנם — הואיל וחוב היא, ואינכם באין בתורת בגין דכרין — לא בעינן מותר דינר, דאין לך נחלה דאורייתא יפה מזו שאנו ואתם פורעים חובת אבינו. הלכך, טלו אותה וצאו, ואנו נטול השאר בכתובת בגין דכרין. רבי עקיבא אומר כבר קפצה נחלה כו' — משעה שמת הבעל בחייה של שניה קפצה נחלת בגין דכרין מלפני בני הראשונה. ונפלה — להיות נחלה, כשאר ירושה, אף לבני השניה. ואפילו הוי הכא מותר דינר — לא הוה שקלי בני הראשונה כתובת בגין דכרין, דבאחת בחייו ואחת במותו לא איתקן. דכילי עלמא יש להן — וטעמא דרבי עקיבא הכא משום דליכא מותר דינר הוא, וקסבר: אין כתובה נעשית מותר לחברתה, ואפילו השניה חוב. והוא הדין לבעל חוב היכא דמתו שתיקון בחייו, דתרוייהו אתו בתורת בגין דכרין ויש שם מותר דינר, והוא משועבד לבעל חוב — לא הוי מותר. בבעל חוב בולי עלמא לא פליגי דהוי מותר — הואיל והשטר יוצא על כולם — נמצאו כולם פורעין, והיא נחלה שלחך, שעשו בהן מצות פריעת חוב אביהם. כי פליגי בכתובה — באחת בחייו ואחת במותו, שחשניה חוב היא, פליגי: בן גנם סבר: הרי זו כשאר חוב, והוי מותר. ורבי עקיבא סבר: לאו כשאר חוב דמי, כיון דאינהו גופייהו קא שקלי. והלכך, הך בני שניה מקבלין ולא פורעין. נמצא שאין כאן נחלה דאורייתא, ולא איתקן ירושת בגין דכרין דרבנן למיעקר נחלה דאורייתא. אי הכי — דבהא לחודא הוא דפליגי רבי עקיבא — משום דליכא מותר, ואי הוה מותר — לא פליגי. מאי "כבר קפצה נחלה" דמשמע: אין כאן תורת בגין דכרין כלל, הכי אבעי ליה למימר: אם יש שם מותר נטלין ואם לאו אין נטלין. אלא אמר רב יוסף כו' — כדפרשיה ברישא, דאפילו הוה בה מותר, אתא רבי עקיבא למימר, דהואיל ואחת במותו ליכא כתובת בגין דכרין לבני ראשונה, וכל שכן כי ליכא. באים בגייה של זו — קא סלקא דעתך אבני שניה קאי, ודכי קאמר: באים בני השניה, שהיא בעלת חוב, ונטלין כתובת אמנם. אבל לבני ראשונה — אין כאן כתובה, דקסבר: אחת בחייו ואחת במותו אין להם. חולקין בשוה — את המותר על כתובת החוב.

כתובות דף צ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) ריז

ש'קודמין' הכוונה שאם יש די נכסים גם עבור כתובתה של
הראשונה, אז גם יורשי הראשונה נוטלים כתובת אמם לאחר
גבייתם של יורשי השניה, אין לדייק מסתימת המשנה שאין צורך
ב'מותר דינר', כיון שהמשנה עוסקת באופן שיש מותר דינר
בנכסים מלבד הכתובות של שתי הנשים.
הגמרא מנסה לתלות את הדין הראשון במחלוקת תנאים: ודין
כתובת בנך דכרין באופן שמתו שתי נשיו אחת בְּחַיָּו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ,
תְּנַאי הִיא – שני במחלוקת תנאים. דְּתַנַּי בְּבִרְיָא, אִם מָתוּ שְׁתֵּי
נָשִׁיו שֶׁל הָאָדָם אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, בְּן נָסִים אוֹמְרִי, וְכוּלֵּין בְּנֵי
הָאִשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה לוֹמְרֵי לְבְנֵי הַשְּׁנִיָּה, בְּנֵי בְּעֻלַּת חוֹב אֲתָם, מָלוּ
בְּתוֹבַת אֲמָכָם, וְצִאוּ מִדִּירוּשָׁה, כְּלוּמְרֵי, לֵאמֹר, שֶׁתִּטְלוּ כְּתוּבַת
אֲמָכֶם בְּתוֹרַת חוֹב אֲנוּ נִיטוּל אֶת כָּל שָׂאֵר הַנִּכְסִים לְכְּתוּבַת בְּנֵין
דְּכָרִין. רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְאוֹמְרֵי, מִשְׁעָה שֶׁמַּת הִבְעֵל בְּכָךְ קִפְצָה
הַנִּחְלָה שֶׁל כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין וְהִסְתַּלְקָה מִלִּפְנֵי בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה,
שְׂאִינִים מְקַבְּלִים כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין, וְנִפְלָה לִנְחֻלָּה גַּם לִפְנֵי בְּנֵי
הַשְּׁנִיָּה, שְׁלֹאֲחֵר שְׁבִנֵי הַשְּׁנִיָּה גּוֹבִים אֶת כְּתוּבַת אֲמָם, חוֹלְקִים כּוֹלֵם
אֶת שָׂאֵר הַנִּכְסִים שׁוּה בְּשׁוּה.
מֵאֵי לָאוּ בְּהָא קָא מִיפְלִגִּי – הָאֵם לֹא בִּכְךָ נִחְלָקוּ בֵּן נָסִים וְרַבִּי עֲקִיבָא,
דְּמַר כֶּכֶר – שֶׁבֶן נָסִים סוֹבֵר, שֶׁאִם מָתוּ שְׁתֵּי נָשִׁיו אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת
בְּמוֹתוֹ, יֵשׁ לָהֶן בְּתוֹבַת בְּנֵין דְּכָרִין, וְלֹכֶךְ יִכּוּלִים בְּנֵי הָאִשָּׁה
הָרִאשׁוֹנָה לוֹמְרֵי לְבְנֵי הַשְּׁנִיָּה טָלוּ כְּתוּבַת אֲמָכֶם וְצִאוּ. וְיָמַר כֶּכֶר –
וְאִילוּ רַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר, שֶׁאִם מָתוּ שְׁתֵּי נָשִׁיו אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת
בְּמוֹתוֹ, אֵין לָהֶן בְּתוֹבַת בְּנֵין דְּכָרִין, וְלֹכֶךְ נוֹטְלִים בְּנֵי הַשְּׁנִיָּה כְּתוּבַת
אֲמָם, וּבְשָׂאֵר הַנִּכְסִים חוֹלְקִים שׁוּה בְּשׁוּה.
הַגְּמָרָא דּוּחָה בִּיאֹרֵי זֶה: אֲמַר רַבָּה, אֲשֶׁכְּתִיבִיהוּ לְרַבֵּנָן דְּבִי רַב
דִּיתָבִי וְקָאֲמַרִי – מִצִּאתִי אֶת תַּלְמִידִי בֵּית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב שִׁישְׁבוּ
וְאָמְרוּ, דְּכוּלֵּי עֲלָמָא – שֶׁלְּדַבְּרֵי הַכֹּל, כְּשֶׁמָתוּ שְׁתֵּי נָשִׁיו אַחַת בְּחַיָּו
וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה יֵשׁ לָהֶן בְּתוֹבַת בְּנֵין דְּכָרִין, וְהָכָא –
וְכֹאֵן בְּבִרְיָא, בְּתוֹבַת נְעֻשִׁית מוֹתֵר לְחִבְרָתָהּ, וְהוּא הֵדִין לְבַעַל
חוֹב, קְמִיפְלִגִּי – נִחְלָקוּ בֵּן נָסִים וְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁנִּחְלָקוּ הָאֵם כְּתוּבָה
אַחַת נִחְשְׁבַת 'מוֹתֵר' לְגַבִּי הַכְּתוּבָה הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן נִחְלָקוּ גַּם בְּאוֹפֵן
שִׁישׁ מוֹתֵר דִּינֵר בִּירוּשָׁה שֶׁמְשׁוּעֵבֵד לְחוֹב אַחֵר שֶׁאֲבִיהֶם חֵיב,
הָאֵם נִחְשְׁבַת 'מוֹתֵר' לְעֵנִי כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין. מַר כֶּכֶר – בֵּן נָסִים
סוֹבֵר, שֶׁבְּתוֹבַת נְעֻשִׁית מוֹתֵר לְחִבְרָתָהּ, וְהוּא הֵדִין לְ'מוֹתֵר דִּינֵר'
שֶׁמְשׁוּעֵבֵד לְבַעַל חוֹב. וְיָמַר כֶּכֶר – וְרַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר, שֶׁאֵין בְּתוֹבַת
נְעֻשִׁית מוֹתֵר לְחִבְרָתָהּ, וְהוּא הֵדִין שְׁמוֹתֵר דִּינֵר הַמְשׁוּעֵבֵד לְבַעַל
חוֹב אֵינוֹ נִחְשְׁבַת 'מוֹתֵר'.
מִמְשִׁיךְ רַבָּה דְּבִדְרֵיהּ: וְאִמְרִינָא לָהּ אֲנִי – וְעֵנִיתִי אֲנִי לְחַכְמֵי בֵּית
מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב, בְּאוֹפֵן שֶׁ'מוֹתֵר דִּינֵר' מְשׁוּעֵבֵד לְבַעַל חוֹב, בּוֹלִי
עֲלָמָא לֹא פִלְגִי דְּהוּי מוֹתֵר – לֹא נִחְלָקוּ בִּכְךָ וְלְדַבְּרֵי הַכֹּל נִחְשְׁבַת
הַדְּבַר לְמוֹתֵר בִּירוּשָׁה. בִּי פִלְגִי – בִּיאֹרֵי אוֹפֵן נִחְלָקוּ, בְּנִכְסִים
הַגְּבִיִּים לְצוּרֵךְ בְּתוֹבַת הָאֵם הֵם נְעֻשִׁים מוֹתֵר, לְכְּתוּבַת הַשְּׁנִיָּה.
רַב יוֹסֵף מְקַשֶּׁה עַל בִּיאֹרֵי זֶה בְּמַחְלוקָה: מִתְּקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף, אִי
הָיִי – אִם כֵּן, שֶׁהַמְּחֻלּוֹקֶת הִיא רַק אִם כְּתוּבָה נְעֻשִׁית מוֹתֵר
לְחִבְרָתָהּ, וְלֹא בְּעִיקֵר כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין בְּמַתָּה אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת
בְּמוֹתוֹ, מִדּוּעַ נִאֲמַר בְּבִרְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרֵי 'בְּכָךְ קִפְצָה נִחְלָה
מִלִּפְנֵי בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה', שֶׁמִּלְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע שֶׁבְּאוֹפֵן זֶה אֵין כָּלֵל
תִּקְנַת כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין, הִיא אִם יֵשׁ מוֹתֵר דִּינֵר מִיְּעָצֵי לִיָּה – הִיא
צָרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא לוֹמַר, שֶׁאִם יֵשׁ בְּנִכְסֵי הִבְעֵל מוֹתֵר דִּינֵר נוֹטְלִים
גַּם בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה אֶת כְּתוּבָתָם, וְאִם אֵין מוֹתֵר דִּינֵר אֵינֶם נוֹטְלִים.
אֵלָּא אֲמַר רַב יוֹסֵף, בְּאֲחַת בְּחַיָּו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ קָא מִיפְלִגִּי –
הַמְּחֻלּוֹקֶת הִיא, בְּאוֹפֵן שֶׁמַּתָּה אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ הָאֵם יֵשׁ
כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין אוֹ לֹא, וְלִדְעַת רַבִּי עֲקִיבָא אֲפִילוּ כְּשִׁישׁ מוֹתֵר
דִּינֵר אֵין בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה גּוֹבִים כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר שֶׁמְחֻלּוֹקֶת שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וְכֵן נָסִים הִיא כְּמוֹ
מְחֻלּוֹקֶת תְּנָאִים אַחֲרָת: וְהֵנִי תְּנָאִי בִּי הֵנִי תְּנָאִי – וְתִנָּאִים אֵלוֹ
שֶׁהוֹבֵאוּ דְּבָרֵיהֶם לְעִיל נִחְלָקוּ בְּאוֹתָהּ הַמְּחֻלּוֹקֶת שֶׁנִּחְלָקוּ הַתְּנָאִים
בְּבִרְיָא. דְּתַנַּי בְּבִרְיָא, אִם נִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה וְמָתָהּ,
אֲחֵר כֵּךְ נִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה וְמָתָהּ, בְּאֵין בְּנִיָּה שֶׁל זֶה –

תְּנָא נָמִי – כְּתַבָּהּ הַמְּשֻׁנָּה אִף בְּרִישָׁא הָרִאשׁוֹנָה 'קוֹדֶמֶת' לַשְּׁנִיָּה, וְלֹא
כְּתַבָּהּ שֶׁאִם קִדְמָה הַשְּׁנִיָּה וְתַפְסָה אֵין מוֹצִיאִים מִידָּהּ, אִף שֶׁכֵּךְ
הִדִּין.

* * *

שְׁנִינָּה בְּמִשְׁנָה: נִשָּׂא אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּמָתָהּ, נִשָּׂא שְׁנִיָּה וּמָתָהּ, שְׁנִיָּה
וְיִוִּרְשִׁיהָ קוֹדֶמֶת לְיִוִּרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה. הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַדִּינִים
שִׁישׁ לְלִמּוּד מוֹהֲלָכָה זֶה: שְׁמַע מִיָּה תֵּלֶת – מוֹהֲלָכָה זֶה יֵשׁ לְלִמּוּד
שְׁלֹשָׁה דִּינִים.

הַדִּין הָרִאשׁוֹן: שְׁמַע מִיָּה – יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאן, שֶׁאִף אִם מָתוּ שְׁתֵּי
נָשִׁיו אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ – לֵאחֲרֵי מוֹתוֹ, יֵשׁ לָהֶן לִיטוּל בִּירוּשָׁת
אֲבִיהֶם בְּתוֹבַת בְּנֵין דְּכָרִין, וְלֹא תִּישְׁיֵן לְאִיִּצְוִי – וְאֵין חוֹשְׁשִׁים
שֶׁמִּתוֹךְ כֵּךְ יוֹבֵאוּ לִידֵי קִטְטָה. מְבִאֵר הַגְּמָרָא: מֵאֵי – מִדִּיכֵן אֲנוּ
לוֹמְדִים דִּין זֶה. מִדְּקִתְנִי – מִכֵּךְ שֶׁשְׁנִינָּה בְּמִשְׁנָה, שְׁנִיָּה וְיִוִּרְשִׁיהָ
קוֹדֶמֶת לְיִוִּרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה, וּמִכֵּךְ שֶׁנִּקְטָה הַמְּשֻׁנָּה לְשׁוֹן 'קוֹדֶמֶת'
מִשְׁמַע, מִיְּקָדֶם הוּא דְּקִדְמִי – שְׁבִנֵי הָאִשָּׁה הַשְּׁנִיָּה רַק קוֹדֶמֶת לְבְנֵי
הָאִשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה בְּגִבִּיַת הַכְּתוּבָה, וְהִינּוּ כְּשֶׁאֵין בְּנִכְסֵי הִבְעֵל כְּדִי
שְׁתֵּי הַכְּתוּבּוֹת, הֵא אֵיכָא שְׁקָלִי – אֲבָל כְּשִׁישׁ בְּנִכְסִים כְּדִי שְׁתֵּי
הַכְּתוּבּוֹת, יוֹרְשִׁי הָאִשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה נוֹטְלִים אֶת כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין
שֶׁל אֲמָם.

הַדִּין הַשְּׁנִי: וְשְׁמַע מִיָּה – וְכֵן מוֹכַח מוֹהֲלָכָה זֶה, שֶׁהַבְּתוּבָה שִׁיּוֹרְשִׁי
הָאִשָּׁה הַשְּׁנִיָּה גּוֹבִים מִדִּירוּשָׁה בְּתוֹרַת פְּרַעוֹן חוֹב הַכְּתוּבָה שֶׁל
אֲבִיהֶם, הִיא נְעֻשִׁית מוֹתֵר לְחִבְרָתָהּ – לְכְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין. כְּלוּמְרֵי,
כִּיּוֹן שֶׁהַכְּתוּבָה הַשְּׁנִיָּה נִגְבִּית בְּתוֹרַת חוֹב אֲבִיהֶם, מִתְקִיִּים בַּה דִּין
יְרוּשָׁה מִדִּתְרוּרָה, וְהִיא כְּעִשִׁית 'מוֹתֵר' לִירוּשָׁה, וּמִמִּילָא יִכּוּלִים בְּנֵי
הָרִאשׁוֹנָה לְגַבּוֹת כְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין אִף שֶׁמַּחֲמַת גְּבִיַת הַכְּתוּבָה
הַשְּׁנִיָּה לֹא יִשָּׂאֵר דִּינֵר נוֹסֵף לִירוּשָׁה.

מְבִאֵר הַגְּמָרָא: מֵאֵי – מִדִּיכֵן אֲנוּ לוֹמְדִים דִּין זֶה. מִדְּלֹא קִתְנִי –
מִכֵּךְ שֶׁלֹּא כְּתַבָּהּ הַמְּשֻׁנָּה שֶׁאֵין יוֹרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה נוֹטְלִים כְּתוּבַת
אֲמָם אֲלֵא אִם יֵשׁ שְׁם מוֹתֵר דִּינֵר, מְבִאֵר שֶׁאֵין צוּרֵךְ בּוֹה.

הַדִּין הַשְּׁלִישִׁי: וְשְׁמַע מִיָּה – וּמוֹכַח עוֹד מִמְּשֻׁנֵּינוּ, שֶׁבְּתוֹבַת בְּנֵין
דְּכָרִין לֹא מִרְפָּה מִשְׁשַׁעְבָּדִי – דִּינָה הִיא שֶׁלֹּא גּוֹבִים אוֹתָהּ הַיּוֹרְשִׁים
מִלְּקוּחוֹת, מִשּׁוּם שֶׁאֵינֶם בְּעָלֵי הַחוֹב אֲלֵא יוֹרְשִׁים. דִּאי סָלָא
דְּעִתִּין מִרְפָּה מִשְׁשַׁעְבָּדִי – שֶׁאִם נִעְלָה בְּדַעְתָּנוּ שֶׁכְּתוּבַת בְּנֵין דְּכָרִין
הִיא כָּכָל חוֹב, וְהַיּוֹרְשִׁים גּוֹבִים אוֹתָהּ מִנִּכְסִים מְשׁוּעֵבֵדִים, מִדּוּעַ
נִאֲמַר בְּמִשְׁנָה שִׁיּוֹרְשִׁי הַשְּׁנִיָּה קוֹדֶמֶת גּוֹבִים אֶת כְּתוּבָתָם, יוֹרְשִׁי
הָרִאשׁוֹנָה לֹא מְקַבְּלִים כּוֹלֵם, לִיתֵּי – יוֹבֵאוּ בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה שֶׁכְּתוּבַת
אֲמָם קִדְמָה לְכְּתוּבַת הָאִשָּׁה הַשְּׁנִיָּה, וְלִמְרַפִּינָהּ לְבְנֵי שְׁנִיָּה – וְיִגְבּוּ
אֶת הַקִּרְקַע שֶׁגָּבוּ יוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִיָּה.

רַב אֲשִׁי דּוּחָה אֶת הָרִאִיָּה לְשֵׁנֵי הַדִּינִים הָרִאשׁוֹנִים: מִתְּקִיף לָהּ רַב
אֲשִׁי, מֵאֵי – מִנֵּין לָךְ הַדִּין הָרִאשׁוֹן. דְּלָמָּא לְעוֹלָם אֵיכָא לָךְ – שְׁמָא
בְּאִמְתָּ יֵשׁ לוֹמְרֵי, שֶׁאִם מָתוּ שְׁתֵּי נָשִׁיו אַחַת בְּחַיָּו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, אֵין
לָהֶן לְבְנֵי הָרִאשׁוֹנָה בְּתוֹבַת בְּנֵין דְּכָרִין, כִּי אֲנוּ חוֹשְׁשִׁים שִׁיתְקוּטְטוּ
עִמָּם בְּנֵי הַשְּׁנִיָּה, וְנִפְאִי – וְמָה כּוּוֹנֵת הַמְּשֻׁנָּה בְּאוֹמְרָהּ שְׁנִיָּה וְיִוִּרְשִׁיהָ
קוֹדֶמֶת, לֹא לְלַמֵּד שֶׁאִם יֵשׁ דִּי נִכְסִים אִף בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה נוֹטְלִים
כְּתוּבַת אֲמָם, שֶׁלְּעוֹלָם יוֹרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה לֹא מְקַבְּלִים אֶת כְּתוּבַת
אֲמָם, אֲלֵא לְנִחְלָה קִתְנִי – כּוּוֹנֵת הַמְּשֻׁנָּה שֶׁגְּבִיַת הַכְּתוּבָה שֶׁל בְּנֵי
הַשְּׁנִיָּה קוֹדֶמֶת לִירוּשָׁת הַנִּכְסִים עַל יְדֵי בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה שׁוּה בְּשׁוּה
עִם שָׂאֵר הַיּוֹרְשִׁים. וְכִי תִימָא – וְאִם תִּאֲמַר, יוֹרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה לָמָּה
לִי – מִדּוּעַ נִכְתַּב בְּמִשְׁנָה עַל בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהֵם יוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה,
הִיא הֵם אֵינֶם יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ. הַטַּעַם לְכָךְ הוּא, אִיִּדִי דְּתַנָּא שְׁנִיָּה
וְיִוִּרְשִׁיהָ, תְּנָא נָמִי 'קוֹדֶמֶת לְיִוִּרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה' – כִּיּוֹן שֶׁקְרָאָה הַמְּשֻׁנָּה
לְבְנֵי הַשְּׁנִיָּה 'יִוִּרְשִׁי הַשְּׁנִיָּה', אֲגַב כֵּךְ קְרָאָה גַּם לְבְנֵי הָרִאשׁוֹנָה
יִוִּרְשִׁי הָרִאשׁוֹנָה.

עַתָּה דּוּחָה רַב אֲשִׁי אֶת הָרִאִיָּה מִהַמְּשֻׁנָּה לְדִין הַשְּׁנִי: וְדִקְאָמְרָה –
וְמָה שְׁדִּיקָתָּ מִכֵּךְ שֶׁלֹּא כְּתַבָּהּ הַמְּשֻׁנָּה שִׁיּוֹרְשִׁי הַשְּׁנִיָּה קוֹדֶמֶת אִם
יֵשׁ שֵׁם מוֹתֵר דִּינֵר, שֶׁבְּתוֹבַת נְעֻשִׁית מוֹתֵר לְחִבְרָתָהּ, אֵין זֶה מוֹכֵרָה,
דְּלָמָא לְעוֹלָם אֵיכָא לָךְ – שְׁמָא בְּאִמְתָּ יֵשׁ לוֹמְרֵי, שֶׁאֵין בְּתוֹבַת נְעֻשִׁית
מוֹתֵר לְחִבְרָתָהּ, וְהָכָא הוּא דִּאיכָא מוֹתֵר דִּינֵר, כְּלוּמְרֵי, אִם תִּפְרַשׁ

דרכ פפא, הלכתא – ההלכה היא, שאם מתו שתי נשיו של האדם
אחת בחייו ואחת במוותו, יש לזון לבני הראשונה כתובת בנין דכרין,
ואין חוששים שבני השניה יתקוטטו עמם. וכן ההלכה שכתובת
נעשית מותר לחברתה.
שואלת הגמרא: בשלמא – מוכן הדבר שצריך רב פפא להשמיענו
גם את הדין השני בנוסף על הדין הראשון, שכן אי אשמעין – אם
היה משמיענו רק את הדין שבמתה אחת בחייו ואחת במוותו יש
לזון כתובת בנין דכרין, ולא אשמעין – ולא היה משמיענו את
הדין שכתובת נעשית מותר לחברתה, הוה אמינא – היינו יכולים
לומר, שבאופן שמתו שתי נשיו אחת בחייו ואחת במוותו, אי אכא
ו-אם ישו מותר דינר על ערך שתי הכתובות, אין – אכן נוטלים
בני הראשונה כתובת בנין דכרין, אבל אי לא נשאר דינר נוסף על
ערך שתי הכתובות, לא נוטלים בני הראשונה כלום, שאין כתובה
נעשית מותר לחברתה. ומשום כך הוצרך להשמיענו גם את הדין
שכתובה נעשית מותר לחברתה. אלא לאשמעין – אולם רב פפא
היה יכול להשמיענו רק את הדין שכתובת נעשית מותר לחברתה,
ואנא ידענא – וממילא הייתי יודע, שהטעם שדין זה נצרך הוא
משום דאחת בחייו ואחת במוותו יש לזון כתובת בנין דכרין, ומדוע
הוצרך להשמיענו במפורש שבמתה אחת בחייו ואחת במוותו יש
לבני הראשונה כתובת בנין דכרין.
משיבה הגמרא: אי אשמעין הכי – אילו היה רב פפא משמיענו
כך, הוה אמינא – היינו יכולים לומר שדין זה שכתובה נעשית
מותר לחברתה הוא באופן זה, כגון ששאל שאל נשים ומתו שתיים
מהן בחייו, שבניהן יורשים כתובת בנין דכרין, ואחת – והשלישית
מתה, במוותו – לאחר מותו, והך דמית ללאחר מיתה – ואותה
האשה שמתה לאחר מיתת הבעל יולדת נקבה היא, ולא פת
ירושא היא – ילדה בת, שאינה ראויה לרשת בנכסי אביה, וירשת
רק מאמה את הכתובה שנתחייב לה הבעל במיתתו, ובאופן זה אין
שום חשש לקטטה בין בני שתי הנשים הראשונות לבת האשה
השלישית, ובוה דווקא נתחדש שכתובה נעשית מותר לחברתה,
והטעם, שכשפרעו לבתה של השלישית את כתובתה, נתקיימה
בוה נחלה מדין תורה. אבל באופן שיש חשש לקטטה, כגון שמתה
אחת בחייו ואחת מתה במוותו, והא דלאחר מיתה – וזאת שמתה
לאחר מות הבעל יולדת זכר היא – ילדה בן זכר הראוי לרשת
בנכסי אביה, אימא ליחוש לאינצוי – שמא נחשוש שנתנית
הכתובה לבני האשה הראשונה תגרם לקטטה, ולכך לא יטלו בני
הראשונה כתובת בנין דכרין, קא משמע לן – לכך הוצרך רב פפא
להשמיענו את ההלכה הראשונה ללמד שגם באופן זה יש כתובת
בנין דכרין, ולא חוששים לקטטה.

משנה

משנתנו עוסקת בתקנת כתובת בנין דכרין: מי שיהיה נשוי שתי
נשים, וכתובתה של אחת מהן מרובה משל השניה, ומתו הנשים,
ואחר כך מת הוא, ויתומים של בעלת הכתובה הגדולה מכקשין
ליטול כתובת אמן, ואין שם בנכסים אלא כפי ערך שתי הכתובות,
הדין הוא שחולקין בנשוא בכל הנכסים ואינם נוטלים כתובת בנין
דכרין. אבל אם היה שם מותר דינר – דינר נוסף על ערך שתי
הכתובות, אלו נוטלים כשיעור הכתוב בכתובת אמן, ואלו נוטלים
כתובת אמן, ובשאר הנכסים יחלקו שווה בשווה.
ואם אין בנכסים מותר דינר ואמרו היתומים בני בעלת הכתובה
הגדולה, אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר – הרי אנו מקבלים
עלינו את הנכסים בשיעור דינר יותר משויים, כדי שיהיה בנכסים
מותר דינר ואומרים כן כדי שישללו כתובת אמן, אין שמעין לזון,
אלא שמין את הנכסים בבית דין כדי לידע את שוויי האמיתית.
ואם כשמת האב היו שם נכסים בראוי – נכסים הראויים ליפול
להם ירושה מאבי אביהם לאחר מות אביהם, וכשתיפול ירושה זו
יהיה מותר דינר, נכסים אלו אין בקמחוקין – אינם נחשבים עתה
כאילו הם מוחזקים בהם כבר, ונמצא שאין כאן מותר דינר.
רבי שמעון אומר, אפילו יש שם מותר דינר מנכסים שאין להם

והכא – וכאן בברייתא, בדין הדינר אם צריך שיהא דווקא
מכקשין, קמיפלגי – נחלקו תנא קמא ורבי שמעון, מר – תנא
קמא סבר, מכקשין, אין – שדווקא אם המותר דינר הוא מקרקע
נוטלים בני הראשונה כתובת בנין דכרין, אבל אם המותר הוא
ממטלטלי, לא יטלו כתובת בנין דכרין. ומר – רבי שמעון סבר,
שאפילו בשארתו דינר הוא ממטלטלי נוטלים בני הראשונה כתובת
בנין דכרין.
הגמרא דוחה ביאור זה: ומי מצית אמרת הכי – וכי אפשר לומר
כן, והתנן במשנה להלן, בענין אדם שנשא שתי נשים ומתו שתייהן
בחייו ואחר כך מת הוא, ובאים בניהן לירש כתובת בנין דכרין, רבי
שמעון אומר, אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות – מטלטלים,
אין כלום להחשב כמותר דינר, עד שיהא שם נכסים שיש להן
אחריות – קרקעות ותר על שתי כתובות דינר. הרי מפורש ממשנה
זו להפך, שלרבי שמעון צריך שיהיה המותר דינר דווקא
מקרקע.
אלא צריך לפרש שהכא – כאן בברייתא, בדינר משעבדי קמיפלגי
נחלקו תנא קמא ורבי שמעון האם קרקע בשווי דינר
המשועבדת לבעל חוב נחשבת 'מותר'. מר – תנא קמא סבר, מנכני
חורין, אין – שדווקא כשארתו מותר דינר הוא מקרקע שאינה
משועבדת נוהג הדין של כתובת בנין דכרין, אבל אם המותר
דינר הוא משעבדי, לא תיקנו חכמים כתובת בנין דכרין. ומר –
רבי שמעון סבר, שאפילו כשארתו מותר דינר הוא משעבדי, נוהג
דין כתובת בנין דכרין.
הגמרא דוחה גם פירוש זה: אי הכי – אם כן, שהברייתא עוסקת
באופן שיש 'מותר דינר' אלא שהוא משועבד, מדוע אומרת
הברייתא רבי שמעון אומר, אם יש שם מותר דינר, שמשמע שדברי
תנא קמא הם באופן שאין מותר דינר, והלא מדובר בברייתא
באופן שיש מותר דינר, ותנא קמא הצריך דווקא דינר שאינו
משועבד, ורבי שמעון מיקל שאף דינר משועבד נחשב למותר
דינר, ואם כן, לזון שיש שם מותר דינר מביעי ליה – היתה
הברייתא צריכה לומר כשמביאה את דעת רבי שמעון.
אלא צריך לפרש שפחות מדינר קמיפלגי – מחלוקתם היא האם
גם פחות מדינר נעשה 'מותר' לצורך כתובת בנין דכרין. מר – תנא
קמא סבר, דווקא שיש מותר בשיעור דינר, אין – נוהג דין כתובת
בנין דכרין, אבל אם המותר פחות מדינר, לא תיקנו כתובת בנין
דכרין, ורק בני השניה נוטלים כתובת אמה, ומר – רבי שמעון סבר,
שאפילו כשהמותר הוא פחות מדינר, תיקנו חכמים שיטלו בני
הראשונה כתובת בנין דכרין.
הגמרא דוחה גם פירוש זה: והא רבי שמעון דינר קאמר – והרי רבי
שמעון אמר בברייתא שיש צורך במותר דינר. מנסה הגמרא
ליישב: ובי תימא אפייהו – ואם תאמר שיש להפוך את ההבנה
הקודמת בברייתא, ונפרש שכונת תנא קמא שאמר 'באין בניה
של זו לאחר מיתתה ונוטלין, היינו שבני הראשונה נוטלים כתובת
בנין דכרין אף כשהמותר הוא פחות מדינר, ורבי שמעון סובר,
שתיקנו כתובת בנין דכרין דווקא אם המותר הוא דינר שלם, אבל
בפחות משיעור זה אין בני הראשונה נוטלים כתובת אמה, אי
אפשר לפרש כן, שהרי תנא קמא דמתניתין נמי דינר קאמר – גם
תנא קמא במשנה להלן שהוא גם התנא קמא בברייתא אמר שיש
צורך ב'דינר', הרי שאף תנא קמא שחולק על רבי שמעון מצריך
דינר שלם כדי שתהא כתובת בנין דכרין.
מסיקה הגמרא: אלא יש לפרש את המחלוקת בברייתא כי הנהגה הרי
לישנא קמא – כשתי הלשונות שפירשה הגמרא לעיל,
שהמחלוקת היא אם מטלטלין נעשים 'מותר', או שנחלקו במותר
דינר המשועבד לבעל חוב, ואפייהו – ויש להפוך את ההבנה
במחלוקתם, שלתנא קמא אפילו אם הדינר הוא ממטלטלין או
מנכסים משועבדים, הוא נחשב למותר דינר, ולרבי שמעון
ה'מותר דינר' צריך להיות דווקא מקרקע או מקרקע שאינה
משועבדת.
הגמרא פוסקת הלכה בדינים שנידונו לעיל: אמר מר ויזכרא משמיה

כתובות. מי שהיה נשוי – פרק עשירי דף צא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ריט

תוספות

1 **ומר** סבר אפילו מטלטלי – פירוש: רבי שמעון, וקשה ליה אם יש שם מותר דנר "כיון שיש
2 שם מותר דנר" מיבעי ליה, בדפריך בסמוך ויש לומר: דעדיפא מינה פריך.
3 **אלא** הכא בפחות מדינר קמיפלגי – והשתא בעי למימר דלרבי שמעון ודאי סגי בפחות
4 מדינר, ותנימה: אם כן הדרא קשא לדוכתיה: "אם יש שם?" "כיון שיש שם" מיבעי ליה
5 **ובי** תימא איפוך – פירש הקונטרס: ובניה של זו
6 דקאמר תנא קמא – אבני ראשונה קאי, משמע
7 מתוך פירשו דלא גרסין לעיל: באים בניה של זו
8 לאחר מיתת אמן, דמשמע בהדיא דאבני שניה
9 קאי, אלא גרס: בניה של זו לאחר מיתה, וקשה:
10 דבכל הספרים גרסין ליה ועוד: אי אבני ראשונה
11 קאי – מה לו להוכיח לאחר מיתה? פשיטא
12 ד"באין" דקאמר לאחר מיתה, דהא מתה קתני
13 ועוד קשה ליה: דהואיל ובעי למימר איפוך – הנה
14 ליה לאסוקי פלוגתייהו בכתובה נעשית מותר
15 לחברתה, ועוד, גרסין בפירוש רבינו תנא
16 בהדיא: באין בניה של שניה לאחר מיתה: על כן
17 פירש רבינו תם: אבני שניה קאי לעולם, ואיפוך
18 סברתייהו, דתנא קמא דאמר: באין בני שניה
19 ולקחין כתובת אמן, דהראשונים אין להם –
20 כשאין להם מותר כלל, אבל אם היה שם מותר,
21 אפילו בפחות מדינר – יש להן כתובת בנין דכרין,
22 ואתא רבי שמעון למימר: דקא אמר יש שם מותר
23 דינר, ומדוברי שמעון נשמע לתנא קמא,
24 דמקאמר "אם יש שם" – משמע לדקוק דברי
25 תנא קמא כשאין שם מותר כלל, קאמר דוקא.
26 **כי** הך תרי לישני קמא ואיפוך – וכדפירשית,
27 דתנא קמא אמר: בני שניה גובין ולא בני
28 ראשונה – כשאין שם מותר כלל, אבל ממטלטלי
29 או ממשעבדי – נטלין, ואתא רבי שמעון למימר:
30 דוקא דינר מקרקעי ובני חרי.

כך

1 **ואחת** בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין! אי אשמעינן הכי, הוה אמינא: בגון
2 שגשגא שלש נשים, ומתו שתיים בחייו ואחת במותו, והך דקמית לאחר מיתה – יולדת נקבה
3 היא, ולא בת ירושה היא. אבל אחת בחייו ואחת במותו, והא דלאחר מיתה יולדת זכר
4 היא – אימא ליחוש לאינצוי, קא משמע לן. **משנה** מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו,
5 ואחר כך מת הוא, ויתומים מבקשין כתובת אמן, ואין שם אלא שתי כתובות – חולקין
6 בשוה, הוה שם מותר דינר – אלו נטלים כתובת אמן, ואלו נטלים כתובת אמן. אם
7 אמרו יתומים: אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר, כדי שישלחו כתובת אמן – אין
8 שומעין להן. אלא שמין את הנכסים בבית דין, היו שם נכסים בראוי – אין בכמהוזה.
9 רבי שמעון אומר: אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות – אין כלום, עד שיהיו
10 שם נכסים שיש להן אחריות, יותר על שתי הכתובות דינר. **גמרא** תנו רבנן: לזו אלה
11 ולזו חמש מאות, אם יש שם מותר דינר – אלו נטלין כתובת אמן, ואלו נטלין כתובת
12 אמן, ואם לאו – יחלקו בשוה. פשיטא, מרובין ונתמטעו – כבר זכו בהן יורשין, מועטין
13 ונתרבו מאי? תא שמע: הניכסי דבי בר צרצור מועטין ונתרבו הוו, ואתו לקמיה דרב
14 עמרם, אמר להו: זילו פייסינהו, לא אשגחו. אמר להו: אי לא מפייסיתו להו – מחינא לכו
15 בסילוא דלא מבד דמא – שרדינהו לקמיה דרב נחמן. אמר להו: בשם שמרובין ונתמטעו
16 זכו

1 הגולגולת, אם אמרו יתומים – בני הכתובה הגדולה, חרי אנו מעלין על נכסי אבינו – מעלין דמיון לקבלם עליו ביוקר כדי דינר יתר על שווין, כדי שיהיה שם מותר דינר, ויטלו
2 כתובת אמם, היו שם נכסים בראוי – שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם אחר מות אביהם, ולכתפול – יהיה שם מותר דינר בשתי הירושות, אין בכמהוזה – אין נחשבין
3 עכשיו להיות כאילו הן מוחזקין בהן כבר, ויש כאן מותר דינר. **גמרא** מרובים – בשעת מיתה, ואילו שמאום באותה שעה – יהיה שם מותר דינר, ונתמטעו – שהחלו קודם ששמאו
4 בבית דין, כבר זכו בהם – יורשי כתובה הגדולה, לזכות בכתובת אמם משעת מיתה, שהיה שם מותר דינר, וילו פייסינהו – ליורשי כתובה הגדולה, סילוא דלא מבד דמא – קץ
5 שאינו מוציא דם בנזקבו בבשר, כלומר, שמתא ונדיר.

זכו

1 **בדינר** מקרקעי קמיפלגי – אי בעינן ההוא מותר, שהיה שם שתי כתובות ודינר
2 מקרקעות, והכא בדליכא מותר דינר אלא מטלטלי, משום הכי אמר תנא קמא דאין בני
3 ראשונה נטלין, ואתא רבי שמעון למימר: הואיל ויש מותר דינר כל דהו – שקלי, ומר
4 סבר אפילו ממשעבדי – רבי שמעון סבר: חוב הוי מותר, הכי גרסינן: אי הכי רבי שמעון
5 אומר אם יש מותר דינר – ואברייתא קאי,
6 הואיל ובדאיכא מותר מוקמת לה אלא
7 שמשועבד, ורבי שמעון לקולא קאמר – הכי
8 איבעי ליה למימר: הואיל ויש שם מותר דינר
9 אלו נטלין בו, ובי תימא איפוך – פירושא
10 דפרשין בפלוגתייהו איפוך, ואימא: "באין בניה
11 של זו" דקאמר תנא קמא – אבני ראשונה קאי,
12 וקאמר דשקלי כתובת בנין דכרין, ואתא רבי
13 שמעון למימר: אם יש שם מותר דינר – כולם
14 נטלין, ואם לאו, אלא פחות מדינר יש –
15 חולקים בשוה, והא תנא קמא דמתניתין
16 דקאמר רבי שמעון עליה: אפילו יש שם נכסים
17 שאין להם אחריות אינם כלום, דינר קאמר –
18 דקתני: היה שם יתר דינר בו, ותנא קמא
19 דמתניתין הוא תנא קמא דברייתא, אלא כי הני
20 תרי לישני קמא – בדינר מקרקע או בדינר
21 משעבדי, ואיפוך – תריצותא, והכי קאמר תנא
22 קמא: באין בניה של ראשונה גם הם, ונטלין
23 כתובת אמן משום תנאי בנין דכרין, ואף על גב
24 דליכא אלא מותר דינר מטלטלי או משעבדי,
25 ואתא רבי שמעון למימר: אם יש מותר דינר
26 מקרקעי ובני חרי – אלו נטלין בו, והשתא
27 דרבי שמעון לחומרא, ולא שייך לאותוב:
28 הואיל ויש שם מבדי ליה ואנא ידענא כי –
29 דאי בשתיתן בחייו, דתריציהו בתורת בנין דכרין
30 אתו – לא מצי למימר כתובה נעשית מותר
31 לחברתה – דהא לא פריעת חוב הוא, ואי הכא
32 לא בעינן מותר – היכא איתקו? דלאו בת
33 ירושה – וליכא למיחוש לאינצוי, דהא לית לה
34 בנכסים כח אלא כתובת אמם, ובני שתיים
35 הראשונות שהם זכרים, ובאים לירש – יש בהם
36 שכתובת אמן גדולה משל חברתה, ואומרים:
37 טלו כתובת אמכם בבנין דכרין, ואנו נטול
38 כתובת אמנו, ואי משום דליכא מותר דינר –
39 חרי פרענו בין שנינו הכתובה השלישית, והיא
40 נעשית מותר לשתיים שבחייו, ומריבה אין כאן,
41 דאלו ואלו בתורת בנין דכרין נטלין הכתובות,
42 וזו שנטלה משום חוב – אין לה לריב, שהרי
43 אינה יורשה, שתוכל לומר: אתם יורשים
44 הכתובות יתר על החלוקה, ליחוש לאנצוי –
45 שיכול לומר בנה של זו: בעלת חוב אתם, למה
46 תירשו את אבא יותר ממני? שאתם באים ליטול
47 כתובת אמכם יתר על החלוקה, אם נטלתי אני
48 כתובת אמי – לא מאבי ירשתי, אלא מאמי,
49 **משנה** ויתומים מבקשים כתובת אמן –
50 שכתובת אמם מרובה משל חברתה, ואומרים
51 בניה: כתובת בנין דכרין נטול, וכן אתם, והשאר
52 נחלקו, חולקין בשוה – כשאר כל ירושה, לפי
53 הגולגולת, אם אמרו יתומים – בני הכתובה הגדולה, חרי אנו מעלין על נכסי אבינו – מעלין דמיון לקבלם עליו ביוקר כדי דינר יתר על שווין, כדי שיהיה שם מותר דינר, ויטלו

1 כתובת אמם, היו שם נכסים בראוי – שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם אחר מות אביהם, ולכתפול – יהיה שם מותר דינר בשתי הירושות, אין בכמהוזה – אין נחשבין
2 עכשיו להיות כאילו הן מוחזקין בהן כבר, ויש כאן מותר דינר. **גמרא** מרובים – בשעת מיתה, ואילו שמאום באותה שעה – יהיה שם מותר דינר, ונתמטעו – שהחלו קודם ששמאו
3 בבית דין, כבר זכו בהם – יורשי כתובה הגדולה, לזכות בכתובת אמם משעת מיתה, שהיה שם מותר דינר, וילו פייסינהו – ליורשי כתובה הגדולה, סילוא דלא מבד דמא – קץ
4 שאינו מוציא דם בנזקבו בבשר, כלומר, שמתא ונדיר.

כך מועטין ונתרבו וכו' בהן יורשין – פירש בקונטרס: וחולקין בשוה. וכן פירש רבינו חננאל. ואף על גב דבריש "מי שמת" (בבא בתרא קלטב) גבי נכסים מועטים, והבנות זיונו והבנים ישאלו על הפתחים אמרינן: דבין מועטין ונתרבו, בין מרובין ונתמעטו – יד הבנים על העליות, והבנים ירשו והבנות זיונו. ולא אמרינן: מועטין ונתרבו – כבר וכו' בהן הבנות.

כדאמר הכא, דזכו בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה – היינו משום דבכל דוכתא אולינן טפי בתר נחלה דאורייתא. ועוד מפרש רבי: כשם שמרובין ונתמעטו וכו' בהן יורשין – פירוש: בני כתובה גדולה, כך מועטין ונתרבו וכו' בהן יורשין – בני כתובה גדולה. ואף על גב דאולינן הכא בתר תקנתא דרבנן טפי מהתם, משום דאף על גב דאולינן בתר תקנתא דרבנן – הכא לא מיעקר נחלה דאורייתא. אבל התם, אי אולת בתר תקנתא דרבנן – מיעקר לגמרי נחלה דאורייתא, ולא ירשו הבנים כלל. מפי רבי.

מאי פסידא אית ליה אלפא ויהי אלפא קא שקיל – מכאן גרלינן לומר: דהא דמסקינן ב"המקבל" (בבא מציעא ק"ב) הניחא למאן דאמר: אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי לסלקי בוזי, אלא למאן דאמר מצי לסלקי בו' – היינו פלוגתא דרמי בר חמא ורבא דהבא רמי בר חמא סבירא ליה: לא מצי לסלקי לוקח, ורבא סבר: מצי לסלקי. מיהו, לרמי בר חמא נידא, אבל לרבא מנא לן? ולמא דאז דהוה הכא מצי לסלקי – משום שלא היה רוצה ליקח האפרנא אלא בחמש מאות, והלוקח רוצה לתת אלפא. ולכן סילק. אבל היכא דרוצה הבעל חוב ליקח הקרקע באותם דמים שרוצה הלוקח לסלקי – מצי למימר דמודה רבא דלא מצי לסלקי ויש לומר: דמכל מקום כל שעה יסלקנו, שישום לו הקרקע כפלים על שוויו.

והלכתא בחמש מאה – דלא חשבינן כמו שבה.

דובנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה – מכאן נראה לרבינו תם, דהא דאמר ב"יש נוחלין" ובפרק קמא דבבא מציעא (טזא), "מה שאירש מאבא מכור לך" – לא אמר כלום, הני מילי – כשאמר "מה שאירש מאבא" סתם, אבל אם אמר "שדה זו שאירש" – קנה, ואפילו למאן דאמר: אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. דאי לאו הכי, היתא מכר כל עיקר כתובת אמו, דהיינו מה שאירש מאמינא. ללשון ראשון שפירש רש"י, שהיתה אמו נשואה לבעל, ולכן קאמר "בטובת הנאה", דמשמע: שאם תמות – יירשנה בעל. או אפילו ימות בעלה בחייה, שמא ימות גם הבן בחייה, ואין ללוקח בה כלום. הלכך, ודאי במקום שהוא מכיר את המכר – הוי מקח קיים. דאין סברא לומר דהא אתי במאן דאמר אדם מקנה שלא בא לעולם. דהא קיימא לן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ומיהו, ללשון אחר שפירש רש"י אין ראייה מכאן כלום. דפירש: דובנה לכתובתה דאימא – שדה שיחיד אביו לאמו לכתובתה, ומת. ונפלו נכסים לפניו זה. וכל זמן שלא עמדה בדין, אם מכרה זה – המכר קיים, ואינו יכול לחזור, שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו, אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתבטענו, ועל שדה זו שעבודתה מוטל, ודאי יכולה לטורפה מיד הלוקח.

ומשום דאמר ליה האי: אי אתיא אימא ומעריערא לא מפצינא לך, ותפסיד מעותיך – נמי לאו ראייה. כמו שפירש רש"י. עוד מיייתי ראייה: מדאמר בשילהי "מי שמת" (בבא בתרא קנטא): בן שמכר בבכסי אביו בחיי אביו, ומת – בנו מוציא מיד הלוקחות ומאי טעמא – משום דמכח אבהו דאבא קאתינא. והשתא בלאו האי טעמא נמי – דהא אין המכר קיים כלל! אלא התם ודאי "בשדה זו שאירש מאבא" איירי, שביד המכר. (שייך לרף צב) **ראובן** שמכר שדה לשמעון באחריות חקפו עליו במלחו בו' – מקשינן: אמאי נקט באחריות? דכל מידי דאתא לאשמועינן השתא, דאמרו ליה בני ראובן לשמעון: אנן מטלטלי שבקי אבינו גבך בו' – דהא שייך אפילו שלא באחריות נמי ואומר רבי: וקפו עליו במלח דחוקא, דאי לא

זכו בְּהֵן יוֹרְשִׁין, כִּד מוֹעֲטִין וְנִתְרְבוּ – זְכוּ בְּהֵן יוֹרְשִׁין.
(סימן: אלף ומאה מצוה בכתבה יעקב זקף שדותיו בדברים עסיקין). **ההוא גִּבְרָא דְהוּוּ מִסְקִי בִּיה אֶלְפָּא זִוְי, הוּוּ לִיה תְּרִי אֶפְדִּי, וְיִנְיָהוּ הָדָא בְּחֻמֶּשׁ מָאָה וְחָדָא בְּחֻמֶּשׁ מָאָה. אֲתָא פִּעַל חוֹב מְרַפָּא לְחָדָא מִיַּנְיָהוּ. הָדָר קִמְרִיף לְאִידֵךְ. שָׁקַל אֶלְפָּא זִוְי וְקָא אֲזִיל לְגַבְיָה, אָמַר לִיה: אִי שְׁוִיָּא לָךְ אֶלְפָּא זִוְי – לְחִי, וְאִי לָא – שָׁקִיל אֶלְפָּא זִוְי, וְאִיסְתַּלַּק. סָבַר רְמִי בַר חֲמָא לְמִימַר: הֵיִינוּ מְתִנְיָתִין; אִם אָמְרוּ יְתוּמִים הָרִי אָנוּ מְעַלִּין עַל נַכְסֵי אֲבִינוּ וְפָה דִּינָךְ. אָמַר לִיה רַבָּא: מִי דְמִי? הָתָם – אִית לְהוּ פְּסִידָא לְיְתוּמִי, הֲכָא – מִי אִית לִיה פְּסִידָא? אֶלְפָּא יְהִיב, וְאֶלְפָּא שָׁקִיל. וְטִירְפָּא בְּכֻמָּה פְּתִיבִין? רַבִּינָא אָמַר: בְּאַלְפָּא. רַב עֲזִירָא אָמַר: בְּחֻמֶּשׁ מָאָה. וְהִלְכְתָּא: בְּחֻמֶּשׁ מָאָה. הֵהוּא גִּבְרָא דְהוּוּ מִסְקִי בִּיה מָאָה זִוְי, הוּוּ לִיה תְּרִי קִמְרִיף דְאַרְעָא. חָד וְיִנְיָהוּ בְּחֻמֶּשׁ, וְחָד בְּחֻמֶּשׁ. אֲתָא פִּעַל חוֹב מְרַפָּא לְחָד מִיַּנְיָהוּ, הָדָר אֲתָא וְקִמְרִיף לְאִידֵךְ. שָׁקַל מָאָה זִוְי, וְקָאִיל לְגַבְיָה וְאָמַר לִיה: אִי שְׁוִיָּא לָךְ מָאָה זִוְי – לְחִי, וְאִי לָא – שָׁקִיל מָאָה זִוְי, וְאִיסְתַּלַּק. סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִימַר: הֵיִינוּ מְתִנְיָתִין; אִם אָמְרוּ יְתוּמִים כו'. אָמַר לִיה אַבְיִי: מִי דְמִי? הָתָם – אִית לְהוּ פְּסִידָא לְיְתוּמִי, הֲכָא – מִי פְּסִידָא אִית לִיה? מָאָה יְהִיב, מָאָה שָׁקִיל. וְטִירְפָּא בְּכֻמָּה פְּתִיבִין? רַבִּינָא אָמַר: בְּמָאָה, רַב עֲזִירָא אָמַר: בְּחֻמֶּשׁ. וְהִלְכְתָּא: בְּחֻמֶּשׁ. הֵהוּא גִּבְרָא דְהוּוּ מִסְקִי בִּיה מָאָה זִוְי. שְׂבִיב, שְׂבִיב קִמְרִיף דְאַרְעָא דְהוּוּ שְׁוִיָּא חֻמֶּשׁ זִוְי. אֲתָא פִּעַל חוֹב וְקִמְרִיף לִיה. אֲזִיל וְחָמִי יְהִיב לִיה חֻמֶּשׁ זִוְי, הָדָר קִמְרִיף לָהּ. אֲתוּ לְקַמְיָה דְאַבְיִי. אָמַר לָהּ: מַצּוּה עַל הִיתוּמִים לְפָדוּעַ חוֹב אֲבִיָּהּ. הֵנִי קִמְיָא – מַצּוּה עֲבָדִיתִי, הִשְׁתָּא – כִּי מְרִיף – בְּדִין קִמְרִיף. וְלֹא אָמַרְן דְלֹא אָמְרוּ לִיה: הֵנִי חֻמֶּשׁ זִוְי דְמִי דְאַרְעָא קִמְרִינָא, אֲבָל אָמְרוּ לִיה: הֵנִי חֻמֶּשׁ זִוְי דְמִי אֲרַעָא קִמְרִינָא – סְלֻקִי סְלֻקִי. הֵהוּא גִּבְרָא דְזֻבְנָה לְכַתּוּבָתָהּ דְאַיְמִיה בְּטוֹבַת הַנָּהָה, וְאָמַר לִיה: אִי אֲתִיָּא אִם וּמַעֲרַעְרָא – לֹא מְפַצִּינָא לָךְ. שְׂבִיבָא אִימִיה וְלֹא אִיעֲרַעְרָא, וְאִתָּא אִיהוּ וְקָא מְעַרְעָר. סָבַר רְמִי בַר חֲמָא לְמִימַר: אִיהוּ בְּמִקּוֹם אִימִיה קָא. אָמַר לִיה רַבָּא: נְהִי דְאַחֲרִיּוֹת דִּידָהּ לֹא קָבִיל עָלֶיהָ, אַחֲרִיּוֹת דִּידָהּ – מִי לֹא קָבִיל? אָמַר רְמִי בַר חֲמָא: רְאוּבֵן שְׂמֵכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת, וְאִתָּא שְׁמַעוֹן וּמְכָרָה לְרְאוּבֵן בְּאַחֲרִיּוֹת,**

ואתא

זכו בהן – יורשיה כתובה הקטנה לחלוק הכל בשוה, הואיל ובשעת מיתה לא הוה בהו מותר. מסקי ביה – נשים בו. שקל – לוקח, אלפא זוזי. אי שויא לך – הדיא חדא, לקבלה בחוב שלך ותניה לי את זו. ואיסתלק – מתרייהו. היינו פתני – ממתינן מצינן למיגמר האי דינא, דלא מצי טעין ליה האי לוקח זכי, שהיה מעלה על דמיה. אית להו פסידא – לבני כתובה הקטנה בהעלותן של אלו. וטירפא בכמה כתבנין – הרי לוקח זה מכרה לנושה באלף זוז לפצותו מחובו, והורר לבית דין לכתוב לו שטר טירפא על זה שמכרה לו באחריות. והרי טרופה ממנו בדמי אלף זוז שהיה מחובו, בכמה כתבנין ליה טירפא? באלפא כשיעור החוב, או בחמש מאה, שהרי כך קנאה ממנו? קפינא דארעא – שדות קטנות. מצוה על היתומים לפדוע חוב אביהן – משום כבוד אביהן. אלא שאין לבית דין לכופו על כך, דלא מצות עשה מפורשת היא כסוכה וכולוב, אלא מצוה בעלמא, דרבנן. בדין קא טריף – שנכסי הלוה נשתעבדו לו. דלא אמרי ליה – כשפרעו את הראשונים, דמי קפינא – כשאר מכר, ולא כפריעת החוב. דובנה לכתובתה דאימיה – שהיתה נשואה לאחא, ומכר כתובתה בחיי בעלה. כמובטח חנא – בדבר מועט, מפני שהוה ספק, שמא תמות וירשנה בעלה, או אפילו ימות בעלה בחייה – שמא ימות הבן בחייה, ולא תבא הוכות לידו, ואין ללוקח בה כלום, דלא היה זה שלחו. אמר ליה אי אתיא אימא וקא מעריערא לא מפצינא לך – והמעות לא אחזיר לך, דשלא באחריות אני מוכר לך. אתא איהו וקא מעריע – לומר: אני תחת מפי עומד, ואטלטנו. ואף המעות לא אחזיר, דשלא באחריות סבירת וקבילת. אחריות דנפשיה – אם יבא הוא ויערער – דין הוא שיחזיר לו מעותיו. ונהי נמי דחזר במכירת הקרקע, דאין אדם מקנה דבר שלא זכה בו, כדנתיא (בבא מציעא טזא); מה שאירש מאבא מכור לך – לא אמר כלום, ודא לא דמיא לגזול שדה ומכרה, חזר ולקחה מבעלים הראשונים, דקיימא לן בה (בבא מציעא טזב) מה מכר ראשון לשני – כל זכות שתבא לידו, דהתם – לקחה דוקא, דטרח אבתרה וזבנה, כי היכי דליקס בהימנותיה עם לוקח. אבל נפלה זו בירושה – אמרינן התם: ירשה ממילא הוה, ולא טרח למיקס בהימנותיה, וחזר במכירתו ומחזיר המעות. לשון אחר: דובנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה – שדה שיחיד אביו לאמו לכתובתה, ומת. ונפלו נכסים לפניו זה. וכל זמן שלא עמדה בדין, אם מכרה זה – המכר קיים, ואינו יכול לחזור, שהרי יורש הוא, וכל הנכסים לפניו – אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתבטענו, ועל שדה זו שעבודתה מוטל, ודאי יכולה לטורפה מיד הלוקח. ומשום דאמר ליה האי: אי אתיא אימא ומעריערא לא מפצינא לך, ותפסיד מעותיך – נמי לאו ראייה. עוד מיייתי ראייה: מדאמר בשילהי "מי שמת" (בבא בתרא קנטא): בן שמכר בבכסי אביו בחיי אביו, ומת – בנו מוציא מיד הלוקחות ומאי טעמא – משום דמכח אבהו דאבא קאתינא. והשתא בלאו האי טעמא נמי – דהא אין המכר קיים כלל! אלא התם ודאי "בשדה זו שאירש מאבא" איירי, שביד המכר. (שייך לרף צב) **ראובן** שמכר שדה לשמעון באחריות חקפו עליו במלחו בו' – מקשינן: אמאי נקט באחריות? דכל מידי דאתא לאשמועינן השתא, דאמרו ליה בני ראובן לשמעון: אנן מטלטלי שבקי אבינו גבך בו' – דהא שייך אפילו שלא באחריות נמי ואומר רבי: וקפו עליו במלח דחוקא, דאי לא

ואתא

ומשום דאמר ליה האי: אי אתיא אימא ומעריערא לא מפצינא לך, ותפסיד מעותיך – נמי לאו ראייה. כמו שפירש רש"י. עוד מיייתי ראייה: מדאמר בשילהי "מי שמת" (בבא בתרא קנטא): בן שמכר בבכסי אביו בחיי אביו, ומת – בנו מוציא מיד הלוקחות ומאי טעמא – משום דמכח אבהו דאבא קאתינא. והשתא בלאו האי טעמא נמי – דהא אין המכר קיים כלל! אלא התם ודאי "בשדה זו שאירש מאבא" איירי, שביד המכר. (שייך לרף צב) **ראובן** שמכר שדה לשמעון באחריות חקפו עליו במלחו בו' – מקשינן: אמאי נקט באחריות? דכל מידי דאתא לאשמועינן השתא, דאמרו ליה בני ראובן לשמעון: אנן מטלטלי שבקי אבינו גבך בו' – דהא שייך אפילו שלא באחריות נמי ואומר רבי: וקפו עליו במלח דחוקא, דאי לא זקפו

כתובות דף צא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רכא

58 סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִימַר, הֵינּוּ מִתְנִיתִין, אִם אֲמָרוּ יִתּוּמִים כּו', שֶׁאִם
59 אֲמָרוּ בְּנֵי הָאִשָּׁה שִׁכְתוּבָתָהּ מְרֻבָּה מִחִבְרָתָהּ, הֲרִי אֲנִי שְׂמִים אֶת
60 נִכְסֵי אֲבִינוּ בְּדִינָר יוֹתֵר מִשּׁוּיִים, וְעַל יְדֵי הָעֲלָאָה שְׂוִיִּים יִהְיֶה מוֹתֵר
61 דִּינָר עַל עֵרֶךְ שְׁתֵּי הַכְּתוּבּוֹת, אֵין שׁוּמַעִים לָהֶם. וּמִדִּין זֶה אֲנִי
62 לְמַדִּים שְׂאִין קוֹבְעִים אֶת שׁוּי הַקֶּרֶק עַל פִּי מָה שֶׁאֲדָם אֶחָד מֵעֵלָּה
63 בְּדַמְיָהּ. וְאִף כֵּאֵן יֵשׁ לוֹמֵר שְׂאִין הַלּוֹקָה יִכּוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמִי
64 הַקֶּרֶק הָרַשׁוּנָה יֵתֵר עַל שׁוּיָה בְּכַדִּי לְמַנוּעַ מִהַבְעֵל חוֹב לְגַבּוֹת
65 אֶת הַקֶּרֶק הַשְּׁנִיָּה.
66 אֲבִי חוּלֵק; אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מִי דְמִי – וְכִי מִקְרָה זֶה דּוּמָה
67 לְדִין מִשְׁנִיתִנוּ, הֵתָם – שֶׁם בְּמִשְׁנָה אֵית לְהוּ פְּסִידָא לִיתָמִי – יֵשׁ
68 הַפְסֵד לִיתּוּמִים בְּנֵי בַעֲלָת הַכְּתוּבָה הַקְּטָנָה בְּהַעֲלָאָה דְּמִי הַנִּכְסִים,
69 הָבָא מֵאִי פְּסִידָא אֵית לִיה – אֲבָל כֵּאֵן, אִיזִיה הַפְסֵד יֵשׁ לְבַעַל חוֹב
70 בְּהַעֲלָאָה דְּמִי הַקֶּרֶק, הֲרִי מֵאָה זְוִי יְהִיב – נָתַן הַמְּלוּה בִּשְׁעַת
71 הַהִלּוּאָה, וּמֵאָה זְוִי שְׂקִיל – נוֹטֵל לְפָרְעוֹן הַהִלּוּאָה, וְכִיּוֹן שְׁלַמְלוּה
72 אֵין הַפְסֵד יִכּוֹל הַלּוֹקָה לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמִי הַקֶּרֶק.
73 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְיִטְרָפָא שְׁכּוּתָבִים לְלוֹקָה עַל שְׁטָרָה הַבַּעַל חוֹב
74 אֶת מִקְחוֹ מִמֶּנּוּ, בְּכִפְתָּה בְּתִבְיָנָה. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: רַבִּינָא אֲמַר,
75 כּוֹתָבִים לוֹ בִּשְׁטָר שֶׁהַבַּעַל חוֹב טָרַף מִמֶּנּוּ בְּשׁוּי מֵאָה זֶה, שֶׁכֵּךְ הֵם
76 דְּמִי הַחוֹב שֶׁנִּפְרַע. וְרַב עֲזִירָא אֲמַר, כּוֹתָבִים לוֹ שְׁטָרָה מִמֶּנּוּ בְּשׁוּי
77 חֲמִשִּׁין זֶה כְּעֵרֶךְ קְנִייתָהּ שֶׁל הַקֶּרֶק מִהִלּוּהּ. מְסִיקָה הַגְּמָרָא:
78 וְהִלְכְתָּא בְּחֲמִשִּׁין.

80 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין גְּבִייה שֶׁל שְׂדֵה קִטְנָה: הָהוּא גְּבִירָא,
81 דְּהוּוּ מִסְּקִין בֵּית מֵאָה זְוִי – הִיָּה אָדָם שֶׁהָיוּ נוֹשִׂים בּוֹ חוֹב שֶׁל מֵאָה
82 זֶה, שְׂכִיב – מֵת הָלּוּה, וְשִׁכְבָּה קְמִינָא דְּאִרְעָא דְּהוּוּ שְׁוִיָּא חֲמִשִּׁין זְוִי
83 – הֵנִיחַ אַחֲרָיו קֶרֶק קִטְנָה שֶׁהִיתָה שׁוֹה חֲמִשִּׁים זֶה, אֲתָא בְּעַל חוֹב
84 וְקָטְרִיף לִיה – בֹּא הַבַּעַל חוֹב וּבִיקֵשׁ לְגַבּוֹת אֶת הַקֶּרֶק בַּעֲבוּר
85 מַחֲצִית הַחוֹב, אֲוִיל יְתִבִּי, יְהָבוּ לִיה – הִלְכוּ הִיתּוּמִים וְנָתַנוּ לְמַלּוּה
86 חֲמִשִּׁין זְוִי, וְעַל יְדֵי כֵן נִשְׁאָרָה הַקֶּרֶק בְּרִשּׁוּתָם. לְאַחַר מִכָּן, הִתְרַ
87 קָטְרִיף לֵה – חוֹר הַמְּלוּה וּבִיקֵשׁ שׁוֹב לִיטוֹל אֶת הַקֶּרֶק בַּעֲבוּר
88 חֲמִשִּׁים הַזֶּה הַנּוֹתָרִים. אֲתוּ לְקַמְיָה דְּאִבִּי – בֹּאוּ הִיתּוּמִים לְפָנַי אֲבִי
89 כְּדִי שִׁפְסוֹק לָהֶם אֶת הַדִּין, אֲמַר לְהוּ אֲבִי מִצְּחָה עַל הִיתּוּמִים
90 לְפָרֹעַ חוֹב אֲבִיָּהּ, וְלִכֵּן הֵנִי קָמָא מִצְּחָה עֲבָדִיתוּ – אוֹתָן מַעוֹת
91 שֶׁנִּיתְּנוּ בְּרַשׁוּנָה לֹא נִיתְּנוּ בַּעֲבוּר דְּמִי הַקֶּרֶק, אֲלֹא בִשְׁבִיל קִיּוֹם
92 מִצְּחָה שֶׁל פְּרִיעַת חוֹב אֲבִיכֶם, נִמְצָא שֶׁהַקֶּרֶק עֲדִין מְשׁוּעֲבַדָּת
93 לְבַעַל חוֹב בַּעֲבוּר חֲמִשִּׁים הַזֶּה הַנּוֹתָרִים, וְאִם כֵּן הִשְׁתָּא כִּי מְרִיף
94 בְּדִין קָטְרִיף – עֵתָה שֶׁחוֹר הַמְּלוּה גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶק, בְּדִין הוּא
95 גּוֹבָה.
96 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: וְלֹא אֲמָרִן – לֹא נִאֲמַר כֵּן שֶׁחוֹר וְגוֹבָה אֶת הַשְּׂדֵה
97 אֲלֹא בִּאֹפֶן דְּלֹא אֲמָרוּ לִיה – שֶׁלֹּא אֲמָרוּ הִיתּוּמִים לְבַעַל חוֹב
98 בִּשְׁעָה שֶׁשִּׁילְמוּ לוֹ, הֵנִי חֲמִשִּׁין זְוִי דְּמִי דְּאִרְעָא קְמִינָא – חֲמִשִּׁים זֶה
99 אֲלוֹ הֵם דְּמִי הַשְּׂדֵה הַקְּטָנָה, אֲכָל אִם אֲמָרוּ לִיה הִיתּוּמִים לְבַעַל
100 חוֹב, הֵנִי חֲמִשִּׁין זְוִי דְּמִי דְּאִרְעָא קְמִינָא, סְלוּכִין סְלוּכִין – סִילְקוּ אוֹתוֹ
101 מִהַקֶּרֶק, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁקֵּנוּ מִמֶּנּוּ אֶת הַקֶּרֶק הֲרִי הִיא שְׁלֵחָה וְאִינָה
102 מְשׁוּעֲבַדָּת.

104 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין מְכִירַת כְּתוּבָה: הָהוּא גְּבִירָא דְּזִבְנָה
105 לְבִתְּהָתָהּ דְּאִימִיָּה – הִיָּה אָדָם שֶׁמָּכַר אֶת כְּתוּבָתָהּ שֶׁל אִמּוֹ בְּטוֹבָתָה
106 הִנָּא – בַּעֲבוּר תְּשׁוּלָם מוּעָט, וְאֲמַר לִיה הַמוֹכֵר לְלוֹקָה, אִי אֲתָא
107 אִם וְיַעֲרִיעֵרָא – אִם תְּבֹא אֲמִי וְתַעֲרַעַר עַל הַמְכִירָה לְבַטְלָהּ, לֹא
108 מְפָצִינָא לָךְ – לֹא אֶפְצֶה אוֹתָךְ, וְלֹא אֲחֻזֵּר לָךְ הַדָּמִים שֶׁנָּתַתָּ.
109 לְבִסּוּף מֵת הַבַּעַל וְלֹאֲחֵר מִכָּן שְׂכִיבָא אִימִיָּה – מֵתָה אֲמֹ, וְלֹא
110 אִיעֲרִיעֵרָא – וְלֹא עֲרַעְרָה עַל הַמְכִירָה קוּדֵם שֶׁמָּכַרָהּ, אֲתָא אִיָּהּ וְקָא
111 מְעַרְעֵר – וְבֹא הַמוֹכֵר וְעֲרַעַר בְּטַעֲנָה 'אֲנִי עוֹמֵד תַּחַת אֲמִי, וְאִף אִי
112 דְּמִי הַמָּכַר לֹא אֲחֻזֵּר שְׁהָרִי שֶׁלֹּא בִּאֲחִרִיּוֹת מְכִירַתִּי לָךְ וְקִיבַלְתָּ
113 עֲלִיךְ.

1 זְכוּ בְּהֵן הִיִּרְשִׁין בְּנֵי הַכְּתוּבָה הַגְּדוּלָּה וְגוֹבִים אֶת כְּתוּבַת אֲמָם, כִּךְ
2 בִּאֹפֶן שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת מִיתָה נִכְסִים מוֹעָטִין שֶׁלֹּא הִיָּה שֶׁם מוֹתֵר דִּינָר,
3 וְאַחֲרַי כִּךְ נִתְרַבּוּ, זְכוּ בְּהֵן יוֹרְשִׁין – בְּנֵי הַכְּתוּבָה הַקְּטָנָה זְכוּ לְחַלּוֹק
4 אֶת הַנִּכְסִים בְּשׁוּה, הוּאִיל וּבִשְׁעַת מִיתָה לֹא הִיָּה מוֹתֵר דִּינָר בְּשׁוּי
5 הַנִּכְסִים.

7 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִימָן לְמַעֲשִׂים וְלִדְיָנִים שִׁיבּוּאָה לְהֵלֶן: (סִימָן אֲלֵף
8 וּמֵאָה מִצְּחָה בְּכַתְּבָה יַעֲבֹךְ וְנָתַן שְׂדוֹתָיו בְּכָדָרִים עֲסִיקוֹן).
9 הַגְּמָרָא פּוֹתַחַת בְּמַעֲשֶׂה בַּעֲנִין נִכְסִים מְשׁוּעֲבָדִים שֶׁהוּבָא לוֹ
10 רֵאִיָּה מִמִּשְׁנֵיתִנוּ: הָהוּא גְּבִירָא דְּהוּוּ מִסְּקִין בֵּית מֵאָה זְוִי – הִיָּה אָדָם
11 שֶׁהָיוּ נוֹשִׂים בּוֹ חוֹב שֶׁל אֲלֵף זֶה, הָיוּ לִיה תְּרִי אֲפָרְזִי – הָיוּ לוֹ שְׁנֵי
12 בָתִּים, וְיִנְיָהוּ תְּרִי בְּחִמְשׁ מֵאָה וְתְּרִי בְּחִמְשׁ מֵאָה – מְכַרֵם הָלּוּה
13 לְאָדָם אֶחָד, כָּל בֵּית בְּחִמְשׁ מֵאוֹת זְוִי. אֲתָא וְ–בֹא הַבְּעַל חוֹב,
14 מְרַפָּא לְתְּרִי מִיִּנְיָהוּ – וְנוֹטֵל אֶחָד מִהַבָּתִּים מִהַלּוֹקָה לְשֶׁם פְּרַעוֹן
15 מַחֲצִית הַחוֹב, לְאַחֲרַי זְמַן תְּרִי וְקָטְרִיף לְאִידִךְ – חוֹר הַבַּעַל חוֹב וְבֹא
16 לְטָרֹף אֶת הַבֵּית הַשְּׁנִי בַּעֲבוּר שֶׁאֵר הַחוֹב. שְׂקֵל אֲלֵפָא זְוִי – לְקַח
17 הַלּוֹקָה אֲלֵף זֶה וְקָא אֲוִיל לְגִבְיָה – וְבֹא לְפָנַי הַמְּלוּה, אֲמַר לִיה
18 הַלּוֹקָה מִלּוּה, אִי שְׁוִיָּא לָךְ אֲלֵפָא זְוִי – אִם הַבֵּית הָרַשׁוֹן שׁוֹה לָךְ
19 אֲלֵף זֶה כְּשִׁיעוֹר חוֹבֵךְ וּבְרִצּוֹנָךְ לְקַבְּלוֹ עֲבוּר כָּל דְּמִי הַחוֹב, לְחִי –
20 מוּטָב, וְהַשָּׂאֵר בִּידִי אֶת הַבֵּית הַשְּׁנִי, וְאִי לֹא, שְׂקִיל אֲלֵפָא זְוִי
21 וְאִסְתַּלַּךְ – קַח מִיָּדִי דְּמִי כָּל חוֹבֵךְ וְהִסְתַּלַּךְ מִשְׁנֵי הַבָּתִּים.

22 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלּוֹקָה אִם יֵשׁ רֵאִיָּה מִמִּשְׁנֵיתִנוּ לְמַעֲשֶׂה זֶה: סָבַר
23 רַבִּי בְּרַחְמִי לְמִימַר, הֵינּוּ מִתְנִיתִין – הֵינּוּ הַדִּין הַמְּבֹרָאֵר
24 בְּמִשְׁנֵיתִנוּ, שֶׁכֵּן שִׁנְיָנוּ, אִם אֲמָרוּ הִיתּוּמִים שֶׁהֵם בְּנֵי הָאִשָּׁה
25 שִׁכְתוּבָתָהּ מְרֻבָּה מִחִבְרָתָהּ, תְּרִי אֲנִי מַעֲלִין עַל נִכְסֵי אֲבִינִי וְנָתַן
26 דִּינָר – אֲנִי שְׂמִים אֶת הַקֶּרֶק בְּדִינָר יוֹתֵר מִשּׁוּיָה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה
27 בְּנִכְסִים 'מוֹתֵר דִּינָר', אֵין שׁוּמַעִים לָהֶם. וְאִף כֵּאֵן נִאֲמַר שְׂאִין
28 הַלּוֹקָה יִכּוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמִי הַבֵּית יוֹתֵר מִשּׁוּיָה בְּכַדִּי שֶׁלֹּא יוֹכֵל
29 הַבַּעַל חוֹב לְגַבּוֹת אֶת הַבֵּית הַשְּׁנִי.

30 רַבֵּא חוּלֵק; אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַבִּי בְּרַחְמִי, מִי דְמִי – וְכִי דּוּמָה מִקְרָה
31 זֶה לְדִין מִשְׁנֵיתִנוּ, הֵתָם אֵית לְהוּ פְּסִידָא לִיתָמִי – הֲרִי שֶׁם יֵשׁ
32 לִיתּוּמִים בְּנֵי בַעֲלָת הַכְּתוּבָה הַקְּטָנָה הַפְסֵד בְּהַעֲלָאָה דְּמִי הַנִּכְסִים,
33 מֵה שְׂאִין כֵּן הָבָא – כֵּאֵן בִּאֹפֶן שֶׁל לּוֹקָה וּבַעַל חוֹב, מִי אֵית לִיה
34 פְּסִידָא – וְכִי יֵשׁ לוֹ לְמַלּוּה הַפְסֵד בְּכֵךְ שֶׁהַעֲלוֹת אֶת דְּמִי הַבֵּית
35 בְּנִכְסִים 'מוֹתֵר דִּינָר', אֵין שְׁוִיָּא לָךְ מֵאָה זְוִי יְהִיב – נָתַן לָלוּה הַלּוּאָתוֹ, וְאִם לְפָנַי
36 זְוִי שְׂקִיל – נוֹטֵל לְפָרְעוֹן הַהִלּוּאָה, וְכִיּוֹן שְׁלַמְלוּה אֵין הַפְסֵד יִכּוֹל
37 הַלּוֹקָה לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמִי הַקֶּרֶק.

38 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְיִטְרָפָא בְּכִפְתָּה בְּתִבְיָנָה – בִּאֹפֶן שֶׁהַמְּלוּה הַסָּכִים
39 לְהַעֲלָאָה הַלּוֹקָה, וְטָרַף קֶרֶק אֶחָד בַּעֲבוּר דְּמִי כָּל חוֹבוֹ, מִזֶּה
40 הַסָּכִים שְׁכּוּתָבִים לְלוֹקָה בִּשְׁטָר הַגְּבִייה, שְׁאוֹתוֹ חוֹר וְגוֹבָה
41 מִהַמוֹכֵר. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: רַבִּינָא אֲמַר, כּוֹתָבִים לוֹ שֶׁהִטְרִיפָא הִיתָה
42 בְּאֲלֵפָא – בִּאֲלֵף זֶה, כְּשִׁיעוֹר הַחוֹב שֶׁנִּפְרַע בָּהּ בַּעֲבוּרוֹ, רַב עֲזִירָא
43 אֲמַר, כּוֹתָבִים לוֹ שֶׁהִטְרִיפָא הִיתָה בְּחִמְשׁ מֵאָה – בְּחִמְשׁ מֵאוֹת זֶה
44 כְּעֵרֶךְ קְנִייתָהּ שֶׁל הַקֶּרֶק מִהִלּוּהּ. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: וְהִלְכְתָּא
45 שְׁכּוּתָבִים שֶׁגָּבַה בְּחִמְשׁ מֵאָה זֶה.

46 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה דּוּמָה: הָהוּא גְּבִירָא דְּהוּוּ מִסְּקִין בֵּית – הָיוּ
47 נוֹשִׂים בּוֹ חוֹב שֶׁל מֵאָה זְוִי, הָיוּ לִיה תְּרִי קְמִינָא דְּאִרְעָא – הָיוּ לוֹ
48 שְׁתֵּי שְׂדוֹת קִטְנוֹת. תְּרִי וְיִנְיָהוּ בְּחִמְשִׁין וְתְּרִי בְּחִמְשִׁין – מְכַר כָּל אֶחָת
49 מֵהֶן בְּחִמְשִׁים זְוִי. אֲתָא בְּעַל חוֹב מְרַפָּא לְתְּרִי מִיִּנְיָהוּ – בֹּא הַבַּעַל
50 חוֹב וְטָרַף קֶרֶק אֶחָת לְפָרְעוֹן מַחֲצִית הַחוֹב, וְתְּרִי אֲתָא וְקָטְרִיף
51 לְאִידִךְ – לְאַחֲרַי זְמַן בֹּא לְטָרֹף אֶת הַקֶּרֶק הַשְּׁנִיָּה בַּעֲבוּר פְּרַעוֹן יֵתֵר
52 הַחוֹב. שְׂקֵל מֵאָה זְוִי וְקָאֲוִיל לְגִבְיָה – לְקַח הַלּוֹקָה מֵאָה זֶה וְבֹא לְפָנַי
53 הַבַּעַל חוֹב, וְאֲמַר לִיה, אִי שְׁוִיָּא לָךְ מֵאָה זְוִי – אִם הַשְּׂדֵה הָרַשׁוּנָה
54 שׁוֹה לָךְ מֵאָה זֶה כְּשִׁיעוֹר חוֹבֵךְ, לְחִי – מוּטָב, וְהַשָּׂאֵר בִּידִי אֶת
55 הַקֶּרֶק הַשְּׁנִיָּה, וְאִי לֹא, שְׂקִיל – קַח מִמֶּנִּי מֵאָה זְוִי לְפָרְעוֹן כָּל
56 חוֹבֵךְ וְאִסְתַּלַּךְ – וְהִסְתַּלַּךְ מִשְׁנֵי הַקֶּרֶקוֹת, שְׁהָרִי אֲנִי פּוֹרַע לָךְ
57 חוֹבֵךְ בְּדַמְיָם.

36 שאתה חייב לו, ולא השאיר לנו אבינו קרקע, ומטלטלי דיתמי
37 לבעל חוב לא משתעבדי – והדין הוא שמטלטלים שירשו היתומים
38 אינם משתעבדים לבעל חוב של אביהם, ולא היה הבעל חוב של
39 אבינו גובה כלום מאתנו, וממילא עליך לשלם את דמי השדה.
40 אמר רבא, אי פקח אידך – אם שמעון פקח הוא, כאשר יבואו
41 היתומים לתבוע ממנו את דמי הקרקע, מנכי להו ניתליהו ארעא
42 – יתן להם שמעון קרקע עבור החוב שהיה חייב לאביהם, ואז
43 מתברר שלא הניח אביהם אצלו מטלטלים אלא קרקע, וחדר נבי
44 לה מינייהו – יחזור ויגבה אותה מהם, עבור חוב האחריות
45 שנתחייב לו אביהם בשעת המכר. ואף שאין גובים מיתומים את
46 חוב אביהם אלא מקרקעות שאביהם הוריש להם ולא מקרקעות
47 שקנו הם אחר מותו, מכל מקום אף באופן זה שפרע חובו שנתחייב
48 ליתומים בקרקע חוזר וגובה מהם, כדברי רב נחמן, דאמר רב נחמן
49 אמר רבא בר אבוי, יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן – עבור חוב
50 שהיו חייבים לאביהם, בעל חוב אחר של אביהם חוזר וגובה אותה
51 מהן.

* * *

52 הגמרא מביאה דין בענין גביית בעל חוב מלקוחות: אמר רבא,
53 ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בשטר אחד, וחזר שמעון ומכר
54 שדה אחת ללוי, ואתא [ובא] בעל חוב הראובן לגבות חובו,
55 מהנכסים שמכר ראובן, רצה מזה גובה, רצה מזה גובה, כלומר,
56 שיכול לגבות את חובו משמעון ויכול לגבות מלוי.
57 מבארת הגמרא באיזה אופן נוהג דין זה: ולא אמרן – ולא אמרנו
58 דין זה שיכול לגבות ממנו שרצה, אלא דוקנה בינונית – באופן
59 שלוי קנה משמעון קרקע בינונית, אבל דוקנה עידית וזבורית – אבל
60 אם קנה לוי משמעון קרקע משובחת או קרקע גרועה, והשאיר
61 אצל שמעון קרקע בינונית, אין בעל חובו של ראובן יכול לגבות
62 מלוי, משום דמצי אמר ליה – שיכול לוי לומר לבעל חוב, להכי
63 מרחי וזכיני ארעא דלא חזיא לך – לכך טרחתי וקניתי משמעון
64 דווקא קרקע שאינה ראויה לך לגבייה, שהרי דינו של בעל חוב
65 לגבות מקרקע בינונית.
66 ובינונית נמי – ואף באופן שקנה לוי בינונית, לא אמרן – לא נאמר
67 הדין שיכול בעל חובו של ראובן לגבות ממנו אלא באופן דלא
68 שכיב בינונית דקנותה – שלא השאיר לוי אצל שמעון בינונית
69 כמותה,

1 ואתא בעל חוב הראובן וקמריף ליה מיניה – וטרף את הקרקע
2 מראובן לפי שהיתה הקרקע משועבדת לו עבור חובו, דינא הוא
3 דאזיל שמעון ומפצי ליה – צריך שמעון ללכת ולפצותו על ידי
4 החזרת מעות המקח, שהרי נתחייב לו באחריותה. אמר ליה רבא
5 לרמי בר חמא, נהי דאחריות דעלמא קביל עליה – אמנם שמעון
6 קיבל על עצמו אחריות אם יטרפו את השדה נושים אחרים שלא
7 מחמת ראובן, אבל אחריות דנפשיה מי קביל עליה – וכי קיבל על
8 עצמו אחריות על תביעות מחמת ראובן עצמו, הלא ודאי לא
9 קיבל אחריות לגבי ראובן באופן זה.
10 מוסיפה הגמרא: ומכל מקום מודה רבא לרמי בר חמא, פראובן
11 שירש שדה מעקב אביו ומכרה לשמעון שלא באחריות, ואתא
12 שמעון וחזר ומכרה לראובן באחריות, ואתא בעל חוב דעקב
13 שהקרקע נשתעבדה לו בעבור החוב שהיה חייב לו יעקב, וקמריף
14 ליה מיניה – וטרף מראובן את הקרקע, שבאופן זה דינא הוא דאזיל
15 שמעון ומפצי ליה מיניה – הדין הוא שצריך שמעון ללכת ולפצות
16 את ראובן שקנאה ממנו באחריות. מבררת הגמרא: מאי טעמא –
17 קיבל הוא הטעם שבאופן זה צריך שמעון לפצות את ראובן, הרי לא
18 מזה שמעון אחריות על תביעות מחמת ראובן. מבארת הגמרא:
19 בעל חוב דעקב, כבעל חוב דעלמא דמי – הרי הוא כבעל חוב אחר
20 הבא לטרוף מראובן מחמת חוב של מי שמכר לראובן ולא מחמת
21 חוב של ראובן.

* * *

22 הגמרא מביאה דין נוסף בענין מכירת שדה באחריות: אמר רמי בר
23 חמא, ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, ולשמעון לא היו מעות
24 בשעת המכר ולכן נקח עליו במלוה – כתב לו שטר חוב על אותם
25 דמים, ולאחר מכן מת ראובן, ואתא [ובא] בעל חוב הראובן
26 וקמריף לה משמעון – ורצה לטרוף את הקרקע משמעון עבור
27 חובו, ופייסיה ביוזי – ועמד שמעון ופייס את בעל החוב במעות,
28 בדמי השדה שהיה חייב לראובן, ועתה שמעון טוען שאינו חייב
29 לשלם ליתומים את דמי השדה, לפי ששילם בהם את חובו של
30 ראובן אביהם. דינא הוא – הדין שאין שמעון יכול לטעון כן אלא
31 חייב הוא לשלם ליתומים את החוב של דמי השדה, משום דאמרי
32 ליה בני ראובן לשמעון, אין לך לטעון ולפטור עצמך בטענה שנתת
33 את דמי השדה לבעל חוב של אבינו, משום דאנן מטלטלי שכיב
34 אבון נקב – אנו, מטלטלים השאיר אבינו אצלך, כלומר, המעות

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' במדבר, בו כתב שרוצה להיות חסיד ליובאוויטש וכן גם חבר שלו רוצה בכזה, ורוצים לדעת התנאים ומה יש לעשות.

הנה התנאים הם ללמוד תורת החסידות וע"פ מרז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה להתנהג בהדרכותי ומנהגי. וכמובן שכמו שבקבלת התורה שזכו לזה דוקא ע"י הקדמת נעשה לנשמע, הרי כן הוא ג"כ באיזה חלק מפרד"ס שבתורה שגם בזה צ"ל הקדמת נעשה לנשמע וכבר ידוע פסק רז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין יגעת ומצאת, ואם רוצים באמת הנה הבא לטהר מסייעין אותו.

בטח לומד תניא גם עתה וכן אומר בכל יום אחר תפלת שחרית שיעור תהלים - כפי שנחלק התהלים לימי החודש - והשי"ת יצליחו.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

כתובות. מי שהיה נשוי – פרק עשירי דף צב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכג רש"י

1 ואתא בעל חוב דראובן – שהיה שטרו קודם למכירה ראשונה שמכרה ראובן לשמעון.
2 ואילו בא ומצאה ביד שמעון – הכי נמי הוה טרף לה. דינא הוא דאיל שמעון ומפצי
3 ליה – כשם שאילו מכרה שמעון זה לאיש אחר באחריות, ובא בעל חוב דראובן וטורפה
4 – היה שמעון מפצה, ועל ראובן לא יוכל לחזור – שהרי שלא באחריות לקחה הימנו.

5 כך, כשמכרה לראובן עצמו – יפצה לו. נתי
6 דאחריות דעלמא – כל העוררים עליה שלא
7 מחמת ראובן, קיבל עליה שמעון. אחריות
8 דנפשיה – ערעור הבא לו מחמת עצמו. כבעל
9 חוב דעלמא דמי – המעורר עליה שלא מחמת
10 ראובן, אלא מחמת מי שמכר לו לראובן תחלה.
11 וכשם שאם לקחה ראובן מלוי ומכרה לשמעון,
12 שאינו אחיו, שלא באחריות, וחזר שמעון ומכרה
13 לראובן באחריות, ובא בעל חוב דלוי, הקודם
14 לשטר מכירה ראשונה, וטורפה מראובן – צריך
15 שמעון לפצות, שהרי באחריות מכרה, והוא
16 לקחה שלא באחריות. אף כשירשה ראובן
17 מיעקב ומכרה, ובא בעל חוב דיעקב – יפצנו
18 שמעון, ולא אמרין דראובן כרעה דאבא הוא
19 ואחריות דראובן לא קיבל עליה שמעון. וחקנן
20 עליו במלוה – שלא נתן לו שמעון דמי השדה,
21 אלא כתב לו שטר חוב עליהם. ופיסייה בזוי –
22 במעות דמי השדה שזדה חייב ליתמי, פייס את
23 הנושה, בשביל ראובן, שבאחריות מכרה לו.
24 משלטי שביק אבון נכך – והיה בעל חוב של
25 אבינו מסולק ממנו, שאין לנו קרקע. והמעות לא
26 היה לך ליתן, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי
27 לבעל חוב. ועתה גם אתה אין לך לחזור עליו
28 על האחריות, לפי שאין לנו קרקע מאבינו. מגבי
29 להו אינע – כשחבעודו היתומים יפרע לכן
30 קרקע בדמי המעות, והדר גבי מנייהו בשביל
31 אחריות אביהם. ולא מצו למימר לא ירשנו
32 קרקע זה מאבינו אלא לקנודו במעות, דאמר
33 להו: על ידי שעבוד חוב אביכם באה לכם, והרי
34 היא לכם כירושת קרקע שלקח אביכם בחייו.
35 בעל חוב – שלא אביהם. חוזר ונובה אותה מהם

36 – כאילו נפל להם ממש בירושה. כל שדותיו – בשטר אחד. דבשני שטרות אין גובן
37 מלוי, אלא אם כן לקח משמעון אותה שלקח מראובן באחרונה, דמצוי אמר ליה: הניח
38 לך שמעון מקום לגבות הימנו כשלקח את זו, ואין זו בשעבודך, דאין נפרעין מנכסים
39 משועבדים במקום שיש בני חורין. רצה מה נובה רצה מה נובה – וכדמסיים ואזיל:
40 דובן לוי משמעון בינונית, ששעבוד בעל חוב עליה, ולא שבק בינונית משל ראובן אצל
41 שמעון. הלכך, רצה לגבות משמעון עידית – גובה, דאמר ליה: אתה לקחת כל השדות
42 ונכנסת תחת ראובן להשתעבד לחובי, וכל זמן שאמצא משל ראובן אצלך כלום – לא
43 אטריח את לוי, שנהייה לי מקום לגבות. רצה – מלוי גובה, כגון אם לא ימצא אצל
44 שמעון משל ראובן אלא זיבורית – גובה בינונית מלוי. דאמר ליה: לקחת את שעבודי
45 בינונית שדני מוטל עליה. ואף על גב דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן, והניח אצלו
46 זיבורית – לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי, כדנתן: אין נפרעין מנכסים
47 משועבדים במקום שיש בני חורין, ואפילו הן זיבורית. התם הוא – דראובן בעל חובו
48 הוא. ואמור רבנן: מפני תקון העולם, כל זמן שיש אצל בעל חובו כדי חובו – לא יטרוף
49 לקוחות. אבל כאן – שמעון לאו בעל חובו הוא, ואף עליו מכת טירפה הוא בא.

דינא
– נסתלק שיעבודך, ונשאר שיעבודך על הנתורות. ולא נדירא לרבי: דמצוי שמעון למימר ליה: מאי טעמא אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. ואפילו הן זיבורית – משום תקנה דלוקח ראשון, אנא בהך תקנתא לא ניהא לי, כדרבא, בפרק קמא דבבא קמא (ח.ב), הלכך, מצוי לפרש: בשני שטרות וביותר. מפי רבי. ולי נראה כפירוש הקונטרס: דדוקא בשטר אחד, אבל בשני שטרות, ולקח שמעון זיבורית באחרונה, ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה – אינו יכול לגבות מלוי. דאמר ליה: להכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא למיקם קנך, דרדיא אם היא כולם ביד שמעון – אחרונה שהיא זיבורית היה מגבה לו. וכן אם לקח שמעון עידית באחרונה ולקח לוי אותה עידית – אינו יכול לגבות מלוי אותה עידית, מהאי טעמא, דלהכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך, ורדיא אם היו כולם ביד שמעון, הבינונית והזיבורית שלקח לפני האחרונה שהיא עידית – היה מגבה לו, והיה הרשות בידו, כדמפרש טעמא בבבא קמא (שם). וכן אם זמן לוי בינונית ושבק בינונית – יכול לומר: הנחת לך מקום לגבות ממנו, אף על פי שלקח שמעון בשני שטרות. ומיהו, יתכן להיות: רצה – מזה גובה, רצה – מזה גובה אפילו בשני שטרות. ואף על פי שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה, בענין שהאחרונה עידית והראשונה שלקח לוי בינונית ולא שבק בינונית זיבורית, ולא מצוי למימר: השתא טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך. רצה מזה גובה רצה מזה גובה – ואף על גב דאמרין: אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין, ואפילו הן זיבורית – הכא שאני, דליכא בני חורין כלל, וכולהו משתעבדים ניהו, שהרי זה הבעל חוב בא מכת ראובן.

1 ואתא בעל חוב דראובן וקמריף ליה מיניה – דינא
2 הוא דדאזיל שמעון ומפצי ליה. אמר ליה רבא: נתי
3 דאחריות דעלמא קביל עליה – אחריות דנפשיה מי
4 קביל עליה? ומודה רבא בראובן שירש שדה מעקב,
5 ומכרה לשמעון שלא באחריות, ואתא שמעון ומכרה
6 לראובן באחריות, ואתא בעל חוב דיעקב וקמריף ליה
7 מיניה – דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מיניה.
8 מאי טעמא – בעל חוב דיעקב כבעל חוב דעלמא
9 דמי. אמר רמי בר חמא: ראובן שמכר שדה לשמעון
10 באחריות, וקפך עליו במלוה, ומת ראובן, ואתא בעל
11 חוב דראובן וקמריף לה משמעון, ופיסייה בזוי –
12 דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן: אנן מטלטלי שבק
13 אבון נכך, ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי.
14 אמר רבא: אי פקח אידך – מגבי להו גיהליהו ארעא,
15 והדר גבי לה מיניהו, פרכ נחמן. דאמר רב נחמן
16 אמר רבה בר אבא: יתומים שגבנו קרקע בחובת
17 אביהן – בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן. אמר רבה:
18 ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון, וחזר שמעון ומכר
19 שדה אחת ללוי, ואתא בעל חוב דראובן, רצה –
20 מזה גובה, רצה – מזה גובה. ולא אמרין אלא דגבנה
21 בינונית, אבל גבנה עידית וזיבורית – מצוי אמר ליה:
22 להכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך. ובינונית
23 נמי לא אמרין אלא דלא שבק בינונית דכוותה,
24 אבל

היתומים" (כ.בא) דאין נוקטין לנכסי יתומים קטנים אלא אם כן רבית אובלת בהן, משום קטן
– משכחת לה דנוקטין, כמו ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ולא זקפו עליו במלוה,
ומה, ושלם שמעון המעות ליתומים, ואחר כך נמצאת שאניה שלו – הרי עכשיו חוזר על
היתומים ונוקטין, הואיל ולא חיששין לצריו ואמר לי רבי: נתי דביתומים גדולים לא הוה
חיששין לצריו כדאי גונא, ביתומים קטנים חיששין טפי.

ופייסייה בזוי – אמור רבי: דרבנא הוא: לא מבעיא היכא דלא פייסיה – דאינו יכול
לעכב המעות, אלא אפילו פייסיה, דסלקא דעתך אמינא הרי פרע חוב שלהם,
וסילק בעל חוב זה מעליהן – קא משמע לן דאפילו הכי אמרי ליה: אנן מטלטלי בוי,
אי פיקח אידך מגבי להו גיהליהו וכו' – מכאן יש להוכיח דאף על גב דאמרין לעיל בפרק
"הכותב" (פ.א) דריתו דבעל חוב בזוי היכא דאית ליה זוזי, מכל מקום אם הפסיד הלוה בכך
– לא יתן לו זוזי. כגון הכא, דמצוי מגבי להו קרקע, ואינו עושה שלא כדין. ראובן שמכר
כל שדותיו לשמעון – פירש בקונטרס: בשטר אחד. דבשני שטרות לא אמרין: רצה – מזה
גובה, רצה – מזה גובה, משום דאינו יכול לגבות מלוי אלא אם כן לקח משמעון אותה שקנה
באחרונה מראובן. דאי לקח אחת מאותן שלפני האחרונה – לא גבי בעל חוב מלוי, דאמר
ליה: הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו, כשקנה את שלי מראובן. ומשעש שקנאח שמעון

– נסתלק שיעבודך, ונשאר שיעבודך על הנתורות. ולא נדירא לרבי: דמצוי שמעון למימר ליה: מאי טעמא אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. ואפילו הן זיבורית – משום תקנה דלוקח ראשון, אנא בהך תקנתא לא ניהא לי, כדרבא, בפרק קמא דבבא קמא (ח.ב), הלכך, מצוי לפרש: בשני שטרות וביותר. מפי רבי. ולי נראה כפירוש הקונטרס: דדוקא בשטר אחד, אבל בשני שטרות, ולקח שמעון זיבורית באחרונה, ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה – אינו יכול לגבות מלוי. דאמר ליה: להכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא למיקם קנך, דרדיא אם היא כולם ביד שמעון – אחרונה שהיא זיבורית היה מגבה לו. וכן אם לקח שמעון עידית באחרונה ולקח לוי אותה עידית – אינו יכול לגבות מלוי אותה עידית, מהאי טעמא, דלהכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך, ורדיא אם היו כולם ביד שמעון, הבינונית והזיבורית שלקח לפני האחרונה שהיא עידית – היה מגבה לו, והיה הרשות בידו, כדמפרש טעמא בבבא קמא (שם). וכן אם זמן לוי בינונית ושבק בינונית – יכול לומר: הנחת לך מקום לגבות ממנו, אף על פי שלקח שמעון בשני שטרות. ומיהו, יתכן להיות: רצה – מזה גובה, רצה – מזה גובה אפילו בשני שטרות. ואף על פי שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה, בענין שהאחרונה עידית והראשונה שלקח לוי בינונית ולא שבק בינונית זיבורית, ולא מצוי למימר: השתא טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך. רצה מזה גובה רצה מזה גובה – ואף על גב דאמרין: אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין, ואפילו הן זיבורית – הכא שאני, דליכא בני חורין כלל, וכולהו משתעבדים ניהו, שהרי זה הבעל חוב בא מכת ראובן.

1 זקפו במלוה – לא מצוי אמרי בני ראובן לשמעון מיד, דחשבנין הנך מעות כאילו הן מונחין
2 בידו במשכנת תחת השדה, אם יטרפה ממנו. ואם כן אתי שפיר דנטק "באחריות", דשלא
3 באחריות – אין חילוק בין זקפו ללא זקפו. ואפילו אם תמצוי לומר: דזקפו – לאו דווקא, ולא
4 נקט "זקפו" אלא משום לומר שנתקיים המכר, דכל זמן דעילי ונפיק אזוי אין המכר קיים,
5 וכשזקפו עליו במלוה – הו לא עילי ונפיק אזוי,
6 ולא הוה צריך למימר אלא "נתקיים המכר" ותו
7 לא – אפילו הכי אמור רבי: דאיצטרך למינקט
8 "באחריות", דאי שלא באחריות, יעכבם מעצמו
9 שמעינן מינה אלא מאי דשמעינן ממתניתין. דמה
10 שאין הלוקח רשאי לתת המעות לבעל חוב –
11 מתניתין היא בפרק "הכותב" (כתובות פד,א), רבי
12 עקיבא אמור: אין מרחמין בדין, אלא יתנו
13 ליוזשים, שכולן צריכין שבועה ואין היוזשים
14 צריכין שבועה. אבל השתא קא משמע לך: אף על
15 פי שהווא מחזק בדין, וסלקא דעתך, יעכבם מעצמו
16 תחת אחריות שאבדין חייב – אפילו הכי לא
17 יעכבם, דמטלטלי דיתמי ניהו. ועוד נראה לרבי:
18 דזקפן במלוה – דווקא. דאי לאו הכי – מאי
19 קאמר. דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן לשמעון
20 מטלטלי שבק אבינו נכך. עד כאן לא קאמר רבי
21 עקיבא יתנו ליוזשים – אלא משום דכולן
22 צריכין שבועה, ואין היוזשים צריכין שבועה. הא
23 אי אחרים נמי לא הוו צריכין שבועה – משמע
24 דמודה שיתנו לאחרים. והכא, האי לוקח, מאי
25 שבועה צריך? הא ליכא למימר הכא שמוא
26 התפיסו צרי. דכל זמן שמעות המקח בידו עדיין
27 – למה יתפיסו אחרים תחתיהם? הלכך נקט "זקפו
28 במלוה", דהואיל זקפו במלוה – איכא למיחש
29 טפי שמוא התפיסו צרי, שיעכב אם יטרפה ממנו.
30 דרך מלוה ישאל ממנו כל שעה שירצה שיכתוב
31 עליו שטר מלוה. אבל לא זקפו – ליכא למיחש
32 לשמוא התפיסו צרי, וליכא שבועה. והואיל וכן
33 – לא מצוי יתמי למימר ליה ולא מיד. מפי רבי,
34 ותימה: הואיל ולא זקפו ליכא למיחש לצרי –
35 אם כן למאן דמפרש טעמא בעריכין פרק "שום
36 היתומים" (כ.בא) דאין נוקטין לנכסי יתומים קטנים אלא אם כן רבית אובלת בהן, משום קטן
37 – משכחת לה דנוקטין, כמו ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ולא זקפו עליו במלוה,
38 ומה, ושלם שמעון המעות ליתומים, ואחר כך נמצאת שאניה שלו – הרי עכשיו חוזר על
39 היתומים ונוקטין, הואיל ולא חיששין לצריו ואמר לי רבי: נתי דביתומים גדולים לא הוה
40 חיששין לצריו כדאי גונא, ביתומים קטנים חיששין טפי.
41 ופייסייה בזוי – אמור רבי: דרבנא הוא: לא מבעיא היכא דלא פייסיה – דאינו יכול
42 לעכב המעות, אלא אפילו פייסיה, דסלקא דעתך אמינא הרי פרע חוב שלהם,
43 וסילק בעל חוב זה מעליהן – קא משמע לן דאפילו הכי אמרי ליה: אנן מטלטלי בוי,
44 אי פיקח אידך מגבי להו גיהליהו וכו' – מכאן יש להוכיח דאף על גב דאמרין לעיל בפרק
45 "הכותב" (פ.א) דריתו דבעל חוב בזוי היכא דאית ליה זוזי, מכל מקום אם הפסיד הלוה בכך
46 – לא יתן לו זוזי. כגון הכא, דמצוי מגבי להו קרקע, ואינו עושה שלא כדין. ראובן שמכר
47 כל שדותיו לשמעון – פירש בקונטרס: בשטר אחד. דבשני שטרות לא אמרין: רצה – מזה
48 גובה, רצה – מזה גובה, משום דאינו יכול לגבות מלוי אלא אם כן לקח משמעון אותה שקנה
49 באחרונה מראובן. דאי לקח אחת מאותן שלפני האחרונה – לא גבי בעל חוב מלוי, דאמר
50 ליה: הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו, כשקנה את שלי מראובן. ומשעש שקנאח שמעון
51 – נסתלק שיעבודך, ונשאר שיעבודך על הנתורות. ולא נדירא לרבי: דמצוי שמעון למימר ליה: מאי טעמא אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. ואפילו הן זיבורית – משום תקנה דלוקח ראשון, אנא בהך תקנתא לא ניהא לי, כדרבא, בפרק קמא דבבא קמא (ח.ב), הלכך, מצוי לפרש: בשני שטרות וביותר. מפי רבי. ולי נראה כפירוש הקונטרס: דדוקא בשטר אחד, אבל בשני שטרות, ולקח שמעון זיבורית באחרונה, ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה – אינו יכול לגבות מלוי. דאמר ליה: להכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא למיקם קנך, דרדיא אם היא כולם ביד שמעון – אחרונה שהיא זיבורית היה מגבה לו. וכן אם לקח שמעון עידית באחרונה ולקח לוי אותה עידית – אינו יכול לגבות מלוי אותה עידית, מהאי טעמא, דלהכי טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך, ורדיא אם היו כולם ביד שמעון, הבינונית והזיבורית שלקח לפני האחרונה שהיא עידית – היה מגבה לו, והיה הרשות בידו, כדמפרש טעמא בבבא קמא (שם). וכן אם זמן לוי בינונית ושבק בינונית – יכול לומר: הנחת לך מקום לגבות ממנו, אף על פי שלקח שמעון בשני שטרות. ומיהו, יתכן להיות: רצה – מזה גובה, רצה – מזה גובה אפילו בשני שטרות. ואף על פי שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה, בענין שהאחרונה עידית והראשונה שלקח לוי בינונית ולא שבק בינונית זיבורית, ולא מצוי למימר: השתא טרודי וחבני ארעא דלא חזיא לך. רצה מזה גובה רצה מזה גובה – ואף על גב דאמרין: אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין, ואפילו הן זיבורית – הכא שאני, דליכא בני חורין כלל, וכולהו משתעבדים ניהו, שהרי זה הבעל חוב בא מכת ראובן.

אבל שבק בינונית דכוותה מצי אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו – לאו דווקא קאמר האי לשנא, דלא שייך לומר הכי אלא לגבי בעלים ולא לגבי לוקח ראשון, ועיקר טעמא לא דרי אלא משום "מה מכר ראשון לשני – כל זכות שכתב לידר", והוא היה יכול לדחותו אצל בינונית אחרת דכוותה. אבל לא שבק בינונית דכוותה – לא מצי לדחותו אצל זיבורית, דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זיבורית. דאי משום "אי שתקת שתקת, ואי לאו מהדרנא שטרא דזיבורית למריה", כדאמרין בפרק קמא דבבא קמא (ח,א) גבי מכר לאחר או לשלשה כאחד נכנסו תחת הבעלים – הא אוקימנא הוהם ביהמי, והך דהכא מייחי בחר הכי, ומסתמא מייירי נמי ביהמי.

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה – וקא משתעי דינא בהדיה. ומקשים: מאי נפקא מינה שטיעון עמו ראובן ולא שמעון? מה יריח שמעון בכך, הלא כל מה שטיעון ראובן יטעון שמעון? וכי תימא, נפקא מינה כגון שיש עדים קרובים לשמעון ואינם קרובים לראובן, וררצים לחייב בעל חוב – הרי לשמעון אינם יכולים להעיד, אבל לראובן יכולים להעיד – לא היא, דכיון דסוף סוף יש ריוח לשמעון, שיעמידו בידו דקרקע – פסולין להעיד אפילו לראובן, כדמוכח בסוף פרק קמא דמכות (ו,א) דאמר: אלעזא טוביה קריב דערבא הוה, סבר רב פפא למימר: גבי לזה ומלוא דחיקי הוה. אמר ליה רב הונא בריה

אבל שבק בינונית דכוותה – מצי אמר ליה: הנחתי לך מקום לגבות הימנו. אמר אביי: ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, ואתא בעל חוב דראובן וקטריף לה מיניה – דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה, ולא מצי אמר ליה: לאו בעל דברים ידי את. משום דאמר ליה: דמפקת מיניה – עלי הדר. ואיכא דאמרי: אפילו שלא באחריות נמי, דאמר ליה: לא ניהא לי דתהוי ליה לשמעון תרעומת עלי. אמר אביי: ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ויצאו עליו עסיקין

דרב יהושע לרב פפא: אי ליתיה לזה – לאו בחר ערבא אזיל? ואין לומר דנפקא מינה: כגון שהעדים, המקיימין את השטר של בעל חוב, קרובים לראובן ואין קרובים לשמעון, ואי לא היה ראובן בעל דברים – יכולים לקיימו. הא נמי לאו מלתא היא מטעם דפרשית, דאפילו משתעי דינא בהדי שמעון לא מצי מקיימי ליה, כיון דאי טריף ליה מינה – בחר ראובן אזיל. ועוד: דמסיק: איכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי כו', הא אפילו איהו גופיה אמרין כבבא בתרא (מג,א), המוכר שדה שלא באחריות – מעיד לו עליה אי אית ליה ארעא אחרית, דליכא למימר להעמידה לפני בעל חוב עבדי, ולא הוי פסול משום תרעומת, כל שכן קרובים, שלא היו פסולים משום תרעומת! וליכא למימר, דנפקא מינה לענין שבועה, דראובן יודע אם פרע לו אם לאו, ויכול לומר לו: אישטבע לי ולא פרעתין, כדפריש הקנטרס. אבל שמעון אינו יודע, ואינו רוצה לטעון שקר. דהא בלאו הכי צריך שבועה, כיון הכא ליפרע מנכסים משועבדים, דלא יפרע אלא בשבועה. ומיהו, יש לומר: דנפקא מינה דיכול לומר: אישטבע לי ולא פרעתין, כדפריש בקנטרס. וכגון שמחלו לו שמעון שבועה הבא ליפרע מנכסים משועבדים. ורבי היה מודקדק: דאי בעל חוב אינו יכול למצוא עדים לקיים שטרו, ואמרין דראובן יכול לטעון "מוזוף הוא", לפי שהוא יודע בבירור אם הוא מוזוף, אבל שמעון – מספק אינו יכול לטעון "מוזוף הוא", אז נפקא מינה טובא. וכן הירושים, מספק אינו יכולים לטעון "מוזוף הוא" על שטר שהוציאו על אביהן אף על פי שאין בעל חוב יכול לקיימו. ואל תתמה: אם כן לא שבקת חיי לכל בריה – שהרי מן התורה אין צריך שום שטר קיום, דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנתקדח עדותן בבית דין, ואפילו גולן מוחזק שהוציא שטר – אין נראה לי שצריך קיום, דלא אמרין החתים עדים שאינן מעצמו. דאף על פי שהוא חשוד על הממון – מירתת לכתוב שטר מוזף, פן יכירו בית דין ויפלו. הלכך, כי תקינו רבנן קיום כנגד טענת שטר מוזף – הני מילי כי אמר ליה דקים ליה בנכריה, אבל יתמי ולקוחות כנגד טענת של זיוף – לא הצריכו חכמים עדי קיום, הואיל ולא קים ליה בנכריה אם הוא מוזף אם לאו. ומייתי רבי ראיא מהא דתנן בפרק קמא דבבא מציעא (ט,ב): מאי שטרי חוב, אם יש בן אחריות נכנסים – לא חזיר לא לזה ולא לזה, מפני שמצינו דין נפרעין מהם. אין בן אחריות נכנסים – שטר שאין בו אחריות – אפילו מבני חרי לא גבי, ויחזיר למלוה נפרעין מהם, דברי רבי מאיר. ומוקי לה שמואל (ש,גא) שאין חייב מודה. ואין בן אחריות – יחזיר, דאמר רבי מאיר: שטר שאין בו אחריות – אפילו מבני חרי לא גבי, ויחזיר למלוה ויצור על פי צלוחיתו. ופריך: וניהדר ליה לזה לצור על פי צלוחיתו של לזה? לזה! הא קאמר "לא היו דברים מעולם!" והשתא, אם תמצי לומר דטענינן ליתמי ולקוחות "מוזוף הוא", יש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר? אי כשיכול לקיימו יש לו למלוה עדי קיום – אם כן יחזיר, דקושטא קאמר, ובדין יגבה, דלפריעה ליכא למחש, דהא קאמר "לא היו דברים מעולם!", וכל האומר "לא לית" – כאומר "לא פרעת" דמי. ואם לא יוכל לקיים – מה נוכל להפסיד בחזרתו? והלא לא יוכל להוציא על ידו כלום מלוה, כי יטעון "מוזוף". וגם מן הלקוחות ויתומים לא יוכל להוציא – כי נטעון בשבילם! אלא דאי לא טענינן לזה טענת זיוף, אף על גב דשאר טענות טוענין לירוש וטוענין ללוקח, הכא מוקמינן ליה אדאורייתא כל זמן שאין הלז עצמו פוסלו. לכך לא יחזיר, שלא יגבה מן היתומים ומן הלקוחות. ומיהו קשה: דאכתי אמאי לא יחזיר? הא לא יוכל לעולם לגבות על ידו לא מיתומים ולא מלקוחות, דנהי ד"מוזוף" לא טענינן לזה – מיהו דפרע הוא? טענינן לזה, דאביהם היה נאמן לטעון "פרעו" מינו דאי בעי אמר "מוזוף הוא", כענין שמצינו ב"המוכר את הבית" בסופו (בבא בתרא ע,א) גבי המפקיד, מפני שאין בית דין דקסבר רב חסדא דבי אמר "החזרתיו לך", דאף על גב דאיכא למימר "שטרך בידי מאי בעי" – נאמן, מינו דאי בעי אמר "נאנסו". ומסיק: לימא בפלוגתא, שטר הכי הוציא על היתומים; דייני גולה אמרי: נשבע וגובה כולו, ודייני ארץ ישראל אמרי: נשבע וגובה מחצה. ומפרש דמאן דאמר נשבע וגובה מחצה סבר: לא מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי", אית ליה דרב חסדא. פירוש: דטענינן ליתמי החזרתיו לך הפלגא פקדון, הואיל ואביהן היה נאמן בכך, מינו דאי בעי אמר "נאנסו". ואף על גב דליתמי לא טענינן "נאנסו", דהא למאן דאמר נשבע וגובה כולו, דמצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי", ולית ליה דרב חסדא – מכל מקום לפטור, דנימא "נאנסו!" אלא, לא טענינן לזה "נאנסו". והיינו טעמא – משום דלא שכיחא. ואפילו הכי טענינן לזה למאן דאמר: נשבע וגובה מחצה החזרתיו לך, אף על פי שאביהן לא היה נאמן אלא מחמת מינו, דאי בעי אמר "נאנסו". והכי נמי טענינן לזה "פרעו הוא", אף על גב דאביהן לא היה נאמן אלא מינו דאי בעי אמר "מוזוף הוא!" ומיהו, הא לא קשיא מידי, אי סבירא ליה לשמואל: מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, שלא היה אביהן נאמן לומר "פרעו הוא", מינו דאי בעי אמר "מוזוף". אבל בהדיא סבירא ליה לשמואל ב"מי שות" (שם קד,ב) אליבא דרבי מאיר דמודה בשטר שכתבו – צריך לקיימו. ועוד קשה הדבר: הא לא חשו להפסיד יתומים ולקוחות, שיוכל כל אדם להוציא מידם על ידי זיוף? ועל כן נראה לומר: שטוענין להם "מוזוף הוא". והוא דהתם – איכא לשנוי עלה דחיישינן שמא יוציא אפילו מלוה גופיה, על ידי שימצא קיום. וכיון דפסיל ליה ואיתרע ליה בנפילה – איכא למיחש ביה, אפילו אם יבאו ויכירו החתומים, כי שמא דימה חזק עד שדימה את החתימה לחתימת עדים לגמרי, וטעו הדיינים בקיום השטר, כי ההיא ד"גט פשוט" (שם קסו,א) דאנח ידיה אורונקא, וכדיחישנן לעיל ב"אלו נערות" (לו,ג) גבי שטר ריעא, דלא מגבינן ביה אף על גב דאית ליה עידי קיום, מכיון דקא מהדר אזינפא – אמר: יזיף זיף וכתב, ואם תאמר: אם כן תמציא שטר שכתוב בו הנפק, אמאי יחזיר? יחוש שמא זיף ודימה החתימות לגמרי? הא לא קשיא, שהרי יש לנו לחלק בין היכא דטעין לזה "מוזוף הוא", להיכא דלא טעין; להיכא דלא טעין לית לן למיחש משום ריעותא דנפילה, ואיכא לאוקמא ההיא דשטר שכתוב בו הנפק – בדליתא לזה, דלא טעין מידי. אבל אי הוה טעין זיף – חיישינן, דהא אפילו תוקמא להדיא דלא יחזיר דחיישינן לזיוף דווקא בלא עדי קיום השטר, משום הפסד יתומים ולקוחות הוא דחיישינן, דלא טענינן לזה "מוזוף". מכל מקום תיקשי, מדאמר שמואל הוה: המוציא שטר הקצאה בשוק – יחזיר לבעלים. ואמאי? יחוש להפסידא דימיה, כיון דלא מקיימי אלא: אית לן למימר: כגון דליתיה לזה, דלא חשו להפסידא יתומים ולקוחות, שיוכל כל אדם וכן, כי מפרשנן נמי דטעמא משום דחיישינן שמא יוציא אפילו מלוה עצמו על ידי קיום, והוא אינו ראוי להכשירו משום ריעותא דנפילה וטענת לזה – לא קשיא נמי ההיא דשטר שכתוב בו הנפק, דהא איכא נמי לאוקמא בדליתיה לזה, ולא טעין מידי. אבל אי טעין לזה "מוזוף הוא" – לא יחזיר, כיון דנפל איתרע ליה. אי נמי, כיון דמקיים – דקדקו ביה בית דין, ולא אתרע בנפילה. ואפילו פסיל ליה לזה ואמר "מוזוף הוא" – יחזיר. וההיא דמציא שטר חוב – כשאנו מקיימין, וכולי האי לא חיישינן שזיף חתומת העדים החתומת הדיינים. מפי רבי, ויש להביא ראיה דטענינן שפיר ליתמי "מוזוף", מהא דאמרין בסוף פרק "גט פשוט" (בבא בתרא עקד,ב) דאמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, ואמר בנה "לפלוגי בידי" – נאמן, חזקה אין אדם עושה קנויאה על הקדש. ופריך: וכי אדם עושה קנויאה על בניו? דרב ושמואל דאמרי תרתייהו: שכיב מרע שאמר מנה לפלוגי בידי, אמר "תנר" – נתנתי, לא אמר "תנר" – אין נתנתי. ומסיק: דרב הונא מייירי בדנקיט שטר מקיים, ורב ושמואל בדנקיט שטר שאינו מקיים. אמר "תנר" – קיימיה לשטרתי, לא אמר "תנר" – לא קיימיה לשטרתי. פירוש: דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן, ואם תמציא לומר דלא טענינן "מוזוף", מכל מקום יגבה, דהא נקיט שטרא, ולא מצי אמרי "מוזוף הוא!" ואין נראה לדחות דמייירי בדלא מת, דהא "נתנתי" קאמר, משמע דאיתמי קאמר.

כתובות דף צב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכה

19	הבעל חוב ויסלקו מגביית השדה, ולא מצי אמר ליה – ואין הבעל	1	אבל אם לוי השאיר ברשותו של
20	חוב יכול לטעון לראובן לאו בעל דקריים דידי את – אינך בעל דין	2	שמעון קרקע בינונית כמותה, אין בעל חובו של ראובן יכול לגבות
21	שלי, ואין לך זכות לטעון כנגדי. וטעם הדבר, משום דאמר ליה –	3	מלוי את הקרקע, משום דמצי אמר ליה – יכול לוי לומר לבעל
22	שיכול ראובן לומר לבעל חובו, דמפקת מיניה עלי דהר – מה	4	חוב, הנחתי לך – אצל שמעון מקום – קרקע בינונית כמותה לגבות
23	שתוציא מיד שמעון בעבור החוב, יחזור עלי, שהרי קיבלתי	5	הימנו, כלומר, שהכלל הוא, שכשאדם מוכר קרקע, הוא מוכר עם
24	אחריות על מכירה זו, ולפיכך אני 'בעל דברים' שלך.	6	כל הזכויות שיש לו באותה הקרקע, וכשם שאם היו שתי
25	דעה נוספת בענין זה: ואיכא דאמרי – ויש אומרים בדעת אביי,	7	הקרקעות הבינוניות אצל שמעון והמלוה היה בא לגבות ממנו,
26	אפילו אם מכר ראובן לשמעון שלא באחריות נמי – גם כן יכול	8	היה שמעון יכול להגבותו איזה קרקע שירצה, ואין המלוה יכול
27	ראובן לטעון כנגד הבעל חוב שבא לגבות את השדה משמעון,	9	לדרוש קרקע מסוימת שהרי שתיקן בינוניות, כמו כן לוי שקנה
28	ואינו יכול לומר לו אינך בעל דברים שלי, משום דאמר ליה ראובן	10	בינונית זו קנה אותה עם אותה זכות שהיה לשמעון בה, שיכול
29	לבעל חוב, לא ניקח לי דתהוי ליה – לא נוח לי שיהיה לו לשמעון	11	לדחותו שיגבה מהקרקע השניה.
30	תרעומת עלי שמכרתי לו קרקע משועבדת והפסיד אותה מחמת		
31	חובי, ולפיכך נחשב ראובן בעל דברים לענין זה.		
		12	* * *
		13	דין נוסף בענין מכירת שדה באחריות: אמר אבוי, ראובן שמכר
32	* * *	14	שדה לשמעון באחריות – שאם יבוא בעל חובו של ראובן ויטול
33	הגמרא מבארת דין בענין מכירת שדה שיצא עליה ערעור שאינה	15	ממנו את הקרקע יפצה ראובן את שמעון ויחזיר לו דמי המקח,
34	של המוכר: אמר אבוי, ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות,	16	ואתא ו-ובא) בעל חוב דראובן וקטריף לה מיניה – וביקש לגבות
35	ויצאו עליו	17	את הקרקע משמעון, עבור החוב, דיןא הוא דאזיל ראובן ומפצי
		18	ליה – שיכול ראובן ללכת ולהציל את שמעון בכך שיטען כנגד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר יהושע [שניאור זלמן] שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיי"ט אייר, ולפלא עליו שלאחר שראה, הוא וכן כללות אנ"ש, הצלחה מופלגה בענין הישיבה במציאות הבנין וקנינו כו', הנה על כל צעד ושעל עדיין מלאים הם ספיקות, וכלשונו במכתבו, אין להם שום ציור ובאיזה אופן לגשת אל העבודה – וזה לאחר שמתעסקים בזה איזה שנים, ונתקברו בע"ב, כאלו שמראש לא פללו לזה, נוסף על הענין שגם ילדי ה... נצטרפו עליהם כו' וכו'. וכי"ש וק"ו – ומה במדינתם לפני, שהי' הדבר קשור במס"נ, הרי התעסקו בחינוך ולא התנו תנאים עם הבורא ית' שיראה נסים על כל צעד וצעד ובאי"ל אי"א להמשיך בעבודה, עאכו"כ במדינתם עתה, שאפילו בדרך הטבע ישנה אפשריות להמשיך בהדבר, ועאכו"כ שאין מקמצים בנסים – אלא שצריך להתבוננות קלה ופקיחת עינים במקצת עכ"פ...

נהייתי ממ"ש אשר במשך ביקורו בסידני נפגש עם כמה אברכים מי שהיו תלמידי אהלי"י מלפנים, ובודאי גם להבא יעמוד עמהם בקשר מכתבים ולהשתדל ג"כ שיחזרו להישיבה לכה"פ על משך איזה זמן.

מ"ש אשר משפחת פייגלין שיחיו השאירו ההמחאות ששלחו מכאן בשביל הישיבה אצלם לזכרון, והכניסו להבאנק ע"ח הישיבה חילופם ובאיזה תוספת. הנה אם הנהלת הישיבה נתנה הסכמתה על כך הרי יישר חילם. המחכה לבשו"ט בכל הנ"ל ובברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעניניו הפרטים, הוא וכל ב"ב שיחיו ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מ. שניאורסאהן

ג.ב. בטח התועדו במשך ימי חג הפסח ולי"ג בעומר ויעשו כן גם בחג השבועות. ות"ח אם יודיע

פרטים בזה.

מקשה הגמרא: אי קבי – אם כך מדובר במשנה שויתרה על חלקה
במנה הראשון, אימא סיפא – אמור את הסיפא של הדברים ובאר
אותם, ששנינו שבעלת הכתובה של מאתים ובעלת הכתובה של
שלוש מאות נוטלות כל אחת שלש שלש וזהב, שהם שבעים
וחמשה דינרים, שחולקות את מחצית המנה הראשון ואת כל
המנה השני, ואם מדובר שבעלת המאתים ויתרה על חלקה במנה
הראשון, מדוע טטול בעלת המאתים חצי מהנותר במנה הראשון,
הימא לה – תאמר לה בעלת השלש מאות, הא סלקת נפשך מנה
– הרי סילקת את עצמך מתביעת המנה הראשון, ואם כן בעלת
המאתים צריכה לקבל חצי מנה בלבד שזה חלקה במנה השני,
ואילו בעלת השלש מאות צריכה לקבל מאה זה, חצי מהמנה
הראשון, וחצי מהמנה השני שמתחלקת בו עם בעלת המאתים.
מתרצת הגמרא: משום דאמרה לה בעלת המאתים לבעלת השלש
מאות, מדין ודברים הוא דסליק נפשך – רק מדין ודברים עם
בעלת המנה סלקתי את עצמי שלא אריב עמה ואמנע מחמת כך
את חלקה במנה הראשון, אך על חלקי במנה לא ויתרתי.
הגמרא מקשה על הדין השלישי במשנה. שנינו במשנה: 'היו שם
שלוש מאות וכו' של מנה נוטלת חמשים, ושל מאתים מנה, ושל
שלש מאות ששה של זהב'. מקשה הגמרא: של מאתים נוטלת
מנה, מדוע נוטלת סכום זה, הרי שבעים וחסמשה זה הוא דאית לה
– לפי פירושו של שמואל שמדובר שכתבה בעלת מאתים לבעלת
מנה דין ודברים אין לי עמך, אין לה ליטול אלא שבעים וחמשה
זה, עשרים וחמשה במנה הראשון וחמשים במנה השני, ובמנה
השלישי אין לה כלום. מתרצת הגמרא: אמר שמואל, בדין זה של
הסיפא עוסקת המשנה באופן בו כותבת בעלת שלש מאות לבעלת
מאתים ולבעלת מנה דין ודברים אין לי עמכם כמנה, ואילו בעלת
המאתים לא סילקה עצמה מכלום, ולכך במנה הראשון חולקות
בעלת המנה ובעלת המאתים בשוה וכל אחת נוטלת חמשים זה,
ובמנה השני חולקות בשוה בעלת המאתים ובעלת השלש מאות,
ונמצא שבעלת המאתים נוטלת מנה.
הגמרא מביאה ביאור נוסף לשני האופנים האחרונים במשנה: רב
יעקב מנהר פקוד משמיה דרבניא אמר, רישא – באופן הראשון,
שיש בנכסי הבעל מאתים זה, מדובר בשתי תפיסות, וסיפא –
באופן השני, שיש בנכסי שלש מאות זה, מדובר בשתי תפיסות –
כלומר, כשחלקו במעות לא התחלקו בפעם אחת, אלא מדובר
שתפסו מטלטלים בשתי פעמים, ובאו לבית דין לדון על כל תפיסה
בפני עצמה.
יש לפרש כך, מה ששנינו ברישא בהניח מאתים, שבעלת מנה
נוטלת חמשים ובעלת מאתים ובעלת שלש מאות נוטלות כל אחת
שבעים וחמשה זה, מדובר בשתי תפיסות באופן זה, כגון דנפלו
בתחילה לפניהם שבעין וחסמשה זה בחד וימנא – בפעם אחת,
ובשכאו לדון על אותם שבעים וחמשה זה, היות והמנה הראשון
משועבד לשלשתן בשוה, נוטלת כל אחת שליש, שהם עשרים
וחמשה דינרים. ולאחר מכן נפלו לידם מאה ועשרים וחסמשה זה
בחד וימנא, ובעלת המנה שכבר גבתה עשרים וחמשה יש לה לדון
ולחלוק עם האחרות רק בשבעים וחמשה נוספים, ובחמשים
הנותרים אין לבעלת המנה חלק, ומתחלקים בין בעלת המאתים
ובעלת השלש מאות, ולפיכך נמצא שבעלת המנה נוטלת חמשים
זה ובעלת המאתים ובעלת השלש מאות נוטלות כל אחת שבעים
וחמשה זה.
עתה מפרשת הגמרא את הסיפא לפירושו של רבינא: ומה ששנינו
בסיפא את הדין בהניח שלש מאות, מדובר גם באופן שהיו שתי
תפיסות, וכגון דנפלו לפניהם שבעים וחסמשה דינרים בחד וימנא,
וכל שלש הנשים חולקות בהם בשוה ונוטלת כל אחת עשרים
וחמשה דינרים. ואחר כך נפלו לידם מאתים ועשרים וחסמשה
דינרים בחד וימנא, ובאופן זה לבעלת המנה שכבר גבתה עשרים
וחמשה יש לדון על שבעים וחמשה מתוכם, ולבעלת המאתים על
מאה שבעים וחמשה, ולכן מתוך סכום זה שבעים וחמשה זה
מתחלקים בין שלשתן, ומנה נוסף מתחלק בין בעלת המאתים

עסיקין – שבאו מערערים על השדה וטענו שאינה של ראובן אלא
שלם, ומחמת כן רוצה שמעון לחזור בו מהמקד, הדין הוא שעד
שלא תהיה לה שמעון, יכול הוא לחזור בו מהמקד, משום שעדיין
לא נקנתה לו השדה. אבל משהחזיק בה שמעון על ידי חזקה
שעשה בה, וקנאה, אינו יכול לחזור בו מהמקד, משום דאמר ליה
ראובן המוכר לשמעון, חייאת דקמרי קברת וקבילת – שק קטן
מלא קשרים הסכמת לקבל, כלומר, כיון שקנית שדה בלי אחריות
הרי קיבלת על עצמך שאם יבואו עוררים על השדה תפסיד
מעותיך. אבל אם קנה באחריות אפילו משהחזיק בה יכול לחזור
בו.
מבררת הגמרא: ופאימת מחזיק בה – מאימתי נחשב שעשה חזקה
המועילה לקנות ושוב אינו יכול לחזור בו מהמקד. מבי דייש
אמרי – משעה שמתקן את גבולות השדה ומגביהם.
דעה נוספת בענין זה: איבא דאמרי – ויש אומרים, אפילו באופן
שראובן מכר לשמעון את השדה באחריות, נמי – גם כן אינו יכול
לחזור בו מחמת עוררים לאחר שהחזיק בה, ואין אומרים הרי סוף
סוף יחזיר ראובן את המעות לשמעון אם יתברר שהערעור נכון,
ולמה נטריח את בית הדין, דאמר ליה – שיכול ראובן לומר
לשמעון, אחי מידפד ואשלים לך – כאשר יוצאו ממך העוררים את
הקרע, תראה את השטר שכתבו לך בית דין על כך שטרפו ממך
את השדה בדין ואז אשלם לך.

משנה

משנתינו דנה באופן שהיו שלש נשים שהבעל חייב להן כתובה,
ואין די בנכסים עבור כולם: מי שתיה נשוי שלש נשים ומה,
ובתובתה של זו היתה בשיעור מנה, ושל זו היתה של מאתים זה,
ושל זו של שלש מאות זה, ואין שם בנכסים אלא מנה, חולקין בשוה,
ואחת מן הנשים טטול שליש מנה, לפי ששעבודם שוה באותו
מנה.
היו שם בנכסי הבעל מאתים זה, בעלת הכתובה של מנה, נוטלת
חמשים, ובעלות הכתובה של מאתים זה ושל שלש מאות זה,
נוטלות שלשה שלשה של זהב – כל אחת מהן נוטלת שלשה דינרי
זהב שהם שבעים וחמשה זה, ששעבוד שתייהן שוה במאתים הוזה
שהשאר הבעל.
ואם היו שם בנכסי הבעל שלש מאות זה, בעלת הכתובה של מנה
נוטלת חמשים, ובעלת הכתובה של מאתים זה, נוטלת מנה, ובעלת
הכתובה של שלש מאות זה, נוטלת שלשה דינרים של זהב שהם
מאה וחמשים זה.
המשנה מביאה עוד אופן שנוהגת בו חלוקה זו: וכן שלשה שותפים
שהטלו לבים – שהפקידו מעות לקופה משותפת כדי לקנות
סחורה ולהרויח, ופיתו או הותירו – והפסידו או הרויחו, כך הן
חולקין – כל אחד ואחד נוטל בשכר או בהפסד כפי חלקו
בשותפות.

* * *

גמרא

הגמרא מקשה על הדין השני במשנה: שנינו במשנה שאם יש
בנכסי הבעל מאתים זה, זו שכתובתה של מנה נוטלת חמשים.
מקשה הגמרא: תלתין ותלתא ותלתא הוא דאית לה – הרי אין לה
ליטול בנכסים אלא שלשים ושלש ושלש זה שהם שליש מנה,
מכיון ששעבודה הוא רק על מנה מהנכסים, ומנה זה צריך
להתחלק בין שלש הנשים ונמצא שיש לכל אחת במנה זה שליש,
ומדוע נוטלת חצי מנה. מתרצת הגמרא: אמר שמואל, המשנה
עוסקת בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה, דין ודברים אין לי עמך
במנה הראשון. ולכן מתחלק המנה הראשון בין בעלת הכתובה
של המנה ובין בעלת הכתובה של השלש מאות וכל אחת מהן
נוטלת חמשים זה.

עסיקין – עוררין. עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו – אם לא נתן מעות. אין יכול לחזור בו – שהורקיע נקנה בחזקה כי אמר ליה "חזק וקני". ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן, ומשהחזיק בה נתחייב המעות. וייתא – שק קטן. דקיסרי – מלא קשרים. סברת וקבילת – בדמי חתיכות כסף. כלומר, נטרצית לאבד מעותיך מספק. אפילו

באחריות נמי – מכרה לו, אינו יכול לחזור בו מחמת עסיקין. ולא אמרינן: סוף סוף עליה הדר, ואטרודי דיניי למה לן. דאמר ליה אחוי שריפך – שטר טירפא מכית דין, שכתבו לך שיצאה השרה מידך בדין, ונחזור עלי לטרופך. ואשלים לך – וכל זמן שלא יצתה מידך – לא אשלים, שהרבה עוררין שאין זוכין בדין. משנה של זו מנה ושל זו מאתים כ' – ושלשתן נחתמו ביום אחד. דאי בתלתא יומי – תקדמת בשטר קודמת בגיבוי. חולקות בשוה – שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה, דבכולהו איכא מנה. היו שם מאתים – אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה ראשון, אבל במנה שני – אין שעבוד לטורה של מנה. נוטלת חמישים – בגמרא פריך עלה. שלש של זהב – שלשה דינרי זהב, וכל דינר זהב עשרים וחמשה דינרי כסף, כדאמר ב"חזקה" (בבא מציעא מהב), ושל מאתים כחה שוה במאתים לבעלת שלש מאות, שהרי מאתים משועבדים לטורה. היו שם שלש מאות – מנה ראשון משועבד לכולן, והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות, והשלישי לבעלת שלש מאות לבדה. של מנה נוטלת חמישים – בגמרא פריך עלה. ושל מאתים מנה – בגמרא מפרש לה. ששה של זהב – הם מאה וחמשים זוז. שהטילו לבים – מעות לקנות סחורה לשכר. כך הן חולקין – כל אחד ואחד נוטל בשכר וההפסד לפי מעותיו. גמרא תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה – דהיינו שליש של מנה, שהרי אין לה חלק במנה שני. דין ודברים אין לי עמך במנה – כשתבואי לדין לא אריב עמך במנה המשוועבד לך, ולא יתמעט חלקך בשבילי. הלכך, היא ובעלת שלש מאות חולקות אותה. תימא לה – בעלת שלש מאות לבעלת מאתים: הא סליקת נפשך ממנה, ואין לך לחלק אלא במנה שני. מדין ודברים סליקת נפשאי – לא נתתי חלקי במנותה, ומה שגבתה – לא בשליחותי ובגתה, שתאמר לי: נטלה זו חלקך. אני סילקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה, וגבר ידה לגבות חצי המנה בשעבוד שטרה. כעשוי אני באות לחלוק עמך בנותה, שלא סילקתי עצמי מלריב עמך, ושעבודי

ושעבודך שוים. שבעים וחמשה הוא דאית לה – דהא כיון דאוקימנא בכתובה בעלת מאתים כ' – אין לה לחלוק מעתה אלא במאה וחמשים, אבל במנה שליש – אין לה כלום. אמר שמואל – סיפא בכתובה בעלת שלש מאות כ', ובעלת מאתים לא כתבה כלום. הלכך, מנה ראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה, ומנה שני חולקות בעלת מאתים ובעלת שלש מאות. ומנה שליש כולה לבעלת שלש מאות. רבינא אפר – לא תוקמה בכתובה, אלא בשתי תפיסות, שתפסו מטלטלין לכתובתן ולא נמצאו להן מאתים בפעם אחת, אלא בשתי פעמים. דנפלו להן שבעים וחמשה בחד זימנא – ובאו לדין עליהם. אמרינן לה: חולקות בשוה, שהרי שעבוד שלשתן על מנה. ומאה ועשרים וחמשה בחד זימנא – בעלת מנה כבר בגתה עשרים וחמשה, ובאת לריב על שבעים וחמשה. הלכך, שבעים וחמשה משועבדים לכולנה וחולקין אותן, הרי ביד כל אחת חמישים. והמותר אין לבעלת מנה חלק בו, היינו דקאמר: של מאתים ושל שלש מאות – שלשה של זהב. סיפא בשתי תפיסות כ' ומאתים ועשרים וחמשה בחד זימנא – שבעים

וחמשה מינייהו – די כולן שוין בו. ובעלת מאתים שלא בגתה בתפיסה ראשונה אלא עשרים וחמשה בחד זימנא, ונמצא ביד כל אחת חמישים, שוין ששה דינרי זהב. אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו – שאין זה דומה לשלשה שהטילו לבים. דהתם שבח מעות שהשיביו מעותיהן שקל, הלכך כל אחד יטול לפי מעותיו. אבל הכא, טעמא משום שיעבדא הוא, וכל נכסיו אנדאין לכתובתה. הלכך, שלש המנים משועבדין לבעלת מנה כשאר חברותיה, עד שתגבה בה כתובתה, לפיכך חולקות בשוה.

עסיקין, עד שלא החזיק בה – יכול לחזור בו, משעהחזיק בה – אינו יכול לחזור בו, משום דאמר ליה: חייאת דקיסרי סברת וקבילת, ומאימית מחזיק בה – מכי דייש אמצרי. איפא דאמר: אפילו באחריות נמי, דאמר ליה: אחוי שריפך ואשלים לך. משנה זו שהיה נשוי שלש נשים ומת, כתובתה של זו מנה, ושל זו מאתים, ושל זו שלש מאות, ואין שם אלא מנה – חולקין בשוה. היו שם מאתים – של מנה נוטלת חמישים, של מאתים ושל שלש מאות – שלשה נוטלת חמישים, של זהב. היו שם שלש מאות – של מנה נוטלת חמישים, ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב. וכן שלשה שהטילו לבים, פיתחו או הותירו – כך הן חולקין. גמרא של מנה נוטלת חמישים! תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה! אמר שמואל: בכתובה בעלת מאתים לבעלת מנה "דין ודברים אין לי עמך במנה". אי הכי, אימא סיפא: של מאתים ושל שלש מאות – שלש שלש של זהב. תימא לה: הא סלקת נפשך מינה! משום דאמר לה: "מדין ודברים הוא דסליק נפשאי". "היו שם שלש מאות וכו'". של מאתים מנה? שבעים וחמשה הוא דאית לה! אמר שמואל: בכתובה בעלת שלש מאות לבעלת מאתים ולבעלת מנה: "דין ודברים אין לי עמכם במנה". רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא אמר: רישא בשתי תפיסות, וסיפא בשתי תפיסות. רישא בשתי תפיסות, דנפלו שבעין וחמשה בחד זימנא, ומאה ועשרים וחמשה בחד זימנא. סיפא בשתי תפיסות, דנפלו שבעים וחמשה בחד זימנא, ומאתים ועשרים וחמשה בחד זימנא. תניא: זו משנת רבי נתן, רבי אומר: אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו, אלא חולקות בשוה. וכן שלשה שהטילו. אמר שמואל: שנים שהטילו לבים, זה מנה וזה מאתים –

השכר

עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו – אמר רבינו תם: ואפילו נתן מעות. וכגון דלא קנו בכספא, שבותבין את השטר, דלא קנו עד שיכתוב את השטר. וקבשמע לן דיכול ומותר לחזור בו, דהואיל ומפסיד, שסבור שיגולה ממנו – קא דדר ביה. דאפילו "מי שפרע" ליכא, כדמוכח ב"חזקה" (בבא מציעא מהב), גבי ההוא גברא דזבן חמרא מחבריה, שמע דבעי לימנסכיה בי פרוק רופילא, אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: בדרך שתקנו משיכה בשומרים כך תקנו משיכה בלקוחות. ולא קאמר ליה איבעי ליה לקבולי "מי שפרע", כדאמר התם אעובדא אחרינא, משום דלא תיקנו "מי שפרע" אלא איזקרא חולא. והאי "יכול" – מותר, כדקתני נמי גבי מתנה התם. ובדין הוא דהוה ליה למיתני "מותר", אלא אנב דקתני סיפא "אין יכול" – תנא נמי רישא "יכול".

משהחזיק בה אין יכול לחזור בו – ואפילו למאן דאמר ב"חזק הבתים" (בבא בתרא מהב) נמצאת שאינה שלו – חזר עליה, הכא, כל זמן שלא טרפה ממנו – מודה שאין יכול לחזור בו. ומאימית הוי חזקה – תימא: מאי קא מביעיל ליה? וכי אבתי לא אשמועינן דיני חזקה – הא מנתיבתי היא (בבא בתרא מהב), נעל גדר ופרץ כל שהוא דרי זו חזקה! ויש לומר: דהכי בעי: ומאימית הוי חזקה, היכא ידיבב כבר זוזי, מאימית מנתיב חזקה – מכי דייש אמצרי. אף על גב דגרעיא מנעל וגדר – הויא חזקה, הואיל ואיכא כסף, כדפירשתי. ורבינו יצחק בן מאיר מפרש: שראובן מכר שדה לשמעון, וקנה ממנו קנין גמור; עד שלא החזיק בה אותה חזקה שתהא גילוי דעת שלא יחזור – יכול לחזור. דכי היכי דתקנו רבנן שיהא אדם יכול לחזור בו כל זמן שעסקין באותו ענין, מפני שלדעת כן הוא קונה ומקנה – שיחזור כל זמן שירצה, כל זמן שעסקין באותו ענין. הכי נמי, דעתו לחזור בו אם יצאו עליה עסיקין קודם חזקה, בגילוי דעתו. משהחזיק בה – אינו יכול לחזור בו. ומאימית הויא חזקה, פירוש: מאימית הויא ההיא חזקה, דאמרין גלי דעתיה שקיבלה בכל ענין – מכי דייש אמצרי, לידע מה היא צריכה. איכא דאמרי אפילו באחריות – לזישנא קמא, באחריות – לא, דהואיל ובאחריות זבין – אית לן למימר שאין ברעתו לקנות אלא נכסים משופין מכל ערעור, ואף על פי שהיה מחזיר לו לבסוף כשגולה, כדפירשית גבי שלא באחריות – דלא ניתא ליה דליקו בדינא ודיינא.

תימא

הא סליקת נפשך וכו' – לא ידעתי אמאי לא משני כגון שכתבה בעלת שלש מאות ובעלת מאתים לבעלת מנה: "דין ודברים אין לנו עמך בעשרים וחמשה!" (לעיל) וכן שלשה שהטילו לבים – לא הוי ממש דמאי דרישא. דהכא – כל אחד נוטל לפי מעותיו. ורבינו חננאל פירש: דאבבא בתריימא קאי. דאמר לה מדין ודברים הוא דסליק כ' – לא איתפרש שפיר טעמא דהא מילתא. בכותבה בעלת שלש מאות – לא ידע רבי מאי קבשמע לן מתניתין. רבי אומר אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה – פירש רבינו חננאל: קיימא לן בהא הלכתא כרבי, ואי אפשר להעמיד דבריו בזמן שיש שם שלש מאות חולקות בשוה. בעלת מאה – מאה, ובעלת מאתים – מאה, ובעלת שלש מאות – מאה, לפי שמדת הדין לוקה בזה. אלא העמינו דברי רבי, שאמר שהולקות בשוה כל מנה ומנה נוטלות בשוה. הלכך, חולקין כל עובד המת בשוה חלקים: של מנה נוטלת חלק אחד, ושל מאתים שני חלקים, ושל שלש מאות שלשה חלקים, כל אחת

1 אחת נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כל אחת כתובתה, כי זה דין צדק, וזה שאמר רבי: אין
2 אני רואה דבריו באלו – בבבא דרישא ובבבא דמצניא. אבל בסיפא דתנן: היו שם שלש
3 מאות, של מנה נוטלת חמשים, ושל מאתיים מנה, ושל שלש מאות ששה של דב – לא חלק
4 רבי, אלא, בין בתפיסה אחת בין בשתי תפישות כך הוא הדין, כל אחת לפי מעותיה, ותו,

אשכחן משנה שלמה בפרק "שור שנגח ארבעה

1 וחמשה" (בבא קמא ל"א), רבי שמעון אומר: שור
2 שה מאתיים שנגח שור שוה מאתיים, ואין הנבלה
3 יפה כלום – זה נוטל מנה, וזה מנה. חזר ונגח (את)
4 שור אחר שוה מאתיים – האחרון נוטל מנה.
5 ושלפניו, זה נוטל חמשים וזה נוטל חמשים וזה.
6 חזר ונגח שור אחר שוה מאתיים – האחרון נוטל
7 מנה, ושלפניו חמשים וזה, ושנים הראשונים ידנו
8 וזה. ואקמנא כרבי עקיבא, דאמר: שותפי ניהו,
9 וקימא לן כוותיה, וחלוקה זו לא אחד לפי מעותיו.
10 לפיכך העמדתי דברי רבי: כל מנה ומנה בשוה.
11 שוה וזה חלוקה לפי המעות, כי היכי דלא תקשי
12 הלכתא אהלכתא. ותו גרסין ב"ש נחליף" (בבא
13 בתרא קכ"ד, א). גניא: רבי אומי: אומר אני, הבכור
14 נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר
15 מיתת אביהן. ירשו שטר חוב – בכור נוטל פי
16 שנים. הנה רבי סבר לפי מעותיו. ואם תעמיד
17 דבריו בשוה ממות – קשה דרבי ארבי. הלכך
18 נראה להעמיד הדבר על בוריו אליבא דהלכתא,
19 להיות דברי רבי לפי מעותיו, וכן ההלכות שוות.
20 ויש לחלק. ולא דמי להדיא ד"ש נחליף". והתם
21 ליכא שום שנובד, אלא כל אחד יש לו חלק
22 בקרקע, ובכור יש לו פי שנים – לכך נוטל כל מה
23 שהלוק משבית. אבל הכא – משועבדים לכתובה,
24 שכל שלשה מאות משועבדים לכתובה בעלת מנה
25 ובעלת מאתיים כמו לבעלת שלש מאות, שכל
26 נכסיו אחראין לכתובתה עד שידיה לה כל המנה
27 שלה.

32 **מאי** לא בשור לחרישה ועומד לטבחה אייר
33 – מכח קושיא אדתינן סיפא, דייק הכי.

34 **מאי** לאו פחתו ממש – וקסבר דבשור לחרישה
35 ועומד לטבחה אייר. ודלביחה ועומד לטבחה
36 – מאי קמשמע לן? אלא בכי האי גוונא מיירי,
37 ותויבתא דרב המנא.

38 **הותירו** וזו חרתי – שלדעת כן נשתתפו יחד,
39 שאם לא ידירוהו אלא חילוף המעות –
40 שבשכיל ריח מועט כזה לא יפידו, אלא כל אחד
41 ואחד יקח שבחון מעותיו. והאי חרתי לאו לאופיק
42 עתיק, ד"ק דהוב"ב (בבא מציעא מהב) מוכיח
43 בכמה דוכתי דישנין יוצאין בהוצאה יותר
44 מחדשים, אלא לאופיק אסתירי דצוניתא, שדם
45 ישנים יותר מדאי. מפי רבי. הא דאמרין בפרק
46 קמא דבבא בתרא (י"ג, א) אמר ליה רב יהודה לרב
47 הונא: לדידך, דאמרת לית לך דינא דגוד לא אגוד,
48 בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבר ובהמה טמאה, כיצד הן עושין? אמר ליה: שאני אומר: עובר לזה יום אחד ולזה שני ימים. ומקשה רבינו תם וזכר צדיק לברכה: אמאי קשיא ליה ממכור
49 ופשוט? קשיא ליה משנייהם פשוטים? ואומר רבינו תם: שניהם פשוטים נראה ליה שיעבור לזה יום אחד ולזה שני ימים. אבל בבכור ופשוט – קשיא ליה: שאם יעבור הפשוט יום אחד והבכור
50 שני ימים – הרי הבכור נוטל יותר פי שנים: שאם יש עיר רחוקה ממנהלך יום אחד, ומשתכרים בה הרבה בסחורה, שיש שם סחורה בול, פשוט שאין לו שהות אלא יום אחד – לא יוכל לילך
51 שם, והבכור שיש לו שהות שני ימים – הולך שם ומשתכר כמה וכמה יותר מן הפשוט. ורבי מפרש: דלחכי קשיא ליה בכור ופשוט – משום שור לחרישה ועומד לחרישה לכולי עלמא השכר
52 לאמצע, משום הכי פריך כיצד יעשו, דבזה אין נוטל הבכור פי שנים. ומשני: עובר לזה יום אחד ולזה שני ימים. ולא דמי לשור לחרישה ועומד לחרישה, דמשום הכי היו התם השכר לאמצע
53 – דמעיקרא אדעתא דרבי נשתתפו, אבל גבי בכור דלא שייך האי טעמא – כל אחד נוטל לפי חלקו. מפי רבי. **מ**י שהיה נשוי ארבע נשים – לא הוה מצי למנקט שתי נשים, אף על גב
54 דשייכא בהו שפיר פלוגתא דתנא קמא וכן גנס – מכל מקום לא הוה שמעינן מיניה "שבעה" לאחד שבעה למאה, אבל השתא שמעינן ליה, דהא אין נשבעת הראשונה לשלישית משום
55 שכר נשבעה לשניה, כדמפרש בגמרא. מיהו, תימה: אמאי תנא "ארבע"? בשלש סוגי, בדשלש נמי שמעינן "שבעה" לאחד שבעה למאה? ואיכא למימר: דהוה אמינא: דהתם הוא דאין
56 נשבעת ראשונה לשלישית שהיא אחרינה. ולא חישינן כולי האי כיון שכבר נשבעה לשניה. ושלישית, שמת כבר נתקבלה כתובתה שאין נשבעת – לא אומר בה רבנן כולי האי. אבל אם
57 הדתה נשבעת אותה שלישית, כגון שיש רביעית, והשתא ידעינן שלא נתקבלה כתובתה – הוה אמינא דנחמיר טפי, ותשבע לה הראשונה, להכי תנא "ארבע נשים" מפי רבי.
58 שנוצצות

1 **השכר לאמצע. אמר רבה: מסתברא מילתיה דשמואל**
2 **בשור לחרישה ועומד לחרישה, אבל בשור לחרישה**
3 **ועומד לטבחה – זה נוטל לפי מעותיו, וזה נוטל**
4 **לפי מעותיו. ורב המנונא אמר: אפילו שור לחרישה**
5 **ועומד לטבחה – השכר לאמצע. מיתבי: שנים**
6 **שהטילו לפים, זה מנה וזה מאתיים – השכר לאמצע.**
7 **מאי לאו – בשור לחרישה ועומד לטבחה, ותויבתא**
8 **דרבנן! לא, בשור לחרישה ועומד לחרישה. אבל**
9 **שור לחרישה ועומד לטבחה מאי – זה נוטל לפי**
10 **מעותיו, וזה נוטל לפי מעותיו? אדתינן סיפא "לחך**
11 **זה בשל וזה בשל ונתערבו – זה נוטל לפי מעותיו**
12 **וזה נוטל לפי מעותיו" – ליפלו וליתני פדריה: כמה**
13 **דברים אמורים – בשור לחרישה ועומד לחרישה,**
14 **אבל בשור לחרישה ועומד לטבחה – זה נוטל לפי**
15 **מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו! הכי נמי קאמר: כמה**
16 **דברים אמורים – בשור לחרישה ועומד לחרישה,**
17 **אבל בשור לחרישה ועומד לטבחה – נעשה כמי**
18 **שלקח זה בשל וזה בשל ונתערבו, זה נוטל לפי**
19 **מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו. תנן: וכן שלשה**
20 **שהטילו לפים, פחתו או הותירו – קד הן חולקין.**
21 **מאי לאו, פחתו – פחתו ממש, הותירו – הותירו**
22 **ממש! אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: לא,**
23 **הותירו – וזו חרתי, פחתו – אסתירא דצוניתא.**
24 **משנה מי שהיה נשוי ארבע נשים וזו – הראשונה**
25 **קודמת לשניה, ושניה לשלישית, ושלישית לרביעית.**
26 **וראשונה נשבעת לשניה, ושניה לשלישית, ושלישית**
27 **לרביעית, ורביעית נפרעת שלא בשבועה. בן גנס**
28 **אומר: וכי מפני שהיא אחרונה נשפרת? אף היא**
29 **לא תפרע אלא בשבועה. היו יוצאות פולין ביום**
30 **אחד – כל הקודמת לחברתה, אפילו שעה אחת**
31 **– וזכתה. וכך היו פותחין בירושלים שעות. היו**
32 **פולין יוצאות בשעה אחת, ואין שם אלא מנה –**
33 **חולקות בשוה. גמרא במאי קמיפלגי? אמר שמואל:**

בגון

1 **השכר לאמצע** – חולקין בשוה. שור לחרישה – שלקחו בהן שור לחרוש וחורשין בו,
2 ואין חלקו של זה מועיל בלא חלקו של זה כלום – הלכך חולקין בשוה. אבל שור
3 לחרישה, והשביח בבשר, ושחטוהו. זה נוטל לפי מעותיו בו – שהרי מתחלק לאבריו.
4 והא דנקט ראשית מקחן לחרישה – רבותא אשמעינן, דאף על גב דמעיקרא אדעתא
5 דלמפלג בשוה נחות לשותפות, השתא דשבח
6 בבשר ושחטוהו, והוא מתחלק לאבריו – יטול
7 איש לפי מעותיו. לקח זה בשל – שוורים
8 בריאים במאתים. וזה בשל – שוורים בחושים
9 במנה. זה נוטל לפי מעותיו – דשור כחוש אין
10 עבודתו דומה לשל בריא. ליפלו ברידיה – אף
11 כשהטילו לכיס מעות, ולקחו בהמה אחת,
12 יחלוקו. ולימא, זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל
13 לפי מעותיו כו'. פחתו פחתו ממש בו' – וקתני:
14 כך הן חולקין לפי המעות, ותויבתא דשמואל
15 וזו חרתי – שמטילין וזים ישנים, ונתנו ונשאו
16 בהם עד שנעשו חרשים, ויוצאין הם בהוצאה.
17 הלכך, חולקים לפי המעות, דכל חד מאי ידיהב
18 שקיל. אבל אם הותירו יותר על החשבון –
19 השכר לאמצע. איסתירי דצוניתא – שנפסלה
20 המטבע, ואין יוצאת בהוצאה, ומי שיש לו מכה
21 בפיסת רגלו מתחת קושר מהם שם, דמעליא
22 ליה חלודה ידירו וצורא ידירו, כדאמרין
23 במסכת שבת (ס"ה, א): יוצאין בסלע שעל
24 הצניית, ומפרש: מאי צניית – בת ארעא. דכיון
25 דישנו בעץ – נוטל כל אחד כחשבון שהטיל.
26 אבל אם פחתו מאה או חמשים וזו – זה מפסיד
27 מחצה, וזה מחצה, שהשכר וההפסד לאמצע.
28 **משנה** הראשונה נשבעת לשניה – אם שניה
29 טוענת: דהואיל ואת באת ליטול תחלה – השבעי
30 לי שלא גבית משל בעלי כלום, דלמא לא
31 משתייר לי נכסים כשיעור כתובתי. ואף
32 שלישית תאמר כן לשנייה, ורביעית לשלישית.
33 אבל הרביעית – נפרעת שלא בשבועה. ובגון
34 שהיתומים גדולים. וקסבר האי תנא: כי אמרו
35 רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא
36 בשבועה – ביתומים קטנים אמרו, ולא
37 בגדולים. אף היא לא תפרע בו' – ובגמרא
38 מפרש פלוגתייהו במאי. היו בולין יוצאות ביום
39 אחד – כלומר, יוצאות לפנינו ומלמדות שכולן
40 נכתבו ביום אחד. כל הקודמת לחברתה שעה
41 אחת – בכתובתה, זכתה – אם השעות
42 מפורשות בתוכן, כגון, באחת כתוב: ביום פלוני
43 בשעה שלישית, ובשניה בשעה רביעית, וכן
44 בכולן.

גמרא

כתובות דף צג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רכט

לְכִים וּנְשַׁתְּפוּ בַּמְעוֹת, אִם פִּיחְתוּ אוֹ הוֹתִירוּ כָּל אֶחָד נוֹטֵל כִּפִּי
חֶלֶק הַמִּמּוֹן שֶׁהֵטִיל לְכִיס, זֶה חֶלְקוֹ בְּשׁוֹתָפוֹת. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא:
מֵאִי לֹא – הָאֵם אֵין כּוּנַת הַמִּשְׁנָה 'פִּתְחָתוּ' שֶׁפִּתְּחוּ מִמֶּשׁ –
שֶׁהִפְסִידוּ בְּסִחּוּרָתָם, וְכֵן 'הוֹתִירוּ' הַכוּנָה שֶׁהוֹתִירוּ מִמֶּשׁ – שֶׁהִיא
לָהֶם רִיוּחַ מִהִסְחָרוֹהָ, וּמִבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה שְׁחֻלְקִים כִּפִּי הַמְעוֹת,
וְקֵשָׁה עַל דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל שְׁסוּבֵר שֶׁהִשְׁכֵּר לֹא מִצָּע.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבִינָה, לֹא, כּוּנַת
הַמִּשְׁנָה בְּאוֹמְרָהּ 'הוֹתִירוּ' הִיא, שֶׁהֵם הֵטִילוּ לְכִיס מְעוֹת יִשְׁנִים
וְעַמֵּם סִחּוּר, וְאַחֵר כִּךְ נַעֲשׂוּ אוֹתָם הַמְעוֹת וְזוּי חֲדָתִי – מְעוֹת
חֲדָשִׁים שִׁיוֹצֵאִים בְּהוֹצָאָהּ, וְכֵן 'פִּתְחָתוּ' הַכוּנָה שֶׁהִמְטִבְעוֹת
שֶׁהֵטִילוּ נִפְסְלוּ עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת וְאִינֶם רְאוּיִים עֵתָה לְצֵאת
בְּהוֹצָאָהּ, וְהֵם עֵתָה רַק אֶפְתִּירָא דְּצוּנִיתָא – סֵלַע שְׁקוּשִׁירִים תַּחַת
מִכָּה שִׁישׁ בִּכְף הָרֹגֶל.

משנה

הַמִּשְׁנָה מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּסִדֵּר הַגְּבִיּה כְּשִׁישׁ כְּמָה נָשִׁים שְׁתּוּבְעוֹת
כְּתוּבָה: מִי שֶׁהָיָה נָשִׁי אֲרֻבָּע נָשִׁים וְמָת, וְעֵתָה בָּאוֹת הַנָּשִׁים
לִגְבוֹת כְּתוּבָתָן מִנְכְּסֵי הַבַּעַל, הִרְאִישׁוּנָה – הָאִשָּׁה שֶׁנִּשְׁאֵת רֵאשׁוֹנָה
וְשֶׁעֲבֹדָה קוֹדֵם לְנָשִׁים הָאַחֲרוֹת, קוֹדֶמֶת בַּגְּבִיּה לְשֵׁנִיָּה, וְשֵׁנִיָּה
קוֹדֶמֶת לְשִׁלִּישִׁית, וְשִׁלִּישִׁית קוֹדֶמֶת לְרִבִּיעִית.
וְרֵאשׁוֹנָה, כְּשֶׁבָּאָה לִגְבוֹת אֶת כְּתוּבָתָהּ, נִשְׁפָּעֶת לְשֵׁנִיָּה, אִם טוֹעֲנַת
הַשְּׁנִיָּה לְרֵאשׁוֹנָה הַשְּׁבַעִי לִי שֶׁלֹּא גְבִית כְּלוֹם מִשָּׁל בַּעֲלִי, מִשּׁוּם
שִׁיתָן וְאַחֵר שֶׁתִּגְבִּי מִהֲנַכְסִים לֹא יִשְׁאֲרוּ בְּשִׁבִּיל כְּתוּבָתִי, וְשֵׁנִיָּה
נִשְׁבַּעֶת לְשִׁלִּישִׁית, וְשִׁלִּישִׁית נִשְׁבַּעֶת לְרִבִּיעִית, וְהִרְבִּיעִית נִפְרָעֶת
שֶׁלֹּא בְּשִׁבְעָהּ, זֶה דַּעַת תֵּנָא קָמָא. כֵּן נִנָּם אִמְרֵי, וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהִרְבִּיעִית
הִיא אַחֲרוֹנָה בַּגְּבִיּוֹת, תֵּהָא נִשְׁפָּרַת וְלֹא תִשְׁבַּע, אֲלֵא אִתָּה הִיא לֹא
תִפְרָע אֲלֵא בְּשִׁבְעָהּ שֶׁלֹּא גְבִיתָה מִנְכְּסֵי בַּעֲלָה כְּלוֹם.
הִי יוֹצֵאֹת כּוֹלֵן בְּיוֹם אֶחָד, כְּלוֹמַר, שְׂכוּלָן נִכְתְּבוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם, אֲבָל
נִכְתְּבָה בְּכָל כְּתוּבָה שְׁעָה אַחֲרֵת בְּיוֹם, כֹּל הַקּוֹדֶמֶת לְחִבְרָתָהּ אֲפִילוּ
שָׁעָה אַחֶת כִּגוֹן בְּכְתוּבָה הָרֵאשׁוֹנָה נִכְתַּב בְּשְׁעָה הַשְּׁלִישִׁית בְּיוֹם
פְּלוּנִי וּבְכְתוּבָה אַחֶרֶת בְּשְׁעָה הָרִבִּיעִית בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְכִתְּבָהּ לִגְבוֹת
מִהֲנַכְסִים רֵאשׁוֹנָה, וְכֵן הִיוּ נוֹהֲגִים וּפּוֹחֲבִין בִּירוֹשָׁלַיִם שְׁעוֹת
בְּכְתוּבֹת הָאִשָּׁה. אֲבָל בְּאוֹפֵן שֶׁהַכְּתוּבֹת הִיוּ כּוֹלֵן יוֹצֵאֹת בְּשְׁעָה
אַחֶת – שֶׁבְּכָל הַכְּתוּבֹת נִכְתְּבָה אוֹתָהּ שְׁעָה, וְאֵין שָׁם אֲלֵא מִנָּה
בְּלִבָּהּ, חוֹלְקוֹת כָּל הַנִּשְׁמִים בְּשִׁנְיָה.

* * *

גמרא

מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: בְּמֵאִי קָמִיפְלִי – בְּמָה נִחְלָקוּ תֵּנָא קָמָא וְכֵן נִנָּס
הָאֵם הָרִבִּיעִית צְרִיכָה לְהִשְׁבַּע שֶׁלֹּא גְבִיתָה מִנְכְּסֵי בַּעֲלָה. אָמַר
שְׁמוּאֵל,

הַדִּין הוּא שֶׁהַשֹּׁכֵר לֹא מִצָּע – הַרוּחוֹתִים מִתְחַלְקִים בֵּינֵיהֶם בְּשׁוּה.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַחְלֻקַּת אֲמוראים בְּדִינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל: אָמַר רַבָּה,
מִסְתַּבֵּר מִלְּתִיָּה דְּשְׁמוּאֵל – מִסְתַּבֵּר לִדְמֵי שְׁדוּרֵי שְׁמוּאֵל
שֶׁמִּתְחַלְקִים בְּרוּחוֹתֵים בְּשׁוּה נִאֲמָרוּ דּוּקָא בְּאוֹפֵן שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ עַל
דַּעַת לְקִנְיָת שׁוּר לְחִרְיָשָׁה, וְעוֹמֵד הַשׁוּר לְחִרְיָשָׁה – שֶׁאֵין חוֹרְשִׁים
בּו. אָבָל בְּשׁוּר שֶׁנִּקְנָה לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד לְמַכִּיחָהּ, כְּלוֹמַר, שֶׁלְבִסּוֹף
שִׁחְטוּהָ, וּבֵאִים לְחַלּוֹק בְּבִשְׁוֹ, אוֹ לִמְכּוֹר הַבִּשְׁוֹ וּלְחַלּוֹק בְּדִמִּים,
זֶה נִשְׁמַל בְּרוּחוֹתֵים לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו, כְּלוֹמַר, שֶׁכָּל
אֶחָד מֵהֶם נוֹטֵל בְּרִיוּחַ כִּפִּי חֶלְקוֹ בְּשׁוֹתָפוֹת, וּבְאוֹפֵן זֶה הֵטִיל
לְכִיס מֵאֲתֵים זֶה הֵטִיל מִנָּה, הָאֶחָד נוֹטֵל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשְּׁנִי שְׁלִישׁ.
וְכֵן הִמְנוּנָא אָמַר, אֲפִילוּ כְּשֶׁלְּקַחְו שׁוּר לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד עֵתָה
לְמַכִּיחָהּ וּטְבַחְוָהּ, הַשֹּׁכֵר לֹא מִצָּע – הַרוּחוֹתִים מִתְחַלְקִים בֵּינֵיהֶם שׁוּה
בְּשׁוּה.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבָּה: מִיִּתְכִּי – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיבָה, שְׁנִינוּ
בְּבִרְיָתָא שְׁנִים שֶׁהֵטִילוּ מְעוֹת לְכִיס, זֶה מִנָּה וְזֶה מֵאֲתֵים, הַשֹּׁכֵר
לֹא מִצָּע. מֵאִי לֹא – הָאֵם אֵין דִּין זֶה עוֹסֵק אֵף בְּאוֹפֵן שֶׁל שׁוּר שֶׁנִּקְנָה
לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד לְמַכִּיחָהּ, וּמִכָּל מְקוֹם הַדִּין הוּא שְׁחֻלְקִים בְּשׁוּה,
וְתִיּוֹבְתָא דְּרַבָּה – וְנִמְצָא שִׁישׁ פִּירְכָא לְדְּבָרֵי רַבָּה הַסּוּבֵר שֶׁבְּאוֹפֵן
זֶה חוֹלְקִים לְפִי מְעוֹת. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא, לְדַעַת רַבָּה יֵשׁ לְפָרֵשׁ
אֶת הַבְּרִיָּיתָא בְּשׁוּר שֶׁנִּקְנָה לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד לְחִרְיָשָׁה – וְאֵין חוֹרְשִׁים
בּו.

מִמְשִׁיכָה הַגִּמְרָא וּמִבְּאֲרַת: אָבָל בְּאוֹפֵן שֶׁל שׁוּר שֶׁנִּקְנָה לְחִרְיָשָׁה
וְעוֹמֵד לְמַכִּיחָהּ מֵאִי – מָה יִהְיֶה הַדִּין, שׁוּה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נִשְׁמַל
לְפִי מְעוֹתָיו. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִם כֵּן אֲדִתִּנִּי סִיפָא – בְּעוֹד שְׁנִינוּ
בְּסִיפָא לְקַח זֶה בְּמְעוֹת שְׁלֹו שְׁוורִים בְּרִיאִים בְּמֵאֲתֵים, וְלִקַּח זֶה
בְּשְׁלֹו שְׁוורִים כְּחוֹשִׁים בְּמֵאָה, וְאַחֵר כִּךְ נִתְעַרְבּוּ – נִשְׁתַּתְּפוּ כְּדִי
לְחַרּוֹשׁ יַחַד בְּשְׁוורִים, זֶה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו,
לְיִפְלוֹג וְלִיתִנִּי בְּדִידִיָּה – הִיא לְבִרְיָיתָא לְחַלּוֹק בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן שְׁבו
עוֹסֵקֶת הָרִישָׁא, שִׁקְנוּ בְּמְעוֹת שׁוּר אֶחָד, וְלוֹמַר, בְּמָה דְּכָרִים
אֲמורִים שְׁחֻלְקִים אֶת הַרוּחוֹתִים בְּשׁוּה, בְּשׁוּר שֶׁנִּקְנָה לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד
לְחִרְיָשָׁה, אָבָל בְּשׁוּר לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד לְמַכִּיחָהּ זֶה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו
וְזֶה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו. וְכִיוֹן שֶׁלֹּא חִילַק הַתֵּנָא חִילּוֹק זֶה מִשְׁמַע
שְׁסוּבֵר שֶׁבְּכָל אוֹפֵן שֶׁהֵטִילוּ לְכִיס וְקִנּוּ שׁוּר לְחִרְיָשָׁה, הִשְׁכֵּר
לֹא מִצָּע, וְקֵשָׁה עַל רַבָּה שְׁחִילַק בֵּין שׁוּר שְׁעוֹמֵד עֵתָה לְחִרְיָשָׁה
וְחוֹרְשִׁים בּו לְבִין שׁוּר שְׁעוֹמֵד לְטְבִיחָה.

מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הִכִּי נִמִּי קָאֵמַר – אֵכֵן לְדַעַת רַבָּה כּוּנַת הַבְּרִיָּיתָא
לְחַלּוֹק בֵּין שׁוּר שְׁעוֹמֵד לְחִרְיָשָׁה לְבִין שׁוּר שְׁעוֹמֵד לְטְבִיחָה, וְכֵן
מִתְפַּרְשָׁת הַבְּרִיָּיתָא, בְּמָה דְּכָרִים אֲמורִים שְׁחֻלְקִים בְּשׁוּה, בְּשׁוּר
לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד לְחִרְיָשָׁה, אָבָל בְּשׁוּר לְחִרְיָשָׁה וְעוֹמֵד לְמַכִּיחָהּ, נִשְׁמַע
הַדְּבָר בְּמִי שֶׁלְּקַח זֶה בְּמֵאֲתֵים וְזֶה שְׁלֹו שְׁוורִים בְּרִיאִים וְזֶה בְּמֵאָה
שְׁלֹו שְׁוורִים כְּחוֹשִׁים וְנִתְעַרְבּוּ – וְלֹאֲחֵר מִכָּן נִשְׁתַּתְּפוּ, שׁוּה נִשְׁמַל
לְפִי מְעוֹתָיו וְזֶה נִשְׁמַל לְפִי מְעוֹתָיו.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה מִדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה: תֵּנָא בְּמִשְׁתַּנִּינִי, וְכֵן שְׁלֵשָׁה שֶׁהֵטִילוּ

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמ' ב

לָהּ, הָאֵם אֲלֵמְנָה נִיּוּנָת תֵּנָא, אוֹ אֲלֵמְנָה הַנִּיּוּנָת תֵּנָא, וּמִבְּאֲרַת
הַגִּמְרָא שֶׁהִסְפֵּק הוּא כְּמִי סִתְמָה הַמִּשְׁנָה, הָאֵם נִיּוּנָת תֵּנָא,
וּמִשְׁתַּנִּינִי סוּבֵרֶת בְּאֲנָשִׁי גְלִיל, שֶׁהִלְשׁוֹן 'נִיּוּנָת' מִשְׁמַע שֶׁכֵּן הַדִּין,
שֶׁאֲלֵמְנָה נִיּוּנָת, וְלֹא סְנִי דֵּלָא יִהְיֶי לָהּ – וְאֵין הִיתוּמִים יְכוּלִים
לִדְמֵי שֶׁאֵינֶם חֲפְצִים לִזְנוּהָ, אֲלֵא לְפָרֹעַ לָהּ כְּתוּבָתָהּ. וְנִמְצָא
שֶׁסִּתְמָה הַמִּשְׁנָה כְּאֲנָשִׁי גְלִיל, וְאֵם כֵּן הִהֲלִכָה כְּמוֹתָם. אוֹ דְּלָמָּא
הַנִּיּוּנָת תֵּנָא, וּמִשְׁתַּנִּינִי בְּאֲנָשִׁי יְהוּדָה, שֶׁלְשׁוֹן 'הַנִּיּוּנָת' מִשְׁמַע שֶׁאֵם
הִיא נִיּוּנָת מֵהֶם, וּמִשְׁמַע דְּאִי בָּעִי – וְאֵם יִרְצוּ הִיתוּמִים, יִפְרְעוּ לָהּ
כְּתוּבָתָהּ וְלֹא יִהְיֶי לָהּ – וְלֹא יִתְּנוּ מִזְוֹנִיתָהּ. וְנִמְצָא שֶׁסִּתְמָה
הַמִּשְׁנָה כְּאֲנָשִׁי יְהוּדָה.

דְּהִינֵי קְרוּבִיָּה שֶׁאֵינֶם יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל, שֶׁהֵם יוֹרְשֵׁי כְּתוּבָתָהּ, הֵם
תִּיּוֹבִין בְּכְתוּבָתָהּ.

* * *

גמרא

כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר, לְדַעַת אֲנָשִׁי גְלִיל אֵין הִיתוּמִים יְכוּלִים לְסַלְקָה
מִמִּזְוֹנֹת בַּעַל כְּרַחֵה כְּשֶׁאִינָה תּוֹבַעַת כְּתוּבָתָהּ, וְלְדַעַת אֲנָשִׁי
יְהוּדָה יְכוּלִים לְסַלְקָה. הַגִּמְרָא מְבִרַרֶת מִדֵּי דַעַת הַמִּשְׁנָה: אִיבְעִיָּא

ואחד מן האחים או השותפים הלך לבדו לדון עמו בדין תורה
ונתחייב בדין, לא מצי אידך למימר ליה – אין השותף השני יכול
לומר לאותו אדם, את לא בעל דברים דידך את – הדין שדנת לא
היה איתי אלא עם חברי ואיני מחוייב למה שנפסק בדין, ורוצה
אני לדון איתך לחוד על חלקי בשותפות, אלא השותף הראשון
שדן עמו בבית דין שליחותיה עבר – הוא שליח של השותף השני
לדון עם הבעל דין גם על חלקו, וכשנתחייב בדין חייב גם השותף
השני.

רב נחמן מביא ראייה לדין זה מהמשנה: אָמַלְע – מעשה נזודמן רב
נחמן לסורא, שילוחי – שאלו אותו כי האי גוונא מאי – מה הדין
במקרה כזה, האם יכול השותף השני לטעון שהוא לא נתחייב בדין
כיון שלא דנו עמו. אָמַר לְהוּ רב נחמן, מְתַנִּינִי הֵיא – ספק זה יש
לפשוט ממה ששנינו במשנה, הָרֵאשׁוֹנָה וְזוֹ שְׂכֵתוֹבְתָה קוֹדֶמֶת
לְכַתּוּבֹת חֲבֵרוֹתֶיהָ נִשְׁבַּעַת לְשֹׁנֶיהָ, וְשֹׁנֶיהָ לְשֹׁלִישִׁית, וְשֹׁלִישִׁית
לְרִבְעִית. וְאִילוּ רֵאשׁוֹנָה לְשֹׁלִישִׁית לֹא קָתַנְי – לא שנינו שהראשונה
נשבעת לשלישית, מאי מְתַנִּינִי – מה טעם דבר זה, מדוע אין
השלישית יכולה לטעון שלא נשבעה הראשונה אלא לשניה ולא
לה, לאו, מִשּׁוּם דְּשְׁלִיחוּתָהּ עֲבָדָה – האם אין זה משום שכאשר
נשבעה הראשונה לשניה, השניה עשתה בזה גם את שליחותה
של השלישית כשהשביעה את הראשונה, ולכך אין השלישית
יכולה לתבוע אותה שתישבע לה שוב, והוא הדין בשני שותפים
כיון שנתחייב אחד מהם בדין נחשב שעשה את שליחותו של השני
ואינו יכול לתבוע שידון עמו שוב.

הגמרא דוחה את הראיה מן המשנה: מִי דָּמִי – וכי הנידון כאן של
שני שותפים דומה למשנתנו, הרי הקם – שם במשנתנו, שְׂכֻנָּה
לְאַחֵר וְשְׂכֻנָּה לְמֵאָה – שבועה שנשבע לאדם אחד מועילה למאה
איש, ואם כן שבועה זו שהיא נשבעת שלא נפרעה כלום ולכולן
היא צריכה להשבע, כיון שנשבעה כבר לאשה אחת הועילה
שבועתה לכולן, ולפיכך אין הראשונה חוזרת ונשבעת לשלישית
משום שכבר נשבעה לשניה, מה שאין כן קָמָא – כאן, במקרה של
שני שותפים, אָמַר – יכול אותו שותף שלא הלך לדון עם הבעל
דין לומר לו, אִילוּ אֲנִי הוּאִי – אילו הייתי שם בבית דין, מְתַנִּינִי
מִי – הייתי טוען טענות טובות יותר ממה שטען שותפי, והייתי
זוכה בדין, ולכך אין לומר שהשותף שהלך לדון הוא שלוחו של
השותף השני, וצריך הבעל דין לדון שנית עם השותף השני על
חלקו.

מוסיפה הגמרא: וְלֹא אָמַרְן דִּין זה שהבעל דין צריך לחזור ולדון
עם השותף השני ואין השותף הראשון נחשב לשלוחו, אֲמַלְע באופן
דִּלֵּא אִיתִיהָ בְּקָמָה – שהשותף השני לא היה בעיר בשעה שהשותף
הראשון דן עם הבעל דין, אָמַלְע אם השותף השני אִיתִיהָ בְּקָמָה –
היה בעיר והיה יכול לבוא ולדון בומן שהבעל דין דן עם השותף
הראשון, אִיבְעִי לִיה לְמִיתִי – היה לו לבוא ולטעון טענותיו, וממה
שלא בא מוכח שהשותף הראשון היה שלוחו לדון, ורק כיון
שנתחייב, הוא אומר שאינו שלוחו.

* * *

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין שני שטרות היוצאים
כאחד: אֲתָמַר, שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצֵאִים בְּיוֹם אֶחָד, שִׁמְכָר שְׂדֵה אֶחָד
לשני בני אדם ביום אחד, ולא הוזכר בשטרות שעת המכירה,
ועתה שניהם תובעים את השדה ואין ידוע איזה שטר קדם ולמי
מביניהם מכר את השדה. רַב אָמַר, חוֹלְקִין את השדה בין שני
התובעים, וכל אחד נוטל חצי שדה. וְשִׁמְוָאֵל אָמַר, שְׂוִיא דְרִינִי –
הדיינים יזכו ויחייבו לפי ראות עיניהם, שיתנו את השדה למי
שנראה בעיניהם שלו רצה המוכר להקנות.

הגמרא רוצה לתלות את מחלוקת רב ושמואל במחלוקת תנאים:
לִימָא רַב דְּאָמַר פְּרָבִי מֵאִיר – שמא נאמר שרב שסובר ששני
שטרות היוצאים ביום אחד חולקין, טעמו משום שהוא סובר כרבי
מאיר דְּאָמַר עֲדִי חֲתִימָה פְּרָבִי – העדים החתומים על הגט הם
עיקר הכריתות, וכן בשאר שטרות חתימת העדים היא נותנת את
התוקף לשטר, וכיון שבתוך השטר לא נכתב שעות, גילו הקונים
את דעתם בשטר זה שאינם מקפידים על קדימת השעות, ולכן
שניהם קונים כאחד.

בְּגוֹן שְׁנִמְצָאת אֶחָת מֵהֶן – כגון שהתברר שאחת מן הקרקעות שגבו
שלש הנשים הראשונות, שָׂדֶה שְׂאִינָה שָׁלוּ וגולה הבעל מאחר,
ועתיד בעל הקרקע לבוא וליטול את קרקעו מן האשה שגבתה
אותה בשביל כתובתה. וכשבאה הרביעית לגבות כתובתה משדה
רביעית, באה זו שגבתה את השדה הגולה וטוענת לרביעית
שהיא חוששת שיבא הגול ויטול מידי את השדה, ולפיכך רצוני
שתשבעי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל, וּבְכַעַל חוֹב מְאוּחָר
שְׂקָדִים וְנָכָה מְיֻסְפָּלִי – ומחלוקתם של תנא קמא ורב ננס היא בענין
בעל חוב מאוחר שגבה לפני הנשים האחרים שזמן הפירעון
שלהם קודם לשלו, האם תפיסתו מועילה ואין בעלי החובות
האחרים חוזרים וגובים ממנו אף על פי שאין ללוה עוד נכסים, או
שאין תפיסתו מועילה וחוזר הבעל חוב המוקדם וגובה ממנו. תָּנָא
קָמָא פְּרָבִי שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מִה שְׂנָכָה לֹא נָכָה,
ולפיכך אף אם יבוא בעל הקרקע ויטול מאחת משלושת
הראשונות את הקרקע שנגולה ממנו, רשאית היא ללכת לרביעית
ולהוציא ממנה את הקרקע שגבתה, שהרי הרביעית היא 'בעל'
חוב מאוחר' ונמצא שאינה מפסידה כלום במה שהאחרונה גובה
קרב לכתובתה, ולכך אין הרביעית צריכה להשבע שלא גבתה
כלום מן הבעל בחייו. וְכֵן נָנִס פְּרָבִי שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה,
מִה שְׂנָכָה נָכָה, ולפיכך אם יבוא בעל הקרקע ויטול את הקרקע
שנגולה ממנו, אין האשה שגבתה את השדה הגולה יכולה לחזור
ולגבות מהאשה שגבתה אחרונה (ורביעית), ונמצא שכשגובה
הרביעית היא מפסידה לבעלת השדה הגולה ולכך היא צריכה
להשבע.

רבה בר אבוח מבאר את המחלוקת באופן אחר: (אָמַר) רַבִּי נְחֻמִּין
אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבִי, דְּכֹלִי עָלְמָא – בין בן ננס ובין תנא קמא סוברים
שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מִה שְׂנָכָה לֹא נָכָה, ואין האשה
שגבתה את הקרקע הגולה מפסידה במה שהאחרונה גובה, משום
שכשיטלו ממנה את הקרקע תחזור ותגבה מן הרביעית, וְהָקָא –
כאן, שנחלקו האם משביעים את האחרונה, בְּחִיּוּשֵׁין שְׂמָא תְּבַסִּף
קְמִיפָּלִי – נחלקו בן ננס ותנא קמא האם חוששים שמא הרביעית
תקלקל את הקרקע, והקרקע תיפסד, מִר – בן ננס פְּרָבִי חִיּוּשֵׁין
שְׂמָא תְּבַסִּף – שחוששים שאם לא נשביע את הרביעית, תהא
סבורה שאין משביעים אותה כיון שאם יבוא הגול ויטול
מהשלישית את שדהו, תחזור השלישית ותגבה ממנה את השדה,
ולא תרצה להשביח את הקרקע, אלא רק תאכל ממנה פירות
ובכך הקרקע תתקלקל, ולא יסאר בה די לפרוע את חוב
השלישית, ולכך הטילו חכמים שבועה עליה, כדי שתשביח את
הקרקע. וְיָמַר – תנא קמא פְּרָבִי שֵׁלֵא חִיּוּשֵׁין שְׂמָא תְּבַסִּף – שאין
חוששים שמא תכחיש הרביעית את השדה, ואין צורך להשביע
אותה.

אביי סובר שאין המשנה מדברת כלל בנמצאת שדה אחת שאינה
שלו, ומפרש את המשנה באופן אחר: אָבִי אָמַר, דְּאֲבִי קְשִׁישָׁא
אִיבָא בְּנִינְהוּ, דְּרָנִי אֲבִי קְשִׁישָׁא לגבי מה ששנינו במשנה לעיל
(פ.א), שאשה שבאה ליפרע את כתובתה מנכסי יתומים צריכה
להשבע שלא נפרעה כלום בחיי בעלה, יְתוּמִים שְׂאִמְרוּ שאין
נפרעים מנכסיהם בלא שבועה, מדובר אפילו ביתומים גְּדוּלִים,
וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר קְמָנִים, ומשנתנו עוסקת באופן שהיתומים שבאים
לגבות מהם את השדה הם גדולים, ובזה נחלקו תנא קמא ורב ננס,
תָּנָא קָמָא לִית לִיה דְּאֲבִי קְשִׁישָׁא – תנא קמא אינו סובר כאביי
קשישא, ולדעתו הבא ליפרע מנכסי יתומים גדולים אינו צריך
להשבע, ולכך האשה הרביעית אינה צריכה להשבע, וְכֵן נָנִס אִית
לִיה דְּאֲבִי קְשִׁישָׁא – ואילו בן ננס סובר כאביי קשישא שאף הבא
ליפרע מנכסי יתומים גדולים צריך להשבע, ולכך גם האשה
הרביעית אף שאינה צריכה להשבע מחמת הנשים האחרות,
צריכה להשבע ליתומים שלא נפרעה כלום בחיי בעלה.

* * *

הגמרא מביאה מימרא של רב הונא שהובאה לה ראייה ממשנתנו:
אָמַר רַב הוֹנָא, הָנִי תְּרִי אֲחִי וְתְּרִי שׁוֹתֵפִי – שני אחים שיש להם
ירושה משותפת או שני שותפים, דְּאִית לְהוּ דִּינָא בְּהָדִי תֵּד – שש
להם דין תורה עם אדם אחד, וְאִילוּ תֵּד מִינֵיהּ בְּהָדִי לְדִינָא – שש

רש"י כתובות. מי שהיה נשוי – פרק עשירי דף צד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) תוספת

1 **גמרא** כגון שנמצאת אחת — מן השלש שדות שגבו שלש נשים וראשונתן. שדה שאינה
2 שלו — שנודע שגולה, וסוף שיבואו בעלים ויטולו ממנה. וכשבאה רביעית לגבות
3 כתובתה משרה רביעית — באה זו ועומדת לאמר: למחר יבא הגגול ויטול שדהו ומידי,
4 ונמצאתי קרחת. רצוני שתשבעי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל. ובכפל חוב מאוחר

שָׁקֵם וּגְבַהּ קִמְיָלְנִי תִנָּה קָמָה כִּסֵּר מִה שֶׁנֶּבֶה
לֹא נִבְה - הִלְכָּךְ לִמּוֹת תִּשְׁכַּעַת אִם יֵבֵא הַגּוֹל
וְיִטְרֹף מוֹז - תַּחֲזוֹר הִיא עַל הָרִבְעִית, וְתִטּוֹל
מִמֶּנּוּ הַשֶּׁנֶּבֶה, דְּהִיא לֹא רִבְעִית בַּעַל חֹב
מֵאוֹדֶה, וְכֵן כִּסֵּר מִה שֶׁנֶּבֶה נִבְה - וְאִין
הַשְּׁלִישִׁית וְחִנּוּת עֲלֶיהָ, דְּכִסֵּר יִכּוֹלֵה
לְהַשְׁבִּיעַהּ. דְּכִסֵּר עֲלָמָה מִה שֶׁנֶּבֶה לֹא נִבְה -
וְשׁוֹבֻעָה דְּכֵן נִסְט טַעֲמָא מֵאִי - דְּקִסְבֵּר חִישִׁינָן
שִׁמָּא חֲבִסְיָה הָרִבְעִית הִזָּאת אֵת הַשְּׁדָה שְׁדָה
גּוֹבֵה. דְּכִי חִזִּיא דְּלֹא מַשְׁבַּעֲנֵן לֶה יִדְעָא הַדְרָא
שְׁלִישִׁית עֲלִיחָה כְּשִׁילֹחַ מִשְׁבִּיעָה, וְלֹא חִישָׁא
דְּהָר רִבְעִית אֲשַׁבְּדוּהָ לֵאמָרְהָ, וְלֹא שִׁטְהָ
וּאִכְלָה. וְתִנָּה קָמָה לֹא חִישָׁא לְשִׁמָּא חֲבִסְיָה.
דְּאִבִּי קִשְׁיָא אִיכָא בִּנְיָיו - וְהִזְדַּמִּים בָּאִים
לְהַשְׁבִּיעָה. וְלֹא בִּנְמֻצָת שְׁדָה שִׁאֲנֵה שְׁלֹ
מִיָּיר, יִתְּנִים שִׁאֲמִין - אֵהָב לִפְרַע מִהֶם לֹא
יִפְרַע אֲלֵא בִּשְׁבֻעָה - אֵף גְּדוּלִים אִמְרֵה. חִד
וְחִי וְחִי שׁוֹתֵף - אֵו חִי שׁוֹתֵף. וְאוֹל חִי
מִיָּיִת הַבְּרִיחַ לִינָה - בְּדִבְרֵי הַשְּׁתוּמָה, וְיִצָּא
הַשְּׁתוּף חִיב. לֹא מִצִּי - שׁוֹתֵף חֲבִיר, לְמִימֵר
לְבַעַל הָדִין. אֲנִי לֹא כְּעַל דְּבָרִים יִדִּי אֵת -
בְּרִין זֶה שְׁתַּחֲרִיב חֲבִיר - אִנִּי אִדִּיק עֲמָךְ בַּחֲלִיק.
וְאִילוּ הָאֲשֻׁנָה לְשִׁלִּישִׁית לֹא קִתְּנִי - דְּחִשְׁבֵּה,
לֹא שֶׁנֶּבֶה. - וְלֹא מִתָּן - שִׁיחֹר וְיִדּוּ. חִי
דְּפִי חֲשׁוּבָה. וְהִיא שׁוֹתֵף אִמְרֵה, כְּשִׁבָּא אֲבִיר
לְדִין. שְׁנֵי שְׁפִירוֹת - מִכֵּר שְׁדָה אֲחַת לִשְׁנֵי בְּנֵי
אֲדָם בְּיוֹם אֶחָד. שׁוּדָא דְּרִינִי - לְפִי רֵאוּת עֵינֵי
הַיִּינִיק טִילוּל הַזֹּהוּת וְהַחֲבֻבָה. שׁוּדָא - לְשׁוֹן
הַשְּׁלֹכָה. כְּמוֹ "יִרְה בִּים", מְדַתְּרֵם "שִׁיר בִּימָה"
(שְׁמוֹת טו). כְּרִבִּי מֵאִיר דְּאִמֵּר - לְעֻנָּן גִּט, עֵרֵד
חֲתִימָה עֲלֵיךְ בְּרִיתוֹת, וְכֵן לְעֻנָּן הַשְּׁטֵרוֹת. וְאוֹל
נִשְׁרִים נִחְרָמוּ בְּיוֹם אֶחָד וּבְמִקְוֶם שִׁאֵן כְּרִתְבִּין
שְׁעוֹת - גָּלוּ דְּעִתֵּיהוּ דָּאִין מִקְפִּיעִין עַל הַקּוֹדֵם
לְחֲבִיר, וְאִפְּלוּ זֶה שְׁחִרְתִּי זֶה בִּמְנַח - אִין זֶה גּוֹבֵה יוֹתֵר מִזֶּה. הִלְכָּךְ, מֵאִי שׁוּדָא דְּרִינִי

ושמואל

ורבי מפרש: אפילו לאבי קשישא, כגון פסטרס מן השבעה. ואם תאמר: למאן דלית לה? תתן (גיטין לר,ב): אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה; דביתומים גדולים — אינו אם כן רבית אוכלת בחוץ! ואומר רבי: דסבירא ליה כמאן דאמר בערכין פרק "שום היתומים" נפרע אלא בשבעה. דהא לעיל ב"הובח"ב" (פ"א) פירש רבינו יצחק דמיייר בגורשה דלית אלא בשבעה! ואמר לר' רבי: דמכל מקום איצטרך אלמנה בגיטין, שלא תשעא לומר בגורשו משום זינא, כדמפרש שם רבי: ואם תאמר: אמאי לא אקשי מבריייתא דאבי קשישא למאן דאין בשבעתו ויהי לו לומר: הדיה מוקף לה בעל חוב בריה, ושיכא ביה שבעה. כמו שירגל רבינו איכא לאוקמא בגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, שנשבע בשם. ומיהו, רשע דמיייר בחבותר אשה, על כרחך צריך לומר ודאי הדיה מוקף פלוגתא דבן ננס ורבנן כאביי ק שמואל אמר: שורא דייני. דלא דמי לאת דתנן. הוי כולן יצאות בשעה אחת ואין שם אלא מתוך השטר כשהתחיל השעבוד, דהיינו ממחרת יום שנכתב בו. דביום שנכתב — אין מוכיח זכה. מפי רבי. **ל"ב** אפילו כתב ודאמר נמסר לאתו חתלה, ואחר כך נכתב נמסר לשני. אה ונכתב בבת אחת, אפילו נכתב ודאמר נמסר לאתו חתלה, ואחר כך נכתב נמסר לשני. אה "כל הגט" (כ"ד). כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה. ודייק בגמרא דלא גדולה על אחרים. אמר לה אביי: אלא מעתה רשע דקתי "פסול לגרש בו". הכי נמי שני הוא עליהם! אלא מאי אית לך למימר — בעדי מסירה, ורבי אלעזר. משמע, אבל לרבי מאיר — א ניכר. מפי רבי. ונראה לרבי: דמיייר אלא במתנה או במכר במקום שכותבין את השטר. דבמקום כולי עלמא מודו דאמרינן שורא. דאין צריך תהם שיהא ניכר מתוך עדי חתימה איזה קנה שני שטרות היוצאין ביזם אחד, דמכר אחד אתה לשני בני אדם — האחד עיקר. אבל שני שני בשכולן יוצאין ביזם אחד, וטעמא — דשניהם אחד, ושעתה אחת כירושלמי — עיקר אחד חתב והמסירה הדין תחום איהו, והגז סודי איהו, הדיו חרדי. ומסתמא, כיון שהחתימה כותב — אמר המסירה

שנמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו – פירש הקונטרס: שנודע כבר שהיא גזולה.
הלכן, כשבאה רביעית לגבות – משביעין לה, והדר יחבינן לה, לכן
נגנס, והואיל מה שגבתה גבתה – צריכה שבועה, שהרי נפסדת אותה שיש לה שדה
שאינה שלו. וקשה לרבי: דמסתמא כמשביעין הרביעית – משמע שעדיין לא גבתה,

וְכֵן הַקְדַּמְתָּ לָהּ לִמְה אֵינָה לְקוֹחַת אוֹתָהּ
שְׁדֵה דְבִבְיֹר שְׁלוֹ? וְאֵין סִבְרָא לִמּוֹר שֶׁנִּמְצְאָת
אֶחָת מִן־הֶן שְׁדֵה שְׁאִינָה שְׁלוֹ, וְאֵינוּ יֹדְעֵי אִיזוּ.
וְעוֹד קִשָּׁה לִי: מֵאֵי קֶאֱמֵר בֵּן נֶגֶס: וְכִי מִפְּנֵי
שְׁדֵה אֲתוֹרָה נִשְׁכַּרְתָּ? אִטּוּ מִי קֶאֱמֵר תִּנָּא קִמָּא
"נִשְׁכַּרְתָּ" "נִפְסַדְתָּ" קֶאֱמֵר, שְׁאִינָה נִשְׁבַּעַת —
לִפִּי שְׁדֵה אֵין גְּבִייתָה כְּלוּם, שֶׁהַקְדַּמְתָּ לָּהּ נוֹטֶלֶת
אוֹתָהּ שְׁלוֹ, וְהִכְבִּי אֲתוֹרָתָהּ נִפְרַעַת, כְּנוּן שְׁלוֹ
נִמְצָאָת אֶחָת מִן־הֶן שְׁאִינָה שְׁלו — הֵדֵם מוֹדָה
נְמִי בֵּן נֶגֶס דִּנְפֻרְעַת שְׁלֵא בִּשְׁבֻעָה. עַל כֵּן נִרְאָה
כִּפְיֹרֶשׁ רִבִּינוּ תִּנְנָל: דֹּאפִּילוּ לֹא נִמְצָאָת פְּלִיגָה,
דְּקֶאֱמֵר בֵּן נֶגֶס שֶׁנִּשְׁבַּעַת הֶרְבִּיעִית. מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ
שֶׁמָּא תִּמְצָא אֶחָת מִן־הֶן שְׁדֵה שְׁאִינָה שְׁלוֹ, וְלֹא
יֻכְּלֹ אַחֲרֵי כֵּן לְחַזְרוּ עֲלֶיהָ, דִּמְה גִּבְתָּהּ גִּבְתָּהּ.
הִזְכִּי קֶאֱמֵר: פְּלִיגָה, כְּלוּמָר: בְּמֵאֵי גִּבְתָּהּ.
עֵינֵךְ טַעְמָא, שֶׁמִּמּוֹת אוֹתוֹ טַעַם מִשְׁבַּעֲהָ בֵּן נֶגֶס
לְעוֹלָם — כְּנוּן שֶׁנִּמְצָאָת כּו'. וּמִשּׁוּם הִכִּי נִשְׁבַּעַת
אִפְּלוּ לֹא נִמְצָאָת. וְהִכְבִּי בְּדִישִׁינֵן שֶׁמָּא תִּכְסִּף
קִמְפִּילֵנָה, לִפִּי שִׁירָאָה שֶׁמָּא תִּמְצָא אֶחָת מִן־הֶן שְׁדֵה
שְׁאִינָה שְׁלוֹ, וְיִחְזֹר עֲלֶיהָ. וְאֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת לְהִשְׁבִּיחַ
הַשְּׁדֵה, וּמִפְסִידֵתָּ, וְאוֹמֵר רִבִּינוּ תִּם: דִּמְשַׁבְּעִין
אוֹתָהּ כִּדִּי שִׁפְרֹשׁ אֵם הַתְּפִיסָה צָרִיר. וְאֵם
תִּמָּר: אֵם כֵּן נִשְׁבַּעַת לִי בַּעַל חוֹב, וְנִדְּוֶשׁ שֶׁמָּא
יִכְסִּף לִפִּי שֶׁמָּא יֵשׁ בַּעַל חוֹב קְדוּם שִׁטְרוֹף מִמֶּנּוּ,
וְנִשְׁבַּעֵינוּ כִּדִּי שִׁפְרֹשׁ אֵם הַתְּפִיסָה צָרִיר: לֹא
מִלְּתָא דִּיא, דֹּאטוּ יֵשׁ נוֹל לְעִשְׂתָּ תִּקְנָה לְבַעַל חוֹב
לְדִיתִיָּה קִמָּ? וְשֶׁמָּא אֵינוּ בְּעוֹלָם. אֲבָל הָא — אִטּוּ
עוֹשִׂין תִּקְנָה בִּשְׁבִיל הַנְּשִׁים הַקְדוּמֹת. וְאֵם תִּמָּר:
וְמָה יֹעִיל מִי שֶׁיִּפְרֹשׁ? גַּם יִדְתוּמִים שִׁיפֹל הַשְּׁדֵה
בִּידֵם כִּסְפוֹתֶיהָ מִמּוֹת יִרְאָה וְכֵן מִשְׁמָא אֲתוֹרָה
מִן־הֶן שְׁדֵה שְׁאִינָה שְׁלוֹ וְאוֹמֵר רִבִּי: דֹּלֵא יִכְסִּיפָהּ
וּשְׁמֹאֵל

למנו יכספיה; אם אותה שדה ישיבו — יהא רחם, שיובלין לסלקו בוחי, דאין לון
בשדה אלא כבירים בעלמא. אבל אחורנה — דחסיק, דדואיל ומה שגבתה לא גבתה, אינה
יכולה לסלקה בוחי. ואם תאמר: לרבנן נמי, תתא אחורנה נמי צריכה שבועה כדן כל
הבא ליפרע מנכסי יתומים! ופירש הקונטרס: דביתומים גדולים איירי, ודלא כאבי קששא.

קשישא, הדיכי פירש: הדנפרעת מנבסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה (תכחות 19, א), וזא
יבשה שבועה, וביתומים קטנים – נמי ליבא לאוקמא, דאין נוקקין לנבסי יתומים קטנים אלא
אף לתבועה, משום מזוני. וקשה: מכל מקום חיקשי מהדיא הדנפרעת מנבסי יתומים לא
זוני, כי הדיכי דלא תיקשש אמאי איצטרך למיתני בגיטין; דאין אלמנה נפרעת מנבסי יתומים
גיטא דנוקקין בכל ענין, דרביא בלתי אבא – וזא אמרנא דליבא לאוקמא לאוקמא בה רבנן
אין נוקקין אלא דאמר בן אבא ונאכלת ביהן דאא חזקא דאביי קשישא שגובין מיתומין קטנים
לפרש, שמותר לקבל שבועה מנבירי, ואפילו לרבינו שמואל שאסר לקבל ממנו שבועה –
מדקאמר אביי קשישא "יתומים שאמר" – משמע דאמתניתין דגיטין או ד"הכותב" קאי,
וסבירא ליה רבבן, **שני** שטרות היוצאים ביום אחד – פירש: של מכר, או של מתנה.
ה – חולקות בשוה. והדום – בשבועה איירי, דאין השעבוד חל אלא מאותה שעה שמוכח
השטר מתי התחיל, או בכרך או בערב, אלא מתנה או מכר – כל הקודם באותו יום עצמו
רומך עדים היתומים בשטר, אין ניכר שדוק קנינו של זה לקנינו של זה – הלכין קצין
ישתתן עדי מסירה ניכר, דלא חשיב לזו עדי מסירה עיקר. והכי מוכח בגיטין, דתנן בפרק
צ"צ מגרש, אמר רבה: זאת אומרת שני יוסף פן שמעון הדרים בעיז אחת מוציאין שטר חוב
אז מגרש ביה, הא ראשון – מצי מגרש ביה; והא אמרת: האי אחרי יכול להוציא שטר חוב
ראשון לא מצי מגרש, אף על פי שניכר מותקן עדי מסירה – הואיל ומתוך עדי חתימה
אחובין, שהוקיע נקבה בכסף ובחובקו ובלחפין, ומגרש אינו עומד אלא לראיה – התי
הואיל ואלא לראיה בעלמא. ורבנן חזי דהם חסרי חסד, והא מילתא בעינן אחר, וזה לשונו:
של שני בעלי חובין – חולקין לכולי עלמא, כדתנן במתניתין: חולקות בשוה. ובעל כרחך
דמי. לומר בר דאמר רבי מאיר דאמר: עדי חתימה כרתי, ואפשר דנתת בבת אחת, דהך
נה לדעת חתימה, אף על פי שהיתה זו אחר, וזו כנמסר בבת אחת. דהייבא דכתיבי שעות
תלני

כתובות. מי שהיה נשוי – פרק עשירי דף צד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות רש"י

1 תלינן מסירה אחר שעות חתימה — הבא נמי תלינן המסירה בשעת חתימה, ואפילו אם
2 תימצא לומר לצמצם אף אפשר, ואחר מזה נחתם קודם לחבר — איהו מיהו סבר דשניהם
3 נחתמו בבת אחת, ואין דעתו כלל כשמוסר להם, אפילו בזה אחר זה, שיקנה אחד יותר
4 מתחברו. ואין דעתו שיקנה זה כמו זה, והוי כאילו מסר שניהם בבת אחת, ואין מועיל הקדמת
5 החתימה כלום. ואין העדים שנים שיש כסירת

1 — אימא בשעה שעסקין באותו ענין חתמ, דקין
2 יבול לחזור בו או לקיים שניהם. הלכך אמר רב
3 חולקין, ושמואל דאמר רבי אלעזר דאמר עדי
4 מסירה בריה, ובין שיוצא השטר מיד המוכר ליד
5 הלוקח, נזהר הוא שלא למסור בבת אחת, אלא זה
6 אכל פניו ואז הוציא, ור' אלעזר ביד המוכר, דכותבין
7 שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמנו. אבל
8 החתימה לרבי אלעזר לאו עיקר הוא, ולא תלין
9 ביה. הלכך אמר שמואל: שודא דדייני, שיש כח
10 ביד הדיינים מבוהקים ליתן לכל מי שירצה,
11 דהואיל ואי אפשר לפי הענין להיות בבת אחת —
12 אימור איתרמי לאותו שזכה. וכן (כתובות פה),
13 גבי שני טוביה, שניהם תלמידי חכמים איבדו
14 שורא, וכן גבי יהודה רבא אמר "שילדי פרק
15 קמא דגיסין (ד,ד) דמייתי הכא, וכן ב"עשרה
16 יחסין" (קדושין ע"א) גבי "זאמן הדיין", וכן
17 ב"מוכר את הבית" (בבא בתרא כט,ג) גבי "רבא
18 דקלף", וכן ב"שבעת העדות" ברישא (שבת
19 לב), וגבי "דאמר רב נחמן" ב"חוקת הבתים" (בבא
20 בתרא להא), ממור רבינא דאלסי גבר בשודא
21 דדייני, ומשנינן: דמאן דאלסי גבר — איבא למיקם
22 עלה דמילתא. שודא דדיינא — ליבא למיקם עלה
23 דמילתא. ולא משום אומדנא דעתא. אבל במקום
24 שיתכילן לכות שניהם בבת אחת, אי נמי שני בעלי
25 חובין ביום אחד, או שתי כתובות ביום אחד —
26 כולי עלמא מודו דיחלוק, דהשו רבנן להפסד
27 בעלי חובין משום נעילת לולא ולכתובה אשה
28 משום חזינא. אבל בלקוחות, אי נמי במתנה —
29 עבוד שודא היבא דאיבא למימר דחד קדים
30 והאחר שקר. עד כאן לשון רבינו חם.
31 **כתב** לאחד ומסר לאחר לזה בשטר לו קנה —
32 אף על פי שקדמה הכתיבה למסירה — הכי נמי
33 סבירא ליה לשמואל, דאף אית ליה שודא. ודייני
34 אליבא דרבי אלעזר, דאמר: עדי מסירה בריה.
35 תימיה: הא משמע בפרק דבבא דבבא מציעא
36 (יג,א) דשמואל סבירא ליה כאביי, דאמר: עדי
37 בתרומה וכן לו, דדחיק ההם, שמואל דאמר: לא
38 חיישין לפרעון ולקנטיא, מתניין דקתי מצא
39 שטרי חוב; בזמן שיש בהן אחריות נכסים — לא
40 יחזיר, אי סבירא ליה כאביי — אמאי לא יחזיר?
41 ומסקי: שמואל מוקי לה — בשאין חזיר מודה.

47 ופרץ: בין אדם אחריות נבסיס אמאי יחזי? ומסקי, אמר שמואל: אמר היה רבי מאיר: הש
48 מינה כאביי סבירא ליה. דלרב אסי יהוד מצי לאוקמא בשאין בו הקנאה. ואליבא דאביי משנ
49 פי שאין מלוה עמו, פריך ההו: וליחוש דלמא כתב ללות בניסן ולא לה עד תשרי, ואתי למ
50 על גב דמסר לקחות קודם למלוה, לזה שמסר לו — לא קנה. ובסוף הפרק (שם בא) משני
51 בניסן ולא נתנה עד תשרי? ולא כן קשיא שמואל אדשמואל! וזל שמואל איבא לאקשוי
52 אהדיא מנחא דהוה חתימי ערה חרי גיס רב, אמר ליה רבי יוסף: ויל קנייה בעדי מסירה, ומס
53 מותבו — הנה מבשר רביו כלעוזה? ותר ודוק ודע דאביי — דלרבי דרבי יוסף קאמר, וזה
54 התלמוד לאוקמא מילתיה דשמואל כוותיה. ועוד, דאביי בתראה דהוה, וקיימא כן כרבי אלע
55 דבי אמרינן "עדיי בחתומי וזכין לו" — הני מילי בשני ימים, שניכר מתוך השטר שקדם וזכו
56 הקודם במסירה זכה, ולא אמרינן "עדיי בחתומי וזכין לו", והואיל ואין ניכר שקדם וזכו מת
57 כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, ואזיל וזכינה לכתובתה בטובת הנאה, ומפיק ליה לש
58 אכתי נחוש: באותו יום שנכתב השובר מכרה כתובתה קודם מסירת השובר, ולא אמרינן ה
59 דכולי האי לא חיישין: בדאותו יום עצמו מכרה כתובתה. **אמריה** דרמי בר גמא בר — א
60 דידיי דוקא במקרקעי, ודוקא דין מומחה כרב נחמן בדורו. דדא רב ששת — חזר רבה דהור
61 מיתיה לה פפרי

ושמואל דאמר כרבי אלעזר דאמר — אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים
גובה מנכסים משועבדים. שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם, שמא
ימותו עדי מסירה או ילכו למדינת הים. אלמא, עדי מסירה עיקר. והבא יש לומר, שמא
האחד היה חביב עליו יותר, וקדם ומסרו לו, ואת השני הטעה. וכי ידעו — נימא

שוּדָא דְרִינִי, לִפִּי מַה שְׁהוּ רֹאִים מִי מִהֵם הִיא
 רַבִּי אֶלְעִזֵּר וְיִתְרָא, דְּשׁוּדָא עֲדִיפָא מִחֻלּוֹקָה. דְּבִלִּי
 עֲלֵמָא רַבִּי אֶלְעִזֵּר — דְּקִימָא לָן בְּחוּתֵיהּ בְּנִינָן.
 ואִיבָא לְמִימֵר שׁוּדָא ואִיבָא לְמִימֵר חֻלּוֹקָה.
 וְהָא פִּלְגִּי. חֻלּוֹקִין — אֵלְמָא לְמִימֵר עֲדִיפָא.
 וְהָא מֵאִיר הִיא — וְלִכְּנָא לְמִימֵר שׁוּדָא
 בְּחִיתוּמָא. כְּתִבְ לֵאחֶר — הַשְׁטֵר, וְלֹא מִסֵּר לוֹ
 עַד שִׁכְתָּב שְׁטֵר שְׁנֵי לֵאחֶר עֲלִיהּ, וּמִסֵּר לוֹ. וְאִי
 רַבִּי מֵאִיר בִּי' — אֵלָא לֹא, רַבִּי אֶלְעִזֵּר. ואִיבָא
 לְמִימֵר שׁוּדָא ואִיבָא לְמִימֵר חֻלּוֹקָה, וְקִתְנִי
 חֻלּוֹקִין — אֵלְמָא חֻלּוֹקָה עֲדִיפָא. תַּנּוּא הִיא —
 אִיבָא לְמֵאנָן דֹּאמֵר: שׁוּדָא עֲדִיקָא, ואִיבָא לְמֵאנָן
 דֹּאמֵר: חֻלּוֹקָה עֲדִיפָא. וְחֻכְמִים אֹמְרִים בִּי' —
 בְּשִׁלְוֵי וּפְרֻק קִמָּא דְגִטִּין, חוֹלִין מְנַה פְּלִגְנֵי,
 חוֹלִין בִּיקֶשׂ שׁוּדָא וְלֹא מִצָּא, שְׁמַת — יִחְזוּר
 לְמִשְׁלַח. מַת הַמִּשְׁלַח — יִחְזוּר לְיֹדְרִישׁ בִּי', עַד
 וְחֻכְמִים אֹמְרִים: חֻלּוֹקִין יֹרִישׁ מִשְׁלַח יֹרִישׁ מִי
 שְׁנִשְׁתַּלְחֻן לוֹ. וְכֵאן אִמְרָא: הֵמָּה שִׁיחֲצָה שְׁלִישׁ
 יַעֲשֶׂה, דְּהֵינּוּ שְׁלִיחַ יַעֲשֶׂה, אֵלְמָא שׁוּדָא
 עֲדִיפָא. אִמְרֵיהּ דְּרַבִּי בַר חַמָּא בִי' — וְלֹא נֹדַע
 לְמִי מִסְּתֵרָה תַּחֲלֵה שְׁטֵר מִתְנַה. אֲמַר בִּירוּשְׁלַיִם
 יִתְבִּינָן — וְכִי בְּלֹא הִקְפִּידוּ בְּנֵי מַקּוֹם לְכַתּוּב
 שְׁעוֹת — גִּלּוּ מִנְהֵגם שֶׁאֵין הוֹלְכִים אַחֵר הַקּוֹדֵם
 לְבוּ בְּיוֹם, וְשִׁנְיָהם שׁוּם. אֵלָא מִרַבִּי מֵאִיר מִעֲמָא
 עֲבֵד חִבִּי — וְלֹא אִמְרָא: חֻלּוֹקִין. שׁוּדָא דְרִינִי —
 רַבִּי אֶלְעִזֵּר, דֹּאמֵר: עֲדִי מִסְּתֵרָה בְּרִיתִי, וְלִי
 נָלֵא שׁוּה זֵה הִיא חִבִּי לֵה יִתְרָא, וְקִדְמָה וּמִסְתֵּרָה
 לֹא תַחֲלֵה. אֲמַר לִיה אֲמַר נָמִי — יִתְהוּי דִּידִי
 שׁוּדָא דְרִינִי. וְכִינן שְׁפַסְקֵתִי אֲנִי הֵדִין — שׁוּב אֵין
 לָךְ כֹּחַ לְהוֹצִיא מִיָּד, שְׁדִּי יָצָא מִבֵּית דִּי וְזִנְאִי
 בְּשׁוּדָא דְרִינִי. אֲמַר דִּינָא — עַל פִּי רֹאשׁ גְּלוּתָא
 וְהִשְׁבִּיעָה. לֹא בְּתוֹרַת חִבִּי אֲתִית לֵה — לֹא
 אִמְרַת טַעַם שְׁלַךְ מִשּׁוּם שׁוּדָא דְרִינִי, אֵלָא
 מִשּׁוּם דְּקִדִּים בְּחִיתוּמָה רַבִּי מֵאִיר, וְכוּ' טַעֲמִית,
 דְּהֵא לֹא בִירוּשְׁלַיִם יִתְבִּינָן. הִנְהוּ תֵּרִי שְׁמֵרִי —
 שֵׁל מִכֹּחַ, שִׁיחֲצָא עַל שְׁדָא אַחֲרָא.
 חִטְרָא

זן בִּנְיָמִים. אָמַר לִיחַ אֵידֶךְ: וְאַנָּה אֶפְסִיד? אָמַר לִיחַ: אֵת
בֶּר עֲשָׂרִים וְחֲשֵׁה בְנִים אֶת. אָמַר לִיחַ: וְנִכְתֹּב לִי מִרְפָּא

יָבֵן בְּחִירוֹת נִסְיָם — אִינוּ עוֹבֵר כִּהֵן. מִדְּחִיק שְׂמוּאֵל לֹמֵר הֵךְ סִבְרָא לִרְבִּי מֵאִיר — שְׂמַע
תָּבֵן לֵאחֹד וּמִסֵּר לֵאחֹד — אֵת שִׁכְתּוֹ לּוֹ, קָדָה. דִּאֲמַנְתִּיחֵן דִּקְתָּנִי "כּוֹתֵבִין שֹׁטֵר לִלּוּחַ אָף עַל
לְקַחְחוֹת שְׂלֵא בְּדִין, דְּמִנְסִין וְעַד תִּשְׁרִי וּמִשְׁנֵי, אֲמֹר אֲבִי: עֵדִי בַּחֲתוּמֵי זִכֵּן לֹא, אֲלֵמָא, אָף
יִבְחָא: גּוֹמָא גְבִי מִצָּא שׁוֹבֵר: בּוֹמֵן שְׂהֵאשָׁה מוֹדָה יִחְזִיר לְבַעַל, דְּלֹא יִיחְשִׁינן דְּלִמָּא חֲבָבָה
גְבִי נֻפְחָה, דְּמִשְׁמַע בִּפְרָק "זוֹ בּוֹרֵר" (סִנְהֶדְרִין חֲבָב), דְּסִבְרָא לִיה אֲבִי כִרְבִי אֲלַעֲזוּ, דְּמִסְקִינן חֲתָם,
נִסְמַר לִיה אֲבִי: וְהָא מוֹדָה רְבִי אֲלַעֲזוּ בְּמוֹחִין מִתּוֹבֵן שְׂהֵאשָׁה פִּסְלוּ, מִשְׁמַע דְּרֵא לֵא הוּא מוֹחִין
בְּמִדְּרָא לִיה, וְלִבְלֵא אִינוּ גּוֹמָה לִיה חֵשֶׁק שֵׁם, אֲמֵר רַבִּי פִּסְקִי רַבִּינוּ חֵם לְבַעַל כֶּאֱבִי, מִמְּדוּחֵר
אֲמֹר: עֵדִי מִסִּידָה כִּרְתִּי, וְנִפְחִיחֵן: חֲבָב אֲמִירָה לֵאחֹד — אֵת שְׂמִשְׁר לֹא קָדָה וְתִרְחִין רְבִי:
זוֹ לִזְכוּתוֹ שֶׁל זֶה, אֲבָל חֲבָא מֵיירִי שִׁנְכְּתּוֹ בְּיוֹם אַחֵד, הֲלָכָה, אָף עַל פִּי שִׁנְכְּתּוֹ זֶה קוֹדֵם —
יִשְׁטֵר. וְקִשְׁיָא: לִי גְבִי מִצָּא שׁוֹבֵר, בּוֹמֵן שְׂהֵאשָׁה מוֹדָה — יִחְזִיר לְבַעַל, דְּפִרְחִי: נִיחֹשׁ דְּלִמָּא
דְּכֹתוּב בְּנִסָּן וְאַתָּה לְמִשְׁרָף לְקַחְחוֹת שְׂלֵא בְּדִין, מֵאִי קָא שְׂנֵי אֲבִי: "עֵדִי בַּחֲתוּמֵי זִכֵּן לֹא?"
עֵדִי בַּחֲתוּמֵי זִכֵּן לֹא, הֹאִיל וְאִין יִנְכֹר מִתּוֹךְ הַשׁוֹבֵר שִׁנְכְּתָה קוֹדֵם וְתִסְתִּירָה! וְאֲמֹר לִי רְבִי:
הֵהוּא עוֹבֵדֵא דְּרִמִּי שְׂמֵת" (בְּבֵא תִּרְאָה קֵנָא.א), פִּירֵשׁ רַבִּינוּ חֲנַנְלֵא: דְּקִבְּלָה בִּידֵינוּ דְּשׂוּדָא
דְּבִי שֶׁר לִיה רַב נִחְמֵן: אִינֵן רִין לַעֲשׂוֹת שׂוּדָא דִּרְיִינִי, וְלִי נִרְאָה: שׂוּדָא נִמִּי בְּמִטְסֵלְלִי, דְּבִי שִׁלְחִי
וְרַגְסִין (י.ד.).

כתובות דף צד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלג

59

ששודא דדייני עדיפה.

60

* * *

הגמרא מביאה מעשה בענין שני שטרות שנכתבו ביום אחד: **אמיה**
דְרַמִּי בַר חָמָא בְּתַבְתִּינְהוּ לְנִכְסָא – אמו של רמי בר חמא כתבה
 בשטר מתנה את נכסיה **לְרַמִּי בַר חָמָא בְּצִפְרָא** (בבוקר). **לְאִוְרָתָא**
 – לפנות ערב באותו היום, **בְּתַבְתִּינְהוּ** לאחיו **מִר עֲזֻקָּבָא בַר חָמָא**,
 ולא נודע למי מסרה את השטר תחילה. **אָתָּא רַמִּי בַר חָמָא לְקַמְיָה**
דְרַב שִׁשְׁתָּא, לשואלו למי שייכים הנכסים, **אִוְרָתָא בְּנִכְסָא** – העמידו
 רב ששת בנכסים. **אָתָּא מִר עֲזֻקָּבָא לְקַמְיָה דְרַב נַחֲמָן**, **אִוְרָתָא**
בְּנִכְסָא – העמידו רב נחמן בנכסים. **אָתָּא רַב שִׁשְׁתָּא לְקַמְיָה דְרַב נַחֲמָן**
 – בא רב ששת לפני רב נחמן, ואמר ליה, **מַאי מַעְמָא עָבַד מִר הָכִי**
 – מדוע עשה מר כך, שפסקת שמר עוקבא וזה בנכסים. **אָמַר לִיה**
 רב נחמן לרב ששת **וְמַאי מַעְמָא עָבַד מִר הָכִי** – מדוע עשה מר כך,
 כלומר למה פסקת להיפך שרמי בר חמא וזה בנכסים. **אָמַר לִיה**
 רב ששת **דְקָדִים** – שחתימת שטרו של רמי קדמה לשל מר עוקבא,
 שהרי שטרו של רמי נכתב בבוקר ושטרו של מר עוקבא נכתב
 בערב. **אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב שִׁשְׁתָּא אִמּוֹ בִּירוּשָׁלַם תְּבִינָן דְּתַבְתִּין**
שְׁעוֹת – וכי אנו יושבים בירושלים שנוהגים לכתוב שעות, ושם
 אכן מסתכלים על קדימת השעות וכל ששטרו קודם לשעה
 שנכתב שטרו של חבריו, וזה. אבל במקומנו שאין נוהגים לכתוב
 שעות גילו בני מקומנו את דעתם שאין הולכים אחר שעת
 הכתיבה, וכל ששניהם נכתבו ביום אחד שניהם שווים בנכסים. חזר
 רב ששת ושאל את רב נחמן, **אָלָא מִר, מַאי מַעְמָא עָבַד הָכִי** – כיון
 שאתה סובר ששניהם שווים במתנה, מדוע פסקת ליתן את הנכסים
 למר עוקבא. **אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב שִׁשְׁתָּא**, הטעם שפסקתי כן הוא
 משום **שְׂוָדָא דְרַיְינִי** – שכן אני סובר שהדין בשני שטרות היוצאים
 ביום אחד שיש לעשות כראות עיני הדיין, והעמדתו את מר
 עוקבא שנראה לי שהוא היה חביב לאמו יותר ומסרה לו תחילה.
אָמַר לִיה רַב שִׁשְׁתָּא, אָנָּא נִמִּי שְׂוָדָא דְרַיְינִי – אם כן גם הפסק שלי
 שרמי בר חמא וזה בנכסים יחשב כשודא דדייני ושוב אין לך כח
 להוציא מידו וליתן למר עוקבא. **אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן**, שתי תשובות
 יש בדבר. **הָדָא, דְאָנָּא דְרַיְינָא וְמִר לָאו דְרַיְינָא** – האחד, משום שאני
 התמנתי להיות דיין על פי ריש גלותא והישיבה, ואילו מר לא
 התמנה לכך, ולכן רק אני יכול לפסוק שודא דדייני ואתה אינך
 יכול. **וְעוֹד, מַעְיָרָא לָאו בְּתוֹרַת הָכִי אֵתִית לָהּ** – שהרי בתורה
 כשפסקת שרמי בר חמא וזה בנכסים לא אמרת שהיה זה תורת
 שודא דדייני אלא משום שנכתב שטרו קודם, ובוזה טעית שאנו
 איננו נוהגים לכתוב שעות, ולכן אין לפסק שלך דין שודא דדייני
 והייתי רשאי לבטלו.

98

* * *

הגמרא מביאה עוד מעשה בענין: **הָנָהוּ תְרֵי שְׁמֵרֵי דְאָתוּ לְקַמְיָה**
דְרַב יוֹסֵף – מעשה בשני שטרות של מכר (על שדה אחת שנמכרה
 לשני בני אדם) שהובאו לפני רב יוסף, **הָד הָנָה בְּתוֹב בְּהַמְשָׁא בְּנִינָן**,
וְחָד הָנָה בְּתוֹב בִּיה בְּנִינָן סְתָמָא – באחד מהשטרות נכתב 'בחמשה
 בניסין' ובשני נכתב 'בניסא' ולא הזכיר יום ההודש וכל אחד מהם
 טוען ששטרו קדם, **אִוְרָתָא** (העמיד) **רַב יוֹסֵף לְהָהוּא דְנִכְתַּב**
שְׂטְרוֹ בְּהַמְשָׁא בְּנִינָן בְּנִכְסָא. **אָמַר לִיה אִוְרָד** – בעל השטר השני
 לרב יוסף, **וְאָנָּא אַפְסִיד**, כלומר, מפני מה לא אטול אף אני הרי גם
 שטרי כתוב בו ניסין. **אָמַר לִיה, אָתָּא, יוֹדָה עַל הַתְּחַתּוֹנָה**, ואינך יכול
 להוציא מיד השני שנכתב שטרו בחמשה בניסין, **אִימָא בַר עֲשָׂרִין**
וְתִשְׁעָ בְּנִינָן אָתָּא – שיש לומר שזמן שטרך הוא בעשרים ותשעה
 בניסין, ואילו בשטרו של השני מפורש שהוא בחמשה בניסין ולכן
 הוא וזה בנכסים ולא אתה. **אָמַר לִיה**, כיון שהפסדתי את השדה
 ושילמתי עליה, **וְנִכְתּוֹב לִי מִר**

וְשִׁמּוּאֵל דְאָמַר בְּרַבִּי אֶלְעָזָר – ואילו שמואל הסובר שודא דדייני
 טעמו מפני שהוא סובר כרבי אלעזר **דְאָמַר עַדִּי מְסִירָה בְּרַתִּי** –
 העדים המעידים על מסירת הגט הם עיקר הכריתות, וכן בשאר
 שטרות אם נמסר השטר בפני עדים הרי זה קנין גמור, ולפיכך בשני
 שטרות היוצאים ביום אחד, אם נמסר השטר קודם לאחד מהם
 המוכר הקנה לראשון בלבד ואילו את השני הוא הטעה, וכיון
 שיש כאן ספק למי מסר את השטר קודם, לכך אומרים שודא
 דדייני.

הגמרא דוחה שאין הכרח לתלות את מחלוקתם של רב ושמואל
 במחלוקת של רבי אלעזר ורבי מאיר: **לֹא**, אין הכרח לפרש כך,
 אלא יתכן **דְבִלִי עָלְמָא בִין רַב וּבִין שִׁמּוּאֵל סוּבְרִים בְּרַבִּי אֶלְעָזָר**
 שעדי מסירה כרתי, וזה שנמסר לו השטר ראשון וזה בקרקע,
וְהָכָא בְּהָא מְסִירָתִי – וכאן, בדבר זה נחלקו רב ושמואל. **רַב סָבַר,**
חֲלוּקָה עֲדִיפָא – בספק ממון שאין ראייה לזה יותר מזה עדיף
 לעשות חלוקה, **וְשִׁמּוּאֵל סָבַר, שְׂוָדָא דְרַיְינִי עֲדִיפָא** – בספק ממון
 עדיף לעשות כראות עיני הדיינים, שאם יעשו שודא יתכן שיזכה
 בעל הקרקע בשלו.

מקשה הגמרא: ומי מצית מוקמת ליה לרב בְּרַבִּי אֶלְעָזָר – וכי יכול
 אתה להעמיד את רב כשית רבי אלעזר, **וְהָאֵמַר רַב יְהוּדָה אָמַר**
רַב הִלְכָה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר שעדי מסירה כרתי בְּנִינָן. אמנם **בִּי אִמְרִיתָהָ**
קַמְיָה דְשִׁמּוּאֵל – כאשר אמרתי את דברי רב לפני שמואל, **אָמַר לִי**
 שמואל שהלכה כרבי אלעזר **אֶף בְּשִׁשְׁרֹת. מְכַלְל** – משמע מזה,
 דְרַב שאמר שהלכה כרבי אלעזר לענין גיטין **סָבַר, בְּשִׁשְׁרֹת לֹא** –
 שילענין שטרי ממון אין הלכה כרבי אלעזר, ואם כן כיצד אתה
 יכול לומר שרב סובר כדעת רבי אלעזר.

מסיקה הגמרא: **אָלָא מְתוּרָתָא** – ברור שצריך לומר כפי שאמרנו
 בתחילה, שרב סובר **בְּרַבִּי מַאִיר** שעדי חתימה הם העיקר, **וְשִׁמּוּאֵל**
סוּבַר בְּרַבִּי אֶלְעָזָר שעדי מסירה הם העיקר, ואם מסר לאחד קודם
 קנה, ולכן עושים הדיינים שודא.

הגמרא מקשה מבריתא על שמואל: **מִיתִיבִי, שְׁנֵי שְׁמֵרֹת הֵיוּצֵאִים**
בְּיוֹם אֶחָד חוֹלְקִין, הָרִי מְפֹרֵשׁ כֹּאן כְּדַבְרֵי רַב, תֵּיבִיבָא דְשִׁמּוּאֵל –
 וברייתא זו שחלוקה עדיפה היא פירכא לשיטת שמואל, שסובר
 בדין זה שהדיינים עושים שודא. מתרצת הגמרא: **אָמַר לִי שִׁמּוּאֵל**
הָא מִנִּי – מי הוא התנא ששנה ברייתא זו, **רַבִּי מַאִיר הִיא הַסּוּבַר**
שְׂעָדִי חֲתִימָה כְּרַתִּי וְלִכְךָ חוֹלְקִין, וְאָנָּא דְאָמַרִי – ואילו אני סובר
בְּרַבִּי אֶלְעָזָר שעדי מסירה כרתי, והראשון שנמסר לו השטר קנה,
 וכיון שיש ספק למי נמסר ראשון עושים שודא דדייני.

הגמרא מקשה על תירוצו זה: **אִי** – אם ברייתא זו אכן נשתנה
 בשיטת רבי מאיר, **אִימָא סִיפָא** – באר את סוף דברי הברייתא. **בְּתַב**
לְאֶחָד שְׂטְר מַכִּירָה עַל שְׂדֵה וְלֹא מַסֵּר לָהּ, וְאַחֵר כֵּךְ כָּתַב שְׂטְר
מַכִּירָה נוֹסֵף וְיִסַּר לְאֶדָם אַחֵר, וְהָ שְׁמִסֵּר לֹא בְּתַחִילָה קִנָּה, אֶף עַל
פִּי שְׂכַתָּה קוֹדֵם אֵת הַשְּׂטְר הַשֵּׁנִי. וְאִי הַבְּרִייתָא נִשְׁנִית בְּשִׁיטַת רַבִּי
מַאִיר, אִמַּאי קִנָּה – למה קנה זה שנמסר לו השטר תחילה, **הָאֵמַר**
 – הרי אמר רבי מאיר **עַדִּי תְּתִיבָה בְּרַתִּי, והיות והולכים אחר**
 חתימת השטר, ובשני השטרות נכתב אותו זמן אין הבדל למי
 נמסר השטר תחילה, ועל כרחך ברייתא זו סוברת כרבי אלעזר
 שעדי מסירה כרתי ולכן מי שנמסר לו השטר תחילה הוא זה
 שקנה, ומכל מקום שנינו בברייתא שכשיש ספק למי נמסר השטר
 תחילה חולקים, וקשה על שמואל שאמר שעושים שודא.

מתרצת הגמרא: **תָּנָא הִיא** – מחלוקת תנאים היא האם בספק ממון
 עושים 'שודא דדייני' או שחולקים **דְתַנָּא בְּרִייתָא** לענין ממון
 הנמצא ביד השליח ומתו הבעלים ואין ידוע למי שייך הממון,
וְהַכְּמִים אִוְרָתִים שבאופן זה יחלוקו יורשי המשלח עם יורשי מי
 שנשתלח לו, **וְכָאן** (בבבלי) **אָמַר, שְׂכִינָן שְׂכִינָן שְׂכִינָן**, מה שייצגה
הַשְּׂלִישִׁי יַעֲשֶׂה, והיינו שודא דדייני שכפי ראות עיני השליש ברעת
המשלח יחלק את המעות. וכמו כן יש לומר שהברייתא שאמרה
 שבשני שטרות היוצאים ביום אחד, חולקין, נשתנה בדעת חכמים
 שחלוקה עדיפה משודא, ואילו שמואל סובר כתנאים החולקים

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58

כך כתב שטר ללוקח השני על מכירת שדה השניה, והתקמה לו,
שהיא מוותרת על זכותה לגבות מהלוקח, איבדה האשה את
כתובתה ואינה יכולה לגבותה אלא מבני חורין, דברי רבי מאיר.
רבי יהודה אומר, יכולה היא לגבות מהלוקח השני, כיון שיכולה
היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי, אתם – הלוקחות, מה הטענה
שיש לכם עלי. ומשנתינו סוברת כרבי מאיר, שהועילה מחילתה,
והמשנה בגיטין סוברת כרבי יהודה, שיכולה לטעון נחת רוח
עשיתי לבעלי.
דוחה הגמרא: וכי מסתבר הדבר, שרבי, שסידר את המשניות,
סתם לה הלא – שנה כאן סתם משנה כרבי מאיר, וסתם לה הלא
– ואילו שם במשנה בגיטין, שנה סתם משנה כרבי יהודה.
מחמת קושיא זו הגמרא מביאה תירוץ אחר: אומר רב פפא,
משנתינו עוסקת בגירושא, שהסכימה למכירת הבעל רק אחרי
שהתגרשה, ומשנה זו מוסכמת לדברי הכל, שבוזה הכל מודים
שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.
תירוץ נוסף: רב אשי אומר, כולל רבי מאיר היא – בין המשנה כאן
ובין המשנה בגיטין הם בשיטת רבי מאיר, הסובר שאינה יכולה
לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי, ועד כאן לא קאמר רבי מאיר הלא
– ולא אמר רבי מאיר בברייתא שאינה יכולה לטעון כן, אלא בשני
לקוחות, שקנו מהבעל, והאשה לא חתמה אלא לשני, דאמרי לה
– שאומרים לה, אי איתא דנחת רוח עבדת – אם נכון הדבר
שחתמת לשני בשביל לעשות נחת רוח לבעלך, לקאמי אביעך לך
למיעבד – היית צריכה לעשות כן גם ללוקח הראשון, וכיון שלא
חתמת לו, בהכרח שלא היתה כוונתך לעשות לבעלך נחת רוח.
אבל בלוקח אחד כפי שמדובר במשנה בגיטין, אפילו רבי מאיר
מודה שאשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ומתניתין –
ומשנתינו עוסקת באופן דכתב לה לאחר – שכתב הבעל שטר
מכירה ללוקח אחד והאשה לא חתמה לו, ואחר כך מכר ללוקח
השני והאשה חתמה לו, ולכן אינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי
לבעלי.

* * *

הגמרא מביאה ספק שהובאה לו ראייה מהברייתא לעיל לענין שני
לקוחות: הני הן במסכת גיטין (דף טז) אין נפרעין מנכסים משועבדים
– נכסים שמכר הלוח לאחרים, במקום שיש נכסים בני חורין שהם
ברשות הלוח, ואפילו הנכסים שברשותו הן ויפירות. מסתפקת
הגמרא: איבעיא להו, אישתדיו בני חרי – מה הדין במקרה שכאשר
המלוה בא לגבות את חובו, יש ללוה קרקעות, אבל הן התקלקלו
ואין בהם כדי לגבות את חובו, מהו דליטרוף ממשעבדי – האם יכול
המלוה לטרוף את חובו מהנכסים המשועבדים שביד הלוקחות.
הגמרא מביאה ראייה מהברייתא שהובאה לעיל: תא שמע ראייה
מהברייתא, אם כתב הבעל שטר מכירה ללוקח הראשון, ולא
התקמה לו אשתו שמסכימה למכירה, ואחר כך כתב שטר ללוקח
השני על מכירת השדה השניה, והתקמה לו שמסכימה למכירה,
איבדה כתובתה ואינה יכולה לגבותה אלא מבני חורין, דברי רבי
מאיר. ואי סלקא דעתך – ואם תעלה בדעתך, אישתדיו בני חרי
מירי ממשעבדי – שכאשר הקרקעות התקלקלו ואין אפשרות
לגבות מהלוח, חוזר המלוה לגבות מהנכסים המשועבדים
שנמכרו, נהי דאיבדה כתובתה משני – אמנם היא איבדה את
זכותה לגבות כתובתה מהלוקח השני, שהרי חתמה לו, מראשון
מיהא תיגי – מדוע שלא תחזור לגבות מהלוקח הראשון. וכמו
שאם התקלקלה הקרקע אצל הלוח, חוזר המלוה ללוקח, כך אם
אי אפשר לגבות מהלוקח האחרון, חוזרים ללוקח שקדם לו.
הגמרא דוחה את הראיה: אומר רב נחמן בר יצחק, מאי איבדה –
מה שהמשנה אמרה 'איבדה כתובתה', הכוונה שאיבדה כתובתה
משני – מהלוקח השני שחתמה לו, אבל יכולה לגבות מהלוקח
הראשון.
הגמרא דוחה פירוש זה בברייתא: אומר רבא, שתי תשובות נדבך

שטר מירפא, כדי שאוכל לטרוף בו את דמי המכר מהלוקחות
שקנו קרקע מהמוכר מראש חודש אייר ואילך, שהרי יש לי
אחריות על השדה. אומר רבי יוסף, לא אכתוב לך כן, משום
דכילי למימר לך – יכולים הלוקחות שתבוא לטרוף מהם לומר לך,
אתה, כי חד בניסן את – יתכן ששטרך אכן נכתב באחד בניסן, וקדם
לזמנו של הלוקח השני ושלא כדין נטלה ממך, ואין לך זכות לבוא
ולטרוף מאתנו את השדה בשביל אחריות נכסים.
שואלת הגמרא: מאי תקנתיה – מה היא תקנתו, כדי שיוכל לחזור
ולתבוע מהלוקחות את דמי השדה. משיבה הגמרא: נכתבו
הקצא להרדי – יכתבו הרשאה זה לזה, כלומר, יבקש מחבירו
שזמן שטרו הוא בחמשה בניסן, שימסור לו את שטרו ויכתוב לו
הרשאה עליו שיוכל לטרוף לקוחות בשבילו, וממה נפשך יוכל
לטרוף מן הלוקחות, שהרי לשניהם המוכר מכר באחריות, ואם
יאמרו לו הלוקחות, זמן שטרך היה באחד בניסן, יאמר להם אני
בא לגבות את דמי המכר של הלוקח השני שזמנו בחמשה בניסן
ויש לי הרשאה לטרוף עבורו. ואם יאמרו לו הלוקחות, הלוקח
השני קדם לך שאתה זמנך בעשרים ותשעה בניסן, יאמר להם, אני
בא לטרוף מחמת עצמי עבור דמי המכר שהפסדתי. ונמצא שלא
יוכלו לדחות.

משנה

מי שהיה נשוי שתי נשים, ומכר את שדהו המשועבדת לשתי
הכתובות, וכתבה האשה הראשונה ללוקח, דין ודברים אין לי עמך
– אני מסלקת מזכותי לטרוף ממך את השדה לצורך כתובתי.
כשמת הבעל האשה השנייה מוציאה את השדה מהלוקח עבור
כתובתה, וראשונה חוזרת וגובה את השדה מן השנייה, כיון שהיא
ויתרה על זכותה בקרקע רק ללוקח ולא לשניה, והלוקח חוזר
וטורף את השדה מן הראשונה, שהרי היא הסתלקה מזכותה
לגבות ממנו, וחזרות חלילה, שהשניה גובה מהלוקח וראשונה
מהשניה וכן לעולם, עד שישעשו פשרה ביניהם. וכן הדין בפעל חוב,
וכן הדין באשה שהיא בעלת חוב של בעלה.

גמרא

מבואר במשנה שבכך שאמרה האשה ללוקח 'דין ודברים אין לי
עמך' פקעה זכותה, שואלת הגמרא: וכי כתבה לה ללוקח 'דין
ודברים אין לי עמך', מאי הוי – מה בכך, ומדוע פקעה זכותה
לגבות מהלוקח את כתובתה, והתניא בברייתא, האומר או כותב
להכירי השותף עמו בשדה, דין ודברים אין לי על שדה זו, ואין לי
עסק בה, וירי מסולקת הימנה, בכל אחד מלשונות אלו, לא אומר
כלום, מפני שאינם לשונות מתנה. ומדוע כאן כשאמרה 'דין
ודברים אין לי', הועילו דבריה.
משיבה הגמרא: הלא במאי עסקין – במה עוסקת משנתינו, פשקנו
מירה – שעשו עם האשה קנין סודר עבור ויתורה על זכותה לגבות
את השדה.
ממשיכה הגמרא ושואלת: וכי קנו מירה מאי הוי – מה בכך שעשו
קנין, תימא – הלא האשה תאמר לא התכוונתי לוותר על זכותי,
אלא רק נחת רוח עשיתי לבעלי, כדי שיחשוב שגם אני מסכימה
למכירה הזו, ולא יכעס עלי. מי לא תנן – וכי לא שנינו (גיטין דף טז),
לקח – קנה מן האיש את הקרקע המיוחדת לכתובת אשתו, והזר
הלוקח ולקח את השדה גם מן האשה, שנתן לה סכום מועט כדי
שתסכים למכירה ותמחול על שיעבודה, מקחו בטל, אלא, יכולה
היא שתאמר, בכך שמכרתי את הקרקע, רק נחת רוח עשיתי לבעלי,
ולא הסכמתי באמת למכירה. ומדוע במשנתינו מבואר שאין
האשה יכולה לומר כך, אלא הועיל ויתורה.
משיבה הגמרא: אומר רבי ירמיה, אומר רב תדא, לא קשיא, הא –
משנתינו סוברת כרבי מאיר, ואילו הא – המשנה בגיטין, סוברת
כרבי יהודה. ותניא בברייתא, כתב הבעל שטר ללוקח הראשון על
מכירת שדה, ולא התקמה לו אשתו שהיא מסכימה למכירה, ואחר

1 **פירא** — לטרף לקחות מראש חדש אייר, שהרי מכרה לו באחריות. יבלי למיגר —
2 לקחות. **את בר חד בניסן את** — ושטרך קודם, ושלא כדין נטלה ממך. **מאי תקנתיה** —
3 דהאי. **נכתבה הרשאה** להרדי — יבקש מאת חברו בר חמשה בניסן, ומסור לו שטר,
4 ויכתוב לו הרשאה עליו לטרף לקחות. ואם יאמרו לו: בר חד בניסן את — אומר להם:
5 אני בא לטרף בשביל מעות של חמשה בניסן,
6 שהרי לשנינו מכרה באחריות, ואני בא
7 בהרשאה עליכם מכוח. ואם יאמרו לו: הוא
8 קדם, ואת בר עשרים ותשעה בניסן היית —
9 אומר להם: אני בא מחמת עצמי. **משנה** ומכר
10 **את שדהו** — המשועבד לכתובות. **הראשונה** —
11 שנשא תחלה. השניה **מוציאה** — כשימית
12 בעלה. וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב —
13 מפרש בגמרא. **גמרא** בשקנו מידה — ואמרין
14 ב"הכותב לאשתו", ודוכא דקנו מידה — מגופה
15 של קרקע קנו מידה. מקחו בטל — משמע
16 לגמרי, ואפילו בחיי הבעל. ובבבא בתרא
17 מוקמין לה באחת מאותן שלש שדות: או ייחודה
18 לה לכתובתה, או כתב לה בתוך הכתובה, או
19 שהניסיה לו שום משלה. כתב לראשון — שטר
20 מכר על שדה אחת. ולא חתמה לו — לא הודית
21 באותו מכר. וכתב שטר אחר ללוקח שני על
22 שדה אחרת, וחתמה לו. **אבדה** כתובתה — אם
23 אין שם בני חורין, שהרי הראשון אומר: הנחתי
24 ליך מקום לגבות הימנו. יכולה היא שתאמר בו
25 — מן השני תגבה. ורבי — דסתמינדה למשניות;
26 הכא בכתובות סתם לן כרבי מאיר, ובמסכת
27 גיטין סתם לן מקחו בטל, כרבי יהודה. **אמר רב**
28 **אבא** — מתניתין דלגבות גרושה ואחר כך
29 כתבה לו ללוקח כן. **רב אשי אמר** — אפילו
30 ביושבת תחתיו. ותריייהו סתמי כרבי מאיר.
31 ומתניתין דגיטין, דלקח מן האיש וחזר ולקח מן
32 האשה להבי מקחו בטל, דעד כאן לא קאמר
33 רבי מאיר בברייתא: איבדה כתובתה — אלא
34 בשני לקחות, והא חזין דבראשון לא עשתה
35 נחת רוח לבעלה, הלבך והא מצית למימר כי
36 חתמה לשני — נחת רוח עשיתי לבעלי.
37 ופתניתין — דהכא, דאשמעינן מינה: חתימתה
38 קיימת. כדכתב — הבעל לאחר קודם לזה, ולא
39 חתמה לו, ולזה חתמה. אישתדוף בני חרי —
40 לאחר שלקחו הלקחות. אישתדוף — נתקלקל.
41 **מראשון מיהא תנבי** — שהרי נתקלקל וזותה
42 במקום שהיה לה לגבות, והיה לה באישתדוף.
43 ועוד **תניא** — דמראשון לא תגבה: הכי גרסינן.
44 **התם איהו דאפסיד אנפשיה** — וכולה רבא
45 קאמר לה. לא תימא מאי איבדה כתובתה —
46 משני, דאף מראשון איבדה. אפילו הכי לא
47 נפשוט מינה אישתדוף בני חרי לא טריף
48 ממשועבדי. דהתם היא דאבדה כתובתה, והא
49 דקתני: אין על לוקח ראשון כלום — חד
50 טעמא הוא. האי דלא הדר גבי מהראשון —
51 משום דאפסיד נפשיה בידיה, שכתב לשני "דין
52 ודברים אין לי עמך", ולא דמי לאישתדוף.
39 **מקום לגבות הימנו. התם איהו דאפסיד נפשיה בידיה. אמר ליה רב יימר לרב אשי:**

מירפא מאיר ואילך. אמר ליה: יבלי למימר לך: את.
בר חד בניסן את. מאי תקנתיה? נכתבו הרשאה
להרדי. משנה מי שהיה נשוי שתי נשים, ומכר
את שדהו. וכתבה ראשונה ללוקח "דין ודברים אין
לי עמך" - השנייה מוציאה מהלוקח, וראשונה מן
השנייה, והלוקח מן הראשונה. וחוזות חלילה, עד
שיעשו פשרה ביניהם. וכן פעל חוב, וכן אשה בעלת
חוב. גמרא ובי פתבה ליה מאי הוי? והתניא:
האומר לחבירו "דין ודברים אין לי על שדה זו"
"ואין לי עסק בה" ו"די מוסלקת הימנה" - לא אמר
כלום! הכא בכמאי עסקין - בשקנו מידה. ובי קנו
מידה מאי הוי? תימא: "נחת רוח עשיתי לבעלי" מי
לא תנן: לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה - מקחו
בטל. אלמא: יכולה היא שתאמר "נחת רוח עשיתי
לבעלי" אמר רב זורא אמר רב חסדא: לא קשיא;
הא - רבי מאיר, הא - רבי יהודה. דתניא: פתב
לראשון ולא חתמה לו, לשני וחתמה לו - איבדה
פתובתה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: יכולה
היא שתאמר "נחת רוח עשיתי לבעלי, אתם מה
לכם עלי?" ורבי סתם לה הכא כרבי מאיר וסתם
לה התם כרבי יהודה?! אמר רב פפא: בגרושה,
ודברי הכל. רב אשי אמר: פולה רבי מאיר היא; ועד
כאן לא קאמר רבי מאיר התם - אלא בשני לקחות,
דאמר ליה: אי איתא דנחת רוח עבדת - לקמא
איבעי לך למיעבד, אבל בלוקח אחד - אפילו רבי
מאיר מודה. ומתניתין - דכתב ליה לאחר. תנן התם:
אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים
בני חורין, ואפילו הן ויבירות. איבעיא להו: אישתדוף
בני חרי, מהו דליטרוף ממשועבדי? תא שמע: פתב
לראשון ולא חתמה לו, לשני וחתמה לו - איבדה
פתובתה, דברי רבי מאיר. ואי סלקא דעתך אישתדוף
בני חרי מרף ממשועבדי, נהי דאיבדה פתובתה משני
מראשון מיהא תיגבי! אמר רב נחמן בר יצחק:
מאי איבדה - איבדה משני. אמר רבא: שתי תשובות
בדבר; חדא - ד"איבדה" לגמרי משמע. ועוד, תניא:
לוח מן האחד ומכר נכסיו לשנים, וכתב פעל חוב
ללוקח שני "דין ודברים אין לי עמך" - אין לו על
לוקח ראשון כלום, מפני שכיכול לומר: הנחתי לך
והא

קאמר רב — בדאמר "לך חזק וקני" בהדי שטו ולתירץ ראשון לא קשה כולי האי.

הכי איתא גירסא ישנה: מתניתין דכתבה לאחר, חד לאחר שני הוא. מכלל דמכר הבעל לראשון (שדה אחרת) ולא חתמה לו. ולישנא דרך משנה דקמשני נקט. דאי האי "אחר" ראשון הוא, וגרסינן "וכתב" — "וזבין ליה לאחר" הוה ליה למימר.

התם איהו דאפסיד נפשיה — מה שפירש בקונטרס: וכולה רבא קאמר לה — לא נהרא לרבינו תם. דאם כן הוה ליה למימר: אלא התם הוא דאפסיד אנפשיה. אלא התלמודהו דמתרץ: התם הוא בבעל חוב, דאפסיד נפשיה בידיה, דיעד דדיניה עליה לפרוע, אבל אשה — ליכא למימר כל כך איהו היא דאפסידה נפשה, דהא בעת שכתבה לו לא היתה ראויה עדיין לגבות בברור, שהרי לא נתנה כתובה לגבות מהיים. וכן פירש רבינו חננאל, ובכמה מקומות בתלמוד דלא חישי לשנוי אלא קושיא אחרונה. ועוד: דאינה פירכא כל כך מקמייתא, דלרב נתמן בר יצחק לא משמע ליה לגמרי, אלא משני.

ומוקמינ' לכולהו בידא דלוקח – תימנה: מעיקרא נמי נוקמיה ביד הלוקח, אפוכי מטרתא
למה לי? דאמור: הבעל מוציא מיד הלוקח ו"אחריו" מיד הבעל, ולוקח מיד
"אחריו"! ואמר רבי דנפקא מניה: כשירוצא הבעל מיד הלוקח תחלה, אם יעשה פשרה בינו
ל"אחריו" יפסיד הלוקח. ואין נראה לי. דאם כן הא דפרין: מאי שנא מהא דתנן? ומשנה: התם

– אית ליה פסידא לכולהו, הכא – לוקח הוא
דאית ליה פסידא. מה הועילו חכמים בתקנתם?
כיון דמצוי למיעבד פשרה בעל "אחריו" ויפסיד
הלוקח אלא נראה לי: דלאו דוקא קאמר שירוצא
הבעל מיד הלוקחות, אלא מתוך שאם היה מוציא
הבעל מיד הלוקח, היה "אחריו" מוציא מיד
הבעל ולוקח מיד "אחריו", מעיקרא נמי מוקמינ'
ליה בידא דלוקח, משום דאית ליה פסידא, ולא
יוכל בעל להוציא מידו.

וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה – יש
לתמונה: אמאי איצטרך למיתני כל הך
גונא? ויש לומר: דצריכך דאי מקמייתא, הוה
אמינא. הראשונה מוציאה מיד השני, כיון דאין
לשניה כל כך פסידא שתוכל לגבות מבעלה,
ושיעבודא של ראשונה קודם, ובדין הוציאה, אבל
בעל חוב מלוקח – לא. ואי אישמעינן בעל חוב
מלוקח – כדי שלא תנעול דלת בפני לווי, אבל
אשה בעלת חוב מלוקח – לא. להכי צריכי
כולהו.

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניוזנת מנכסי יתומים מעשה ידיה
שלהן – גרסינן בלא וי"ו, דאי גרסינן
"מעשה ידיה שלהן" בוי"ו, היכי מבעיא ליה
בגמרא אי "ניוזנת" תנן אי "הניוזנת" תנן? על
כרחי "ניוזנת" תנן, מדקתני "ומעשה ידיה שלהן"
מפי רבי. ואין חייבין בקבורתה – ואם תאמר:
פשיטא, דהא בעל גופיה לא מיידיב בקבורתה
היכא דלא ירית כתובתה, דקימא לן: קבורתה
תחת כתובתה! ויש לומר: דהיא גופה קא משמע
לן מתניתין, דקבורתה תחת כתובתה. דאכתי לא
שמעינן ליה בשום מקום במשנה. מידו, תימנה: הא
דלא קתני "ואין חייבין בפרקונה", ואי משום דבעי
למיתני "יורשי כתובתה חייבין בקבורתה" – האי
נמי פשיטא, אלא מי יקברנה? וכי תימא ביבמה
אתא לאשמועינן, ידורשי כתובתה חייבין
בקבורתה ולא יורשי נכסי מלוג – אם כן מאי
איצטרך למידק לעיל מדקתני: יורשיה יורשי
כתובתה – אחוזה אלמנה שיש לה שני יורשין.

תופק ליה מדאיצטרך למיתני הך בבא כלל ויש
לומר: דאיצטרך לאשמועינן אפילו היכא דלא
שקלא אלמנה כתובה, כגון דליכא אלא מטלטלי
– אינן חייבין בקבורתה. ואף על גב דהשתא הוו
כיוזרי כתובתה, כיון שאינה גובה אותה מהם.
ניוזנת תנן וכאנשי גליל כו' – הא לא מבעיא
ליה היכי סתם תנא דמתניתין, ולענן
הלכתא כמאן – דהא אשכחן פלוגתא דרב
ושמואל בהא לעיל, שיליה "נערה" (נד, א), וערה:

היכי פשית ביה הכי מדשמואל? הא שמואל פסק לעיל כאנשי גליל? אלא נראה לי, הכי
פירושו: "ניוזנת תנן", וכאנשי גליל שהיא ניוזנת על כרחן של יתומין, דהלכך מעשה ידיה
שלהן, אבל לאנשי יהודה, שמדעתם ניוזנת ויכולין לסלקה – אין מעשה ידיה שלהן. או "הניוזנת" תנן? "ניוזנת" תנן –
וכאנשי גליל, ולא סגי דלא יתבי לה. או דלמא:
"הניוזנת" תנן, וכאנשי יהודה, ואי בעו – לא יתבי לה?

היכי פשית ביה הכי מדשמואל? הא שמואל פסק לעיל כאנשי גליל? אלא נראה לי, הכי
פירושו: "ניוזנת תנן", וכאנשי גליל שהיא ניוזנת על כרחן של יתומין, דהלכך מעשה ידיה
שלהן, אבל לאנשי יהודה, שמדעתם ניוזנת ויכולין לסלקה – אין מעשה ידיה שלהן. או "הניוזנת" תנן? "ניוזנת" תנן –
וכאנשי גליל, ולא סגי דלא יתבי לה. או דלמא:
"הניוזנת" תנן, וכאנשי יהודה, ואי בעו – לא יתבי לה?

והא מעשים בכל יום, דההוא גברא דמיתשפן ליה
פרדיסא לחכריה לעשר שני, וקש לחמוש שני, ואתא
לקמייהו דרבנן, וכתבו ליה טירפא! התם נמי אינהו
הוא דאפסידו אנפשייהו, פיון דהוו ידעו דפרדיסא
עבדי דקיש – לא איבעי להו למיזבן, והלכתא:
אישתדוף בני חרי – טירפא ממשעבדי. אמר אביי:
"נכסי לך ואחריו לפלוני" ועמדה וניסת – בעל לוקח

הוי, ואין ל"אחריו" במקום בעל כלום. כמאן – כי
האי תנא. דתנאי: "נכסי לך ואחריו לפלוני" ירד
הראשון ומכר – השני מוציא מיד הלוקחות, דכרי רבי.
רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין לשני אלא מה
ששיר ראשון. ומי אמר אביי הכי? והאמר אביי:
איחיהו רשע ערום – זה המשיא עצמה למכור בנכסים
כפרן שמעון בן גמליאל! מי קאמר "תינשא"?

"נשאת" קאמר. ואמר אביי: "נכסי לך ואחריו
לפלוני", ומכרה ומתה – הבעל מוציא מיד הלוקחות,
ו"אחריו" מיד בעל, ולוקח מיד "אחריו", ומוקמינ'
לכולהו בידא דלוקח מאי שנא מהא דתנן: וחוזרות
חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן? התם אית להו
פסידא לכולהו, הכא – לוקח הוא דאית ליה פסידא.
אזל ופרס אומר לשמענתא קמיה דרב אשי: מי אומר
אביי הכי? והאמר אביי: "נכסי לך ואחריו לפלוני",
עמדה וניסת – בעל לוקח הוי, ואין ל"אחריו" במקום
בעל כלום. אמר ליה: התם – דאמר לה בשהיא
פנויה, הכא – דאמר לה בשהיא נשואה. מאי קאמר
לה: "אחריו" – ליקני, בעל – לא ליקני. וכן בעל חוב.

תנא: וכן בעל חוב ושני לקוחות, וכן אשה בעלת חוב
ושני לקוחות.

הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניוזנת מנכסי יתומים – מעשה ידיה שלהן,
ואין חייבין בקבורתה. יורשיה, יורשי
כתובתה, חייבין בקבורתה. גמרא איבעיא להו:
"ניוזנת" תנן, או "הניוזנת" תנן? "ניוזנת" תנן –
וכאנשי גליל, ולא סגי דלא יתבי לה. או דלמא:
"הניוזנת" תנן, וכאנשי יהודה, ואי בעו – לא יתבי לה?

תא

והא מעשים בכל יום – דדייני דנין, דכיון דאשתדוף בני חרי – טריף ממשעבדי. פריסא
– כרם. לעשר שנים – שיאכלנה עשר שנים ותחזור לבעלים בלא מעות, דכתב ליה:
במשלם שניא אילין תופק ארעא דין בלא כסף. וקש – הוקין. איהו אפסיד אנפשיה –
לוקח שלקח שדה מיד זה שמשכן כרם זה באריות לאוכלו עשר שנים. עבדי דקיש –

והדר מלוח על הלוקחות. נכסי לך – אמר
לפנויה: נכסי לך ואחריו לפלוני. כי האי תנא
– כרבי שמעון דאמר: מכירתו מכירה. ואמר
אביי נכסי לך כו' – לקמן מוקי להא שמעתא
בתייריטא: באומר למכירה. הבעל מוציא מיד
הלוקח – אם בא לדון עמו יכול הוא לזכות בדין
– שהוא לוקח ראשון. ואחריו – יכול להוציא
מיד הבעל דכי אמר אביי אין ל"אחריו" במקום
הבעל כלום – שנתן לה כשהיא פנויה וניסת.

אבל באומר לנשואה, הכי קאמר לה: "אחריו"
– ליקני, בעל – לא ליקני. ולוקח מיד אחריו
– כרבי שמעון, דאמר דמכירת הראשון מכירה.
ומוקמינ' לה בידא דלוקח – אין ביד דין נוקקין
ובפעם הזאת אם בא להוציא מיד הלוקח. שאין
הפעם הזאת דומה לראשונה, מתחלה, שנכנס
להם לוקח זה מכר מכירת האשה, ומיד האשה
יכול הבעל לטעון "אני לקחתי ראשון". אבל
כיון, שהוציא מיד "אחריו", שאין הבעל זוכה
אצלו בדין – אין בית דין נוקקין לבעל,
כדקאמר טעמיה לקמיה. וכן בעל חוב ושני
לקוחות – ראובן נושה בשמעון מנה, ולו שתי
שדות, ומכרן לשנים, זו בחמישים וזו בחמישים.
וכתב בעל חוב ללוקח שני "דין ודברים אין לי
עמך". בעל חוב נוטל מיד הראשון, וכאן אין
לומר "תנחתי מקום שתגבה דימנך" – שהרי

חובו כנגד שתיך. ולוקח ראשון מוציא מיד
השני, וב"ח חזר ומציא אף זו מן הראשון,
ולוקח שני מבעל חוב, וחוזרין חלילה עד שיעשו
פשרה. וכן אשה בעלת חוב – שהיה לה חוב
כתובתה על בעלה, ומכר שתי שדותיו לשנים,
ואין בשניהם אלא כדי כתובתה, וכתבה לשני
דין ודברים אין לי עמך – האשה מוציאה מיד
לוקח ראשון, והוא מן השני, והאשה מן
הראשון, והשני מן האשה, ולוקח ראשון מיד
השני, וחוזרין חלילה.

הדרן עלך מי שהיה נשוי

משנת אלמנה ניוזנת. אין חייבין בקבורתה –
אם מתה. שהרי יורשיה גובין כתובתה
מיורשי הבעל, ועליהן לקבורה. שהרי בעלה
תחת כתובתה חייב בקבורתה, עכשיו שאינו
יורשה – היא תקבור עצמה. גמרא אנשי
גליל היו כותבין: את תהא יתבת בביתי ומיתונא
מנכסי כל ימי מיגר ארמולותיך בביתי. כאנשי
יהודה – היו כותבין: עד שירצו היורשין ליתן
ליך כתובתיך. לפיכך, אם רצו היורשין – נותנין
לה כתובתה ופותרין אותה. הניוזנת תנן – והכי
קתני: אלמנה הניוזנת מנכסי יתומים – מעשה
ידיה שלהם, כל זמן שהם רוצים לזונה.

א

כתובות דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלו

ביד הלוקח.
משיבה הגמרא: הָתָם – שם במקרה של המשנה, אית להו פְּסִידָא
לְבֹלְלָהּ – יש הפסד לכל אחד שלא יזכה בקרקע, לכך חייבים
להגיע לפשרה, אבל הָתָם במקרה של אביו, הלוקח הוא דאית ליה
פְּסִידָא – רק ללוקח יש הפסד אם לא יזכה בנכסים, שהרי הוא
היחיד שהוציא כסף עבור הקרקע, לכך ראוי לחוס עליו ומעמידים
את הקרקע בידו.
הגמרא מקשה על מימרא זו של אביו מהמימרא הקודמת שלו:
אֵיל רַפְרָם אָמַר לְשִׁמְעוֹתָא קָמִיה דְּרַב אֲשִׁי – הלך רפרם ואמר לרב
אשי את שמועתי האחרונה של אביו, והקשה, מִי אָמַר אֲבִי הָכִי –
וכי אפשר לומר שאביו הורה ש'אחריו' מוציא מיד הבעל, וְהָאָמַר
אֲבִי בְּמִימְרָא הַקּוּדְמָת, שאם אמר נָכְסִי לִי וְאֶחָרִיךָ לְפִלּוֹנִי, ואחר
כך עָמְדָה וְנִיפְתָה ומתה, הַפְּעֵל לִקְחָהּ הָיָה, וְאֵין לְאֶחָרִיךָ בְּמָקוֹם פְּעֵל
כָּלּוּם. כלומר, כיון שנחשב הבעל כמי שקנה את הנכסים בחייה,
לא נשאר כלום ברשות האשה כדי שיקבל מהם אותו פלוני לאחר
מותה, הרי ש'אחריו' אינו יכול להוציא את הנכסים מיד הבעל.
מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי, הָתָם – שם, במימרא הראשונה
של אביו, מדובר דָּאָמַר לֵה נְכֵסִי לָךְ ואחריו לפלוני, בְּשֵׁהִיא פְּנִינָה,
וכיון שהיתה פנויה, לא היה בדעתו להתנות שבעלה לא יקנה את
נכסיה. אבל הָתָם – כאן במימרא השניה, מדובר דָּאָמַר לֵה הַנּוֹתָן
כך בְּשֵׁהִיא כְּבֵר נְשׁוּתָהּ, מֵאִי קָאָמַר לֵה – מה היתה כוונתו לומר
לה, ודאי שהתכוין להפקיע את זכות הבעל, שֶׁאֶחָרִיךָ לִיקְנִי –
שדווקא המקבל השני יזכה בנכסים, ואילו הַפְּעֵל לֵה לִיקְנִי, ולכן
אחריו מוציא הנכסים מיד הבעל.

* * *

שנינו במשנה: וְכֵן פְּעֵל חֹב. הברייתא מבארת מה הוא המקרה
בבעל חוב שצריך גם שם להגיע לפשרה, כמו במקרה של המשנה.
הָתָם, וְכֵן פְּעֵל חֹב וְשֵׁנִי לְקוֹחוֹת.
הברייתא מבארת דין נוסף: וְכֵן אִשָּׁה פְּעֵלָת חֹב וְשֵׁנִי לְקוֹחוֹת.

הדרן עֵלָךְ מִי שְׁהִיא נְשׁוּי

פרק אחד עשר – אלמנה ניוזנת

משנה

תיקנו רבנן, שהנשוא אשה מתחייב בכתובתה, שאם ימות בחייה
תדור בביתו אף שירשוהו בניה, וכן יתנו לה היתומים מזונות.
אולם, אם נפרעת כתובתה, שוב אין היתומים חייבים לזונה.
הטעם, שהתחייבות זו היא רק בזמן שהיא נשואת אלמנה מחמת
כבוד בעלה, אבל כשנפרעת כתובתה מוכח שבדעתה להנשא
לאחר, ואינה מעוכבת מחמת כבוד בעלה, ולכן אין לה מזונות.
וחיוב זה הוא אף כשלא כתב כן בכתובה, כיון שחיוב זה הוא
מתנאי בית דין, ונחלקו אנשי גליל ואנשי יהודה (לעיל נב) כיצד
כותב בכתובתה, לאנשי גליל כותב, 'את תהא יתבת בביתי
ומיתונא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי', ולפי זה, אין
היתומים יכולים לכופה לקבל כתובתה ולהיפטר מחיוב המזונות,
אלא תלוי בדעתה. ולאנשי יהודה כותב, 'את תהא יתבת בבית
ומיתונא מנכסי עד שירצו הירושין ליתן לך כתובתיך'. ולכן אם
רוצים הירושין, יכולים לפרוע כתובתה, ואינם חייבים לזונה
יותר.
אומרת המשנה: אֶלְמָנָה שהיו לבעלה בנים מאשה אחרת, היא
נְיוֹזֶנֶת מְנַכְסֵי יְתוּמִים, דהיינו הבנים זנים את אלמנת אביהם, שכן
התחייב לה בעלה בכתובה. ותיקנו שֶׁמַּעֲשֶׂה יְדִיה שְׁלָלָן תחת
המזונות שהיא מקבלת מהם. וְאֵף שֶׁמַּעֲשֶׂה יְדִיה של היתומים,
מכל מקום אֵין הם חִיבִין בְּקִבּוּרָתָהּ. שחיוב הבעל לקבור את אשתו
הוא במקום הכתובה שאינו צריך לתת לה, ונחשב כאילו ירש את
כתובתה. ואם כן כשמתה האשה אחר הבעל, יוֹרְשֶׁיהָ של האשה,

וְהָאֵשֶׁרִים בְּכָל יוֹם שהדיינים בבית דין פוסקים שאם הקרקעות
בני חורין התקלקלו, רשאי המלוה לגבות ממשועבדים. וכפי
שמוכח מהמעשה דלהלן, דִּהְהוּא נִבְרָא – שהיה מעשה באדם,
דְּמִיָּשְׁכֵּן לִיה פְּרִדְיָא לְחִבְרִיה לְעֶשֶׂר שָׁנִין – שמשכן כרם לעשר
שנים כדי שהמלוה יאכל פירות הכרם במשך זמן זה לפרעון החוב,
ואחר כך יחזיר הכרם ללוא ללא מעות. וְקָשׁ לְהַמְשֵׁךְ שָׁנִין – ואחרי
חמש שנים הכרם הזקין ולא נתן עוד פירות. וְהָתָם לְקַמְיִיהוּ דְּרַבְּנָן
– בא המלוה לפני הדיינים, וְכִתְבּוּ לִיה שֹׁטֵר מִיָּדָא – שהוא רשאי
לשטוף את שאר החוב מקרקעות מושועבדים, כלומר, מהלקוחות
שקנו אותם מהלוה. הרי שדין שפוט הוא שבמקרה שבעל חוב
אינו יכול לגבות את חובו מהקרקע שמושועבדת לו, גובה
ממשועבדים, ומדוע הסתפקה הגמרא בזה.
הגמרא דוחה את הראיה משם: הָתָם נָמִי – שם גם כן, אֵינְהוּ הוּא
דְּאֶפְסִידוֹ אֲנַפְשִׁיהוּ – הלקוחות הם אלו שהפסידו לעצמם, בִּין
דִּהּוּ דְּרַבְּרִיָּא עֲבִיד דְּקָשׁ – כיון שידעו שהכרם עשוי להזקין
והמלוה יטרוף מהלקוחות, לֹא אֲבִיעֵי לָהּ לְמִיָּשְׁכֵּן – לא היה להם
לקנות את קרקעותיו של הלוה. אך באופן שהלקוחות לא הפסידו
לעצמם, עדיין יש לומר שהמלוה אינו גובה ממשועבדים.
הגמרא מסיקה את ההלכה בענין זה: וְהִלְכְתָּא – וההלכה היא,
שואם אִשְׁתִּדְּוֶהָ בְּנִי חָרִי – התקלקלו נכסי הלוה טְרַפָּא מִמַּשְׁעָבְדֵי –
רשאי המלוה לגבות מהלקוחות.

* * *

הגמרא מביאה שתי מימרות של אביו שעל אחת מהן יש קושיא
ממשנתנו: אָמַר אֲבִי, אם אמר אדם לאשה פנויה נָכְסִי לִי וְאֶחָרִיךָ
לְפִלּוֹנִי – אני נותן לך את נכסי במתנה, ואחרי מותך יקבלם פלוני,
וְעָמְדָה האשה וְנִיפְתָה, ומתה, הַפְּעֵל לִקְחָהּ הָיָה – הבעל נחשב כמי
שקנה את נכסי אשתו בשעת נשואיה, וְאֵין לְאֶחָרִיךָ – ואין לאותו
פלוני שאמור היה לקבלם אחריה בְּמָקוֹם פְּעֵל כָּלּוּם.
מבררת הגמרא: בְּמָאן – כדעת מי אמר אביו דין זה, בִּי הָאִי תָנָא –
כדעת תנא זה, דִּתְנִינָא בברייתא, האומר לחבירו נָכְסִי לִי וְאֶחָרִיךָ
לְפִלּוֹנִי, יִרְדּוּ הָרֵאשׁוֹן וּמִכֵּר את הנכסים לאחר, הַשֵּׁנִי – ה'אחריו'
מוציא את הנכסים לאחר מות המקבל הראשון, מִיֵּד הַלְקוּחוֹת,
דְּבָרֵי רַבִּי. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵין לִשְׁנֵי – אין לפלוני אֵלָא
מֵה שְׁשִׁירֵי רֵאשׁוֹן, וכיון שהראשון מכר את הנכסים בחייו, לא
נשאר לשני כלום. ואביו אמר את דבריו כרבן שמעון בן גמליאל.
שואל הגמרא: וְמִי אָמַר אֲבִי הָכִי – וכי אפשר לומר שכן הורה
אביו, וְהָאָמַר אֲבִי (סוטה כא) אֵינְהוּ דְּרִשְׁעִי שְׁדוּחַר במשנה שם,
וְהַמַּשִּׂיא עֲצָה לאדם שחבירו אמר לו 'נכסי לך ואחריו לפלוני',
לְמַפּוֹר בְּנִכְסִים שְׁקִיבֵל, ובכך למנוע מהשני לזכות בנכסים אחרי
מות המקבל, בְּדַעַת רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שהמכירה מועילה.
מתרצת הגמרא: מִי קָאָמַר תִּינְשָׂא – וכי אביו אמר שהאשה תנשא
לכתחילה, נִשְׂאָתָא קָאָמַר – אביו דיבר במקרה של דיעבד שכבר
נישאת, שאין פלוני מוציא מיד הבעל.
מימרא נוספת מאביו: וְאָמַר אֲבִי, אם אמר אדם לאשה נשואה
נָכְסִי לִי וְאֶחָרִיךָ לְפִלּוֹנִי – אני נותן לך את נכסי במתנה ואחרי
מותך יקבלם פלוני, וּמִכֵּרָה את הנכסים לאדם אחר, וְהָתָם. הדין
הוא, שֶׁהַפְּעֵל מוֹצִיא מִיֵּד הַלְקוּחוֹת, שבעל בנכסי אשתו נחשב
לוקח ראשון. וְאֶחָרִיךָ – הפלוני שהקנו לו הנכסים לאחר שהאשה
תמות, מוציא את הנכסים מִיֵּד פְּעֵל, מכיון שכונת הנותן היתה
שהבעל לא יזכה בהם, ואחר כך בא הלוקח ומוציא מִיֵּד אֶחָרִיךָ,
כלומר מידו של אותו פלוני, וּמוֹקְמִינֵן לְבֹלְלָהּ פִּידָא דְּלִיקְחָהּ –
ונשארים הנכסים ביד הלוקח.
מקשה הגמרא: מֵאִי שָׁנָא – במה שונה הדין של אביו מֵהָא דִּתְנֵן –
ממה ששנינו במשנתנו. וְחוֹזְרוֹת חִלְלָהּ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה פְּשָׁעָה בְּיָדֶיהָ,
הרי אף בדינו של אביו, כיון שהבעל יכול להוציא מהלוקח צריך
להיות הדין שלאחר שהלוקח הוציא מיד הפלוני שאחרי האשה,
יוציאנו הבעל ממנו, וחוזר חלילה עד שיעשו פשרה, ואף כאן היה
צריך להיות הדין כך, ומדוע אמר אביו שמעמידים את הנכסים

דמי מזונות וכתובה שאשה גובה מנכסי בעלה, מעיקר הדין גובה
 אותם מקרקעות, שעליהם עיקר סמיכות דעתה, הגמרא מבארת
 מה הדין בתפסה מטלטלין: **אמר רבי אלעזר, אלמנה שתפסה**
מטלטלין מהנכסים שירשו היתומים, בשביל דמי מזונותיה, אף
שחיוב המזונות הוא רק מקרקעות האב, מכל מקום מה שתפסה
את המטלטלין, תפסה – הועילה תפיסתה, וגובה מזונותיה מהם.
תניא נמי הכי כדברי רבי אלעזר, אלמנה שתפסה מטלטלין
במזונותיה, מה שתפסה תפסה, וכן ראינו נוספת, דבי אבא
ו-כשבא רב דימי מבבל לארץ ישראל, אמר, מעשה בכלתו של
רבי שבעי, שתפסה דסקנא ו-שק של עור מלאה מעות לפרעון
מזונותיה, ולא היה בך פירי חכמים להוציא מידה.
 הגמרא מבארת לאיזה חיוב מועילה תפיסתה: **אמר רבינא, ולא**
אמין שמועילה תפיסתה, אלא אם תפסה לחיוב מזוני, אבל אם
תפסה לפרעון כתובה שלה, מפקין מנה – מוציאין ממנה. מתקיף
לה ו-הקשה רב רב אשי, מאי שנא – מה החילוק בין כתובה
למזונות, הרי כשם שבאופן שתפסה מטלטלין לצורך הכתובה,
דכות גבייתה היא מפקדקעי ולא ממשלשלי, מוציאין המטלטלין
ממנה, כמו כן לגבי חיוב מזונות נמי צריך להוציא ממנה, שגם בהם
גבייתה רק מפקדקעי ולא ממשלשלי. אלא סובר מר בר רב אשי,
שכשם שלמזוני מאי תפסה תפסה ומועילה תפיסתה, הכי נמי
לכתובה מועילה תפיסתה. אמר ליה רב יצחק בר נפתלי לרבינא,
הכי אמרינן ו-כך אמרנו משמיה דרבא בנותיה – כמון, שרק
לגביית מזונות מועילה תפיסת מטלטלין, ולכתובה לא מועיל.

הגמרא מבארת דין נוסף בענין מזונות האשה מהיתומים: **אמר רבי**
יוחנן משמיה דרבי יוסי בן יזריא, אלמנה ששהתה אחר מות בעלה
שתים ושלש שנים, ולא תבעה מזונות מהיתומים, איכדה את
המזונות שלה, שתולים שלא תבעה מפני שמחלה להם, ולכן אינה
יכולה לחזור ולתובעם.
 מקשה הגמרא: מדוע נקטו 'שתים ושלש שנים', הרי השתא אם
 כשהתה שתים איכדה מזונותיה, אם שהתה שלש שנים מיבעיא
 – וכי צריך לומר שאיכדה. מתרצת הגמרא: **לא קשיא, כאן –**
בשהתה שתים מדובר כאשה עניה, שצריכה כסף למזונות, ולכן
אם לא תבעה שנתיים, מוכח שמחלה. ובאן – בשהתה שלש
מדובר בפעירה, שאינה צריכה את הכסף כל כך, ואין ראייה
שמחלה עד שלש שנים. תירץ נוסף: אי נמי יש לבאר, כאן –
בשהתה שתים מדובר בפרוצה שאינה בושא לתובעם בבית דין,
ולכן אם לא תבעה שנתיים, מוכח שמחלה, ובאן – בשהתה שלש
מדובר בפנועה שמתביישת לתבעם בבית דין, ואין ראייה שמחלה
עד שלש שנים.
אמר רבא, לא אמרן שהועילה המחילה, אלא למפרע – על אותם
שתים ושלש שנים שעברו ולא תבעה את היתומים, אבל מכאן
ולתקא יש לה מזונות, כיון שלא מועילה מחילתה על העתיד, שאף
אם מחלה יכולה לחזור בה.
 הגמרא מבררת מי צריך להוכיח אם פרעו היתומים דמי מזונותיה
 או לא: **כע – ו-נסתפק רבי יוחנן, באופן שיתומים אמרים נתנו לה**
את המזונות של השנה הבאה, והיא אומרת לא נמילתי דמי מזונות
אלו, על מי מוטל להביא ראיה לדבריו,

הגמרא מביאה ראייה לפשוט את הספק: **תא שמע, דאמר רבי יזריא**
אמר שמואל, מציאת האלמנה אינה ליתומים, אלא לעצמה.
 ומוכיחה הגמרא: **אי אמרת בשלמא אם הניזונת תנן, וסתמה**
המשנה כאנשי יהודה שיכולים היתומים לשלם כתובתה ואין
חיבים יותר לזונה, שפיר – מובן, שנפרש את דינו של שמואל
שמצאיתה לעצמה כשאין היתומים זנים אותה. אלא אי אמרת
שניזונת תנן וכאנשי גליל, והיא ניזונת לעולם מנכסי יתומים, על
כרח שמואל דיבר בשעה שניזונת מהם, ואם כן ניחוי – יהיו
היורשים בדין הבעל, מה בעל תיקנו רבנן שמציאת אשה לבעלה
כיון שהיב לזונה, הקא נמי ראינו שהיא מציאת האשה ליורשים כיון
שזנים אותה, ומדוע מציאתה לעצמה. אלא מוכרח שהמשנה
כדעת אנשי יהודה, דוחה הגמרא: לעולם אימא לה ניזונת תנן
וכאנשי גליל, ומכל מקום מציאתה לעצמה, כיון דמקאמא מאי
אמור רבנן מציאת אשה לבעלה – מהו הטעם שתיקנו רבנן שהבעל
יוכה במציאת האשה, כדי שלא יהיה לה ו-לאשה איכה – שנאה
מבעלה, שאם ישנאה לא יזון אותה, אבל הני יורשים לא איכפת
לנו דהיה להו איכה – שתאה להם שנאה לאלמנה, כיון שבעל
כרחם זנים אותה.

הגמרא מבארת מה חייבת האלמנה לעשות ליתומים תמורת
 מזונותיה: **אמר רבי יוסי בר חנינא, כל המלאכות השנויות במשנה**
לעיל (טז) שהאשה עושה לבעלה, מפני שהוא זן אותה, כגון טוחנת
ואופה ומבשלת, האלמנה עושה אותם ליורשים, מפני שגם הם זנים
אותה, חוץ ממוזיגת הכוס – הושטת כוס של יין, והצעת תפסה
לפרוס סדין ולבדין, יציאת מים לצורך הרהצת פניו ודין ורגליו.
מפני שדברים אלו נתקנו להרבות החיבה בין הבעל לאשה, ואין
חיוב עשייתם מחמת תקנת מזונות, ולכן אינה צריכה לעשותם
ליתומים.

הגמרא מבארת מהן המלאכות שתלמיד עושה לרבו: **אמר רבי**
יהושע בן לוי, כל מלאכות שהעבד עושה לרבו לשמשו, תלמיד
עושה לרבו, חוץ מהתרת (לו) מנגל שאינו עושה לרבו, מפני
שהרואה יאמר עבד כנעני הוא.

הגמרא מבארת מתי אין חשש שיאמרו שהוא עבד: **אמר רבא, לא**
אמרן שאין התלמיד מתיר מנעל לרבו, אלא במקום שאין מכירין
אותו, ויטעו לומר שהוא עבד, אבל במקום שמכירין אותו ויודעים
שהוא תלמידו, לית לו פה – אין לנו חסרון בכך, ומותר לו אף
להתיר מנעלו. אמר רב אשי, ובמקום שאין מכירין אותו נמי, לא
אמרן שלא יעשה זאת לרבו, אלא דלא מנה תפלין, אבל מנה
תפלין, לית לו פה, שניכר שאינו עבד, שאין דרך עבדים להניח
תפלין.

הגמרא מבארת את חשיבות שימוש תלמיד לרבו: **אמר רבי חייא**
בר אבא אמר רבי יוחנן, כל רב המונע תלמידו מלשמשו, הרי הוא
כאילו מונע ממונו – מהתלמיד חסד, שנאמר (איוב ו יד), 'למס מרעהו
ו-מי שמסיר עצמו מחבירו, שאינו רוצה שיתקרב אצלו לשמשו,
חסד' – דומה כאילו הסיר ממנו חסדו. רב נחמן בר יצחק אומר,
המונע תלמידו מלשמשו, אף פורק ממונו – מהתלמיד יראת
שמים, שנאמר בהמשך הפסוק (שם) 'ויראת שדי יעזוב'.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמ' א

ובעלת השלש מאות, וחצי המנה הנותר נוטלת בעלת השלש
 מאות. נמצא שבעלת המנה נוטלת חמשים זוז, ובעלת המאות
 גובה מנה, ובעלת השלש מאות גובה מאה וחמשים זוז, כפי
 ששינוי במשנתנו.

הגמרא מביאה דעה החולקת על משנתנו: **תניא בברייתא, זו –**
המבואר במשנה זו, משנת רבי נתן היא, אבל רבי אומר, אין אני
רוצה דבריו של רבי נתן באילו, אלא חולקת בשוה, שאף כשיש
שלש מאות בעלת המנה ובעלת המאות יש להן שעבוד על כל

השלש מאות.

שינוי במשנה: **וכן שלשה שהטילו לכיס פחתו או הותירו, כך הן**
חולקין.
 הגמרא מבארת את דין החלוקה בשנים שהטילו לכיס: **אמר**
שמואל, שנים שהטילו מעות לכיס כדי להשתתף בהם לקנות
סחורה, זה נתן מנה וזה נתן מאתיים,

כתובות. אלמנה ניוזנת – פרק אחד עשר דף צו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלס רש"י

1 אי אמרת בשלמא חנינונת תנן – וסתם לן תנא כנאשי יהודה. שפיר – איכא לאוקמי
2 להא דשמואל – בשאינה ניוזנת. אלא אי אמרת ניוזנת תנן – וסתם לן כנאשי גליל
3 וליכא אלמנה שאינה ניוזנת – אמאי מציאתה לעצמה? ניהו – יורשים כבעל. תיחוי
4 להו איבה – דעל כרחם זנים אותה. אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונות –
5 הוי לירושם. כל מלאכות – השנויות בפרק
6 "אף על פי" (כתובות נטב.) טורחא ואופה כו.
7 חוין ממוינת הכוס כו' – שהן מלאכות
8 המקרבות חיבה והרגל דבר, כדאמרין גמי בהא
9 משכתא (רב.) שאין נדה עושה אותן לבעלה.
10 חוין מהתרת מנעל – שהוראה אומר: עבר
11 כנעני הוא. מנח תפילין לית לן בה – שאין דרך
12 עבדים להניח תפילין. למס מרעהו חסד –
13 הממס עצמו מרעהו – ממס ממנו חסדים.
14 ואית דמפקא לה מדרבתי לעיל מיניה "והושיה
15 נדחה ממנו", וסמך ליה "למס מרעהו חסד", מה
16 שתפסה תפסה – ולא מפקין מינה. ואף על גב
17 דפסקין להכחא בפרק "מציאת האשה"
18 (כתובות סט.) ממוקדעי ולא ממשלטלי, והאיל
19 ותפסה – תפסה. דסקיא – שק של עור, שקורין
20 טשינא. עשירה – היכולת בידה להמתין.
21 הלכך, אי נמי לא תבעה – לא מחילה היא. עד
22 שלש שנים. אבל ענייה, מדלא תבעת –
23 מחלת. צנועה – בושה לבא לבית דין, הלכך
24 בשתי שנים לאו מחילה היא. אלא למפרע –
25 אותן שתי שנים שעברו איכדה. נתננו – דמי
26 מזונות לשנה הבאה.
27 נכסי
28 רב נחמן בר יצחק אומר: אף פורק ממונא יראת שמים, שנאמר: "ויראת שדי
29 יעזוב". אומר רבי אלעזר: אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה – מה שתפסה תפסה. תניא
30 גמי הכי: אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה – מה שתפסה תפסה. וכן, כי אתא רב
31 דימי אומר: מעשה בכלתו של רבי שבתי שתפסה דסקיא מלאה מעות, ולא היה פה ביד
32 חכמים להוציא מידה. אומר רבינא: ולא אמרן אלא למזוני, אבל לכתובה – מפקינן מיניה.
33 מתקין לה מר בר רב אשי: מאי שנא לכתובה – דממקרקעי ולא ממטלטלי, מזונות גמי –
34 ממקרקעי ולא ממטלטלי! אלא, למזוני – מאי דתפסה תפסה, הכי גמי לכתובה! אומר ליה
35 רב יצחק בר נפתלי לרבינא: הכי אמרין משמיה דרבא פותיה. אומר רבי יוחנן משמיה דרבי
36 יוסי בן יומרא. אלמנה ששהתה שתיים ושלש שנים ולא תבעה מזונות – איברה מזונות.
37 השתא שתיים איברה, שלש מיבעיא?! לא קשיא: פאן – בעניה, פאן – בעשריה. אי גמי:
38 פאן – בפריצה, פאן – בצנועה. אומר רבא: לא אמרן אלא למפרע, אבל להבא – יש לה.
39 פגי רבי יוחנן: יתומים אומרים: נתננו, והיא אומרת: לא נטלתי, על מי להביא ראיה?
40 קשה, שיעיל בו תפיסה בשלמא ממלו על פה לא קשיא. דאף על גב דלא טריף ממשעבדי – לא מהני תפיסה, משום דיכול לתבוע הלוואתו מחיים. אבל מלוך קשה, דלא טריף ממשעבדי,
41 גם לא היה יכול לתבוע מחיים! ונראה ל: דרוקא מזוני דלא גביא ממשעבדי, דהו נמי תנאי בית דין – אלמנה רבנן טפי, להועיל בה תפיסה. והודה רבי. ואם תאמר: כמאן אי כרבי – בלא
42 תפיסה נמי, דהא אומר בפרק "נערה" (כתובות נא.) אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות – מוציאין למוון האשה והבנות, ואי כרבי שמעון בן אלעזר – כי תפסה
43 מאי הוי? הא אומר: נכסים שאין להם אחריות – מוציאין לבנים מן הבנות! ואומר רבי: דלעולם כרבי שמעון בן אלעזר. ודווקא לבנים מן הבנות מוציאין, אבל מן האשה – לא. והא דקא
44 מויתב מר בר רב אשי: מאי שנא לכתובה כו', ובעי למימר: מאי דתפסה תפסה – לאו משום דהכי סבירא ליה, דהא ארבי עקיבא לא פליג, דאמר: אין תפיסה מועלת לאחר מיתה. אלא
45 הכי קאמר: מאי דתפסה תפסה, כלומר ברייתא דקתני דמועיל תפיסה למזונות לאחר מיתה – על כרחך כרבי טרפון, דמאי דתפסה תפסה. ואם כן, לרבי טרפון בכתובה גמי – מאי דתפסה
46 תפסה! ורבינו חננאל ר"ל הלכות גדולות פירשו: דהכא מיירי בתפיסה מחיים, ודווקא למזוני מחיים. אבל לכתובה לא – משום דלא נתנה כתובה לגבות מחיים. ופסק ב"הלכות גדולות" כרבינא.
47 וקשה: שהרי פסק בחשבות הגאונים: כבולי התלמוד הלבנת כמר בר רב אשי, בר ממין שבעה וחזרי, וכתב:
48 וסימך – כל הפך לבן טהור הוא. אף על פי שכתב הרב יהודה בר נתן שראה בתשובת הגאונים: לית הלבנת כמר בר רב אשי אלא במיפך שבעה ואריתא – דומה הוא ש"הלבנת גדולות"
49 עצמן תופסות כאותם שפסקו: לית הלבנת כמר בר רב אשי במיפך שבעה ואריתא. וצריך לומר: דמר בר רב אשי דקאמר הכא אינו אלא אתקפתא בעלמא, ולאו דסבירא ליה הכי. ורבינו
50 חננאל פסק כמר בר רב אשי. ודריבה האריתא בו לעיל, בריש "הכותב" (פדב.) מפי רבי.
51 יתומים אמרו: נתננו – אומר רבי: דמיירי מזונות שעבר, דמוכח מילתא טפי משום דשתק עד השתא. ויתמי קושטא קאמרי. אבל במזונות דלהבא – ודאי על היתומין להביא ראיה,
52 דהא רבי יוחנן הוא דאמר בפרק קמא דבבא מצינא (יזא.) הטוען אחר מעשה בית דין – לא אמר כלום. ואפילו למאן דלית ליה דרבי יוחנן – הכא מודה דלא מהמיני לומר
53 "פרעת", דאי מהמיני – מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו לה מזונות כל שעה יאמר "פרעת", מידי דהוה אכתובה במקום שאין כותבין, דכולי עלמא מודה דלא מצי אומר "פרעת", מהאי
54 טעמא דפרישת. מפי רבי.
55 נכסי

כתובות. אלמנה ניזונה – פרק אחד עשר דף צו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

נכסי בחזקת אלמנה קיימי – ואם תאמר: מה טעם דלא חשבינן נכסי בחזקת הבעל חוב?
ואמאי מהימני יתמי למימר "פרענו" במלוה על פה? וכי תימא דחשבינן ליה בחזקת
אלמנה טפי, משום דמוכרת למזונות שלא בבית דין – אם כן לרב ושמואל, נהי דלית להו
כל הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום, מכל מקום כשאיבדה כתובתה – לא ידיו
יתומין נאמנין לומר "פרענו"; דכיון דמוכרת
לכתובתה שלא בבית דין, נכסים בחזקתה כי הכא!
וכי תימא אף על גב דנכסים בחזקתה, מידו
מהימני לומר "פרענו", דמוכחא מילתא, מדלית
לה כתובה – דמזמנת פריעה נקריעה. מידו, היכא
דאיכא עדים שנשפרה לא להיזמנה ושמא יש
לומר: אי איכא עדים – אין הכי נמי. אי נמי:
מזונות שאני; דכתובה מיד שנפרעה – נסתלקה
אבל מזונות – לשלם יש לה מזונות עד שתתבע
כתובתה. הלכך הוו נכסים בחזקתן טפי ממזונות.
מפי רבי. ולא דמי להא דאמרין ב"דמקבל" (בבא
מצינא קא.); יתומים אמרו: אנו השבחנו, ובעל
חוב אמר: אביכם השבח. ומסקנא דמילתא:
ארעא. כיון דלגוביינא קיימא – כמאן דגביא דמי.
דהתם מיירי, בגון שהיתומין מודים שהקרקע זה
לבעל חוב, שאביהן עשאה אפוחיקי. ולכך מסיק:
כיון דלגוביינא קיימא – כמאן דגביא דמי, ותדע,
דממיינת עלה: ספק זה קודם ספק זה קודם –
קוצץ ואינו נותן דמים. והיינו הטעם: כיון דלקרץ
קאי – כמאן דקץ דמי, ולשם מודה בעל האילן
שיש לו לקצץ, אלא ששואל דמים. אם כן, ארעא
דלגוביינא קיימא – נמי מיירי בהאי גזונא. מפי
רבי.

נשאת עליה להביא ראייה – מולא משבח
"עליה להביא ראייה" אלא בנשאת –
שמע מינה דנתקבלה כתובתה או דתבעה
כתובתה בבית דין – אפילו במזונות שעבר,
עליה להביא ראייה. מפי רבי.
ורבי יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי – מה
שפירש בקונטרס ד"וכן כחה יפה" דקאמר
רבי יוסי – היינו, כשכלו נכסי היתומין תחשוב
ללקוחות כל מה שמכרה למזונות – לא נהרא
לרבי, מדאמר לקמן: אי נמי דכולי עלמא בחזקת
יתמי קיימי, והיינו טעמא דרבי יוסי בדאביי, מכלל, דעד השתא לא אסיק אדעתיה לרבי יוסי
האי טעמא! ונראה לרבי דהיינו יפי כח השתא: דמתוך שהיא מוכרת סתם – היא מרווחת
לומר: אלו מכרתי למזונות. ולא יוכלו היתומין לומר לה אם שהתה איבדה מזונות, כמו שהיו
יכולים לומר לה אם היתה כותבת אלו למזונות ואלו לכתובה, ואז היו יכולין לומר: שאר
המזונות מוחלה. אבל לענין טריפת לקוחות – אחי לא מסיק אדעתיה, עד דמסיק דכולי
עלמא נכסי בחזקת יתמי קיימי, דאז לא מצי למימר האי יפי כח דלגבי יתומים לא תהא נאמנת לומר: כלום למזונות מכרתי, שהרי בחזקת יתמי קיימי. ואם תאמר: מה יפי כח הוא השתא,
דקאמר: הכל מכרתי למזונות ולא איבדה, וכי אין זו אונאה? דשקר הוא. שהרי גם לכתובה מכרה! ויש לומר: מאי טעמא שהתה שתיים או שלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה
– דמדלא תבעתה, אם כן מחלתה. והבא ליכא למימר הכי, דאיכא למימר דלא חששה לתובעם, משום שיכולה לומר: הכל מכרתי למזונות. וגם לפירוש הקונטרס אין זו אונאה, שאומרת
ללקוחות: הכל מכרתי למזונות. שהרי מן הדין גם מזונות היה לה לגבות ממשעבדי, אם לא לפי שאין קצובין, כדפרשין בגטין. והבא לעולם ליש לקוחות להם לאסוקי אדעתיהו משום
כתובה, להניח מבני חרי כשיעור כתובה, אף על פי שמכרה לכתובה, כיון שיכולה לומר: למזונות מכרתי. מפי רבי. ואם תאמר: והלא יכולין לומר לה: הנהנו לך מקום לגבות ממנה ויש לומר:
דהוי כמו אשתך בן חרי, דגביא ממשעבדי, כדאמין לעיל. ולא שייך הכא למימר: אפסדה אנפשה בידים – שהרי עשתה לצורך מזונות. אי נמי, בלקוחות שלקחו אחר שמכרה.
דרבי יהודה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל אלמנה להביא ראייה – לטעמא דפרישית לעיל משום הא דשחקיה, שלא תבעה מזונותיה – מוכח שהדין עם היתומים, שאומרים "נתננו",
קשה במאין: דהכא – אמאי עליה להביא ראייה? דאז לא שייך הכא האי טעמא, דהאי דשחקיה – לפי שמכרה נכסיה ונראה דהיינו טעמא לעיל, דעליה להביא ראייה – משום דלא שייך
התם למאן: מה הועילו חכמים בתקנתם, אם נאמנים לומר: פרענו מזונות שעבר. שהרי היא יכולה לתבוע כל שעה תחילת מזונות הבאין. וכן הכא, יכולה היא לכתוב: אלו למזונות מכרתי
ואלו לכתובה מכרתי. מפי רבי. **תפשוט** ליה דמתניתין בר – ואם תאמר: מאי סלקא דעתיה מעיקרא דלא תפשוט? יש לומר: דסלקא דעתיה דמתניתין דאי משום עצה טובה, אבל ברייתא
לא משמע משום עצה טובה אלא משום כחה יפה. דומיא דרבי יוסי. נראה לי. **רצה** בחובו נוטל רצה במתנה נוטל – פירוש: שניהם נוטל – אלא כלומר: רצה בחובו – נוטל מבני חרי,
ושבו לא יוכל לגבות דמתנה ממשעבדי, משום הכי קאמר: אם נוטל במתנה – לא כך יפה כחו. פירוש: אם נוטל במתנה מבני חרי, שיכול לטרוף החוב ממשעבדי. וכן משמע מתוך פירוש
הקונטרס. וקשה לרבי: דבשילוי "יש נוטליך" (בבא בתרא קל"ב). תניא: שכיב מרע שאמר: תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי כראוי לו – נוטל ונטול את חובו בר. ופריך: משום דאמר "כראוי
לו" נוטל ונטול את חובו? ודלמא – כראוי לו בחובו קאמר! ומשני: הא מני – רבי עקיבא דא, דדייק לישנא יתירא. משמע דאם לא אמר אלא: תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי, ולא אמר
"כראוי לו", אינו נוטל שניהם! ונראה: דאי הוה גריס התם "לבעל חובי" – הוה ניהא, דהוא כי לא אמר "לפלוני" אלא קאמר "לבעל חובי" – משמע דבחובו קאמר, שיתנו לו, אם לא אמר
"כראוי לו". ויש ספרים שכתוב בהן כך, ולא כתוב בהן "לפלוני". אבל היכא דכתב "לפלוני בעל חובי" – ניכר מהלשון דבמתנה קאמר שיתנו לו, ודבר זה תלוי בסברה.

נכסי – הבעל. בחזקת יתמי – והיא המוציאה מהם, ועליה להביא עדים שהודו יתומים
בפניהם שלא קבלה. וכל זמן שלא הביא עדים – לא תגבה. בחזקת אלמנה קיימי –
שהרי נשתעבדו בתנאי בית דין. נשאת – והיא באה לתבוע מזונות של שנים שעברו.
עליה להביא ראייה – דמשניסת אין הנכסים ברשותה. וכותבת אלו למזונות – בשטרות
המכירה שהיא כותבת ללקוחות, כותבת את
המכור למזונות. וכשהיא מוכרת לגבי כתובה
– תפרש בתוך השטר: לכתובה מכרתי. וכך
כחה יפה – כדבעינן לפרושי. מאי לאו בהא
פליגי דרבי יהודה דאמר הפירוש יפה לה סבר
נכסי בחזקת יתמי קיימי – ואי לא פירשה מה
לכתובה ומה למזונות, סוף כשתבא לתבוע,
יאמרו לה: מה שמכרת – לכתובה מכרת,
וקבלת כתובתך. ואם תאמר להם: אם כן תנו לי
מזונות שאכילתי – הם יאמרו: נתננו לך
מטלטלין תמיד במזונותיך, והם נאמנים. ורבי
יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה קיימי – והיא
תחזיק בהם לצורך מזונותיה וכתובתה, ועליהם
להביא ראייה. לפיכך הסתם יפה לה, מפני
לקוחות שלקחו שדות מבעלה, שאם יכלו כל
נכסי היתומים – תחשוב כל מה שמכרה
למזונות, ועל הלקוחות שלקחו מבעלה תחזור
על כתובתה. שאם תפרש "לכתובה מכרתי" –
לא תוכל שוב לנתן למזונות, ועל הלקוחות לא
תחזור על מזונותיה, דתנן (גיטין מה"ב) אין
מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים
משועבדים. ולא ליקרו לה רעבתנותא –
הרואה שמוכרת כל קרקעות אלו, סבור
שמוכרתן למזונות, מוציא עליה שם
רעבתנותא, ושוב אין מוציא נגמ נשואה. דאי לא
תימא הכי – דטעמא דרבי יהודה לאו משום
נכסי בחזקת יתמי הוא. הא דבעי רבי יוחנן –
על מי להביא ראייה; נהי דמתניתין דפלוגא
דרבי יהודה ורבי יוסי לא שמיע ליה, מתניתין
מיהא שמיע ליה, שהמשנה נשנית תמיד בבית
המדרש. תפשוט ליה ממתניתין – דעל אלמנה
להביא ראייה, דמתניתין נגמ מצריכה לה
לפרושי, כרבי יהודה. דעצה טובה קא משמע לן
– דלא ליקרו לה רעבתנותא. אי נמי דכולי עלמא –
על אלמנה להביא ראייה, ואפילו הכי לרבי יוסי הסתם יפה לה לטריפת לקוחות שבחיי
בעלה לכתובה, כמו שפירשתי, וכדנתי אביי קשישא.

אם

כתובות דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמא

שמכרה מהקרקעות היה למזונות. ותוכל לגבות כתובה
מהלקוחות שקנו מבעלה קרקעות, כיון שלכתובה גובים מנכסים
משועבדים. ואילו תכתוב על חלק מהקרקעות שהיא מוכרת
אותם לכתובה, שוב לא תוכל להוציא מהלקוחות קרקעות
למזונות, שאין מוציאים מנכסים משועבדים למזונות.
דוחה הגמרא: **כמאי** – מהיכן ההכרח שנחלקו בספק זה, **דלמא**
ו-שמא דבולי **עלמא** סברי **בְּחֻקָּתָא אֲלִמְנָה קְיָיְמִי**, ועל היתומים
לְהִבִּיא רַאֲיָה שפרעה, ולכן עדיף לה לסתום ולא לכתוב למה היא
מוכרת, וכפי שנתבאר. ורבי יהודה שובר שעליה לכתוב לשם מה
היא מוכרת, הוא משום ש**עֲצָה טוֹבָה קָא מְשַׁמֵּעַ לָן**, דלא ליקרי לה
רַעְתָּנוּתָא, שאם לא תכתוב לשם מה היא מוכרת יאמרו שמוכרת
הכל למזונות, ויקראו לה רעבתנית שצריכה הרבה מעות
למזונות, ולא ירצו בני אדם לשאתה לאשה, ולכן עדיף לה
לכתוב מה היא מוכרת לכתובה.
הגמרא מוכיחה שרבי יהודה אמר כן משום עצה טובה: **דאי לא**
תִּימָא הָיִי – שאם לא נפרש שכוונת רבי יהודה לעצה טובה, אלא
טעמו משום שהנכסים בחזקת האלמנה או בחזקת היתומים, תפשוט ליה
האם הנכסים בחזקת האלמנה או בחזקת היתומים, תפשוט ליה
מִפְתִּינִיתִי – הרי יש לפשוט הספק בדרך זו ממשנה מפורשת,
ששינוי להלן (דף 47), מוכרת האלמנה קרקעות לצורך מזונות **שלא**
בְּבֵית דִּין של מומחים, וכשמוכרת למזונות **בְּחֻקָּתָא אֲלִי** למזונות
מִבְּרִיתִי, ומוכר שהנכסים בחזקת היתומים, ולכן צריכה לכתוב
לשם מה היא מכרה, ומדוע לא פשוט רבי יוחנן משם את ספיקו.
אלא על כרחך מִפְתִּינִיתִי שהצריכה לכתוב מה היא מוכרת
למזונות, **לִיבָא לְמִשְׁמַע מִיָּה** – אין להוכיח שהנכסים בחזקת
היתומים, שאפשר לומר **דְּעֲצָה טוֹבָה קָא מְשַׁמֵּעַ לָן** כדי שלא
יאמרו שהיא רעבתנית, אם כן **הָכָא נָמִי** אין להוכיח מרבי יהודה
שהנכסים בחזקת היתומים, שאפשר לומר **שְׁעֲצָה טוֹבָה קָא מְשַׁמֵּעַ**
לָן.
הגמרא דוחה באופן נוסף: **אי נָמִי**, יש לפרש **דבולי עלמא** – בין רבי
יהודה ובין רבי יוסי סוברים דנכסי **בְּחֻקָּתָא יתמי קיימי**, ועליה
להוכיח שלא נפרעה מזונות, ולכן אמר רבי יהודה שתפרש מה
היא מוכרת למזונות. והיני (ו-זהו) **טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי**, שעל ידי
שתסתום ולא תפרש לשם מה היא מוכרת, תוכל לומר שמכירתה
היתה למזונות, ויש לה לגבות כתובה מהקרקעות שקנו הלקוחות.
וכדאמרי **קְשִׁישָׁא, דְּאִמְרַי אֲבִי קְשִׁישָׁא מִשְׁלֵ דְּרַבִּי יוֹסִי** שהסתם יפה
לה, **לְמָה הִדְרֵךְ דּוּמָה, לְשִׁכְבִּי מִרְעָ שְׂאֵמֶר תְּנוּ מֵאֲתִים זֶו לְפִלּוּנִי**
בְּעַל חוֹבִי, ומפרשים דבריו שרוצה ליתן לו מתנה חוץ מהחוב
שחייב לו, ומה שאומר 'בעל חוב' הוא כדי לבאר לאיזה פלוני
מתכוין. אם רצה אותו פלוני לטול המאתים וזו (שהם בני חורין)
כפרעון חובו, נזילין, ובאופן זה לא יוכל לגבות את המתנה
ממשועבדים. ואם רצה לטולן בְּמִתְנָה, ולא לפריעת חובו, נזילין,
ונוטל מאתים וזו נוספים לטולן לחובו ממשועבדים.

האם נכסי ו-הנכסים של הבעל שמת) **בְּחֻקָּתָא יתמי** שירשו אותו
קיימי – עומדים, ולכן כדי שתוכה בדין על האלמנה לְהִבִּיא רַאֲיָה
לטענתה, ואז תוכל לגבות מהנכסים, ואם לא תביא ראיה לא
תוכל לגבות מפני שהיא מוציאה את הנכסים מחזקתם, והמוציא
מחברו עליו הראיה. או **דלמא**, נכסי **בְּחֻקָּתָא אֲלִמְנָה קְיָיְמִי**, שהרי
נשתעבדו לה בתנאי בית דין, ולכן כשבאה לגבות דמי מזונותיה
מהנכסים, על היתומים לְהִבִּיא רַאֲיָה לטענתם שפרעו לה כבר, ואם
אינם מביאים ראיה יפרעו מזונותיה, כי הם מוציאים את הנכסים
מחזקתה.
הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את הספק: **תא שְׁמַע דְּתַנִּי לִי**,
אֲלִמְנָה התובעת מנכסי היתומים, דמי מזונות של שנים קודמות,
והיתומים טוענים שפרעו לה, **כָּל זְמַן שְׁלֹא נִיֶּסֶת** לאחר, היא
מוחזקת בנכסים ועל היתומים לְהִבִּיא רַאֲיָה לדבריהם. אבל אם
אחר שניסת תובעת מזונות על הזמן שקודם הנישואין, עבשיו כבר
אינה מוחזקת בנכסים, שהרי אין היתומים חייבים לוונה, ועלִיהָ
לְהִבִּיא רַאֲיָה. ונפשט, שעד שניסת הנכסים בחזקתה, ועל היתומים
להביא ראיה שפרעו.
הגמרא מבאיה שנחלקו תנאים בכך: **אמר רבי ישימי פר אשי**, הספק
האם הנכסים בחזקת האלמנה או בחזקת היתומים, הוא בְּתַנָּא –
תלוי במחלוקת תנאים. ששינוי בברייתא: אשה שמת בעלה
ומוכרת קרקעות לצורך מזונות וכתובה. הרי היא מוכרת וכותבת
בשטר המכירה 'קרקעות אלו למזונות מִבְּרִיתִי', ו'קרקעות אלו
לכתובה מִבְּרִיתִי'. דְּרַבִּי יוֹסִי וְהוּדָה. רבי יוסי אומר, מוכרת האשה
למזונות ולכתובה, וכותבת בשטר המכירה סתם – שמכרה לאחד
מחיובי בעלה, ואינה מפרשת מה מוכרת לכתובה ומה למזונות.
וכשכותבת בן כֹּהֵה יָפָה – טוב לה יותר, ובמבואר בסמוך.
מבאר הגמרא: **מאי לאו בְּהָא קְמִישְׁלִי** – האם לא בזה נחלקו,
שְׁלִרְבִי יְהוּדָה דְּאִמְרַי בְּעִי לְפָרוּשִׁי – שעליה לכתוב לשם מה היא
מוכרת כל קרקע, הוא משום דכבר כמו הצד שנכסי **בְּחֻקָּתָא יתמי**
קיימי, ולכן על האלמנה לְהִבִּיא רַאֲיָה, ולכן טוב לה לפרש לשם
מה היא מוכרת, כדי שלא יטענו היתומים שאת הכל היא מכרה
לכתובה, ושוב אינם חייבים לפרוע כתובתה. ואם תטען להם
לדבריהם שמכרתה לכתובה, תנו לי מזונות שלא פרתם לי,
יאמרו היתומים שפרעו לה מזונות ממטלטלין, וכיון שהנכסים
בחזקתם, נאמנים לטעון שפרעו לה. אבל כשתפרש שמכרה
למזונות, אין היתומים יכולים לומר שפרעו לה מזונות ממקום
אחר ובשקר אמרה ללקוחות שמוכרת למזונות, מפני שהיה להם
לטעון כן מיד בשעת המכירה, וכיון שלא טענו כן מוכח שטענתם
שקר. ורבי יוסי דכבר לא בְּעִי לְפָרוּשִׁי לאיזה צורך מכרה, סבר כמו
הצד דנכסי **בְּחֻקָּתָא אֲלִמְנָה קְיָיְמִי**, ולכן על היתומים לְהִבִּיא רַאֲיָה
שפרעה, ואינם יכולים לטעון לה שפרעו לה מזונות ממקום אחר,
ולכן עדיף לה לסתום ולא לכתוב לשם מה היא מוכרת, ובכך
תרויח שאם לא ישאר ליתומים נכסים, תוכל לומר מה

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמ' א

אבל מסיים רבא, שאין להוכיח מכאן לענין שדה שנתקלקלה
שאינו חוזר וגובה ממשועבדים, מפני שהתם בשתי הברייתות,
איהו דאפסיד נפשיה בידים – המלוה קלל לעצמו בידים את,
האפשרות לגבות מהשני, בזה שכתב לו דין ודברים אין לי עמך,
וכן האשה כשחתמה לשני קלקלה לעצמה, ולכן אינם חוזרים
ללוה הראשון, אבל במקרה שהקרקע התקלקלה, עדיין הספק
אינו מוכרע אם יכולים לחזור ולגבות ממשועבדים.
הגמרא תמדה על הספק הנזכר: **אמר ליה רב יימר לרב אשי**, מה
הספק בשדה שהתקלקלה אם הלוקח הראשון יכול לטעון הנחת
לך מקום לגבות הדינא,

– יש שתי טענות על פירוש זה, **הרא** – טענה אחת, דאֲבִידָה לְגַמְרִי
מְשַׁמֵּעַ – שהלשון 'אֲבִידָה', משמעותו איבוד גמור, ואינה יכולה
לגבות משום לוקח. ועוד טענה, שהרי תנאי בברייתא, אם אדם
לֹוּ מִן הָאֲחֵר, וימכר נכסיו לשנים, וכתב בעל חוב ללוה שני דין
ודברים אין לי עמך, אין לו על לוקח ראשון כלום, המלוה אינו יכול
לגבות אפילו מלוקח ראשון, מִפְּנֵי שִׁיבּוֹל הַלּוּקָח הַרְאִשׁוֹן לֹאִמְרָה
למלוה, הִנְחִיתִי לְךָ מְקוֹם לְגִבּוֹת הֵימָנוּ – הנחתני בני חורין ביד
המלוה בשעה שקניתי את השדה. ואם כן נדחה תירוצו של רב
נחמן בר יצחק, וחוזרת ההוכחה מהברייתא, שאם המלוה לא יכול
לגבות מהלוקח המאוחר, אינו חוזר לגבות מהלוקח הראשון.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

1. צריך למהר לאכל סוף שעה ששית¹⁸ שאסור להתענות בשבת עד חצות אפילו אם אינו מתכוין לשום תענית אלא שנמנע מחמת עסקו בדבר אחר אפילו הוא דבר מצוה¹⁹ כגון שקורא ומתפלל אסור³ אלא אם כן אינו חפץ לאכל עדן והאחור הוא ענג לו כמו שיתבאר⁴ (והוא הדין אם מתענג בקריאה ותפלה יותר מנאכילה) ואם מתכוין לשם תענית אפילו שעה אחת אסור¹⁵:
- 2.
- 3.
- 4.

סימן רפח, דין תענית ודין תענית חלום בשבת סעיף א

הלכתא רבתא

- א [שעה ששית – סוף שש שעות זמניות משהאיר היום].¹
- ב [דבר מצוה – היינו כשקורא בתורה ומתפלל לצורך קיום מצוה, משא"כ כשקורא ומתפלל לשם תענוג כדלקמן].²

ציונים והוספות

1. הזמן שנחשב לתענית אינו תלוי בזמן שהתעורר משנתו (שיטת המג"א בסי' קנז ס"ק א) כפי שהוא לענין תענית חלום דלהלן סי"ב, אלא הוא עד חצות היום.
 2. ועד"ז בסי' רצא ס"ה לגבי איחור הסעודה לצורך קיום מצוה (על ידי שיחלק סעודת הבוקר לשניים כך שיצא ידי חובת סעודה שלישית): לכתחלה אין להמתין עם סעודת הבוקר עד סמוך למנחה גדולה בשביל קיום סעודה ג' שהרי אסור להתענות עד חצות כמו שנתבאר בסי' רפ"ח.
 3. עד"ז בסי' רפא ס"ג: שאף שמאריכים בתפילה ולא חוששים לביטול תורה מכל-מקום לא יאריך יותר מדאי כדי שיאכלו קודם חצות היום. ובסי' תקטס ס"ח (לענין יום-טוב): ויש לגעור בחזנים המאריכים יותר מחצות היום. ובסי' תקפד ס"ו (לענין ראש-השנה): ואם חל בשבת אין להאריך יותר מחצות אבל בחול יכול להאריך יותר. במה
- דברים אמורים בפיוטים ובתפלות אבל בניגונים אין להאריך יותר מחצות כיון שהוא יו"ט.
4. סעיף יג.
5. עד"ז לקמן סי"ב. ובסי' תרד סוף ס"א: ערב יום הכיפורים אינו דומה לשבת שנאמר בו וקראת לשבת עונג, ולפיכך אסור להתענות בו אפילו שעה אחת לשם תענית אם אינו תענית חלום כמ"ש בסי' רפ"ח, אבל בערב יום הכיפורים שלא נאמר בו עונג אלא שמצוה לאכול בו ואם אכל פעם אחת ביום יצא ידי חובתו. ובסי' רמט סי"ב שאיסור התענית הוא אפילו בליל שבת (ושם דן האם מותר להשלים תענית של ערב שבת גם כשכבר קיבל עליו שבת).
6. ערוך השלחן סעיף א. והוסיף: וזהו מעשים בכל יום שעושים קידוש וטועמים מטעמת וממתנין עם הסעודה השנייה עד אחר חצות.

שולחן ערוך הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

- נח בגד השרוי במים אפילו אין שם אלא שרייה מועטת אסור לנגבו סמוך לאש אע"פ שאינו שוטחו שם אלא מנגבו שם כשהוא לבוש בו שאין כאן מראית העין אעפ"כ אסור משום בישול שהמים הבלועים מתבשלים שם אם הוא סמוך לאש כל כך עד שהבגד יכול להתחמם שם כל כך עד שהיד סולדת בו אבל אם אינו סמוך כל כך מותר לנגבו שם כל שאינו שוטחו:
- נט בגד השרוי במים אסור לטלטלו לאחר שפשטו מעליו שמא ישכח ויסחטנו אלא אם כן הוא בגד שאינו מקפיד על מימיו ואף בחול לא היה סוחטו או שאין בו אלא שריה מועטת שאין דרך להקפיד עליה לסוחטה.
- ואם נשרו בשכר או ביין אדום או בשאר משקין שאינם מלבנים מותר לטלטלו אע"פ שנשרו הרבה ואף לכתחלה מותר להשרותו בהם כגון לסננם עליו כמו שיתבאר בסי' שי"ט ושי"כ:
- ס הרוחץ פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו מערב שבת או אפילו כל גופו בחמי טבריא או בצונן התירו לו להסתפג במטפחת או בסדין וכיוצא בהן אע"פ שמקפיד על מימיהם לסוחטם בהם בחול לא חששו שמא ישכח ויסחטם בשבת לפי שזהו דבר שאי אפשר לגזור עליו שכיון שכל הרוחצין מסתפגין אם אתה אסורו להסתפג אף אתה אסורו ברחיצה וזהו דבר שאי אפשר שפעם אחת גזור שלא לרוחץ מפני הבלנים שהיו מחמין חמין בשבת ואמרו מערב שבת הוחמו ואח"כ ראו שאין הדבר עומד וחזרו והתירו.
- ומותר לו גם כן להביא המטפחת בידו מבית המרחץ לביתו אם יש שם עירוב ואין חוששין שמא ישכח ויסחטנו בהליכתו (שאם נחוש לכך ונאסור לו להביאו הרי אנו אוסרים להסתפג שאי אפשר לו להפקירו ולהניחו בבית המרחץ) ואסור לו למוסרו להבלן מפני שהבלנים חשודים על הסחיטה לסחוט בידים.

לנערו אזי הוא כפסיק רישיה ולא ימות שקרוב לודאי
שיסחטו המים ממנו בניעורו) ויש מי שאוסר אף אם הוא
בגד ישר שאינו מקפיד עליו וטוב לחוש לדבריו:

ג יש מי שאומר שאסור לנער בגד חדש ושחור מן העפר
או האבק שעליו אם מקפיד שלא ללבשו בלא נייעור
משום שהוא ככיבוס שהאבק מקלקל מראיתו ונייעורו ממנו
הוא כיבוס וטוב לחוש לדבריו.

אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד שאין הנוצה דבוקה
בבגד כמו האבק והעפר ואין הסרתה דומה כלל לכיבוס
(ואין איסור בהסרת הנוצות משום טלטול מוקצה לפי שמן
הסתם כבר היו בכר או בכסת ונפלו מהן על הבגד והרי הן
ראויות להחזירן להן ולשכב עליהן ולכך אינן מוקצות כלל
אבל נוצות שלימות שאינן ראויות לכר וכסת עד שימרוט
אותן מקנים שלהן שהם קשים ואינם ראויים לשכב עליהן
אסור לטלטלן בשבת כמ"ש בסי' תצ"ט לענין יו"ט) ואם
מותר להסירם על ידי מכבדת העשויה מקסמים יתבאר בסי'
של"ז וכן אם ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו מותר
לקלפו:

ד הקורע על מנת לחזור ולתפור ע"ד שנתבאר בסי' רע"ח
חייב שהוא מאבות מלאכות שכן במשכן יריעה שנפל
בה תולעת ומנקב בה נקב קטן ועגול וכדי לתפורו צריך
לקרוע למעלה ולמטה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה
קמטים קמטים והקורע שלא על מנת לחזור ולתפור פטור
אבל אסור מדברי סופרים.

לפיכך מי שנסתבכו בגדיו בקוצים מפרישן בצנעה
ומתמהמה כדי שלא יקרעו ואם נקרעו אין בכך כלום כיון
שלא נתכוין לכך ואין כאן פסיק רישיה שכיון שהתמהמה
היה אפשר שלא יקרעו.

ומותר לפצוע את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע
כמו שיתבאר בסי' תק"ח:

ה דרך האומנים העושים כלי מתכת להכות בפטיש על
הכלי אחר שנגמר כדי להשוות עקמימותו בהכאה זו
והכאה זו היא גמר מלאכת הכלי והוא אב מלאכה שהיתה
בכלי המשכן וכל העושה שום דבר שהוא גמר עשיית הכלי
ותיקונו הרי גמר זה נחשב למלאכה והוא תולדות מכה
בפטיש שהיה במשכן כגון הצר צורה בכלי העומד לציירו
אפילו לא צייר אלא מקצת הצורה הרי עשה מקצת גמר
הכלי וחייב שאף שהציור מצד עצמו אינו חשוב מלאכה
מכל-מקום עכשיו שהכלי נגמר וניתקן על ידו הרי הוא
נחשב למלאכה וכן כל העושה איזה תיקון לכלי הרי תיקון
זה נחשב למלאכה וחייב ואין צריך לומר העושה כלי
מתחילתו שחייב משום מכה בפטיש אף אם הוא בענין
שאינו בו משום בונה כמו שיתבאר בסי' שי"ד וסי' שכ"ב:

ו לפיכך הלוקט יבלת שעל גבי הבגדים כגון אלו היבלת
שבכלי צמר הנשארים בהם מן האריגה וכן קשין וקסמים
דקין שנארגו בבגד שלא במתכוין הנוטל אותם לאחר
האריגה חייב משום מכה בפטיש אם הוא מקפיד עליהם
דהיינו שהוא מסירם ככוונה כדי ליפות הבגד שיפוי זה הוא

ואף עכשיו בזמן הזה שאפשר לעמוד בלא רחיצה בשבת
וא"כ אפשר למונעו מלהסתפג אעפ"כ אין איסור בדבר
מאחר שלא נאסר מעולם במנין חכמים ומכל-מקום טוב
להסתפג בדבר שאינו מקפיד על מימיו לסוחטו אף בחול:

סא מותר לעמוד על שפת הנהר ולרחוץ ידיו בנהר ואין
בוה איסור במה שמוציא המים שעל ידיו מן הנהר אל
שפתו לפי שהנהר הוא כרמלית ושפת הנהר הוא ג"כ
כרמלית ומותר להוציא מכרמלית לכרמלית בפחות מד'
אמות רק שיזהר לנגב ידיו יפה מיד שהוציאם מהנהר קודם
שילך ד' אמות וכן הרוחץ בנהר צריך לנגב גופו יפה
כשעולה מהנהר שלא ישארו עליו מים ויטלטלנו ד' אמות
בכרמלית.

אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף עליו ועל לבושו לא
הקפידו חכמים על זה לפי שהוא דבר שאי אפשר לעמוד
עליו שלפני אדם הולך ברשות הרבים ופתאום ירד
הגשם עליו לכן התירו לו בכל ענין (אף לצאת מביתו בשעת
הגשם שאין לאסור דבר לחצאי):

סב בעלי הקרחה שמניחין על ראשיהם פשתן סרוק או
צמר מנופץ שיהא נראה כשער בראשיהם מותרים
להניחו בראשיהם בשבת ולצאת בו לרשות הרבים שתכשיט
שלהם הוא ובלבד שהוכנו מבעוד יום בענין שאין בו איסור
משום טלטול מוקצה וע"ד שיתבאר בסי' ש"ח:

סג מותר לתלות מצנפת בצוארו למי שיש לו מכה בראשו
או בזרועו ולצאת בו לרשות הרבים וכן לכרוך
סמרטוטין על היד או על האצבע שיש בו מכה ולצאת בהם
לרשות הרבים וכל-שכן אם כרוכים על המכה ממש כמו
שנתבאר למעלה (ע"ש הטעם):

חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם
אסורים

א המנער טלית חדשה שחורה מן הטל שעליה חייב מפני
שניעורה מן הטל הוא מיפה ומועיל לה כמו כיבוס והוא
שמקפיד עליה שלא ללבשה בלא נייעור אבל אם אינו מקפיד
עליה שאף אם לא היה מנערה לא היה נמנע מללבשה אין
יפוי זה חשוב אצלו ככיבוס ומותר לו לנערה קודם
שילבשה אבל אם היא לבנה או אדומה או שאר מיני
צבעונים או שאינה חדשה אין הנייעור יפה לה כמו כיבוס
ולכן מותר לנערה אף אם מקפיד עליה שלא ללבשה בלא
נייעור ועד אימתי נקראת חדשה כל זמן שלא נשתמשו בה
כל כך אלא עדיין היא בחידושה:

ב במה דברים אמורים בטל אבל אם ירדו גשמים (הרבה)
על שום בגד בין לבן בין שחור ושאר מיני צבעונים וכל
שכן אם נפל במים הואיל ונבלעו בו מים אסור לנערו מפני
שדרך כל בגד בלוע ממים כשמנערין אותו נסחטין ממנו
מים והוא שהבגד חדש שמן הסתם הוא מקפיד עליו ביותר
לנערו מיד מפני שמתקצר במים אבל אם אינו מקפיד עליו
מותר לנערו (שאף אם יסחוט ממנו המים הרי אינו מתכוין
לכך ודבר שאינו מתכוין מותר אבל כשהוא מקפיד עליו

נקבים בלוח העליון בארבע זוויותיו ותוחבין העמודים בנקבי
העליון ומורידין העליון למטה על הבגדים לכבשן ואח"כ
תוחבין יתירות בנקבי העמודים שלא יעלה העליון למעלה
מותר להתיר מכבש זה בשבת דהיינו ליטול היתירות
מהעמודים ולפותחו ליטול ממנו הבגדים לצורך שבת.

במה דברים אמורים במכבש של בעלי בתים אבל מכבש
של כובסים אסור להתירו מפני שהוא תחוב בחזקה והתרתו
דומה לסתירה ואפילו אם היה מותר כבר מערב שבת אסור
לשמוט ממנו בגדיו ללבשם בשבת גזירה שמא יבא להתירו
בשבת:

יב חלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפים אותו
בידים לרככו ואף הליכון שלו מזהיל יותר על ידי
שפשוף זה אעפ"כ מותר לשפשפו בשבת ואינו נראה כמלבן
לפי שהדבר ידוע שכוונתו בשביל לרככו ולא בשביל
להצהיל הליכון שאין אדם מקפיד כל כך על ליבונו וציהולו
של חלוק שהוא בגד תחתון אבל הסודר שהוא בגד עליון
ואדם מקפיד יותר על ליבונו וציהולו אסור לשפשפו בידים
מפני שנראה כמתכוין להצהיל הליכון והרי זה דומה
למלבן.

ויש אומרים שלא התירו אף בחלוק אלא כשהוא של צמר
או של משי אבל של פשתן וכן כל שאר כלי פשתן אסור
לשפשפם אפילו מעט בידים כדי לרככם מפני שריכוכם זהו
ליבונם ונכון לחוש לדבריהם כיון שהוא דבר שאין בו צורך
כל כך ומנהג העולם להקל לשפשפם בידים לרככם (אלא
שנוהרין לרכך בכלי המיוחד לכך):

יג אסור לעשות קמטים בענק שבצואר שקורין (קאלנע"ר)
בעצים המיוחדים לכך וכן הקמטים שעושות הנשים
בבתי זרועותיהם אסורות לעשות בשבת ויו"ט ואפילו בחולו
של מועד כמו שיתבאר בס' תקי"ט ותקמ"א:

יד טיט שעל רגלו או על מנעלו מקנחו בכותל אבל לא
בקרע גזירה שמא ישוה גומות שבקרע כוונה לפי
שדרך אדם לחזר אחר מקום גומא לקנח בו רגליו שהטיט
מתקנח שם היטב ומתוך שהוא עסוק לקנח יש לחוש שמא
ישכח שהוא שבת ויכוין להשוות הגומות בקינוחו ויש
מתירין אף בקרע שאין חוששין שישוה גומות במתכוין
ואם הורשו הגומות מאלהין ע"י קינוחו אין בכך כלום שדבר
שאינו מתכוין מותר ויש אוסרין אף בכותל של חומה מפני
שנראה כמוסיף על הבנין.

ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל ומותר לקנח
מן הדין בין בקרע בין בכותל של חומה אלא שלכתחלה
טוב לקנח בקורה או בכותל של עץ שהוא מותר לדברי הכל
וכן בחתיכת חרס המותרת בטלטול ע"ד שיתבאר בס' ש"ח
ואם אין לפניו אחד מכל אלו יותר טוב לקנח בכותל אפילו
של חומה מלקנח בקרע מפני שרבו המתירין על האוסרין
לקנח בכותל של חומה:

טו הממחק את העור דהיינו שמגרר את הצמר או השער
מעל העור עד שיחליק פני העור חייב והוא מאבות
מלאכות שכן היו עושין במשכן בעורות תחשים ואילים
מאדמים.

חשוב גמר עשיית הבגד ותיקונו לפי שמקפיד עליהם אבל
אם אינו מקפיד עליהם ואינו מסירם אלא דרך מתעסק
בעלמא פטור אבל אסור מדברי סופרים:

ז שלל שעושים החייטים דהיינו שבתחילת תפירתם
מחברים בחוטין את עליונות הבגד עם מה שתופרים
תחתיו ואחר גמר תפירתם מוציא חוטין אלו מן הבגד יש
להסתפק אם המוציאם בשבת חייב משום מכה בפטיש אם
מקפיד עליהם ואם אסור מדברי סופרים אם אינו מקפיד
עליהם ויש להחמיר:

ח מותר לקפל הבגדים קודם לבישתם כדי שיתפשטו
מקמטיהם ויהיו מהודרים עליו כשילבישם והוא
שילבישם בו ביום וכן אחר שלבשם ופשטם מעליו יוכל
לחזור ולקפלם אם דעתו לחזור וללבשם בו ביום שנמצא
קיפול זה הוא לצורך השבת אבל אם אין דעתו לחזור
וללבשו עד למוצאי שבת אסור לקפלו בשבת (מטעם
שיתבאר) ולכן אסור לקפל הטלית של מצוה שפושטין
בשבת שחרית במקומות שאין חזרין ומתעטפין בהם
במנחה:

ט לא התירו לקפל אפילו לצורך השבת אלא באדם אחד
אבל שנים לא יקפלו בגד אחד מפני שכששנים מקפלים
הן מפשיטים קמטיו (בידיהם בקיפולם) ונראין כמתקנין
כלים בשבת (משא"כ כשאחד מקפל מתפשטים הקמטים
מאלהין) ואפילו באדם אחד לא התירו אלא בבגדים חדשים
אבל לא בישנים שהישנים קיפולם מתקנם יותר מן החדשים
שהחדשים קשים מאלהין ואין ממהרין לקמוט ואפילו
בחדשים לא התירו אלא בלבנים אבל לא בצבועים
שהצבועים קיפולם מתקנם יותר ואפילו בלבנים לא התירו
אלא כשאין לו בגד אחר מקופל להחליף היום שאז התירו
לו משום כבוד שבת שלא ילך בבגדים מקומטים אבל אם
יש לו בגד אחר מקופל אסור לקפל את זה משום שעכ"פ
נראה קצת כמתקן כלי בשבת.

ויש מי שאומר שלקפל שלא כסדר קיפולו הראשון מותר
בכל ענין אף (לצורך מחר) ובשני בני אדם והוא בגד ישן
וצבוע ויש לו להחליף לפי שאין לקיפול זה שום קיום ואין
כאן שום תיקון כלי כלל ונראין דבריו:

י אין מציעין המטה משבת למוצאי שבת אע"פ שיש
שהות ביום שיוכל לישן עליה בשבת עצמו מכל-מקום
כיון שאין דעתו לישן עליה עד למוצאי שבת הרי הוא מכין
משבת לחול ואסור מדברי סופרים.

ומכל-מקום אם המטה עומדת בחדר שדר שם ויש בזיון
ודבר מגונה הוא אם תעמוד כך בלא הצעה מותר להציעה
שזהו ג"כ לצורך השבת ולכבודו.

ומציעין מליל שבת לשבת אפילו עשר מטות ויותר שאם
יצטרך לישן באחת מהן יישן ומכל-מקום טוב יותר להציען
מערב שבת (עיי' סי' רס"ב):

יא מכבש והוא כלי שכובשין בו הבגדים אחר הכביסה
והן שתי לוחות זה על זה והבגדים ביניהם ועמודים
מנוקבים קבועים בארבע זוויות של לוח התחתון וכנגדם יש

טז לפיכך הנוהגים לקנח מנעליהם בברזל הקבוע לפני
פתח בית הכנסת לא יפה הם עושים שהרי הוא חד
כמו גב הסכין ולכן צריך לעשותו עב ורחב בראשו:

חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת

לפיכך אין מגרדין סנדל או מנעל בין חדש בין ישן אפילו
בגב הסכין ואין צריך לומר בחודו או בצפורן מפני שקולף
את העור מעט והרי זה ממחק:

תורה אור

בחכמה, שם א"ל בחדש וכדומה) - וכל מצוה
מכוונת ל"שם" אחר.

ולכן נקראו המצוות בשם אברין דמלכא, דכמו
שמלובש חיות הנפש באברין על-דרך-משל עד
שמתאחדת עמהם, כך מלובש אור אינ-סוף
ב"ה, המשכת בחינת שמותיו ית', בבחינת
חכמה וחסד שבמעשה המצוות עד שמתאחדת
ממש באור אינ-סוף ב"ה הנמשך בהם.

ע"פ כל הנ"ל יובנו גם דברי הזהר שהמשיל
את רמ"ח מצות-עשה לאברים ("רמ"ח פיקודין
אינון רמ"ח אברין דמלכא"), כי זהו משל להבנת
הפעולה הרוחנית של קיום המצוות - לאחד את אור
אינ-סוף ב"ה עם הספירות.

דכמו חיות הנפש המלובשת באברי הגוף,
שבכל אבר מלובש חיות וכח אחר מהנפש, בהתאם
להגדרת ותכונת האבר ההוא (כמו כח הראי' בעין,
כח השמיעה באוזן וכו'); והחיות המתפשטת
מהנפש, עם אברי הגוף (שבהם מלובש חיות
הנפש), מתאחדים יחד למציאות אחת, עד שנעשו
לאחדים ממש - כך ע"י המצוות נפעלת אחדות
גמורה בין אור אין סוף ב"ה עם הספירות העליונות.

ובזה יובן ענין המצוות שכתוב באברהם, וישמר
משמרתו מצותי וגו', דהיינו שגם ירידת
והמשכת אור אינ-סוף ב"ה והתלבשותו במדת
החכמה וחסד.

ומעתה יובן ענין קיום המצוות שמצינו
באברהם - ד"לכאורה יפלא איך קיים בפועל ממש
מצות תרומות ומעשרות עד שלא הי' כהן, וכן
שאר מצוות שאי אפשר שיתקיימו בלתי סיבה
הידועה להם כמו מצות סוכות ופסח כו'. אך הענין
הוא, שרצונם לומר שקיים כל התורה ברוחניות".

כלומר, זה שאמרו שאברהם אבינו קיים כל
התורה, אין הפירוש שעשה מעשה המצוות

תוכן הפרק: ביאור ענין "קיימו האבות כל התורה
כולה עד שלא ניתנה"

[לאחרי שביאר בפרק הקודם ענין שמותיו של
הקב"ה ישוב לבאר דברי הזהר שמטרת ענין המצוות
היא "לאתקנא רזא דשמי":]

והנה - המשכת החיות להיות התפשטות אור
אינ-סוף ב"ה והתלבשותו במדת החסד
והחכמה, שאין ערך אליו דאנת הוא חכים ולא
בחכמה ידיעא ולא מכל מדות אלין כלל,
באתערותא דלתתא תליא מילתא, על-ידי
מעשה המצוות.

חיות שאור אינ-סוף ב"ה רם ומתנשא
ממדריגת הספירות כנ"ל, שאין שום "ערך" ודמיון
ביניהם, נמצא שהתאחדות זאת בין אור אינ-סוף
ב"ה והספירות - שאור אינ-סוף ב"ה ירד ויתמצצם
להתלבש בהן - היא השפלה גדולה לפניו ית',
ולפיכך אין זה בא בדרך ממילא, אלא נמשך על
ידי עבודת בנ"י (הנק' בזהר "אתערותא דלתתא")
בקיום המצוות.

שעל-ידי מצוה שהיא בחכמה [כמו לימוד
התורה] ממשיך אור אינ-סוף ב"ה בחכמה, ועל
ידי מצוה שבחסד ממשיך אור אין סוף ב"ה
בחסד.

כל מצוה שייכת לאחת מעשר הספירות, ועל
ידי קיום המצוה נמשך אור אינ-סוף ב"ה לתוך
ספירה זו שאל"י היא שייכת.

והן הן המשכת שמותיו ית', והתלבשותו
בחכמה וחסד, הוי"ה בנקוד פת"ח בחכמה כו'.
וזהו שמטרת המצוות היא "לאתקנא רזא
דשמי", היינו שהמצוות ממשיכות את "שמותיו
הקדושים", דהיינו המשכת אור אינ-סוף ב"ה אל
מידותיו הקדושות ("ספירות"), אשר כל שם מורה
על המשכה למידה וספירה אחרת (כמו: שם הוי'

- 1 כפשוטן, אלא שעל ידי עבודתו הרוחנית הגדולה
2 פעל את אותן ה"המשכות" העליונות שאנחנו
3 פועלים ע"י קיום התורה והמצוות, והיינו שע"י
- 4 עבודתו המשיך אור אין-סוף ב"ה שיתלבש
5 במדותיו יתברך.
- ד"ה משה ידבר פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (יח) ובזה יתורץ גם הקושיא השניה הנ"ל למה לא
2 נזכרו במג"א רק בשם יהודים דוקא דהנה
3 פי' יהודים ל' הודאה כמו יהודה אתה יודוך כו'
4 ובנחמי' נא' יהודה בחולם וכמ"ש לאה הפעם אודה כו'
5 כי הנה ידוע ההפרש בין ברכה להודאה דהברכה הוא
6 בחי' השפע וההמשכה מעילה לעלול בבחי' הגלוי מן
7 ההעלם כמו ברוך ה' מן העולם כו' מעלמא דאתכסיא
8 שהוא בחי' ההעלם לעלמא דאתגליא כו' וכמו והמלך
9 שלמה ברוך ל' נפעל כו' וכן פי' ברוך אתה כו' ברכו
10 את ה' וזהו דרך כלל וגם עד"ז ממש הוא בדרך פרט
11 בפרטי ההשתלשלות מעילה לעלול שבחי' העלם
12 שבעליון בא לגלוי בתחתון וזהו הנק' ברכה עד שנמצא
13 מחמת זה רבוא רבבות עולמות מצד רבוי השתלשלות
14 מעולם לעולם וכמ"ש ועלמות אין מספר א"ת עלמות
15 אלא עלמות כו' אך בחי' ההודאה הוא למעלה הרבה
16 מבחי' הברכה כי ההודאה הוא כלפי העצמות ומקור
17 הראשון שהוא מהות ועצמות א"ס ב"ה שהוא מאד
18 נעלה למעלה מבחי' וירידת אור ושפע מן ההעלם לגלוי
19 אדרבה הוא בבחי' העצמות ממש שנק' סדכ"ס דלית
- 20 מתב"כ וא"א שיבא ויומשך לגלוי כלל ע"כ שם שייך
21 ענין ההודאה וכמאמר הטוב שמך ולך נאה להודות הרי
22 חלק לשנים דבשמך שהוא בחי' גלוי אור וזיו השפע
23 מן ההעלם לגלוי להיות מקור ברכה לחיי העולמות נק'
24 טוב כמו אמרו צדיק כי טוב כי מטבע הטוב דוקא
25 להטיב ולהשפיע וזהו עיקר ומקור סיבת ההשתלשלו'
26 עו"ע כידוע וזהו הטוב שמך אבל לך למהותו ועצמותו
27 ממש נאה להודות בבחי' ההודאה בלבד להיותו
28 למעלה מבחי' שם הרי א"א לבא לגלוי אור המושג
29 ע"כ אין מגיע שם רק ההודאה וכמ"ש הפעם אודה את
30 ה' בבחי' שלמעלה מן השכל כו' וזהו ענין ש"ע בלחש
31 וכמ"ש במ"א ע"פ יהודה אתה כו' וד"ל וזהו שנקראו
32 בשם יהודים דוקא כי מצד בחי' מס"נ שהיה אז בכולם
33 כא' שזה היה למעלה מן השכל ע"כ לא נק' אז רק בשם
34 יהודים שהיה מדרגתם אז בבחי' ההודאה שהוא
35 במהות ועצמות אלקות ממש שלמעלה מעלה מכל
36 ההשתלשלות וד"ל וזהו שזכרו רק בשם יהודים כמו
37 ליהודים היתה אורה כו' וקבל היהודים מטעם שהיו
38 בבחי' מס"נ בנקודת הרצון הפשוט וד"ל:

שנער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 והנה בחי' ביטול זה נמשך מבחי' התבוננות איך
2 שהעולמות הם רק מבחי' זיו והארה בעלמא
3 ואינם תופסים מקום כלל וכולא קמי' כל"ח עי"ז נעשה
4 ואהבת בכל לבבך בשני צריך בבחי' ביטול היש לאין,
5 וזהו בחי' שביעאה עליהו דהיינו על בחי' שית יומין
6 שהוא בחי' שית דרגין לכורסי' שהוא בחי' הו"ק
7 דבריאה ושביעאה עליהו היינו בחי' והים עליהם
8 מלמעלה שהוא בחי' מל' כו', וזהו מ"ש ב' פעמים כי
9 בו שבת, והיינו שיש ב' בחי' שבת, מכל מלאכתו אשר
10 עשה הוא בחי' השביתה מבחי' יומין תתאין כי עשי'
- 11 היא בחי' אחרונה, וכמ"ש אף עשיתיו, וישבות מכל
12 מלאכתו אשר ברא הוא בחי' שביתה מבחי' יומין
13 עילאין. והנה כמו"כ בבחי' שית יומין דלעילא ג"כ
14 שביעאה עליהו, והענין הוא דהנה אף שהמדות
15 עליונות הם בבחי' א"ס מ"מ כתיב לך הוי' הגדולה כו'
16 שהם בתכלית הביטול שאינם תופסים מקום כלל לגבי
17 עצמותו וכמ"ש לאו מכל אינון מדות איהו כלל כי אפי'
18 בחכ' כתי' כולם בחכ' עשית שנחשבת כעשי' גשמי'
19 לפניו, וזהו מ"ש והחכ' מאין תמצא שהחכ' נחשבת
20 כאין לפניו, ועל בחי' גדולה זו נאמר ג"כ במקום

- 1 שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותותו כו', וזהו
2 שביעאה עליהו דהיינו בחי' בינה שהוא למעלה מבחי'
3 המדות עליונות כו', וזהו מ"ש וישב שלמה על כסא
4 ה' שכסא ה' הוא ג"כ בדוגמא זו.

א' דשבונוות תרמ"ו

אמר ריב"ל כשעלה משה למרום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 ועדיין צ"ל מהו הפרש בין כהן המשוח בשמן
2 המשחה לכהן המרובה בגדי', ששניהם כהנים
3 גדולים, ומ"מ יש הפרש ביניהם. הנה כתיב כשמן הטוב
4 על הראש יורד על הזקן זקן אהרן, שהשמן הטוב נמשך
5 ע"י בחי' שערות, וענין השמן הוא צף ע"ג יין שלכן
6 יש פלוגתא בין ר' יוחנן בן גוריון לחכמי' אם הוא חיבור
7 לטומאה אם לאו. והענין הוא דכתי' נכנס יין יצא סוד
8 הוא בחי' סוד הוי' ליראיו, והיינו כי קוב"ה סתים וגליא
9 ה' ואלקים, שם אלקים הוא בבחי' גליא היינו בחי'
10 חיות כל הנבראי' מריש כל דרגין דבי"ע עד סוף כל
11 דרגין, שמתלבש להחיות בכל עולם לפי ערכו, ולכן
12 נאמר בראשית ברא אלקי' הוא בחי' כח הפועל בנפעל.
13 אבל ש' הוי' עם כי עיקר התהוות העולמות הוא מבחי'
14 שם הוי' שלכן נק' הוי' ע"ש ההתהוות, מ"מ הוא בדרך
15 העלם, וכמ"ש כי הוא ציוה ונבראו בדרך ממילא
16 ומאליו ולא בבחי' התלבשות כח הפועל בנפעל, ולכן
17 נק' סתים שאינו מושג כלל. וע"י שנכנס יין הוא בחי'
18 יינה של תורה יצא סוד היינו בחי' סוד הוי' מה שהוא
- 19 סתים ונעלם כו'. וענין שמן שצף ע"ג יין הוא כענין
20 סתימו דכל סתימין, פי' שהוא נעלם גם מבחי' סתים,
21 וכענין אדון הנפלאות, נפלאות הוא כמו בחי' סתי',
22 ואדון הנפלאות הוא בחי' סדכ"ס, שגם מבחי' סתי' הוא
23 ג"כ סתי' ונעלם, וכמ"ש במ"א ע"פ ואנכי הסתר אסתיר
24 פני ביום ההוא, שאפי' מבחי' ביום ההוא שהוא בחי'
25 סתי' ג"כ אסתיר כו' שזהו בבחי' סדכ"ס. וזהו מעלת
26 הכהנים על הלויים, שהלוי' עבודתם הוא בבחי' ועבד
27 הלוי הוא בחי' סתים, כי הם אומרים שירה על היין,
28 היינו להיות גילוי בחי' סוד הוי', אבל הכהנים שנמשחו
29 בשמן המשחה הם מבחי' סדכ"ס. וזהו כשמן הטוב
30 יורד כו' זקן אהרן, להיות כי השמן הוא מבחי' סדכ"ס
31 לכן בא ע"י שערות לבד דוקא, וכענין צמיחת השערות
32 ממותרי מוחין מוחין דגדלות דוקא שאז צומחין ויוצאי'
33 שער הזקנה. והגם כי השערות הם בחי' צמצוצי' ובאי'
34 ע"י צמצום עצום. שהרי כשגוזזי' אותם אינו מכאיב
35 כלל, מ"מ ה"ה גדילי' מהמוח כו'. ועד"ז יובן ענין בחי'
36 שמן המשחה בחי' סדכ"ס שיוורד על הראש והזקן כו'.

בזאת יבוא אהרן

בס"ד. ש"פ אחרי, ז"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 מה.
2 נושא הפרק: מעלה ומטה בעולמות: באצילות מאיר
3 עצם האור וכבריאה על ידי דבר אחר, והוא ההבדל בין
4 מוחין בעצם למוחין השייכין למידות. ביצירה: המידות
5 עצמם, ובעשיה: המלכות.
6 והנה לבד זאת שהעשר ספירות בפרטיות מדריגתן
7 כלומר ביחסים שלהן בינן לבין עצמם, הן בבחינת
8 מעלה ומטה כו', הנה כללות העשר ספירות שבקולמות
9 אצילות בריאה יצירה עשיה הן בבחינת מעלה ומטה
- 10 בו', - כלומר, כמו שבתוך עשר הספירות עצמן יש סדר
11 והדרגה, וחכמה היא למעלה מבינה וכו', כך יש
12 הבדלים מהותיים בין דרגת העשר ספירות שבכל עולם
13 ועולם, עשר הספירות של אצילות הן בבחינת מעלה
14 לגבי עשר ספירות דבריאה וכן הלאה.
15 שהרי העשר ספירות ישנם בכל עולם ועולם – אף
16 שעיקר גילוי הספירות האלוניות הוא בעולם האצילות,
17 הרי ידוע דבשם שיש עשר ספירות באצילות כמו כן יש
18 עשר ספירות בריאה ויצירה ועשיה, שהעשר ספירות

29 בעניינים גשמיים, הוא אחר לגמרי מהמהות הרוחנית
30 של הנמשל.
31 וכמו לדוגמא הנושא שעוסק בו עכשיו, להבין את
32 ההשכלה המבארת את ההבדל בין הספירות של אצילות
33 לספירות של בריאה ולספירות של יצירה, שלזה מביאים
34 משל מפני המלך ממש לספירות של האצילות, ומדיוקן
35 פניו בחותמת לספירות של בריאה, ודיוקן פניו בשעוה
36 לספירות דעולם העשיה. הנה המשל מדבר בעניינים
37 גשמיים שאינן בערך כלל למהות ההשכלה, ולכן
38 ההבנה שתהיה כתוצאה מאמירת המשל אינה בערך
39 להשכלה כפי שהיא.
40 וכמו כן הוא ענין הפרסא המפרידה בין עולם האצילות
41 לעולם הבריאה שזהו מה שמדבר מענין אחר שלא מענין
42 האצילות, כלומר שמה שמושג בעולם הבריאה הוא
43 באופן אחר לגמרי מעולם האצילות, כמו הבנה של אחד
44 ששמע את המשל בלבד שהוא בריחוק ערך לגמרי
45 וכדבר זר לנמשל, והיינו דבחינת חכמה דבריאה היא
46 באופן ומהות אחר ממהות החכמה דאצילות כו' –
47 כחילוק הערך בין "משל" שהוא סיפור בעלמא
48 ל"נמשל" שעוסק בדברים עמוקים ברומו של עולם,
49 וכמו שנתבאר ב'תורה אור' דיבור-המתחיל פתח
50 אליהו.⁵
51 ויובן זה על-דרך-משל בחשנה שלנו הנכבדים באלקות
52 שהרי כל ההשגה באלקות היא מפעולותיו יתברך –
53 כלומר ההשגה שלנו היא לא בו עצמו, אלא רק על ידי
54 שאנו רואים את מעשיו ופעולותיו בעולם הזה, שעל-ידי
55 הפעולות אנו יודעים ומשיגים את אלקות כו',

1 דבריה יצירה עשיה הן שנמשכים מהעשר ספירות
2 דאצילות כו'. ומכל-מקום – למרות שנמשכים משם -
3 אינו דומה העשר ספירות דבריה לגבי העשר ספירות
4 דאצילות כו',
5 וכמו שכתוב בהקדמת תיקוני זוהר⁵ משל בכדי להסביר
6 את ההבדלים בין הספירות דאצילות לספירות דבריאה
7 ולספירות דיצירה, שרק העשר ספירות דאצילות הם
8 דיוקן המלך ממש, דהעשר ספירות דבריאה הן בחינת
9 דיוקנא דמלכא בחותמא הדיוקן של צורת המלך
10 בחותמת בלבד ולא דיוקנא דמלכא ממש – ולא דיוקן
11 המלך ממש כמו העשר ספירות דאצילות, ועשר ספירות
12 דיצירה הן כמו דיוקנא דחותמא בשעוה כו', דיוקן צורת
13 המלך כפי שנחתם כבר בשעוה, שזה כבר "הארה"
14 נוספת מהחותם ממש, שגם הוא כמובן אינו בערך לפני
15 המלך ממש. ומכאן רואים שיש מעלה ומטה בין
16 העולמות עצמם באופן שהעשר ספירות דבריאה אינם
17 כמהות העשר ספירות דאצילות כלל כו'.
18 והענין הוא דהנה נודע שיש פרסא כלומר מסך בין
19 אצילות לבריאה שמפריד בין עולם האצילות שהוא
20 עולם של אלוקות לעולם הבריאה שהוא עולם של
21 נבראים, דענין הפרסא הוא כמו המשל שהוא ענין זר
22 לגמרי מהנמשל, וכמו לדוגמא המשל המובא רבות
23 בחסידות משמש ומגן על שם הוי' ושם אלקים, שהמשל
24 על דבר גשמי, שרחוק מאוד מהמהות הרוחנית של שם
25 הוי' ושם אלקים, ועל כן השכל שמוכן על ידי המשל
26 אינו כמהות השכל המובן שלא על ידי המשל כו', שהרי
27 אין זה ירידת ערך בתוך השכל עצמו, אלא מעבר
28 למהות אחרת לגמרי, כי השכל המובן מהמשל העוסק

שבת פרשת ואתחנן תע"ב

המשל הזה הוא מעניינים אחרים שלא מענין השכל שרוצה ללמד עליו רק
לפי שבו ועל ידו יובן השכל לכן הוא מפסיקו בדברים אחרים. וזהו ענין
פרסא המפסיק בין אצילות לבריאה שהוא בחינת מסך מבדיל לדבר
מעניינים אחרים שלא מענין אצילות ששם החכמה היא באופן אחר ומהות
אחר שאינה מערך אופן ומהות חכמה שבעולם הבריאה ואין בבריאה
יכולת לקבל הארת חכמה כמו שהיא באצילות רק שע"י הפרסא המפסקת
יהיה הארת בחינת חכמה בבריאה גם כן לפי מוגה ותכונה כדי שיוכן
השכל להתלמיד מן המשל ומתחדש שם בחינת חכמה גם כן. ולכן נק'
בריאה גם כן יש מאין לפי שהיא מבחינת פרסא שהי' אור של תולדה
דהיינו שגולד ונתחדש אור חכמה בבריאה כמו עד"מ השכל שמתחדש
אצל התלמיד מן המשל שאמר לו שהמשל הוא בענין אחר והוא מבין מזה
דעת רבו והרי שכל זה הוא חדש אצלו שמתחדש ע"י המשל. וכך אור זה
דבריה הוא אור חדש שמתחדש ע"י הפרסא.

5. דף ד, א, וזה לשונו: ואי תימא דרזא דא חזא יחזקאל, לא
הוא אלא דמות דאלין חזיון, ולא דחזא חזיון, אלא כמלכא דשלח שטר
בחזותמיה, ודיוקנא דמלכא רשימא על שעוה מחזותמיה. דבספירן דאצילות
איהו דיוקנא דמלכא ממש, ובספירן דבריאה חותמא דמלכא, ובספירן
דיצירה ובמלאכין דאיתון חזיון ציורא דחותמא בשעוה, ובגין דא אתמר
במראות יחזקאל דמות כמראה אדם, ודמות החיות, ולא החיות ממש.
למאן דכל יומיו לא חזא מלכא, והוה בן כפר, ושאל בגיניה, ורשימין ליה
על טבלא או על נייר דיוקניה.
6. פ' וירא (יד, ב ואילך): אך ענין הפרסא שבין אצילות לבריאה
ובין בריאה כו' הוא עד"מ כמו הרב שרוצה להסביר שכל גדול לתלמידו
שאין התלמיד יכול לקבלו וצריך להמשיכו בדרך משל וחיידה וכמו משלי
שלמה לשמורך מאשה וזה שהיא משל להנמשל שמדבר בע"ז שהיא וזה
מדברי תורה כו' וכן כיוצא בזה שאר עניינים כמו מה שמביאין משל
מדברים פשוטים גשמיים לדברים העומדים ברומו של עולם כו'. והנה

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים קונטרסים – חלק ב'

הכנה לכל הנ"ל: תשובה תתאה בק"ש שעל המטה, ועי"ז נעשה כובד ראש לפני התפילה,
בהכנעת החומר והשפלת הרוח, וגם על שגרם גלות השכינה

אֲמַנָם כִּיצַד יוֹכַל הָאָדָם לְהִגִּיעַ לְמַעַלְתַּת עֲבוּדָה כְּזוֹ
בְּעֲבוּדַת הַתַּפְלָה וְעֲבוּדַת הַתּוֹרָה, הִנֵּה לָזֶה
צָרִיכִים הַקְדָּמַת הָעֲבוּדָה דִּתְשׁוּבָה תַתְּאָהֳכִי, שֶׁהוּא
הָעֲבוּדָה דִּקְרִיאַת שְׁמֵעַ שְׁעַל הַמָּטָה, דְּעוֹשָׂה חֲשָׁבוֹן
צָדֵק בְּנִפְשׁוֹ מִכָּל אֲשֶׁר עָבַר עָלָיו בְּמִשְׁפַּח הַיּוֹם, אֲשֶׁר
מָרַב טְרוּדוֹתָיו בְּעִנְיָנָיו הַגִּשְׁמִיִּים אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל בְּצַבּוּר
וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ עֲתִים לַתּוֹרָה אֲפִלּוּ פָּרָק אֶחָד שְׁחִירִית וּפָרָק
אֶחָד עֲרִבִית, וְטָרוּד כָּל הַיּוֹם בְּכַמָּה עֲנִינִים שְׁגוּרִים
רְבוּי דְּבוּרֵי דְּבָרִים בְּטָלִים, וּמִתְבּוֹנֵן בְּגִדְל הָרַחֵק
שֶׁנַּעֲשֶׂה מִרְחָק מְאֻלָּקוֹת עַל יְדֵי זֶה, הִנֵּה מִתְמַרְמֵר
בְּנִפְשׁוֹ מֵאֵד עַל זֶה, וּבִכְהָ יִכְפֶּה בְּמֵר נִפְשׁוֹ, וְעוֹשָׂה
הֶסֶפֶם חֶזֶק בְּנִפְשׁוֹ אֲשֶׁר מַעֲתָה יְהִיָּה חֶזֶק בְּכָל הָעֲנִינִים
בְּתַפְלָה בְּצַבּוּר וּבְקִבְעוֹת עֲתִים לַתּוֹרָה בְּכָל יוֹם,
וְתְשׁוּבָה זֹה הוּא הִכְנָה אֶל הָעֲבוּדָה בְּתַפְלָה וְתוֹרָה, וְזֶהוּ
"אֵין עוֹמְדִין לְהַתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כְּבֹד רֹאשׁ", דְּכַבֵּד
רֹאשׁ הוּא הִכְנַעַת הַחֲמֵר וְהַשְׁפַּלַת הָרוּחַ הַנִּעֲשֶׂה עַל יְדֵי
הַחֲשָׁבוֹן צָדֵק בִּקְרִיאַת שְׁמֵעַ שְׁעַל הַמָּטָה. דִּתְחַשְׁבוֹן
בְּנִפְשׁוֹ הוּא בְּשִׁנֵּי הָעֲנִינִים, הָרֹאשׁוֹן מֵה דָּעַל יְדֵי
הָעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים בְּעִסְקוֹ הָרִי הוּא נִתְעַבֵּה וְנִתְגַּשֵּׁם
בִּיּוֹתֵר – דְּזֶה עֲצָמוֹ הוּא בְּשִׁנֵּי עֲנִינִים, הָרֹאשׁוֹן מֵה
שֶׁשׁוֹכַח אֶת לְמוּדוֹ, וְהַשְּׁנִי מֵה שֶׁהוּא מְסוּר וְנִתּוֹן

כג. תחתונה.

ספר השיחות – ה'ש"ת תש"א בלה"ק

בסעודת פורים, ש"ת, ניו יורק

חג שמח, פורים טוב!
לחיים.
היום פורים, וצריכים לשמח עצמנו בשמחת פורים.
אני נמצא תחת הרושם הגדול ממה שעבר עלי, יותר נכון, ממה שעובר עלי כעת, כי עדיין, גם בבואי במדינה הנקראת כיום – בעזרת השי"ת – "ארץ מנוחה", עומד אני תחת ההשפעה בה הייתי נתון לפני שבועות מספר במחיצתם של אחים רצוצים ונדכאים.

כואב ודומע לבבי על חורבן היהדות, חורבן הדת וחייהם הקשים והמרים של יראי האלקים במדינות מסוימות, ושאלת החיים בה נתונים מיליוני יהודים. בטוח אני כי אתם כאן בודאי מתארים לעצמכם את תנאי החיים האיומים ביותר בהם נתונים כיום אחינו ואחיותינו, היושבים רעבים וערומים, במרתפים ובעליות גג, כדי למצוא להם מחבוא מפני החיה הרעה המשתוללת, אלה שקראו להם פעם – גרמנים.

- 1 כפי שאני מכיר את הטבע התמימותי של יהודי
 - 2 אמריקה בכלל, ובאזירה בה חיים עסקני הכלל
 - 3 היהודיים כאן, אני בטוח, שלא זו בלבד שאין הם
 - 4 יכולים לתאר לעצמם את ההתנהגות הרצחנית של
 - 5 החיה הרעה הגרמנית, אלא שגם לא ירצו להאמין
 - 6 במציאות רצחנית זו, ומה גם להבין את מחשבת המן,
 - 7 שהכריז בגלוי על כוונתו האיומה להרוג ולהשמיד
- 8 ולאבד את כל היהודים - היל"ת.
- 9 אנו יושבים כאן ושמחים בשמחת פורים. מסתכל
- 10 אני על הכינוס הנערך כאן ב"ה, ולנגד עיני מרחפות
- 11 מראות האימים קורעי הלב מכל אותן הצרות - ל"ע
- 12 - אשר אחינו התנסו בהן מידי הפולנים ולאחר מכן
- 13 בימי המלחמה מידי הגרמנים - ימח שמם.

שיחות ה'ש"ת

אגרות קודש

- 1 ב"ה ט"ו סיון תרפ"ד
- 2 ליענינגראד
- 3 הררליי שי' נכון הגיעני, ודעתי נוטה ומסכמת אשר באם
- 4 רק יקבל כבוד הרה"ג הנ"ל שי' הצעתם, צריכים להשתדל
- 5 בזה בכל מיני השתדלות, ובקשתם מלאתי ושלחתי
- 6 מכתבם אל כבוד הרה"ג ש"ב שי'.
- 7 והיו ברכה ושלוש כאו"נ וידי"ע הדו"ש ומברכם
- 1 שלום וברכה
- 2 מכתבם בלויית מכתב עבור ש"ב הרה"ג המפורסם
- 3 יוסף יצחק שניאורסאהן.
- 4 אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו מאז שאינו רוצה ללמוד ושואל אם ללכת לנח"ל של פא"י וכו'.

הנה לדעתי ילמוד עוד שנה בישיבת תומכי תמימים בלוד במסירה ונתינה המתאימה, ומה שכותב שאינו רוצה, הנה הוא די מבוגר להבין אשר השכל צריך להיות שליט על הרצון ולא הרצון על השכל, אשר בגישה כזו יצליח בלימודו וכעבור השנה וירצה לעבוד בחקלאות או להסתדר באופן אחר יכתוב לי עוד הפעם. מובן שבכתבי שנה אין כוונתי ארבעה חדשים עד תום שנת תשי"ד אלא לשנה כפשוטה היינו לערך י"ב חדש.

בטח אומר אחר התפלה בכל יום בקר איזה קאפיטלעך תהלים אשר גם זה אחת הסגולות שינחהו השי"ת בדרך הטובה לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

[כ"ה אייר תשי"ט]

במענה למכתבה מז"ך תשרי בו כותבת, אשר שמעה ממי שהוא בהחלט,

כאילו - כנראה ממכתבה - שזוהי החלטת המדע אשר ברור שהארץ סובבת את השמש וכו',
ודלא כשיטה ההפכית, שכאילו הופרכה על ידי כמה הוכחות, ושואלת בירור בזה.

וכיון שכנראה מהאמור, רוצה לדעת לכל לראש מהי דעת אנשי מדע - הנה בעשירות השנים
האחרונות, החליטו **כל** אנשי המדע העוסקים בשטח זה, אשר אין כל החלטה בדבר, מי מהשמש והארץ
עומד במקומו והשני מקיפו. ולא עוד, אלא שהחליטו על יסוד כמה שיקולים **מדעים**, **שלעולם** לא יוכל
המדע להביא ראיה והוכחה בזה. וע"פ המדע כל איש ביכולתו לאחוז שיטה שרצה, או שהארץ עומדת
והשמש סובבת אותה או להיפך, או ששניהם סובבים אחד את השני, וכידוע כל זה לאלו המתעסקים
בהתפתחות המדעים בתקופתנו, מיוחסת על שיטת היחסיות.

וכאמור זוהי החלטה הכי האחרונה והכי מוחלטת של כל אנשי מדע בדורנו זה.

ועל פי זה מובן שכל המקראות המדברים אודות הליכות השמש מסיבב לארץ וכו' - יש ללמדם
כפשוטו, ואין על זה כל קושיא.

ב"ה, י"ז אייר, תשי"ח
ברוקלין

האברך מנחם מענדל שלום שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מפסח שני, בו שואל באיזה אופן צריך להדריך אדם בדרך
החסידות.

מובן שתלוי בתכונת נפש של זה שצריך להדריכו, כי אף שפשוט שכל אדם מישראל צריך
להכירו בענייני תורת החסידות, אבל אין דיעות בני"א שוות, ולכן צריך לילך לפי רוחו של כל אחד, ועיין
ג"כ הקדמת ספר התניא. והנקודה הכללית, שהדרכה צריכה להתחיל באותו האופן בו הורגל אדם זה,
ז.א. שבאם הוא מבעלי מוסר, אזי יש להתחיל להכירו באגרת התשובה לרבנו הזקן בקונטרס ומעין
וכיו"ב, ובאם הוא מבעלי השכלה, אזי יש למצוא ענינים לפניו בשער היחוד והאמונה וכיו"ב, ובכלל
הנה הספר דרך מצותיך קל לפ"ע ההבנה, ונמצא שם מכמה סוגים. מובן שלא לו שאין להם שום ידיעה
כלל בתורה ועניני, התחלת הדרכה צ"ל ע"פ השיחות והלקוטי דבורים.

לפלא שאינו מזכיר דבר מסדר היום שלו עתה, שבודאי יש לו קביעות עתים בתורת הנגלה
והחסידות, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע להמצטרך לו.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

פרק ד' משנה ב'

בן עזאי אומר, הווי רץ למצוה קלה, ובזרח מן העברה. שמצוה גזירת מצוה, ועברה גזירת עברה. וששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה:

נקודות משיחות קודש

שההרגל לרוץ לקיום המצוה בחיות ובשמחה, זה עצמו יסייע לו ויקרבו אל הדרגה שבה ה"ריצה" היא במשמעותה האמיתית - חיות ושמחה בלתי מוגבלת בעבודת ה'!

(לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 371)

גירסת רבינו הזקן היא: "הוי רץ למצוה קלה" ללא הסיום "כלחמורה", ויש להבין: הרי מצד תוכן הדברים מתאים סיום זה, וכפי שמצאנו במשנה קודמת⁵ "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה"?

ומן ההכרח לומר, שאף כי לענין זהירות במצוה כל המצוות שוות, קלות כחמורות, הנה לענין ריצה למצוה - מצוה קלה אינה דומה למצוה חמורה: בן עזאי משמיענו שיש לרוץ אף למצוה קלה, ומכך נבין שלמצוה חמורה צריך לרוץ ביתר שאת.

הסבר הדברים הוא:

"ריצה" לדבר מצוה מבטאת את ההתעוררות לקיום המצוה מתוך חיות ושמחה. ומצאנו שני אופני "ריצה": א. "יהודה בן תימא אומר הוי.. רץ כצבי.. לעשות רצון אביך שבשמים". ב. בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה.

הוראתו של יהודה בן תימא ענינה היא הכנה כללית לעבודת ה': "ריצה" זו מהווה התמסרות לקיום המצוות שבמשך היום, ולענין זה כל המצוות שוות, כאשר המשותף לכולן הוא, שהן רצון ה'⁶ ("רצון אביך שבשמים").

על כך מוסיף בן עזאי הוראה פרטית ומיוחדת לכל מצוה: "הוי רץ למצוה קלה" - יש להדגיש בעת קיום המצוה את ענינה הפרטי, ה"נעימות" וה"מתיקות"⁷ המיוחדת שבמצוה, עד שזו תעורר אותו ל"ריצה". והחידוש הוא שבכל מצוה, אף במצוה "קלה", ישנה ה"נעימות" המביאה לידי חיות ושמחה ("ריצה").

לכן לא נקט בן עזאי בלשון "הוי רץ למצוה קלה כלחמורה", כי הוא רצה להדגיש את ענין ה"ריצה", שהיא תוצאה מההכרה ב"נעימות" המיוחדת של המצוה - ומוכן, שאינה דומה ה"נעימות" שבמצוה קלה לזו שבמצוה חמורה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 371)

יש להבין: הלוא הלכה פסוקה היא בשולחן-ערוך¹ - "מצוה לרוץ כשהולך לבית-הכנסת וכן לכל דבר מצוה" ומה שייכותו לפרקי אבות שענינו "מילי דחסידותא"? בביאור הענין יש לומר:

ענין הזריזות בכלל לקיום מצוה, מבטא שמחה וחפץ לב "למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו"². וכאשר לא מסתפקים בזריזות אלא קיום המצוה נעשה אף בריצה, הרי זו הוכחה שהשמחה והחיות אצל מקיים המצוה הן למעלה מכל מדידה והגבלה אין הוא מסתפק בהליכה רגילה, אפילו לא הליכה בזריזות, אלא הוא מתאמץ ורץ מעל ומעבר לכוחותיו הרגילים.

שמחה וחיות זו, המתבטאת (כאמור) בריצה לדבר מצוה - מאפיינות יהודי שהביא את עצמו לדרגת ביטול גמור לקב"ה, עד שאינו מרגיש את מציאותו שלו. כי אם עדיין הוא מרגיש את ישותו ומציאותו - הרי אף אם יעשה את המצוה בשמחה, תהיה שמחתו מוגבלת - לפי הבנתו והשגתו האישית - ולא תהיה כאן "ריצה" ו"יציאה מן הכלים". רק כאשר הוא רץ לקיים את המצוה, יש בכך הוכחה ששמחתו פורצת גבולות עד לביטולו העצמי (באשר הוא גם "משפיל עצמו ומקל גופו"³).

לפי זה נבין את ההבדל בין ההלכה שנפסקה בשולחן-ערוך ולפיה "מצוה לרוץ לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה", ובין הוראת בן עזאי במשנתו - "הוי רץ למצוה":

בשולחן-ערוך מדובר על ריצה כפשוטה, כלומר אף מי שאינו בדרגה של יציאה מהגבולותיו ושל ביטול מציאותו, מכל-מקום עליו לרוץ בפועל לכל דבר-מצוה בהתאם לחביבות המצוה מצד האמת.

הוראת בן עזאי, לעומת זאת, היא ממידת חסידות והיא איננה שווה לכל נפש⁴. הוראה זו מכוונת לא רק לריצה כפשוטה, אלא בעיקר לתוכנה הפנימי של ה"ריצה", שהיא החיות והשמחה שבקיום המצוה; לא סתם חיות, אלא חיות ושמחה בלתי מוגבלות המתאפשרות רק מתוך ביטול נעלה ביותר לקב"ה.

והסיבה לכך שעל כל אחד מוטל החיוב לרוץ לדבר מצוה - אף שאין הוא בדרגה זו של "יציאה מן הכלים": כיון

(1) אורח-חיים סימן צ, סעיף יב. שולחן-ערוך רבינו הזקן שם סעיף יג. על-פי ברכות ו, ב. (2) איגרת-הקודש סימן כא. (3) לשון הרמב"ם (הלכות לולב, פרק ח הלכה טו) במעלת עבודת ה' בשמחה. (4) ולכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב שם) על עבודת ה' בשמחה, שזו היא "עבודה גדולה". (5) פרק ב משנה א. (6) ראה שו"ע אורח-חיים סי' צ. (7) ראה אורח-חיים תחילת פרשת אחרי.

הפסוק "אמור.. ואמרת" ולא "ידבר", כי 'דבור' הוא לשון קשה, מה-שאין-כן אמירה היא לשון רכה.

פרשת אמור

כא * ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-הכהנים בני אהרן ואמרת אל-הם לנפש לא-יטמא בעמיו: ^ב כי אם-לשאריו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו: ^ג ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר לא-היתה לאיש לה יטמא: ^ד לא יטמא בעל בעמיו להחלו: ^ה כתיב לא-יקרחה קרי לא-יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטת: ^ו קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם כי את-אשי יהוה לחם אלהיהם הם מקריבם והיו קדש: ^ז ואשה ונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו כפי-קדש הוא לאלהיו: ^ח וקדשתו כפי-את-לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך כי קדש אני יהוה מקדשכם: ^ט ובת איש בהן כי תחל לזנות את-אביה היא מחללת באש תשרף: ^י והבהן הגדול מאחיו אשר-יוצק על-ראשו ושמן המשחה ומלא את-ידו ללבש את-הבגדים את-ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם: ^{יא} ועל כל-נפש מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא: ^{יב} ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו כי גזר שמן משחת אלהיו עליו אני יהוה: ^{יג} (ישראל) והוא אשה בבתוליה יקח: ^{יד} אלמנה וגרושה וחללה ונה את-אלה לא יקח כי אם-בתולה מעמיו יקח אשה: ^{טו} ולא-יחלל ורעו בעמיו כי אני יהוה מקדשו: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (20 משיחות חז"ל ע' 165)

אמור אל הכהנים . . ואמרת אליהם (כא, א)

אמור, ואמרת - להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י)

"להזהיר" הוא גם לשון זהר ואור, ומכאן הוראה שבאשר הגדולים משפיעים על הקטנים, צריכים הם לעשות זאת באופן של 'זמין' - מקרבת דרך של זהר ואור. ולמעט בהשפעה בדרך של 'שמאל' - דוחה. על פי זה יתמקד לשון

שני ^{טו} וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^{יז} ידבר אל-אהרן לאמר איש מזרעך לדורתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו: ^{יח} כי כל-איש אשר-בו מום לא יקרב איש עזר או פסח או חרס או שרוע: ^{יט} או איש אשר-יהיה בו שבר רגל או שבר יד: ^כ או-גפן או-דק או תכלל בעינו או גרב או ילפת או מרות אשך: ^{כא} כל-איש אשר-בו מום מזרע אהרן הפהן לא יגש להקריב את-אשי יהוה מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב: ^{כב} לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן-הקדשים יאכל: ^{כג} אך אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש כפי-מום בו ולא יחלל את-מקדשי כי אני יהוה מקדשם: ^{כד} וידבר משה אל-אהרן ואל-בניו ואל-כל-בני ישראל: **פ** ^{כה} כל-בני ישראל יגזרו מקדשי בני-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני יהוה: ^{כו} אמר אלהים לדתיתכם כל-איש | אשר-יקרב מכל-זרעכם אל-הקדשים אשר יקדישו בני-ישראל ליהוה וממאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני יהוה: ^{כז} איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר וטהר והנגע בכל-טמא-נפש או איש אשר-תצא ממנו שכבת-זרע: ^{כח} או-איש אשר יגע בכל-שרץ אשר יטמא-לו או באדם אשר יטמא-לו לכל טמאתו: ^{כט} נפש אשר תגע-בו וטמאה עד-הערב ולא יאכל מן-הקדשים כי אם-דחץ בשרו במים: ^ל ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן-הקדשים כי לחמו הוא: ^{לא} גבלה וטרפה לא

יאכל לממאה־בה אני יהוה: וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי
יִחַלְלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: וְכַל־זֶר לֹא־יֹאכַל
קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ: וְכִהְיֶה
כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסָפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִּיד
בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלֶחֶמוֹ: וְכַת־כִּהְיֶה כִּי תִהְיֶה
לְאִישׁ זֶר הוּא בְּתֵרוּמַת הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכַל:
וְכַת־כִּהְיֶה כִּי תִהְיֶה אֱלֻמְנָה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אִין
לָהּ וְשָׂבָה אֶל־בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אֲבִיהָ
תֹּאכַל וְכַל־זֶר לֹא־יֹאכַל בּוֹ: וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל
קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן
אֶת־הַקֹּדֶשׁ: וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה: וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֹן
אֲשָׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 151)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לְשׁוֹן זֶהר וְאִז, לְלַמְּדֵנוּ שְׂבָאֲשׁר
מִשְׁפִּיעִים הַגְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים, נֹסְפִים תּוֹסְפוֹת שֶׁל זֶהר
וְאִז בְּגְדוּלִים עֲצָמָם.

שלישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יִהְיֶה
אֶל־אֶהֱיֶה וְאֶל־בְּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נְדָרֵיהֶם
וְלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹת:
וְלִרְצֹנָם תָּמִים זָכַר בְּבָקָר בְּפָשִׁים וּבְעֻזִּים:
כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן
יִהְיֶה לָכֶם: וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים
לַיהוָה לִפְלֹא־נֹדֶר אוֹ לְנִדְבָה בְּבָקָר אוֹ בְּצֹאן
תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:
כַּעֲזֹרֶת אוֹ שְׂבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִפְלֹת אוֹ גֵּרֶב
אוֹ יִלְפָת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָּה לַיהוָה וְאִשָּׁה
לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: וְיִשׁוֹר וְשָׂה

שְׂרוּעַ וְקִלּוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגִדֵּר לֹא
יִרְצֶה: וּמִעֹנֶה וְכַתוּת וְנִתּוּק וְכָרוֹת לֹא
תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: וְכִי־יִמִּיד
בֶּן־זָכָר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
אֵלָּה כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם כֶּם לֹא יִרְצוּ
לָכֶם: וְכִי־יִדַּבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְיִשׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עֹז כִּי יוֹלֵד וְהִיָּה שְׁבַעַת יָמִים
תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקַרְבֵּן
אִשָּׁה לַיהוָה: וְיִשׁוֹר אוֹ־שָׂה אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו לֹא
תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד: וְכִי־תִזְבְּחוּ זִבְח־תּוֹדָה
לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: בַּיּוֹם הַהוּא יֹאכַל
לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה:
וְשִׁמְרַתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:
וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי קֹדֶשׁ וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁכֶם: וְהַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי

יהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 679)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים (רש"י)

בג' מקומות בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר גְּדוּלִים (בְּדַעַה) עַל
קִטְנִים (בְּדַעַה): דָּם - אֵף שֶׁהֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂטוּפִים בְּדָם
לְאָכְלוּ, אֵל יֹאמַר מֵה תוֹעִיל הַשְׁתַּדְּלוּתִי בַּחֲנוּף טוֹב, כִּיִּן
שֶׁמִּשְׁקַע בְּתַאוּת לְבוֹ. שְׂקָצִים - אֵף שֶׁהָאֹכֵל עוֹשֶׂה זֹאת
רַק לְהַכְעִיס, כִּי גַם נִפְשׁוֹ קָצָה בָּהֶם, וְלִכְאוּרָה מֵה תִקְוָה יֵשׁ
בְּדַבּוֹר אֵלָיו. טְמֵאָת כֹּהֲנִים - עֲנִין הַטְּמֵאָה וְהַשְׁתַּהֲרָה הוּא דָּבָר
שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ בְּשָׂכָל, וְאֵם כֵּן יֹאמַר הַמַּחֲנִיף אֵיךְ יִכָּל
לְהַסְבִּיר עֲנִין זֶה? לָכֵן הִזְהִירָה הַתּוֹרָה שָׂאֵל נֹאמֵר נֹאשׁ, וְכָל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שִׁיחָה, מְזֻהָרִים עָלָיו לְהַשְׁתַּדֵּל כָּכָל
הָאֶפְשָׁרִי לְהַעֲמִידוֹ עַל דַּעַת הָאֵמֶת וּלְעוֹרֵר נִקְדַּת הַיְּהוּדוּת
אֲשֶׁר בּוֹ.

רביעי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלָּה הֵם
מוֹעֲדֵי: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶה

כְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְבִכּוֹ שְׁלָמִים: וְהִנֵּי הִכְהֵן |
 אַתָּם עַל לֶחֶם הַכֹּפְרִים תִּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 עַל־שְׁנֵי כֹבָשִׁים קָדֹשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לִפְהֵן: |
 וּקְרַאתֶם בַּעֲצֵם | הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֵא־קָדֹשׁ
 יִהְיֶה לָכֶם כַּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
 עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְקִצְרְכֶם
 אֶת־קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא־תַכְלֶה פֶּאת שְׂדֶךְ בְּקִצְרְךָ
 וּלְקַט קִצְיֹךְ לֹא תִלְקֹט לַעֲנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אַתָּם
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטר שיחות ח"ז ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . אשר יקריב קרבנו לכל
 נדריהם ולכל נדבותם (כב, יח)
 איש איש - לרבות את הגוים, שנודרים נדרים ונדבות
 בְּיִשְׂרָאֵל (רש"י פס' ה')

בנוגע לבנין בית המקדש, התלכה היא שאסור לשפת
 גוים בבניית הבית, ואף לא בתרומות לבניית הבית, והסבה
 לכך, בית המקדש נועד לשם השקעת השכינה בבני ישראל
 בלבד, ואין לגוים חלק בזה. מה-שאין-כן בנוגע להקדשת
 קרבנות, יכולים כל הגוים להשתתף ולהביא קרבנות, וטעם
 הדבר, המזבח - שעליו מקריבים את הקרבנות - נקבע
 מקומו ועומד מתחלת בריאת העולם, כמו שאמרו חז"ל
 ששם נברא אדם הראשון והקריב שם קרבנות, קרבנותיהם
 של קין והבל היו שם, וגם נח שיצא מהתבה הקריב שם.
 לכן גם שאר אמות העולם צאצאיהם של אדם ונח יכולים
 להקריב שם קרבנות.

חמישי ב' וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב' דבר
 אל־בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד
 לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא־
 קדש: כ' כל־מלאכת עבודה לא תעשו
 והקרבתם אשה ליהוה: ס' וידבר יהוה
 אל־משה לאמר: ס' אך בעשור לחדש השביעי
 הזה יום הכפרים הוא מקרא־קדש יהיה לכם
 וענייתם את־נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה:
 כ' וכל־מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי
 יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה
 אלהיכם: כ' כי כל־הנפש אשר לא־תענה

לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל
 מושבתיכם: פ' אלה מועדי יהוה מקראי קדש
 אשר־תקראו אתם במועדם: ה' בחדש הראשון
 בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה:
 ובהמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות
 ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו: ז' ביום
 הראשון מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת
 עבודה לא תעשו: ח' והקרבתם אשה ליהוה
 שבעת ימים ביום השביעי מקרא־קדש כל־
 מלאכת עבודה לא תעשו: פ' וידבר יהוה
 אל־משה לאמר: ד' דבר אל־בני ישראל ואמרת
 אליהם פִּירְתִּבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
 וקצרתם את־קצירה והבאתם את־עמר ראשית
 קצירכם אליה־הכהן: י' והניף את־העמר לפני
 יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן:
 י' ועשיתם ביום הניפכם את־העמר בבש
 תמים בן־שנתו לעלה ליהוה: י' ומנחתו שני
 עשרונים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה ריח
 ניחח כתיב וגם כהן קרי וגם כו' יין רביעת ההין:
 י' ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד־עצם היום
 הזה עד הביאתכם את־קרבן אלהיכם חקת
 עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם: ס'
 וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם
 את־עמר התנופה שבע שבתות תמימות
 תהיינה: ס' עד ממחרת השבת השביעת
 תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה
 ליהוה: י' ממושבתיכם תביאו | לחם תנופה
 שתיים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ
 תאפינה בפורים ליהוה: י' והקרבתם על־
 הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר
 בן־בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה
 ומנחתם וגם כהן אשה ריח־ניחח ליהוה:
 י' ועשיתם שעיר־עזים אחד לחטאת ושני

עֵץ-עֵבֶת וְעֶרְבֵי-נָחַל וּשְׁמֹחֲתָם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ^{מא} וַחֲגֹתָם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי תַחֲגֹו אֹתוֹ: ^{מב} בַּסֶּפֶת תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת
יָמִים כָּל-הָאָזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֶּפֶת: ^{מג} לַמֶּעַן
יָדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֶּפֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ^{מד} וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מַעַדֵי יְהוָה אֶל-בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ח ע' 82)

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל
מלאכת עבודה לא תעשו (כג, כא)
בכל חג יש את המצוה המיוחדת לו, רק בחג השבועות
אין שום מצוה מיוחדת. וטעם הדבר, בכל חג יש בטויו לקשר
מסים בין הקב"ה ובני ישראל, ואת הקשר הזה מבטאים
במצוה מסוימת. חג השבועות מבטא את עצם הקשר בין
הקב"ה לבני ישראל - בחירתו של הקב"ה בבני ישראל, ואת
עצם הבחירה בבני ישראל אי אפשר לבטא ולצייר זאת בשום
מצוה מוגדרת. לכן בחג השבועות אין מצוה מיוחדת.

שביעי **כד** « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א זֶה
אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקָחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ בְּתִית
לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: ^ב מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת הָעֵדֻת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֹהֶלן מִעֵרֶב עַד-בֹּקֶר
לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ג עַל
הַמִּנְחָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת-הַנִּגְרוֹת לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד: ^ד וְלִקְחָתָּ סֹלֶת וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שִׁתִּים
עֲשֶׂהָ חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִינָם יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת:
וְשִׁמַּת אוֹתָם שִׁתִּים מַעֲרֹכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל
הַשִּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה: ^ה וְנָתַתָּ עַל-הַמַּעֲרֶכֶת
לִבְנֵה זָבָה וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאֻפָּרָה אִשָּׁה לַיהוָה:
^ו בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁתָּ בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁתָּ יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ^ז וְהִיתָה
לְאֹהֶלן וּלְבָנָיו וְאָכְלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קָדֹשׁ
קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם: ^ח וַיֵּצֵא
בֶן-אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן-אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ

בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ: ^א וְכָל-הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל-מִלְאָכָה בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה
וְהָאִבְדֹתִי אֶת-הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עִמָּה:
^ב כָּל-מִלְאָכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ^ג שִׁבְתַּת שַׁבְתוֹן הוּא לָכֶם
וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעֵרֶב
מִעֵרֶב עַד-עֵרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵיכֶם: ^ד פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ט ח"ב ע'

364)

וּנְקִדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב)

מסר עצמך וקדש שמך (רש"י)

על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל"
אומרים חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות",
דהינו שהקב"ה מקים בעצמו את המצוות שמצוה על
ישראל לעשות. כמו כן מצינו בענינו, במצוות 'מסירת נפש':
כאשר משקים אשה סוטה, מוחקים את שמו של הקב"ה
במים. הקב"ה - כביכול - מוסר את נפשו, כדי להשקין
שלום בין איש לאשה בבני ישראל.

ששי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב וַיְדַבֵּר
אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חֹג הַסֶּפֶת שִׁבְעַת יָמִים
לַיהוָה: ^ג בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קָדֹשׁ כָּל-
מִלְאָכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ^ד שִׁבְעַת יָמִים
תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קָדֹשׁ
יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצֵרַת הוּא
כָּל-מִלְאָכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ^ה אֵלָּה מוֹעֲדֵי
יְהוָה אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קָדֹשׁ לְהִקְרִיב
אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זָבַח וְגִסְכִּים דְּבַר-יוֹם
בְּיוֹמוֹ: ^ו מִלֵּבֶד שַׁבְּתַת יְהוָה וּמִלֵּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם
וּמִלֵּבֶד כָּל-גְּדִירֵיכֶם וּמִלֵּבֶד כָּל-גְּדִבְתֵיכֶם אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לַיהוָה: ^ז אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת-תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תַּחֲגֹו
אֶת-חֹג-יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן
וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן: ^ח וְלִקְחָתֶם לָכֶם בְּיוֹם
הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף

וּלְעַלְמֵי עֲלִמְיָא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרַמֵּם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 163. ע"פ ביאורי

החומש)

וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו (כד, יד)

אומרים לו: דמך בראשך, ואין אנו נענשים במיתתך,

שאתה גרמת לך (רש"י)

אחד התנאים ההכרחיים לחיוב מיתה הוא ההתנאה - אין אדם חייב מיתה אלא אם כן התרו בו בשעת החטא, והודיעו לו שאם יעשה כן יהיה חייב מיתה. במקרה המקלל לא יכולה להיות התנאה, כי בשעת החטא בני ישראל לא ידעו את ענשו. ואף-על-פי-כן צוה הקב"ה להמית את המקלל. לכן דוקא דין "סמיכה" נאמר בנוגע למקלל, לומר "אין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך" - מאחר ומדבר במקרה שבו לא הייתה התנאה, ואולי לא הוראת השעה המיוחדת לא היה המקלל חייב מיתה.

מפטיר כא ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: כב משפט אחד יהיה לכם כגור באזרח יהיה כי אני יהוה אלהיכם: כד וידבר משה אל-בני ישראל ויוציאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן ובני-ישראל עשו כאשר צוה יהוה את-משה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 166. ע"פ ביאורי

החומש)

הוצא את המקלל. . ורגמו אותו כל העדה (כד, יד)

כל העדה - במעמד כל העדה (רש"י)

מצינו בדברי רש"י, שחטאו של המקלל התחיל בכך שרצה להקים את אהלו בתוך מחנה ישראל, על-אף שהיה "בן איש מצרי". לכן היה גם ענשו מדה כנגד מדה: הוא בקש להקים את אהלו שלא כדין בתוך המחנה, ובכך להפוך לחלק מ"כל העדה" - ועל כך נענש בסקילה מחוץ למחנה, ובמעמד "כל העדה".

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי: כ ויקב בן-האשה הישראלית את-השם ויקלל ויביאו אותו אל-משה ושם אמו שלמית בת-דברי למטה-דן: כ ויניחהו במשמר לפרש להם על-פי יהוה: פ י וידבר יהוה אל-משה לאמר: ד הוצא את-המקלל אל-מחוץ למחנה וסמכו כל-השמעים את-ידיהם על-ראשו ורגמו אותו כל-העדה: ט ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש איש כייקלל אלהיו ונשא חטאו: ט ונקב שם-יהוה מות יומת רגום ורגמו: כו כל-העדה כגור באזרח בנקבו שם יומת: ז ואיש כי יכה כל-נפש אדם מות יומת: יח ומכה נפש-בהמה ישלמנה נפש תחת נפש: ט ואיש כיייתן מום בעמיתו כאשר עשה בן יעשה לו: כ שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם בן יתן בו: כא ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: כב משפט אחד יהיה לכם כגור באזרח יהיה כי אני יהוה אלהיכם: כד וידבר משה אל-בני ישראל ויוציאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן ובני-ישראל עשו כאשר צוה יהוה את-משה:

פפפ

קב"ד פסוקים, עזריאל סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָחִים הָיָא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָלָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצָדִק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק הִכְהִין שְׂשֻׁמֶשׁ בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי וְלֹא זָזוּ מִעֲבֹדַת הַמָּקוֹם וְלֹא עָבְדוּ עֲבֹדָה זָרָה בַּתְּעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעַמְּדוּ לִפְנֵי כָּל עֲנִיֵּי הַהִדְוָה לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוֹה: טז וְגַם הָמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהָמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שְׁלַחְנִי לְשִׁרְתָּנִי וְזֶה סְדוּר לָחֶם הַפָּנִים וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי כָּל דְּבַר הַעֲבֹדָה: יז וְהָיָה בְּבוֹאֵם הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים אֶל־שַׁעְרֵי הַחֹצֵר הַפְּנִימִית הוּא הַחֵיכַל הַנִּקְרָא חֹצֵר לַעֲמַת קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ הֵם בְּגָדֵי הַלֵּבָן שִׁכְחוּ גְדוֹל מִשְׁמֶשׁ כִּתּוּם בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים לַעֲבֹדַת פָּנִים וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמְרֵי כֹהֲנִים לֹא יַעֲשׂוּ עֲבֹדָה בְּשִׂמְנֵה כְּנָדִים שֵׁשׁ כִּתּוּם צִמְרֵי בִּשְׂרָתָם בְּשַׁעְרֵי הַחֹצֵר הַפְּנִימִית וְכִיתָהּ וּבְפָנִים בְּחִלָּל הַכֹּהֵן בֵּין בְּחִיכַל כְּבִית קֹדֶשׁ

שי למורא

טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט לֵוִי. בְּנֵי צְדוֹק, צְדוֹק הָיָה הִכְהִין הַגְּדוֹל הָרִאשׁוֹן שְׂשֻׁמֶשׁ כְּבִית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, לָכֵן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ. אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וְגו', בְּפָסוּקִים שְׁלֹפְנֵי זֶה אָמַר הַנְּבִיאִי שְׂאוֹתָם כֹּהֲנִים שֶׁהַקְּרִיבִי לַעֲבֹדָה זָרָה לֹא יַעֲשׂוּ לַעֲבֹדַת הַקְּרִבְנוֹת כְּבִית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אָמַר שְׂאוֹתָם שְׁלֹא תַעֲזוּ יָשׁוּבוּ לְסִדֵּר עֲבֹדָתָם. טז) אֶל שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתָּנִי, הוּא סְדוּר לָחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשְּׁלַחֵן כְּבִית הַמִּקְדָּשׁ. יז) כְּבוֹאֵם אֶל שַׁעְרֵי הַחֹצֵר הַפְּנִימִית, בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, בְּשִׂיבֹאוֹ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים אֶל שַׁעְרֵי הַחֹצֵר הַפְּנִימִית, בְּלִמְרָה, שַׁעְרֵי הַחֵיכַל, וְלַעֲמַת קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים נִקְרָא פֶּאֶן "הַחֹצֵר הַפְּנִימִית". בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ, הֵם בְּגָדֵי הַלֵּבָן שִׁכְחוּ גְדוֹל לֹבֵשׁ בְּשַׁעַת הַעֲבֹדוֹת שְׁעוּשָׁה בְּפָנִים. וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמְרֵי, הַמַּעֲלִי וְהַאֲבִיב, שֶׁהִיא כֶּהֱם צִמְרֵי, לֹא יִלְבָּשׁ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּעֲבֹדַת פָּנִים. וְכִיתָהּ, וְלִפְנֵים מִן

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור

ולשמו"ת

ביחזקאל פרק מד

מִד טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בַּתְּעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעַמְּדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוֹה: טז הָמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהָמָּה יִקְרְבוּ אֶל־

שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתָּנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי: יז וְהָיָה בְּבוֹאֵם אֶל־שַׁעְרֵי הַחֹצֵר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמְרֵי בִּשְׂרָתָם בְּשַׁעְרֵי הַחֹצֵר הַפְּנִימִית וְכִיתָהּ: יח פֶּאֶרִי

השערים האלו, דהיינו בהיכל ובקדש הקדשים. (יח) **פארי**
פשתים, מגבעות עשירות מפשתן. ונקראו "פארי" על שם
הכתוב "ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ז),
ונאמר "פארי המגבעות" (שמות לט, כח). **לא יחזרו ביזע**, לא

וַיַּחֲגֹרוּ אֶת הָאֹכֶלֶט בְּמִקְוֵה
שְׁמוּעִים. לֹא לְמִטָּה מִמֶּתְנִיחֶם
וְלֹא לְמַעַל מֵאֲצִילֵיהֶם, אֲלֵא
כַּנֶּגֶד אֲצִילֵי יְדֵיהֶם (כַּנֶּגֶד
הַמִּפְקָ). יֵט) אֶל הַחֲצֵר
הַחֲצִינָה אֶל הָעֵם, כְּשֶׁיֵּצְאוּ
אֶל עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁם מִקְוֶה
עֲמִידַת הָעֵם. יִפְשְׁטוּ אֶת
בְּגָדֵיהֶם וְגו', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בַּתּוֹרָה "וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבֶּדֶד
אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקִּדָּשׁ
וַהֲנִיחֵם שָׁם" (ויקרא טז, כג).

וְלִכְשׁוֹ בְּגָדִים אֲחֵרִים,
לִכְשׁוֹ בְּגֵדֵי חָל. וְלֹא יִקְדָּשׁוּ
אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם, כִּדִּי
שִׁלָּא יִתְעַרְבוּ עִם הָעָם בְּבִגְדֵי
הַבְּהֵמָה הַקְדוּשִׁים וַיִּקְבְּלוּ טָמְאָה
מִמֶּנִּיעָה בְּבִגְדֵי הָעָם. שְׂאֵין בְּגֵדֵי
חָל טְהוּרִים אֲצֵל בְּגֵדֵי הַקֹּדֶשׁ.
(ב) וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלָחוּ, שִׁלָּא
יִגְלָחוּ לְהַעֲבִיר אֶת כָּל הַשַּׁעַר.
וּפָרַע לֹא יִשְׁלָחוּ, שִׁלָּא יִרְבוּ
לְגַדֵּל שַׁעַר, (יֹוֹתֵר מִשְׁשָׁלִים
יֹוִם). כְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת
רֹאשֵׁיהֶם, כְּמוֹ הַכְּסֻמָּה
שֶׁסְּדוּרָה בַּשְּׂבָלָה, רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה
בְּצַד עָקְרוֹ שֶׁל זֶה, (זֶה מְדַבֵּר
בְּכִתְּוִינִים גְּדוּלִים). (כא) כָּל
בְּהֵמָה, בֵּין כְּתוֹן גְּדוֹל בֵּין כְּתוֹן
הַדְּיוֹט. (כב) וְאַלְמָנָה וְגו',
כְּתָנִים גְּדוּלִים אֲסוּרִים גַּם
בְּאַלְמָנָה, וְנוֹשְׂאִים רַק בְּתוּלוֹת.
וְהַאֲלָמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה
אַלְמָנָה, אֲלָמָנָה שֶׁתִּהְיֶה רַק
אַלְמָנָה, אָבֵל לֹא שֶׁתִּהְיֶה
חִלּוּצָה שְׂמַת בַּעֲלָה בְּלֹא בָנִים
וְהַחֲלָצָה נַעַל שֶׁל אָחִי הַמֵּת. וְאִם
אֲסוּר זֶה הוּא מִדְּרַבָּנָן, רְמוּזָה

יִחְזָקֶאל, שְׁאִמּוֹרָה גַם לָכֵן הָדִיט. מִכֵּהֵן יִקְחוּ, מִקְצַת פְּתִינִים מִתְּרִים בְּאַלְמָנָה, וְהִנֵּנוּ כֵּהֵן הָדִיט. (כג) וְאֵת עַמִּי יוֹדוּ, הַכֹּהֲנִים יִלְמְדוּ אֶת הָעָם, לְהַכְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל וְגו'. (כד) בְּמִשְׁפְּטֵי יִשְׁפֹּטֶהוּ, הֵם יִשְׁפֹּטוּ לִפִּי מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא לִפִּי אֲמֶרֶן דַּעֲתָם. וְאֵת תּוֹרֹתַי וְגו', הַתּוֹרֹת וְהַחֻקִּים בְּדִבְרֵי הַקְּרִבּוּת שֶׁל הַמוֹעֲדִים וְהַשְׁבָּחוֹת. (כו) וְאַחֲרֵי מַהֲרָתוֹ, אַחֲרֵי שִׁפְרָשׁ מִן

הַקְדָּשִׁים: יוֹ פֶּאֶרִי מִכְּבֹּדֹת פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל־רֹאשֵׁם וּמִכְּבֹּסֵי פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל־מִתְנֵיהֶם לֹא יִחַדְּרוּ בָּעֵץ בְּמִקְוֵם שְׂמֹעִיז: יוֹ בְּצִאתָם הַכְּהִימ, מִקְּעֹרָה שְׁלֹחַ אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה לֹא לְעֹרֹת נָשִׁים, כִּי אִם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעַם וְהָיָה עֹרֹת אֲנָשִׁים, וְיִשְׁמְעוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם

בְּיָד כְּהֹנֵה אֲשֶׁר־הִמְלִיחַ מִשְׁרָתָם
בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַּת
הַקֹּדֶשׁ הַעֹמְדִים בְּתַחֲתִית הַהֵר
וּמִפְעֵל וּלְבָשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּגָדִים
אֲחֵרִים בְּיָד חֹל וְלֹא־יִקְדְּשׁוּ אֶת־
הָעָם אֵת בְּגִדֵיהֶם בְּבִגְדֵיהֶם שֶׁל
הַכֹּהֲנִים, בְּחֻשְׁבָּם אִם יִנְעוּ בָהֶן בְּנֵי הָעָם
כְּאִלּוּ הֵם קְדוֹשִׁים כְּמוֹ הַכֹּהֲנִים:
כּ וְרֹאשָׁם שְׁעַר רֹאשָׁם לֹא יִגְלֹחוּ
לְהַעֲבִיר אֶת כָּל הַשְּׁעַר וּפְרַע לֹא
יִשְׁלָחוּ גִדּוּל שְׁעַר לֹא יִרְבוּ בְּקֶסֶם
יִכְסְמוּ אֶת־רֹאשֵׁיהֶם יִשּׂוּ אֶת
הַגְּלוּחַ וְלֹא יִגְלֹחוּ מִכָּל וְכָל וְלֹא יִשְׁלָחוּ
פָּרַע: כֹּא וַיֵּן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֶּהֱן
בֵּין כֶּהֱן גִּדּוּל בֵּין כֶּהֱן הַדֹּיֵם, בְּבוֹאֵם
אֶל־הַחֹצֵר הַפְּנִימִית הוּא הַחִיכָל:
כב וְאֶלְמֶנָה וּגְרוֹשָׁה לֹא־יִקְחוּ
לָהֶם הַכֹּהֲנִים הַגְּדוּלִּים לְנָשִׁים כִּי
אִם־תְּתוּלַת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל
וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אֶלְמָנָה
מִכֶּהֱן וְהִיא כַּת כֶּהֱן, וְגַם מִעֵלָּה
הָרִאשׁוֹן הָיָה כֶּהֱן אִו יִקְחוּ: כג וְאֶת־
עַמִּי יִזְרוּ וְיִלְמְדוּ הַכֹּהֲנִים לְהַבְדִּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְחָל וּבִין־טָמֵא לְטָהוֹר
וְיֹדְעִים: כד וְעִלְיָרִיב הָמָּה וְהָעָם
יַעֲמְדוּ לְמוֹשֶׁפֶט בְּמוֹשֶׁפֶט
יִשְׁפְּטוּהוּ כִּי הַכֹּהֲנִים יִהְיוּ בַּסֵּנְהֶרֶין
לְדוֹן יְדִיעַ מִמּוֹנֹת וּנְפִשׁוֹת בְּמוֹשֶׁפֶט
הַתּוֹרָה וְאֶת־תּוֹרָתִי וְאֶת־חֻקְתִּי
הַנְּהוּגִים בְּכָל־מוֹעֲדֵי ה' בְּדָבָר
הַקְּרֻבָּנוֹת יִשְׁמְרוּ הֵם לַעֲשׂוֹתָם וְאֶת־
שְׁבֹתוֹתִי יִקְדְּשׁוּ בְּדָבָר הַקְּרֻבָּנוֹת
הַבָּאִים חוּכָה לָאִם: כה וְאֶל־מַת
אֲדָם לֹא יָבֹא לְטָמְאָה אֶת עַצְמוֹ
כִּי אִם־לְאָב וְלֹאֵם וּלְבֵן וּלְבַת
לְאָח וּלְאֵמָנוֹת אֲשֶׁר־לֹא־יִתְּנָה
לְאִשׁ וְיִמָּאֹו: כו וְאַחֲרֵי טַהֲרָתוֹ

פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנָסִי
פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל־מַתְּנֵיהֶם לֹא יִחַגְּרוּ
בַּיָּזַע: י וּבִצְאָתָם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה
אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעַם יִפְשְׁטוּ
אֶת־בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר־הִמָּה מִשְׁרָתָם בָּם
וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ וּלְבָשׁוּ
בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יִקְדְּשׁוּ אֶת־הָעַם
בְּבִגְדֵיהֶם: כ וּרְאִשָׁם לֹא יִגְלְחוּ וּפָרַע
לֹא יִשְׁלָחוּ כְּסוּם יִכְסֹּמוּ אֶת־רֹאשֵׁיהֶם:
כא וַיֵּין לֹא־יִשְׁתּוּ כֹל־כֹּהֵן כְּבוֹאֵם אֶל־
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כב וְאֶל־מִנְהָ וּגְרוּשָׁה
לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־כְּתוּלַת
מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר־
תִּהְיֶה אֶלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקְחוּ: כג וְאֶת־עַמִּי
יֹדְרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר
וְיֹדִיעַם: כד וְעַל־רִיב הַמָּוֶה יַעֲמְדוּ
לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטִי יִשְׁפֹּטֵהוּ וְאֶת־
תּוֹרָתִי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ
וְאֶת־שְׁפָתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ: כה וְאֶל־מֵת
אָדָם לֹא יָבוֹא לְטָמְאָהּ כִּי אִם־לְאָב
וְלָאֵם וּלְבֶן וּלְבַת לָאֵחׁ וּלְאֲחֹת אֲשֶׁר־
לֹא־הִיְתָה לְאִישׁ יִטְמְאוּ: כו וְאַחֲרֵי

שי למורא

עטרת מרים

המת. (כו) וביום בואו אל הקדש, כל כהן שהיה שם תחלה אל הקדש להתחנך לעבודה. יקריב חטאתו, זו עשירית האופה שצריך להקריב, כמו שכתוב "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה" ביום המושח אותו, עשירית האופה סלת מנחה

תמיד, מחציתה כעבור ומחציתה בערב" (ויקרא ויג). (כח) והיתה להם לנחלה, הכהנה תהיה להם לנחלה. אני נחלתם, כלומר, מותר הקרבנות יהיה נחלתם. (כט) המנחה וגו', כלומר, שירי המנחה וכו'. וכל חרם, וכל הקדשות שמגיעים לפניהם. (ל) כל כבודי כל, אלו הכבודים. וכל תרומת כל וגו', וכל תרומה מכל מין שחייב בתרומה. וראשית עריסותיכם, חלק ראשון מעסה (מבצק), לפני שתאכלו ממנה, תפרישו חלה לפניהם להניח ברכה אל ביתך, כל זה יהיה להשרות ברכה בביתך, ולא יחסר לך, אלא עוד יוסיף. לא לא יאכלו הכהנים, לפי שהתורה להם מליקת חטאת העוף, שהיא נבלה וטרפה, הצריך להזהרם על שאר נבלות וטרפות.

טהרתו שבעת ימים יספרו לו: כו וביום בואו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: כח והיתה להם לנחלה אני נחלתם ואחזה לא תתנו להם ביישראל אני אחזתם: כט המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל חרם ביישראל להם יהיה: ל וראשית כל-בבואי כל וכל-תרומת כל מכל תרומותיכם לפניהם יהיה וראשית עריסותיכם תתנו לפניהם להניח ברכה אל-ביתך: לא כל-נבלה וטרפה מן העוף ומן-הבהמה לא יאכלו הכהנים:

אחר פרישתו מן המת שבעת ימים יספרו לו אחיו הכהנים ויזהרו ממנו שבעה ימים: כו וביום בואו אל הקדש בתחלת ביאת כהן להתחנך בעבודה אל החצר הפנימית היא עזרת כהנים אשר שם המזבח לשרת בקדש יקריב חטאתו עשירית האופה שהיו הכהנים מקריבים ביום החנוך שלחם נאם אדני יהוה: כח והיתה להם הנחלה לנחלה אני נחלתם מותר קרבני יהיה נחלתם, ואחזה חלק נחלה לא תתנו להם ביישראל כי אני אחזתם: כט שירי המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל-חרם כל הקדשות ביישראל להם יהיה: ל וראשית כל ראשית חנו ומתנות ותרומה ותרומת מעשר כבבואי כל בבואי וכל תרומת כל כל התרומות כולן בין דגן בין תירוש ויצהר מכל תרומותיכם מכל הדברים שאמנם חייבים להפריש מהם תרומה לפניהם יהיה וראשית עריסותיכם חלה תתנו לפניהם להניח ברכה אל ביתך: לא לפי שהתורה להם מליקת חטאת העוף שהיא נבלה וטרפה, לכן אני מזהיר כי כל-נבלה וטרפה מן העוף ומן-הבהמה לא יאכלו הכהנים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כִשֶּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

סוף זמן קידוש לבנה:
יום ראשון אור לט"ו אייר

אגרות קודש

ב"ה, ל"ג בעומר, הילולא דרשב"י, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ט' אייר.

ובעמדנו ביום הילולא דרשב"י, אשר ענינו ופעולתו הי' להמשיך להתנאים וכו' פנימיות התורה
- וגם ההעלם שמצ"ע אינו שייך לגילוי - כמבואר בדא"ח, ולא עוד אלא שפתח את צנור ההשפעה בזה,
לכתחלה בדורו עד אשר אפילו ינוקי גילו סתרי תורה.

ולאחר זה בפרט - כדברי רשב"י - כד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין
לאשכחא טמירין דחכמתא.

הרי עת סגולה היא להתעוררות ולתוספת אומץ בגילוי והפצת פנימיות התורה שבדורנו
נתגלתה במענינות החסידות ותורתה.

כי הרי ביום הילולא דילי' הי' מאיר בו מבחי' תכלית שלימות רוחו, שהי' שרשו מבחי' משה
ומבחי' משיח, והימים האלה (כשהם) נזכרים (ה"ה) ונעשים (ההמשכות וההשפעות), וכידוע פירוש
האריז"ל על הכתוב.

- ויהי רצון שיעשה כאו"א בזה לפום שיעורא דילי' ולהמשיך מהתעוררות ותוספת זו בכל
השנה כולה ומתוך שמחה,

שגם בזה מיוחד יום הילולא דרשב"י דוקא - וכמבואר בכ"מ שהוא דלא ככל יום וכו' כי אם
אדרבה צ"ל בשמחה.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט.

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור (לחול"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:50	5:55	8:34	8:37	9:12	9:14	10:22	10:24	19:25	19:21	19:53	19:49	19:05	20:04
חיפה (ק)	5:46	5:51	8:31	8:34	9:09	9:12	10:20	10:22	19:30	19:26	19:56	19:51	19:00	20:07
ירושלים (ק)	5:47	5:52	8:31	8:35	9:09	9:12	10:20	10:22	19:30	19:25	19:53	19:48	18:49	20:04
תל אביב (ק)	5:48	5:54	8:36	8:33	9:14	9:11	10:23	10:21	19:28	19:23	19:55	19:50	19:07	20:06
אוסטריה, וינה (ק)	5:24	5:33	8:16	8:08	9:11	9:06	10:26	10:22	20:10	20:19	20:48	20:58	19:59	21:14
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:08	7:02	9:00	9:02	9:38	9:40	10:32	10:33	17:33	17:26	18:01	17:55	17:09	18:06
אוקראינה, אודסה (ק)	5:32	5:41	8:24	8:17	9:16	9:11	10:30	10:27	20:08	20:16	20:44	20:53	19:57	21:08
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:59	5:08	7:43	8:45	8:40	10:00	9:57	10:44	19:44	19:52	20:22	20:31	19:33	20:47
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:09	5:18	8:00	7:53	8:56	8:51	10:11	10:07	19:56	20:05	20:34	20:44	19:45	21:00
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:28	5:38	8:19	8:11	9:19	9:13	10:35	10:31	20:27	20:36	21:07	21:18	20:17	21:35
אוקראינה, קייב (ק)	5:20	5:30	8:11	8:02	9:11	9:05	10:27	10:23	20:20	20:30	21:01	21:11	20:10	21:29
איטליה, מילאנו (ק)	6:01	6:09	8:53	8:46	9:43	9:38	10:57	10:54	20:34	20:42	21:07	21:15	20:23	21:30
אקוודור, קיטו (ח)	6:07	6:08	8:38	8:37	9:07	9:07	10:10	10:09	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:31	7:36	9:33	9:35	10:09	10:11	11:04	11:05	18:11	18:05	18:38	18:33	17:48	18:44
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:40	8:34	10:27	10:29	11:06	11:09	11:59	12:01	18:50	18:43	19:20	19:14	18:26	19:26
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:59	6:06	8:50	8:45	9:33	9:29	10:44	10:42	20:01	20:07	20:33	20:39	19:48	20:52
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:45	5:52	8:36	8:31	9:21	9:17	10:33	10:30	19:54	20:00	20:26	20:32	19:41	20:46
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:46	5:53	8:37	8:32	9:21	9:17	10:33	10:31	19:54	20:00	20:26	20:33	19:41	20:46
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:18	6:25	9:09	9:04	9:55	9:51	11:08	11:05	20:34	20:40	21:07	21:14	20:21	21:28
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:32	6:37	9:19	9:16	9:56	9:53	11:05	11:03	20:01	20:05	20:27	20:31	19:46	20:42
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:56	6:01	8:44	8:41	9:23	9:20	10:33	10:31	19:37	19:42	20:06	20:11	19:23	20:22
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:39	6:43	9:24	9:21	9:58	9:56	11:06	11:05	19:53	19:56	20:19	20:23	19:38	20:33
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:40	5:47	8:31	8:26	9:16	9:12	10:28	10:25	19:51	19:57	20:23	20:30	19:38	20:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:37	5:44	8:28	8:23	9:14	9:10	10:27	10:24	19:51	19:57	20:24	20:31	19:38	20:44
בוליביה, לה-פס (ח)	6:47	6:45	9:05	9:05	9:35	9:36	10:35	10:35	18:14	18:11	18:38	18:35	17:54	18:45
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:02	6:12	8:52	8:43	9:54	9:48	11:11	11:07	21:07	21:17	21:48	21:59	20:57	22:17
בלגיה, בריסל (ק)	6:03	6:14	8:54	8:45	9:55	9:49	11:11	11:07	21:06	21:16	21:47	21:58	20:56	22:16
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:31	6:28	8:42	8:42	9:14	9:15	10:12	10:12	17:43	17:40	18:04	18:01	17:22	18:10
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:18	6:15	8:29	8:30	9:01	9:02	9:59	10:00	17:28	17:25	17:53	17:50	17:07	17:59
בריטניה, לונדון (ק)	5:19	5:29	8:09	8:00	9:12	9:06	10:28	10:24	20:28	20:38	21:08	21:19	20:21	21:37
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:20	5:31	8:08	7:56	9:17	9:11	10:35	10:30	20:42	20:52	21:26	21:38	20:36	21:58
גרמניה, ברלין (ק)	5:21	5:32	8:11	8:00	9:16	9:10	10:33	10:29	20:37	20:47	21:19	21:30	20:28	21:49
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:49	5:59	8:40	8:31	9:39	9:33	10:55	10:51	20:47	20:56	21:27	21:37	20:36	21:54
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:35	6:32	8:43	8:44	9:16	9:17	10:13	10:14	17:43	17:39	18:02	17:58	17:21	18:08
הודו, מומבאי (ח)	6:07	6:10	8:48	8:46	9:21	9:19	10:27	10:26	19:01	19:04	19:26	19:28	18:45	19:38
הודו, פונה (ח)	6:04	6:07	8:45	8:43	9:17	9:15	10:23	10:22	18:57	18:59	19:21	19:23	18:40	19:33
הונגריה, בודפשט (ק)	5:15	5:24	8:07	8:00	9:01	8:56	10:15	10:12	19:58	20:06	20:35	20:44	19:46	21:00
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:49	5:57	8:40	8:35	9:25	9:21	10:37	10:35	19:59	20:05	20:31	20:38	19:46	20:51
יוון, אתונה (ק)	6:21	6:27	9:11	9:07	9:53	9:49	11:04	11:02	20:17	20:23	20:48	20:54	20:04	21:06
מולדובה, קישינב (ק)	5:38	5:47	8:30	8:23	9:22	9:18	10:37	10:34	20:17	20:25	20:54	21:03	20:06	21:18

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור (לחול"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:06	6:03	8:45	8:43	9:18	9:16	10:24	10:23	18:59	19:02	19:24	19:26	18:43	19:36
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:27	7:34	9:12	9:15	9:54	9:58	10:46	10:48	17:25	17:17	17:59	17:51	17:01	18:04
נפאל, קטמנדו (ח)	5:23	5:19	8:05	8:02	8:40	8:38	9:48	9:46	18:38	18:42	19:05	19:09	18:23	19:19
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:56	9:28	9:27	9:57	9:57	11:00	10:59	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:03	4:52	7:41	7:31	8:46	8:40	10:03	9:59	20:04	20:14	20:47	20:58	19:55	21:17
פרו, לימה (ח)	6:15	6:16	8:38	8:38	9:08	9:08	10:08	10:09	17:55	17:53	18:18	18:16	17:35	18:26
צרפת, ליאון (ק)	6:26	6:17	9:09	9:03	10:00	9:55	11:14	11:11	20:50	20:58	21:26	21:34	20:38	21:49
צרפת, פריז (ק)	6:28	6:18	9:10	9:02	10:06	10:01	11:21	11:18	21:10	21:19	21:47	21:57	20:59	22:13
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:17	8:16	8:47	8:46	9:50	9:50	18:02	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:07	6:00	8:51	8:46	9:39	9:35	10:52	10:49	20:25	20:32	20:56	21:04	20:13	21:18
קנדה, מונטריאול (ק)	5:40	5:31	8:23	8:17	9:14	9:09	10:28	10:24	20:04	20:12	20:39	20:47	19:53	21:02
קפריסין, לרנקה (ק)	5:53	5:48	8:37	8:33	9:16	9:13	10:26	10:24	19:32	19:37	20:01	20:06	19:18	20:18
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	6:14	6:01	8:47	8:32	10:02	9:55	11:20	11:16	21:34	21:45	22:20	22:34	21:25	22:55
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:43	5:31	8:14	7:55	9:33	9:27	10:53	10:48	21:15	21:26	21:59	22:13	21:07	22:36
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:03	5:54	8:46	8:39	9:39	9:34	10:53	10:50	20:34	20:42	21:11	21:20	20:23	21:36
שווייץ, ציריך (ק)	6:07	5:58	8:50	8:43	9:43	9:38	10:58	10:54	20:44	20:52	21:16	21:25	20:33	21:41
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:56	5:54	8:33	8:31	9:04	9:02	10:09	10:08	18:34	18:36	18:58	19:00	18:17	19:09

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00476
03/05/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

